S61.29.4.6.16

COLLOQUIORUM
Desiderii Erasmi Roterodami
FAMILIARIUM
OPUS AUREUM.

Cum Scholiis quibusdam antehac non editis, quæ difficiliora passim loca diligenter explicant.

Editio omnium (quæ lucem viderunt hactenus) absolutissima.

1. *Collatis optimis usquequaque exemplaribus.*
2. *Additis seorsim in fronte Argumentis unicuique Colloquio.*
3. *Adjecto Indice novo rerum & verborum memorabiliorum locupletissimo.*

UNIVERSITY LIBRARY CAMBRIDGE

LONDINI,
Impensis Guil. Freeman ad Insigne Bibliorum, exadversum *Medii Templi* Portam, in Vico dicto *Fleet-street*, 1692.

UNIVERSITY
LIBRARY
CAMBRIDGE

561.29.d.2.10

COLLOQUIORUM
Desiderii Erasmi Roterodami
FAMILIARIUM
OPUS AUREUM.

Cum Scholiis quibusdam antehac non editis, quæ difficiliora passim loca diligenter explicant.

Editio omnium (quæ lucem viderunt hactenus) absolutissima.

1. *Collatis optimis usquequaque exemplaribus.*
2. *Additis seorsim in fronte Argumentis unicuique Colloquio.*
3. *Adjecto Indice novo rerum & verborum memorabiliorum locupletissimo.*

UNIVERSITY LIBRARY CAMBRIDGE

LONDINI,
Impensis Guil. Freeman ad Insigne Bibliorum, exadversum *Medii Templi* Portam, in Vico dicto *Fleet-street*, 1692.

Effigiem Desiderii tibi Sculptor Erasmi
Exprimit *Ingenium* Scripta *diserta Suum.*

S61.29.d.6.16 U* 7.140

COLLOQUIORUM
Desiderii Erasmi Roterodami
FAMILIARIUM
OPUS AUREUM.

Cum Scholiis quibusdam antehac non editis, quæ difficiliora passim loca diligenter explicant.

Editio omnium (quæ lucem viderunt hactenus) absolutissima.

1. *Collatis optimis usquequaque exemplaribus.*
2. *Additis seorsim in fronte Argumentis unicuique Colloquio.*
3. *Adjecto Indice novo rerum & verborum memorabiliorum locupletissimo.*

LONDINI,
Impensis Guil. Freeman ad Insigne Bibliorum, exadversum *Medii Templi* Portam, in Vico dicto *Fleet-street*, 1692.

07,13

DES. ERAS. ROTERODAMUS

Optimæ ſpei Puero, JOANNI ERASMIO FROBENIO, S. D.

VIcit *Libellus* tibi dicatus exſpectationem noſtram, *Eraſmi mellitiſſime*: tuum erit videre ne fallas exſpectationem noſtram. Ille ſic adamatur, ſic rapitur, ſic terretur manibus ſtudioſæ juventutis ut & patri tuo fuerit ſubindè typis excudendus, & mihi novis acceſſionibus identidem locupletandus: dicas & illum *Eraſmum* quempiam eſſe, deliciiſque Muſarum ſacra colentium. Quò magis adnitendum erit ut tu quoque ſis quod dicebar, hoc eſt, ut literis & morum probitate ſis omnibus bonis chariſſimus. Vehementer autem pudendum fuerit, ſi (cùm tam multos hic libellus & Latiniores reddiderit & meliores) tu commiſeris ut ad teipſum non redierit eadem utilitas quæ per te pervenerit ad omnes: cumque tam multi ſint adoleſcentes qui tibi nomine Colloquiorum gratias agunt; nomine meritò cenſeatur abſurdum, ſi tuâ culpâ factum videatur quò minùs mihi poſſis eodem nomine gratias agere. Accrevit libellus ad juſtam voluminis magnitudinem; tibi quoque conandum eſt ut quantum accreſcit ætas, tantum accedat & honeſtæ eruditioni & morum integritati. Suſtines non vulgarem exſpectationem, cui reſpondere neceſſarium, vincere pulcherrimum fuerit: certè fallere ſine ſummo dedecore non potes. Nec hoc dico quòd hactenus pœniteat profectûs tui, ſed ut currenti calcar addam, quò curras alacriùs; præſertim cùm eam ætatem ingreſſus ſis, quâ non alia contingat felicior ad imbibendæ literarum ac pietatis ſemina. Fac igitur ut hæc Colloquia verè tua dici poſſint. Dominus Jeſus ſervet iſtam ætatem tuam puram ab omnibus inquinamentis, ſempérque ad meliora provehat. Vale.

Id eſt, eadem tibilem, eſt ſimul alluſum ad nomen authoris.

Baſileæ, Cal. Aug. An. M. D. XXIV.

Ad Lectorem Elegantiorem I. C. S. P. D.

QUod olim Lucanus nequitiæ * militum, id ipsum (mutato paulùm nomine) incuriæ (dicam enim mollissimè) typographiorum nunc temporis, citra omnem facilè calumniam, expostulandum est; viz.

Nulla fides pietasque virîs qui castra sequuntur.

Adeo enim late ista jam repsit gangræna, ut (quod † Sulmonensis ille)

in furtum jurasse putes.

In aliis istud libris passim cernis; (& mirabis, heu) nimis comperum est; hinc illæ studiosorum lachrymæ. In hoc ter-maximi illius Erasmi *Colloquiorum* opere ipse testari possum. Dabatur enim mihi corrigendum mendosissimum illud exemplar, *Argentorati* summo studio excusum 1623. magnificis plane titulis, sed mendacissimis.

Ad vetus Augustæ jam coca fabulum ubi repurgavimus. *Desiderium* tuum *Erasmum* (desideratissimum totius orbis literarii desiderium) denderationem tibi reddidimus, ut qui olim fuit *Epitomes*, (& meritissimè) deinceps piti mox seculo [illegible] fiat.

Audin enim ego hæc, ruri tibi prostare fide, ut hæc Erasmianorum *Colloquiorum* editio sit longè omnium longéque emendatissima quæ solem viderunt usquam, ab ipso illo tempore quo magnus ille literarum præses supremam manum ibi imposuerat operi. Et nè me coes parùm modestè loquentem argueres, sciasse te velim, Nos restituâsse hanc,

1. *Correctissimam*,

collatis undecim optimis undequaque impressionibus, *viz.*

Duabus veteribus, quibus excideret præ senio titulus.
Basileensi excus. 1528. & ab authore ipso tum recognita.
Parisiensi excus. 1528. apud Franciscum Regnalt.
Basileensi impress. 1550. apud Viduam Michael.
Coloniæ Agrippinæ impress. 1563. apud hæred. Arnold. Birkman.
Antverpiensi edita 1564. à Christoph. Plantino.
Lugdunensi typis Vogelianis.
Basileensi excus. 1621. quæ sanè emendatissima est omnium quas mihi usquam videre contigit.
Amstelodamensi apud { Joannem / Gulielmum } Janssonium { 1628. / 1629.

Ad

* Lucan. l. 10. Bel. civil. *Nulla fides pietasque virîs qui castra sequuntur.*
† Metam. lib. 1.
* Ut quod Erasmus olim de situ Dalmatiæ, Epistol. Editione, unius illud & vere dicam & audacter, *Minoris arbitror Hieronymo suos constitisse libros conditos, quàm nobis restitutos; & paucioribus vigiliis apud illum natos fuisse, quàm apud nos renatos. Tantum hic laboris exantlatum est, ut parùm absit quin meipsum enecârim, dum sedulò adnitor ut Hieronymus renascatur: neque vereber illud vel jurejurando confirmare, minùs ipsi Hieronymo constitisse, &c.* Erasm. in Ep. ad Leonem decim. Pap.

Ad quarum omnium fidem emendatiſſimam hanc fecimus, innumeris fœdiſſimarum hallucinationum locis caſtigatis, integrarum ſententiarum reſtitutione, linearum dictionúmque interpoſitione, ſyllabarum literarúmque (pro natura ſua) vel adjectione, vel abjectione, unà cum notis marginalibus.

2. *Commodiſſimam*

& aptiſſimam uſui fecimus hanc, additione Argumentorum fronti cujuſque Colloquii præfixorum, ut primo mox intuitu cognoſcas ſubjectum & materiam inſequentis Colloquii. Quod quàm ſit futurum Lectori utile, (in longioribus ſaltem Colloquiis) relinquo aliis æſtimandum, cùm antehac ignoraret Lector quid in quolibet Colloquio tractaretur, uſque dum totum perlegerat.

3. *Locupletiſſimam*

Indice novo rerum omnium memorabiliorum & dictionum in toto ſparſim opere occurrentium, ut nihil ferè deſiderari poterit quod primâ ſtatim indagine non proſiliat, ſeque exhibeat diſquirenti. Et hinc adeò eſt ut hanc à me ſummâ fide, maximâ curâ, Herculeo cum labore emittendam (omni procul jactantiâ) confidentiſſimè contendam.

Quod verò liberis, id ipſum libris in lucem edendis multoties accidit, ut vel ab imperita vel incauta obſtetrice tam puerpera quàm partus (author opúſque) crucietur, diſlocetur, mutiletur miſeré. Excutiat ſe hic totum typographus, ut quod ſuum eſt faciat; & hunc tam ſuavem, terſum, facetum, elegantem, ingenioſiſſimum, Latiniſſimum, mellitiſſimum Eraſmum (admirandi eloquii virum, Scriptorem ſupra omnem invidiam celeberrimum) emendatiorem ſuâ curâ reddat, ſi non prorſus (homines enim ſumus, erramus, labimur) emendatum.

Tum interim fruere laboribus noſtris, (Lector ingenue) ac in precationibus tuis D. O. M. commendatum habe indigniſſimum Jeſu Chriſti ſervulum,

Joan. Clarke.

Lincolnia, 3. Nonar. Septemb. 1631.

Des. Eraſmi Roterodami
VITA.

DEſiderius Eraſmus Roterodamus natus eſt ad 5. Cal. Novemb. Anno Chriſti 1465. Roterodami Hollandiæ, inferioris Germaniæ, quam olim Batavi incoluerunt. Trajecti primùm in templo Cantor fuit; poſtea Daventriam venit, ubi Præceptore uſus eſt Alexandro Hegio Weſtphalio, qui cum Rodolpho Agricola recenter ex Italia reverſo amicitiam contraxerat, & ab eodem Græcè docebatur. Orbatus paulò pòſt utroque parente, in Cœnobium Canonicorum quos, Latinâ interpretatione additâ, Regulares appellant, tutoris improbitate, ex Daventrienſi ſchola detruſus eſt, ubi Gulielmum Hermannum Goudenſem, juvenem diligentiſſimum in literis ſodalem aliquot annos habuit. Auditâ nominis ejus famâ, in aulam ſuam recepit eum Cameracenſis præſul, qui ſimul ingenium Eraſmi contemplans, ſumptibus eum inſtruxit ut Lutetiam proficiſceretur, & illic Theologiæ Scholaſticæ daret operam: ſicque Scotiſta factus eſt in collegio Mortis agens. Cùmque vitam collegiatam duriorem experiretur, non invitus emigravit ad Anglum quendam generoſum adoleſcentes duo ſecum habentem: atque hic cœpit in Anglia innoteſcere, in quam inſulam paulò pòſt receſſit, à diſcipulis illis ſuis domum regreſſis invitatus. Ibi aliquamdiu egit. Abiens ex Anglia, bonis ferè omnibus antequam navem conſcenderet eſt exutus. Demum perſuaſus ab amicis, quòd tandem Italiam videret, cum filiis Baptiſtæ Boetii Genuenſis, Regii in Britannia Medici, Bononiam profectus eſt. In itinere cum ſocio Anglo Taurini in Alpibus Cottiis Theologiæ Doctor factus eſt. Bononiæ agens cultum Canonicorum, quo uſus fuerat, impetrato à Julio ſecundo Pontifice diplomate, non levi de cauſa mutavit, modò veſte ſacerdotali uteretur. Interim libro Proverbiorum conſcripto, Venetias profectus eſt, ut Aldo Manutio excudendum traderet; ubi ad tempus commoratus, nonnulla ſcripta exaravit, ſi mmorum & doctiſſimorum virorum conſuetudine uſus. Sub id tempus Alexander, Jacobi Scotorum Regis filius, Archiepiſcopus Eccleſiæ Divi Andreæ in Scotia, Patavii operam literis dabat. Is Eraſmum in rhetoricis ſibi præceptorem adſciſcit, cum quo poſtea Senas commigravit, atque ab eo commeatum impetravit vicinam Romam inviſendi, ubi cum maximo literatorum hominum gaudio & plauſu eſt exceptus. Oblata eſt Pœnitentiarii dignitas, ſi Romæ manere vellet. Sed recedendum fuit ad Archiepiſcopum, cum quo poſtea Romam denuo adiit, ac ulteriorem ſimul Italiæ partem Cumas uſque perluſtravit, ac antrum Sibyllæ, quod iſtic ab accolis oſtenditur, ſubintravit. Poſt obitum Archiepiſcopi, admodum præclari juvenis, reditum in patriam inſtituit. Itaque per Alpes Rhæticas Argentoratum venit, unde ſecundo Rheno in Hollandiam vectus eſt. Mox amicis ſuis Antverpiæ & Lovanii ſalutatis, Angliam rurſus adit, ubi inter cæteros, quos per multos eo loco ſui ſtudioſiſſimos habuit, à (a) Waramo Cantuarienſi Archiepiſcopo, & totius Angliæ Primate & Cancellario, non pecuniâ ſolùm, ſed etiam Sacerdotio Eccleſiæ Aldingtonenſis in agro Cantuarienſi, donatus eſt. Interea cùm cognoviſſet pleráque ſua ſcripta Pariſienſi ſub prælis Joannis Frobenii eſſe, morus & typorum ejus officinæ elegantia, & diligentia ſimul editionis, ipſe quoque eò ſe contulit, ſimulans iter ad urbem voti ſolvendi gratiâ.

Receptus

(a) *Waramum eſtimandat Eraſmus noſter in Colloquio cui nomen Peregrinatio Religionis ergò, pag. 272.*

Receptus in ædes Frobenianas, plurimum laboris ſcribendo exhauſit. Pòſt in Germaniam inferiorem propter negotia rediit. Mox Coloniæ Ubiorum fuit, ſub conventum Vormacienſem. Solutis Vormacienſibus comitiis, Baſileam propter librorum aliquorum editionem repetiit. Multorum Regum & Pontificum maximam benignitatem & munificentiam expertus eſt. Nec ſolùm à principibus honoratus eſt, ſed etiam à civitatibus, ſi quas tranſiret. Lovanii trilingue Collegium Eraſmi ſuaſu inſtitutum eſt ex opibus quas Arienſis præpoſitus Hieronymus Buſlidius moriens in uſus ſtudioſorum deſtinârat. Atque eo ex inſtituto motus Franciſcus Galliarum Rex, Eraſmum per literas evocavit, ut ſimile collegium Lutetiæ Pariſiorum ejus conſilio inſtitueretur: verùm cauſæ aliquæ intervenerunt quæ profectionem illam impedierunt. Friburgi propriam domum emit, quam poſt ſeptimum annum vendidit, ac Baſileam cum univerſo ſupellectili ad Hieronymum Frobenium reverſus eſt, ſimul ut cœli mutatione reliquias morbi diſcuteret. Interim articularis morbus, qui aliquamdiu conquieverit, rurſus eum corripit, ut ſe loco movere nequiret, fruſtrà cœlo mutato. Sic languentem & viribus deſtitutum dyſenteria ferme menſem integrum vexavit, & paulatim exhauſtum, in ſummâ æquanimitate & tolerantiâ, tandem in ædibus Hieronymi Frobenii 5 Id. Jul. an. 1536. cùm natus eſſet annos 70. menſes 8. dies 15 ſub mediam noctem exſpirâit. Cùm autem vitæ finis inſtaret, clarâ Chriſtianæ patientiæ & animi religioſi documenta edidit, quibus in Chriſtum ſe ſpem omnem figere teſtabatur, aſſiduè clamans, *Domine, Miſericordia; Domine, libera me; Domine, ſic finem; Domine, miſerere mei*: & Germanicâ linguâ, *Lieber Gott*, hoc eſt, *Chare Deus*. Teſtamentum condidit, in quo clariſſ. virum Bonifacium Amberbachium Jureconſultum, nominatum hæredem fidei commiſſo, de bonis ſuis in pauperes, ætate, valetudinéve infirmos, in puellas nupturas, ut harum pudicitiæ ſuccurratur, in bonæ ſpei ſtudioſos adoleſcentes, ac in quoſvis hujuſmodi dignos auxilio, diſtribuendis collocandiſque, honoravit; adjunctis eidem duobus executoribus, Hieronymo Frobenio & Nicolao Epiſcopio. Statura fuit infra proceritatem, ſupra tamen notabilem prorſus humilitatem, corpuſculo ſatis compacto & eleganti, ſed quod eſſet tenerrimæ complexionis, & minimarum etiam rerum mutatione facile offenderetur. In ſenio quoque crebris calculi doloribus obnoxius. Cute corporis & faciei candidâ, capillitio in juventa ſubflavo, oculis cæſiis, vultu feſtivo, voce exili, linguâ pulchrè explicatâ, cultu honeſto & gravi, memoriâ feliciſſimâ, ingenio comico, in amicitia conſtans, in egenos, maximè verò in bonæ ſpei & indolis adoleſcentes ſtudioſos viatico deſtitutos, liberalis, in convictu comis & ſuavis, citra omne ſupercilium, ut non immerito Ἐρασμος dictus fuerit.

INDEX

INDEX COLLOQUIORUM ALPHABETICUS.

A

	Pag.
Abbatis & Eruditæ.	202
Ἀγαμῶν γάμων.	344
Alcumistica.	216
Amicitia.	424
Apotheosis Capnionis.	106
Ἀναγραδίνυσα.	356
Ars Notoria.	382
Ἀσεσγαλισμός.	363

C

	Pag.
Charon.	336
Concio, seu Merdardus.	384
Conjugium.	128
Convivium: Fabulosum.	228
Convivium: Poëticum.	160
Convivium: Prophanum.	54
Convivium: Religiosum.	76
Copiæ Compendium.	72
Cyclops.	352

D

	Pag.
De captandis Sacerdotiis.	19
De Rebus ac Vocabulis.	333
Diluculum.	374
Diversoria.	152

E

	Pag.
Echo.	327
Epicureus.	443
Epithalamium Petri Ægid.	205
Euntes in lud. Literar.	42
Exsequiæ Seraphicæ.	412
Exorcismus.	210

F

	Pag.
Funus.	313

G

	Pag.
Γεγηλολογία.	182

H

	Pag.
Herilia jussa.	24
Hippoplanus	222

I

	Pag.
Impostura jocosa.	351
Inquisitio de Fide.	173
Ἰχθυοφαγία.	275
Ἵππευς ἀνίππος.	337

L

	Pag.
Lusus pueriles.	27

M

	Pag.
Miles & Carthusianus.	138
Monita Pædagogica.	26

N.

	Pag.
Naufragium.	146
Νηφάλιον συμπόσιον.	379

O

	Pag.
Opulentia sordida.	405

P

	Pag.
Percontantis: Domestica.	11
Percontantis: De variis.	5,6,7
Percontantis: Reducem.	8
Peregrinatio Rel. ergò.	253
Philetymus & Pseudoch.	143
Philodoxus.	397
Πολυδαιδία.	329
Problema.	437
Procus & Puella.	111
Πτωχολογία.	225
Πτωχοπλύσιοι Franciscani.	192
Puerpera.	239

S

	Pag.
Senatulus.	369
Scortum & adolescens.	157
Synodus Grammaticorum.	340

V

	Pag.
Venatio.	41
Virgo μισόγαμος.	119
Virgo Pœnitens.	126

FAMI-

FAMILIARIA COLLOQUIA.

SALUTANDI IN PRIMO CONGRESSU.

UNIVERSITY LIBRARY CAMBRIDGE

ARGUMENTUM.

Hoc Colloquium docet comitatem & urbanitatem in salutationibus; quoſnam, quando, quo nomine ſalutare deceamus.

NON temere docet quidam, ut *(a) ſalutemus libenter.* Comis enim & blanda ſalutatio ſæpè conciliat amicitiam, inimicitiam diluit; certè mutuam benevolentiam alit augétque. Quidam uſque adeò *(b)* Demeæ ſunt, ingenióque agreſti, ut vix ſalutati reſalutent. Nonnullis hoc vitii conciliavit educatio veriùs quàm natura.

Urbanitatis eſt ſalutare obvios, aut eos qui nos adeunt, aut quos adimus ipſi colloquendi gratiâ. Item operis aliquid agentes, cœnantes, oſcitantes, ſingultientes, ſternutantes, tuſſientes. In ructu crepitúve ventris ſalutare, hominis eſt plùs ſatis urbani. Sed incivilius etiam eum ſalutare qui reddit urinam aut alvum exonerat.

Salve pater, ſalve matercula, ſalve mi frater, ſalve præceptor obſervande, ſalve multùm mi patrue, ſalve dulciſſime nepos.

Urbanum eſt addere cognationis aut affinitatis titulum, niſi cùm habet aliquid odii; tum enim præſtat abuti minùs quidem propriis, ſed plauſibilioribus: veluti cùm novercam ſalutamus matrem, privignum filium, vitricum patrem, ſororis maritum fratrem, fratris uxorem ſororem. *(c)* Idem in ætatis aut officiorum titulis faciendum. Gratius enim fuerit ſi ſenem patrem, aut virum eximium, ſalutes, quàm ætatis cognomine; etiam olim honoris causâ dicebatur *(d)* ὦ γέρον· Salve præfectè, ſalve tribune: non autem, Salve caligarie, aut calcearie. Salve adoleſcens, ſalve juvenis. Senes ignotos adoleſcentulos filiorum cognomento ſalutant; adoleſcentes viciſſim illos patres aut dominos.

a Exſtat in præceptis Catunculi puerorum.

b Solemus enim propriis ex Comœdiis aliquando uti pro appellativis: ſic *Eucliones* avaros, *Thraſones* gloriosos, *Ballienes* lenones appellamus.

c Quod ab Horat. in Sat. præcipi videmus, *Frater, Pater adde, Ut cuique eſt ætas, ità quæque facetus adapta.*

d Id eſt, *O ſenex*, quod apud Hom. nuſquam non eſt obvium.

BLAN-

BLANDIOR SALUTATIO INTER AMANTES.

Salve,
- mea Corneliola.
- mea vita.
- mea lux.
- meum delicium.
- meum ſuavium.
- mel meum.
- mea voluptas unica.
- meum corculum.
- mea ſpes.
- meum ſolatium.
- meum decus.

HONORIS GRATIA, AUT SECUS.

Salve, here. Ohe, ſalve tu quoque, bone vir. Salve, vir ornatiſſime, clariſſime. Salve etiam atque etiam, literarum decus. Salve plurimùm, amicorum optime. Salve, mi Mecœnas. Salve, patrone ſingularis. Salve, vir ſpectatiſſime. Salve, unicum hujus ætatis ornamentum. Salve, Germaniæ delicium. Salvete, quotquot eſtis, unà ſalute omnes. Salvete pariter omnes. Salvete, belli homunculi. Salve, vini pernicies. Salve, congerro lepidiſſime. *Reſponſio.* Salve & tu, gurges helluóque placentarum. Salve multùm, virtutis omnis antiſtes. *Reſp.* Salve tantundem, totius probitatis exemplar. Salve, annicula annos nata quindecim. *Reſp.* Salve, puella annorum octoginta. Bene ſit tibi cum tuo calvitio. *Reſp.* Bene tibi cum lacero naſo. Ut ſalutâris, ità reſalutaberis: ſi malè dixeris, pejùs audies. Salve iterum atque iterum. *Reſp.* Et tu ſalve perpetuùm. Salve plus millies. *Reſp.* Equidem malim Salvere ſemel. Salve quantum vis. *Reſp.* Et tu quantum mereris. Salvere te jubeo. *Reſp.* Quid ſi nolim? Equidem ægrotare malim quàm tuâ ſalute ſalvere.

Salva ſit tua
- Sanctitas,
- Amplitudo,
- Celſitudo,
- Majeſtas,
- Beatitudo,
- Sublimitas.

magis vulgò recepta ſunt quàm probata doctis.

In tertia perſona.

Sapidus Eraſmo ſuo ſalutem dicit. Sapidus Beatum ſuum plurimâ ſalute impertit.

ALIA

ALIA FORMA.

Salvus ſis, Crito. Bene tibi ſit, vir optime. *Reſp.* Et tibi meliùs. Pax tibi, frater, Chriſtiana ſalutatio eſt à Judæis profecta, neque tamen repudianda. Similis eſt, Bona vita. Ave, præceptor. *Reſp.* (*a*) Equidem malim *habere* quàm *avere*. Χαῖρε. *Reſp.* (*b*) Memento te Baſileæ eſſe, non Athenis. Cur tu igitur audes Romanè loqui, cùm Romæ non ſis?

a Jocus eſt in ambigua ſignificatione *avere*, nam id ipſum & *cupere* ſignificat.

b Alluſum eſt ad id quod refert Cicero ex Lucilio de Scævola ridente Albutium græciſſantem Romæ, lib. 1, de Finibus.

BENE PRECANDI, Formulæ.

Et bene precari ſalutationis genus eſt.

Gravidæ.

Faxit Deus ut feliciter parias; ut maritum *pulchrâ prole faciat parentem*. Faxit illa Virgo mater, ut feliciter fias mater. Precor ut hic tumor uteri feliciter ſubſidat. Velint Superi, ut non majore moleſtiâ elabatur quàm illapſum eſt, quicquid hoc eſt oneris quod geſtas. Donet tibi Deus felix puerperium.

Convivis.

Sit felix convivium. Bene ſit univerſo cœtui. Precor omnia læta vobis omnibus. Deus benè fortunet veſtrum convivium.

Sternutanti.

Sit fauſtum & felix. Servet te Deus. Sit ſalutiferum. Bene vertat Deus.

Auſpicanti quippiam.

Sit felix & fauſtum reipublicæ. Bono ſit omnibus quod inſtituis. Benè vertat quod agis. Benè fortunet Deus tuos labores. Faveant Superi tuis conatibus. Quæſo ut quod inſtituiſti, ſuperis benè fortunantibus, feliciter abſolvas. Benè fortunet Chriſtus opt. max. quod in manibus eſt. Feliciter cedat quod inſtituiſti. Feliciter exeat quod aggreſſus es. Rem ſanctam aggreſſus es, precor ut felix ſit exitus, ac proſperum numen aſpiret pulcherrimis cœptis. *Chriſtus benè cœpta ſecundet.* Proſperè ſuccedat quod auſpicatus es. Deum optimum maximúmque precor ut iſtud conſilium quàm eſt honeſtum, tam ſit & felix. Bonis avibus cœpta res melioribus exeat. Precor ut bonis avibus Italiam adeas, melioribus redeas. Opto tibi felicem curſum, & recurſum feliciorem. Faxit Deus ut, itinere hoc feliciter peracto, brevi tibi proſperum reditum gratulemur. Contingat tibi feliciter & navigare & renavigare. Sit iter lætum, reditus lætior. Utinam iſta profectio tibi ſuccedat ex animi tui ſententia.

Negotium.

Iter.

Proverb. tentâ. Utinam tibi tam jucunda ſit iſta profectio, quàm nobis erit interim moleſtum tui deſiderium. Bonis auſpiciis ſolvas anchoram. Precor ut ex utriuſque votis ſuccedat hoc iter. Precor ut hic contractus commodo bonóque ſit utriſque. Precor ut hoc matrimonium voluptati ſit omnibus nobis. Soſpitet te Jeſus opt. maximus. Superi propitii te nobis incolumem reſtituant. Servet te Deus, * *animæ dimidium meæ*. Opto tibi reditum incolumem. Precor ut hic annus tibi lætis auſpiciis ineat, lætioribus procedat, lætiſſimis exeat, ac ſæpiùs recurrat, ſemper felicior. *Reſp.* At ego viciſſim tibi multa ſecula feliciſſima precor, nè tu gratis ſis nobis benè precatus. Precor ut hic dies tibi candidus illuxerit. Precor ut hic Sol tibi felix ſurrexerit. *Reſp.* Tantundem tibi reprecor. Sit felix exortus hujus diei, & ſit utrique noſtrûm proſperrimus. Opto tibi noctem proſperam, pater. Precor tibi noctem placidam. Contingat tibi felix ſomnus. Det Deus placidam quietem. Det ſomnum abſque ſomniis. Faxit Deus ut aut placidè dormias, aut feliciter ſomnies. Sit tibi fauſta nox. *Reſp.* At ego tibi, quando gaudere ſoles lucro, pro una fauſta mille precor fauſtiſſimas.

*Horatiana verba ex ode 3. lib. 1. Annum.

Diem.

Noctem.

VALE IN DIGRESSU.

Valete omnes. Benè vale. Cura ut quàm rectiſſimè valeas. Valetudinem tuam cura diligenter. Jubeo te benè valere. Jam me tempus aliò vocat, tu valebis. Valeto quàm optimé. Vale (*a*) pancraticè, aut ſi mavis athleticé. Vale ut dignus es. Vale ut meritus es. In hoc biduum valebis. Si me dimittis, valebis in craſtinum. Numquid vis? Eſt aliud quod me velis? *Reſp.* Nihil, niſi ut proſperè valeas. Da operam ut ſis proſperâ valetudine. Age curam valetudinis tuæ. Habe curam ſalutis tuæ. Fac ut proximo congreſſu te lætum ac nitidum videamus. Jubeo te curare cuticulam. Cura ut ſit mens ſana in corpore ſano. Da operam ut totus valeas, tum corpore, tum animo. *Reſp.* Dabitur quidem opera. Valebis tu quoque. Tibi viciſſim precor proſperam valetudinem.

(*a*) Id eſt, optimè & fortiſſimè. Ut Hippocrates ait Athletarum habitus in ſummo bonitatis & ſanitatis gradu conſiſtit.

SALUTANDI PER ALIUM.

Amantium more μιμώσει utitur. Frobenium jubebis meo nomine ſalvere plurimùm. Era ſmiolum item meâ causâ ſalutabis diligenter. Tum matri Gertrudi quàm potes officioſiſſimè ex me ſalutem dicito. Die me omnibus omnia læta precari. Salutabis mihi ſodalitatem diligenter. Amicos omnes meis verbis ſalutato. Uxori

Uxori ſalutem ex me annunciabis. Fratri tuo in literis tuis meo nomine ſalutem aſcribes. Mei vice ſalutabis affinem meum. Numquid tuis mandas per me? *Reſp.* Ut rectè valeant. Eſtne quod velis ad tuos perferri me nuncio? *Reſp.* Multam ſalutem omnibus, ſed præcipuè patri. Sunt quos per me tuo nomine velis ſalutatos? *Reſp.* Omnes qui de me percontabuntur. Salutem quam mihi ab amicis attuliſti, illis multo cum fœnore referes. Quorum nomine mihi ſalutem attuliſti, eos omnes meâ gratiâ viciſſim ſalutabis accuratè. In amicis ſalutandis ſis quæſo mihi vicarius. Salutâſſem generum meum per literas, ſed tu mihi apud illum epiſtolæ vice fueris. Heus, heus, quò properas? *Reſp.* Rectâ Lovanium. Reſiſte pauliſper, eſt quod tibi mandem. *Reſp.* Atqui pediti non convenit ſarcina. Quid rei eſt? *Reſp.* Ut Goclenium, Rutgerum, Joannem Campenſem, totumque chorum trilinguem mihi ſalutes. *Reſp.* Si nil aliud imponis ſarcinæ præter ſalutes, facile perferam. Atqui nè gratis iſthuc facias, precor uti tibi quoque eunti ac redeunti Salus ſit comes.

REDUCEM QUOMODO SALUTARE OPORTEAT.

Salvum te advenire gaudemus. Soſpitem adeſſe volupe eſt. Te nobis redditum eſſe voluptati eſt. Gratulamur tibi felicem reditum. Gratia ſuperis quòd nobis incolumis redieris. Quò moleſtius fuit nobis tui deſiderium, hòc additus conſpectus tui jucundior eſt. Gratulamur & tibi & nobis, quòd vivus ac valens nobis reſtitutus ſis. Hòc reditus tuus eſt nobis jucundior, quò minùs expectatus. *Reſp.* Ego viciſſim lætor quod incolumis vos incolumes offenderim. Quòd te ſalvum repererim, vehementer gaudeo. Non viderer mihi rediſſe ſalvus, niſi vos ſalvos reperiſſem. Nunc demum mihi videor ſoſpes, cùm vos incolumes ac pulchre valentes conſpicio.

PERCONTANDI FORMA IN PRIMO CONGRESSU.

ARGUMENTUM.

Hoc Colloquium docet formulas percontandi in primo congreſſu; Unde venis? Quid novi affers? Ut vales? &c.

GEORGIUS, LIVINUS.

Ge. EX qua tandem corte aut cavea nobis ades? *Li.* Quid ita? *Ge.* Quia malè ſaginatus. Quia macie pellucet totus, ariditate crepitas. Unde prodis? *Li.* E collegio Montis

Montis acuti. *Ge.* Ergò ades nobis onuſtus literis. *Li.* Imò pediculis. *Ge.* Pulchrè comitatus advenis. *Li.* Sanè, nec tutum eſt nunc viatorem ire incomitatum. *Ge.* Agnoſco ſodalitium ſcholaſticum. Ecquid novarum rerum adfers è Lutetia? *Li.* Illud inprimis quod, ſcio, tibi videbitur incredibile, Lutetiæ (*a*) Beta ſapit, & Quercus concionatur. *Ge.* Quid tu narras? *Li.* Hoc eſt quod audis. *Ge.* Quid ego audio? *Li.* Hoc quod narro. *Ge.* Monſtri ſimile. Oportet illic fungos & lapides eſſe auditores, ubi tales concionentur. *Li.* Atqui ſic res habet. Nec audita narro, ſed comperta. *Ge.* Oportet igitur illic plurimùm ſapere homines, ſi ſapit Beta & Quercus. *Li.* Rectè conjectas.

a Fortaſſis Natalem Bedam & N. de Querceto Sententiarios Pariſienſes Magiſtros notat.

PERCONTANDI DE VALETUDINE.

Ge. Valéſne? *Li.* Contemplare vultum. *Ge.* Quin potiùs lotium jubes? An me putas medicum? Non rogo quid valeas, nam facies ipſa loquitur te bellè valere; ſed quomodo tibi placeas? *Li.* Corpus quidem bellè habet, ſed animo malè eſt. *Ge.* At non valet qui iſthac parte laborat. *Li.* Sic res habent meæ: Corpus valet, ſed ægrotat crumena. *Ge.* Facilè iſti morbo medebitur mater. Ut valuiſti uſque? *Li.* Variè, ut ſunt res mortalium. *Ge.* Satin' rectè vales? Salvàne res? Satin' ſalvæ res? Fuiſtine ſemper proſperâ valetudine? *Li.* Proſperrimâ, gratia ſuperis. Ego, Dei beneficio, perpetuò belliſſimè valui. * Semper proſperâ valetudine ſum uſus. Hactenus bonâ valetudine fui, fauſtâ, incolumi, felici, proſperâ, ſecundâ, integrâ, baſilicâ, athleticâ, pancraticâ valetudine. *Ge.* Faxint ſuperi ut iſthuc ſit perpetuum ac proprium. * Lætus iſthuc audio. Voluptatem mihi nuncias. Eſt iſthuc mihi auditu perquam jucundum. Sermonem iſtum ex te audire ſupra modum gaudeo. Iſtud haud invitus audio. Oppidò lætor iſthuc audire ex te. Ut idem ſemper facias opto. Ut ad iſtum modum quàm diutiſſimè valeas opto. Tibi gratulor, mihi gaudeo, Gratia Superis. Gratiam habeo ſuperis. *Li.* Equidem pulchrè valeo, ſi tu vales. *Ge.* Nihil interim moleſtiæ fuit? * *Li.* Nihil, niſi quòd veſtrâ conſuetudine frui non licuit. *Ge.* Quo pacto vales? *Li.* Rectè, pulchrè, bellè, perbellè, belliſſimè, perpulchrè, feliciter, commodè, minimè malé. Valeo ut volo potiùs quàm ut mereor: (*b*) baſilicè, pancraticè, athleticé. *Ge.* Expectabam ut diceres etiam tauricé.

* Valere bene.

* Gaudere.

b Id eſt, regiè & magnificè ſeu ſplendidé. Solent ſiquidem diligentiùs curare valetudinem reges.

MALE VALERE.

Ge. Recténe vales? *Li.* Vellem quidem. Non admodum ex sententiâ. Equidem utcunq; valeo. Sic satis. Valeo * ut possum, quando ut volo non licet. Ut soleo. Ità ut superis visum est. Non optimè sanè; sic ut antehac pejùs nunquam. Valeo ut solitus sum. Valeo ut solent quibus cum medicis res est. *Ge.* Ut vales? *Li.* Secùs quàm vellem. *Ge.* Quâ valetudine es? *Li.* Haud sanè commodâ, incommodâ, perquam incommodâ, infelici, parùm prosperâ, parùm secundâ, malâ, adversâ, infaustâ, imbecilli, dubiâ, mediocri, vix mediocri, longè aliâ quàm vellem, tolerabili, qualem optem hostibus meis. *Ge.* Rem mihi sanè quàm acerbam narras. Prohibeant Superi. Avertat Deus. Bona verba. Hîc cupiam te vanum esse. Bono sis animo oportet. Forti infractóq; sis animo. Multùm juvat animus in re mala bonus. Fulciendus est animus spe fortunæ secundioris. Quid morbi est? Quod mali genus est? Quis te morbus habet? Quo morbo teneris? Quid habes morbi? Quis te tenet morbus? *Li.* Nescio, & hoc laboro periculosiùs. *Ge.* Verum: Nam *ad sanitatem gradus est, novisse morbum.* Nullósne consuluisti medicos? *Li.* Et quidem permultos. *Ge.* Quid respondent? *Li.* Id quod advocati *Demiphoni* apud Comicum. Alius negat, alius ait, alius deliberandum censet. In hoc consentiunt omnes, me miserum esse. *Ge.* Quampridem habet te hoc mali? Diu est quòd teneris isto morbo? Quantum temporis est quòd te malum hoc corripuit? *Li.* Dies plùs minùs viginti. Ferme mensis est. Jam tertius est mensis. Mihi quidem seculum videtur quòd ægrotare cœpi. *Ge.* Adnitendum censeo, ne morbus fiat familiaris. *Li.* Jam nimiùm assuevit. *Ge.* Num est hydrops? *Li.* Negant. *Ge.* Num dysenteria? *Li.* Non arbitror. *Ge.* Num febris? *Li.* Opinor febris esse speciem, sed novam, ut nunc novi subinde morbi exoriuntur, antehac incogniti. *Ge.* At plus satìs erat veterum. *Li.* Ità visum est naturæ nimiùm novercæ. *Ge.* Quoto die recurrit dolor? *Li.* Quoto die narras? Imò quotidie, sæpiùs quàm (a) Euripus. *Ge.* Papæ! malum abominandum! Unde contraxisti morbum? Unde suspicaris hoc esse collectum mali? *Li.* Ex inedia. *Ge.* At non soles usque adeò superstitiosus esse, ut te jejunio macerares. *Li.* Non erat religio, sed inopia. *Ge.* Quænam? *Li.* Quia non dabatur cibus. E frigore natum arbitror. E putribus ovis morbum ortum suspicor. E vino plùs satìs diluto. E crudis malis contracta est stomachi cruditas. *Ge.* Vide nè ex immodico aut intempestivo studio conciliâris hoc mali, aut ex Potatione largiore, aut Venere parùm moderata. Quin accersis medicum?

* Proverb. *Ut possumus, quando ut volumus non licet.*

De morbo.

a Pars maris sæpiùs in die reciprocans. Vide Proverbium *Euripus homo.*

dicum? *Li.* Timeo nè citiùs morbum augeat quàm adimat.
De medico. Metuo nè pro remedio det venenum. *Ge.* Deligendus est igitur cui tutò fidas. *Li.* Si moriendum est, malo semel mori, quàm tot pharmacis excarnificatus. *Ge.* Fac igitur ut ipse tibi sis medicus. Si diffidis homini medico, precor ut sit tibi medici vice Deus. Sunt qui tecti cucullâ Dominicali aut Franciscana revaluerunt. *Li.* Idem fortassis evenisset si lenonis pallio tecti fuissent: verùm ista diffidenti nihil conducunt. *Ge.* Fide igitur, ut revivíscas. Alii morbo levati sunt nuncupatis alicui Divo votis. *Li.* At ego cum divis non paciscor. *Ge.* Proinde tu vel à Christo, cui fidis, pete sanitatis beneficium. *Li.* At ego an beneficium sit nescio. *Ge.* Annon beneficium est liberari morbo? *Li.* Nonnunquam mori felicius est. Ab illo nihil peto, nisi ut quod scit optimum esse, mihi largiatur. *Ge.* Sume quod alvum dejiciat. *Li.* Jam suâ sponte cita est. *Ge.* Ciendus est alvus, movendus est alvus. *Li.* Imo sistendus est magis. Nam plus satis profluit.

Divis.

PERCONTANDI REDUCEM.
ARGUMENTUM.

Percontandi reducem de itinere, de bello, de rebus privatis, de spe frustrata, de promissis magnificis, uxore puerpera, periculis, amissis opibus, &c.

Redeunti peregrè. *Ge.* FUitne tibi hoc iter faustum & commodum? *Li.* Sic satis; nisi quod nihil usquam tutum est à latronibus. *Ge.* Hic est belli ludus. *Li.* Est, sed sceleratissimus. *Ge.* Pedes advenis an eques? *Li.* Partim pedestri itinere, partim vehiculo, partim equo, partim navigio. *Ge.* Quo in statu sunt res Gallicæ? *Li.* Sane turbulento. Magnæ bellorum minæ sunt.
Bellum. Quid mali allaturi sint hostibus, nescio: certè Galli jam ipsi non dicendis malis affliguntur. *Ge.* Unde proficiscuntur isti bellorum tumultus? *Li.* Unde, nisi ex ambitione (*a*) Monarcharum? *Ge.* At horum prudentiâ conveniebat sedari rerum humanarum tempestates. *Li.* Sedant illi quidem, sed ut Auster mare. Persuadent sibi se Deos esse, suâq; causâ mundum hunc esse conditum. *Ge.* Imò Princeps Reipublicæ gratiâ constituitur, non Respublica Principis causâ. *Li.* Imò non desunt Theologi qui (*b*) frigidam suffundant, & ad hos tumultus classicum canant. *Ge.* Istos ego statuerem in prima acie. *Li.* At illi sibi (*c*) cavent post principia. *Ge.* Ista publica satis curanda relinquamus. Tuæ res quo tandem in statu sunt? *Li.* Optimo, felici, mediocri, tolerabili. *Ge.* Quo pacto se res habent tuæ? num ex voto? *Li.* Imò supra votum, supra meritum, supra spem. *Ge.* Satin' ex sententia? Satin' salva omnia? Satisne prospera omnia? *Li.* Res in pejore statu esse non potest.

a Monarchæ penes quos solos summa rerum est.

b Id est, clangulum incitent. Vide Prover.

c Hoc est in tuto.

De privatis.

potest. Pejore in loco negotium non potest esse. *Ge.* Non cepisti igitur quod captabas? Non contigit præda quam venabaris? *Li.* Venabar equidem, sed *(d)* iratâ Deliâ. *Ge.* Nihil reliquum est spei? *Li.* Spei permultum, sed rei nihil. *Ge.* Episcopus nihil ostendit spei? *Li.* *(e)* Tota plaustra, totáque spei naves, sed prætereà nihil. *Ge.* Nihil adhuc misit? *Li.* Promisit quidem largiter, at nè *(f)* teruncium quidem misit. *Ge.* Ergò spe alendus est animus. *Li.* Sed hâc non saginatur venter. qui spe aluntur, pendent non vivunt. *Ge.* Attamen hoc eras ad iter expeditior, quòd nihil esset oneris *(g)* in Zona. *Li.* Fateor, atque etiam tutior. Nulla enim sunt arma certiora adversus latrones. Sed ego malim & onus & periculum. *Ge.* Nihilne tibi ademptum est in via? *Li.* Mihine? Quæso quid eripias *nudo? Aliis citiùs periculum erat à me. Licuit mihi vacuo *(h)* viatori per totum iter canere & esurire. Numquid vis? *Ge.* Quò nunc finc abis? *Li.* Rectà domum, salutaturus penates jamdiu non visos. *Ge.* Precor ut illic offendas omnia læta. *Li.* Utinam ita velint superi. Nihil interim extitit novi domi nostræ? *Ge.* Nihil, nisi quod reperies auctam familiam. *(i)* Nam tua Catula peperit tibi catulum absenti: Tua gallina Peperit tibi ovum. *Li.* Bene nuncias. Grata nuncias. At ego tibi prò isto nuncio polliceor *(k)* Evangelium. *Ge.* Quodnam? secundùm Matthæum? *Li.* Non, sed secundùm Homerum. En, accipe. *Ge.* Tibi serva tuum Evangelium: Mihi saxorum satis est domi. *Li.* Nè sperne munusculum: *aetites est qui gravidis admotus in nixu maturat partum. *Ge.* Quid ais? Est mihi sanè gratissimum. Dispiciam unde possum hoc donum pensare. *Li.* Abundè pensatum puta si boni consulueris. *Ge.* Imo nihil accidere potuit magis in tempore; nam uxori meæ jampridem tumet uterus. *Li.* Illud igitur abs te *(l)* stipulabor, ut si masculum ediderit, me susceptorem ascisca. *Ge.* Polliceor ac tuum indetur puero nomen. *Li.* Quod utrisque bene vertat. *Ge.* Imò nobis omnibus.

d Diânâ, vel nationis Deâ.
e Ità Græci, ὅλας ἀναζας *Sperandum.*
f Quem Plinius triuncem vocat, nummulus est, in vilitatis proverbium versus, est quarta pars assis.
g Illic milites gestabant pecuniam.
*Nudo) Prov. *nudior Liberide.*
h Allusum est Vulgato Juvenalis. *Centabit vacuus coram latrone viator.*
i Locus est in paronomasia.
k locus est ex ambiguo. Nam *Evangelium* dicitur munus quod datur rem lætam nuncianti.
* Aetites, Arensteen Lapidis genius ab Aquila nomen habens. *Plin. l. 37. c. 11.*
l Stipulatur qui promissum accipit: nam pacisciter & qui promittit & cui promittitur.
a Metaphora ab adversis ventis.

MAURITIUS, CYPRIANUS.

Ma. Redisti nobis obesior solito: Redisti procerior. *Cy.* At equidem mallem prudentior, aut doctior. *Ma.* Imberbis abieras, redisti barbatior. Contraxisti tibi absens nonnihil senii. Quid sibi vult hic pallor? quid macies? quid frons caperata? *Cy.* Ut est fortuna, sic est corporis habitus. *Ma.* Num adversa? *Cy.* Nunquam mihi quidem aliàs secunda, sed nunquam quà nunc (*a*) reflavit odiosius. *Ma.* Doleo vicem tuam. Dolet mihi tua calamitas. Sed quid isthuc mali est? *Cy.* Universæ pecuniæ

cuniæ (b) naufragium feci. *Ma.* In mari? *Cy.* Non, ſed in litore, nondum navem ingreſſus. *Ma.* Ubinam? *Cy.* In litore Britannico. *Ma.* Bene habet quod ipſe nobis vivus enatâſti Præſtat pecuniæ jacturam facere quàm vitæ. Levius eſt pecuniæ diſpendium quàm famæ. *Cy.* Vitâ famaque incolumi, periit pecunia. *Ma. Vita* (c) ſarciri nullo pacto poteſt, *fama* ægrè poteſt, *pecunia* facilè alicunde ſarcietur. Quî malum hoc accidit? *Cy.* Neſcio, niſi quòd ſic erat in fatis meis. Sic viſum eſt ſuperis: ſic libuit genio meo malo. *Ma.* "*Videſ igitur* "*doctrinam ac virtutem tutiſſimas eſſe divitias, quæ nec eri-*"*pi poſſunt, nec gravant circumferentem.* *Cy.* Pulcrè tu quidem philoſopharis, ſed interim ego (d) ringor.

b Id eſt, jacturam feci. Allegoria.

c Metaphora à ſarcinis deſumpta.

d Diſcrucior animo.

CLAUDIUS, BALBUS.

Cl. Gratulor tibi reduci, Balbe. *Ba.* Et ego tibi ſuperſtiti, Claudi. *Cl.* Gratulor tibi in patriam reverſo. *Ba.* Imo gratulare magìs è Gallia profugo. *Cl.* Quid itá? *Ba.* Quia illic bellis * fervent omnia. *Cl.* Quid Muſis cum Marte? *Ba.* Atqui illic nè Muſis quidem parcitur. *Cl.* Tu igitur feliciter elapſus es. *Ba.* At non ſine periculo. *Cl.* Totus alius nobis redîſti. *Ba.* Quî ſic? *Cl.* Ex Hollando verſus es in Gallum. *Ba.* Quid? (a) an capus eram cùm hinc abirem? *Cl.* Veſtis indicat te mutatum ex Batavo in Gallum. *Ba.* Hanc (b) metamorphoſin malim quàm in gallinam. Sed (c) ut *cuculla non facit Monachum*; ita nec veſtis Gallum. *Cl.* Jámne calles Gallicé? *Ba.* Sic ſatis. *Cl.* Quo pacta didiciſti? *Ba.* A magiſtris haudquaquam (†) mutis. *Cl.* Quibus? *Ba.* Mulierculis quovis turture loquacioribus. *Cl.* In tali ludo facilè diſcimus loqui. Sonáſne probè ſermonem Gallicum? *Ba.* Imò & Latinum ſono Gallicé. *Cl.* Nunquam igitur ſcribes bona (d) carmina. *Ba.* Cur itá? *Cl.* Quia periit tibi ſyllabarum quantitas. *Ba.* Mihi ſatis eſt qualitas. *Cl.* Quid, éſtne Lutetia immunis à peſtilentia? *Ba.* Non eſt. Sed perpetua non eſt: aliquando remittit ſeſe, mox recrudeſcit; nonnunquam intermittitur, deinde recipit ſeſe. *Cl.* Non ſat erat malorum ubi bellum eſt? *Ba.* Erat, niſi ſecùs eſſet viſum ſuperis. *Cl.* Annonæ caritatem iſthic eſſe oportet. *Ba.* Imò penuriam. Omnium rerum illic inopia eſt præterquam ſceleratorum militum. Bonorum virorum ... eſt mira vilitas. *Cl.* Quid accidit Gallis, ut bellum ſuſcipiant cum (e) *Aquila*. *Ba.* Quia movet illos exemplum (f) ſcarabei, qui non ceſſit aquilæ. In bello nemo ſibi non videtur Hercules. *Cl.* Non te remorabor diutiùs. Aliàs latiùs nugabimur, cùm erit utrique commodum. Nunc aliò me vocant (g) negotiola quædam.

* Metaphora ab aquis ſumpta.

a Jocus eſt ex ambiguâ voce *gallus*.

b Transformatio.

c Proverbium vulgi.

† Muti magiſtri) prover. id eſt libri.

d Alluſit ad hoc quod vulgus Gallorum perperam pronunciat accentus.

e Imperatorum inſignia.

(f) Vide prov. *Scarabeus aquilam*.

(g) Negotiola.) ταπεινῶς arrogantiæ vitandæ cauſa.

DOME-

DOMESTICA CONFABULATIO.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc mutuæ consuetudinis verba, joca, & familiarium dicteria, & mores tradit, 1. Deambulandi feria. Evocandi facies. 2. Raro invisendi. Regandi de uxore, filia, filiis. 3. De otio; tinnitu auris; deformis puellæ descriptio, invitat ad nuptias. 4. Studium studet, &c.

1. PETRUS, MARIA puer, JODOCUS.

Pe. HEus, heus, puer; nemo huc prodit? *Mi.* Hic opinor effringet fores. Familiarem oportet esse. O lepidum caput! Quid affers, mi petre? *Pe.* Meipsum. *Mi.* Næ tu rem haud magni pretii huc attulisti. *Pe.* Atqui magno constiti patri meo. *Mi.* Credo pluris quàm revendi possis. *Pe.* Cæterùm, Jodocus estne domi? *Mi.* Incertus sum, sed visam. *Pe.* Quin tu potiùs abi, & roga ipsum an velit nunc esse domi. *Mi.* Abi tu potiùs, sisque tibi ipsi Mercurius *Pe.* Heus Jodoce, num es domi? *Jo.* Non sum. *Pe.* Impudens, non ego audio te loquentem? *Jo.* Imo tu impudentior: Nuper ancillæ tuæ credidi, te non esse domi, & tu non credis mihi ipsi? *Pe.* Æquum dicis, par pari relatum. *Jo.* Equidem ut * *non omnibus dormio*, ità *non omnibus sum domi*: tibi posthac semper ero. *Pe.* Sed tu mihi videre cochleæ vitam agere. *Jo.* Quî sic? *Pe.* Quia perpetuò domi latitas, nec usquam prorepis. Non secùs atque (*a*) claudus sutor, jugiter domi desides. Tu tibi domi situm contrahis. *Jo.* (*b*) Est quod agam domi, foris nihil est negotii. Et si quid esset, tamen hoc cœlum me dies aliquot à publico cohibuisset. *Pe.* At nunc sudum est, & invitat ad deambulandum. Vide ut blanditur. *Jo.* Si prodeambulare lubet, non recuso. *Pe.* Planè videtur hoc utendum cœlo. *Jo.* Ascisendus est unus aut alter congerro. *Pe.* Fiet, modò dicas quos velis. *Jo.* Quid si Hugonem? *Pe.* Haud multùm interest inter Hugonem & nugonem. *Jo.* Agè, placet. *Pe.* Quid si Alardum? *Jo.* Homo minimè mutus est. Quod auribus diminutum est, linguâ pensat. *Pe.* Si videbitur, Nævium adjungemus. *Jo.* Siquidem dabitur illius copia, nunquam erit fabularum inopia. Placent confabulones, superest ut locum dispicias amœnum. *Pe.* Ego verò tibi locum ostendam, ubi nec nemoris umbram, nec pratorum smaragdinum virorem, nec fontium vivas scatebras desiderabis. Dices dignam Musis sedem. *Jo.* Magnificè polliceris. *Pe.* Nimiùm affixus es libris. Nimiùm assides libris. Immodico studio teipsum maceras. *Jo.* Malim studio macrescere quàm amore. *Pe.* At non ideo vivimus ut studeamus, sed ideo studemus ut suaviter vivamus. *Jo.* Mihi verò vel immori chartis dulce est. *Pe.* Equidem immorari probo, immori non probo. Ecquid voluptati

* Vide Prov. Non *omnibus dormio.*

a Plautinum est.

b Allusum est ad carmen Homeri, Οἶκοι ἐλάτρυτος ἐνὶ λαύρῃσι τέτυκται. Deambulatio.

tati fuit hæc deambulatio? *Jo.* Me quidem vehementer oblectavit.

2. ÆGIDIUS, LEONARDUS.

Rarò i nvisis.

Æg. Quò noster Leonardus? *Le.* Ad te ibam. *Æg.* Istud quidem facis insolens. *Le.* Quamobrem? *Æg.* Quia jam annus est quod nos non invisseris. *Le.* Malo in hanc peccare partem ut desiderer, quàm ut obtundam. *Æg.* Imò boni amici nulla est apud me satietas. Imò quò crebriùs venies, hoc mihi venies gratior. *Le.* Quid interim agitur domi tuæ? *Æg.* Multa sanè quæ nolim. *Le.* Non miror, sed jámne peperit uxor?

De uxore.

Æg. Jamdudum, & quidem gemellos. *Le.* Quid ego audio? *Æg.* Sic res habet; atque illi jam denuo tumet uterus. *Le.* Isthoc pacto solet augeri familia. *Æg.* Sed utinam fortuna sic augeret pecuniam ut uxor familiam. *Le.* Jamne elocâsti filiam? *Æg.* Nondum. *Le.* Vide nè parùm tutum sit, virginem tam grandem detinere domi. Quærendus est gener aliquis. *Æg.* Nihil opus. Jam proci complures illam ambiunt sponsam. *Le.* Quid igitur supereſt, nisi ut è multis deligas qui tibi maximè sit accommodus? *Æg.* Omnes ejusmodi sunt, ut nesciam quem cui præferam: sed abhorret à nuptiis filia. *Le.* Quid ais? Atqui, ni fallor, jamdudum nubilis est, jamdudum est apta viro, matura conjugio, jampridem est tempestiva viro. *Æg.* Quidni, annum egressa jam decimum septimum? major annis duodeviginti: annum jam agens undevigesimum: annos nata decem & octo. *Le.* Cur abhorret igitur à matrimonio? *Æg.* Ait se velle Christo nubere. *Le.* Sanè multas habet ille sponsas. An malo genio nupsit, quæ castè vivit cum maritó? *Æg.* Mihi quidem non videtur. *Le.* Quis Deus hunc affectum afflavit filiæ? *Æg.* Nescio, sed abduci ab hoc proposito nullis rationibus potest. *Le.* Vide nè sint incantatores, qui instigent & allectent. *Æg.* Novi ego istos (*a*) plagiarios. Sedulò arceo hoc hominum genus ab ædibus meis. *Le.* Quid igitur est in animo? Morem geres animo puellæ? *Æg.* Equidem obluctabor quoad licebit. Nihil non experiar, quo mutem illius sententiam. Quod si pertendit ut cœpit, non pugnabo cum illius animo, nè fortè videar (*b*) συμαχεῖν, vel potius (*c*) μονομαχεῖν. *Le.* Religiosè tu quidem loqueris. Sed etiam atque etiam fac explores virginis constantiam, nè post facti pæniteat, cùm mutare non erit integrum. *Æg.* Equidem adnitar pro mea virili. *Le.* Quid rerum gerunt filii? *Æg.* Natu maximus jamdudum maritus est, brevi pater futurus. Minimum (*d*) ablegavi Lutetiam. Nam hìc nihil aliud quam ludebat.

Filia.

a Plagium furti genus, unde plagiarii dicuntur qui abducunt aliena mancipia aut liberos etiam.

b Id est, cum Deo pugnare.

c Id est, cum Monachis pugnare. Alusum est autem ad vocem συμαχεῖν, quod est finxi certa- e congre- iis.

d Vi ex

ludebat. *Le.* Quid eó? *Æg.* Ut magiſter nobis redeat ſtultior quàm exierat. *Le.* Bona verba. *Æg.* Medius jam cepit initiari ſacris. *Le.* Precor ut bene vertat omnibus.

3. MOPSUS, DROMO.

* *Mo.* Quid fit? quid agitur? Dromo. *Dr.* Sedetur. *Mo.* Video. Sed quomodo ſe res habent tuæ? *Dr.* Ut ſolent iis quibus ſuperi ſunt parùm propitii. *Mo.* Iſthuc ominis avertat Deus. Quid agis? *Dr.* Equidem otium ago. Id quod vides, nimirum nihil. *Mo.* (*a*) Præſtat otioſum eſſe, quàm nihil agere. Ego te fortaſſis occupatum ſeriis negotiis interpello. *Dr.* Imò maximè vacuum; jam enim me ceperat otii tædium, & congerronem deſiderabam. *Mo.* Fortaſſis impedio, interrumpo, * interturbo tua negotia. *Dr.* Imò tædium otii diſcutis. *Mo.* Da veniam ſi te parùm in tempore interpellavi. *Dr.* Imo ipſo in tempore advenis. Opportunè te huc attuliſti. Optatus ades. Interventus tuus eſt mihi vehementer gratus. *Mo.* Fortaſſis aliquid ſeriæ rei inter vos agitur, cui nolim eſſe impedimento. *Dr.* Imò (*b*) *lupus*, quod aiunt, *ades in fabula*. Nam de te ſermo erat. *Mo.* Facilè crediderim, nam mihi huc venienti mirè (*c*) tinniebat auris. *Dr.* Utra? *Mo.* Læva: unde conjicio, nihil magnificè de me fuiſſe prædicatum. *Dr.* Imò nihil non honorificum. *Mo.* Vanum igitur fuerit oportet. Sed quid eſt bonæ rei? *Dr.* Aiunt te venatorem eſſe factum. *Mo.* Imò jam intra caſſes meos eſt (*d*) præda quam venabar. *Dr.* Quænam? *Mo.* Lepida puella, quam perendiè ducturus ſum vóſq; oro, ut meas nuptias veſtrâ præſentiâ dignemini honeſtare. *Dr.* Quænam eſt ſponſa? *Mo.* Aloiſia Chremetis filia. *Dr.* Egregium ſpectatorem formarum! Tuis oculis adlubuit illa nigro capillitio, ſimis naribus, ore prælargo, ventre prominulo? *Mo.* Definite. Mihi eam duxi, non vobis. Non ſat eſt quòd (*e*) ſuo regi pulchra eſt regina? Ità demum illa mihi placebit, ſi vobis non admodum placeat.

* De otio.
a Hoc, Plin. inquit lib. 1. Atilius eruditiſſimè ſimul & ſicetiſſimè dixit.
* *ανάπαυσις.*
b Proverbialiter cùm intervenit de quo mentio.
c Tinnitus aurium. Vulgò dicunt, cùm aures tinniunt, de nobis verba fieri. Non abludit ab hoc, quod eſt apud Theocritum notiſſimum. Autor Plin. l. 28. cap. 11.
d Alluſum eſt Ovidiano iſti, *Incidit in caſſes præda petita meos.*
* Deformis puella.
b Vide prov. *Suum cuique pulchrum.*

4. SYRUS, GETA.

Sy. Opto tibi multam felicitatem. *Ge.* Et ego tibi conduplicatum opto quicquid optas mihi. *Sy.* Quid agis rei? *Ge.* Confabulor. *Sy.* Quid? confabulare ſolus. *Ge.* Ut vides. *Sy.* Fortaſſe tecum. Proinde tibi videndum ut cum homine probo fabuleris. *Ge.* Imò cum lepidiſſimo congerrone confabulor. *Sy.* Quo? *Ge.* Apuleio. *Sy.* Iſtud quidem nunquam non facis. Sed (*a*) *amant alterna Camœna*. Tu perpetuò ſtudes. *Ge.* Non eſt ulla ſtudiorum ſatietas. *Sy.* Verum, ſed * eſt tamen modus

* Hemiſtichium bucolicum.
* Horatius, *Eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines, Quos ultra citraque nequit conſiſtere rectum.*

mo lus quidem. Non omittenda quidem ſunt ſtudia, ſed tamen intermittenda nonnunquam. Non abjicienda ſunt, ſed relaxanda. Nihil ſuave quod perpetuum. (*b*) *Voluptates commendat rarior uſus.* (*c*) Tu nihil aliud quàm ſtudes. Perpetuò ſtudes. Continenter incumbis literis. Indeſinenter inhæres chartis. Studes noctes ac dies. Nunquam non ſtudes. Aſſiduus es in ſtudio. Jugiter intentus es libris. Nullum facis ſtudendi finem, neque modum. Nullam ſtudiis requiem intermiſces. Nunquam ſtudendi laborem nec intermittis, nec remittis. *Ge.* Agè, tuo more facis. Rides me, ut ſoles. Nunc ludis tu quidem me. Salsè me rides. Satyricum agis. *Naſo me ſuſpendis adunco.* Non me fallit tuum ſcomma. Nunc planè joco mecum agis. Sum tibi riſui. Rideor abs te. Pro delectamento me habes. (*d*) *Nunc (tu) me ludos deliciáſque facis.* Eàdem operâ aſſue mihi auriculas aſini. Ipſi codices pulvere ſitúque obducti loquuntur quàm ſim immodicus in ſtudio. *Sy.* Emoriar, ni loquor ex animo. Diſpeream, ſi quid fingo. Nè vivam, ſi quid ſimulo. Loquor id quod ſentio. Quod res eſt dico. Seriò loquor. Ex animo loquor. Non ſecùs ſentio quàm loquor.

b Horatianum eſt.

c Elegans συνεκδοχή.

d Nunc.) Si interponatur pronomen *tu*, integer erit pentameter.

CUR NON VISIS.

Ge. Quid cauſæ eſt quòd tamdiu nos non inviſeris? quid rei eſt quòd nos tam raro viſis? quid accidit quòd tanto tempore nos non adieris? quare tam rarus es ſalutator? quid ſibi vult quòd nos tamdiu non conveneris? quid obſtitit quò minùs viſis nos frequentiùs? quid impedimento fuit quò minùs jamdiu feceris nobis tui videndi copiam?

NON LICUIT PER OCCUPATIONES.

Sy. Non licuit per otium. Volui quidem, at non licuit mihi per mea negotia. Hactenus non ſinebant negotia ut te viſerem. Non patiebantur (*a*) undæ negotiorum quibus involvebar, ut te ſalutarem. Occupatior fui quàm ut potuerim. Tam variis diſtringebar curis, ut mihi non fuerit liberum adire te. Vix ipſi mihi fuit copia mei, ſic me totum moleſta quædam negotia poſſidebant. Negotiis meis imputabis, non mihi. Non defuit voluntas, ſed vetuit neceſſitas. Hactenus non vacavit. Hactenus non contigit otium. Hactenus non fuit vacuum. Non licuit per valetudinem. Non licuit per tempeſtatem. *Ge.* Equidem accipio tuam excuſationem, ſed hâc lege, nè ſæpiùs utaris. Excuſatio tua juſtior eſt quàm vellem, ſiquidem valetudo fuit in cauſa. Hâc lege mihi purgatus eris, ſi quod ceſſatum eſt officio

a Ut *Unda curarum* apud Catul. pro immenſis curis & negotiis.

ficio ſarcias; ſi ſuperiorem ceſſationem crebrâ viſitatione Penſes. *Sy.* Tu nihil moraris iſtiuſmodi officia nimiùm vulgaria. Amicitia noſtra firmior eſt quàm ut ſit officiis iſtis vulgaribus alenda. Satis crebrò viſit qui conſtanter amat. *Ge.* Male ſit iſtis curis quæ te nobis adimunt. Quid imprecer iſtis negotiis quæ talem amicum nobis invident? Peſſimè ſit iſti febri quæ nos tam gravi deſiderio torſit tui. Male pereat iſta febris, te quidem incolumi.

MANDANDI AC POLLICENDI.
JACOBUS, SAPIDUS.

Ja. Quæſo ut hæc res tibi cordi ſit. Etiam atque etiam rogo ut hoc negotium tibi ſit curæ. Hac in re velim ut totum Sapidum exeras. Si me amas, cauſam hanc tractabis diligenter. Hac in re quæſo ut advigiles. Curabis hanc rem meâ cauſâ diligenter. Si verè is es quem ſemper eſſe te mihi perſuaſi, fac ut ſentiam hac in cauſa quanti me facias. *Sa.* Deſine, ego tibi hoc effectum reddam, & quidem propediém. Eventum præſtare non poſſum; illud pollicior, mihi nec fidem nec ſtudium defuturum. Curabo diligentiùs quam ſi mea res ageretur; quanquam meam eſſe duco quæ ſit amici: faciam ut in me quidvis deſideres citiùs quàm fidem ac diligentiam. Tu fac in utramq; dormias autem, ego tibi hoc confectum dabo. Tu quietus eſto, in me recipio provinciam omnem. Gaudeo mihi datum occaſionem quâ declarem animum in te meum. Equidem oratione nihil polliceor, ſed re præſtabo quicquid eſt amici ſinceri, & ex animo bene volentis. Nolim te lactare vanâ ſpe. Illud efficiam, ut dicas hoc negotii mandatum amico.

SUCCESSUS.

Sa. Res ſucceſſit opinione meliùs. Fortuna votis utriuſque favit. Si fortuna tibi nupſiſſet, non potuiſſet eſſe obſequentior. Res tua & (*a*) ventis & amne ſecundo proceſſit. vicit etiam vota noſtra fortunæ faventis afflatus. Opinor te litâſſe (*b*) Ramnuſiæ, cui ſic ex ſententia cadunt omnia. Plus impetravi quàm fuiſſem auſus optare. Ventis per omnia ſecundis hic curſus nobis peractus eſt. Res omnis cecidit ex ſententia. Pulchrè nobis cecidit hæc alea. Opinor (*c*) volâſſe noctuam, adeò feliciter exiit nobis parùm ſapienter inſtitutum.

a Metaphora a navigantibus.

b Fortunæ cognomentum eſt a loco quemadmodum dicimus Paphiam & Cypridem. *Litat* autem nonquiſquis ſacrificat, ſed hiis ſacrur Deo pla

c Chili- *Vide Nella*

GRATIARUM ACTIO.

Ja. Equidem & gratiam habeo, & habiturus ſum quoad vivam,

vivam, maximam. Pro isto tuo in me officio pares agere gratias vix possum, referre nequaquam. Video quantum debeam tuo in me studio. Nihil miror, neque enim tu quicquam novi feciſti; & hoc magis debeo. De iſthoc tuo in me officio amo te, mi Sapide, ut par eſt, maximé. Quòd hac in cauſa præſtiteris amicum minimè (a) aulicum, & habetur à me gratia, & ſemper habebitur. Quòd meum negotium tibi cordi fuerit, amo te & habeo gratiam. Iſthoc officio gratiam inîſti apud me maximam. Pergratum eſt quòd cauſam meam egeris bonâ fide. Ex omnibus officiis quæ tu plurima in me contuliſti, hoc eſt longè gratiſſimum. Referre gratiam parem nequaquam poſſum, agere accuratiùs inter nos ſupervacaneum ſit; quod unum poſſum, habebo dum vixero. Iſthoc beneficio fateor tibi me magnopere devinctum eſſe. Hoc nomine plus tibi debeo quàm ut unquam ſolvendo eſſe queam. Hoc beneficio arctiùs me tibi * devinxiſti quàm ut poſſim diſſolvere. Obligatiorem me tibi reddidiſti quàm ut nomen meum è tuo (b) diario poſſim unquam expungere. Hoc officio me ſic tuum reddidiſti, ut nullum mancipium æquè ſit in rebus heri ſui. Hâc re me tibi devinctiorem reddidiſti quàm ut unquam æs alienum poſſim reſolvere. Plurimis nominibus tibi debeo, ſed non alio plùs quàm hoc. Pro mediocribus beneficiis agendæ ſunt gratiæ; hoc magis eſt quàm ut conveniat verbis gratias agere.

a Quia verbo tenus amant, re ipſâ nihil minus præſtant quàm promiſſa.

* Devincire & diſſolvere, eleganter manet in metaphora.

b Diarium, codicilliſve, commentariola rerum actarum in ſingulos dies.

RESPONSIO.

Sa. Aufer mihi iſta. Major eſt noſtra neceſſitudo quàm ut vel tu mihi, vel ego tibi pro ullo officio debeam gratias agere. Non contuli hoc in te beneficium, ſed retuli. Mihi quidem abundè relatam gratiam arbitror, ſi gratum eſt quod feci ſeduló. Non eſt cur mihi gratias agas, ſi pro tot tuis in me beneficiis non vulgaribus hoc officiolum rependi. Equidem nihil laudis mereor, ingratiſſimus habendus ſi defuiſſem amico. Quicquid eſt in rebus meis, quicquid meâ curâ præſtari poteſt, hoc tam tuum eſſe ducito quàm id quod eſt maximè tuum. Videor mihi beneficium accepiſſe, quod noſtrum officium boni conſulis. Pro tantillo officio mihi tam accuratè gratias agis, quaſi non multò majora tibi debeam. Sibi bene facit qui bene facit amico. Qui bene meretur de amico, non dat beneficium, ſed fœnerat. Si ex animo probas officium in te meum, fac utare ſæpiús. Ità credam tibi gratum eſſe quod feci, ſi quoties deliderabis operam meam, non roges, ſed imperes quod voles.

ARGU-

DE VOTIS TEMERE SUSCEPTIS.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc de tribus præcipuè agit. 1. *De Superstitiosa quorundam peregrinatione, ad Hierosolymam & loca Sacra, sub religionis prætextu.* 2. *De Votis temerè non suscipiendis, inter compotationculas, frivola de causa, illud temporis, impensarum, operæque, inutilis qua ad veram propius pietatem accedunt insumendum esse.* 3. *De indulgentiarum Pontificiarum & diplomatum futilitate & absurditate.*

ARNOLDUS, CORNELIUS.

Ar. SAlve multùm, Corneli, jam toto seculo desiderate.

Co. Salvè & tu, sodalis exoptatissime. *Ar.* Jam desperabamus reditum tuum. Ubi tamdiu peregrinatus es? *Co.* Apud inferos. *Ar.* Non admodum veri dissimile dicis, adeò nobis redisti squalidus, macilentus, ac pallidus. *Co.* Imò ab Hierosolymis adsum tibi, non à profundis manibus. *Ar.* Quis deus aut quis ventus te illuc adegit? *Co.* Quæ res adegit alios innumeros? *Ar.* Stultitia, ni fallor. *Co.* Igitur hoc convitii non in me solum competet. *Ar.* Quid illic venabare? *Co.* Ut miser essem. *Ar.* Isthuc licebat domi. Estne illic quod tu putes spectatu dignum? *Co.* Ut ingenuè fatear tibi, propemodum nihil. Ostenduntur quædam monumenta vetustatis, quorum mihi nihil non videbatur commentitium, & excogitatum ad alliciendos simplices & credulos. Imò nec hoc arbitror illos certò scire, quo loco sita fuerit olim Hierosolyma. *Ar.* Quid igitur vidisti? *Co.* Magnam ubique barbariem. *Ar.* Nihilo sanctior redis? *Co.* Imò multis partibus deterior. *Ar.* Nummatior ergó? *Co.* Imò (*a*) *nudior Lideride.* *Ar.* An non pœnitet igitur tam longinquæ peregrinationis frustrà susceptæ? *Co.* Nec pudet, quia tam multos habeo stultitiæ meæ sodales: nec pœnitet, quia frustrà jam sit pœnitere. *Ar.* Nihil ergo fructûs refers è tam difficile Peregrinatione? *Co.* Multum. *Ar.* Quid tandem? *Co.* Quia posthac vivam suaviùs. *Ar.* An quia (*b*) *jucundum est meminisse laborum actorum*? *Co.* Est istud quidem nonnihil, sed non in hoc sunt omnia. *Ar.* Estne aliud præmium? *Co.* Est sanè. *Ar.* Quod? Effare. *Co.* Magnâ voluptate, quoties libebit, & ipse me afficiam & alios mentiendo, quoties itinerarium meum recitabo in conciliabulis aut in conviviis. *Ar.* Profectò non tu *procul aberras à scopo.* *Co.* Deinde, non minus capiam voluptatis, cùm alios audiam mentientes de rebus quas nec audierunt unquam nec viderunt. Idque faciunt tantâ confidentiâ, ut cùm narrent (*c*) *Siculis gerris vaniora*, tamen sibi etiam persuadeant se vera loqui. *Ar.* Mira voluptas! Non omnino *tibi* (*d*) *periit ol[illegible]um & opera*, quod aiunt. *Co.* Imò hoc arbitror aliquanto consultius

a Vide Chiliad.

b Vide proverbium, *Alibi labores.*

c Vide Chiliades.

d Vide Chiliades.

UNIVERSITY LIBRARY CAMBRIDGE

consultius quàm quod faciunt isti qui paulo pecuniæ conducti proficiscuntur in militiam, omnium scelerum scholam. *Ar.* Sed illiberalis est voluptas, ex mendaciis voluptatem capere. *Co.* Verùm hoc aliquantò liberalius, quàm obtrectione vel delectare vel delectari, aut aleâ tempus & rem perdere. *Ar.* Cogor equidem pedibus in tuam ire sententiam. *Co.* Verùm est & alius fructus. *Ar.* Quis? *Co.* Si quis erit amicus egregiè charus affinis huic insaniæ, eum admonebo domi maneat: ut nautæ solent ejecti naufragio monere navigaturos quid periculi sit vitandum. *Ar.* Utinam mihi monitor adfuisses in tempore. *Co.* Quid? Num similis morbus te quoque corripuit? Num afflavit & te hujus mali contagium? *Ar.* Visi Romam & Compostellam. *Co.* Deum immortalem! quanto mihi solatio est, te contigisse stultitiæ meæ socium? (*e*) Quæ Pallas isthuc tibi misit in mentem? *Ar.* Non Pallas, sed ipsa Moria, præsertim cùm domi haberem uxorem integrâ adhuc ætate, liberos aliquot, & familiam quæ pendebat ex me, & operâ meâ quotidianâ alitur. *Co.* Oportuit fuisse seriæ rei quippiam quod te à charissimis tuis distraxerit. Narra, obsecro. *Ar.* Pudet dicere. *Co.* Non apud me, qui, ut scis, eodem tenior malo. *Ar.* Compotabamus aliquot vicini. Ubi vino incaluerat animus, erat qui prædicabat, sibi esse in animo salutare divum *Jacobum*, erat alter qui divum *Petrum*. Illico non defuit unus aut alter qui sponderent se comites fore. Tandem visum est ut omnes irent simul. Ego, ne viderer parùm commodus compotor, pollicitus sum & ipse. Mox agitari cœptum, utrò potiùs iremus, Romam, an Compostellam. Factum est Senatusconsultum, ut bonis auspiciis utroque postridie proficisceremur omnes. *Co.* O grave decretum, dignius quod vino inscriberetur quàm æri! *Ar.* Ac mox ingens obambulat patera, quam ubi suo quisque ordine ebibisset, votum factum est inviolabile. *Co.* Nova religio! sed num omnibus contigit reditus incolumis? *Ar.* Omnibus, * præterquam tribus: quorum unus in profectione moriens, mandavit nobis ut suis verbis salutem diceremus *Petro* & *Jacobo*: Alter periit Romæ, jussitque ut suo nomine salutaremus uxorem ac liberos: Tertium reliquimus Florentiæ valetudinis planè deploratæ. Opinor jam esse apud superos. *Co.* Adeóne pius erat? *Ar.* Imò nugator maximus. *Co.* Unde igitur isthuc suspicare? *Ar.* Quia peram habebat indulgentiis largissimis distentam. *Co.* Audio, sed iter est longum in cœlum, nec satis, ut audio, tutum, ob † latrunculos qui obsident regionem aeris mediam. *Ar.*

Verum,

e Allusit ad Homerum, qui sæpe Palladem facit huic aut illi suggerentem quid facto sit opus.

* Ἐπανόρθωσις, correctio.

† Ridiculo utitur diminutivo.

Verum, ſed ille ſat erat munitus deplomatibus. *Co.* quâ linguâ deſcriptis? *Ar.* Romanâ. *Co.* In tuto eſt igitur? *Ar.* Eſt, niſi fortè incidat in genium aliquem qui Latinè neſciat, tum eſſet illi redeundum Romam, & novum diplom. impetrandum. *Co.* Bullæ venduntur illic & mortuis? *Ar* Maximé. *Co.* Sed interim illud mihi monendus es, nè quid effutias incogitantiùs. Jam enim (*f*) *corycæis plena ſunt omnia*. *Ar.* Ego vero nihil elevo indulgentias, ſed combibonis mei ſtultitiam rideo, qui cùm eſſet alioqui nugator nugaciſſimus, ſalutis ſuæ (*g*) *proram*, ut aiunt, *ac puppim* in membrana collocavit potiùs quàm in correctis affectibus. Sed quando fruemur illâ voluptate quam modo prædicabas? *Co.* Cùm erit commodum adornabimus compotationculam aliquam, vocabimus noſtri ordinis homines, ibi certabimus mentiendo, nóſque affatim mutuis mendaciis oblectabimus. *Ar.* Agè fiat.

f Id eſt obſervatoribus. Vide prov.

g Vide Chiliades.

ARGUMENTUM.

In hoc Colloquio taxantur illi qui Romam curſitant, venantúrque Sacerdotia, crebrò gravi jactură cùm morum, tum pecuniæ. Mentitur Sacerdotes pro Concubina, lectione bonorum autherum ſemet oblectare. Jocularia de oblongo naſo.

PAMPHAGUS, COCLES.

Pa. AUT parùm proſpiciunt oculi, aut Coclitem veterem compotorem meum video. *Co.* Imò, nihil te fallunt oculi tui, vides ſodalem ex animo tuum. *Pa.* Nulla cuiquam erat ſpes reditûs tui qui tot annos abfueris, ignaris omnibus quæ te terrarum haberet regio. Sed unde? dic quæſo. *Co.* Ab Antipodibus. *Pa.* Imò ab inſulis, opinor, fortunatis. *Co.* Gaudeo quod agnoveris ſodalem tuum, nam verebar nè ſic domum redirem quemadmodum rediit Ulyſſes. *Pa.* Quonam pacto rediit ille? *Co.* Nec ab uxore eſt agnitus. Solus canis jam vetulus motâ caudâ dominum agnovit. *Pa.* Quot annos ille domo abfuerat? *Co.* Viginti. *Pa.* Tu plures abfuiſti; nec tamen ſefellit me tua facies. Sed quis iſthuc narrat de Ulyſſe? *Co.* Homerus. *Pa.* Oh, ille, ut aiunt, pater eſt omnium fabularum. Fortaſſis uxor interim aſciverat (*a*) taurum alium & idcirco non agnovit (*b*) Ulyſſem ſuum. *Co.* Imò nihil illâ caſtius; ſed Pallas addiderat Ulyſſi ſenium, nè poſſet agnoſci. *Pa.* Qui tandem agnitus eſt? *Co.* E tuberculo quod habebat in digito pedis: id animadvertit nutrix jam admodum anus, dum illi pedes lavat. *Pa.* O curioſam (*c*) laniam! Et tu miraris, ſi ego te agnovi ex iſto tam inſigni naſo? *Co.* Nihil me pœnitet hujus naſi. *Pa.* Nec eſt cur pœniteat, cùm organum

* Ulyſſis canis.

a Id eſt adulterum Horat. *Quærenti taurum monſtravit iter tem.*

b Sic appellat maritum qui nimium diu abfuit: Nam Ulyſſem reducem nullus agnovit præter Canem.

c Maleficæ mulieres, quæ oculos habent quibus proſpiciunt omnia cùm foris ſunt, domi cæcutiunt.

num tibi sit ad res tam multas utile. *Co.* Ad quas? *Pa.* primùm ad extinguendas lucernas erit cornu vice. *Co.* Perge. *Pa.* Deinde, si quid hauriendum erit è cavo profundiore, fuerit loco promuscidis. *Co.* Papæ! *Pa.* Si manus erunt occupatæ, licebit uti vice paxilli. *Co.* Etiámne ampliús? *Pa.* Conducet excitando foculo, si defuerit follis. *Co.* Bellè narras. Quid præterea? *Pa.* Si lumen officiat scribenti, præbebit umbraculum. *Co.* Ha, ha, he: est præterea quod dicas? *Pa.* In bello navali præbebit usum (*d*) harpagonis. *Co.* Quid in bello terrestri? *Pa.* Erit loco clypei. *Co.* Quid deinde? *Pa.* Findendis lignis erit cuneus. *Co.* Probé. *Pa.* Si præconem agas, erit tuba: si classicum canas, cornu: si fodias, ligo: si metas, falx: si naviges, anchora: in popina fuerit fuscina: in piscando, hamus. *Co.* O me felicem! nesciebam me circumferre tam ad multa conducibilem supellectilem. Sed quis interim terrarum angulus te habuit? *Pa.* Roma. *Co.* Atqui fieri potuit, ut in tanta luce nemo te sciret vivum? *Pa.* Imò nusquam magìs latent boni viri, adeò ut sæpe clarissimâ luce neminem videas in frequenti foro. *Co.* Redis igitur nobis onustus sacerdotiis? *Pa.* Venatus equidem sum sedulò, at parùm favit *Delia. Nam cum plures illic †*piscantur hamo*, quod dici solet, *aureo*. *Co.* Stultum piscandi genus. *Pa.* Et tamen pulchre succedit nonnullis: sed non omnibus feliciter cadit hæc alea. *Co.* An non insigniter stulti sunt qui plumbum commutant auro? *Pa.* Sed non intelligis in plumbo sacro venas auri subesse. *Co.* Quid igitur? redisti nobis nihil aliud quàm Pamphagus? *Pa.* Non. *Co.* Quid igitur? *Pa.* (*e*) Lupus hians. *Co.* Feliciùs redeunt qui Asini redeunt, sacerdotiorum sarcinâ graves. Cur mavis sacerdotium quàm uxorem? *Pa.* Quia mihi placet otium. Arridet Epicurea vita. *Co.* At meâ sententiâ suaviùs vivunt quibus est lepida puella domi, quam complectantur quoties libet. *Pa.* Sed adde, nonnunquam cùm non libet. Amo voluptatem perpetuam: qui ducet uxorem, uno mense fœlix est; cui contingit opimum sacerdotium, in omnem usque vitam fruitur gaudio. *Co.* Sed tristis est solitudo, adeò ut nec Adam suaviter victurus fuerat in Paradiso, nisi Deus illi adjunxisset Evam. *Pa.* Non deerit Eva cui sit opulentum sacerdotium. *Co.* Sed voluptas non est voluptas quæ cum mala fama malâque conscientia conjuncta est. *Pa.* Verum dicis, & idcirco mihi in animo est, confabulatione librorum solitudinis tædium fallere. *Co.* Istis quidem sodalibus nihil jucundius. Sed redisne ad tuam piscationem? *Pa.* Redeo, si liceat parare novam escam. *Co.* Aureámne an argenteam?

Pa.

(*d*) Instrumenta quibus injectis attrahunt navem committuri bellum

* Diana.

†Prov. *Aureo piscari hamo.*

(*e*) Vide Chiliades, & allusam est ad nomen *Pamphagus*, quod Græcis sonat *omnia comedentem*.

Pa. Utramlibet. *Co.* Bono animo es, pater ſuppeditabit. *Pa.* Nihil illo tenacius. Nec crediturus eſt denuo cùm intellexerit mihi ſortem etiam periiſſe. *Co.* Verùm iſta lex eſt aleæ. *Pa.* Sed ille non delectatur hâc aleâ. *Co.* Si pernegabit ille, commonſtrabo tibi unde poſſis quantum voles pecuniæ ſumere. *Pa.* Tu verò mihi voluptatem narras: age, monſtra; jam cor mihi ſalit. *Co.* In promptu eſt. *Pa.* Nactus es theſaurum aliquem? *Co.* Si nactus eſſem, mihi nactus eſſem, non tibi. *Pa.* Si queam corradere centùm ducatos, revixerit ſpes. *Co.* At ego tibi commonſtro unde poſſis haurire centum millia. *Pa.* Quin tu igitur me beas? Nè diutiùs eneca. Dic unde. *Co.* Ex *Aſſe Budæi*: illic reperias innumeras myriades, ſive auream malis monetam, ſive argenteam. *Pa.* Abi quò dignus es cum tuo joco: illinc tibi reſolvam quod debuero pecuniæ. *Co.* Reſolves, ſed quod illinc tibi numeràro. *Pa.* Agè, novi naſum tuum. *Co.* At mihi præ te naſus eſt nullus. *Pa.* Imò nihil te naſutius. Nihil es niſi naſus. Ludis in re ſeria. Hac in re (*f*) ringi poſſim citius quàm ridere. Res gravior eſt quàm ut ridere libeat. Tu, ſi hîc eſſes, non luderes. Sum tibi ludibrio. Illudis mihi, & illudis me. Joco me tractas in re neutiquam jocoſa. *Co.* Minimè rideo, id quod res eſt dico. Non rideo quidem, imò rem ipſam dico. Seriò loquor: ex animo loquor. Simpliciter loquor. Vera loquor. *Pa.* Ita tibi ſemper (*g*) ſtet in capite pileum, ut iſta tu ſimpliciter loqueris. Sed ceſſo abire domum cogniturus quo ſtatu ſint illic omnia? *Co.* Offendes nova permulta. *Pa.* Credo, ſed utinam omnia ex animi ſententia. *Co.* Iſthoc optare licet omnibus, ſed hactenus obtigit nemini. *Pa.* Hoc quoque commoditatis adferat utrique noſtrûm ſua peregrinatio, quòd dulcior erit poſthac domus. *Co.* Neſcio, nam video quoſdam ſepties illò recurrere. Adeò ſcabies illa ſine fine ſolet prurire, ſi quem ſemel invaſerit.

f Ringitur iratus, non ridet: Rictus igitur eſt deductio labiorum, ſed præ dolore, cum riſus ſit ex gaudio.

g Proverb. eſt in eos qui diverſum ſentiunt ab iis quæ dicunt; id eſt, præpoſterè ſtet pileum.

ARGUMENTUM.

Taxatur hîc ſceleſtiſſima Militum vita. Docetur eſſe calamitoſa: Bellum eſſe confuſionem; ſentinam vitiorum, ubi nec ſanis nec profanis parcitum eſt. Spes præda allectat in bellum. Facinora militia ex impia hac militis confeſſione proponuntur, ut adoleſcentes ab hoc vitæ inſtituto abhorreant.

HANNO, (*a*) THRASYMACHUS.

Ha. UNde redis nobis * Vulcanus, qui Mercurius hinc abieras? *Th.* Quos Vulcanos, aut quos Mercurios mihi narras? *Ha.* Quia alatus videbare cùm abires, nunc claudicas. *Th.* Sic à bello rediri ſolet. *Ha.* Quid tibi cum bello, homo

a Id eſt, *audax in pugna*; nomen aptum militi.

* Vulcanus fingitur claudus, Mercurius alatus.

homo quovis damâ fugacior? *Th.* Spes prædæ reddiderat fortem. *Hs.* Multum igitur refers (*b*) manubiarum? *Th.* Imò (*c*) Zonam inanem. *Hs.* Tantò minùs gravare sarcinâ. *Th.* Atqui sceleribus onustus redeo. *Hs.* Gravis profectò sarcina, si verum dicit Propheta, qui peccatum appellat *plumbum*. *Th.* Plus illic scelerum & vidi & patravi, quam unquam antehac in omni vita. *Hs.* Ecquid igitur arridet vita militaris? *Th.* Nihil neque scelestius, neque calamitosius. *Hs.* Quid igitur in mentem venit istis qui nummo conducti, nonnulli gratis, currunt ad bellum non aliter quàm ad convivium? *Th.* Ego nihil aliud conjectare possim, quàm illos agi malis furiis, seséque totos malo dæmoni ac miseriæ devovisse, nec aliud quàm hîc manes suos anticipare. *Hs.* Ita quidem videtur. Nam ad res honestas vix ullo pretio conduci queant. Sed expone nobis quomodo gestum sit prælium, & utro sese inclinârit victoria. *Th.* Tantus erat strepitus, tumultus, tubarum bombi, cornuum tonitrua, hinnitus equorum, clamor virorum, ut neque videre potuerim quid gereretur, adeò ut vix scirem ubi essem ipse. *Hs.* Unde igitur cæteri qui ex bello veniunt sic depingunt singula, quid quisque dixerit aut gesserit, quasi nusquam non adfuissent otiosi spectatores? *Th.* Ego credo istos mentiri splendidé. In territorio meo quid gestum sit, scio; quid in prælio, prorsus ignoro. *Hs.* Anne hoc quidem scis, unde tibi venerit claudicatio? *Th.* Vix, ità me Mavors posthàc malè amet: suspicor aut saxo, aut equi calce læsum genu. *Hs.* At ego scio. *Th.* Scis? an tibi narravit aliquis? *Hs.* Non, sed divino. *Th.* Dic igitur. *Hs.* Cùm fugeres pavidus, collapsus humi offendisti in cilicem. *Th.* Dispeream nisi rem acu tetigisti. Adeò verisimile est quod divinâsti. *Hs.* Abi domum & uxori narra tuas victorias. *Th.* Illa mihi occinet haud suave (*d*) encomium, qui nudus redeam. *Hs.* Sed unde restitues quod rapuisti? *Th.* Jampridem restitui. *Hs.* Cui? *Th.* Scortis, (*e*) Oenopolis & iis qui me vicerunt aleâ. *Hs.* Satìs militariter; par est, ut quod malè partum est, pejùs dispereat. Verùm à sacrilegiis, opinor, temperatum est. *Th.* Imò illic erat (*f*) sacrum nihil. Nec profanis parcitum est, nec sanis. *Hs.* Quo pacto sarcies? *Th.* Negant oportere sarciri quod in bello commissum sit: jure fit quod illic fit. *Hs.* Jure belli fortassis. *Th.* Tenes. *Hs.* At istud jus summa est injuria. Te non patriæ pietas, sed prædæ spes pertraxit in bellum. *Th.* Fateor, & arbitror paucos illuc ire sanctiore proposito. *Hs.* Est aliquid insanire cum multis. *Th.* Concionator è suggesto pronunciavit, bellum esse justum. *Hs.* Suggestum illud non solet mentiri

b Pecunia è spoliis collecta.

c Vide Prov. *Zonam perdedit.*

d Solent encomio laudari qui fortiter se gessissent in bello.

e Id est, vinorum venditoribus, cauponis.

f Allusum est ad proverb. *Quid in ægyrtametsi deflexit in alium sensum.*

mentiri. Sed ut justum sit principi, non continuò justum est tibi. *Th.* Audivi ex (*g*) Rabbinis, quòd licet suâ cuique arte vivere. *Ha.* Præclara ars incendere domos, diripere templa, violare sacras virgines, spoliare miseros, occidere innoxios. *Th.* Lanii conducuntur ad mactandum bovem; cur nostra ars reprehenditur, quòd conducimur ad mactandos homines? *Ha.* Non eras solicitus, quonam esset migratura anima tua, si contigisset in bello cadere? *Th.* Non admodum: bona spes habebat animum meum: nam divæ Barbaræ me semel commendâram. *Ha.* Receperat illa tutelam tui? *Th.* Sic mihi visa est annuere capite aliquantulum. *Ha.* Quando isthuc tibi visum est? manè? *Th.* Non, sed à cœna. *Ha.* Sed tum, ut arbitror, etiam arbores tibi visæ sunt ambulare. *Th.* Ut hic divinat omnia! sed præcipua spes erat (*h*) in divo Christophoro, Cujus imaginem quotidie contemplabar. *Ha.* In tentoriis? Unde illic divi? *Th.* Carbone pinxeramus illum in velo. *Ha.* Nimirum haudquaquam (*i*) *ficulneum*, ut aiunt, *præsidium* erat carbonarius ille Christophorus. Sed extra jocum, non video quî possis expiari à tantis flagitiis, nisi te conferas Romam. *Th.* Imò novi viam breviorem. *Ha.* Quam? *Th.* Ibo ad Dominicales, illic paulo transfigam cum commissariis. *Ha.* Etiam de sacrilegiis? *Th.* Etiam si Christum ipsum spoliâssem, ac decollâssem etiam; tam largas habent indulgentias, & authoritatem componendi. *Ha.* Bene habet, si vestram compositionem Deus ratam habuerit. *Th.* Imò magis metuo nè diabolus non habeat ratam. Nam Deus natura placabilis est. *Ha.* Quem tibi sacerdotem deliges? *Th.* Cui cognovero quàm minimum esse frontis ac bonæ mentis. *Ha.* Nè non *habeant similes labra lactucas*. Ab illo purus abibis ad corpus Dominicum? *Th.* Quidni? Posteaquam semel effudero * sentinam in illius cucullum, ego me exonerâvero sarcinâ: ipse viderit qui absolvit. *Ha.* Quî scis an absolvat! *Th.* Scio. *Ha.* Quonam indicio? *Th.* Quia manum imponit capiti, admurmurans nescio quid. *Ha.* Quid si reddat tibi omnia peccata tua, cùm manum imponit, hæc admurmurans, Absolvo te ab omnibus benefactis, quæ nulla in te comperio, & restituo te tuis moribus, talémque dimitto qualem accepi? *Th.* Viderit ille quid dicat; mihi satis est quòd me credo absolutum: *Ha.* Sed isthuc tuo periculo credis. Forsan non fuerit satis Deo, cui debes. *Th.* Unde tu mihi obvius, qui mihi conscientiam è serena nubilam redderes? *Ha.* Felix occursus. Bona avis est obvius amicus qui bene moneat. *Th.* Nescio quàm bona, certè parùm suavis.

g Vocant Hebræi, quomodo nostri Magistros nostros.

h Alludit est vulgi opinioni, unde plerumque Christophoros cum hoc dicto pictos, videas, *Christophori sancti speciem quicunque tuetur, Illo nempe die non morte malâ morietur.*

i Id est, parùm utile & validum. Vide Chiliades.

* Metaphora à navibus desumpta, pro omnia sic.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc Herilia tractat mandata, Famuli officia. 1. Suscitat herus dormientem servum, jubet adornare domum. Responsat servus, Nihil de prandio, &c. 2. Mittendi in varia negotia. 3. Equitandi.

1. SUSCITANDI DORMIENTEM.

(a) RABANUS, SYRUS.

Ra. HEus, heus furcifer, jamdudum rauceſco clamore, nec tu tamen expergiſceris: vidère mihi vel cùm gliribus certare poſſe. Aut ocyùs ſurge, aut ego tibi fuſte ſomnum iſtum excutiam. Quando crapulam heſternam edormieris? Non te pudet, ſomnium hominis, in multam lucem ſtertere? Qui frugi ſunt famuli ſolent exortum Solis antevertere, curaréque ut herus ſurgens reperiat omnia parata. Ut ægrè divellitur à nido tepefacto cuculus! Dum ſcalpit caput, dum diſtendit nervos, dum oſcitat, tota abit hora. *Sy.* Vixdum diluxit. *Ra.* Credo, tibi. Nam tuis oculis adhuc multa nox eſt. Tibi nox adhuc eſt concubia. *Sy.* Quid me jubes facere? *Ra.* Fac ut luceat foculus, verre pileum ac pallium, exterge calceos & crepidas; inverſas caligas primùm intus purga ſcopis, mox foris; deinde ſuffitum aliquem facito purgando aëri; accende lucernam; muta mihi lineum induſium, ac ad ignem fumi expertem ſicca lotum. *Sy.* Fiet. *Ra.* Atqui move te ocyus: (b) Jam hæc feciſſe oportuit. *Sy.* Moveo. *Ra.* Video, ſed nihil promoves: ut incedit teſtudo! *Sy.* *Non poſſum ſimul ſorberè & flare.* *Ra.* Etiam ſententias loqueris, carnifex? Tolle matulam, compone lecti ſtragulas, revolve cortinas, verre pavimentum, verre ſolum cubiculi, adfer aquam lavandis manibus. Quid ceſſas, aſine? Annus eſt priuſquam accendas candelam. *Sy.* Vix reperio ſcintillam ignis. *Ra.* Sic hei condidiſti? *Sy.* Nec follem habeo. *Ra.* Ut reſpondeat nebulo? quaſi qui te habeat, careat folle. *Sy.* Quàm imperioſum habeo dominum! vix hujus juſſis decem expediti famuli facerint ſatis. *Ra.* Quid ais, ceſſator? *Sy.* Nihil, omnia rectè. *Ra.* Non ego te audio murmurantem? *Sy.* Equidem precor. *Ra.* Credo, Pater noſter inverſum. Precationem opinor Dominicam præpoſteré. Quid gannis de imperio? *Sy.* Precor tibi ut fias Imperator. *Ra.* Et ego tibi, ut fias homo ex caudice. Sequere me ad templum uſque; mox domum recurrito, lectos concinnato, hæc confuſa ſuo quæque loco digerito: Fac ut niteat tota domus, matulam defricato, hæc ſordida ſubmoveto ab oculis. Fortaſſis inviſent me quidam aulici. Si quid ſenſero prætermiſſum, vapulabis largiter. *Sy.* Hîc ſanè novi * benignitatem tuam. *Ra.* Proinde cave, ſi ſapis. *Sy.* At interim de prandio nulla mentio

(a) Aptum heri nomen, ut *Syrus* ſervi ex omnibus Comœdiis, & Cicero Judæorum & Syrorum gentem ſervituti natam aſſerit.

(b) Terentianum eſt.

* Ἀκκεφαλία, vel etiam ἀντίφρασις, id eſt, animum verberandi cupidum.

Rs. Vah! ut hîc mentem habet furcifer? Non prandeo domi. Itaque sub horam decimam ad me transcurrito, adducturus me eò ubi sum pransurus. *Sy.* Tibi quidem prospectum, sed hîc interim nihil est quod ego edam. *Rs.* Si non est quod edas, est quod esurias. *Sy.* Nemo fit esuriendo satur. *Rs.* Est panis. *Sy* Est, sed ater & furfuraceus. *Rs.* Delicias hominis! Te quidem fœnum esse oportuit, si pabulum detur te dignum. An postulas ut te asinum tantùm placentis saginem? Si fastidis panem citra obsonium, adde porrum, aut, si mavis, cepe.

2. MITTENDI, IN VARIA NEGOTIA.

Rs. Est tibi abeundum in forum. *Sy.* Tam procul? *Rs.* Non sunt nisi sex passus; tibi pigro sunt bis mille. Consulam autem tuæ pigritiæ. Eâdem legatione multa conficies negotia: tu supputa in digitos, ut memineris. Primùm deflectes ad vestiarium, ac thoracem (*a*) undulatum, si jam perfectus est, ab eo recipies. Hinc quæres Cornelium (*b*) veredarium; is plerumque est in Cervo; ibi potitat; rogabis si quid habet literarum ad me, & ad quem diem sit profecturus. Deinde convenies mercatorem pannarium, rogabis meis verbis nè quid solicitus sit quòd pecuniam non miserim ad diem præscriptum; numerabitur propediem. *Sy.* Quando? ad Calendas Græcas? *Rs.* Rides, ganeo? imò ante Calendas Martias. In reditu deflectes ad lævam, & ex bibliopolis disces si quid advectum sit novorum libellorum è Germania; cognosce qui sint, & quanti venales. Post hæc rogabis Goclenium, ut mihi dignetur esse conviva, alioqui cœnaturo soli. *Sy.* Etiam convivas vocas? non habes domi unde vel murem pascas. *Rs.* Proinde tu confectis cæteris abi ad macellum, & eme nobis armum ovillum: eum curabis eleganter assum. Audin' hæc? *Sy.* Plura quàm vellem. *Rs.* At vide ut memineris. *Sy.* Vix potero dimidium. *Rs.* Etiam hîc stas, cessator? Jam redisse oportuit. *Sy.* Quis possit unus tot rebus obeundis sufficere? Deduco ac reduco. Sum illi à scopis, à matula, à pedibus, à manibus, à poculis, à libellis, à rationibus, à jurgiis, à legationibus: postremò non videor illi sat occupatus nisi sim & coquus.

a Undulatum vulgò *de Chamelot.*

b Quem vulgò *cursorem* aut *postam* vocamus.

3. EQUITANDI.

Rs. Profer ocreas, nam equitandum est. *Sy.* En adsunt. *Rs.* Probè quidem abs te curatæ; totæ albent situ. Opinor nec exertas nec unctas hoc anno, adeò rigent præ siccitate. Exterge subvido panno: mox unge ad ignem diligenter,

ac macera donec molleſcant. *Sy.* Curabitur. *Ra.* Ubi calcaria? *Sy.* Adſunt. *Ra.* Verum, ſed obducta rubigine. Ubi frænum & ephippia? *Sy.* Sunt in promptu. *Ra.* Vide nequid deſit aut nequid ruptum, aut mox rumpendum, nè quid nobis ſit in mora cùm erimus in curſu. Propera ad ſellarium, & hoc horum cura farciendum. Reverſus inſpice ſoleas ſive calceos equorum, num qui clavi deſint aut vacillent. Quàm marilenti ſunt equi, quámque ſtrigoſi? Quoties abſtergis aut pectis illos in anno? *Sy.* Imò quotidie. *Ra.* Nimirum res ipſa loquitur. Jejunant, opinor, nonnunquam totum triduum. *Sy.* Minimé. *Ra.* Negas tu quidem, ſed aliud dicturi ſunt equi, ſi loqui liceat: quanquam ſatis loquuntur ipſa macie. *Sy.* Curo ſeduló. *Ra.* Cur igitur tu habitior equis? *Sy.* Quia non paſcor fæno. *Ra.* Hoc igitur reſtat, Adorna manticam celeriter. *Sy.* Fiet.

ARGUMENTUM.

Monita Pædagogica docent puerum verecundiam, civilitatem, & mores ætati ſuæ decoros; quo geſtu ſtandum, alloquenti majores, de cultu, ſermone, de moribus in convivio, in ſchola.

PÆDAGOGUS, PUER.

Pæ. TU mihi videre non in aula natus, ſed in caula, adeò moribus es agreſtibus. Puerum ingenuum decent ingenui mores. Quoties alloquitur te quiſpiam cui debes honorem, compone te in rectum corporis ſtatum, aperi caput: vultus ſit nec triſtis, nec torvus, nec impudens, nec protervus, nec inſtabilis, ſed hilari modeſtiâ temperatus; oculi verecundi, ſemper intenti in eum cui loqueris, junctí pedes, quietæ manus. Nec vacilles alternis tibiis, nec ſint geſticuloſæ manus, nec mordeto labrum, nec ſcabito caput, nec fodito aures. Veſtis item ad decorum componatur, ut totus cultus, vultus, geſtus, & habitus corporis ingenuam modeſtiam & verecundam indolem præ ſe ferat. *Pu.* Quid ſi mediter? *Pæ.* Fac. *Pu.* Siccine ſatis? *Pæ.* Nondum. *Pu.* Quid ſi ſic? *Pæ.* propemodum. *Pu.* Quid ſi ſic? *Pæ.* Hem, ſatis eſt; iſthuc tene. Nè ſis ineptè loquax aut præceps, nec vagetur animus interim; ſed ſis attentus quid ille dicat. Si quid erit reſpondendum, id facito paucis ac prudenter, ſubindè præfatus honorem, nonnunquam & addito cognomento honoris gratiâ: atque identidem modicè flectas alterum genu, præſertim ubi reſponſum abſolveris. Nec abeas niſi præfatus veniam, aut ab ipſo dimiſſus. —— Nunc age, ſpecimen aliquod hujus rei nobis præbe. —— Quantum temporis

Geſtus.

Vultus.

Veſtis.

Sermo.

Paſcus.

temporis abfuisti à maternis ædibus? *Pu.* Jam sex ferme menses. *Pæ.* Addendum erat, Domine. *Pu.* Jam sex ferme menses, Domine. *Pæ.* Non tangeris desiderio matris? *Pu.* Nonnunquam sanè. *Pæ.* Cupis eam revisere? *Pu.* Cupio, Domine, si id pace liceat tua. *Pæ.* Nunc flectendum erat genu. Bene habet. Sic pergito. Cùm loqueris, cave nè præcipites sermonem, aut hæsites linguâ, aut palato immurmures: sed distinctè, clarè, articulatè consuescito proferre verba tua. Si quem præteribis natu grandem, magistratum, sacerdotem, doctorem, aut alioqui virum gravem, memento aperire caput, nec pigeat inflectere genu. Itidem facito cùm præteribis Ædem sacram, aut imaginem Crucis. In convivio sic te præbebis hilarem, ut semper memineris quid deceat ætatem tuam: postremus omnium admoveto manum patinæ. Si quid datur lautius, recusato modestè: si instabitur, accipe, & age gratias: mox decerptâ portiunculâ, quod reliquum est illi reddito, aut alicui proximè accumbenti. Si quis præbibet hilariter, illi bene precator, sed ipse bibito modicè. Si non sitis, tamen admoveto cyathum labiis. Arride loquentibus: ipse nè quid loquaris, nisi rogatus. Si quid obscœni dicetur nè arride, sed compone vultum quasi non intelligas. Nè cui obtrectato, nè cui temet anteponito, nè tua jactato, nè aliena despicito. Esto comis etiam erga tenuis fortunæ sodales. Neminem deserto. Nè sis linguâ futili. Ità fiet ut sine invidia laudem invenias, & amicos pares. Si videris convivium esse prolixus, precatus veniam, ac salutatis convivis, subducito te à mensâ. Vide ut horum memineris. *Pu.* Dabitur opera, mi præceptor. Numquid aliud vis? *Pæ.* Adito nunc libros. *Pu.* Fiet.

Nec præceps.

In cibis.

In potu.

Erga condiscipulos.

ARGUMENTUM.

Ludendi veniam impetrant pueri missò ad præceptorem legato Coclite, qui honestas recreationes animo corporique necessarias ostendit. Monet præceptor ut gregatim ludant, &c. 1. Ludendi pilâ palmariâ: eligendi partes. 2. Ludendi globis: plebiscita Spharisterii. 3. Ludendi sphærâ per annulum ferream. 4. Saltandi; non saltandum mox à prandio; varietas saltus: Currendi, Natandi.

NICOLAUS, HIERONYMUS, COCLES, PÆDAGOGUS.

Ni. JAmdudum & animus, & cœlum, & dies invitat ad ludendum. *Hi.* Invitant quidem hæc omnia, sed solus præceptor non invitat. *Ni.* Subornandus orator quispiam qui veniam extorqueat. *Hi.* Aptè quidem dictum, extorqueat. Nam citiùs clavam extorseris è manu Herculis, quàm ab

hoc ludendi veniam. At olim illo nemo fuit ludendi avidior. *Ni.* Verum; ſed jam olim ille oblitus eſt ſe fuiſſe puerum. Ad verbera facillimus eſt & liberalis; hîc parciſſimus idémque difficillimus. *Hi.* At tamen protrudendus eſt aliquis legatus non admodum verecundæ frontis, quem non illico protelet ſuis ſævis dictis. *Ni.* Eat qui volet, ego carere malo quàm rogare. *Hi.* Nemo magis accommodus ad hanc legationem quàm Cocles. *Ni.* Nemo profectò. Nam perfrictæ frontis eſt ac bene linguax; deinde ſenſum hominis pulchre callet. *Hi.* I, Cocles, ab omnibus nobis magnam initurus gratiam. *Co.* Equidem experiar ſeduló. Verùm ſi non ſucceſſerit, nè conferte culpam in oratorem veſtrum. *Hi.* Bene ominare; ſi te ſatis novimus, impetrabis. Abi orator, redibis exorator. *Co.* Eo. Bene fortunet legationem meam Mercurius.

Salve Præceptor. *Pæ.* Quid ſibi vult nugamentum hominis? *Co.* Salve præceptor obſervande. *Pæ.* Inſidioſa civilitas! Satis jam ſalveo. Dic quid velis. *Co.* Totus diſcipulorum tuorum grex orat ludendi veniam. *Pæ.* Nihil aliud quàm luditis etiam abſque venia. *Co.* Scit tua prudentia vigorem ingeniorum excitari moderato luſu, quemadmodum nos docuiſti ex Quintiliano. *Pæ.* Sanè; ut iſthuc tenes quod pro te facit? Laxamento opus eſt iis qui vehementer laborant: vobis, qui ſegniter ſtudetis & acriter luditis, fræno magis opus eſt quàm laxatis habenis. *Co.* Adnitimur pro viribus; & ſi quid hactenus ceſſatum eſt poſt diligentiâ ſarcietur. *Pæ.* O ſartores! Quis erit fidejuſſor aut ſponſor iſthuc futurum? *Co.* Ego capitis mei periculo non dubitem eſſe ſponſor. *Pæ.* Imò culi periculo potiús. Scio quàm non ſit tutum tibi credere; tamen hîc periculum faciam quàm ſis bonæ fidei. Si dederis verba, poſthac nequicquam mecum egeris. Ludant, ſed gregatim in campis. Nè divertant ad compotationes, aut alia nequiora. Maturè ſe recipiant domum ante Solis occubitum. *Co.* Fiet.

Exoravi, quanquam ægre. *Hi.* O lepidum caput! omnes amamus te plurimum. *Co.* Sed interim cavendum nè quid peccemus, alioqui de meo tergo dependendum foret; fidejuſſi veſtro omnium nomine. Quòd ſi quid accidat, non eſt quòd me poſthac utamini legato. *Hi.* Cavebitur. Sed quod luſûs genus potiſſimùm placet? *Co.* De hoc in campo conſultabimus.

1. *LUDENDI PILA.*

Ni. Nulla res meliùs exercet omnes corporis partes quàm pila palmaria; ſed aptior hyemi quàm æſtati. *Hi.* Nullum

Nullum anni tempus nobis parum accommodum est ad ludendum. *Ni.* Minùs fudabitur, si ludamus reticulo. *Hi.* Imò reticulum piscatoribus relinquamus; elegantius est palmâ uti. *Ni.* Age, nihil moror: sed quanti certabimus? *Hi.* Talitro, sic parcetur pecuniæ. *Ni.* At ego malo fronti parci quàm pecuniæ. *Hi.* Et mihi frons charior est Pecuniâ. Aliquo periculo certandum est, alioqui friget ludus. *Ni.* Sic res habet ut dicis. *Hi.* Utra pars prior evicerit tres lusus, ei victa pendet sextam drachmæ partem: sed hâc lege, ut quicquid è victoriis collectum fuerit, insumatur in convivium, ad quod pariter vocentur omnes. *Ni.* Placet lex, & rata esto. Supereſt igitur ut sortiamur partes. Nam sumus ferme pares omnes, ut non admodum referat quis cui conjungatur. *Hi.* Tu tamen me longè peritior es. *Ni.* Ut sim, sed tu felicior. *Hi.* Etiam hîc valet fortuna? *Ni.* Illa nusquam non regnat. *Hi.* Age, fiat sortitio. Euge, bene cecidit; contigêre quos volebam. *Ni.* Et nos nostræ sodalitatis non pœnitet. *Hi.* Agedum, simus viri. —— *Amat victoria curam.* Suum quisque locum gnaviter tueatur. Tu mihi consiste à tergo, excepturus pilam si me transvolet. Tu isthic observa, repulsurus huc ab adversariis revolantem. *Ni.* Nè musca quidem hâc prætervolârit impuné. *Hi.* Agite bonis avibus, mittite pilam in tectum. Qui miserit nihil præfatus, frustrà miserit. *Ni.* Hem, accipe igitur. *Hi.* Mittito. Si miseris extra lineas, aut infra supráve tectum, vestro damno fuerit, aut certè nobis fraudi esse nolim. Tu sanè parùm commodè mittis. *Ni.* Tibi quidem, at nobis commodé. *Hi.* Ut miseris, ità remittam. Par pari referam. Sed præstat ingenuè legitimèque ludere. *Ni.* In ludo pulchrum est arte vincere. *Hi.* Fateor, atque etiam in bello. Sed habet utraque pars suas leges. Et sunt artes illiberales. *Ni.* Credo, plures septem. Signa terminum testulâ, aut rudere, aut, si mavis, pileo tuo. *Hi.* Tuo malim. *Ni.* Rursus accipe pilam. *Hi.* Mitte. Pone notam. *Ni.* Habemus duos terminos satìs longinquos. *Hi.* Utcunque, sed tamen vincibiles. *Ni.* Planè vincibiles, si nemo repugnet. *Hi.* Euge! priorem metam prætercurrimus. Vicimus quindecim. Heus, præbete vos viros: viceramus & hîc, si tu tuo constitisses loco. Sumus igitur pares. *Ni.* Non diu futuri. Vicimus triginta, vicimus quadraginta quinque. *Hi.* Sestertia? *Ni.* Non. *Hi.* Quid igitur? *Ni.* Numeros. *Hi.* Quò pertinent numeri, si nihil est quod numeres? *Ni.* Noster hic ludus est. *Hi.* Præproperè tu quidem, *Ante victoriam canis triumphum.*

Eligendi Partes.

triumphum. Vidi qui vincerent ab hoc numero qui nihil habebant. Varia est, ut Martis, ità lusûs alea. Habemus triginta. Jam rursum pares sumus. *Ni.* Nunc seriò res agitur. Euge, successit; habemus potiores. *Hi.* Non diu habituri. Dixin' ? Rursum æquali fortunâ sumus. *Ni.* Diu nutat fortuna, velut anceps utris velit addicere victoriam. O Fors Fortuna, si nobis faveris, dabimus tibi maritum. Euge, audivit votum; penes nos est hujus certaminis victoria. Pone notam cretaceam, nè excidat. *Hi.* Jam (*a*) appetit vespera, & sudatum est satìs; præstat à ludendo desistere, *nè quid ninuis.* Supputemus lucrum. *Ni.* Nos evicimus tres drachmas, vos duas. Restat igitur una ad compotatiunculam. Sed interim quis solvet pretium pilarum? *Hi.* Omnes ex æquo, pro sua quisque portione. Nam lucrum exilius est quàm ut indè possit aliquid decidi.

a Pro *instat* quoties est verbum neutrale.

2. *LUDUS GLOBORUM MISSILIUM.*

ADOLPH. BERNARDUS, ARBITRI.

Ad. Tu toties apud me gloriatus es, te mirum quendam esse artificem in certamine mittendorum globorum. Agè, libet experiri qui vir sies. *Be.* Nihil detrecto, huc si quid libet. Nunc tu planè, quod dici solet, *in planitiem provocas equum. Ad.* Et tu senties me non esse asinum. *Be.* Placétne (*a*) monomachia, ut unus cum uno congrediatur? an mavis adjungi socios periculi? *Ad.* Malo (*b*) μονομαχεῖν, nè qua pars victoriæ decidatur alteri. *Be.* Isthuc & ipse malo, ut laus in solidum sit mea. *Ad.* Hi spectatores erunt & arbitri. *Be.* Recipio. Sed quod erit victori brabium, aut quæ victo pœna? *Ad.* Quid si victo amputetur auricula? *Be.* Imò testium alter exsecetur potius. Non est magnificum certare pro pecunia. Tu Germanus es, ego Gallus: decertemus pro sua uterque gentis gloria. Si vicero, tu ter exclamabis, Floreat Gallia: Si victus (quod absit) fuero, totidem verbis celebrabo tuam Germaniam. *Ad.* Agè, placet conditio. *Be.* Adsit fortuna. Quando periclitantur hoc ludo duæ maximæ nationes, sint æquales sphæræ. *Ad.* Nôsti saxum illud prominens haud procul à porta? *Be.* Novi. *Ad.* Ea erit meta, & hæc linea. *Be.* Esto; sed sint, inquam, pares globi. *Ad.* Magis discernas *ovum ab ovo*, aut *ficum à ficu.* Sed meâ non refert, utrum malis elige. *Be.* Mitte. *Ad.* Heus, tu mihi non brachium sed balistam habere videris, ità torques globum. *Be.* Satìs momordisti labrum, satìs rotâsti brachium; tandem mitte. O vires Herculeas?

Vide Prov.

a Singulare certamen.
b Singulari certamine congredi.

sed

ſed tamen vinco. *Ad.* Niſi ſceleratus ille laterculus obſtitiſſet, præverteram te. *Be.* Conſiſte in ſpheræ tuæ veſtigio *Ad.* Non utar dolo malo. Cupio virtute, non fraude vincere, quandoquidem de gloria certamen eſt. Bene vertat. *Be.* Ingens profectò jactus. *Ad.* Nè ride priuſquam viceris. Adhuc penè ſumus pares. *Be.* Nunc res agitur. Uter prior metam contigerit, is vicerit. *Ad.* Vici, canta. *Be.* Sed definiendum erat quoto ludo conſtaret victoria: nam primo nondum incaluerunt vires. *Ad.* Definiant arbitri. *Ar.* Tertio. *Be.* Placet. *Ad.* Quid ais? Agnoſciſne victorem? *Be.* Tibi fortuna magis aſpiravit, viribus & arte non tibi ceſſero. Sed quod arbitri pronunciaverint, id ſequar. *Ar.* Germanus vicit, & hoc glorioſior eſt victoria, quòd talem artificem vicerit. *Ad.* Nunc canta, Galle. *Be.* (*c*) Sum raucus. *Ad.* Hoc gallis novum non eſt; ſed tamen coccyſſa. *Be.* Floreat Germania ter. *Ad.* Imò ter hoc erat canendum. *Be.* Contraximus ſiticulam; eamus ad compotationculam, ibi perficietur cantio. *Ad.* Non recuſo, ſi ità videtur arbitris. *Ar.* Ità commodius eſt. Meliùs canet Gallus (*d*) colluto gutture.

c Anſilla. galbræ ceo λλ ⊖, natalicis genus vox per fluiqui *e*, unde dicu diſcunt *cyſſare*, ſuber & galli re go vocat Hor. gallum *cocyſa*. *d* Ita Perſius —— *Guttur mobile calluerit.* Solet enim medicamentis vox fieri mollior, quod hic fit vino.

3. *LUDUS SPHÆRÆ PER ANNULUM FERREUM.*

GASPER, ERASMUS.

Ga. Agè, nos auſpicabimur. Victo ſuccedet Marcolphus. *Br.* Sed quod erit victori præmium? *Ga.* Victus extempore faciet & recitabit diſtichon in laudem victoris. *Er.* Accipio legem. *Ga.* Viſne ſortiamur uter prior incipiat? *Er.* Eſto tu prior, ſi libet, ego malim eſſe Abbas. *Ga.* Hoc tua conditio potior eſt, quòd tibi nota eſt area. *Er.* Verſaris in tua arena. *Ga.* In hac exercitatior ſum quàm in libris. Tamen iſtud perquam exigui momenti eſt. *Er.* Æquum eſt ut tantus artifex in hoc certamine mihi largiare nonnihil. *Ga.* Imò iſthuc abs te peterem juſtiùs: ſed parùm eſt honeſta precaria victoria. Is demum vincit, qui ſuo Marte vincit. Ità ſumus pares, ut non meliùs commiſſus fuerit olim cum (*a*) Bitho Bacchius. *Er.* Tua ſphæra commodior eſt meâ. *Ga.* Et tua vola vincit meam. *Er.* Ludito legitimè, abſque technis ac dolo malo. *Ga.* Dices tibi rem eſſe cum homine probo. *Er.* Sed priùs audire cupio hujus (*b*) ſphæriſterii plebiſcita. *Ga.* Quaternio ludum abſolvit. Qui hanc lineam præterierit, in damno eſt: reliquos limites ſi tranſilias, ſine fraude fiet. Qui globum ſuo loco

a Vide Chiliad.

b Sphæriſterium locus in quo Sphæra luditur. Habent autem quæque peculiares ſuas leges.

loco moverit, perdet jus feriendi. *Er.* Intelligo. *Ga.* En occlusi tibi portam. *Er.* Sed isthine te excutiam. *Ga.* Id si feceris, cedam tibi hujus certaminis * palmam. *Er.* Bonâ fide? *Ga.* Optimâ. Non enim potes aliâ viâ, nisi sic mittas sphæram tuam in parietem ut refiliat in meam. *Er.* Id experiar. Quid ais, bone vir? Nonne depulsus es? *Ga.* Fateor; utinam tam sapiens esses quàm es felix. Sed isthuc centies tentanti vix semel successerit. *Er.* Imò si quid audes deponere pignoris, nisi tertio quoque experimento successerit, vinces. Sed interim redde pactum præmium. *Ga.* Quodnam? *Er.* Distichon. *Ga.* Reddam. *Er.* Et quidem extempore. Quid arrodis unguem? *Ga.* Habeo. *Er.* Recita claré. *Ga.* Clarissimé.

Plaudite victori juvenes hîc quotquot adestis:
Nam me qui vicit (c) doctior est nebulo.

Nonne distichon habes? *Er.* Habeo; sed quale abs te allatum est, tale tibi referetur.

* Signum pro re signata, i. e. victoriam.

---

4. SALTUS.

VINCENTIUS, LAURENTIUS.

Vi. Libétne decertare saltu? *La.* Ludus iste non convenit pransis. *Vi.* Quamobrem? *La.* Quia ventris (a) saburra gravat corpus. *Vi.* Non admodum sanè iis qui pransi sunt in pædagogio. Nam hi plerumque cœnaturiunt priusquam absolverint prandium. *La.* Quod igitur saliendi genus placet? *Vi.* Auspicemur ab eo quod est simplicissimum à saltu locustarum, sive mavis ranarum, utrâque tibiâ, sed junctis pedibus. Qui longissimè promoverit cingulum, coronam feret. Hujus ubi erit satietas, aliud atque aliud genus experiemur. *La.* Equidem nullum recusabo genus, nisi quod geritur cum periculo tibiarum: nolim mihi rem esse cum chirurgis. *Vi.* Quid si certemus unicâ tibiâ? *La.* Iste ludus est (b) Empusæ; valeat. *Vi.* Hastæ innixum salire comprimis est elegans. *La.* Liberarius est certare * cursu. Siquidem hoc certaminis genus apud † Virgilium proposuit & Æneas. *Vi.* Verum, sed idem proposuit & cæstuum certamen; quo non delector. *La.* Designa (c) stadium. Hoc loco sit carcer, quercus ista sit meta. *Vi.* Sed utinam adesset Æneas, qui proponat & præmia victori. *La.* Victori abundè magnum præmium est gloria. *Vi.* Victo potiùs dandum erat præmium, solatii gratiâ. *La.* Sit igitur victo præmium, ut (d) lappâ coronatus

* Philosophus quidam apud Gellium vicit quendam aliquem, qui se jactabat in omni genere certaminum victorem esse, cum ille philosophus in solo certamine cursus victor esset, quod ille jactator in cursu victus esset, in omnibus aliis victor fuisse.

Vide Prolegomena. Saburra onus navis, quo libratur adversus fluctus, & Plaut. inquit de fœmina, *Nos mulieres saburrata largilocua sumus.*

† Spectrum est apud aristophanem quod apparet unicâ tibiâ, unde & Græci nomen dedere.

* Currendi † 3. Æneid.

c Alias certa magnitudo est, alias locus in quo curritur.

d Herbâ acutâ & spinosâ.

natus redeat in urbem. *Vi.* Equidem non recusàrim, si tu præcedas tibiâ canens. *La.* Est ingens æstus. *Vi.* Nec mirum cùm sit (*e*) solstitium æstivum. *La.* Præstiterat * natare. *Vi.* Mihi non placet ranarum vita. Animal sum terrestre, non (*f*) amphibium. *La.* Sed tamen hoc exercitamenti genus olim cumprimis habebatur liberale. *Vi.* Imò eriam utile. *La.* Ad quid? *Vi.* Si fugiendum sit in bello, ibi potissimùm valent qui sese cursu pedum & natatu exercuerunt. *La.* Artem narras haudquaquam aspernandum. Neque enim minùs laudis est aliquando bene fugere quam fortiter pugnare. *Vi.* Sum planè rudis & imperitus natandi, nec sine periculo versamur in alieno elemento. *La.* Sed assuescere oportet: *Nemo nascitur artifex.* *Vi.* At ego istius generis artifices permultos audio natâsse, sed non enatâsse. *La.* Experieris primùm innixus (*g*) suberi. *Vi.* Nec suberi fido magis quàm pedibus. Si vobis cordi est natatio, spectator esse malo quam certator.

e Allusum est Virg. isti, *Solstitium pecori defendite, jam venit aestas torrida.*

* Natandi.

f Amphibia dicuntur quæ simul & in aqua vivunt & in terra, ut Crocodilus, anates, anseres, & similia.

g Græce φίλλα, corticis genus semper fluitans; unde qui discunt natare, suber subjiciunt pectori. Hor. *Nabis sine cortice.*

ARGUMENTUM.

Confabulatio hac puerilem animum piis imbuit præceptis. Religio quibus consistit. Quid agendum mane, in lecto, à lecto, domi, schola, ante cibum, à cibo, sub somnum. Auspicandi diem, precandi, gerendi se in schola studiosè. Parsimonia temporis. Ætas desiuit. A cana quid. Qualiter dormiendum. Gestus in sacro cœtu. Applicanda omnia nobis. Meditatio pia animæ in templo. Concionatores qui potissimum audiendi. Jejunium pueris noxium. Confitendum Christo. Malorum societas vitanda. De genere vitæ ferio deligendo. Sacerdotium & Matrimonium non ineunda ante annum ætatis duodetrigesimum. Poeta quinam & quomodo legendi.

ERASMUS, GASPER.

Er. UNde nobis prodis? E popina quapiam? *Ga.* Bona verba. *Er.* E sphæristerio? *Ga.* Nè hoc quidem. *Er.* Ex * œnopolio? *Ga.* Nequaquam. *Er.* Quando non assequor divinando, dic ipse. *Ga.* Ex Æde Virgini matri sacra. *Er.* Quid illic tibi negotii est? *Ga.* Salutem dixi nonnullis. *Er.* Quibus? *Ga.* Christo, ac Divis aliquot. *Er.* Religiosior tu quidem es quàm pro ætate. *Ga.* Imò nullam ætatem non decet religio. *Er.* Si cupiam esse religiosus, patiar mihi injici cucullum. *Ga.* Atque ego idem facerem, si quantum caloris adfert, tantundem pietatis adferret cucullus. *Er.* Aiunt vulgo, * pueros angelicos in Satanam verti ubi consenuerint. *Ga.* Sed ego proverbium isthuc ab autore Satana natum arbitror. Imò vix existimo senem esse verè pium, nisi qui à teneris annis assueverit. Nihil feliciùs discitur quàm quod ab ipsa statim pueritia discitur. *Er.* Quid igitur est * religio? *Ga.* Est purus cultus Numinis, & observatio præceptorum

* Græcum est. οἰνοπωλεῖον, *taberna vinaria.*

* *Angelicus juvenis senibus satanizat in annis.*

* Religio quid sit.

ceptorum illius. *Er.* Quæ ſunt illa? *Ga.* Longum eſt; ſed ut in ſumma dicam, in rebus quatuor eſt ſita. *Er.* In quibus? 1. *Ga.* Primum ut rectè piéque ſentiamus de Deo, de Scripturis divinis: atque ut illum non vereamur modò tanquam Dominum, verùm etiam amemus ex intimis affectibus, ut 2. patrem beneficentiſſimum. Secundum, ut ſummâ curâ tueamur innocentiam: ea eſt, nè quem lædamus. Tertium, 3. ut teneamus charitatem; hoc eſt, ut de omnibus (quantum datur) bene mereamur. Quartum, ut ſervemus patientiam 4. ea præſtat ut mala nobis illata, ſi mederi nequeamus, patienter toleremus, non ulciſcentes, nec malum malo referentes. *Er.* Næ tu probus es conciònator. Sed Præſtas iſta quæ doces? *Ga.* Equidem adnitor pro mea virili. *Er.* Quî potes pro virili, cùm ſis puer? *Ga.* Meditor pro viribus, & quotidie mecum ineo rationem *: ſi quid ceſſatum fuerit corrigo: illud præter decorum, hoc dictum petulantiùs, hoc factum incircumſpectiùs, hoc taceri præſtiterat, illud omiſſum. *Er.* Quando (*a*) ſubducitur iſta ratio. *Ga.* Ferme ſub noctem, aut ſi quando magis vacat. *Er.* Sed agè dic mihi, quibus ſtudiis totum tranſigis diem? *Ga.* Nihil celabo tam ſidum ſodalem. Manè ſimulatque ſum expergefactus, (id ferè fit ad ſextam, aut quintam) pollice ſignum crucis pingo in fronte & in pectore. *Er.* Quid deinde? *Ga.* Auſpicor initium diei In nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti. *Er.* Piè ſanè. *Ga.* Mox parentis ſaluto Chriſtum. *Er.* Quid illi narras? *Ga.* Ago gratias quòd eam noctem mihi voluerit eſſe proſperam: precórque ut diem itidem illum totum mihi bene fortunet, ad ipſius gloriam & animæ meæ ſalutem; útque is, qui eſt vera lux occaſum neſciens, Sol æternus omnia vivificans, alens, exhilarans dignetur illuceſcere menti meæ, nè uſquam (*b*) impingam in ullum peccatum, ſed ipſius ductu perveniam ad vitam æternam. *Er.* Haud inauſpicatum diei exordium. *Ga.* Deinde ſalutatis parentibus, quibus ſecundùm Deum primam debeo pietatem, cùm tempus eſt, confero me ad ludum literarium, ſed ut per templum, ſi commodum eſt, ſit mihi tranſitus. *Er.* Quid illic? *Ga.* Rurſus tribus verbis ſaluto Jeſum, ac divos diváſque omnes; ſed nominatim Virginem matrem, tum eos quos habeo mihi peculiares. *Er.* Næ tu mihi probè legiſſe vidêris illud Catonis. *Saluta libenter.* Non ſat erat mane ſalutâſſe, niſi mox denuò ſalutares? An non vereris nè moleſtus ſis immodico officio? *Ga.* Amat Chriſtus ſubindè appellari. *Er.* Sed ineptum videtur alloqui.

* Πῶς περὶ βίου τὸ δ' ἐμὸν ἔρεξα, τί μοι λέλειπται ἔτι ἐπανορθῶσαι. Pythag.

a Metaphora ducta à calculatoribus.

b Metaphora ab offendentibus ad lapidem aut aliud quippiam.

qui quem non vides. *Ga.* Nec eam mei partem video quâ illi loquor. *Er.* Quâ? *Ga.* Animo. *Er.* Sed otiosum est salutare non resalutantem. *Ga.* Resalutat frequenter arcano afflatu. Denique abunde resalutat qui dat quod petitur. *Er.* Quid hîc ab illo flagitas? Nam video tuas salutationes esse petaces, cujusmodi ferè sunt mendicorum. *Ga.* Sanè non procul aberras à scopo. Precor enim ut, qui puer duodecim annos natus, sedens in templo docuit ipsos doctores, cuique Pater cœlitùs emissâ voce dedit authoritatem docendi mortalium genus, cùm diceret, *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacitum est, ipsum audite*, quique est æterna sapientia summi Patris, illustrare dignetur ingenium meum ab perdiscendas honestas literas, quibus utar ad ipsius gloriam. *Er.* Quos autem habes divos tibi peculiares? *Ga.* Ex Apostolis Paulum, ex martyribus Cyprianum, ex doctoribus Hieronymum, è virginibus Agnetem. *Er.* Quæ res istos tibi conciliavit? Electio, an casus? *Ga.* Sortitò obvenerunt. *Er.* Atque istos nihil aliud quàm salutas? An ab his quoque mendicas aliquid? *Ga.* Precor ut me suis suffragiis Christo commendent, efficiántque ut illius munere aliquando contingat in ipsorum venire contubernium. *Er.* Sanè rem non vulgarem petis. Quid tum postea? *Ga.* Ad ludum propero, & quod is locus postulat toto ago pectore. Sic enim imploro Christi præsidium, quasi * citra illius opem nihil efficiat nostrum studium: sic studeo, quasi ille nihil auxilii sit laturus nisi gnaviter laboranti. Ac modis omnibus do operam nè meritò vapulem, nè quid dicto factóve vel præceptorem offendam vel sodales meos. *Er.* Probus es cùm ista cogitas. *Ga.* Cùm dimissus à ludo domum properò, rursus, si licet, per Ædem sacram iter facio, rursúsque tribus verbis saluto Jesum. Si quid est obsecutus, quii præstandum parentibus, obeo. Quod si quid etiam supereſt temporis, mecum, aut cum sodali, repeto quod prælectum est in schola. *Er.* Næ tu perparcus es ** temporis. *Ga.* Nec mirum, si parcus sum rei ut multò pretiosissimæ, & ità irrecuperabilis. *Er.* At Hesiodus docet, in medio parcendum esse; in principio præproperam, in fine † seram esse parsimoniam. *Ga.* Rectè Hesiodus de vino; sed ætatis nulla est intempestiva parsimonia. Dolium si sinas, non exhauritur: at ætas nunquam non defluit, sive dormias, sive vigiles. *Er.* Fateor, sed quid deinde rei geritur? *Ga.* Adornatâ parentibus mensâ recito consecrationem; deinde prandentibus ministro, donec jubeor & ipse prandium sumere.

Divi.

* Θεῶ μὲν πόνος μηδὲν λογισάμενος πόνου.

§

** Ἰλλοτρίου, sc. ξημίωσον, vel computator.

† Vide prov. *Sera in fundo Parsimonia.* Ab Auctoritate.

mere. Actis gratiis, si quid vacat, lusu quopiam honesto laxo animum cum sodalibus, donec hora revocat in ludum à lusu. *Er.* Ac rursum salutatur Jesus? *Ga.* Salutatur, si commodum est. Sin est cur aut non vacet, aut non sit tempestivum, tamen præteriens templum cogitatiunculâ saluto. Rursus in ludo totis viribus hoc agitur quod locus postulat. Domum reversus idem ago quod ante prandium. A cœna suavibus fabulis memet oblecto: mox prosperam noctam precatus parentibus ac familiæ, maturè me confero ad nidum: illic flexis ante lectum genibus, mecum, ut dixi, reputo quibus studiis is dies peractus sit. Si quid est gravioris admissi, Christi clementiam imploro ut ignoscat, polliceórque meliora: si nihil est, ago gratias illius beneficentiæ, quòd me servaverit ab omni vitio. Deinde me totum illi toto pectore commendo, ut me protegat ab insidiis mali Genii & ab obscœnis somniis. His factis, lectum ingressus, frontem ac pectus signo crucis imagine, ac me compono ad somnum. *Er.* Quo pacto te componis? *Ga.* Nec pronus cubo nec supinus, sed primùm lateri dextro innitens, brachiis ità transversim seu decussatim complicatis, ut pectus muniant figurâ crucis, dextrâ manu sinistro admotâ humero, lævâ dextro, ità dormio suaviter donec aut expergiscar ipse, aut exciter. *Er.* Sanctulus es qui ista possis. *Ga.* Imò stultulus es qui ista dicas. *Er.* Laudo institutum, si queam assequi. *Ga.* Velis tantummodo. Nam ubi assueveris pauculos menses, erunt hæc etiam suavia, ideò vertentur in naturam. *Er.* Sed nihil audio de sacris. *Ga.* Nec hâc parte mihi desum, diebus præcipuè festis. *Er.* In his quomodo te geris? *Ga.* Primum omnium excutio meipsum, num qua labe peccati sit animus contaminatus. *Er.* Id si compertus, quid tum? subducis te ab altari? *Ga.* Nequaquam corpore, sed animo me submoveo, ac velùti procul stans, nec audens attollere oculos ad patrem Deum, quem offendi, tundo pectus meum, dicens illud ex Evangelio cum Publicano, *Domine, Propitius esto mihi peccatori.* Deinde, si sensero quempiam offensum à me, eum cùm placandum è vestigio si licet: sin minùs, statuo in animo, mihi, cùm primùm licebit, reconciliare proximum. Si quis offendit me, remitto vindictam, dóque operam ut qui læsit, agnoscat errorem suum & resipiscat. Sin ejus rei nulla spes est, vindictam omnem Deo relinquo. *Er.* Isthuc durum est. *Ga.* An hoc durum, condonare levem noxam fratri tuo, cujus ignoscentiâ tibi mutuâ sit frequenter opus?

Correctio.

Elegans modus.

* Μείωσις duplex, quarum altera mordax est, altera ἀμυντικὴ.

† Metaphora ab ... tibus dem quæ ... Luc. 18.

opus: cùm Christus omnia commissa nostra nobis semel condonârit, & quotidie condonet? Imò mihi videtur hæc non esse liberalitas in proximum, sed fœneratio apud Deum: perinde quasi conservus ex pacto remittat conservo tres drachmas, ut ipsi Dominus condonet talenta decem. *Er.* Perpulchre tu quidem philosopharis, si modò certum sit quod ais. *Ga.* An postulas aliquid certius Evangelicâ cautione? *Er.* Non est æquum. Sed sunt qui se non credunt esse Christianos, nisi quotidie Missam (ut appellant) audierint. *Ga.* Horum institutum equidem non damno, præsertim in his qui abundant otio, quive totos dies occupantur profanis negotiis. Tantùm illos non approbo qui sibi superstitiosè persuaserint, diem fore parùm fausstum nisi fuerint eum auspicati à Missâ; & statim à sacro se conferunt vel ad negotiationem, vel ad prædam, vel ad aulam: ubi si quod per fas nefasque gerunt successerit, Missæ imputant. *Er.* Suntne qui sic desipiunt? *Ga.* Magna pars hominum. *Er.* Sed redi ad sacrum. *Ga.* Si licet, adsto vicinus altari sacro, quò percipere queam ea quæ sacrificus recitat, præsertim Epistolam & Evangelium. Ex his conor aliquid decerpere, quod insigam animo meo: id mecum aliquandiu (*c*) rumino. *Er.* Nihil interim oras? *Ga.* Oro, sed cogitatione magis quàm strepitu labiorum. Ex his quæ recitat sacerdos arripio precandi occasionem. *Er.* Dic istud explanatiùs, nam non satis assequor quid velis. *Ga.* Dicam: Finge recitari epistolam, *Ex purgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicut estis azymi.* Ad hæc verba sic mecum loquor Christo, " Utinam verè sim azymus purus ab " omni fermento malitiæ. Sed tu, Domine Jesu, qui solus " es ab omni malitia purus ac sincerus, largire ut indies " & ipse magis ac magis expurgem vetus fermentum. Rursum, si fortè legatur Evangelium de *seminante semen suum*, sic oro mecum; " Felix ille qui meretur esse terra bona, " precorque ut me ex terra parùm frugifera suâ benigni- " tate faciat terram bonam, sine cujus beneficio nihil bo- " ninò bonum est. Sint hæc exempli causâ dicta: nam singula persequi prolixum sit. Sed si contingat sacrificus mutus (quales multos habet Germania) aut non decur adesse propius altari, ferè libellum paro in quo descriptum sit ejus diei Evangelium & Epistola: indè ipse aut pronuncio, aut oculis lego. *Er.* Intelligo; sed quibus cogitationibus potissimùm transmittis hoc tempus? *Ga.* Ago gratias Jesu Christo pro ineffabili charitate, quòd genus humanum

Arguit ex comparatis à majori ad minus.

c Lepidè: transfatum à pecoribus ruminantibus.

manum ſuâ morte redimere dignatus eſt; & oro nè patiatur ſuum ſacroſanctum ſanguinem pro me fruſtrà fuſum eſſe; ſed ſuo corpore ſemper paſcat animum meum, ſuo ſanguine vivificet ſpiritum meum, ut paulatim adoleſcens virtutum auctibus, efficiar idoneum membrum corporis illius myſtici, quod eſt, Eccleſiæ; nec unquam deficiam ab illo ſanctiſſimo fœdere quod in extrema cœna, diſtributo pane & porrecto poculo, pepigit cum diſcipulis ſuis electis, & per hos cum omnibus qui per baptiſmum in ſocietatem illius inſiti ſunt. Quòd ſi ſenſero vagari cogitationem, lego pſalmos aliquot, aut aliud quippiam pium quod animum ab evagando cohibeat. *Er.* Habes in hoc pſalmos certos? *Ga.* Habeo; ſed quos non ità mihi ipſi indixi, quin omittam, ſi cogitatio quæpiam incidat quæ magis reficiat animum meum quàm illa pſalmorum recitatio. *Er.* Quid de jejunando? *Ga.* Cum jejunio mihi nihil eſt negotii. Sic enim me docuit Hieronymus, *non eſſe valitudinem aterendam jejuniis, donec corpus ætate robur juſtum collegerit.* Nondum autem egreſſus ſum annum decimum ſeptimum. Sed tamen ſi ſenſero opus, prandeo cœnóque parciùs, quo me præbeam alacriorem ſtudiis pietatis per diem feſtum. *Er.* Poſteaquam cœpi ſemel, † expiſcabor omnia. Quomodo affectus es erga conciones? *Ga.* Optimè. Ad has non minùs religiosè accedo quàm ad ſacram ſynaxin. Et tamen deligo quos audiam: Sunt enim quos præſtat non audiſſe. Quòd ſi talis contingit, aut ſi nemo contingit, tempus hoc tranſigo ſacrâ lectione: lego Evangelium & Epiſtolam, cum interpretatione Chryſoſtomi aut Hieronymi, aut ſi quis alius occurrit pius ac doctus interpres. *Er.* Sed magis afficit viva vox. *Ga.* Fateor, & audire malo, ſi detur concionator tolerabilis: ſed non videor omnino caruiſſe concione ſi Chryſoſtomum aut Hieronymum ſcripto loquentem audiero. *Er.* Non opinor. Sed quid te delectat Confeſſio? *Ga.* Magnopere; nam confiteor quotidie. *Er.* Quotidie? *Ga.* Sic eſt. *Er.* Alendus eſt igitur tibi proprius ſacerdos. *Ga.* Sed illi confiteor qui verè ſolus remittit peccata, cui eſt poteſtas univerſa. *Er.* Cuinam? *Ga.* Chriſto. *Er.* An iſtud ſat eſſe putas? *Ga.* Mihi quidem ſat eſſet, ſi ſat eſſet Proceribus Eccleſiæ & conſuetudini receptæ. *Er.* Sed quos tandem appellas Eccleſiæ Proceres? *Ga.* Pontifices, Epiſcopos, Apoſtolos. *Er.* Et inter hos annumeras Chriſtum? *Ga.* Is eſt omnium ſine controverſia Colophon. *Er.* Et hujus receptæ confeſſionis autor? *Ga.* Is

Jejunium.

Cauſa finalis.

† Metaphora, id eſt, ſciſcitabor.

Conciones.

Ratio ab utili.

Prov. *Viva vox magis afficit.*

Ga. Is quidem author eſt omnis boni: ſed an ipſe inſtituerit hanc confeſſionem qualis nunc eſt in uſu Eccleſiæ, Theologis excutiendum relinquo: mihi puero & idiotæ ſufficit majorum authoritas. Hæc eſt certè præcipua confeſſio; nec eſt facile confiteri Chriſto. Non confitetur illi, niſi qui ex animo iraſcitur ſuo peccato. Apud illum expono, deploróque, ſi quid admiſi gravius; clamo, lacrymor, ploro, meipſum execror, illius imploro miſericordiam; nec finem facio, donec ſenſero peccandi affectum penitus expurgatum è medullis animi, & ſuccedere tranquillitatem aliquam & alacritatem, condonati criminis argumentum. Atque ubi tempus invitat ut adeam Sacroſanctam menſam corporis & ſanguinis Dominici, confiteor & ſacerdoti, ſed paucis, & non niſi ea quæ certò videntur crimina; aut ejuſmodi, ut vehemens ſuſpicio ſit crimina eſſe. Neque verò protinus arbitror eſſe piaculum, hoc eſt, enorme crimen, quod admittitur adverſus quaſlibet conſtitutiones humanas, niſi contemptus acceſſerit malitioſus. Imò vix arbitror crimen capitale, cui non ſit adjuncta malitia, hoc eſt perverſa voluntas. *Er.* Laudo quòd ſic es religioſus, ut tamen ſuperſtitioſus non ſis: Hîc quoque puto locum eſſe Proverbio, *Nec omnia, nec paſſim, nec quibuſlibet.* *Ga.* Deligo mihi ſacerdotem cui credam arcana pectoris. *Er.* Iſthuc eſt * ſapere. Sunt enim permulti, quod compertum eſt, qui quod accipiunt in confeſſionibus, effutiunt. Sunt improbi quidam & impudentes, qui percontantur à confitente quæ præſtiterat tacuiſſe. Sunt indocti & ſtolidi, qui ob ſordidum quæſtum præbent aurem veriùs quàm animum, cùm nec dijudicent inter noxam & rectè factum, nec docere poſſint, nec conſolari, nec conſulere. Hæc ſic habere frequenter audivi ex multis, & ipſe partim expertus ſum. *Ga.* Et ego nimiùm. Proinde deligo mihi virum non indoctum, gravem, ſpectatæ integritatis, linguæ continentis. *Er.* Profectò felix es qui iſta maturè ſapere cœperis. *Ga.* Denique illa prima mihi curarum eſt, nè quid committam quod cum periculo credam ſacerdoti. *Er.* Nihil melius, ſiquidem poſſis cavere. *Ga.* Nobis quidem difficillimum eſt, ſed auxiliante Chriſto facile eſt. Primum eſt, ut adſit bona voluntas. Eam mihi ſubindè renovo, præſertim diebus Dominicis. Deinde ſubducò meipſum, pro viribus, ab improborum conſortio, & ſodalibus integerrimis me adjungo, quorum convictu fiam melior. *Er.* Rectè tibi conſulis; *Corrumpunt* enim *mores bonos colloquia prava.* *Ga.* Otium ceu

Eucharistia.

* Verbum loco Nominis ſubſtantivi, i. ſapientia.

1.

2.

peſtem quandam, fugio. *Er.* Nec mirum; nam nihil malorum non docet otium. Sed ut nunc ſunt hominum mores, ſolus vivat oportet qui velit abeſſe à malorum conſortio. *Ga.* Non omnino vanum eſt quod dicis. *Plures* enim *mali*, ut Græcus ille ſapiens dixit. Sed ex paucis optimos deligo. Et probus ſodalis nonnunquam ſodalem reddit meliorem. Vito luſus qui provocant ad nequitiam, utor innoxiis. Comem me præbeo omnibus, ſed familiarem non niſi bonis. Quod ſi quando incidero in malos, aut corrigo blandè monendo, aut diſſimulo toleróque, ſi videor non profecturus; certè cùm primùm licet memet ab illis † ſuffuror. *Er.* Nunquámne * titillavit animum tuum libido capiundæ cucullæ? *Ga.* Nunquam, ſed crebrò ſolicitatus ſum à quibuſdam, ab hoc ſeculo, velut à naufragio, ad portum Monaſteriorum vocantibus. *Er.* Quid ego audio? Captabant prædam? *Ga.* Miris technis adorti ſunt & me & parentes. Sed mihi ſtat ſententia non addicere me vel matrimonio, vel ſacerdotio, vel inſtituto monachorum, aut ulli vitæ generi unde pòſt me non queam extricare, priuſquam mihi fuero pulchrè notus. *Er.* Quando iſthuc erit? *Ga.* Fortaſſe nunquam. Sed ante annum vigeſimum octavum nihil ſtatuetur. *Er.* Cur ità? *Ga.* Quia audio paſſim tam multos ſacerdotes, monachos, & mæritos deplorantes quòd ſeſe † temerè præcipitârint in ſervitutem. *Er.* Cautus es, qui capi nolis. *Ga.* Interim tria mihi curæ ſunt. *Er.* Quænam iſta? *Ga.* Ut proficiam in probitate morum. Dein, ſi id nequeam, çertè tuear illibatam innocentiam ac famam. Poſtremò, paro mihi bonas literas ac diſciplinas, in quovis vitæ genere futuras uſui. *Er.* Sed interim à * poetis abſtines? *Ga.* Non in totum, ſed caſtiſſimos quoſque potiſſimùm lego. Quòd ſi quid inciderit parùm verecundum, prætercurro; † quemadmodum Ulyſſes obturatis auribus Sirenas præternavigavit. *Er.* Sed cui interim ſtudiorum generi te potiſſimùm addicis? Medicinæ, Juri Ceſareo aut Pontificio, an Theologiæ? Nam linguæ, bonæ literæ, Philoſophia, pariter conducunt ad omnem profeſſionem. *Ga.* Nondum ulli me planè addixi, ſed ex omnibus guſtum aliquem capio, nè cujuſquam planè ſim rudis; útque deguſtatis ſingulis certiùs eligam cui ſim accommodus. Medicina ubivis terrarum certiſſimum viaticum eſt: Juris prudentia viam aperit ad dignitates: Theologia mihi cumprimis placeret, niſi me mores quorundam & moroſæ inter ipſos contentiones offenderent. *Er.* Non facilè labitur qui

Luſus.

† Id eſt, illorum conſortium effugio.

* Invaſit, inceſſit, cepit.

† Ideſt, temere conjecerint.

* Qui & quomodo legendi.

† Illuſtratio ab exemplo.

ſic

sic pedetentim incedit. Complures hisce temporibus abstinent à Theologia, quòd vereantur nè vacillent in fide Catholica, cùm videant nihil non vocari in quæstionem. *Ga.* Ego quod lego in sacris literis & in symbolo (quod dicitur) Apostolorum, summâ fiduciâ credo, nec ultrà scrutor: Cætera permitto Theologis disputanda, ac definienda, si velint. Si quid tamen receptum est usu populi Christiani, quod non planè pugnet cum sacris literis, hactenus servo, nè cuiquam sim offendiculo. *Er.* * Quis Thales te docuit istam philosophiam? *Ga.* Fuit mihi admodum puero consuetudo domestica cum integerrimo viro Joanne Coleto. Nôstin' hominem? *Er.* Quidni? tanquam te. *Ga.* Is eam ætatem hujusmodi præceptiunculis imbuit. *Er.* Non invidebis, si me præbeam æmulum instituti tui? *Ga.* Imo isthoc nomine mihi futurus es multò charior. Scis enim similitudine morum conglutinari familiaritatem ac benevolentiam. *Er.* Verum; sed non inter competitores ejusdem magistratûs, cùm simili laborent morbo. *Ga.* Nec inter ejusdem sponsæ procos, cùm pariter laborent amore. *Er.* Sed extra jocum, experiar imitari rationem istam. *Ga.* Precor ut tibi vertat quàm optimè. *Er.* Fortassis assequar te. *Ga.* Utinam & præcurras. Sed interim non operiar te; quin ipse quotidie meipsum superare contendo: sed tamen adnitere, si potes, ut antevertas.

* Thaleti primas tribuunt inter sapientes.

ARGUMENTUM.

Hoc colloquium venandi, piscandi, lumbricos è terra educendi, ranas configendi, artem tradit.

PAULUS, THOMAS, VINCENTIUS, LAURENTIUS, BARTHOLUS.

Pa. TRahit sua quemque voluptas. Mihi placet venatio. *Th.* Placet & mihi: sed ubi canes? ubi venabula? ubi casses? *Pa.* Valeant apri, ursi, cervi & vulpes, nos insidiabimur cuniculis. *Vi.* At ego laqueos injiciam locustis: insidiabor gryllis. *La.* Ego ranas captabo. *Ba.* Ego papiliones venabor. *La.* Difficile est sectari volantia. *Ba.* (*a*) Difficile, sed pulchrum; nisi pulchrius esse ducis sectari lumbricos aut cochleas, quia carent alis. *La.* Equidem malo indiari piscibus; est mihi hamus elegans. *Ba.* Sed unde paratis escam? *La.* Lumbricorum ubique magna est copia. *Ba.* Est, si tibi velint prorepere è terra. *La.* At ego mox efficiam ut multæ myriades prosiliant. *Ba.* Quo pacto? incantamentis? *La.* Videbis (*b*) artem. Imple hanc situlam aquâ. Hos glandium summos cortices virentes confractos immittito.

Hemistichium Virg. ex Bucol.

a Allusum est ad prov. *Difficilia quæ pulchra.* Piscandi.

(*b*) Ars piscatoriæ inserviens. Illustratio ab exemplo.

Hâc aquâ perfunde solum. Nunc observa pauliſper. Vides emergentes? *Ba.* Rem prodigiosam video. Sic olim, opinor exsiliebant armati ex satis serpentis dentibus. Sed plerique pisces delicatioris & elegantioris sunt palati quàm ut escâ tam vulgari capiantur. *La.* Novi quoddam insecti genus quo talibus insidiari soleo. *Ba.* Tu vide an possis imponere piscibus, ego ranis faceſſam negotium. *La.* Quomodo? reti? *Ba.* Non, sed arcu. *La.* Novum piscandi genus. *Ba.* At non injucundum. Videbis, & fateberis. *Vi.* Quid si nos duo (*b*) micemus digitis? *Pa.* Ignavum est ac rusticum lusûs genus. Ad focum desidentibus magis convenit quàm in campo versantibus. *Vi.* Quid si certemus nucibus? *Pa.* Nuces admodum pueris relinquamus, nos grandiusculi sumus. *Vi.* Et tamen nihil aliud adhuc quàm pueri sumus. *Pa.* Sed quibus decorum est ludere nucibus, iisdem non indecorum est *equitare in arundine longa*. *Vi.* Tu igitur præscribito lusûs genus; sequar quocunque vocâris. *Pa.* Et ego futurus sum omnium horarum homo.

b Vid. Cic. de divin. l. 2.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc studia scholastica & artes tradit Pædagogicas. 1. *Pueri eunte in ludum literarium: Horologii sonitus, Præceptor plagosus, Repetendi lectionem. Metus efficit memoriæ.* 2. *Scribendi, chartæ perfusæ, apparandi pennam, cuspide duriusculâ, molliore; Scribendi celeriter, bene.*

SYLVIUS, JOANNES.

Sy. CUr adeò curris? Joannes. *Jo.* Cur *lepus*, ut aiunt *pro canibus*? *Sy.* Quid hoc proverbii est? *Jo.* Quia nisi adfuero in tempore, ante recitatum Catalogum, actum est de pelle mea. *Sy.* Hac quidem ex parte nihil est periculi. Modò præterita est quinta. Inspice horologium; manus nondum attigit punctum quod horam ab hora æquis spatiis dirimit. *Jo.* At ego vix habeo fidem horologiis: mentiuntur nonnunquam. *Sy.* At mihi fide, qui campanæ vocem audivi. *Jo.* Quid loquebatur? *Sy.* Horam esse quintam. *Jo.* Sed est & aliud unde magis etiam timeam. Redenda est memoriter hesterna lectio satis prolixa. Vereor ut possim. *Sy.* Commune periculum narras. Nam & ipse vix satis teneo. *Jo.* Et nôsti præceptoris sævitiam. Omnis illi noxa capitalis est. Nec * magis parcit nostris natibus quàm si corium esset bubulum. *Sy.* Verum is non aderit in ludo. *Jo.* Quem igitur vicarium constituit? *Sy.* Cornelium. *Jo.* † Strabum illum? Væ nostris natibus! Is vel (*a*) Orbilio plagosior est. *Sy.* Verum dicis, & ideo non raro sum illius brachii

Causa efficiens solicitudinis.

* Illustratio à simili.

† Ab adjunctis corporis circumscriptio

a Literatorem Horat. *plagosum* appellat. Lege Suet. Lib. de clar. Gram.

brachio precatus paralysin. *Jo.* Non est pium imprecari præceptori: nobis potius cavendum nè incidamus in illius Tyranni manus. *Sy.* Reddamus inter nos vicissim, altero recitante, altero codicem inspiciente. *Jo.* Pulchre mones. *Sy.* Fac præsenti sis animo. Nam metus officit memoriæ. *Jo.* Facilè deponerem pavorem si non adesset periculum. At in tanto discrimine quis possit esse securus animo? *Sy.* Fateor; attamen non agitur de capite, sed de parte diversa.

2. *SCRIBENDI.*
CORNELIUS, ANDREAS.

Co. Scitè tu quidem pingis, sed charta tua perfluit. Charta subhumida est, ac transmittit atramentum. *An.* Quæso ut appares mihi pennam hanc. *Co.* Deest mihi gladiolus scriptorius. *An.* En tibi. *Co.* Hui, quam obtusus! *An.* Accipe coticulam. *Co.* Utrùm amas scribere cuspide duriusculâ, an molliore? *An.* Attempera ad manum tuam. *Co.* Ego molliore soleo? *An.* Quæso ut mihi describas ordine figuras elementorum. *Co.* Græcas, an Latinas? *An.* Latinas primùm. Conabor imitari. *Co.* Suppedita ergo chartam. *An.* Accipe. *Co.* Sed meum atramentum dilutius est subindè infusâ aquâ. *An.* At meum linteolum prorsus exaruit. *Co.* Immunge, nisi mavis immeire. *An.* Imò potiùs rogabo alicunde. *Co.* Præstat habere domi quàm rogare commodatò. *An.* Quid est scholasticus absque calamo & atramento? *Co.* Quod miles absque clypeo & gladio. *An.* Utinam mihi essent articuli tam celeres. Equidem non possum dictantis vocem scribendo assequi. *Co.* Prima cura sit, ut bene scribas; proxima, ut celeriter. Sat citò, si sat bene. *An.* Bellè; sed istam cantionem cane præceptori cùm dictat, Sat citò, si sat bene.

AGENDI GRATIAS, Formula.
PETRUS, CHRISTIANUS.

Pe. Gratum mihi feciſti quòd aliquotius ad me scripseris. Habeo gratiam quòd ad me crebriùs scripsisti. Amo te, quòd interdum ad me literas dare non dedignatus es. Habeo gratiam quòd crebris literis me viseris. Ago tibi gratias qui literarum fasciculis nos onerâris. Maxima tibi à me habetur gratia, qui nos aliquando literis lacessiveris. Pergratum mihi feciſti, quòd nos dignatus sis tuis literis. Debeo tibi permultum pro tuis humanissimis ad me literis. Magni beneficii loco duco, quòd non es gravatus ad me scribere.

Responsio.

* Petit veniam, sumpto argumento à personæ qualitate.

Ch. * Imò meum est deprecari culpam impudentiæ, qui non veritus sim tibi, homini tum occupatissimo, tum doctissimo, meis illiteratis literis obstrepere. Agnosco solitam tuam humanitatem, qui meam audaciam boni consulueris. Verebar nè quid offendissent te meæ literæ, quòd nihil omnino responderes. Non est quod agas gratias: mihi plùs satis est si sedulitatem meam accepisti in bonam partem.

DE NOVIS ROGANDI,

Formula.

Pe. Nihilne novarum rerum adfertur è patria? Num quid novi de nostratibus accepisti? Quid novi? Ecquid novarum rerum apportas? Num quid novi fertur? Num quæ res novæ è patria nunciantur?

Responsio.

Ch. Novi quidem permultum, at nihil veri. Novarum quidem rerum satis, at nihil comperti. Nova permulta, at explorati nihil. Non parum novi, at veri non multum. Nihil adfertur novi. Novarum rerum nihil prorsus accepi. Certi nihil, novi nonnihil. Rumores adferuntur permulti, sed dubii. Plurima est fama, at verum nihil, firmi nihil. Si vana te capiant, adfero tota plaustra mendaciorum. Fabularum totos modios apporto. Tantum mendaciorum adfero quantum vix una navis vehat. *Pe.* Exonera te quàm primùm, nè succumbas tanto oneri. *Ch.* Nihil habeo præter ea quæ jactantur in tonstrinis, in vehiculis, & in navibus.

ANNON ACCEPISTI LITERAS?

Formula.

Pe. Nihilne literarum accepisti? Num aliquas è patria recepisti literas? Nullæ tibi sunt redditæ literæ? Num quid scriptorum accepisti? Num quas accepisti epistolas? Ecquas ab amiculis accepisti literas? Nihil epistolarum advolavit è Gallia?

Responsio.

Ch. Literarum nihil accepi. Nè pilum quidem literarum accepi. Nè tantulum quidem adfertur literarum. Nemo literam ad me. Nè verbum quidem à quoquam redditur. Tantum literarum accepi jamdiu, quantum vides in oculo meo. Equidem pecunias quàm literas malim. Argentum accipere malim quàm epistolas. Nummos recipere malim

malim quàm epistolas. Nihil moror literas, modò veniat argentum. Equidem numerari malo mihi quàm scribi.

CREDO, Formula.

Pe. Facilè credo. Haud difficile creditu est. Credi istud perfacilè potest. Istud tibi quis non credat? Admodum incredulus fuerit qui hoc tibi non credat. Profectò habeo tibi fidem. Istius rei mihi facilè fidem facis. Credo tibi vel injurato. Veresimile dicis. Adferunt tamen nonnihil solatii literæ. At ego alterutrum malim, quàm neutrum.

UTILITATIS, Formula.

Ch. Quorsum spectant literæ sine pecunia? Ad quid tandem inanes conducunt literæ? Quorsum valent, ad quid conferunt, faciunr, prosunt, proficiunt literæ vacuæ? Cui gratæ, cui acceptæ literæ sine nummis? Quid emolumenti adferunt literæ inanes? Cui bono sunt otiosæ literæ? Quid juvant? Cui sunt usui? Ad quid conducibiles sunt? Quid secum adferunt momenti? Cui rei sunt utiles inanes epistolæ?

Responsio.

Po. Podici tergendo utiles, idoneæ, accommodæ. Conducunt natibus tergendis. Si usum nescis earum, ad anum expurgandum valent. Ad nates tergendas. Ad posticum purgandum. Conferunt ad eam corporis partem mundandam quæ semet (*a*) identidem inquinat. Valent convestiendis (*b*) scombris. Involvendò thuri sunt accommodæ.

a Id est, subinde, alluit ad prov. τὸ πρωκτὸν μειγνυμένου.

b *Nec scombros metuentia carmina, nec thus.* Horat.

BENE PRECANDI.

1. *Viro, cui uxor est gravida.*

Pe. Quid? valéntne amiculi? Quid uxor agit tua? *Ch.* Rectè: eam apud matrem reliqui, & quidem prægnantem. *Pe.* Bene & tibi & illi vertat: tibi quòd pater; illi, quòd mater futura sit. Adsit Deus. Ut utrique vestrûm faustum felíxque sit, precor optóque. Quæso, oro superos omnes, ut incolumis prolem vobis dignam pariat, & *pulchrâ faciat te prole parentem.* Laudo te, quòd virum te præstiteris. Gaudeo te virum præstitisse. Gallum te esse declarâsti, at non (*c*) Cybéles. Abi, virum te judico. *Ch.* Ludis, idque facis tuo more. Age, age, est tibi jus apud me loquendi quælibet.

c Qui ut Catullus inquit corpus evir Veneris mo lico Cybel cerd los tum

2. *IN PATRIAM REDEUNTI.*

Ch. Audio te patriam nuper revisisse. *Pe.* Sic est factum. Nam diutiuscule jam abfueram. Non ferabam tam diuturnum patriæ desiderium. Non poteram à parentum conspectu abesse diutiùs. Torquebat me diutinum amicorum desiderium. *Ch.* Piè fecisti, humanus es, qui ista cogites. Ducimur enim omnes admirabili quodam amore ejus regionis quæ nos aluit atque edidit.

Ut Ovidius,

Nescio quâ natale solum dulcedine cunctos
Ducit, & immemores non sinit esse sui.

Dic quæso quonam in loco illic offendisti omnia.

NOVA OMNIA,

Formula.

Pe. Nihil non novum. Mutata omnia. Novata singula. Universa nova. Vide quàm repente tempus res mutet humanas. Videbar mihi in alium venire mundum. Vixdum decennium abfueram, & non secùs omnia admirabar quàm * Epimenides somniatorum princeps, vix tandem expergefactus. *Ch.* Quænam ista est fabula? Quid isthuc est fabulæ? *Pe.* Dicam equidem, si vacat. *Ch.* Nihil fuerit jucundius. *Pe.* Sellam igitur unà cum pulvino mihi poni jube. *Ch.* Rectè admones nam sedens commodiùs mentieris. *Pe.* Fabulantur historici de Epimenide quodam Cretensi, qui deambulandi gratiâ solùs urbem egressus, cùm subitâ pluviæ vi compellente in quandam speluncam ingressus obdormisset, quadraginta-septem perpetuos annos somnum continuârit.

* Unde proverbium, *Epimenidis somnium dormis.*

NON CREDO,

Formula.

Ch. Quid narras? Incredibile dictu. Non verisimile dicis. Somnium mihi narras. Non fit mihi simile veri. Monstri simile narras. Non pudet tam improbæ vanitatis? Digna fabula quæ addatur veris narrationibus Luciani. *Pe.* Imò rem narro à gravissimis proditam authoribus: nisi fortè tibi parùm spectatæ fidei est Aulus Gellius. *Ch.* Mihi verò, quæ scribit ille, folia Sibyllæ sunt omnia. *Pe.* Quid tandem Theologum tot annos somniasse reris? Nam Theologum fuisse proditum est. *Ch.* Audire gestio.

Responsio.

Pe. Quid aliud quàm quæ postea prodidit Scotus, & hujus

hujus farinæ ſodales? Sed bene cum Epimenide actum eſt, qui vel tandem ad ſe redierit. Multi Theologi nunquam expergiſcuntur à ſuis ſomniis. *Ch.* Age, facis ut poetâ dignum eſt: ſed perge mentiri. *Pe.* Epimenides igitur ſomno ſolutus è ſpelunca prodit, circumſpicit, mutata videt omnia, ſylvas, ripas, flumina, arbores, agros; breviter, nihil non novum. Accedit ad urbem, percontatur, manet illic aliquandiu, neque novit quempiam, neque à quopiam agnitus eſt. Alius hominum cultus, nec idem vultus; mutatus ſermo, diverſi mores. Nec miror hoc Epimenidi poſt tantum annorum eveniſſe, cùm mihi idem propemodum evenerit, qui pauculos annos abfuiſſem. *Ch.* Quid uterque parens? vivúntne? *Pe.* Vivunt ambo & valent, utcunque ſenio, morbo, denique bellorum calamitate confecti. *Ch.* Hæc eſt humanæ vitæ comœdia. Hæc eſt fatorum lex inevitabilis.

Epimenides non eſt agnitus à ſuis.

AFFINITATIS VOCABULA.

Pe. Cœnabis hodie domi? *Ch.* Foris cœnaturus ſum. Foris cœnandum eſt mihi. *Pe.* Apud quem? *Ch.* Apud ſocerum meum, apud generum meum, apud nurum meam, apud affinem meum. Affines dicuntur † qui non ſanguinis, ſed matrimonii conjunctione copulati ſunt. *Pe.* Quæ ſunt igitur uſitata vocabula affinitatum? *Ch.* Maritus & uxor nota ſunt nomina.

† Affines qui.

Socer, uxoris meæ pater eſt.
Gener, filiæ meæ maritus.
Socrus, uxoris meæ mater.
Nurus, filii mei uxor.
Levir, mariti frater. Levir dicitur ab uxore, ut Helena Hectorem levirum vocat, quòd eſſet nupta Paridi.
Fratria, fratris mei uxor.
Glos, mariti ſoror.
Vitricus, matris meæ maritus.
Noverca, patris mei uxor.
Privignus, uxoris aut mariti filius.
Privigna, filia alterutrius.
Rivalis, qui amat eandem.
Pellex, quæ amat eundem; ut Thraſo rivalis eſt Phædriæ & Europe pellex eſt Junoni.

INVITANDI AD CONVIVIUM.

Cras mecum prandeas.

Pe. Ago gratias. Laudo te. In craſtinum igitur te ad cœ-

BAM

nam voco. Cras ergo ut mecum cœnes oro. Cras igitur mecum prandeas, rogo. Cras igitur te mihi convivam volo.

Timeo nè non possim.

Ch. At vereor nè non licuerit. Ut possim, metuo. Veniam si quidem licebit, at metuo nè non queam.

Quare.

Pe. Cur non licebit? Quî sic? Quid ità? Quamobrem? Quo pacto? Quid causæ? Quid obstiterit quo minùs possis?

Domi me esse oportet.

Ch. Tum quidem mihi manendum domi est. Ut domi nocte sim necesse est. Tum certe foràs esse non licebit. Cras mihi quóquam ire foràs liberum non erit. A prandeo abesse mihi integrum non erit. Aliquot ipse convivas eo die † operior. Aliquot amiculi constituêre eâ nocte domi nostræ cœnare. Ipsi mihi convivæ sunt eâ nocte tractandi, alioqui lubens venirem. Ni id esset, haud gravatim fecerem. Quod ni esset, haud me tibi difficilem præberem. Non excusarem, si liceret. Non paterer bis rogari, si queam. Parcè rogatus; vel invocatus adessem, si quo pacto liceret. Haud gravatè tibi obsequerer, si possim. Frustrà rogas eum cui non est liberum: frustrà item rogaturus si liberum esset. Nunc, ut maximè cupiam, non possum: tunc supervacaneum esset rogare volentem. *Pe.* Vel perendie apud me sis oportet. Saltem perendino die ad cœnam venias necesse est. Quarto abhinc die non gravaberis mihi præbere convivam. Die Jovis proximo non potes effugere quin venias.

† Id est, exspecto.

Ab impossibili.

Non possum promittere.

Ch. Non possum polliceri. Affirmare istud tibi non possum. Promittere certum nequeo. Veniam ubi utrique nostrûm videbitur commodissimum.

Diem dicere debes.

Pe. Diem igitur mihi constituas volo, ad quem mecum sis cœnaturus. Diem igitur assignes oportet. Diem igitur promittas necesse est. Diem certum mihi præfiniri, præscribi, præstitui, constitui cupio. At certum diem condicito. Diem mihi dicas velim.

Nolo te præscire.

Ch. Equidem non soleo dicere diem amicis. Cum quibus mihi

mihi parùm convenit, iis ſoleo (*a*) diem dicere. Præſcium te eſſe nolim. Præſcire te nolo. De improviſo te opprimam. Inopinatò te opprimam. Te nec opinantem oppreſſero. Te nihil ſuſpicantem oppreſſurus ſum. Non exſpectatus adfuero. Adoriar te nec opinantem. Veniam ultroneus, & inſperatus conviva.

(*a*) Jocus ex ambigua ſignificatione, nam illis *diem dicimus* quos in jus vocamus.

Præſcire volo.

Pe. Biduum præſcire volo. Biduum præſcius eſſe cupio. Præmoneto biduo priùs quàm venias. Fac me biduo antè certiorem. *Ch.* Si me urges, dico tibi diem Sybariticum, nè deſit apparandi ſpatium. *Pe.* Quid hoc verbi eſt? *Ch.* Sybaritæ convivas invitabant in annum proximum, ut utrinque eſſet juſtus apparatus. *Pe.* Valeant (*b*) Sybaritæ cum ſuis moleſtis conviviis: ego congerronem voco, non ſatrapam.

b Vide prov. *Sybaritica menſa.*

Tuo malo optas.

Ch. Equidem tuo detrimento. Tuopte quidem malo. In damnum tuum iſtud optas. Incommodo iſtud precaris tuo. *Pe.* Quid ità? Quamobrem? *Ch.* Ego inſtructus accedam. Ego munitus veniam. Aggrediar te paratus. Inſtructus multâ fame accedam; tu vide ut vulturem expleveris. Parabo ventrem, ac dentes exacuam; tu vide quibus lupum exſatures. *Pe.* Age, ad hoc certamen te provoco. Age fac pro viribus, pro virili, ſi quid potes. *Ch.* Veniam, ſed non incomitatus. *Pe.* Tantò venies gratior. Sed quo comite venies? *Ch.* (*c*) Umbrâ. *Pe.* Nec ſecùs poſſis, ſi modò luce venias. *Ch.* Sed umbram adducturus ſum dentatam unam atque alteram, nè tu me vocâris impunè. *Pe.* Age ut libet, modò nè (*d*) larvas adducas. Sed explana, ſi libet, quid ſibi velit *umbræ* vocabulum. *Ch.* Apud eruditos umbræ vocantur, qui ipſi non vocati comitantur eum qui vocatus eſt ad convivium. *Pe.* Talium umbrarum adhuc quantum voles.

c Vide prov. *Umbra.*

d Namumbras, τὰ εἴδωλα, hoc eſt defunctorum animas, quandoque appellamus.

Eâ lege promitto.

Ch. Veniam quidem, ut hac lege, ut tu poſtridie ejus diei viciſſim apud me cœnes. Faciam eo quidem pacto, ut deinde mihi quoque ſis conviva. Eâ lege cœnam condico, ut tu rurſum mihi ſis conviva. Spondeo futurum, ſed hac exceptione ſi tu poſtero die itidem apud me ſis. Recipio tibi facturum me. Do fidem futurum, his quidem legibus, ut tu mecum poſtridie prandeas. *Pe.* Age, fiat. Eſto. Sit ità ut vis. Si jubes faciam. Novi Gallorum magnificentiam. Non vis gratis apud

apud me cœnare, nisi vices retuleris. At isto quidem pacto redire solent in orbem convivia. Sic nascitur conviviorum longa (c) periodus. Hâc vicissitudine fiunt sine fine recíprocà convivia. *Ch.* Nihil suavius, si minimum accedat apparatui quotidiano.

(c) Id est, circumductio.

Cæterum ego te detineo, alio fortassis iturum. *Pe.* Imò ego te, opinor. Sed cras latiùs & familiariùs confabulabimur. Verùm crastino die plura nugabimur. Interim fac valeas. Interim cura ut bene valeas. Interim valebis.

QUO VADIS?

Formula.

Ch. Quò tu nunc abis? Quò tu nunc properas? Quò tu tam celeri gradu tendis? Quonam te confers? Quò nunc iter est.

EO DOMUM,

Formula.

Pe. Domum me recipio. Domum revertor. Domum repeto. Domum me confero. Viso quid domi agitur. Accerso medicum. Rus hinc concedo. Constitui ad hanc horam cum viro quodam gravissimo colloqui. Statui hâc horâ congredi cum viro gravissimo. *Ch.* Quonam? *Pe.* Cum Curione multiloquo. *Ch.* Precor igitur tibi præsentem Mercurium. *Pe.* Quid opus Mercurio favente? *Ch.* Quia res erit cum linguaci. *Pe.* Atqui hâc gratiâ magis conveniebat, mihi *Memoriam precari propitiam. *Ch.* Quid ità? *Pe.* Quia patientissimis auribus opus erit potiùs quam strenuâ linguâ. At auris Memoriæ dicata est.

* Memoriam. Hic pro dea posuit Memoria.

Ch. Quanam iturus es? Quà ibis; *Pe.* Hâc ad sinistram. Hâc illac, per forum. *Ch.* Comitabor igitur te. Assectabor, ac deducam te ad diverticulum usque. *Pe.* Non patiar te circumagi. Nolim te tantum laboris meâ causâ capere. Isthuc officii serva, cùm erit usus, nunc nihil opus est. Nè meâ gratiâ facias viæ tuæ dispendium. *Ch.* Mihi quidem compendium est frui tantisper amico. Nihil habeo quod agam, & non sum piger, ni tibi sim molestus comes. *Pe.* Nemo jucundior assecla. At non sinam ut mihi claudas lævum latus: non admittam ut mihi sinister ambules. Hîc te superis commendo. Nolo te longiùs comitem. Ulteriùs nolo me comiteris.

CON-

COMMENDANDI,

Formula.

Ch. Tu me Curioni magnopere commendato. Fac me Curioni multiloquo quàm commendatissimum facias. Me Curioni commendatum quàm diligentissimè curato. Jube ut me sibi commendatissimum habeat. Ego me illi per te commendatum facio. Me tibi etiam atque etiam commendo. Me tuæ humanitati quàm possum diligentissimè commendo. " *Recommendo*, pro *commendo*, barbaris relinquito. Vide nè pauca cum multiloquo loquaris. Vide nè cum multiloquo sis pauciloquus.

OBSEQUII, Formula.

Pe. Vis me tibi morem gerere? Vis me tibi obsequi? Vis tibi obsecundem? Te igitur imitari me jubes? Quandoquidem ità vis, faciam libentissimè. Nè sis mihi diutiùs in mora, imò nè uterque alteri. *Ch.* " Sed priusquam abeas, quæso " te, nè graveris me docere quo pacto his sit utendum, *in* " *mora, in causa, in culpa*, qui sales elegantiæ, studiosus esse. " Quare age, doce obsecro, differe amabo.

IN CULPA, IN CAUSA, IN MORA.

Pe. Mos gerendus est tibi. Non est culpa in me, non est culpa in te. Mora est in te. In te causa est, grammaticè quidem dicitur, at multò elegantiùs,

In culpa.

Non sum in culpa. Culpa non est mea. Vaco culpâ. Quòd nihil proficis tua desidia in causa fuit; non præceptor, non pater tuus. In culpa omnes estis. Utrique in culpa estis. Utrique culpandi estis. Ambo accusandi estis. Ambo in culpa estis. Incidisti in morbum tuo ipsius vitio, tuâ ipsius culpâ. " Itidem dicuntur in vitio esse, quibus culpa debet imputa- Nota. " ri; & in crimine esse, qui culpandi sunt; & in damno esse, " qui damno afficiuntur. Hoc genus sermonis non temere " licet invertere, Damnum in illo est, Vitium in illo est.

In causa.

Quò minùs ad te scripserim morbus in causa fuit. Quòd rariùs ad te scripserim mea negotia in causa fuerunt, non negligentia. Quid in causa fuit? Quid causæ fuit? Ego non sum in causa. Quòd nullas à me literas acceperis tabellarius in causa fuit. Quòd tam macilentus es, amor, non studium in causa. Hoc est causæ.

In mora.

Non ero vobis in mora. Quidnam vobis in mora fuit? Tu nobis in mora fuisti. Tu semper in mora es. Quid te remoratum est? Quis te remoratus est? habes quod petebas; tuum est memoriæ insculpere. Habes affectatiunculæ tuæ præmium. Vale, mi Christiane. *Ch.* Vale in crastinum & tu, mi Petre.

IN OCCURSU.
CHRISTIANUS, AUGUSTINUS.

Ch. Salve multùm, jucundissime Augustine. *Au.* Salve tantundem, mi humanissime Christiane. Felix sit tibi hujus diei exortus. Prosper sit tibi hic dies. Quid tandem agitur.
Mor. Sem. *Ch.* Suaviter, ut nunc res nostræ sunt. *Et cupio omnia quæ vis. Au.* Meritò te amo. Amo te. Amandus es. Benignè dicis. Comis es. Habeo gratiam.

IRASCOR TIBI,
Formula.

Ch. At ego nonnihil tibi succenseo. At ego tibi subirascor. Verùm ego sum tibi subiratus. Atqui ego sum in te stomachosior. Atqui nonnihil est (vel, habeo) quod tibi succenseam.

QUA CAUSA,
Formula.

Nota. *Promeror. Commereor. Demereor.*

Au. Quidnam est istud, obsecro? Quid ita? Quamobrem, tandem, oro? Quid admisi sceleris? Quid commerui? *Promereor* bona, aut laudem; *Commereor* mala, aut pœnam: illud in bonam, hoc in malam partem sumitur. *Demeremur* eum quem nobis beneficio reddimus obnoxium.

QUIA NON CURAS ME.

Ch. Quòd nulla mei tibi cura sit. Quòd nihil nos respicis. Quòd tam rarò nos revisas. Quòd nihil nos cures. Quòd me planè negligis. Quòd nostrî curam videris abjecisse. *Au.* At nihil est causæ cur succenseas. At præter meritum meum. At immeritò succenses: neque enim meâ culpâ accidit quòd te rarius visam. Dabis veniam occupationibus meis, per quas mihi non licet toties quoties cupio te revisere. *Ch.* Ità demum tibi ignoscam, si hodie apud me cœnes. Eâ conditione purgatus mihi eris, si vesperi ad cœnam venias. *Au.* Haud iniquas pacis leges præscribis, Christiane; quare haud invitus faciam. Equidem faciam volens. Istud quidem fecero perlubenter.

Invitat ad cœnam.

benter.

benter. Haud gravatè faciam. Hîc ſanè non me præbebo difficilem. Nihil hâc re fecero libentius. Animo faciam lubenti. *Ch.* Laudo tuam facilitatem & hac in re, & in cæteris omnibus. *Au.* Sic ſoleo amicis obſequi, præſertim non iniqua petentibus, Ridiculum! an tu me recuſaturum putabas oblatum, quòd ultro etiam erat rogandum?

NE FALLAS ME,
Formula.

Ch. Âge, at cave nè me deluſeris. Cave fallas. Cave ſpem fruſtrà foveam. Cave luſeris expectantem. Cave mihi verba dederis. Vide nè me fruſtrà habeas. Vide nè me vanâ ſpe lactes. *Au.* Nihil opus jurejurando. In cæteris, in aliis time perfidiam; hac in re non fallam. Sed heus tu, cave quicquam paraveris præter quotidiana: meâ cauſâ diem feſtum nolo. Scis me convivam minimè edacem, bibacem multò minus. Nôſti enim me convivam non multi cibi, ſed joci plurimi. *Ch.* Curabitur diligenter. Ego te (*a*) Pythagoricâ cœnâ excipiam, aut fortaſſe frugaliore. *Au.* Imò Diogenicâ, ſi me delectare voles. *Ch.* Certè (*b*) Platonicâ cœnâ te excipiam, in qua multum ſit literatarum fabularum, cibi minimum, cujus voluptas duret etiam in poſterum diem: alioqui qui prolixè fuerit acceptus, fortaſſis eo die ſuaviter afficitur, ſed poſtridie dolet caput, crudus eſt ſtomachus. Apud Platonem qui cœnabat, unam voluptatem capiebat ex apparatu facili fabuliſque Philoſophicis; alteram poſtridie, quòd nec capitis gravedinem nec ſtomachi cruditatem ſentiret. Ità prandebat etiam ſuaviter ex condimento cœnæ pridianæ. *Au.* Placet, fiat ut mones. *Ch.* Tu vide omnes curas tuas ac rugas etiam iſtas domi relinquas. Huc præter nugas & riſum nihil adferas; & ut inquit Juvenalis,

Protinus ante meum quicquid dolet exue limen.

Au. Quid? literas mecum venire non vis? Muſas meas mecum adducam, niſi quid aliter cenſes. *Ch.* Tetricas Muſas unà cum negotiis domi claudas. Blandas Camœnas omnes deinde ſales tuos, dicteria, ſcommata, facetias, lepores, ridicula omnia tecum adducito. *Au.* Ità fiet. Exporrigemus frontem. Bellos homunculos agemus. Ridebimus affatim. Curabimus cutim. Indulgebimus genio. Genialiter cœnabimus. Epicureos agemus. Bonum vultum faciemus, & erimus boni ſocii. Inelegantium elegantiæ ſunt, qui ſuam habent linguam ſibi peculiarem. *Ch.* Quò nunc properas? *Au.* Ad generum meum. *Ch.* Quid illic? quid eó? quid illó? *Au.* Audio

a Quando Pythagorici oleribus & bellariis tantùm veſcebantur, factum ut tenuem impendio cœnam *Pythagoricam* vocaremus.
b Cœna Platonica qualis.

dio nescio quid turbæ inter eos natum: ut redigam eos in gratiam, ut reducam in concordiam, ut pacem inter eos componam. *Ch.* Benignè facis, quanquam nihil te opus esse arbitror: nam ipsi inter se meliùs hoc bellum composuerint. *Au.* Fortassis & induciæ jam indictæ sunt, noctu de pacis legibus agetur. Sed numquid me aliud vis? *Ch.* Vocabo te per puerum meum. *Au.* Ubi voles, domi ero. Bene vale. *Ch.* Bene sit tibi. Fac hic ad quintam horam adsis.

Heus Petre, accerse ad cœnam Augustinum, qui mihi hodie, ut scis, cœnam condixit. *Pe.* Eo. Salve, poeta. Cœna jamdudum parata est: te herus expectat domi; ubi voles, accedas. *Au.* Venio.

CONVIVIUM PROPHANUM.

ARGUMENTUM.

Totum hic convivii apparatum Erasmus noster elegantissime proponit; Hospitum & convivarum sermones, morsi, &c. Gustum & patinam ante discumbendum; Stoices, Epicureos; formam consecrandi mensam; Vinum bonum quod 4. sensibus placet. Bacchus quare poetarum Deus, cur puer pingitur. Carnes evillæ maxime salutares. Homo quidem nec pane nec vino vivit tantum, Somnus fugiat aliquos. Ferina caro cara. De cervis, de leporibus, de anseribus; illi Romanum olim Capitolium defenderunt. De gallis, capis & piscibus. Hic obiter de jejunio, delectu ciborum, superstitione quorundam hac in re; de crudelitate eorum qui hac exigunt ab his quibus noxii sunt, cum esus piscium nec necessarius est, nec a Christo imperatus. Necdicis damnatur piscium esus. Præcipuus luxus olim in piscibus. Perpetua vitæ sobrietas observanda. Convivarum numerus quis. Secunda mensa instructio. Gallorum magnificentia. Convivium prisca lex. ἀ πρόπος, ἀ ἄκνηστις. Variantur phrases. Gratiarum actio post cibos.

AUGUSTINUS, CHRISTIANUS, PUER.

Au. SAlve, mi Christiane. *Ch.* Bene factum quòd venisti. Gaudeo te advenisse. Gratulor mihi quòd venisti. Nondum quinta sonuit, credo. *Pu.* Imò jamdudum præterita est. Haud longè sexta abest. Instat hora sexta. Mox sextam audies. *Au.* Parvi refert an post quintam venerim necne, modò nè post cœnam. Nam *post festum venire miserum est.* At quorsum tantus apparatus? Quorsum tot epulæ? Num me lupum existimas? Num tibi lupus videor? Num me vulturem putas? *Ch.* Non vulturem, sed tamen nec cicadam, *(a)* ut rore vivas. Nihil est luxûs. Mundities mihi semper placuit, sordes detestor. Nec *(b)* *Apitius* mihi placet, nec *Diogenes.* Præstat aliquid superesse, quam deesse. Si præter cicer nihil apponeretur & fuligo, fortè illapsa in ollam condiret legumen, quid tum ederetur? *Nec omnia sapiunt omnibus.* Itaque mihi placet moderata varietas. *Au.* Non tu metuis *(c)* leges sumptuarias? *Ch.* Imò

a Vide Prov. *Rore pascitur.*
b Nepotum omnium, ut Plin. inquit, altissimus gurges.
c De legibus sumptuariis lege Gel. l. 2. c. 24. Fest. Pomp. in dictione *Centenaria cana.* Plin. l. 10. c. 50. Macrobium l. 3. Sat. c. 17.

Ch. Imò peccavi frequenter in diversum. Nihil nobis opulege Fannia. Satis nos docet frugalitatem ipsa tenuitas. *Au.* Haud ità convenerat. Longè aliter pollicitus es. *Ch.* Age, inepte, nec ipse conventa servas. Convenerat enim, nè quid præter nugas inferres. Quin hæc missa faciamus. Lavemus, ac discumbamus. Heus tu, puer, cape guttum ac patinam, linteum ex humero suspende, ministra aquam: quid cessas? Lava, Auguſtine. *Au.* Lava tu prior. *Ch.* Bona verba. Hoc anno perpetuò illotus cœnare mallem. *Au.* Ridiculum! Non honoratiori sed turpiori ante alios lavandum est; lava igitur ut immundior. *Ch.* Tu es urbanus plùs satis. Urbanior es quàm sat est, quàm par est. Quorsum attinet ista urbanitas? Hujusmodi ceremonias ineptas mulierculis relinquamus, quæ nunc & ab aulicis fastidiuntur; unde tamen olim profectæ sunt. Lavetis terni aut quaterni simul. Nè teramus tempus hujusmodi moris. Ego nulli designabo locum; sumat sibi quisque quem volet. Qui delectatur igni, hîc commodiùs accumbet: qui offenditur luce, deligat hunc angulum: quem delectat prospectus, hîc sedeat. Agite, satis morarum. Accumbite. Ego domi sum; vel stans cœnabo, si lubeat, vel obambulans. Cessatis? At interim cœna corrumpitur. *Au.* Vivamus nunc, (*a*) curemusque cuticulam. Simus nunc Epicurei. Nihil nobis cum fronte Stoica. Valeant curæ. Absit omnis livor, exulet obtrectatio. Sit mens læta, frons hilaris, sermo lepidus. *Ch.* Quinam sunt isti Stoici atque Epicurei, Auguſtine? *Au.* Stoici Philosophorum quoddam genus est triste, severum, jejunum, qui hominis summum bonum *honesto*, nescio quo, metiuntur. Epicurei his longè diversi felicitatem hominis *voluptate* terminant. *Ch.* Tu igitur cujas es tandem? Stoicus an Epicureus? *Au.* Zenonem laudo, at Epicurum vivo. *Ch.* Quod tu joco dicis, Auguſtine, id seriò factitant hodie non pauci, pallio tantùm & barbâ Philosophi. *Au.* Imò isti vel (*b*) Asotos superant luxu. *Ch.* Heus, Dromo, ades huc. Tuo munere fungere: consecra cœnam. *Pu.* (*c*) " Quicquid apposition est, & quicquid apponetur, felix ac sacrum esse jubeat qui suâ benignitate pascit universa. Amen. *Ch.* Appone epulas. Quid cunctamur hunc capum deserpere? quid trepidamus hunc gallum lacerare? *Au.* Ego Herculem præstabo, ac belluam hanc conficiam. Utrum mavis de ala, an de poplitibus? *Ch.* Utrum vis, nihil meâ refert. *Au.* In hoc genere alis primæ partes tribuuntur, in cæteris poplites

a Proverb. *Cuticulam curare*; Bacchanalia vivere, indulgere genio.

b Asoti populus luxu perditus ex re nomen habens, Græcis enim Asotus dicitur *intemperans parúmque sobrius*.

c Precatio ante cibum.

lautiores putat vulgus. *Ch.* Tu multum laboris mea causâ capis. Tu permultum laborem meâ causâ sumis. Tu omnibus ministras, ipse nihil edis. Ego tibi hanc alam ministrabo: at eâ lege, ut dimidium mihi restituas. *Au.* Itáne agitur? At istud est tibi ministrare, non mihi. Tibi serva, ego enim sum impudentior quàm cui ministrari quicquam debeat. *Ch.* Probè facis. *Au.* Eho, tu * lupo cibum ministras? Vulturem invitas? *Ch.* At jejunas, non cœnas. *Au.* Imò me uno nihil edacius. *Ch.* Imo mendacius nihil. Proinde agito ac si domi sis tuæ. *Au.* Istud jam planè mihi persuasi. Istud jam in animum induxi. Sic stat sententia. Consilium est istud facere. *Ch.* Quid tibi hoc vinum placet. Quid hoc villi delectat? *Au.* Mihi quidem perplacet. Me certè vehementer juvat. Me satis delectat. Me non mediocriter juvat. *Ch.* Utrum mavis? rubrum, an candidum?

* Id est, voraci; appellativum loco appellativi.

Non refert quo sit colore.

Au. Equidem (*a*) utroque juxtà delector. Nihil refert quo sit colore, modò sapor placeat. Non laboro quantum oculis placeat vinum, modò palatum juvet. Nihil me movet aspectus, si sapor placeat. Parvi refert quo sit colore, quem habeat colorem, si sapiat bene. Non cupio oculos pascere, si palato satisfacere queat; modò palatum juvare possit. Nihil moror colorem, modò gratus sit sapor.

a Juxtà, adverb. sonat *æque.*

Ch. Credo. Atqui sunt (*b*) Cœnaticæ Philosophiæ cumprimis periti, qui negant vinum esse probandum nisi quod placeat (*c*) quatuor sensibus: oculis, colore; naribus, odore; palato, sapore; auribus, famâ & nomine. *Au.* Ridiculum! quid fama conducit ad potum? *Ch.* Tantum, ut multi non stupidi palati vehementer probârint villum Lovanio vernaculum, cùm crederint esse (*d*) Belnense. *Au.* Fortasse jam largâ potatione palatum obsurduerat. *Ch.* Imò nondum attigerant poculum. Tamen judicium tuum audire cupio, hominis his in rebus peritissimi. *Au.* Album nostrates rubro præferunt, quòd rubrum sit paulò acerbius, & alterum exilius quidem, sed illud mitius, &, ut arbitror, salubrius. *Ch.* Habemus & subrubrum, & flavum, & purpureum. Hoc mustum est (*e*) hornum. Hoc bimum est. si quem capit vetustas. Habemus & quadrimum: sed jam vappescit ac desipiscit senio. Ætate vigor evanuit. *Au.* (*f*) Luculli' divitias audio. *Ch.* Heus puer, ubi cessas? non hîc planè negligis: non vides quanta sit hîc siccitas? Quid si

b Catius inducitur apud *Hor.* Cœnaticæ Philosophiæ ad unguem doctus.

c Vinum quatuor sensibus placere debèt.

d vulgò *Bearnum* vocant.

e Hujus anni.

f Trium Romanorum divitiæ nobilitatæ sunt Luculli, Crassi & Varronis.

si hoc rerum statu incendium contingeret? quo restingueremus? Dato singulis plenos cyathos. Augustine, quid habes quòd parùm es hilaris? Quid accidit tibi, quòd sedes tristior? Quid est tibi, quòd minimè gaudes? Aut doles, aut carmina condis. Tu nunc * Chrysippum agis; Melissa tibi opus est. *Au.* Quam hic mihi fabulam narrat? *Ch.* Chrysippus adeò fertur intentus fuisse suis argutiis Logicis, ut ad mensam etiam fame periturus fuerat nisi ancilla Melissa cibum in os ingessisset. *Au.* Ille verò indignus erat qui servaretur. Sed si te offendit taciturnitas, placétque convivium vocalius, est quo id efficias. *Ch.* Memini. Rectè admones, liberaliùs bibendum: largiùs, meraciùs oportet bibere.

* Simile oculum, vel etiam ἀντονομαστικῶς proprium pro appellativo.

Rem attigisti.

Au. Rem acu tetigisti. Rectè judicas. Scopum attigisti. Nam,

† *Fœcundi calices quem non fecere disertum?*

† Comprobatio à testimonio.

Ch. Perdoctè tu quidem, Augustine, ut omnia: sed quoniam in sermonem vinarium, quandoin mentionem incidimus vinorum, libet interrogare, quonam consilio veteres illi Bacchum quem vini authorem videri volebant, * poetarum Deum dixerint. Quid enim illi temulento Deo cum Poëtis, Musarum virginum cultoribus? *Au.* Quæstio ità me Bacchus amet, poculis digna! Verùm, quorsum tuæ quæstiones spectent satis intelligo. *Ch.* Quorsum amabó? *Au.* Astutè de vino desputationem injicis Gallicâ technâ, quàm dicisse Parisiis te suspicor, nimirum quò minus interim absumatur vini. Abi, virum te judico; non frustrà in tanta schola versatus es. *Ch.* Accipio tua dicta; referam paria scommata ubi erit commodum. Sed ad rem. *Au.* Dissolvam * ubi bibero. Siquidem absurdum fuerit sicco palato de quæstione vinosa disputare. Præbibo tibi, Christiane. Propino tibi hunc scyphum dimidiatum. *Ch.* Accipio abs te libenter. Sit Saluti. Prosit. *Au.* Jam accingor, ut me missum facias. Ego meo more præposterè faciam. Quòd * Baccho puerilis effigiem tribuerint, id habet mysterii, quòd vinum potum curas & solicitudines animis nostris eximit, hilaritatémque quandam inducit. Quare senibus quoque ipsis juventam quandam reddere videtur, dum & hilariores facit & formosiores. Id quod Horatius cùm multis in locis, tum præcipuè his versibus, apertè testatur:

* Bacchus cur poetarum Deus.

* Vinum acuit ingenium, & facundiam ministrat.

* Bacchus quare pueri effigie pingatur.

Ad mare cùm veni, generoſum & lene requiro,
Quod curas abigat, quod cum ſpe divite manet
In venas animumque meum, quod verba miniſtret,
Quod me Lucanæ juvenem commendet amicæ.

Nam quòd huic poëtas dicarunt (*a*) Deo, id ſignificatum voluiſſe ſuſpicor, quòd vinum & ingenium excitet & facundiam miniſtret: quæ duo poëtæ ſunt aptiſſima. Unde frigent carmina quæ ſcribuntur aquæ potoribus. Eſt quidem igneus ſuâpte naturâ Bacchus; ſed (*b*) adhibitis nymphis redditur temperatior. Habes quod quærebas? *Ch.* Nihil unquam audivi veriſimilius dici ab homine poëta: dignus es qui bibas (*c*) gemmâ. Heus, puer, tolle hanc patinam, atque appone cætera. *Au.* Puerum habes admodum inurbanum. *Ch.* Eſt veterator nequiſſimus. *Au.* Cur non inſtituis alio pacto? *Ch. Difficile eſt canem vetulum loris aſſueſcere.* Difficillimum eſt veteratoris mutare mores. Vetulus canis non facilè aſſueſcit loro. Me quidem dignus eſt. Dignum patellâ operculum.

a Appellativum loco proprii, ab effectis Vini.

b Hoc eſt dilutus.

c Ἐλαξ-ῶις, Id eſt, poculo gemmato: συνεκδοχῶς ſumptâ parte præſtantiore pro toto poculo gemmis ornato.

Si cognoſcerem quid te oblectet, tibi
miniſtrarem; Formula.

Au. Decerperem tibi quippiam, ſi palatum tuum tenerem. Miniſtrarem tibi, ſi gula tua mihi ſatis cognita eſſet. Apponerem tibi, ſi quid potiſſimùm juvaret ſcirem. Si nôſſem ingenium palati tui, eſſem tibi ſtructor. Equidem tantundem palato quantum animo ſapio. *Ch.* Palatum habes eruditiſſimum. Nihil tuo palato doctius. Nec eo te puto inferiorem de cujus ſingulari peritia teſtatur Satyricus,

Oſtrea callebat primo deprendere morſu,
Et ſemel aſpecti dicebat littus echini.

Au. Et tu mihi, Chriſtiane, ut par pari referam, ipſum audiviſſe Epicurum, aut in ſchola (*d*) Catiana inſtitutus videris. Quid enim tua gulâ ſapientius, aut faſtidioſius? *Ch.* Si oratoriam æquè artem ut culinariam callerem, nec Cicero ipſe me vinceret. *Au.* Equidem ſi alterutrâ carendum eſſet, culinariam quàm rhetoricam mallem. *Ch.* Subſcribo tuo judicio; graviter, acutè, verèque judicas. Quid enim oratorum confert loquacitas, niſi quòd aures otioſas inani voluptate demulcet? Culinaria tum palatum tum ventrem, tum totum hominem, quantus eſt, paſcit ac reficit. *Concedat laurea linguæ*, inquit Cicero: at utraque concedat Culinæ. Nunquam mihi Stoici illi magnopere placuerunt, qui omnia ad ſuum (neſcio quod) *honeſtum* referentes, cutis ac palati

c Catius Epicureus fuit & cœnarum author: ab Horat. lib. 2. Serm. inducitur, cœnaticæ philoſophiæ ad unguem doctus.

palati nullam rationem habendam putant. Dici non potest, quantò Diogene sapientior Aristippus mihi fuisse videtur. *Au.* Ego Stoicos cum suis jejuniis contemno. Epicurum magis laudo ac probo quàm Diogenem illum Cynicum, qui crudis oleribus ac simplici aquâ victitabat. Quare nihil miror, si Alexander Rex fortunatissimus se Alexandrum quàm Diogenem esse maluit. *Ch.* Nec ego sanè, quâmlibet vilis homuncio, cum Diogene meam Philosophiam commutarem; fortassis & Catius tuus facere recusaret. Meliùs nostri temporis Philosophi sentiunt, qui contenti Stoicorum more disputare, vivendo ipsum etiam Epicurum vincunt. At ego quidem rem in primis præclaram Philosophiam puto, si parce adhibeatur. Nimium philosophari non laudo. Est enim res perquam jejuna, sterilis atque tristis. Ubi in calamitatem aut ægritudinem incidi, tum demum ad philosophiam tanquam ad medicum confugio. Ubi convalui, rursum illi Vale renuncio. *Au.* Tuam rationem probo. Bellè philosopharis. Salve igitur, Philosophe, non è (*a*) Stoa, sed è Culina. *Ch.* Quid tandem habes, Erasmi, quòd parùm sis hilaris? Quid sibi vult corrugata frons? quid silentium? An mihi succensès quòd te frugaliore cœna acceperim? *Er.* Imò tibi sum iratus, quòd tantum impendii meâ causâ sit factum. Interminatus erat Augustinus, nè suâ causâ diem festum faceres: vis nos posthac redire nunquam? Nam talem cœnam dare solent ii qui unam duntaxat dare constituissent. Quos tandem convivas videris accepisse? Non amiculis, sed satrapis cœnam parâsse videris. An nos helluones esse credis? Hoc non est dare cœnam, sed triduanam saturitatem. *Ch.* Etiam tu pergis esse Demæa? Cras ut lubet disputa; hodie Mitionem te præbeas, oro. De impendio cras sobrii disputabimus, nunc nil nisi meras nugas audire libet. *Au.* Christiane, utrùm de bubulis, an de ovillis carnibus mavis? *Ch.* Bubulis quidem magis delector, at ovillas magis salutares arbitror. Ità ingenium est hominum, ut pernicioſissima quæque appetant vehementissimè. *Au.* Galli suillas carnes mirum in modum amant. *Ch.* Galli amant quæ parvo constant. *Au.* Hac una in re Judæus sum; nam nihil æquè odi atque carnes suillas. *Ch.* Nec injuriâ; quid enim insalubrius? ego in hoc non cum Gallis, sed cum Judæis sentio. *Er.* At ego ovillas pariter amo & suillas, sed diversâ ratione. Nam ovillis quòd amem, libenter vescor: suillas præ amore non attingo, nè quid offendam. *Ch.* Bellus homo es, Erasmi.

(*a*) Porticus Athenis, unde dict. *Stoici.*

ac festivus. Equidem mirari mecum soleo, unde tanta in palatis humanis diversitas. Nam, ut Horatiano carmine utar,

Tres mihi convivæ propè dissentire videntur,
Poscentes vario multùm diversa palato.

Er. Quamquam, ut ait Comicus, *Quot homine, tot sententiæ*, & suus cuique mos; tamen nemo me adduxerit, ut credam plus ingeniis inesse varietatis quàm palatis. Ità vix duos reperias quos eadem juvent. Permultos vidi qui butyri ac casei nè olfactum quidem ferrent. Sunt quibus carnes nauseæ sint: alius elixis, alius assis abstinet. Multi aquam vino præferunt. Et, quod incredibile est, vidi hominem qui nec pane, nec vino uteretur. *Ch.* Quibus tandem miser ille victitabat? Quibus vescebatur? *Er.* Cæterorum nihil fastidiebat, non carnes, non pisces, non olera, non poma. *Ch.* Vis ut istud tibi credam? *Er.* Si lubet. *Ch.* Credo, at eà lege ut vicissim mihi mentienti fidem sis habiturus. *Er.* Age, faciam, modò verecundè mentiaris. *Ch.* Quasi verò sit quicquam tuo commento impudentius. *Er.* Quid dicet frons tua, si hominem tibi commonstrem? *Ch.* Macilentum quempiam ac (a) monogrammum esse oportet. *Er.* Imò diceres athletam. *Ch.* Poylphemum potiùs. *Er.* Hoc tibi mirum videri demiror, cùm multi sint quibus pisces vento durati sint panis loco; nonnullis hoc præstent herbarum radices, quod nobis panis. *Ch.* Credo, sed perge mentiri. *Er.* Quendam in Italia, cùm illic agerem, vidisse memini, qui nullo neque cibo neque potu adjutus somno saginabatur. *Ch.* Ut nihil pudet! Non possum illud Satyricum non dicere, *Tunc immensa cavè spirant mendacia folles.* Tu poëtaris. Tu nunc poëtam agis. Nam *mentiris* dicere mihi religio est. *Er.* Mentiar si non (b) Plinius author certissimus scripsit, ursum quatuordecim dies solo somno mirum in modum saginari: Quo tamen ità altè premitur, ut nè vulneribus quidem queat excitari. Imo quò magis mireris, addam quod Theophrastus scribit, per id tempus ursorum carnes, coctas quoque, si asserventur, revivisce re. *Ch.* Vereor nè Parmeno ille Terentianus ista non contineat. Mihi facilè fidem facis. Ministrarem tibi de cervinis carnibus, si satis essem urbanus. *Er.* Unde tibi nunc venatio? Unde ferina? *Ch.* Midas homo hominum qui vivunt liberalissimus, nostrique amantissimus, mihi misit dono: dono quidem, sed sic, ut ego minoris emam sæpenumero. *Er.* Quî sic? *Ch.* Quia famulis plus dandum quàm daretur in macello vendenti. *Er.* Quæ res cogit hoc facere? *Ch.*

a Monogrammi dicuntur homines prætenues ac pusilli, à picturis in quibus unicâ lineâ notantur homunculi, velut procul apparentes.

(b) Plinius l 8. cap 36.

Tyrannus

Tyrannus omnium violentiſſimus. *Er.* Quis eſt? *Ch.* Mos. *Er.* Profectò tyrannus iſte frequenter iniquiſſimas leges obtrudit mortalibus. *Ch.* Idem ſuo more nudiuſtertius hunc cervum venatus eſt. Quid tu, qui ſoleas iſtius ſtudii eſſe amantiſſimus? *Au.* Equidem hoc ſtudio planè relicto jam præter literas nihil venor. *Ch.* At mihi videntur literæ, quovis cervo fugaciores. *Au.* Duóbus tamen potiſſimùm canibus aſſequimur, admiratione ſcilicet, atque improbitate laboris. Nam & admirari plurimum diſcendi ardorem miniſtrat; &, ut facundiſſimus poëta ſcripſit

——— *Labor omnia vincit Improbus.* ———

Ch. Amanter admones, Auguſtine, ut ſoles: propterea non deſiſtam, non conquieſcam, non defatigabor, donec conſequar. *Au.* Carnes cervinæ ſunt nunc admodum tempeſtivæ. (*a*) Meminit Plinius de hoc animante quiddam admirabile. *Ch.* Quidnam? obſecro. *Au.* Quoties arrexere aures, accerrimi eſſe auditûs; at contrà, cùm remiſere, ſurdos. *Ch.* Iſtud ipſum mihi ſæpenumero evenit. Nam ſi quando fiat ſermo de recipiendis aureis, nihil tam auritum; hîc enim cum Pamphilo illo Terentiano aures arrigo: ubi de numerando verba fiunt, illico demitto. *Au.* Laudo te, facis ut te decet. *Ch.* Vis de his leporinis clunibus? *Au.* Tibi ſumito. *Ch.* An de tergo mavis? *Au.* Hoc animal præter ilia & clunes nihil habet appetendum. *Ch.* Vidiſtine unquam leporem candidum? *Au.* Sæpenumero, Plinius in (*b*) Alpibus candidos reperiri ſcribit, quibus hybernis menſibus nivem pro cibatu eſſe ſit creditum. An verum ſit, Plinius ipſe viderit. Quòd ſi leporis cutem candidam reddit nix, ſtomachum habeat candidum neceſſe eſt. *Ch.* Mihi veriſimile non ſit. *Au.* Accipe magìs admirandum, at fortaſſe tibi non inauditum. Idem utramque vim ſingulis ineſſe teſtatur, maris & fœminæ, ac fœmellas ſine mare æquè gignere. Iſtud ipſum multi aſſeverant, præſertim venandi ſtudioſi. *Ch.* Eſt ità ut dicis. Sed hos cuniculos, ſi placet tentemus, quia pinguiuſculi ſunt ac tenelli. Miniſtrarem illi Nymphæ, ſi propiùs aſſiderem. Auguſtine, iſtius tibi vicinæ curam age, ſi libet: calles enim quo geſtu ſit miniſtrandum iſtis Veneribus. *Au.* Teneo quid dicas, naſute. *Ch.* Quid te anſerinæ carnes delectant? *Au.* Me quidem non mediocriter juvant, ut ſum minimè faſtidioſus. At hic anſer, neſcio quo pacto nihil me juvat: nihil enim in vita vidi ſiccius: ſiccior eſt pumice, aut etiam novercâ Furii illius in quem (*c*) Catullus multùm jocatur. Ligneus mihi videtur. Et, mehercule, quan-

a Lib. 8. c. 32.

b Lib. eodem cap. 55.

c In Epigrammate cujus initium, *Furi, cui neque ſervus*, &c.

tum ſuſpicor, veteranus miles immodicis excubiis ſeſe maceravit. Aiunt enim anſerem inter omnia animalia longè eſſe vigilantiſſimum. Et profectò, niſi conjecturâ fallor, hic anſer ex eorum numero eſt qui, canibus unà cum excubitoribus ſomno ſopitis, Romanum olim Capitolium defenderunt. *Ch.* Veriſimile (ità me Deus amet) dicis, nam ex eo ſeculo relictum arbitror. *Au.* Hæc quoque galina aut parcum ſaginatorem habuit, aut amavit, aut certè Zelotypa vixit: quo quidem morbo hoc animantis genus maximè laborat. Hic capus longè meliùs pinguet. Vide curæ quid faciant. Quòd ſi ex Theodorico noſtro Gallo faceremus capum, multò citiùs pingueſceret. *Th.* Non ſum gallus. *Au.* Fateor, non es Gallus Cybeles, neque gallus gallinaceus, at fortè Gallus gallaceus. *Ch.* Quid hoc verbi eſt? *Au.* Hoc ænigma tibi conjectandum relinquo: ego Sphingem præſtiti, tu Oedipus eſto. *Ch.* Dic mihi bonâ fide, Auguſtine, nulla tibi cum Gallis unquam fuit neceſſitudo? Nihilne affinitatis tibi cum Gallis contraxiſti? Nullum fuit commercium? *Au.* Nihil ſane. *Ch.* Tantò es nequior. *Au.* Sed cum Gallabus nonnihil. *Ch.* Libétne de (*a*) jecore anſerino, quod apud veteres in deliciis cumprimis habebatur? *Au.* Non ſum rejecturus quod à tuâ manu venerit. *Ch.* Non eſt quòd exſpectes Romanas dilicias. *Au.* Quas? *Ch.* Carduos, cochleas, teſtudines, colubros, fungos, boletos, tubera. *Au.* Iſtis omnibus ego vel rapam præferam. Liberalis es, benignus es, Chriſtiane. *Ch.* Has perdices nemo attingit, nè columbos quidem. Cras eſt dies jejunii ab Eccleſia indicti; adverſus hanc eſuriem munite vos. Onerate ſaburrâ navim adverſus imminentem tempeſtatem. Bellum inſtat; inſtruite ventrem commeatu. *Au.* Utinam iſthuc verbi tacuiſſes, hilariores ſurrexiſſemus à cœna. Miſeros nos reddis ante tempus. *Ch.* Quid ità? *Au.* Quia minùs anguem odi quàm piſces. *Ch.* At non tu ſolus. *Au.* Quis hoc tædii nobis invexit? *Ch.* Quis commonſtravit (*b*) aloen, abſinthium & ſcammonium dare in remediis? *Au.* Sed iſta dantur ægrotis. *Ch.* Sic hæc dantur nimiùm rectè valentibus. Aliquando præſtat ægrotare, quàm plus ſatis valere. *Au.* At mihi videtur minus oneris olim impoſitum Judæis. Equidem ab anguillis & porcis facilè temperarem, modò liceat capis & perdicibus expleri. *Ch.* In pleriſque non res, ſed animus nos diſcernit à Judæis. Illi manum abſtinebant à certis cibis, velut ab immundis & animum inquinaturis: nos cum intelligamus *omnia munda* eſſe *mundis*, tamen carni laſcivienti,

(*a*) Vide Plin. lib. 10. c. 22.

Herbæ & Pharmaca amaritudinis notæ.

enti, velut equo ferocienti, pabulum ſubducimus, quò magis dicto ſit audiens ſpiritûs. Nonnunquam immoderatum ſuavium rerum uſum abſtinentiæ moleſtiâ caſtigamus. *Au.* Audio; ſed eâdem opera defendi poſſet circumciſio præputii. Moderatur & illa coitûs pruritum, & cruciatum adfert. Si omnes itidem abhorrerent à piſcibus atque ego, vix à parricida tam atrox ſupplicium exigerem. *Ch.* Quorundam palato gratior eſt *(a)* piſcium quam carnium eſus. *Au.* Congruunt igitur his qui gulæ ſerviunt, non valetudini. *Ch.* Equidem audivi quondam apud *(b)* Æſopus & Apitius præcipuum luxum in piſcibus fuiſſe. *Au.* Qui conveniunt igitur deliciæ cum ſupplicio? *Ch.* Non omnibus ſunt *(c)* murænæ, aut ſcari, aut acipenſeres. *Au.* Ergò tenues ſoli diſcruciantur, quibus ſatis malè eſt etiam cùm veſci licet carnibus. Fit enim non rarò, ut cùm licet veſci per Eccleſiam, non liceat per crumenam. *Ch.* Durum mercle interdictum! *Au.* Quòd ſi interdictus carnium eſus divitibus vertitur in delicias, & ſi pauperibus ſæpe non licebit veſci carnibus etiam cùm licet, ac nè piſcibus quidem, qui ferè cariùs emuntur, cui igitur bono erit interdictum? *Ch.* Omnibus: nam tenuibus cochleis aut ranis licebit veſci, aut cepe porrúmve arrodere. Mediocres detrahent nonnihil quotidianis obſoniis. Quòd ſi quid divites deliciabuntur hâc occaſione, ſuæ gulæ imputent, non inſunt Eccleſiæ conſtitutionem. *Au.* Pulchrè dixti. Sed interim à tenuibus, qui ſummis ſudoribus alunt familiam, & procul abſunt ab omnibus ac lacubus, exigere carnium abſtinentiam, eſt indicere famem, aut *(d)* βυλιμίαν magis. Atqui, ſi quid Homero credimus, longè *(e)* *miſerrimum mortis genus eſt, perire fame.* *Ch.* Sic viſum eſt Homero cœco: at apud Chriſtianos, miſer non eſt qui bene moritur. *Au.* Eſto ſanè; ſed tamen durum eſt à quoquam exigere ut moriatur. *Ch.* Neç hoc animo Pontifices interdicunt eſum carnium, ut intereant homines; ſed ut vel affligantur moderatè ſi deliquerunt, vel ſubducto lætiore pabulo, corpora minùs ferociant adverſus ſpiritum. *Au.* Iſthuc ipſum efficiet moderatus carnium eſus. *Ch.* Sed in tanta corporum varietate certus carnium modus præſcribi non poteſt, cibi genus poteſt. *Au.* Sunt & piſces qui multum addant alimenti, ſunt carnes quæ minimum. *Ch.* Sed in genere plùs alunt carnes. *Au.* Age, dic mihi, ſi quò tibi foret iter utrùm malles equum alacriorem ac ſublaſcivum, an morbidum, qui ſubindè collabens ſeſſorem dejiciat in terram? *Ch.* Quorſum

a Piſces quibus utiles.

b Æſopi & Apitii luxus multorum literis nobilitatus eſt: feſtiviter autem mutato numero luxurioſus vocat *Æſopas* & *Apitios*, quemadmodum effœminatos dicimus *Sardanapalos.*

c Muræna, Scarus, Acipenſer, Piſces ſunt olim caſſiimi, & in deliciis divitum habiti.

d βυλιμία eſt *ingens fames*; λιμὸς enim *fames* & βυ ſyllaba auget, quaſi totos boves eſuriat aliquis

e Homer ὀδυσ. μ. Jejunii finis.

* Piſces morbos pariunt.

ſum iſtud? *Au.* Quia * piſcium eſus corruptis humoribus corpora noſtra reddit magnis morbis obnoxia, ut jam ſpiritui non poſſint ſubſervire. *Ch.* Quibus morbis? *Au.* Podagræ, febri, lepræ, morbo regio. *Ch.* Qui ſcis? *Au.* Credo medicis: id malim quàm experiri. *Ch.* Id fortaſſis in paucis accidit. *Au.* Equidem arbitror in pluribus. Porrò, quoniam animus agit per organa materialia corporis, quæ malis aut bonis humoribus afficiuntur, vitiatis inſtrumentis, non poteſt, ut vult; exerere vim ſuam. *Ch.* Scio medicis magnopere damnatum eſſe piſcium eſum; ſed ſecùs viſum eſt majoribus noſtris, quibus obtemperare religioſum eſt. *Au.* Religioſum erat & olim non violare ſabbatum: ſed prius erat, ſervare hominem ſabbato. *Ch.* Suæ quiſque ſaluti conſulat. *Au.* Imò ſi Paulo volumus auſcultare, *Nemo quæ ſua ſunt quærat, ſed quiſque quæ alterius.* *Ch.* Sed unde hic novus Theologus in convivio? Unde novus hic ac ſubitus Magiſter noſter? *Au.* Quia mihi malè convenit cum piſcibus. *Ch.* Quid igitur? Annon abſtines à carnibus? *Au.* Abſtineo, ſed obmurmurans, nec ſine meo magno malo. *Ch.* *Charitas omnia ſuffert.* *Au.* Verum: ſed eadem quam minimum exigit. Si ſuffert omnia, cur non ferunt nos his veſci cibis quos indulſit libertas Evangelica? Cur hi à quibus Chriſtus toties amorem ſui ſtipulatus eſt, patiuntur tot hominum & (*a*) corpora pericliari morbis capitalibus, & animas æternæ damnationis periculo, ob rem nec interdictam à Chriſto, nec per ſe neceſſariam? *Ch.* Ubi aliud ſuadet neceſſitas, ceſſat humanæ conſtitutionis vigor, ceſſat & voluntas (*b*) nomothetæ. *Au.* At non ceſſat offendiculum infirmorum. Non ceſſat ſcrupulus meticuloſæ conſcientiæ. Poſtremò, non ſatis conſtat quibus limitibus finiatur iſta neceſſitas. An cùm cœperit (*c*) ichthyophagus agere animam? Serò morienti porriguntur carnes. An cùm totum corpus habet (*d*) epialus? Non tanti erat ciborum delectus. *Ch.* Quid igitur tu velles præſcribi? *Au.* Scio, ſi quis mihi credat Eccleſiaſticæ rei dicturam. *Ch.* Quid iſthuc verbi eſt? *Au.* Si ſummus eſſem Pontifex, hortarer omnes ad perpetuam (*e*) vitæ ſobrietatem, ſed præcipuè ſub diem feſtum. Cæterùm jus facerem cuique veſcendi quibus vellet pro corporis ſalubritate, dum moderatè, & cum gratiarum actione: darémque operam ut hoc quod detraheretur obſervationibus hujusmodi carnalibus, accreſceret ad ſtudium veræ pietatis. *Ch.* Nimirum iſtud meâ quidem ſententiâ tanti eſt, ut te faciamus Pontificem. *Au.* Rides; ſed tamen cervix hæc ſufficeret vel triplici

(*a*) coronæ

(*a*) Noxii & animabus & corporibus.

(*b*) Id eſt, *legis auctoris*, Νομοθέτης

(*c*) Id eſt, *qui veſcitur piſcibus*. Eſt populus inde nomen habens.

(*d*) Epialus febris genus vehemens, omnis cauſâ ſic dicta. Epialus, quaſi *plaoide aſſilicns*, quem admodum Furiæ dicuntur Eumenides, cùm nulli *bene velint*.

(*e*) Vitæ ſobrietas.

(a) coronæ ſuſtinendæ. *Ch.* At interim vide nè iſta ſcribantur inter articulos Pariſienſium. *Au.* Imò quicquid dictum eſt, *ſcribetur in vino*, ſicuti par eſt dicta inter pocula. Sed ſatis eſt jam Theologiæ in convivio. In cœna ſumus, non in (b) Sorbona. *Ch.* Quid vetat dici Sorbonam; ubi bene ſorbetur? *Au.* Sorbeamus igitur, non diſputemus, nè nobis (c) Sorbis dicatur Sorbona, non à ſorbendo.

a Pontificis diadema triplici coronâ inſignitum.
b Gymnaſium Pariſienſe.
c Pomi genus acerbitate conſtringens fauces, ut quædam occidant etiam.

CHRISTIANUS, CONVIVÆ, MIDA, ERASMUS, PUER, AUGUSTINUS.

Ch. Agite, hoſpites humaniſſimi, quæſo ut cœnulam noſtram, licèt tenuem, æqui bonique conſulatis. Præbete vos hilares ac lubentes, quamvis convivium tenue ſit & frugale. Ego veſtrâ facilitate fretus familiariter vos vocare ſum auſus. Et eſt ſanè veſter mihi adventus conſpectúſque non modò gratiſſimus, verùm etiam jucundiſſimus. *Co.* Cœna tua, Chriſtiane optime, multis modis elegans lautáque nobis videtur. Quòd excuſas, id unum habet accuſandum. Nam magnificentior fuit quàm ſat eſt. Si quidem hoc convivium opiparum imprimis ac lautum judicârim, quòd primùm implicibus epulis, deinde hilaritate, riſu, jocis, ſalibus ſit conditum; quæ omnia noſtro convivio non defuerunt. Verùm * de convivarum numero hîc mihi quiddam in mentem venit, *quos neque pauciores tribus, neque plures novem* eſſe oportere ſcripſit Varro. Tres enim ſunt (d) Charites, id eſt, Gratiæ, humanitatis ac benevolentiæ præſides; & novem ſunt Muſæ honeſtiorum ſtudiorum duces. At hîc decem convivas eſſe video, virginibus exceptis. *Au.* Nihil convenientius accidere potuit. Nos ſumus Varrone ipſo paulò ſapientiores. Nam tres puellas lepidiſſimas, tanquam tres Charites, adhibuimus. Deinde, quia à novem Muſarum choro Apollo abeſſe nunquam credendus eſt, jure decimum adjecimus convivam. *Ch.* Poëticè dixiſti. Si mihi laurus adeſſet laureâ coronâ caput tuum cingerem, fieréſque Poëta laureatus. *Au.* Si malvâ coronatus eſſem, malvatus. Tantum honoris mihi non arrogo. Honor hic major eſt quàm ut mihi conveniat.

* Numerus convivarum quis olim.
(d) Vide Gell. lib. 13. c. 18.

——— *Haud equidem tali me dignor honore.*

Ch. Vultíſne ſinguli tantundem meâ cauſâ facere quantum veſtrâ ſum facturus? *Co.* Volumus ac lubentes quidem. *Ch.* Ebibetis igitur ordine ſuum quiſque calicem: à me exemplum capietis. Tibi hoc primum propino, Mida. *Mi.* Accipio abs te libenter. " Pro quo vulgus *præſtolor* dicit. Equidem

dem non recuſo. Nihil tuâ cauſâ recuſabo. *Ch.* Tu deind cæteris propina. *Mi.* Eraſmi, præbibo tibi dimidiatam pateram. *Er.* Precor ut ſit tibi bono. Sit tibi bonum atque commodum. Profit tibi. " *Proficiat*, duriùs dicitur. *Ch.* Sed cur ceſſat patera? Cur non obambulat? Deficit nos vinum? Ubi ſunt oculi tui, (*a*) furcifer? Vola, adfer ejuſdem generis ſextarios duos. *Pu.* Eraſmi, ſalve, quidam pro foribus te conventum expetit. *Er.* Quiſnam eſt? *Pu.* Mori famulum ſe dicit, herum ejus ex Britannia adveniſſe, cupere ut ſe viſat quandoquidem primâ luce parat iter in Germaniam. *Er.* Chriſtiane, ſubducatur ratio, nam mihi quidem abeundum. *Ch.* Rationem, Eraſmi doctiſſime, hujus cœnæ ego confecero. Non eſt quòd calculum fruſtrà teras. Gratiam habeo, qui dignatus ſis noſtro adeſſe convivio. Sed avocari te moleſtum eſt, nondum paractà fabulâ. *Er.* Quid ſupereſt niſi ut dicam, Valete & plaudite? *Ch.* Age, boni conſulemus, quando tu non ab equo ad aſinos, ſed ab amicis ad amiciſſimos properas. *Er.* Ego pariter tibi gratias ago, quòd pro tua humanitate ad hoc convivium longè ſuaviſſimum me vocâris. Valete, ſodales optimi. Bibite non ſegniter, & vivite ſuaviter. *Ch.* Heus, Dromo. Sedetis jamdudum otioſi omnes: Libétne cuiquam quicquam amplius? *Con.* Nihil omnino. Strenuè munus noſtrum adminiſtravimus. *Ch.* Tolle igitur hæc, ac (*b*) bellaria appone. Muta quadrulas atque orbes. Tolle cultrum meum, qui humi decidit. Pyra vino perfunde. Adſunt mora præcoqua, etiam domi noſtræ nata. *Con.* Tantò erunt ſuaviora, quòd vernacula. *Ch.* En pruna cerea, en (*c*) Damaſcena, rarum apud nos ſpectaculum. En mitia mala. En mali novum genus, cujus matrem ego hiſce manibus conſevi. Nuces caſtaneæ omne diliciarum, quas horti noſtri benignè effundunt, genus. *Au.* Sed floſculi deſunt. *Ch.* Iſti (*d*) Gallici ſunt apparatus, qui magnificentiam eam potiſſimùm amant quæ minimo conſtat. Nobis non eſt ea mens, aut ingenium. *Au.* Non apud Gallos tantùm reperies quibus ea placent quæ minimo conſtant. *Ch.* Sed heus tu, Auguſtine, num tu credis te hîc immunem bibiſſe? Egone te meis immunem tinxero poculis? At interim propinatori tuo dimidium ſcyphi debes. *Au.* Is jamdudum me miſſum fecit. Ismihi hujus debiti gratiam fecit. *Ch.* Unde ille ſibi vendicat tantum authoritatis? Vix Romanus Pontifex hoc vinculi relaxet. Nôſti priſcam conviviorum legem, (*e*) ἢ σιδὲ ἢ ἀπιθι. *Au.* Remittendi jurisjurandi jus habet cui factum eſt, & cujus intererat ſervari. *Ch.* Sed omnium convivarum intereſt,

a Inde prov. *omnis ſervus hero moneſyllabus.*

b Bellaria.

c A Damaſco monte, non ab oppido, Græcis βλαβύλα etiam dicuntur.

d Gallorum magnificentia in conviviis.

e Id eſt, aut ſibe, aut abi.

nteresſt, ſervari leges inviolabiles. *Au.* Age, quando hæc eſt Germanorum * religio, exſorbebo quod reliquum eſt. Sed uid tibi rei mecum eſt? *Ch.* Impendium reddas oportet nus nomine omnium. Quid expaluiſti? Nè verere, percilè poteris. Fac quod ſæpe feciſti, ut aliquâ elegantia octiores à cœna ſurgamus. Neque enim clàm te eſt, veteres los in ſecundis menſis hilariora quædam diſputare ſolitos. ge igitur, quibus & quot modis hæc oratio poteſt enunci-i, *Indignum auditu?*

* Mos religioſe obſervatus.

INDIGNUM AUDITU,
Formula.

Au. Dixti pulchre per poſterius ſupinum, auditu mini-e eſt dignum. Indignum eſt audiri. Haud dignum eſt uod audiatur. Eſt ut audiatur indignum. Levius eſt quàm uod audiri debeat. Vix operæ pretium eſt referre. Non inti eſt ut audiatur. Ineptius eſt quàm quòd audiatur. on eſt operæ pretium narrare. *Ch.* Quot modis hæc ſenentia verti poteſt, *Magno mihi conſtat?*

VARIANDI RATIO HANC ORATIONEM,
Magno mihi conſtat.

Au. His verbis, *impendo*, *inſumo*, *impertio*, *conſtat.* Ut, mulum in te docendo inſumpſi laboris. Plurimum ea in re opeæ inſumpſi, non minus pecuniæ quàm curæ in eam rem mpendi. Non parùm inſumſi pecuniæ, temporis permulum, laboris plurimum, ingenii nonnihil. Multum lucubrationis impendi. Multis vigiliis hæc res mihi conſtat, multo udore, multâ operâ, plurimo labore, ſumptu ingenti, pecuiâ magnâ. Pluris mihi conſtat quàm credas. Minoris mihi onſtat uxor quàm equus meus. *Ch.* At quid ſibi vult. Auguine, quòd verbo iſti, *conſtat*, modò ablativum, modò genitium caſum apponis? *Au.* Quæſtionem perutilem ac latè patentem moviſti. Verùm nè convivas loquacitate meâ remam, pauciſſimis abſolvam. Sed cupio ſingulorum hæc e re audire ſententiam, nè cuiquam, ut dixi, ſim moleſtus. *Ch.* Quidni cupiant idem vel puellæ? *Au.* Illæ ſanè nihil aiud quàm audient. Accingar igitur, Grammaticâ bene fornante. " Scis verba emendi ac vendendi, aliâque eſſe conſi- mili ſignificatu, quibus apponantur hi genitivi ſoli, *tanti*, *quanti*,

Conſtat.

Nomen pretii ablat. genit. caſ.

" *quanti, pluris, minoris, tantidem, quantivis, quanticunque*
" at ità, si subſtantiva non apponantur; quæ si accedant, u-
" traque in ablativum caſum vertuntur. Quòd si pretium
" certum apponatur, pones in ablativo. Si per adjectivum
" ſubſtantivè poſitum, in ablativo pones, niſi per adverbia
" loqui malis. *Ch.* Quænam verba ſunt de quibus præcipis?
" *Au.* Hæc ferè ſunt, *emo, mercor, redimo* (id eſt, aut captum
" aut perditum) *vendo, venundo, revendo,* (id eſt, rurſus ven-
" do quod mihi venditum erat) *veneo,* (id eſt, vendor) cujus
" præteritum *venivi* vel *venii*, ſupinum *venum*; hinc ve-
" *nalis*. Ab illo, id eſt *vendo, vendibilis* manat. *Mereo,* pro in-
" ſervio & ſtipendium facio. *Comparo,* id eſt, emo, vel com-
" mitto. *Computo,* muto, permuto. *Cambire* penitus barba-
Cambire barbarum. " rum in hoc ſenſu. *Æſtimo,* taxo. *Indico* pro Æſtimo, cen-
" ſeo. *Liceor,* liceris, *licitor,* licitaris, addico. *Deſtrahor,* id
" eſt, circumferor ut veneam. *Metior,* pro æſtimo, aut taxo.
" *Conſtat* pro emitur. *Conducere,* locare. *Fœnero,* ad fœnus do.
" *Fœneror,* ad fœnus accipio. *Paciſcor,* pactus ſum. *Pango*
" pepigi, id eſt pactum facio. *Ch.* Da exemplum.

VENDENDI ET EMENDI,
Formulæ.

Au. Quanti iſtum agrum in ſingulos annos locas? Re-
ſpondebimus, Vigenis libris Francicis. Hui! nimio loca-
Imò locavi olim multò pluris. At ego tanti non conducam.
Si conduxeris minoris, peream. Imò jam vicinus tuus Chre-
mes agrum obtulit, ac rogat. Quanti? Tantidem quantum
tu petis. At multò meliorem. Mentiris. Facio ut ſolent qui
licentur. Tu ipſe tanti poſſide. Quid liceris, vel licitaris
cùm nihil ſis empturus? Quanticunque addixeris, ſolvam
optima fide.

VENDENDI ET EMENDI
Alterum exemplum.

Congrum iſtum, Syra, quanti vendis? Decem obolis.
Nimio turpiſſima. Imò minimo: nulla tibi vendet minoris.
Emoriar ſi non tanti mihi conſtat, aut certè non multò mi-
noris. Mentiris, venefica; quoniam duplo vis vendere at
triplo. Et centuplo, ſi queam; ſed fatuos non invenio. Qui
ſi liciter teipſam? Quanti æſtimas te? Ut lubet. Quanti te
liceris? Quanti indicas te? Dic, quanti te taxas? Quan-
ti teipſam inſcribis? Decem ſcutatis. Hui! tanti? Eho!
an tu minoris me æſtimas? Ego olim non ſemel pluris
unam

unam noctem ſum conducta. Credo; at nunc non paulò minoris æſtimo quàm piſcem. Abi in malam rem, ganeo; tantidem te æſtimo, quanti tu me. Qui te * teruncio emerit, nimio emerit. Aut pluris emar, aut non vendar. Si magno venire cupis, larvâ tibi opus eſt; nam rugæ iſtæ non ſinunt ut cariùs vendaris. Ei qui tanti me nolit, non ſum venalis. Ego nè culmo quidem te emero. Conſtiti pluris.

* Teruncio ein Pfennig.

Tertium exemplum.

Auctioni hodiernæ interfui. Ain' tu? Licitatus ſum vectigalia. Quanti tandem? * Decem millibus. Hui! tanti? Nè mireris; erant qui multò pluris licitarentur, pauci qui minoris. Cui tandem addicta ſunt vectigalia? Chremeti, uxoris tuæ ſummò & maximo amico. Sed divina, quanti ſunt addicta. Decem. Imò quindecem. Deus bone! Ego mihi hominem ipſum cum tota familia dimidio addictum nolim. At ille uxorem tuam duplo emptam cupit. " Animad- " vertiſtine in his omnibus, ubicunque adſit ſubſtantivum " pretii, id in ablativo poni, cæteris aut in genitivo poſitis, " aut in adverbium mutatis? Comparativum nunquam au- " diſti ſine ſubſtantivis, exceptis illis duobus *pluris* & *mino-* " *ris*. Sunt & alia verba, de quibus ſumus loquuti non admo- " dum diſſimilia, *ſum, facio, habeo, duco, æſtimo, pendo*, quæ " idem ferè ſignificant; *fio* itidem. Junguntur autem his " fere genitivis, *multi, magni, parvi, pluris, plurimi, minoris,* " *minimi, maximi, tanti, quanti, flocci, pili, nihili, nauci,* " *hujus*, & ſiqua ſunt his ſimilia. *Ch.* Da exempla.

* Frequens apud latinos in numerariis ſummis defectus. Decem millibus, ſubaudi, *nummis*, aut *denariis*, aut ſimile.

ÆSTIMANDI,
Formula.

—*Au.* Scis quanti te ſemper fecerim? tanti fies apud homines quanti virtutem facies. Præceptores meos ſemper feci plurimi. Aurum hâc tempeſtate magni penditur, literæ nihili, ſive pro nihilo, ducuntur. Aurum minoris habeo quàm credas. Tuas minas flocci facio. Promiſſa tua duco minimi. Non pili te facio. Si tanti ſapientia penderetur quanti pecunia, nemo auro egeret. Pluris apud nos fit aurum ſine ſapientia, quàm ſapientia ſine auro. Hoc pluris te habeo, quòd doctus ſis. Minoris hîc fies, quòd mentiri minimè calleas. Hîc multi ſunt qui *nigrum in candida vertunt*. Hoc mihi pluris es, quòd literas amas. Tanti apud omnes eris, quantum poſſidebis. Tanti ubique habeberis, quantum habebis. Non quanti habearis, ſed quanti ſis, intereſt. Tanti Chriſtianum meum facio quanti alium neminem.

" Inve-

" Inveniuntur & alia verba cum his genitivis & ablativis, " quæ naturâ suâ non significant emptionem aut aliquid si- " mile. Petrus oculum puellæ (*a*) scutato emit. Sit illi fau- stum. Nolim ego basiare tanti. Quanti luditis? Quanti cœ- nâstis? Quosdam (*b*) sexcentis Sestertiis cœnâsse ligimus, at Galli sæpenumero Liardo cœnitant. Faustus quanti docet? Parvo. At pluris quàm Delius. Quanti igitur? Undeviginti aureis. Non discam mentiri tanti. Phædra apud Terentium & rem & seipsum perdidit. At nolim ego amare tanti. Quidam magno dormiunt. Demosthenes pluris siluit quàm alii loquebantur. Æqui, boni consulas, oro. " Est & aliud " verborum genus, quæ accusativum unà cum genitivo aut " ablativo casum exigunt: quæ sunt, *Accuso*, Id est, objicio crimen, aut culpo, etiam absentem: *Incuso*, culpo extra judicium; *Arguo*, reprehendo; *Insimulo*, impingo suspicionem culpæ; *Postulo*, in jus voco; *Accerso*, defero; *Damno*, condemno, pronuncio illum esse in culpa; *Admoneo*, commonefacio. *Ch.* Exempli causâ.

a Scutatus *vir Schelt*, numisma inferioris Germaniæ.

b Antonius in una cœna mille apros proposuit: Heliogabalus 600. struthionum capita proposuit: Vitellius in uno convivio 2000. piscium & 7000. avium apposuit: Cleopatra unionem incredibilis pretii, de qua Bap. Fulg. lib. 9.

ACCUSANDI, Formulæ.

Au. Scipiò accusatus est ambitûs, aut de ambitu. Arguis me impudentiæ, ipse impudentissimus. Lepidus postulatus est repetundarum. Accersitus est capitis. Si hominem insimulabis avaritiæ, malè audies. Admoneto eum pristinæ fortunæ. Mortales ipso vocabulo suæ conditionis admonentur. Commonefacito Lepidum promissi. " Sunt pleraque quæ " accusativum geminum admittant. Doceo te literas. Ex- " orat te veniam. Dedocebo te istos mores, poposcit me mu- " tuum. Hîc ejus rei mihi admonendus es, quòd in his se- " cundum accusativum etiam passiva obtinent, in aliis ge- " nitivus manet. A me doctus es literas. Postulant me furti. Postulor furti. Accusas me sacrilegii. Accusor sacrilegii.

Scio te nondum expletum. Scio animo tuo nondum esse satisfactum. Quando enim tantus elegantiarum helluo satietur? Sed convivis parcendum est, quos hæc non omnes perinde delectant. A cœna, inter deambulandum, id quod rationi deerit persolvemus, nisi quid aliud censes. *Ch.* Fiat ex tua sententia. Agamus gratias benignitati divinæ, deinde paulisper deambulaturi. *Mi.* Pulchrè dicis. Nihil enim hoc vespertino cœlo amœnius, nihil salubrius. *Ch.* Petre, adesdum. Tolle suo quæque ordine, ac vinum cyathis infunde. *Pe.* Jubésne agi gratias? *Ch.* Age. *Pe.* Græcè mavis, an Latinè? *Ch.* Utroque modo. *Pe.* Gratias agimus tibi, pater cœlestis, " qui

" qui tuâ ineffabili potentiâ condidisti omnia, tuâ inscru- Gratiarum ac-
" tabili sapientiâ gubernas universa, tuâ inexhaustâ bonitate tio post ci-
" cuncta pascis ac vegetas: largire filiis tuis, ut aliquando bum sum-
" tecum bibant in regno tuo nectar illud immortalitatis quod ptum Latinè.
" promisisti ac præparâsti verè diligentibus te, per Jesum
" Christum. Amen. *Ch.* Dic eadem Græcè, nè cæteri quid
dicas intelligant. *Pe.* Εὐχαριστοῦμέν σοι, πάτερ ἁγιε, ὁ τῇ Græcè.
ἀῤῥήτῳ σου δυνάμει κτίσας τὰ πάντα, ὁ τῇ ἀνεξιχνιάστῳ σου
σοφίᾳ κυβερνῶν ἅπαντα, ὁ τῇ ἀνεξαντλήτῳ σου χρηστο-
τήτι ἔκτισα τρεφόμενος τε καὶ αὐξάνων· χαρίζου τοῖς υἱοῖς σου
τὸ μέλα σου ποτὸν πεῖν τὸ τῆς ἀθανασίας νέκταρ, ὃ κατέχοις ἂν
ἐπιμόνως τοῖς ἀληθῶς ἀγαπῶσί σε, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ
υἱοῦ σου, τοῦ Κυρίου ἡμῶν, τοῦ μέλα σου ζῶντος καὶ βασιλεύον-
τος ἐν ἑνότητι τοῦ πνεύματος ἁγίου εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.
Ch. Habeo vobis, hospites candidissimi, gratiam, qui ad hoc
convivium venire dignati sitis; oro æqui bonique consu-
latis. *Con.* Nos vicissim gratiam referre volumus, non tan-
tùm habere. Proinde, nè multis agantur gratiæ. Quin
potiùs furgamus, & expatiemur. *Au.* Ducamus nobiscum
virgines, nam eò minùs molesta erit deambulatio. *Ch.* Re-
tè sentis: Nè desint nobis flosculi, si fortè locus flores
non habebit. Utrùm mavis nostris in hortis (*a*) more poë- *a* Alludit ad
tico reptare, an foris ad amnem expatiari? *Au.* Habent carmen Ho-
quidem horti tui amœnitatis permultum: verùm eam volu- rat. Epist. ad
ptatem matutinis deambulationibus serva. At Sole inclina- Tibul. *An*
to amnium aspectus oculos mirum in modum juvat. *Ch.* An- *tacitum silvas*
recede igitur, Augustine, ut poëta dignum est; latus tu- *interpretare*
um claudam. *Au.* Bone Deus! quantum comitum, quan- *salutem.*
tam pompam nobiscum ducimus! Dici non potest, Chri-
stiane, quantum mihi placeam. Satrapas mihi videor. *Ch.* A-
ge, nunc promissum præsta. Solve quod recepisti. *Au.* Quid
ne potissimùm vis dicere? *Ch.* Ego quondam in Pollio-
nis oratione cùm multa, tum illud inprimis solebam ad-
mirari, quòd tam facilè, tam crebrò, tam venustè oratio-
nem verteret: quæ res non modò singularis ingenii, ve-
rùm etiam multi usûs mihi videtur. *Au.* Haud injuriâ
istud in Pollione admiratus es, Christiane. Ille enim tum
hac in re divinam quandam vim obtinet; quam quidem
illi cùm ingenii dexteritate quâdam, tum plurimo & di-
cendi, & legendi, & scribendi usu contigisse opinor potiùs
quàm ratione aliquâ aut præceptione. *Ch.* At ego rati-
nem aliquam istius rei, si fieri potest, expecto. *Au.* Ità
ut dixi res habet. Verùm quia te tantopere video vel-

le, quantum potero morem geram; eásque ratiunculas quas in Pollionis orationibus mihi visus sum animadvertere, ut potero, reddam. *Ch.* Age, percupio. *Au.* Accingor.

ARGUMENTUM.

Brevis de hâc Copia Præceptio. Orationem suavissimè, copiosè, facilè, crebrò & venustè variare docet; Regulis brevitèr traditis, & praxi earum in elegantissima pinacis unius versione.

1. PRincipio, res ipsa puris, electis ac Latinis verbis efferenda est: quod ipsum posse, non mediocris artificis est. Sunt enim permulti, qui nescio quo modo copiam & varietatem orationis affectant, cùm nè semel quidem rem possint aptè explicare. Isti, tanquam semel balbutisse sit parum, balbutiem suam aliis atque aliis modis reddunt balbiorem, tanquam ipsi secum certamen susceperint, ut quàm barbarissimè dici possit dicant. Itaque inepta synonyma quædam congerunt, adeò interdum inter se dissidentia, ut ipsa mirentur quo pacto convenerint. Quid enim absurdius quàm hominem pannosum, cui nè una quidem quam sine pudore possit induere sit vestis, eum tamen subindè suos pannos mutare, ac mendicitatem suam pro opibus ostentare? At nihilo minùs ridiculi videntur isti varietatis affectatores, qui cùm barbarè semel dixerint, repetunt idem multò barbariùs, demum iterum atque iterum indoctiùs. Hoc est non oratione, sed *(a)* soloecismis, abundare. Inprimis igitur, ut dixi, res ipsa aptis atque electis verbis est explicanda. 2. Deinde mutatoriis verbis utendum, liqua quæ idem efficiunt reperiantur; reperiuntur enim permulta. 3. Demum ubi propria deficient, translatitiis erit utendum, si modò verecunda sit translatio. 4. Ea quoque ubi deerunt, si per activa dixisti, ad passiva revertendum erit, quæ nobis totidem orationes reddunt quot ex activis constabant. 5. Postea verba, si licebit, aut in nomina verbalia, aut in participia commutabimus. 6. Postremò, ubi modò adverbia in nomina, modò nomina in alias atque alias partes commutaverimus, per contrarium dicemus. 7. aut affirmativam orationem in negativam commutabimus, aut retrorsum; 8. aut certè, quod pronunciativè dictum, per interrogationem efferemus. Nunc exempli causâ, hanc sententiam sumamus.

LITERÆ TUÆ MAGNOPERE ME DELECTARUNT.

Literæ.

Epistola, epistolium, scripta, schedæ, literæ.

Mag-

a Id est, contra linguæ alicujus regulas loqui, cùm consequens verbum antecedenti non accommodatur; ut, *Ego deambulans, cervait murus.* Dicitur autem à Soloecis οἶκος. Est autem Soloe oppidum in Cilicia à Solone exstructum, & ab eo nominatum, in quo puritas Attici sermonis primùm florebat, pòst corrupta. Ita peccantes dicti sunt σολοικίζειν, σολοικισμός, λόγῳ ἀκισμός, *sana orationis vibex* aut *flagellum*, Etymolog. Sylb. Diog. Laert. A. Gel. l. 5. c. 20. Severus instit. Elocut.

Magnopere.

Mirum in modum, miris modis, majorem in modum, mirandum in modum, ſupra modum, plurimùm, non mediocriter, ſummopere, maximopere.

Me.

Animum meum, pectus meum, oculos meos, cor meum, Chriſtianiſm.

Delectârunt.

Voluptate affecerunt, recreaverunt, exhilarârunt, voluptati fuerunt, oblectârunt, voluptate perfuderunt, melliſſimæ fuerunt, jucundiſſimæ, &c.

Habes materiam, tuum erit componere. Experiamur igitur. Faciamus periculum. *Ch. Tua literæ magnopere me delectârunt.* Tua epiſtola mirifice nos exhilaravit. *Au.* Verte activum in paſſivum, alia erit facies. Ut, Dici non poſſit quàm tuis ſim ſcriptis exhilaratus.

ITEM PER ALIA VERBA IDEM EFFICIENTIA.

Tuis ex literis incredibilem cepi voluptatem. Ex epiſtola Celſitudinis tuæ plurimum voluptatis accepi. Non mediocrem lætitiam tua mihi ſcripta attulerunt. Gaudio tua me ſcripta quantus eram, perfuderunt. " Hîc non ita liceret " mutare in paſſiva, niſi in illo poſtremo, *perfuſus gaudio*, " quod uſitatè dicitur. Capiebatur à me voluptas, allatum " eſt gaudium, non perindè uſitatè dixeris.

Per Afficio.

Singulari voluptate literæ tuæ me affecerunt.

Muta in Paſſivum.

Tuis ſcriptis incredibili ſum affectus voluptate. Non parum gaudiorum tuum nobis epiſtolium peperit.

Per Sum *&* *Nomina Adjectiva.*

Tuæ mihi literæ multis modis jucundiſſimæ fuerunt. Fuit tua illa epiſtola ſanè quam gratiſſima.

Per Nomina Subſtantiva.

Ineffabili voluptati tua nobis epiſtola fuit. Incredibili jucunditati fuerunt tuæ literæ.

Commuta in Negationem.

Tua ſcripta non mediocri lætitiæ fuêre. Nihil in vita tuis literis accidit jucundius. " Quanquam hâc ratione ali- " quoties jam uſi ſumus, quæ non eſt negligenter prætereun- " da. Nam quoties multùm, plurimum, ſingulariter, ſignifi- " care volumus per contrarium verbum idem efficiemus. Ut

Vehementer te amat Henricus: haud vulgariter te amat. Multùm me juvat vinum: haud parùm juvat. Eſt vir ſingulari ingenio: eſt vir ingenio non vulgari. Eſt homo doctrinâ admirandâ: eſt homo non contemnendâ doctrinâ. Thomas eſt ſummo apud ſuos loco natus: non infimo loco natus. Auguſtinus eloquentiſſimus fuit: non ineloquens fuit. Carneades orator fuit nobilis, non ignobilis, non obſcurus. " Et " id genus ſimilia, quæ nunquam non uſu veniunt. Sed ad- " monuiſſe rem clariſſimam ſatis eſt. Nec te lateat bifariàm nos hujuſmodi orationum genere uti: modeſtiæ causâ, præſertim ſi de nobis ipſis loquamur; tum etiam amplificandi gratiâ. Nam non ingratum, pro valde gratum; non vulgariter, pro ſingulariter, rectè & venuſtè dicimus. 1. Modeſtiæ causâ. Ego literis meis nonnullam doctrinæ ſum opinionem conſecutus. Semper curavi ut in literaria gloria non poſtremas partes tenerem. 2. De Amplificatione ſuperiora ſunt exempla: nunc ad noſtra revertamur. Nihil tuâ epiſtolâ unquàm evenit gratius. Nulla res majori unquam voluptati fuit quàm tua ſcripta. Nulla unquam ex re tantundem cepi voluptatis quantum ex tuis literis amantiſſimis. " Hoc mo-
Interrogativé. " do ſingulæ orationes ſuperiores poterunt variari per inter- " rogationem. Quid tuis literis in vita jucundius eſſe potuit? Quid epiſtolâ illâ tuâ nobis evenit dulcius? Quid ita oblectavit unquam ut proximæ tuæ literæ? " Hoc modo " rurſum ſingulas ferè orationes variare licebit.

Ch. Quid deinde fiat? *Au.* Jam paulò liberiùs totam orationem vertemus, ut unam dictionem pluribus verbis circumloquamur. *Ch.* Dic exempli causâ. *Au.* " Quod modò
Periphraſticé. " per nomen *incredible*, modò per adverbium *incredibiliter*, " dictum erat, unam dictionem aliquot verbis commutabi- " mus. Literis conſequi nequeam quantum tuis literis ſim delectatus. Et mihi ſcriptu, & tibi creditu perdifficile fuerit, quantæ jucunditati tua mihi ſcripta fuerint. Explicare prorſum nequeo quàm ſim tuis literis gaviſus. " Et item in infi- " nitum: rurſum alio pacto. Nam hactenus & per negatio- " nem & per interrogationem, poſtremò per infinitas oratio- " nes variavimus. Nunc per ſubjunctivas ſive conditionales " variabimus, hoc modo; Moriar, ſi unquam quicquam fuit tuis literis aut optatius, aut dulcius. Peream, ſi ulla res majori voluptati fuit quàm tuæ literæ. Ità me Deus amet, ut nihil in vita tuis literis accidit jucundius. " Et item alia multa in " hunc modum excogitare licebit. *Ch.* Quid deinde? *Au.* Nunc ad tranſlationes, ſimilitudines & exempla fugiendum eſt.

Tranſ-

Translatio est in his.

Accepi literas tuas, quæ mellitæ fuerunt. Nihil nisi meræ deliciæ tua mihi scripta videntur. Mera voluptas sunt tuæ literæ. " Et hujusmodi plurima. Sed cavendum nè ob- " soletis aut durioribus translationibus utamur; quale est " illud,

Jupiter hybernas candâ nive conspuit Alpes.

" Et (*a*) quale est illud, *Cœna tuorum scriptorum me suavissi-* " *mis epulis refecit.*

a Apud Furium, de quo A.Gell. li. 13. cap. 11.

Comparatio à Simili.

Tua scripta omni vel ambrosiâ vel nectare suaviora fuere. Literæ tuæ quovis melle mihi fuere dulciores. Epistola humanitatis tuæ & (*b*) siliquam omnem, & mel Articum, & saccarum omne, nectar ambrosiámque deorum longè superavit. " Hîc quicquid dulcedine nobilitatum est, in me- " dium adduci potest.

b Siliqua fructus prædulcis; sed malus stomacho. Arbor Græcis χάρυος, Latinis Arbutus vocatur; fructus non absimilis quantitate mespilo, sed rubicundus est.

Ab Exemplo.

Nunquam adducar ut credam Hero Leandri sui literas aut majore voluptate aut pluribus osculis accepisse, quàm tuas accepi. Vix crediderim aut Scipionem eversâ Carthagine, aut Paulum Æmilium capto Perseo, magnificentiorem egisse triumphum quàm ego simulac suavissima tua scripta tuus mihi tabellarius reddidit. " Hujusmodi tum ex " fabulis tum ex historiis infinita possunt inveniri. E Physica " verò sumuntur rerum similitudines, quarum quampluri- " marum naturas memoriter tenere necesse est. Nunc si libet, in alia sententia tentemus.

NUNQUAM DUM VIVAM TUI ERO IMMEMOR.

Semper dum vivam tui meminero. Quoad vivam nunquam me tui capiet oblivio. Priùs vivere desinam quàm tui meminisse.

Per Comparationes.

Si umbram corpus poterit effugere, & hic animus tui quibit obliviscì. Tui memoriam nè (*c*) Lethæus quidem amnis poterit abolere.

c Quem Poetæ interpretantur omnium oblivionum fontem.

Præterea, per (a) *ἀδύνατον*, (b) *aut, more Poetico, per Contraria.*

Dum juga montis aper, fluvios dum piscis amabit.
Antè leves ergo, &c.

a *Impossibile quod neri nequit*
b *In horum copiam Ovidius sufficere potest.*

" quæ non est multi negotii excogitare. Verùm nè immodici videamur, his in præsentia contenti simus. Aliàs, si voles, copiosiùs hac de re colloquemur. *Ch.* Ego te, Augustine, jam planè exhaustum putabam. Sed tu præter expectationem novum thesaurum indicasti, quem si pergas explicare nox antè occupaverit, quàm tibi eadem de re desint verba. *Au.* Si ego hoc mediocri & doctrinâ & ingenio præsto, (c) quantum Ciceronem ipsum valuisse credis, qui cum Roscio histrione certâsse legitur? Sed Sol nos relinquit; humescit cœlum: præstat imitari aviculas, tectóque ac lecto nos condere. Proinde vale, mi Christiane suavissime, in crastinum. *Ch.* Tu itidem bene valeas, Augustine omnium doctissime.

c Lege Macrob. l. 3. Sat. cap. 14.

ARGUMENTUM.

Religiosum Convivium docet qualia esse debeant Christianorum omnium convivia. Natura rerum non est muta, sed undiquaque loquax, suppeditans contemplationis materiam. Horti elegantissimi descriptio; ubi de herbis varia disputatio. De amaraco, chelidonia, aconito, hellebro. De bestiis, Scorpiis, Chamaeleonte, Basilisco, Suibus, Formicis Indicis; de Delphinis, de Alcinoi regis hortis. Mensa erat Ethnicis religiosa. De ablutione manuum ante cibum. Consecratio mensæ ex Chrysostomo. Canities honoranda, & quare. Lectio Scripturarum in convivio utilissima. Idiotis fas est de Scripturis confabulari. Locus Prov. 21. v. 1. *illustratus. Deus quomodo adversatur sacrificiis præ misericordia, Hos.* 6. *Nemo læditur nisi à seipso. In vino veritas. Ægyptiis Sacerdotibus nefas erat vinum bibere. Locus* 1 *Cor.* 6. Omnia mihi licent, *aperitur. Spiritus Christi in Ethnicis & Poetis fuit. Scotus contemnitur pra Ciceronе & Plutarcho. Locus ex Cicer. Caton. maj. citatur & commendatur.* Dare omni petenti, *intelligendum quomodo. Dandum Christi pauperibus, non Monasteriis. Mos sepeliendi in templis taxatur. Dandum cum delectu quantum, quibus, & quatenus. Detrahendum nobismet, ut largiamur pauperibus.* Nemo potest duobus Dominis inservire, *exponitur. Gratiarum actio post Cibos, ex D. Chrysostomo.*

(a) EUSEBIUS, (b) TIMOTHEUS, (c) THEOPHILUS, (d) CHRYSOGLOTTUS, (e) URANIUS.

a *Pius.*
b *Charus Deo, vel charum, habens Deum.*
c *Amans Dei.*
d *Aureum habens linguam.*
e *Caleftis.*

Eu. CUM omnia nunc vernent & rideant in agris, demiror esse qui fumosis urbibus delectentur. *Ti.* Non omnes capiuntur aspectu florum, aut pratorum vernantium aut fontium amniumve: aut, si capiuntur, est aliud quod magis juvet. Irà voluptas voluptate, veluti clavus clavo, pellitur. *Eu.* Tu mihi fortasse fœneratores narras, aut his simillimos negotiatores avaros. *Ti.* Istos quidem, sed non so-

los,

los, (ô bone) imò cum his innumeros alios, usque ad ipsos sacerdotes ac monachos, qui ferè quæstûs gratiâ malunt in urbibus, iisque frequentissimis, versari, dogma sequuti non Pythagoricum aut Platonicum, sed cœci cujusdam mendici cui dulce erat premi turbis hominum, quòd diceret illic esse quæstum ubi esset populus. *Eu.* Valeant cœci cum suo quæstu. Nos philosophi fumus. *Ti.* Et Socrates Philosophus urbes præferebat agris, quòd esset discendi cupidus, & urbes haberent unde disceret: in agris esse quidem arbores & hortos, fontes & amnes, qui pascerent oculos, cæterùm nihil loquerentur, ac proinde nihil docerent. *Eu.* Est nonnihil quod dixit Socrates, si solus obambules in agris. Quanquam meâ sententiâ non est muta rerum natura, sed undiquàque loquax est, multáque docet contemplantem, si nacta fuerit hominem attentum ac docilem. Quid aliud clamitat illa tam amœna naturæ vernantis facies, quàm opificis Dei sapientiam bonitati parem? Sed Socrates in eo secessu quàm multa docet Phædrum suum, ac vicissim ab eo discit? *Ti.* Si tales adessent aliquot, nihil esse posset amœnius rusticatione. *Eu.* Libet igitur hujus rei periculum facere? Est mihi prædiolum suburbanum, non amplum, sed nitidè cultum; eò vos in crastinum diem ad prandium voco. *Ti.* Plures sumus: exederemus totum prædium tuum. *Eu.* Imò totum convivium apponetur herbaceum, *ex dapibus*, ut (*a*) inquit Flaccus, *inemptis* apparatum. Vinum ipse locus suppeditat: pepones, melones, ficus, pyra, mala, nuces, ipsæ penè arbores porrigunt, quemadmodum fit in insulis Fortunatis (*b*) si Luciano credimus. Accedet fortassis (*c*) è corte gallina. *Ti.* Age, non recusamus. *Eu.* At suam quisque (*d*) umbram secum adducat, quam volet. Ità cùm sitis quatuor, æquabimus numerum Musarum. *Ti.* Fiet. *Eu.* Unum illud vos prænonitos volo, sibi quisque condimentum suum adferat: Ego cibos duntaxat apponam. *Ti.* Quod condimentum narras? piper an saccharum? *Eu.* Imò aliud vilius sed suavius. *Ti.* Quodnam? *Eu.* Famem. Eam dabit hodie cœna tenuis: cras acuet stomachum ambulatiuncula. Et hoc quoque commodi rusculo meo debebitur. Verùm ad quam horam libet prandere? *Ti.* Ad decimam, prius quàm invalescat æstus Solis. *Eu.* Curabitur.

Puer. Here, adsunt convivæ pro foribus. *Eu.* Bonæ fidei est quòd venistis; sed bis gratum est quòd venistis maturè unà cum umbris vestris longè gratissimis. Sunt enim quidam inciviliter civiles, (*e*) qui convivatorem morâ suâ torquent,

a Est & apud Maronem.
b In Vera historia.
c Cors cortis, spatium circùm villam septum; unde cortis aves; & inde militum cohors quòd ex agris legi soleant.
d Non ipse vocatus, sed quem adducit comitem vocatus.
e Convivator, qui excipit, & conviva, qui excipitur convivio.

quent. *Ti.* Eò maturiùs venimus, ut eſſet otium luſtrandi viſendíque regiam iſtam tuam, quam audimus undique miris deliciis variam, nuſquam non teſtari domini ſui ingenium. *Eu.* Regiam ſpectabitis tali dignam rege. Mihi certè nidulus eſt quâvis regiâ gratior. Et ſi regnat qui liberè vivit ex animi ſui ſententia, hîc planè regno. Sed præſtat, opinor, interim dum culinæ præfecta parat holuſculum, & adhuc moderatus eſt Solis calor, viſere hortos noſtros. *Ti.* Eſt alius præter hunc? Nam hic ſanè mire cultus blandiſſimo aſpectu ſtatim ingredientes ſalutat, & comiter excipit. *Eu.* Hinc igitur decerpat ſibi quiſque floſculos ac frondes aliquot ne quid offendat domûs pædor. Non idem odor æquè gratus omnibus. Quare ſibi quiſque deligat. Nè parcite; nam quicquid hîc naſcitur, penè publicum eſſe patior. Neque enim unquam clauditur oſtium hujus veſtibuli, niſi noctu. *Ti.* En tibi in oſtio Petrus. *Eu.* Hunc ego malo janitorem quàm Mercurios, Centauros, aliáque portenta quæ quidam pingunt in foribus ſuis. *Ti.* Iſthuc homine Chriſtiano dignius eſt. *Eu.* Nec mutum habeo janitorem; tribus linguis alloquitur ingredientem. *Ti.* Quid loquitur? *Eu.* Quin ipſe legis? *Ti.* Intervallum aliquanto longius eſt quàm ut proſpectus oculorum aſſequatur. *Eu.* En tibi perſpicillum quod te vel Lynceum reddet. *Ti.* Latina video: *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata*, Matth. cap. 19. *Eu.* Nunc lege Græca. *Ti.* Græca video quidem, at illa (*a*) non vident me: quare (*b*) lampadem hanc trado Theophilo, qui nunquam non cantillat Græca. *Th.* (*c*) Μετανόησατε γὰρ ἤγγικε. Πρόσχων τῷ τείχῳ. *Ch.* Hebræa mihi ſumam; (*d*) וצדיק באמונתו יחיה. *Eu.* An vobis videtur incomis janitor, qui ſtatim monet ut avertamur à vitiis, & convertamus nos ad ſtudium pietatis; deinde, vitam non contingere ex operibus Moſaicis, ſed per fidem Evangelicam: poſtremò, ſervandis Evangelicis præceptis iter eſſe ad immortalem vitam? *Ti.* Et ecce mox ad dexteram ingreſſus oſtendit ſacellum perquam elegans. In altari Jeſus Chriſtus ſuſpiciens in cœlum, ad Patrem & Spiritum Sanctum illinc proſpicientes, atque eódem dexteram porrigens, læva velut invitat & allectat prætereuntem. *Eu.* Nec is è linguis nos excipit; vides Latina, *Ego ſum via, veritas, & vita*; Græca, Ἐγώ εἰμι τὸ ἄλφα καὶ τὸ ὠμέγα; Hebraica, (*e*) לכו בנים שמעו לי יראת יהוה אלמדכם. *Ti.* Lætо nimirum omine nos ſalutavit Dominus Jeſus. *Eu.* Sed nè videamur inciviles, fortaſſis par eſt ut illum reſalutemus, precemúrque, ut quando ex nobis ipſi nihil poſſumus,

a Id eſt, non intelligo. Nolunt enim videre quem non agnoſcunt.
b Eſt alteri tradere negotium. Vide Proverb.
c Id eſt, *Ad mentem redite & convertimini*, Actor. 2.
d *Juſtus in fide ſua vivet*, Abac. 2. Gal. 3.
e *Venite filii, audite mihi, Timorem Domini vos docebo*, Pſal 34.

ſumus, ille ſuâ inæſtimabili bonitate non ſinat nos unquam aberrare à via ſaluris, ſed, abjectis umbris Judaicis & hujus mundi præſtigiis, per veritatem Evangelicam perducat nos ad vitam æternam; hoc eſt, ipſe per ſe trahat nos ad ſe. *Ti.* Æquiſſimum eſt, & ipſa loci ſpecies invitat ad precandum. *Eu.* Multos hoſpites allicit hujus horti amœnitas: ſed ità ferè apud omnes invaluit conſuetudo, ut nemo prætereat Jeſum inſalutatum. Hunc ego vice fœdiſſimi *(a)* Priapi cuſtodem poſui, non ſolùm horti mei, ſed omnium quæ poſſideo, denique corporis pariter atque animi. Adeſt, ut videtis, fonticulus ſaluberrimis aquis non immœnè ſcatens, utcunque repræſentans unicum illum fontem qui cœleſti latice reſocillat omnes laborantes & onerato, & ad quem anhelat anima delaſſata malis hujus mundi, non aliter quàm, juxta Pſalmiſtam, *cervus æſtuans ſiti*, uſtatis ſerpentium carnibus. Hinc gratis haurire licet, quiſquis ſitit. Nonnulli & religionis gratiâ ſeſe aſpergunt. Quidam etiam bibunt, non ſitis, ſed religionis causâ. Video os invitos avelli ab hoc loco. Sed interim hora monet ut viſamus hunc cultiorem hortum, quem in quadrum cingunt muri regiæ meæ. Si quid erit viſendum intus, à prandio ſpectabitis, cùm Solis æſtus nos, veluti cochleas, domi cohibebit horis aliquot. *Ti.* Papæ! *(b)* Epicureos hortos mihi videre videor. *Eu.* Totus hic locus voluptati dicatus eſt, ſed honeſtæ: paſcendis oculis, recreandis naribus, reficiendis animis. Nihil hîc naſcitur præter odoratas herbas, nec eas quaſlibet, ſed eximias duntaxat. Unumquodque genus ſuas habet areas. *Ti.* Nec herbæ mutæ ſunt apud te, quantum video. *Eu.* Probè dicis: alii domus habent opulentas, ego loquaciſſimam habeo, nè quando ſolus videri poſſim: id malis etiam dices ubi totam videris. Ut herbæ ſunt velut in turmas digeſtæ, ità ſingulæ turmæ ſingula habent vexilla cum inſcriptione. Velut amaracus hîc, *(c)* *Abſtine*, inquit, *te, non tibi ſpiro.* Cùm enim ſit ſuaviſſimæ fragrantiæ, ſues tamen hoc odore vehementer offenduntur. Itidem ſingula genera habent ſuos titulos, aliquid indicantes quod ad peculiarem ejus herbæ vim pertinet. *Ti.* Nihil adhuc vidi hoc fonticulo feſtivius, qui medius velut arridet herbis omnibus, ac refrigerium illis pollicetur adventus æſtum. Sed alveolus hic quia tantâ gratiâ totam aquam oſtendit oculis hominum, hinc atque hinc æquis ſpatiis hortum dirimens, in quo ſeſe utrinque herbæ, velut in ſpeculo contemplari geſtiunt, num marmoreus eſt? *Eu.* Bona verba, unde huc marmor?

a Gentilitas Priapum Deum nudum & membroſiorem æquo in hortis tanquam tutelarem conſtituebat.

b Quicquid voluptuoſum eſt, id *Epicureum* vocant.

c Suibus amaracinum unguentum ex amaraco factum venenum eſt.

mor? E contusis cementis factitium marmor est; coloris candor additus est (a) incrustamento. *Ti.* Quò tandem sese condit tam amabilis rivus? *Eu.* Vide incivilitatem humanam. Posteaquam hîc satis exhilaravit oculos nostros, proluit culinam, ejúsq; sordes secum defert in cloacam. *Ti.* Crudele, ità me Deus bene amet! *Eu.* Crudele, ni & in hunc usum parâsset æterni numinis benignitas. Tum crudeles sumus, cùm fontem divinæ Scripturæ, longè hoc amœniorem, recreandis simul ac purgandis animis nostris datum, conspurcamur vitiis nostris pravisque cupiditatibus, abutentes tam ineffabili dono Dei. Nam hâc aquâ non abutimur, si partiamur in varios usus in quos illam dedit is qui nihil non affatim suppeditat usibus humanis. *Ti.* Verissima sunt quæ narras: sed cur tibi virent etiam horti septa manu facta? *Eu.* Nequid hîc non vireat. Quidam rubra malunt, quòd is color aditus virentibus gratiam adjungat. Hic mihi magis arridet, (ut est sua cuique sententia etiam in hortis.) *Ti.* Sed horti per se amœnissimi jucunditatem propemodum obscurant ambulachra tria. *Eu.* In his vel studeo, vel obambulo solus, aut cum amiculo confabulans; vel cibum capio, si videtur. *Ti.* Columnæ paribus intervallis sustinentes ædificium innitens, miràque colorum varietate blandientes, súntne marmoreæ? *Eu.* Ex eodem marmore quo factus est hic alveus. *Ti.* Lepida profecto impostura. Vel dejerâssem esse marmor. *Eu.* Quare cave nè vel credas, vel dejeres quicquam temeré. Non rarò fallit species. Quod opibus deest, arte sarcimus. *Ti.* Non tibi sat erat hortus tam nitidus, tam excultus, nisi pingeres insuper alios hortos? *Eu.* Non capiebat omnes herbarum species unus hortus. Prætrea, bis delectamur cùm pictum florem cum vivo decertantem videmus; & in altero miramur artificium naturæ, in altero pictoris ingenium, in utroque benignitatem Dei, qui in usum nostrum largitur hæc omnia, nulla in re non mirabilis pariter & amabilis. Postremò, non semper viret hortus, non semper vivunt flosculi: hic hortus etiam mediâ brumâ viret & adblanditur. *Ti.* At non spirat. *Eu.* Sed rursum non eget culturâ. *Ti.* Tantùm pascit oculos. *Eu.* Verùm; sed hoc perpetuò facit. *Ti.* Habet suum & pictura genium. *Eu.* Habet; nobis tamen est vivacior, & illi ferè gratiam addit ætas quam nobis detrahit. *Ti.* Utinam hîc vanus esses. *Eu.* In hoc ambulacro quod spectat Occidentem, Sole fruor oriente; in hoc quod spectat Orientem, apricor interdum; in hoc quod spectat Austrum, sed patet ad Septentrionem, recreor

(a) Est supertegumentum quod parietibus aut calce aut gypso inducitur.

recreor ab æstu Solis. Obambulabimus, si videtur, quò spectetis propiùs. En vernat ipsum etiam solum: habent enim & tessellæ colorum gratiam, & flosculis pictis adblandiuntur. Hoc nemus, quod videtis hoc toto pariete depictum, exhibet mihi varium spectaculum. Primùm, quot videtis arbores, tot videtis arborum genera, singulis ad nativam imaginem non pessimè expressis. Quot cernitis aves, tot videtis avium species, præcipuè si quæ sint rariores & insigni re quapiam nobiles. Nam anseres, gallinas & anates quid attinet pingere? Infernè sunt quadrupedum species, aut earum avium quæ vivunt humi, more quadrupedum. *Ti.* Mira varietas! nec quicquam est otiosum. Nihil est quod non aut agat aut loquatur aliquid. Quid nobis narrat noctua, penè latitans sub frondibus? *Eu.* Atticè loquitur Attica: (*a*) Σωφρόνει, inquit, ὦ πᾶσιν ὕπνημι. jubet nos consultò agere, quod *non omnibus feliciter cedat inconsulta temeritas.* Hic aquila discerpit leporem, frustrà obtestante (*b*) scarabeo. Adstat scarabeo (*c*) trochilus, & ipse capitalis inimicus aquilæ. *Ti.* Hæc hirundo quid gerit ore? *Eu.* Herbam chelidoniam. Nam hâc restituit pullis exoculatis visum. Agnoscitis herbæ figuram? *Ti.* Quodnam hoc novum lacertæ genus? *Eu.* Non est lacerta, sed chamæleon. *Ti.* Est hic ille longo nomine celebratus chamæleon? Belluam esse credidi leone majorem, quem vincit etiam vocabulo. *Eu.* Hic ille est semper hians & semper jejunus chamæleon. Hæc arbor est caprificus, apud quam solam sævit, aliàs innoxius. Nam venenum habet, nè contemnas hiantem bestiolam. *Ti.* At non mutat colorem. *Eu.* Verum; quia non mutat locum: ubi mutârit locum, videbis & colorem alium. *Ti.* Quid hic sibi vult tibicen? *Eu.* Nonne vides in proximo camelum saltantem? *Ti.* Video novum spectaculum, *Camelus* (*d*) *cinædus* est, & *simius* (*e*) *choraules*. *Eu.* Sed his singulatim ac per otium contemplandis aliàs dabitur vel totum triduum; nunc satis erit veluti per transennam vidisse. In hac regione depictum est ad nativam effigiem quicquid est insignium herbarum: quódque jure miremini, hîc venena, quantumvis præsentanea, tutò non solùm spectantur, verùm etiam contrectantur. *Ti.* En scorpius, rarum in hisce regionibus malum, sed frequens Italiæ. Quanquam color mihi parùm respondere videtur in pictura. *Eu.* Quî sic? *Ti.* Quia magis nigrent apud Italos; iste pallidior est. *Eu.* Annon agnoscis herbam in cujus folium incidit? *Ti.* Non satis. *Eu.* Nec mirum. Non enim nascitur in hortis nostratibus. Aconitum

a Id est, *Prudens esto, non omnibus volo.* Vide Prov. de noctua Athenienſium.

b Scarabeus aquilam. Vide Prov.

c Trochilus avicula naturâ aquilis infesta. Lege Plin. l. 10. cap. 74. De Hirundine, Idem, lib. 25. cap. 8. De Chamæleonte, l. 8. c. 33.

d Molles omnes & voluptatibus dediti.

e Qui Choreas ducentibus canunt.

nitum est. (a) Ei veneno tanta vis est, ut Scorpius ad hujus contactum stupescat pallescátque, fesséque vinci patiatur. Sed offensus veneno, à veneno petit remedium. Videtis in propinquo utrumque genus hellebori. Si Scorpius sese poterit explicare à folio aconiti, & album helleborum contingere, recipiet pristinum vigorem, diversi veneni contactu solvente torporem. *Ti.* Actum est igitur de isto Scorpio: nam is se nunquam explicabit ab aconiti folio. Etiam loquuntur hîc scorpii? *Eu.* Et quidem Græcé. *Ti.* Quid ait? *Eu.* (b) Εὖγε θεός τ ἀλιτρόν. Hîc præter herbas videtis omne serpentium genus. In vobis Basiliscus, oculis igneis, ipsis etiam nocentissimis veneni formidabilis. *Ti.* Et is loquitur aliquid. *Eu.* *Oderint*, inquit, *dum metuunt*. *Ti.* Planè regia vox. *Eu.* Imò nihil minùs regium; sed tyrannica vox est. Hîc pugnat lacerta cum vipera. Hîc dipsas insidiatur tecta putamine ovi struthiocameli. Hîc videtis politiam totam formicarum, ad quarum imitationem nos vocat Hebræus ille Sapiens, atque etiam Flaccus noster. Hîc videtis formicas Indicas, quæ aurum egerunt, ac servant. *Ti.* Deum immortalem! cui possit obrepere tædium in hoc theatro versanti? *Eu.* Alias, inquam, licebit vel ad satietatem usque spectare. Nunc procul tantùm spectate tertium paristem. Is habet lacus, amnes & maria, & in his quicquid est insignium piscium. Hîc est Nilus, in quo Delphinum illum videtis, hominum amatorem, cum Crocodilo depugnantem, quo non est alius hostis homini capitalior. In ripis ac litoribus videtis ea quæ sunt ἀμφίβια, ut cancri, phocæ, fiber. Hîc est polypus captator, captus à concha. *Ti.* Quid loquitur? (c) αἰξῶν αἰξῶμαι. Mirè pictor fecit aquam pellucidam. *Eu.* Aut hoc erat illi faciendum, aut nobis opus erat alio oculis. In proximo est alter polypus summâ æquoris aquâ velificans, (d) Liburnicarum gaudens imagine. Videtis torpedinem prostratam in arena concolori, quam hîc tuto vel manu contigeris. Sed alio properandum est. Hæc pascunt oculos, at ventrem non explent: properemus ad reliqua. *Ti.* Etiámne ampliùs? *Eu.* Mox videbitis quid nobis præbeat (e) posticum. Hîc videtis hortum satis spatiosum in duas divisum partes: in altera est quicquid est herbarum esculentarum, in qua regnant uxor & famula mea; in altera, quicquid est medicarum, præsertim insignium. Ad lævam est pratum liberum, præter virorem gramineum nihil habens; septum est sepe perpetuâ, è spinis implexis, sed vivis, contextâ. Illic nonnunquam vel ambulo, vel lusito cum sodalibus. Ad dex-

teram

a Vide Plin. 21. c. 26.

b Id est, Reperit Deus nocentem.

c Extat hæc de re lepidum epigramma apud Græcos, Αἰξῶν αἰξῶμαι, id est, *captans capior.*

d Autor Plin. Sùntque Liburnicæ naviculæ intextæ viminibus.

e Ædes quibus est adjunctus hortus duas habens januas, anticam & posticam: antica spectat ad publicam viam, postica ducit ad hortum. Posticum quoque locus proximus posticæ.

eram eſt pomarium, in quo cùm erit otium, videbitis pluri-
nas arbores peregrinas, quas paulatim doceo noſtro cœlo aſ-
ueſcere. *Ti.* Papæ! næ tu vincis vel ipſum (*a*) Alcinoum.
Eu. Hic aviarium eſt in confinio adhærens ambulachro ſu-
eriori, quod videbitis à prandio; videbitis formas varias,
ariáſque linguas audietis. Nec minùs varia ſunt ingenia.
nter quaſdam cognatio eſt & mutuus amor, inter nonnul-
s ſimultas irreconciliabilis. Sunt autem omnes adeò cicu-
es & manſuetæ, ut ſi quando cœno illic apertâ feneſtrâ,
evolent in menſam, cibúmque vel è manibus capiant. Si
uando ingredior, in ponticulo penſili, quem videtis, fabu-
ns cum amico, aſſident, auſcultant, inſident humeris aut
rachiis; adeò didicerunt timere, quia ſentiunt neminem
edere. In extremo pomário (*b*) apum regnum eſt. Nec
lud ſanè ſpectaculum inamœnum. In præſentia non ſi-
am vos ampliùs contemplari, quò ſit quod vos poſthac re-
ocet tanquam ad novum ſpectaculum. A prandio cætera
obis oſtendam. *Puer.* Uxor & famula clamitant corrumpi
randium. *Eu.* Jubeto illas eſſe æquanimes, nos jam accur-
mus. Lavemus, amici, ut puris manibus & animis ad men-
m accedamus. Etenim ſi Ethnicis quoque religioſa erat
enſa, quantò magis oportet eſſe ſacram Chriſtianis, qui
abent imaginem quandam illius ſacroſanĉti convivii
uod Dominus Jeſus poſtremum egit cum ſuis diſcipulis?
ĉ ob id receptum eſt, abluere manus, ut ſi quid odii, livoris
t turpitudinis alicui forſitan reſideat in animo, id ejici-
antequam accedat ad cibum capiendum. Sic enim opinor
corpori ſalubriores eſſe cibos, ſi ſumantur animo defæca-
. *Ti.* Iſtud veriſſimum eſſe credimus. *Eu.* Quoniam hoc
emplum nobis ab ipſo Chriſto traditum eſt, ut ab (*c*)
ymno cibum auſpicaremur, (nam id arbitror, quod fre-
enter in Evangelio legimus, illum benedixiſſe, aut gratias
iſſe patri, priuſquam cibum frangeret) & rurſum hymno
iremus; ſi videtur, recitabo vobis hymnum quem divus
hryſoſtomus miris laudibus prædicat in homilia quadam,
gnatus etiam interpretari. *Ti.* Imò ut velis rogamus. *Eu.* "*Be-
nedictus Deus, qui me paſcis à juventute mea, qui cibum præ-
bes omni carni, reple lætitiâ & gaudio corda noſtra, ut affatim
quod ſatis eſt habentes, abundemus in omne opus bonum, in
Chriſto Jeſu Domino noſtro, cum quo tibi gloria, honor & im-
perium, cum ſancto Spiritu, in omne ævum. Ti.* Amen. *Eu.* Nunc
cumbite, ac ſuam quiſque umbram ſibi adjungat. Canitiei
æ debetur primus locus, Timothee. *Ti.* Verbo dignitatem
univerſam

a Alcinoi regis horti apud Homerum commendantur.

b Allusit ad id, quod & apes regem & politiam habere finguntur.

c Nihil aliud quàm divina laus.

universam meam complexus es. Hoc solo nomine sum ce-
teris anteponendus. *Eu.* Cæterarum dotium æstimator
* Sophronius, *temperatus*; Eulalius, *bene loquens*; Theodidactus, *divinitus doctus*; Nephalius, *sobrius*. Deus, nos ea sequimur quæ videmus. * Soproni, adhæ-
corpori tuo. Tu Theophile, & Eulali, dextrum mensæ lat
occupate. Chrysoglottus & Theodidactus occupabunt l
vum, Uranius & Nephalius, quod supereſt. Ego hunc ang
lum tuebor. *Ti.* Non patiemur. Hospiti debetur primus l
cus. *Eu.* Tota domus hæc mea est, simúlque vestra: quòd
mihi permittitur jus in regno meo, is locus debetur hospi
quemcunque sibi delegerit. Nunc utinam Christus ille exh
larator omnium, & sine quo nihil verè suave est, dignet
huic nostro intereſſe convivio, suâque præsentiâ exhilara
animos nostros. *Ti.* Spero dignabitur. Sed ubi sedebit, j
omnibus locis occupatis? *Eu.* Utinam ille se misceat om
bus & patinis & poculis, ut nihil illum non sapiat; sed p
tissimùm illabatur animis nostris. Id quò magis dignetu
Lectio S. Scripturarum inter cibos utilissima. & nos tanti hospitis reddamur capaciores, si moleſtum n
est, auscultabitis paululùm è sacra lectione; sed ità, ut in
rim nihilo secius admoveatis manus ovis & lactucis, si libe
Ti. Id faciemus libenter, sed auscultabimus libentiùs. *Eu.*
mos mihi multis nominibus videtur amplectendus; qui
hâc ratione vitentur inanes fabulæ, præbeatúrque mate
confabulationi frugiferæ. Multum enim ab illis diſſen
qui putant non esse lætum convivium nisi quod scateat
eptis ac lascivis fabulis, quod perstrepat obscœnis canti
culis. Vera hilaritas nascitur è pura sincerâque conſci
tia: atque hi sermones verè læti sunt, quos semper & di
se juvet aut audisse, & semper delectet meminisse; non q
rum mox pudeat, quíque conscientiam pœnitudine discru
ent. *Ti.* Utinam ista tam perpenderemus omnes quàm s
vera. *Eu.* Hæc, præterquam quòd certam & insignem
bent utilitatem, etiam jucunda fiunt, ubi vel mensem un
assueveris. *Ti.* Nihil igitur consultiùs quàm optimis assuesce
Prov. 21. 1, 2, 3. *Eu.* Recita, puer, distinctè & claré. *Pu.* " *Sicut divisiones*
" *quarum, ità cor Regis in manu Domini: quocunque volue*
" *inclinabit illud. Omnis via viri recta sibi videtur; appe*
" *autem corda Dominus. Facere misericordiam & judici*
" *magis placet Domino quàm victimæ.* *Eu.* Sit hoc satis. I
stat enim pauca avidè discere, quàm multa cum tædio de
rare. *Ti.* Præstat sanè, sed non hîc tantúm. Plinius scri
Officia Ciceronis nunquam de manibus deponenda; & l
sanè digna quæ cùm ab omnibus, tum præcipuè ab iis
destinati sunt administrandæ Reipublicæ, ad verbum e
can

cantur, meâ quidem ſententiâ: ſed hunc Proverbiorum libellum ſemper dignum arbitratus ſum qui ſemper à nobis circumferatur. *Eu.* Quoniam ſciebam prandium fore dilutum & inſipidum, idcirco hanc procuravi nobis condituram. *Ti.* Nihil hîc eſt non lautiſſimum; & tamen ſi nihil eſſet præter (*a*) beatas abſque pipere, vino & aceto, talis lectio condiret omnia. *Eu.* Mihi tamen plus adderet gratiæ, ſi quod audio, penitus intelligam. Atque utinam adeſſet aliquis verè Theologus, qui iſta non intelligeret ſolùm, verùm etiam ſaperet. Nobis idiotis neſcio an fas ſit hiſce de rebus confabulari. *Ti.* Ego verò puto vel nautis eſſe fas, modò abſit definiendi temeritas. Fortaſſe & Chriſtus, qui pollicitus eſt ſeſe adfuturum ubicunque duo convenirent de ipſo tractantes, aſpirabit nobis tam multis. *Eu.* Quid ſi igitur partiamur inter nos novem tres ſententias? *Convivæ.* Non diſplicet, modò à convivatore incipiat ordo. *Eu.* Non detrectarem provinciam; ſed vereor nè hîc vos pejùs accipiam quàm cibis accipio. Age, necubi videar difficilis convivator, omiſſis variis conjecturis quas in hunc locum congerunt interpretes, mihi videtur hic eſſe ſenſus moralis; "Alios mortales poſſe flecti monitis, "increpationibus, legibus ac minis: regis animum, quoni- "am neminem metuit, ſi repugnes, magis irritari. Et idcirco quoties principes vehementer contendunt aliquid, ſuo animo relinquendos: non quòd ſemper velint optima, ſed quòd illorum ſtultitiâ malitiâve Deus nonnunquam abutatur ad emendandos eos qui deliquerunt. Quemadmodum vetuit reſiſti Nebuchodonoſori, quòd illius miniſterio decreviſſet caſtigare populum ſuum. Fortaſſis illud eſt quod ait Job, *Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi.* Atque huc fortaſſe pertinet quod ait David, deplorans peccatum ſuum, *Tibi ſoli peccavi, & malum coram te feci.* Non quòd reges non peccent, ingenti populi malo: ſed quòd non habeant hominem cujus authoritate condemnentur; cùm Dei judicium nemo, quamlibet potens, poſſit effugere. *Ti.* Non diſplicet interpretatio. Sed quid ſibi volunt *diviſiones aquarum? Eu.* Adhibita eſt ſimilitudo quæ rem explanet. "Violenta res & impotens eſt regis animus concitatus, "nec huc aut illuc duci poteſt, ſed impetu ſuo fertur velut "(*b*) *æſtro* divino *percitus:* Quemadmodum mare ſeſe ſpargit in terras, ac ſubindè curſum mutat, contemptis agris, ædificiis, & quicquid obſtat; alicubi ſe condit ſub terras: cujus impetum ſi coneris inhibere, aut alio deflectere, nihil agis. Idem accidit in magnis fluminibus veluti fabulæ quoque narrant

a Alluſit ad illud Martialis, *Ut ſaziant fatua ſalvarum prandia beta, O quàm ſæpe petet vina piperq; cocus!*

Jer. 27, & 28.

Job 34. 30.

Pſal. 51. 4.

b Id eſt, furore, ſtimulo. Vide Prov.

rant de (a) Acheloo. Minus autem mali capitur si commodè obsecundes, quàm si volenter repugnes. *Ti.* Nihil igitur remedii adversus malorum regum impotentiam? *Eu.* Fortasse primum fuerit, leonem in civitatem non recipere: proximum, sic authoritate senatûs, magistratuum ac civium moderari potentiam illius, ut non facilè erumpat in tyrannidem. Sed omnium potissimum, dum adhuc puer est, & se principem esse nescit, sanctis præceptis formare pectus illius. Prosunt & preces ac monita, sed blanda ac tempestiva. (b) Extrema anchora est, votis fatigare Deum, ut regis animum inclinet ad ea quæ Christiano rege digna sunt. *Ti.* Quid ait, idiota? Si Baccalaureus essem Theologiæ, minimè puderet istius interpretationis. *Eu.* An vera sit, nescio: mihi satis est quòd sensus non sit impius aut hæreticus. Morem gessi voluntati vestræ. Nunc, ut decet in conviviis, vicissim audire cupio. *Ti.* Si quid defertis his quoque canis, mihi videtur hoc dictum & ad abstrusiorem sententiam accommodari posse. *Eu.* Credo, & audire cupio. *Ti.* "Rex intelligi potest vir perfectus, qui domitis carnis affectibus, solo divini Spiritûs impetu ducitur. Porrò qui fit hujusmodi, hunc non convenit fortassis humanis legibus in ordinem cogere, sed suo domino, cujus spiritu agitur, relinquendus est: nec judicandus ex hisce rebus quibus imbecillitas imperfectorum utcunque provehitur ad veram pietatem; sed si quid secùs facit, dicendum est cum Paulo, *Dominus assumpsit illum: Domino suo stat aut cadit*; item illud, *Spiritualis homo omnia dijudicat, ipse verò a nemine judicatur.* Talibus igitur nemo præscribat: sed Dominus, qui præscripsit terminos mari & amnibus, habet *cor* sui *regis in manu sua, & quocunque voluerit, inflectit illud.* Quid enim opus est præscribere illi qui suapte sponte præstat meliora quàm exigunt humanæ leges? aut quæ temeritas sit illum hominum constitutionibus astringere, quem certis argumentis constat divini Spiritûs afflatu gubernari? *Eu.* Tu verò, Timothee, non solùm canos habes capillos, sed pectus etiam habes eruditionis canitie venerabile. Atque utinam inter Christianos, quos omnes oportebat esse reges, hujusmodi plures reperirentur hoc digni cognomine. Sed jam satis est otium & oleribus prælusum. Jubete hæc tolli, & apponi quod superest. *Ti.* Nobis affatim satisfactum est hâc (c) ovatione, etiamsi nihil præterea successerit vel supplicationis vel triumphi. *Eu.* Verùm quoniam, aspirante Christo, sicut opinor, successit res in prima sententia, velim ut umbra tua nobis

enarret

a Amnis est Acarnaniæ. Vide Strab.

b Postremum refugium.

c Supplicatio & ovatio sunt infra triumphum: allusum est autem ad *eva* opposita.

enarret alteram, quæ mihi videtur aliquantò obscurior. *Soph.* Si boni voletis consulere quicquid dixero, sedulò dicam quod mihi videtur. Alioqui quî fieri potest, ut rebus obscuris lucem adferat umbra? *Eu.* Equidem recipio futurum omnium nomine, & tales umbræ lucem suam habent aptiorem oculis nostris. *So.* Idem docere videtur quod Paulus: diversis vitæ rationibus contenditur ad pietatem. Alii placet Sacerdotium, alii cœlibatus, alii conjugium, alii (*a*) secessus, alii respublica, pro varietate corporum & ingeniorum. Rursus, *alius vescitur quibuslibet, alius distinguit inter cibum & cibum; alius judicat inter diem & diem, alius judicat omnem diem.* In his Paulus vult unumquemque suo frui affectu citra contumeliam alterius; nec oportet quenquam ex hujusmodi judicare, sed judicium deferre Deo qui *expendit corda.* Fit enim sæpenumero, ut vescens gratior sit Deo quàm non vescens, & diem festum violans acceptior sit Deo quàm is qui videtur observare, & matrimonium hujus gratius sit oculis Dei quàm multorum cœlibatus. Dixi umbra. *Eu.* Utinam mihi sæpe contingat cum talibus umbris colloqui. *Rem,* ni fallor, non *acu* (quod aiunt) sed linguâ *tetigisti.* Sed adest qui cœlebs vixit, non de numero beatorum *qui se castraverunt propter regnum Dei*; sed hic castratus est vi, quò magis placeret *ventri*, donec *& hunc & escas destruxerit Deus.* Capus est ex corte nostra. Elixis magis delector. Jus est non inelegans: quod in eo natat, lactucæ sunt selectissimæ. Sumat sibi quisque quod gratum est animo. Sed nequid vos fallam, succedit huic assi nonnihil, mox (*b*) bellaria, deinde fabulæ (*c*) catastrophe. *Ti.* Sed interim excludimus uxorem è convivio. *Eu.* Ubi vos venietis comitati vestris, accumbet & mea. Nunc quid aliud esset quàm (*d*) muta persona? & illa suaviùs garrit mulier inter mulieres, & nos liberiùs philosophamur. Alioqui periculum sit, nè nobis accidat quod accidit Socrati, cui cùm essent convivæ philosophi, quibus magis placerent hujusmodi fabulæ quàm cibus, & in longum proferretur disputatio, Xantippe commota mensam subvertit. *Ti.* Nihil minus à tua metuendum arbitror. Est enim mulier moribus placidissimis. *Eu.* Mihi certè talis, ut commutare non cupiam, etiamsi liceat; atque hoc nomine mihi vel præcipuè videor fortunatus. Nec enim mihi placet eorum sententia, qui fortunatum putant, uxorem habuisse nunquam: magis arridet quod ait sapiens Hebræus, *ei bonam sortem obtigisse, cui obtigit uxor bona.* *Ti.* Sæpe nostro vitio malæ

a Vita privata aut monachismus.

b Tragemata secundæ mensæ.

c Prima pars comœdiæ dicitur *Protasis*; secunda *Epitasis*, in qua tumultus est vehementissimus; tertia *Catastrophe*, quæ componit tumultum.

d Muta persona in fabulis quæ ostenditur quidem, sed non loquitur.

 sunt

sunt uxores, vel quia tales diligimus, vel quia tales reddimus, vel quia non ut oportet formamus & instituimus. *Eu.* Vera prædicas, sed interim expecto tertiæ sententiæ enarrationem; & jam mihi dicturire videtur Θεόπνευς Theophilus. *Th.* Imò mihi animus erat in patinis: dicam tamen, quando licet impunè. *Eu.* Etiam cum gratia licebit errare, vel sic præbebis occasionem inveniendi. *Th.* Mihi videtur eadem sententia quam protulit Dominus apud Oseè Prophetam capite sexto, *Misericordiam volui & non sacrificium, & scientiam Dei plùs quàm holocausta*: cujus vivus & efficax interpres est Dominus Jesus in Evangelio, Matt. 9. Cùm enim convivium agitaret in domo Levi, qui erat publicanus, ísque multos sui ordinis suísque quæstûs homines invitâsset ad convivium, Pharisæi, qui tumebant religione Legis, cùm ea præcepta negligerent unde tota Lex pendebat & Prophetæ, quò discipulorum animos alienarent à Jesu, rogabant illos cur Dominus admisceret se convivio peccatorum, à quorum consortio abstinebant Judæi qui volebant haberi sanctiores, & si quando contigisset cum ejusmodi congredi, reversi domum abluebant corpus. Cúmque discipuli, rudes adhuc, non haberent quod responderent, Dominus & pro se & pro discipulis respondit, *Non est opus*, inquit, *medicum valentibus, sed male habentibus. Euntes autem discite quid est, Misericordiam volo, & non sacrificium. Non enim veni vocare justos, sed peccatores. Eu.* Pulchre tu quidem collationem locorum rem explicas, id quod in divinis literis præcipuum est: sed discere velim quid appellet *sacrificium*, quid *misericordiam*. Nam qui consistit ut aversetur sacrificia Deus quæ sibi tot præceptis jusserat exhiberi? *Th.* Quomodo Deus aversetur sacrificia, docet ipse nos apud Esaiam capite primo. Sunt enim quædam præscripta Judæis in Lege quæ significant magis sanctimoniam quàm præstant: quod genus sunt dies festi, sabbatismi, jejunia, sacrificia. Et sunt quæ semper præstanda sunt, quæ suâpte natura bona sunt, non quia jussa. Judæos autem aversatur Deus non quòd observarent Legis ritus, sed quòd his stultè tumedi, negligerent ea quæ Deus maximè vult præstari à nobis; ac madentes avaritiâ, superbiâ, rapinis, odio, livore, cæterísque vitiis, existimabant Deum ipsis multum debere quòd diebus festis versarentur in templo, quòd immolarent victimas, quòd abstinerent à cibis vetitis, quòd illi nonnunquam jejunarent: umbras amplectebantur, rem negligebant. Quòd autem ait, *misericordiam volo, & non sacrificium;*

Id est, *divinitus afflatus.*

Deus quomodo aversatur sacrificia.

Hos. 6. 6.

cium; opinor ex idiomate ſermonis Hebræi dictum, pro eo quod erat, *miſericordiam volo potiùs, quàm ſacrificium*, quemadmodum illud interpretatur Solomon, cùm ait, *Facere miſericordiam & judicium magis placet Domino quàm victimæ*. Porrò, omne officium quod impenditur ſublevando proximo, Scriptura *Miſericordiam* vocat & Eleemoſynam, quæ & ipſa nomen duxit à *miſerendo*. *Victimas* appellari puto quicquid pertinet ad ceremonias corporales, & aliquid habet affine cum Judaiſmo: quod genus ſunt delectus ciborum, veſtitus præſcriptus, jejunium, ſacrificium, preces veluti penſum abſolutæ, quies diei feſti. Hæc enim ut pro tempore non ſunt omnino negligenda; ità Deo fiunt ingrata, ſi quis obſervationibus hujuſmodi confiſus negligat miſericordiam, quoties fratris neceſſitas exigit officium charitatis. Habet ſpeciem ſanctimoniæ, etiam colloquia vitare malorum: ſed hoc ceſſare debet, quoties aliud ſuadet charitas proximi. Obedientia eſt quieſcere diebus feſtis: ſed impium ſit, ob *(a)* religionem diei ſinere fratrem perire. Itaque ſervare diem Dominicum *victima* eſt, ut ità loquar: reconciliari fratri *miſericordia* eſt. Porrò, *judicium*, quanquam poteſt ad potentes referri, qui frequenter vi opprimunt imbecilles; tamen mihi videtur non abſurdum, ſi reſpondeat illi quod eſt apud Oſee, *& ſcientiam Dei plùs quàm holocauſta*. Non ſervat Legem qui non ſervat juxta mentem Dei. Judæi ſublevabant aſinum in foveam collapſum ſabbatis; & Chriſtum calumniabantur, qui ſervaret totum hominem in ſabbato. Hîc erat præpoſterum judicium, & aberat ſcientia Dei: neſciebat enim quòd iſta propter hominem eſſent inſtituta, non homo propter illa. Sed hæc impudenter dicere viderer, niſi veſtro juſſu dicerem. Malim ex aliis rectiora diſcere. *Eu.* Iſta mihi videntur adeò dicta imprudenter, ut exiſtimem Dominum Jeſum loqui per organum oris tui. Sed interim dum largiter paſcimus animos noſtros, nè negligantur collegæ. *Th.* Quinam? *Eu.* Corpora noſtra: nonne collegæ ſunt animorum? Hoc enim malim, quàm inſtrumenta, vel domicilia, vel ſepulchra. *Ti.* Hoc nimirum eſt affatim refici, ubi totus homo reficitur. *Eu.* Video vos ſegniter attingere. Quare, ſi videtur, jubebo proferri aſſa, nè pro lauto convivio longum præbeam. Videtis hujus prandioli ſummam. Armus eſt ovillus, ſed exquiſitus, capus, & perdices quatuor. Has ſolas à mercatu ſumpſi, reliqua ſuppeditat hoc prædiolum. *Ti.* Epicureum prandium video, nè dicam *(b)* Sybariticum. *Eu.* Imò

Prov. 21.

a Religio propriè eſt eorum quæ reveremur, veluti ſepulchrorum; cui proxima eſt Superſtitio. Religio enim immodica ſuperſtitio. Alludit ad locum Pauli, Col. 2. 23.

b Lege in Chiliadibus prov. *Sybaritica menſa.*

vix Carmeliticum. Sed quale quale est, boni consuletis. Animus certè purus est, si parùm lautum est convivium. *Ti.* Adeò, non est muta tua domus, ut non solùm parietes, sed & cyathus loquatur aliquid. *Eu.* Quid tibi loquitur? *Ti. Nemo nisi à seipso lædituɾ.* *Eu.* Cyathus patrocinatur vino. Nam vulgus febrim aut capitis gravedinem è potu contractam imputare solet vino, cùm ipsi sibi malum accersierint immodicè bibendo. *Soph.* Meus Græcè loquitur, Ἐν οἴνῳ ἀλήθεια. *Eu.* Admonet non esse tutum Sacerdotibus aut regum famulis indulgere vino, quòd vinum ferè transferat in linguam quicquid latebat in corde. *Soph.* Apud Ægyptios olim nefas erat sacerdotibus bibere vinum, cùm nondum illis mortales sua committerent arcana. *Eu.* Nunc licet quidem omnibus bibere vinum; an expediat nescio. Eulali, quid libelli profers è crumena? perquam elegans videtur, nam forìs etiam totus aureus est. *Eulal.* Sed idem intus plùs quàm gemmeus est. Sunt Epistolæ Paulinæ, quas ut unicas delicias meas semper mecum circumfero; quas ideo profero, quòd ex occasione sermonis tui venit in mentem locus quidam qui me nuper diu torsit, nec adhuc satis sibi facit animus. Is est in Epistolæ prioris ad Corinthios capite sexto, *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt : Omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar potestatem.* Primùm si Stoicis credimus, nihil est utile quod non idem honestum. Quomodo igitur Paulus distinguit id quod *licet* ab eo quod *expedit*? Certè scortari aut inebriari non licet: quomodo igitur licent omnia? Quòd si Paulus de certo genere rerum loquitur, quarum omnium vult esse licentiam, non possum satis ex ipso loci tenore divinare quodnam sit illud genus. Ex iis quæ mox huic loco subjiciuntur, conjicere licet eum loqui de ciborum delectu. Quidam enim abstinebant ab † idolothytis, quidam à cibis per Mosen interdictis. Et de idolothytis agit capite octavo. Rursus, cap. 10. velut explicans hujus loci sententiam, ait, *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt : Omnia mihi licent, sed non omnia ædificant. Nemo quod suum est quærat, sed quod alterius; Omne quod in macello venit, manducate.* Hoc quod hîc subjicit Paulus congruere videtur cum eo quod supra dixerat, *Esca ventri, & venter escis; & hunc & has destruet Deus.* Quòd autem respexit hîc etiam ad Judaicum ciborum delectum; indicat clausula decimi cap. *Sine offensione estote Judæis & gentibus & Ecclesiæ Dei; sicut & ego per omnia omnibus placeo, non quæreus quod mihi utile est, sed quod multis,*

Id est, *in vino veritas.*

1 Cor. 6. 12.

† Id est, *idolis sacrificatis, oblatis.*

ut

at salvi fiant. Nam quòd ait *gentibus*, pertinere videtur ad Idolothytum; quòd ait *Judæis*, referri videtur ad delectum ciborum; quòd ait *Ecclesiæ Dei*, pertinet ad infirmos ex utraque gente collectos. Licebat igitur vesci quibuslibet cibis, & *omnia munda mundis*. Verùm incidit casus, ut *non expediat*. Quod omnia licebant, libertatis erat Evangelicæ: sed charitas ubique spectat quid conducat ad salutem proximi, eóque frequenter abstinet & à licitis, malens obsecundare commodo proximi quàm suâ uti libertate. Sed hic mihi geminus obstrepit scrupulus. Primùm, quòd in sermonis contextu nihil præcedat aut sequatur quod cum hoc sensu cohæreat. Nam objurgârat Corinthios, quod essent seditiosi, quòd scortationibus, adulteriis, atque etiam incestis impuri, quod litigarent apud judices impios. Cum his quî cohæret, *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt?* Et in his quæ sequuntur redit ad causam impudicitiæ, quam repetierat & antè, intermisso negotio litium. *Corpus autem*, inquit, *non fornicationi, sed Domino; & Dominus corpori.* Verùm hunc quoque scrupulum possum utcunque discutere, quòd paulò superiùs in catalogo vitiorum miminisset & idololatriæ, *Nolite errare, neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri.* Porrò esus idolothytorum vergebat ad speciem idololatriæ. Et ideo mox subdit, *Esca ventri, & venter escis*; significans, pro necessitate corporis, pro tempore licere vesci quibuslibet, nisi aliud suaserit charitas proximi: sed impudicitiam semper & ubique detestandam esse. Quòd vescimur necessitatis est, quæ tolletur in resurrectione mortuorum: quòd libidinamur, malitiæ est. Sed alterum scrupulum non queo dissolvere, quomodo ad hæc quadret illud, *Sed ego sub nullius redigar potestatem.* Ait enim sibi potestatem esse omnium, se tamen in nullius potestate fore. Si is dicitur esse in potestate aliena qui, nè offendat, abstinet, idem capite nono de se prædicat, *Cùm liber essem ab omnibus, omnium me servum feci, ut omnes lucrifacerem.* Hoc, opinor, offensus scrupulo, sanctus Ambrosius putat hunc esse germanum Apostoli sensum, ut viam præstruat illi quod ait capite nono, sibi quoque potestatem esse faciendi quod cæteri faciebant vel Apostoli vel Pseudapostoli, sumendi victum ab his quibus prædicabat Evangelium. Sed ab hoc, tametsi licebat, temperabat, quòd sic expediret Corinthiis, quos de tam multis & insignibus vitiis objurgabat. Porrò quisquis accipit, fit quodammodo obnoxius ei à quo accipit, & ali-

quid decedit de vigore authoritatis. Siquidem qui accipit, minùs liberè objurgat; & qui dedit, non perinde fert objurgari ab eo cui benefecit. In hoc igitur Paulus abstinuit ab iis quæ licebant, ut consuleret Apostolicæ libertati, quàm in hoc volebat nulli esse obnoxiam, ut liberiùs ac majore cum authoritate reprehenderet illorum vitia. Mihi sanè non displicet Ambrosiana sententia. Attamen si quis mallet, hunc locum ad cibos accommodare, meâ sententiâ quod ait Paulus, *Sed ego sub nullius redigar potestatem*, sic accipi posset; Tametsi nonnunquam abstineam à cibis immolatitiis, aut lege Mosaicâ vetitis, ut consulam saluti proximi ac profectui Evangelico; tamen animus meus liber est, qui scit sibi licere vesci cibis quibuslibet, pro necessitate corpusculi. At pseudapostli conabantur hoc persuadere, quosdam cibos per se impuros esse, nec abstinendum per occasionem, sed semper ab his temperandum, tanquam naturâ malis, nec aliter quàm abstinemus ab homicidio & adulterio. Hoc quibus erat persuasum, redacti erant sub alienam potestatem, & exciderant ab evangelica libertate. Solus, quod quidem meminerim, Theophylactus sententiam inducit ab his omnibus diversam; *Licet vesci quibuslibet cibis, sed non expedit immodicè.* Nam ex luxu nascitur impudicitia. Hîc sensus quanquam impius non est, tamen mihi non videtur hujus loci germanus esse. Ostendi quæ me torqueant: vestræ charitatis erit me ex his scrupulis eximere. *Eu.* Næ tu probè tuo respondes nomini. Qui sic novit proponere quæstiones, non opus habet alio qui dissolvat. Sic enim proposuisti dubitationem tuam, ut ego dubitare desierim. Tametsi Paulus in ea epistola (quoniam multa simul decrevit agere) sæpe ab uno argumento in aliud devolvitur, & rursum quod intermiserat repetit. *Ch.* Nisi vererer nè vos meâ loquacitate avocem à capiendo cibo, & si crederem fas esse tam sacris colloquiis admiscere quicquam ex profanis authoribus, proponerem & ipse quiddam quod hodie legentem me non torsit, sed unicè delectavit. *Eu.* Imò profanum dici non debet quicquid pium est, & ad bonos mores conducens. Sacris quidem literis ubique prima debetur authoritas; sed tamen ego nonnunquam offendo quædam vel dicta à veteribus, vel scripta ab ethnicis, etiam poëtis, tam castè, tam sanctè, tam divinitùs, ut mihi non possim persuadere quin pectus illorum, cùm illa scriberent, numen aliquod bonum agitaverit. Et fortasse latiùs se fundit spiritus Christi quàm nos interpretamur. Et multi sunt in consortio Sanctorum

qui

qui non ſunt apud nos in Catalogo. Fateor affectum meum apud amicos; non poſſum legere librum Ciceronis de Senectute, de Amicitia, de officiis, de Tuſculanis quæſtionibus, quin aliquoties exoſculer codicem, ac venerer ſanctum illud pectus, afflatum cœleſti numine. Contrà, cùm hos quoſdam recentiores lego de Republica, Oeconomica aut Ethica præcipientes, Deum immortalem! quàm frigent præ illis! imò quàm non videntur ſentire quod ſcribunt! ut ego citiùs patiar perire totum * Scotum cum aliquot ſui ſimilibus, quàm libros unius Ciceronis aut Plutarchi: non quòd illos in totum damnem, ſed quòd ex his ſentiam me reddi meliorem, cùm ex illorum lectione ſurgam, neſcio quomodo, frigidiùs affectus erga veram virtutem, ſed irritatior ad contentionem. Quare nè verere quicquid iſthuc eſt proponere. *Ch.* Cùm plerique libri M. Tullii quos ſcripſit de Philoſophia divinitatis quiddam ſpirare videntur, tum ille quem Senex ſcripſit de Senectute planè mihi videtur (*a*) κύκνειον ἆσμα, quemadmodum Græcis eſt in proverbio. Eum hodie relegi, atque hæc verba, quoniam præ cæteris arridebant, edidici. *Quod ſi quis Deus mihi largiatur ut ex hac ætate repueraſcam, & in cunis vagiam, valde recuſem: nec vero velim quaſi decurſo ſpatio à calce ad carceres revocari. Quid enim habet hæc vita commodi? quid non potiùs laboris? Sed non habeat ſanè, habet certè tamen aut ſatietatem aut moleſtiam. Non libet enim mihi deplorare vitam, quod multi, & hi docti, ſæpe fecerunt. Nec me vixiſſe pœnitet; quoniam ità vixi, ut fruſtrà me natum non exiſtimem. Et ex vita iſta decedo tanquam ex hoſpitio non tanquam è domo. Commorandi enim natura diverſorium nobis, non habitandi, dedit. O præclarum illum diem, cùm ad illud animarum concilium cœtúmque proficiſcar, & cùm ex hac turba & colluvione diſcedam!* Hactenus Cato. Quid ab homine Chriſtiano dici potuit ſanctius? Utinam talia eſſent colloquia monachorum omnia, vel cum ſacris virginibus, quale fuit illud ethnici ſenis colloquium cum ethnicis adoleſcentibus. *Eu.* Jam aliquis cauſabitur colloquium eſſe confictum à Cicerone. *Ch.* Iſthuc meâ non magni refert, ſive hoc laudis tribuatur Catoni, qui talia ſenſerit dixeritque; ſive Ciceroni, cujus animus ſententias tam divinas cogitatione complexus ſit, cujus calamus res egregias pari facundiâ depinxerit. Quanquam equidem arbitror & Catonem, etiamſi non dixit eadem, tamen ſimilia dicere ſolitum in colloquiis. Nec enim tam impudens erat M. Tullius ut alium Catonem finxerit quàm fuerit;

* Scotus Plutarcho & Ciceroni poſt ponitur.

(*a*) Id eſt, *Cygnea cantio.* Vide Chiliades.

& in dialogo parùm meminerit decori, quod imprimis ſpectandum eſt in hoc ſcripti genere, præſertim cùm ejus viri memoria recens adhuc hæreret animis ejus ætatis hominum. *Th.* Vehementer probabile eſt quod narras: ſed dicam quid mihi venerit in mentem, te recitante. Sæpenumero mecum admiratus ſum, Cùm omnes optent longævitatem, & mortem exhorreant, tamen vix quenquam comperiri tam felicem, non dico ſenem, ſed provectioris ætatis hominem, qui rogatus, an ſi detur, velit repuerascere, uſurus per omnia iiſdem bonis ac malis quæ illi jam contigiſſent in vita, reſponderet idem quod Cato dicit: præſertim ſi recolat animo quicquid annis retroactis ſeu triſte ſeu lætum obtigiſſet. Nam frequenter & ſuavium rerum recordatio vel cum pudore, vel cum conſcientiæ moleſtia conjuncta eſt, ut animus ab his etiam recolendis non minùs abhorreat quàm à triſtibus. Id, opinor, nobis indicârunt ſapientiſſimi Poetæ, qui ſcribunt tum demum animas capi deſiderio corporum relictorum, poſteaquam ex amne Lethæo longa biberint oblivia. *Uran.* Eſt iſthuc profectò dignum admiratione, & mihi quoque compertum in nonnullis. Verùm illud quàm mihi blandiebatur. *Nec me vixiſſe pœnitet!* At quotusquiſque Chriſtianorum ſic moderatur vitam ſuam, ut hujus ſenis vocem ſibi poſſit uſurpare? Vulgus hominum exiſtimat ſe non fruſtrà vixiſſe, ſi per fas nefaſque congeſtas divitias relinquant morientes. At Cato ideo non putat ſe fruſtrà natum, quòd integrum & ſanctum civem præſtiterit Reipublicæ, quòd incorruptum magiſtratum, quòd poſteritati quoque virtutis & induſtriæ ſuæ monumenta reliquerit. Jam illo quod dici potuit divinius? *Diſcedo tanquam ex hoſpitio, non tanquam è domo.* Hoſpitio tantiſper uti licet donec hoſpes jubeat exire: è domo ſua nullus facilè pellitur. Et tamen hinc quoque ſæpenumero propellit vel ruina, vel incendium, vel alius caſus quiſpiam. Ut horum nihil accidit, tamen ſenio collabens ædificium admonet eſſe demigrandum. *Nephal.* Non minùs elegans eſt quod apud Platonem loquitur Socrates, *Animam humanam in hoc corpore velut in præſidio poſitam eſſe, unde fas non ſit decedere injuſſu imperatoris, nec diutiùs in eo immorari quàm viſum ſit ei qui collocavit.* Illud ſignificantius eſt in Platone, quod pro domo dixerit *præſidium*: ſiquidem in domo tantùm commoramur, in præſidio deſtinati ſumus functioni quam nobis delegavit Imperator noſter: non abludens à noſtris literis, quæ vitam hominis nunc *militiam*, nunc *certamen* eſſe dicunt.

Uran.

Uran. At mihi quidem oratio Catonis pulchrè congruere videtur cum oratione Pauli, qui ſcribens Corinthiis, cœleſtem manſionem quam expectemus poſt hanc vitam οἰκίαν vocat & οἰκητήριον, *domum* ſive *domicilium.* Cæterùm hoc corpuſculum appellat *tabernaculum*, Græcè σκῆνος. Nam & *qui ſumus*, inquit, *in hoc tabernaculo, ingemiſcimus gravati.* *Ne.* Nec abludit à ſermone Petri: *Juſtum autem*, inquit, *arbitror, quamdiu ſum in hoc tabernaculo, ſuſcitare vos in commonitione, certus, quod velox eſt depoſitio tabernaculi mei.* Quid autem aliud clamat nobis Chriſtus, quàm ut ſic vivamus ac vigilemus, tanquam illico morituri: ſic incumbamus honeſtis rebus, tanquam ſemper victuri? Jam illud cùm audimus O *præclarum diem*! nonne videmur audiri Paulum ipſum loquentem, *Cupio diſſolvi, & eſſe cum Chriſto*? *Ch.* Quàm felices ſunt qui tali animo mortem expectant! Sed in oratione Catonis quanquam præclara eſt, tamen fiduciam aliquis taxare poſſet, ut ab arrogantia profectam, quam multum oportet abeſſe ab homine Chriſtiano. Proinde mihi nihil unquam legiſſe videor apud Ethnicos quod aptiùs quadret in hominem verè Chriſtianum, quàm quod Socrates, paulò pòſt bibiturus cicutam, dixit Critoni: *An opera* (inquit) *noſtra ſit probaturus Deus, neſcio; certo ſedulo conati ſumus ut illi placeremus. Eſt mihi tamen bona ſpes quòd ille conatus noſtros ſit boni conſulturus.* Vir ille ſic diffidit factis ſuis, ut tamen ob animi propenſam voluntatem obtemperandi volunati divinæ, bonam ſpem conceperit fore ut Deus, pro ſua bonitate, boni conſulturus eſſet, quòd ſtuduiſſet bene vivere. *Ne.* Profectò mirandus animus in eo qui Chriſtum ac ſacras literas non noverat. Proinde cùm hujuſmodi quædam lego de talibus viris, vix mihi tempero quin dicam, * *Sancte Socrates, ora pro nobis.* *Ch.* At ipſe mihi ſæpenumero non tempero, quin bene ominer ſanctæ animæ Maronis, & Flacci. *Ne.* At ego quot vidi Chriſtianos quàm frigidè morientes: Quidam fidunt in his rebus quibus non eſt fidendum; quidam, ob conſcientiam ſcelerum, & ſcrupulos quibus indocti quidam obſtrepunt morituro, penè deſperantes exhalant animam. *Ch.* Nec mirùm eos ſic mori, qui per omnem vitam tantùm philoſophati ſunt in ceremoniis. *Ne.* Quid iſthuc verbi eſt? *Ch.* Dicam, ſed illud etiam atque etiam præfatus, me non damnare, imò vehementer probare, Sacramenta & ritus Eccleſiæ; ſed quoſdam vel improbos, vel ſuperſtitioſos, vel (ut molliſſimè dicam) ſimplices & indoctos, qui docent populum

* Sancte Socrates, ora pro nobis.

lum hisce rebus fidere, prætermissis his quæ nos verè reddunt Christianos. *Ne.* Nondum satis intelligo quorsum eas. *Ch.* Faxo ut intelligas. Si vulgus Christianorum spectes, nonne prora & puppis vitæ illis in Ceremoniis est? In Baptismo, quantâ religione repræsentantur prisci ritus Ecclesiæ? Commoratur infans extra fores templi, peragitur exorcismus, peragitur Catechismus, suspiciuntur vota, abjuratur Satanas cum pompis & voluptatibus suis; tandem ungitur, consignatur, salitur, tingitur, datur negotium susceptoribus ut puerum curent instituendum. Illi dato nummo redimunt libertatem. Et jam puer Christianus dicitur, & est aliquo modo. Mox rursus ungitur: tandem discit confiteri, sumit Eucharistiam, consuescit quiescere diebus festis, audire sacrum, jejunare nonnunquam, abstinere à carnibus. Et hæc si servat, habetur absolutè Christianus. Ducit uxorem, accedit aliud sacramentum: initiatur sacris, rursus ungitur & consecratur, mutatur vestis, dicuntur preces. Atque hæc quidem omnia quòd fiunt, probo: sed quòd hæc fiunt magis ex consuetudine quàm ex animo, non probo: quòd nihil aliud adhibetur ad Christianismum, vehementer improbo. Siquidem magna pars hominum dum his fidit, nihilo secius interim per fas nefasque congerit opes, servit iræ, servit libidini, servit livori, servit ambitioni; sic tandem venitur ad mortem. Hîc rursus ceremoniæ paratæ. Adhibetur confessio semel atque iterum, additur unctio, datur Eucharistia; adsunt cerei sacri, adest crux, adest aqua sacra, adhibentur indulgentiæ; expromitur, aut illic etiam emitur, morienti diploma Pontificis, ordinantur (a) parentalia magnificè celebranda; fit rursus stipulatio solennis, adest qui clamet ad aurem morientis, imò nonnunquam occîdit ante tempus, si contingat, ut sæpe fit, vocalior, aut bene potus. Hæc ut rectè adhibentur, præsertim quæ nobis tradidit Ecclesiastica consuetudo; ità sunt alia quædam reconditiora, quæ nobis hoc præstant, ut cum alacritate spiritûs, ut cum Christiana fiducia migremus hinc. *Eu.* Piè tu quidem ista veréque concionaris, sed interim nullus admovet manum cibis. Caveat quisque nè se fallat. Ego prædixi, nihil expectandum præter secundas mensas, eásque rusticanas, nè quis sibi promittat (b) Phasides aves, aut attagenas, aut (c) Attica bellaria. Hæc amoveto, puer, & quod restat apponito. Videtis non copiæ, sed inopiæ nostræ cornu. Hic est proventus hortulorum quos vidistis. Nè parcite, si quid arridet. *Ti.* Tanta varietas est, ut vel ipso recreemur aspectu. *Eu.* Atqui nè planè contemnatis

Ceremoniæ pontificiæ damnantur.

a Justa sunt & pro mortuis sacrificia, vulgo Exequiæ.

b Phasiani & Attagenes, sive, ut alii malunt, attages aves in deliciis habitæ.

(c) *Attica bellaria* de lautitiis & cupediis dicitur.

remnatis frugalitatem meam, hæc patina exhilarâſſet Hilarionem monachum Evangelicum, comitatum vel centum monachis illius ſeculi. Paulo verò atque Antonio, vel menſtruus commeatus eſſe potuiſſet. *Ti.* Imò nec Petrus ille Princeps Apoſtolorum faſtidiſſet, opinor, cùm apud Simónem coriarium diverſaretur. *Eu.* Imò nec Paulus, opinor, cùm coactus egeſtate ſutoriam nocturnis horis exerceret. *Ti.* Debemus benignitati divinæ. Sed ego malim eſurire cum Petro ac Paulo, modò quòd deeſſet corporis alimoniæ, abundaret in deliciis animi. *Eu.* Imò diſcamus à Paulo, *& abundare, & penuriam pati.* Cùm deerit, gratias agamus Jeſu Chriſto, qui nobis ſuppeditet & frugalitatis & patientiæ materiam. Cùm ſupererit, gratias agamus illius munificentiæ, qui nos ſuâ liberalitate invitet ac provocet ad amorem ſui: ac modicè parcéque fruentes iis quæ largiter præbuit divina benignitas, pauperum memores ſimus, quibus Deus deeſſe voluit quod nobis ſupereſt, ut utriſque per alteros ſit occaſio virtutis. Siquidem nobis largitur, unde ſubvenientes egeſtati fraternæ miſericordiam ipſius promereamur; & illi noſtrâ liberalitate recreati, gratias agant Deo pro bona mente noſtra, nóſque precibus ſuis illi commendant. Et rectè venit in mentem. Heus, puer, dic uxori, ut ex aſſis quæ ſuperat mittat Gudulæ noſtræ. Eſt vicina quædam gravida, tenui fortunâ, ſed animo beatiſſima. Maritus nuper deceſſit, homo profuſus & ignavus, qui nihil uxori reliquit præter liberorum gregem. *Ti.* Chriſtus juſſit *dare omni petenti*: id ſi facerem, intra menſem ipſi mihi mendicandum eſſet. *Eu.* Opinor Chriſtum ſentire de his qui petunt neceſſaria. Nam qui petunt, imò qui flagitant, vel extorquent potiùs, magnas ſummas quibus exſtruant † cœnationes Lucullianas, aut, quod pejus eſt, quibus alant luxum ac libidinem ſuam, iis negare quod petunt eleemoſyna eſt: imò rapina eſt largiri malè uſuris, quod debebatur præſenti neceſſitati proximorum. Unde mihi videntur vix excuſari poſſe à peccato capitali qui ſumptibus immodicis aut extruunt aut ornant monaſteria ſeu templa; cùm interim tot viva Chriſti templa fame pereclitentur, nuditate horreant, rerúmque neceſſariarum inopiâ diſcrucientur. Cùm eſſem apud Britannos, vidi tumbam divi †Thomæ gemmis innumeris ſummíque pretii onuſtam, præter alia miracula divitiarum. Ego malim iſta quæ ſuperflua ſunt elargiri in uſus pauperum, quàm ſervare ſatrapis aliquando ſemel omnia direptoris, ac tumbam ornare fron-

Matth 5.

† Cœnatio locus eſt ubi cœnatur. Lucull. Romani magnificentia multorum literis celebrata eſt.

† Becketi Cantuar.

frondibus ac floſculis; id, opinor, gratius eſſet illi ſanctiſſimo viro. Cùm eſſem apud * Inſubres, vidi monaſterium quoddam ordinis Carthuſiani, non ità procul à Papia. In eo Templum eſt intus ac foris, ab imo uſque ad ſummum, candido marmore conſtructum; & ferè quicquid ineſt rerum marmoreum eſt, velut altaria, columnæ, tumbæ. Quorſum autem attinebat tantum pecuniarum effundere, ut pauci monachi ſolitarii canerent in templo marmoreo, quibus ipſis templum hoc oneri eſt, non uſui, quòd frequenter infeſtentur ab hoſpitibus, qui non ob aliud eò ſe confrunt, niſi ut ſpectent templum illud marmoreum? Atque illic cognovi quod ſtultius eſt, illis legata in ſingulos annos tria millia ducatorum in ſtructuram Monaſterii. Et ſunt qui putent eſſe nefas eam pecuniam in pios avertere, præter mentem Teſtatoris; maluntque demoliri quod inſtaurent, quàm non ædificare. Hæc quoniam inſignia ſunt, viſum eſt commemorare: quanquam ſunt paſſim in templis noſtris exempla permulta ſimilia. Hæc mihi videtur ambitio, non eleemoſyna. Divites ambiunt ſibi monumentum in templis, in quibus olim nec Divis locus erat. Curant ſe ſculpendos ac pingendos, additis etiam nominibus, ac beneficii titulo. Atque hiſce rebus bonam Templi partem occupant, olim, opinor, poſtulaturi ut ipſorum cadavera in ipſis reponantur altaribus. Dicet aliquis, An horum munificentiam exiſtimas rejiciendam? Nequaquam, ſi templo Dei dignum ſit quod offerunt. Sed ego, ſi Sacerdos aut Epiſcopus eſſem, hortarer craſſos illos aulicos, aut negotiatores, ut, ſi vellent ſua peccata redimere apud Deum, iſta clanculùm effunderent in ſubſidium eorum qui verè pauperes ſunt. Iſti putant perire pecuniam quæ ſic fruſtulatim & clanculùm in præſentem egeſtatem tenuium ſublevandam diſſipatur, cujus nullum exſtet apud poſteros monumentum. Ego puto nullam meliùs collocari eâ quam ipſe Chriſtus ſibi vult imputari, certiſſimus debitor. *Ti.* An non putas rectè collocari quod datur monaſteriis? *Eu.* Et his darem nonnihil, ſi deves eſſem; ſed darem ad neceſſitatem, non ad luxum; tum his inter quos ſentirem vigere ſtudium veræ religionis. *Ti.* Multi judicant non admodum bellè collocari quod datur iſtis mendicis publicis. *Eu.* Et iſtis nonnihil dandum eſt aliquando, ſed cum delectu. At mihi conſultius videatur, ſi ſingulæ civitates ſuos alerent, nec ferrentur errones huc & illuc circum curſitantes, præſertim validi, quibus opus ſuppeditandum ſentio potiùs quàm pecuniam. *Ti.* Quibus igi-

rur

* Italiæ populus, qui Mediolanum tenent.

rus potissimùm dandum censes, quantum, & quatenus? *Ev.* Hoc mihi ad unguem describere difficillimum sit. Primùm, animum adesse oportet qui cupiat omnibus subvenire. Deinde, pro mea tenuitate, quod possim impertio, quoties sese offert occasio; præsertim his quorum & paupertas & integritas mihi nota est: hortor & alios ad beneficentiam, si me defecerint facultates. *Ti.* Sed permittísne nobis hîc in tuo regno liberè loqui? *Eu.* Imò liberiùs quàm si domi vestræ sitis. *Ti.* Non probas in templis sumptus immodicos; & has ædes multò minoris ædificare poteras. *Eu.* Equidem arbitror has intra munditiem consistere, aut, si mavis, elegantiam: certè absunt à luxu, ni fallor. Ædificant magnificentiùs qui mendicatò vivunt. Et tamen hi ipsi horti mei, quales quales sunt, vectigal pendunt egenis: & quotidie sumptibus aliquid detraho, in me meósque frugalior, quò possim esse in pauperes munificentior. *Ti.* Si istum animum obtinerent omnes, permulti meliùs haberent quos nunc egestas gravat indignos; &, ex adverso, multi minùs essent obesi, digni quos egestas doceat sobrietatem ac modestiam. *Eu.* Fortasse sic res habet. Sed vultísne ut hæc insipida bellaria re quapiam suavi condiamus? *Ti.* Plus satìs est deliciarum. *Eu.* At ego hinc depromam quod nè saturi quidem fastidiatis? *Ti.* Quid est? *Eu.* Codex est Evangeliorum, ut quod lautissimum habeo vobis depromam in fine convivii. Recita, puer, ab eo loco ubi proximè destitisti. *Pu. Nemo potest duobus Dominis servire. Aut enim unum odio habebit, & alterum diliget: aut unum sustinebit, & alterum contemnet. Non potestis Deo servire & mammonæ. Ideo dico vobis, nè solliciti sitis animæ vestræ, quid manducetis, neq; corpori, quid induamini. Nonne anima plus est quàm esca, & corpus plus quàm vestimentum?* *Eu.* Redde codicem. In hoc loco mihi Jesus Christus videtur bis idem dixisse. Etenim pro eo quod priùs dixit, *odio habebit*, mox ponit, *contemnet*; & pro eo quòd priùs posuerat, *diliget*, mox vertit, *sustinebit*: commutatis personis exsistit eadem sententia. *Ti.* Non satìs assequor quid velis. *Eu.* Demonstremus igitur ratione mathematicâ, si videtur. In priore parte pro *uno* pone *A*, pro *altero B*: rursus in posteriore pro *uno* pone *B*, pro *altero A*, verso ordine. Aut enim *A.* odio habebit, & *B.* diliget; aut *B* sustinebit, & *A*, contemnet. Nonne hîc palàm est, *A.* bis odio haberi, & *B* bis diligi? *Ti.* Perspicuum est. *Eu.* Atqui hæc conjunctio *aut*, præsertim repetita, habet emphasim sententiæ contrariæ, aut certè diversæ: alioqui nonne absurdè diceretur, Aut

Mat. 6. 24.

Petrus

Petrus me vincet, & ego cedam: aut ego cedam, & Petrus me vincet? *Ti.* Lepidum, ità me Deus amet, ſophiſma! *Eu.* At tum demum mihi videbitur lepidum, ſi hoc ex vobis didicero. *Th.* Animus ſomniat ac parturit mihi neſcio quid: ſi jubetis, quicquid eſt, proferam in medium; vos eritis vel (*a*) oniropoli, vel obſtetrices. *Eu.* Quanquam vulgò mali ominis habetur ſomniorum meminiſſe in convivio, & parùm ſit verecundum coram tot viris fœtum eniti; tamen nos iſtud ſomnium, ſive mavis partum animi tui, libenter excipiemus. *Th.* Mihi videtur in hoc ſermone res commutari potiùs quàm perſona. Et hanc vocem *unum*, & *unum*, non referri ad *A.* & *B.* ſed utraque pars refertur ad utrumlibet, ut utrumcunque delegeris, ei jam opponatur quod ſignificatur per *alterum*. Quaſi dicas, aut excludes *A*, & admittes *B*; aut *A* admittes, & excludes *B*. Hic videtis, manente perſonâ, rem eſſe tranſlatam. Atque hoc ità dictum eſt de *A.* ut nihil referat ſi idem enuncies de *B*, hoc pacto; aut *B.* excludes, & admittes *A*; aut admittes *B*, & excludes *A*. *Eu.* Sanè argutè tu quidem problema nobis explicuiſti, neque quiſquam mathematicus meliùs depinxiſſet in pulvere. *Soph.* Illud me magìs movet, quòd prohibet eſſe ſolicitos de craſtino, cùm Paulus ipſe laboravit manibus victûs parandi cauſâ, atque idem acriter increpit otioſos & ex alieno vivere gaudentes, admonens ut *laborent, ac manibus operentur quod bonum eſt, ut ſit unde tribuant aliquid neceſſitatem patienti.* An non pii ſanctique labores ſunt quibus maritus tenuis alit uxorem ſibi chariſſimam dulcéſque liberos? *Ti.* Iſta quæſtio, meâ ſententiâ, variis modis diſſolvi poteſt. Primùm, ut ad illa tempora potiſſimùm pertineat: Apoſtolis, ob Evangelii prædicationem latè vagantibus, eximenda erat ſolicitudo victûs undecunque ſuppeditandi, quibus non vacabat operâ manuariâ cibum quærere, præſertim cùm nullam artem ſcirent præter piſcationem. Nunc alia ratio temporum eſt, & otium amplectimur omnes, laborem fugimus. Altera diſſolvendi ratio eſt: Chriſtus non interdixit induſtriam, ſed ſolicitudinem; & ſolicitudinem intelligit juxta vulgarem hominum affectum, qui nulla de re magìs anxii ſunt quàm de parando victu, ut omnibus rebus omiſſis hoc ſolum agant, huic uni curæ ſint addicti. Id propemodum indicat ipſe Dominus cùm negat *eundem duobus dominis ſervire poſſe*. Servit enim qui toto pectore addictus eſt. Præcipuam igitur curam vult eſſe Evangelii propagandi, non ſolam. Ait enim, *Primùm quærite regnum Dei; & hæc adjicientur vobis.* Non dicit,

(*a*) Divinatores quibus exacta ſomniorum dijudicandorum ratio eſt. Conjectores.

dixit, *ſolùm quærite*; ſed, *primum quærite*. Cæterùm in voce *craſtini* puto hyporbolen eſſe, cùm ſignificet in longinquum. Qui mos eſt avaris hujus mundi, ut poſteris etiam anxiè parent & quærant. *Eu.* Accipimus tuam interpretationem: ſed quid ſibi vult quod ait, *Ne ſoliciti ſitis animæ veſtræ, quid edatis*? Corpus veſte tegitur, at non edit anima. *Ti.* Animam, ut opinor, hic vitam appellat. Ea periclitatur, ſi cibum ſubduxeris; non item ſi veſtem detraxeris, quæ magis datur pudori quàm neceſſitati. Ut ſi quem affligit nuditas, non ſtatim occidit: at inedia certiſſima mors eſt. *Eu.* Non ſatis video quo modo cohæreat cum hac ſententia quod adjecit, *Nonne anima plus eſt quàm eſca, & corpus plus eſt quàm veſtimentum*? Nam ſi vita magni pretii eſt, tantò magis advigilandum nè pereat. *Ti.* Hoc argumentum non adimit nobis *ſolicitudinem*, ſed auget. *Eu.* At non hoc ſentit Chriſtus quod interpretaris, ſed hoc argumento nobis addit fiduciam de patre. Si pater benignus gratis & de ſuo dedit id quod carius eſt, etiam adjiciet id quod vilius eſt. Qui dedit animam, non negabit alimoniam: qui dedit corpus, adjiciet alicunde veſtem. Illius igitur benignitate freti, non eſt quòd diſcrucemur ſolicitudine curâq; rerum infimarum. Quid igitur ſupereſt, niſi ut *utentes hoc mundo tanquam non utamur*, totam curam ac ſtudium noſtrum transferamus in amorem rerum cœleſtium, atq; rejecto mammonâ, imò toto Satanâ cum omnibus ſuis * præſtigiis, uni Domino toto & alacri pectore ſerviamus, qui non deſtituet filios ſuos? Sed interim nullus attingit bellaria. His certè cum gaudio veſci licet, quæ non magnâ curâ nobis domi proveniunt. *Ti.* Abunde ſatisfactum eſt corpuſculo. *Eu.* Vellem equidem & animo. *Ti.* Atq; uberiùs etiam animo. *Eu.* Hæc igitur tolle puer, ac labrum appone. Lavemus amici, ut ſi quid fortè commiſſum eſt in hoc convivio, purgati canamus hymnum Deo. Perficiam, ſi videtur, quod cœperam ex Chryſoſtomo. *Ti.* Rogamus. *Eu. Gloria tibi, domine; gloria tibi, ſancte; gloria tibi, rex; quoniam dediſti nobis eſcas: imple nos gaudio & lætitiâ in Spiritu Sancto, ut inveniamur in conſpectu tuo acceptabiles; nec pudefiamus, quando reddes unicuiq; ſecundum opera ſua. Pu.* Amen. *Ti.* Profectò pius & elegans eſt hymnus. *Eu.* Hunc divus Chryſoſt. non dedignatur etiam interpretari. *Ti.* Quonam loco? *Eu.* In Matthæum homiliâ 56. *Ti.* Non omittam quin hodie legam. Sed illud unum interim ex te cupio diſcere, Cur ter optamus Chriſto gloriam idque triplici cognomine, *domini, ſancti*, & *regis*?

* Præſtigiæ vanæ & fallaces rerum ſpecies.

Gratiarum actio in fine convivii.

regis. *Eu.* Quoniam illi debetur omnis gloria; sed nobis triplici nomine potissimùm est glorificandus. Quòd suo sacrosancto sanguine redemerit nos à tyrannide diaboli, sibique asserverit; unde & *Dominum* illum vocamus. Deinde, quòd non contentus gratis condonâsse nobis omnia peccata, per spiritum suum contulit nobis & justitiam suam, ut sectemur ea quæ sunt sanctimoniæ; atque ob id *Sanctum* eum vocamus, quòd sit sanctificator omnium. Postremò, quòd ab eodem speramus præmium regni cœlestis, ubi ille jam sedet ad dextram Dei Patris; & hinc nobis Rex dicitur. Atque hanc totam felicitatem illius erga nos gratuitæ bonitati debemus, quòd pro domino vel tyranno potiùs diabolo, Dominum habemus Jesum Christum; pro immunditia & sordibus peccatorum, innocentiam ac sanctimoniam; pro gehenna, gaudia vitæ cœlestis. *Ti.* Pia profectò sententia. *Eu.* Quoniam nunc primùm vos hic accepi convivio, non dimittam vos absque (*a*) xeniis, sed talibus qualis fuit apparatus. Heus, puer, profer *apophoreta nostra. Sive sortiri placet, sive sibi quisque malit deligere, minimum refert; ejusdem ferè pretii sunt omnia, hoc est nullius. Non enim sunt sortes Heliogabali, ut huic obveniant equi centum, illi totidem muscæ. Sunt libelli quatuor, horologia duo, lucernula, & theca cum (*b*) calamis Memphiticis. Hæc arbitror magis convenire vobis quàm opobalsamum, aut dentifricium, aut speculum, si vos novi satis. *Ti.* Adeò bella sunt omnia, ut nobis difficilis sit electio: ipse magis pro tuo arbitratu distribuito; sic gratius etiam erit quicquid obtigerit. *Eu.* Hic libellus in membranis habet Proverbia Solomonis; sapientiam docet, & auro pictus est, quòd aurum habeat sapientiæ symbolum. Hoc dabitur cano nostro, ut juxta doctrinam Evangelicam, *Habenti* sapientiam *detur* sapientia, *& exuberet.* *Ti.* Certè curabitur ut minùs egeam. *Eu.* Sophronio congruet horologium huc ex extrema Dalmatia provectum, ut vel sic commendem munusculum meum. Novi enim quàm ille sit parcus temporis, quàm nullam omnino portionem rei pretiosissimæ sinat abire sine fructu. *So.* Imò pigrum admones diligentiæ. *Eu.* Hic libellus habet in membranis Evangelium secundùm Matthæum: gemmâ regi merebatur, nisi nullum esset illi scrinium aut theca charior, quam pectus hominis. Illic igitur recondito, Theophile, quò magis hoc sis quod diceris. *Th.* Efficiam nè prorsus malè collocâsse videaris tuum munus. *Eu.* Hîc sunt Epistolæ Pauli; quas tu libenter tecum circumfers, Eulali, qui Paulum

a Munuscula quæ dantur hospitibus ab amicis.

*Apophoreta, quæ dantur in fine conviviorum, auferenda, si cui videatur.

b Qui chartis serviunt, ob id probatissimi.

Paulum ſemper habere ſoleas in ore; nec haberes in ore, niſi eſſet in pectore: poſthac commodius erit etiam in manibus oculiſque. *Eul.* Iſthuc non eſt dare munus, ſed dare conſilium. Porrò bono conſilio nullum eſt munus pretioſius. *Euſ.* Lucernula conveniet Chryſoglotto, (*a*) anagnoſtæ inſatiabili, &, ut M. Tullius inquit, librorum helluoni maximo. *Ch.* Bis habeo gratiam: primùm, pro munere non vulgariter eleganti: deinde, quòd ſomniculoſum admones vigilantiæ. *Euſ.* Theca calamaria debetur Theodidacto, feliciſſimè (*b*) πολυγεάφῳ· atque hos ego calamos feliciſſimos eſſe judicio, quibus celebrabitur gloria Domini noſtri Jeſu Chriſti, tali præſertim artifice. *Theod.* Utinam & pectus ſuppeditare poſſis, quemadmodum ſuppeditas inſtrumenta. *Eu.* Hic codex habet aliquot Plutarchi libellos de moribus, ſed ſelectos, & à quodam Græcæ literaturæ peritiſſimo non inſcitè deſcriptos; in quibus tantum reperio ſanctimoniæ, ut mihi prodigio ſimile videatur, in pectus hominis ethnici tam Evangelicas potuiſſe venire cogitationes. Hic dabitur Uranio juveni & (*c*) φιλέλλην. Supereſt horologium; id cedat noſtro Nephalio, parciſſimo temporis diſpenſatori. *Neph.* Habemus gratiam, non ſolùm pro munuſculis, verùm etiam pro teſtimoniis. Nam iſthuc non tam eſt diſtribuere xenja quàm (*d*) elogia. *Eu.* Imò ego vobis habeo gratiam duplici nomine: primùm quòd noſtram exilitatem boni conſulitis; deinde, quòd eruditis juxtà ac piis ſermonibus refeciſtis animum meum. Ego vos quomodo acceptos dimittam neſcio; certè vos relinquam melior ac doctior. Scio vobis non eſſe cordi fiſtulas, aut moriones, ac multò minùs aleam. Quare, ſi videtur, fallemus horulam ſpectandis reliquis regiæ meæ miraculis. *Ti.* Iſthuc eramus abs te flagitaturi. *Eu.* Apud bonæ fidei promiſſorem non eſt opus flagitatore. Hanc aulam æſtivam opinor vos jam ſatis contemplatos. Habet triplicem proſpectum, & quoquoverſum deflectas oculos, occurrit viror hortorum gratiſſimus. Vitreis feneſtris volubilibus, ſi videatur, licet excludere cœlum, ſi nebulis aut ventis ſit incommodius: licet & denſis valvis foris admotis, & tenuibus intus, excludere Solem, ſi quid offendat æſtas. Hic cùm prandeo, videor in horto prandere, non in domo. Nam in parietes virentes ſuos habent inſperſos floſculos: ſunt & picturæ non invenuſtæ. Hic Chriſtus ſupremam compotationem agitat cum electis diſcipulis. Hic natalitia celebrat Herodes funeſto convivio. Hic Evangelicus ille Dives epulatur ſplendidè, mox deſcenſu-

a *Lectori.*

b *Qui multa ſcribit*, qualis fuit Chryſippus ac Didymus.

Plutarchus diviniſſ. Ethnicus.

c *Amatori Græcitatis.*

d Sunt rerum geſtarum propria teſtimonia: plerumque in bonam partem ſumitur dictio.

rus ad inferos: Lazarus repellitur à foribus, mox excipiendus ſinu Abrahæ. *Ti.* Hoc argumentum non ſatis agnoſcimus. *Eu.* (*a*) Cleopatra eſt cum Antonio luxu decertans; primam unionem ebibit, alteri manum admovit detractura. Hîc pugnant Lapithæ. Hîc Alexander magnus haſtâ tranſverberat Clytum. Hæc exempla nos admonent ſobrietatis in convivio, & à crapula luxúque deterrent. Nunc adeamus bibliothecam, non illam quidem multis inſtructam libris, ſed exquiſitis. *Ti.* Locus hîc planè, divinitatem quandam præ ſe fert, adeò nitent omnia. *Eu.* Hîc videtis præcipuam partem opum mearum. Nam in menſa nihil vidiſtis niſi vitreum ac ſtanneum; nec eſt in totâ domo vas ullum argenteum, præter unum poculum inauratum, quod ob amorem ejus qui dono dedit religioſè ſervo. Hæc ſphæra penſilis totum orbem ponit ob oculos. Hîc in parietibus ſingulæ regiones fuſiore ſpatio depictæ ſunt. In reliquis parietibus videtis inſignium authorum imagines. Nam omnes depingere fuerat infinitum. Chriſtus primum habet locum, porrectâ manu ſedens in monte, capiti imminet pater, dicens, *Ipſum audite.* Spiritus Sanctus expanſis alis multâ luce complectitur illum. *Ti.* Opus, ità me Deus bene amat, Apelle dignum! *Eu.* Adjunctum eſt bibliothecæ (*b*) μυσεῖον quoddam anguſtum, ſed elegans, quod ſubmotâ tabulâ oſtendit foculum, ſi quid offenderit frigus. In æſtate videtur ſolidus paries. *Ti.* Hîc mihi gemmea videntur omnia. Eſt & mira odoris gratia. *Eu.* Hoc mihi præcipuè ſtudio eſt, ut niteat domus, & bene oleat. Utraque res minimo conſtat. Habet bibliotheca ſuum ambulacrum penſile, ſpectans in hortum; & huic adhæret ſacellum. *Ti.* Locus numine dignus! *Eu.* Nunc adeamus illa tria ambulacra quæ imminent iis quæ vidiſtis ad hortum domeſticum ſpectantia: in his ſuperioribus utroque proſpectus eſt, ſed per feneſtras, quæ poſſunt occludi, præſertim in his parietibus qui non ſpectant hortum interiorem, quò domus ſit tutior. Hîc ad lævam, quia plus eſt lucis, & paries raris feneſtris interruptus ordine depicta eſt tota vita Jeſu ex narratione quatuor Evangeliſtarum uſque ad miſſum Spiritum Sanctum, & primam prædicationem Apoſtolorum, ex Actis. Additæ ſunt & locis notæ, ut agnoſcat ſpectator juxta quod ſtagnum, aut in quo monte, res geſta ſit. Additi ſunt tituli paucis verbis ſubnotantes totum argumentum; velut illud quod dicitur à Jeſu, *Volo, mundare.* Ex adverſo reſpondent figuræ & vaticinia Veteris Teſtamenti, præſertim è Prophetis & Pſalmis, qui nihil

a Lege vitam illius apud Plutar. & Plin. cap. 13. lib. 9.

b Locus in ædibus ſemotior, ubi Muſarum ſacra ſtudia tractantur.

nihil aliud habent quàm Christi vitam & Apostolorum aliter narratam. Hîc nonnunquam obambulo mecum fabulans & animo contemplans illud ineffabile consilium Dei, quo per (a) Filium suum restituere voluit genus humanum. Nonnunquam adest uxor comes, aut amicus quispiam qui rebus piis delectetur. *Ti.* In hac domo cui possit obrepere tædium? *Eu.* Nulli qui didicerit secum vivere. In summa ora picturæ, velut extra ordinem, addita sunt capita Pontificum Romanorum cum suis titulis. Ex adverso capita Cæsarum ob memoriam historiæ. In utroque cornu prominet pensile cubiculum, ubi liceat interquiescere, & unde spectare licet pomarium & aviculas nostras. Hîc in extremo angulo prati videtis aliud ædificiolum, ubi cœnamus nonnunquam æstivis mensibus, & ubi curatur, si quem fortè è familiaribus corripuerit morbus ob contagium formidabilis. *Ti.* Quidam negant hujusmodi morbos esse vitandos. *Eu.* Cur ergò vitant foveam aut venenum? An hoc minùs timent, quia non vident? Nec basiliscì venenum videtur quod afflat oculis. Ubi res poscat, non dubitem pro necessariis venire in vitæ discrimen. Sine causa subire vitæ periculum, temeritas est; alios in vitæ periculum adducere, crudelitas. Sunt & alia quædam non injucunda spectatu: ea mandabo uxori ut ostendat. Manete hîc vel totum triduum & hanc domum putate esse vestram. Pascite oculos, pascite animos. Nam me negotia quædam aliò vocant. Est equitandum in pagos aliquot vicinos. *Ti.* Ob rem pecuniariam? *Eu.* Ego tales amicos non relinquerem pecuniæ gratiâ. *Ti.* Fortassis venatio parata est alicubi. *Eu.* Planè venatio est: sed aliud venor quàm apros aut cervos. *Ti.* Quid igitur? *Eu.* Dicam: in uno pago decumbit amicus quidam non sine periculo vitæ. Nam corpori metuit medicus: ego magis metuo animæ illius. Siquidem mihi videtur parùm rectè compositus ad emigrandum sicut dignum est Christiano. Huic adero meis hortatibus, ut sive moriatur, sive revalescat, bono ipsius fiat. In altero dissidium acre natum est inter duos, non malos quidem illos, sed tamen pervicacis ingenii viros. Quod si exasperetur, vereor nè plures secum trahat in consortium simultatis. Adnitar totis viribus ut hos redigam in gratiam. Nam utrique sum veteri necessitudine junctus. Hæc sunt quæ venor. Quòd si venatio successerit ex animi sententia, simul hîc celebrabimus (b) ἐπινίκιον. *Ti.* Pia venatio! precamur ut tibi pro Delia Christus aspiret. *Eu.* Hanc prædam ego malim, quàm obvenir

a Redemptio humani generis per Christum est opus Dei admirandissimum.

b Vel est Festa ſyc epulum pro victoria adepta.

mihi hæreditate bis mille ducatos. *Ti.* Mox rediturus? *Eu.* Non niſi tentatis omnibus. Quare certum tempus non poſſum præſcribere. Vos interim meis perinde ac veſtris fruamini & valete. *Ti.* Dominus Jeſus te feliciter deducat ac reducat.

ARGUMENTUM.

Apotheoſis Capnionis (*ſeu, de incomparabili Heroe,* Johanne Reuchlino, *in Divorum numerum relato*) *dicet quantum honoris viris debeatur egregiis, qui vigiliis ſuis bene meriti ſunt de ſtudiis liberalibus.*

Nec miſerè quiſquam, qui bene vixit, obit.

POMPILIUS, BRASSICANUS.

Po. UNde nobis (*a*) petaſatus? *Br.* E Tubinga. *Po.* Nihilne iſthîc rei novæ? *Br.* Equidem demiror uſque adeò mortales omnes teneri ſiti quadam rerum novarum. At ego Lovanii (*b*) Camelum quendam audivi concionantem, fugiendum quicquid eſſet novum. *Po.* Vocem Camelo dignam! Dignus erat homo (ſi tamen homo fuit) qui nunquam mutet veteres calceos, aut putre ſubligar, ſemper veſcatur putribus ovis, nec aliud bibat quàm vappam. *Br.* At idem, nè ſis inſcius, non uſque adeò delectatur rebus veteribus, ut malit jus pridianum quàm recens. *Po.* Sed omiſſo Camelo, dic ſi quid novi affers. *Br.* Adfero quidem, ſed ut ille aiebat, malum. *Po.* Atqui iſthuc ipſum olim erit vetus. Ità fieri neceſſe eſt, ut ſi omnia vetera ſint bona, omnia nova mala, quæcunq; nunc bona ſunt fuerint olim mala, & quæ nunc ſunt mala, ſint olim futura bona. *Br.* Ità videtur, juxta decretum Cameli. Imò conſequitur, ut qui olim adoleſcens fuit malus fatuus, quia recens, idem nunc ſit bonus fatuus, quia ſenuit. *Po.* Sed age prome quicquid eſt. *Br.* Egregius ille trilinguis eruditionis Phœnix Joannes Reuchlinus vitâ defunctus eſt. *Po.* Rem certam narras? *Br.* Certiorem quàm vellem. *Po.* Sed quid iſthuc mali, relictâ poſteris honeſtiſſimi nominis immortali memoriâ, ab hujus vitæ malis demigrare in conſortium beatorum? *Br.* Quis iſthuc tibi indicabit? *Po.* Res ipſa. Nec enim poteſt aliter mori, qui ſic vixit. *Br.* At magis etiam iſthuc diceres, ſi ſcias quod ego.

Po. Quidnam,

a Petaſus genus calceamenti grandioris conveniens itineranibus.

b Camelum dixit detractâ litterâ ν ἀντὶ Καμηλίτης.

Po. Quidnam, obſecro? *Br.* Non eſt fas referre. *Po.* Quam ob rem? *Br.* Quia qui credidit, ſtipulatus eſt arcani ſilentium. *Po.* Eâdem lege committe & mihi. Recipio tibi ſilentium optimâ fide. *Br.* Quanquam iſta fides me jam ſæpenumero fefellit, tamen age, committam; præſertim cùm res ſit ejus generis, ut expediat etiam eſſe notam bonis omnibus. Eſt Tubingæ quidam inſtituti Franciſcani, vir omnibus habitus eximiæ ſanctimoniæ, præterquam ipſi. *Po.* Magnum dicis argumentum veræ ſanctimoniæ. *Br.* Agnoſceres hominem, & fatereris verum, ſi nomen ederem. *Po.* Quid ſi divinem? *Br.* Licet. *Po.* Admove aurem. *Br.* Quid opus, cùm ſimus ſoli? *Po.* Ità mos eſt. *Br.* Is ipſe eſt. *Po.* Eſt homo certiſſimæ fidei. Mihi (*a*) Sibyllæ folium erit quicquid ille dixerit. *Br.* Audi igitur totum dialogum bonâ fide. Ægrotabat noſter Reuchlinus ſatis quidem periculoſe, ſed ità ut bona ſpes eſſet fore ut revaleſceret; vir dignus qui nunquam ſeneſceret, ægrotaret aut moreretur. Manè viſebam meum Franciſcanum, ut animi mei moleſtiam oratione ſuâ leniret. Nam ægrotabam unà cum ægrotante amico, quem amabam ut patrem. *Po.* (*b*) Phy! quis illum uſquam non amavit, niſi vir peſſimus? *Br.* Hic Franciſcanus meus, Braſſicane, inquit, emove penitus ex animo mœrorem omnem: Reuchlinus noſter deſiit ægrotare. Quid? inquam, an ſubitò revaluit? Nam ante biduum non admodum læta promittebant medici. Tum ille, Revaluit, inquit, ſed ità, ut poſthac non ſit illi formidanda valetudo adverſa. Noli flere (nam videbat erumpentes lacrymas) priuſquam audias rem omnem. Sex dies ſunt quòd hominem non inviſeram, ſed tamen quotidianis precibus illius ſalutem Domino commendabam. Hodiernâ nocte, cùm me à matutinis hymnis in ſtrato compoſuiſſem, blandus quidem miniméque gravis ſomnus obrepſit. *Po.* Neſcio quid læti mihi præſagit animus. *Br.* Non eſt tibi læva mens. Viſus ſum mihi, inquit, conſiſtere ad ponticulum quendam per quem tranſitus erat in pratum quoddàm longè amœniſſimum. Adeò blandiebatur oculis graminum & frondium pluſquam ſmaragdinus viror, ſic arridebant incredibili colorum varietate floſculorum ſtellulæ, ſic ſpirabant omnia, ut quod erat pratorum citra rivum, quo dirimebatur feliciſſimus ille campus, nec vivere nec virere videretur, ſed mortua, inamœna, putidáque eſſe omnia. Atque interim dum totus ſum in eo ſpectaculo, commodùm præterierat Reuchlinus; præteriens Hebraicè precatus eſt pacem. Jam medium pontis tranſierat priùs

a Sibylla Cumana ſcribebat oracula in foliis. Unde Juvenalis, *Credite me vobis folium recitare Sibyllæ*, id eſt, rem certiſſimam. Quod genus & illud *E tripode dictum puta.*

b Interjectio admirationis.

quàm sentirem: parantem accurrere respiciens vetuit. Nondum fas, inquit. Quinto abhinc anno nos sequêris. Interim eorum quæ aguntur testis ac spectator assistito. Hîc ego. Nudus erat, inquam, Reuchlinus, an vestitus; solus, an comitatus? Vestium, inquit, nihil habebat, præter unam candidissimam; Damascenam esse dixisses, candore mirè lucido. Ponè sequebatur puer incredibili specie, alatus: suspicabar illius esse genium bonum. *Po.* Sed nullúsne comitabatur genius malus? *Br.* Imò aliquot, ut Franciscanus ille arbitrabatur. Procul inquit, à tergo sequebantur aves aliquot pennis cætera nigris, nisi quòd explicatu alarum gilvas veriùs quàm candidas plumas ostenderent. Picæ, inquit, videri poterant colore & voce, nisi quòd singulæ sedecim picas æquarent magnitudine corporis, nihilo minoris vulturibus, crestam gestantes vertice, rostris & unguibus aduncis, ventre prominente. Harpyiæ videri poterant, si tres modò fuissent. *Po.* Quid moliebantur istæ furiæ? *Br.* Procul inquit, obstrepebant heroi Reuchlino, & impetituræ videbantur, si licuisset. *Po.* Quî minùs licuit? *Br.* Quia versus Reuchlinus objectâ manu crucis imaginem exprimens, Abite, inquit, quò dignum est, malæ pestes. Satis sit vobis negotium facessere mortalibus: in me jam immortalibus adscriptum nihil habet juris vestra dementia. Vix ea dixerat, inquit Franciscanus, mox abierunt fœdissimæ volucres, sed relicto fœtore, ad quem collatum (*a*) oletum videri posset *samsucinum, aut †foliatum. Dejerabat se citiùs vel ad inferos decensurum, quàm sustineret iterum inflari tali (*b*) thymiamate. *Po.* Malè sit illis pestibus. *Br.* Sed audi cætera quæ narravit mihi Franciscanus. Dum hæc intentus contemplor, inquit, jam ponti vicinus erat Divus Hieronymus, qui Reuchlinum hisce verbis compellabat; " Salve, " collega sanctissime. Datum mihi est hoc negotium, ut te " exceptum deducam in consortium cœlitum, quod tuis san- " ctissimis laboribus destinavit divina benignitas. Simúlque vestem protulit quâ Reuchlinum induit. Tum Ego, Dic, inquam, mihi quò cultu, quâve specie videbatur Hieronymus? Erátne tam senilis quàm illum pingunt; aut cucullum habebat, aut galerum, aut pallium Cardinalitium, aut leonem comitem? Ad hæc ille, Nihil, inquit, istiusmodi. Species erat amœna, quæ sic ætatem testabatur, ut nihil haberet squaloris, dignitatis plurimum. Quorsum autem illic opus erat comite leone, quem illi pictores adjunxerunt? Vestem gerebat ad talos usque demissam; crystallum diceres pellucidam. Ejusdem erat formæ quàm Reuchlino tradidit.

Tota

(*a*) Est stercus humanum.

*Samsucinum, unguentum, idem cum Amaracino.

†Foliatum unguenti genus, de quo Juvenalis, *Maechis foliata parantur.*

(*b*) Thymiama fumus est.

Tota undique picta erat linguis triplici colorum varietate. Quædam (a) pyropon præ se ferebant, nonnullæ smaragdum, tertiæ sapphirum. Pellucebant omnia, nec mediocrem gratiam addebat ordo. *Po.* Conjicio id fuisse insigne trium linguarum quas calluerunt. *Br.* Non est dubium. Nam & fimbriæ, ut aiebat, trium linguarum literis triplici colore distinctis visebantur inscriptæ. *Po.* Num incomitatus aderat Hieronymus? *Br.* Incomitatus, inquis? Totus ille campus obsidebatur myriadibus Geniorum? nec aliter oppleverant aërem totum, quàm videmus in Solis radiis volitare minuta corpuscula, quæ vocant (b) ἄτομα. Si tamen à re tam humili huc ducenda est comparatio. Neque cœlum videre licuisset, neque campum, nisi pellucerent omnia. *Po.* Euge Reuchlino gratulor. Quid deinde factum est? *Br.* Hieronymus inquit, honoris gratiâ complexus dextrum Reuchlinum deduxit in medium pratum. Ibi collis erat in medio prominens: in hujus vertice uterque alterum blando osculo complexus est: Atqui interea vasto hiatu cœlum supernè diduxit sese, majestatem quandam inenarrabilem exhibens, sic ut ad eam speciem cætera penè forderent, quæ tamen antea videbantur esse mirifica. *Po.* Non possis aliquam imaginem nobis depingere? *Br.* Quî possim ego qui non vidi? Is qui vidit, negavit se ullis vocibus vel somnium rei posse depingere: tantùm hoc aiebat, se vel millies mori paratum, si liceret iterum eo spectaculo quamlibèt exiguo momento frui. *Po.* Quid tandem? *Br.* Ex hiatu cœli demissa est ingens columna igne pellucido, sed amœno: per eam in complexu duæ sanctissimæ animæ subvectæ sunt in cœlum, chori angelicis tantâ melodiâ delinientibus omnia, ut Franciscanus negat se unquam ejus voluptatis meminisse posse quin erumpant lacrymæ. Sequuta est mira fragrantia. Ubi somnus reliquit hominem, si tamen ille somnus dicendus est, erat dementi similis. Non credebat sese esse in cellula sua: requirebat pontem ac pratum suum; nec aliud loqui, nec aliud cogitare poterat. Seniores ejus collegii, ubi senserunt rem non esse fabulosam, (nam compertum est eâdem horâ terris excessisse Reuchlinum, quâ viso vivo illi sanctissimo apparuit) concordibus animis egerunt gratias Deo, qui beneficia piorum præmiis amplissimis remuneratur. *Po.* Quid igitur superest nisi ut sanctissimi viri nomen adscribamus calendario Sanctorum? *Br.* Id ego facturus eram, etiamsi nihil tale vidisset Franciscanus; & quidem aureis literis, proximè divum Hieronymum. *Po.* Emo-

a Lapides sunt lucidissimi.

b Id est, *insecabilia*.

riar nisi idem facturus sum in codice meo. *Br.* Quin & in meo (*a*) larario stabit aureus inter divos selectos. *Po.* Stabit & in meo vel gemmeus, si suppetat animo facultas. *Br.* Ponetur & in bibliotheca Hieronymo proximus. *Po.* Addetur & meæ. *Br.* Imò si grati volunt esse, idem facient omnes qui colunt & amant linguas ac bonas literas, præsertim sacras. *Po* Dignus est videlicet. Sed nihil te movet ille scrupulus, quòd nondum relatus est in numerum divorum authoritate Romani Pontificis? *Br.* Quis (*b*) canonizavit (sic enim vocant) Divum Hieronymum? quis Paulum? quis Virginem matrem? Utrorum memoria sanctior apud pios omnes? horum quos insignis pietas, quos ingenii vitæque monumenta commendant affectibus omnium; an Catharinæ Senensis, quam in divarum numerum retulisse fertur Pius ejus nominis secundus, in gratiam ordinis & urbis? *Po.* Vera prædicas. Ille demum verus cultus est, qui sponte cœlo dignis meritis defunctorum exhibetur, quorum beneficia perpetuò sentiuntur. *Br.* Quid igitur? putas tu hujus viri mortem deplorandam? Diu vixit, si quid ea res facit ad felicitatem hominis. Reliquit nunquam intermoritura virtutis suæ monumenta. Benefactis consecravit nomen suum immortalitati. Nunc exemptus malis cœlo fruitur, & cum Hieronymo conjubilatur. *Po.* At multa passus est in vita. *Br.* Sed plura passus est Divus Hieronymus. Felicitas est, ob bona pati à malis. *Po.* Fateor certè; ob optima à pessimis multa perpessus est Hieronymus. *Br.* Quod olim fecit Satanas per Scribas & Pharisæos in Dominum Jesum, hoc & nunc facit per Pharisaicos quosdam in optimos quósque viros, ac de genere mortalium suis vigiliis bene merentes. Nunc ille metit optimam messem pro semente quam fecit. Interim nostræ partes erunt, illius memoriam habere sacrosanctam, illius nomen ferre laudibus, ac subindè illum salutare verbis hujusmodi, " O sancta anima, sis felix linguis, sis felix linguarum " cultoribus; faveto linguis sanctis, perdito malas linguas " infectas veneno gehennæ. *Po.* Ità faciam, ac sedulò prædicabo cæteris ut idem faciant. At non dubito multos futuros qui precatiunculam aliquam desiderent, quandoquidem hoc receptum, quâ sanctissimi herois memoriam celebrent. *Br.* Hoc dicis quod isti Collectam appellant? *Po.* Scilicet. *Br.* Hanc paraveram & ante mortem. *Po.* Recita, quæso. " *Br.* Amator humani generis, Deus, qui donum linguarum, " quo quondam Apostolos tuos ad Evangelii prædicatio-

" nem

a Lararium locus ubi reponuntur dii penates, hoc est, domestici: & apud veteres selecti dii dicebantur præcipui, ii fuerunt numero pauci.

b *Canonizare* barbare dicunt pro eo quod est in numerum divorum referre, quòd in canone vocato recenseantur aliquot divorum divarúmque nomina.

" nem per Spiritum tuum ſanctum cœlitùs inſtruxeras, per " electum famulum tuum, J. Reuchlinum, mundò revocâſti; " da, ut omnibus linguis omnes ubique prædicat gloriam filii " tui Jeſu, ut confundas linguas pſeudapoſtolorum, qui con- " jurati ſubſtruunt impiam turrim *Babel*, tuam gloriam ob- " ſcurare conantes, dum ſuam ſtudent attollere? cùm uni tibi " debeatur omnis gloria, cum Jeſu Filio tuo unigenito, Do- " mino noſtro & Spiritu ſancto, in æterna ſecula, Amen. *Po.* Elegans profectò & pia precatio: diſpeream niſi mihi quotidie dicetur. Et hunc occurſum mihi felicem duco, qui rem tam lætam ex te didicerim. *Br.* Iſto gaudio diu fruere, ac vale. *Po.* Vàle tu quoque. *Er.* (*a*) Valebo, ſed non coquus.

a Cùm candidatus quidam, qui coci filius habebatur, coram Cicerone ab alio quopiam ſuffragium peteret; Cicero cavillans, *Ego quoque*, inquit, *tibi favebo*. Jocus autem eſt in dictione ambigua, *quoque* & *coce*, quod ad pronunciationem attinet: Unde liquet olim alium fuiſſe ſonum harum literarum *q* & *c* quàm nunc eſt. Qui ſi fuiſſet diverſus, non erat jocus ex voce plura ſignificante. Nunc littera *c* aliud ſonat præcedente, *a*, *o*, *u*, quàm *e*, *i*, *y*, quod idem fit in Græcis; cùm ejus varietatis nulli veteſti Grammatici meminerint, quod equidem ſciam. Et Febius in primo libro diſputat *q* & *k* redundare; non redundarent autem, ſi quid aliud ſonarent quàm *c*, niſi quod *c* adponitur aſpiratio, quùm rejiciunt *q* & *k*. Cæterùm *u* adjunctum *q* evaneſcit, alioqui *Cotidie* & *quotidie* non ſolum differrent ſcripturâ, verùm etiam ſono; quòd ſecùs eſſe licet ex Fabii verbis colligere, cap. de Orthographia. Porrò jocus Ciceronis ad quem hic alluditur, refertur apud Quinrilliarum libro ſexto, cap. de Riſu.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc precationem exhibet caſtiſſimam, Philoſophicam multâ jocis admiſcens; De non præcipitando conjugio; de delectu non ſolum corporum, ſed multò magis animorum; de firmitate conjugii; de non contrahendo conjugium ſine conſenſu parentum; de caſte colendo matrimonio; de ſanctè educando liberos. Anima eſt non uli animat, ſed ubi amat. Viri deformis deſcriptio. Conjugium Virginitati prælatum: non capiſtrum, ut vulgo. Affectus non adhibendi in conſilium, ſed Ratio.

PAMPHILUS, MARIA.

Pa. SAlve crudelis, ſalve ferrea, ſalve adamantina. *Ma.* Salve tandem & tu, Pamphile, quoties & quantum voles, & quocunque libet nomine. Sed interim mihi videris oblitus nominis mei: Maria vocor. *Pa.* At Martiam dici oportuit. *Ma.* Quid ità, quæſo? Quid mihi cum Marte? *Pa.* Quia quemadmodum illi Deo pro ludo eſt homines interficere, ità & tibi; niſi quòd tu, Marte crudelior, occidis etiam amantem. *Ma.* Bona verba. Ubinam ſtrages iſta mortalium quos ego occîdi? Ubi ſanguis interfectorum? *Pa.* Unum cadaver vides exanime, ſi modò me vides. *Ma.* Quid ego audio? Mortuus loqueris, & obambulas? Utinam mihi nunquam occurrant umbræ formidabiliores. *Pa.* Ludis tu quidem; tamen interim miſerum exanimas, & crudeliùs occîdis quàm ſi confoderes telo. Nunc longo cruciatu excarnificor

carnificor miſer. *Ma.* Eho! dic, quot gravidæ ad tuum occurſum abortierunt? *Pa.* Atqui pallor arguit exſanguem magis quàm ulla ſit umbra. *Ma.* Atqui iſte pallor tinctus eſt violâ. Sic palles ut ceraſum matureſcens, aut uva purpuraſcens. *Pa.* Satis procaciter rides miſerum. *Ma.* Atqui ſi mihi non credis, admove ſpeculum. *Pa.* Non optârim aliud ſpeculum; nec arbitror eſſe clarius ullum quàm in quo me nunc contemplor. *Ma.* Quod ſpeculum mihi narras? *Pa.* Oculos tuos. *Ma.* Argutator, ut ſemper tui ſimilis es! Sed unde doces eſſe exanimem te? An cibum capiunt umbræ? *Pa.* Capiunt, ſed inſipidum, qualem ego. *Ma.* Quibus igitur veſcuntur? *Pa.* Malvis, porris & lupinis. *Ma.* Atqui tu non abſtines à capis & perdicibus. *Pa.* Verum, ſed interim nihilo plùs ſapiunt palato meo quàm ſi malvis veſcerer, aut betis abſque pipere, vino & aceto. *Ma.* O te miſerum! & tamen interim obeſulus es. An & loquuntur exanimes? *Pa.* Sic ut ego, voce perquam exili. *Ma.* Atqui nuper cùm audirem te convitiantem rivali tuo, vox non erat admodum exilis. Sed obſecro te, num etiam ambulant umbræ? num veſtiuntur? num dormiunt? *Pa.* Etiam coëunt, ſed ſine more. *Ma.* Næ tu ſuavis nugator es. *Pa.* Sed quid dices ſi argumentis* Achilleis evincam & me eſſe mortuum, & te eſſe homicidam? *Ma.* Abſit omen, Pamphile; ſed aggredere ſophiſma. *Pa.* Primùm, illud mihi donabis, opinor, mortem nihil aliud eſſe quàm abductionem animæ à corpore. *Ma.* Largior. *Pa.* Sed ità, ut nè repoſcas quod dederis. *Ma.* Non fiet. *Pa.* Tum haud inficiaberis eum qui alteri adimit animam, homicidam eſſe. *Ma.* Accedo. *Pa.* Concedes & illud, quòd à graviſſimis authoribus dictum tot ſeculorum ſuffragiis comprobatum eſt, animam hominis non illic eſſe ubi animat, ſed ubi amat. *Ma.* Iſthuc explana craſſiùs, non enim ſatis aſſequor quid velis. *Pa.* Et hoc ſum infelicior, quòd iſthuc non æquè ſentis atque ego. *Ma.* Fac ut ſentiam. *Pa.* Eâdem operâ fac ut ſentiat adamas. *Ma.* Equidem puella ſum, non lapis. *Pa.* Verum, ſed adamante durior. *Ma.* Sed perge colligere. *Pa.* Qui corripiuntur afflatu divino, nec audiunt, nec vident, nec olfaciunt, nec ſentiunt, etiamſi occidas. *Ma.* Audivi ſanè. *Pa.* Quid conjectas eſſe in cauſa? *Ma.* Dic tu, Philoſophe. *Pa.* Nimirum quoniam animus eſt in cœlis, ubi habet quod vehementer amat, & abeſt à corpore. *Ma.* Quid tum poſtea? *Pa.* Quid tum? dura. Illud conſequitur, & me eſſe mortuum, & te eſſe homicidam. *Ma.* Ubi eſt igitur anima tua? *Pa.* Illic ubi amat. *Ma.* Quis autem

* Achilleum argumentum fortiſſimum & irreſragabile eſt apud Ariſtotelem, libro de Phyſico auditu.

rem ademit tibi animam? Quid ſuſpiras? Dic liberè: dices impunè. *Pa.* Crudeliſſima quædam puella, quam ego tamen nè mortuus quidem odiſſe poſſum. *Ma.* Humanum ingenium! Sed cur illi viciſſim non adimis ſuam animam, *Par pari*, quod aiunt, *referens*? *Pa.* Nihil me felicius, ſi quidem liceat facere permutationem, ſic ut illius animus viciſſim demigret in pectus meum, quemadmodum meus animus totus demigravit in corpus illius. *Ma.* At licétne mihi tecum viciſſim ſophiſtam agere? *Pa.* Sophiſtriam. *Ma.* Num fieri poteſt ut idem corpus ſit animatum & exanime? *Pa.* Non eodem quidem tempore. *Ma.* Cùm abeſt anima, tum mortuum eſt corpus? *Pa.* Eſt. *Ma.* Nec animat niſi cùm adeſt? *Pa.* Eſto ſanè. *Ma.* Qui fit igitur ut, cùm ibi ſit ubi amat, animat tamen corpus unde demigravit? Quòd ſi animat etiam cùm amat alibi, quomodo vocatur exanime corpus quod animatum eſt? *Pa.* Argutare tu quidem talis ſophiſticè; ſed me talibus pedicis non capies. Anima quæ moderatur utcunque corpus amantis impropriè dicitur anima, cùm revera ſint tenues quædam animæ reliquiæ; non aliter quàm odor roſarum manet in manu, etiam roſâ ſubmotâ. *Ma.* Difficile eſt, ut video, vulpem capere laqueo. Sed illud reſponde, Nonne agit qui occidit? *Pa.* Maximè. *Ma.* Et patitur qui occiditur? *Pa.* Scilicet. *Ma.* Quî ſit igitur ut, cùm qui amat agat, quæ amatur patiatur; occidere dicatur quæ amatur, cùm amans potius occidat ſeipſum? *Pa.* Imò contrà, qui amat patitur, quæ amatur agit. *Ma.* Iſthuc nunquam evinces apud (*a*) Areopagitas grammaticos. *Pa.* At evincam apud (*b*) Amphictyones dialecticos. *Ma.* Verùm nè graveris & illud reſpondere, Volens amas, an nolens? *Pa.* Volens. *Ma.* Cùm igitur liberum ſit non amare, videtur homicida ſui quiſquis amat, præterque jus accuſat puellam. *Pa.* Atqui puella non ideo occidit quòd amatur, ſed quòd non amat mutuùm. Occidit autem quiſquis ſervare poteſt, nec ſervat. *Ma.* Quid ſi juvenis amat inconceſſam, hoc eſt, uxorem alienam, aut virginem Veſtalem? Num illa amabit mutuùm, ut ſervet amantem? *Pa.* Sed hîc juvenis amat quod amare fas piúmque eſt, atque etiam æquum & bonum, & tamen occiditur. Quòd ſi leve eſt homicidii crimen, & veneficii ream peragam. *Ma.* Iſthuc prohibeant ſuperi. An (*c*) Circen quampiam ex me facies? *Pa.* Aliquid & iſtâ crudelius. Nam porcus aut urſus eſſe malim quàm id quod nunc ſum, exanimis. *Ma.* Quo tandem veneficii genere perdo homines? *Pa.* (*d*) Faſcino. *Ma.* An

a Athenis Areopagitæ judicabant de capitalibus, unde ridiculè deflectit vocem ad grammaticos.

b Amphictyonum concilium erat quod apud Thermopylas cogi ſolebat, ad quod duodecim populi convenìebant ſub Amphictyone Deucalionis filio, Jones, Dores, Perrhæbi, Bœoti, Magnetes, Achæi, Phthii, Molienſes, Dolopes, Æmones, Delphi, Phocenſes. Sic & Dialecticorum variæ ſunt ſectæ.

c Circe filia Solis inſignis venefica.

d Faſcinum veneficii genus, quo homines oculorum maleficio ad extremos miſeriarum terminos dejiciuntur.

An igitur vis ut posthac abs te deflectam noxios oculos? *Pa.* Bona verba. Imò magis adflecte. *Ma.* Si mihi sunt oculi fascinatores, quî fit ut non contabescant & cæteri quos obtueor? Itaque suspicor fascinum istud esse in tuis oculis, non in meis. *Pa.* Non sat tibi erat jugulare Pamphilum, ni insultes insuper? *Ma.* O lepidum mortuum! Sed quando parabuntur exequiæ? *Pa.* Opinione tuâ celeriùs, ni tu succurras. *Ma.* Egon' rem tantam possum? *Pa.* Potes vel mortuum ad vitam revocare, idque minimo negotio. *Ma.* Si quis mihi porrigat (*a*) panacen. *Pa.* Nihil opus herbis, tantùm redama. Quid autem facilius? imò quid æquius? Non aliter absolvêris ab homicidii crimine. *Ma.* Apud quod tribunal peragar rea? Areopagitarum? *Pa.* Non, sed apud tribunal Veneris. *Ma.* Aiunt deam esse placabilem. *Pa.* Imò nullius ira perinde formidabilis. *Ma.* Habet (*b*) fulmen? *Pa.* Non. *Ma.* Habet tridentem? *Pa.* Nequaquam. *Ma.* Habet hastam? *Pa.* Minimè, sed est Dea maris. *Ma.* Non navigo. *Pa.* Sed habet puerum. *Ma.* Non est formidabilis ætas. *Pa.* Vindicem ac pervicacem. *Ma.* Quid is mihi faciet? *Pa.* Quid faciet? prohibeant omnes superi. Nolim enim li li malum ominari cui bene volo. *Ma.* Tamen effare; nulla mihi superstitio est. *Pa.* Dicam ergó. Si hunc sprevert amantem non omnino mutuo indignum amore, nisi fallo, ille fortasse jussu matris immittet tibi pessimo veneno tinctum jaculum, ut in fordidum aliquem depereas, qui te non amen non redamet. *Ma.* Supplicium narras abominandum. Ego sanè vel mori præoptârim, quàm perditè amare deformem, nec amore mutuo respondentem. *Pa.* Atqui nuper hujus fuit mali exemplum insigniter editum in puellam quandam. *Ma.* Ubi locorum? *Pa.* Aureliæ. *Ma.* Quot annos sunt? *Pa.* Quot anni? Vix sunt menses decem. *Ma.* Puellæ quod erat nomen? Quid hæres? *Pa.* Nihil: novi tanquam te. *Ma.* Quin igitur edis nomen? *Pa.* Quia non placet omen. Utinam alio quovis nomine dicta fuisset. Idem habebat nomen quod tu. *Ma.* Pater quis erat? *Pa.* Vivit adhuc inter jureconsultos præcipui nominis, re splendidâ. *Ma.* Adde nomen. *Pa.* Mauritius. *Ma.* Cognomen. *Pa.* Aglaius. *Ma.* Vivítne mater? *Pa.* Nuper reliquit superos. *Ma.* Quo morbo periit? *Pa.* Quo morbo rogas? mœrore. Et pater, tametsi vir cum primis fortis periclitabatur. *Ma.* Licétne scire matris quoque nomen? *Pa.* Maximè; Sophroniam nemo non novit. Sed quid sibi vult ista percontatio? an me putas apologum comminisci? *Ma.* Egon' de te suspicarer hoc? Hæc suspicio pronior est in sexum

(*a*) Herba quæ *medetur Omnibus morbis*, unde & nomen habet.

(*b*) Fulmen est telum Jovis, tridens Neptuni, hasta Palladis.

ſexum noſtrum. Sed narra quid acciderit puellæ. *Pa.* Puella erat honeſto loco nata, ut dixi, re lautâ, formâ perquam eleganti; quid multis? digna principi marito. Hujus nuptias ambiebat procus quidam, illi non diſſimilis. *Ma.* Quo nomine? *Pa.* Hei mihi! offendor omine. Pamphilus & ille dictus eſt. Illa nihil non tentantem pertinaciſſimè ſprevit. Juvenis dolore contabuit. Nec ità multò pòſt, illa deperire cœpit in quendam, ſimium veriùs quàm hominem. *Ma.* Quid ais? *Pa.* Adeò perditè, ut ſatis dici non queat. *Ma.* Jam elegans puella tam deformem? *Pa.* Vertice acuminato, raro capillitio, eóque lacero & impexo, furfure ac lendibus oppleto; pleramq; cranii cutem nudaverat *(a)* alopecia; oculis refugis, naribus ſimis ac ſurſum hiantibus, ore ſparſo, dentibus putridis, balbutiente linguâ, mento ſcabioſo: ſcapulas deformabat gibbus; venter prominulus, crura vara. *Ma.* Therſiten quempiam mihi depingis. *Pa.* Imò aiunt illi non fuiſſe niſi unam auriculam. *Ma.* Altera perierat illi fortaſſe in bello. *Pa.* Imò in pace. *Ma.* Quis hoc auſus eſt? *Pa.* Dionyſius carnifex. *Ma.* Fortaſſe formæ infelicitatem perſabat res ampla domi. *Pa.* Imò decoxerat, ac plus quàm animam debebat. Cum hoc marito tam inſignis puella nunc degit ætatem, ac ſubindè vapulat. *Ma.* Rem miſeram narras. *Pa.* Sed veram. Sic viſum eſt *(b)* Nemeſi juvenis ſpreti contumeliam ulciſci. *Ma.* Ego citiùs optárim extingui fulmine quàm talem ferre maritum. *Pa.* Ergò nè provoca Nemeſim, & amantem redama. *Ma.* Si quidem iſthuc ſatis eſt, redamo. *Pa.* Sed optárim iſtum amorem eſſe perpetuum ac proprium: conjugium ambio, non amicam. *Ma.* Neq; me id fugit, ſed diu deliberandum eſt in eo quod ſemel cœptum reſcindi non poteſt. *Pa.* Apud me quidem nimiùm diu deliberandum eſt. *Ma.* Vide autem nè tibi imponat amor non optimus conſultor. Nam cœcum eſſe ferunt. *Pa.* Sed oculatus eſt, qui ex judicio naſcitur, non ideo mihi talis videris, quòd amem te; ſed ideo te amo, quòd talem te conſpexerim. *Ma.* At vide nè non ſatis me perſpectam habeas. Si *(c) calceum induiſſes, tum demum ſentires quâ parte te urgeret.* Pa. *(d)* Jacienda eſt alea: quanquam ego multis auguriis cólligo rem meliùs ceſſuram. *Ma.* Etiam augur es? *Pa.* Sum. *Ma.* Quibus igitur auguriis colligis? An volavit noctua? *Pa.* Illa volat ſtultis. *Ma.* An à dextris advolavit jugum columbarum? *Pa.* Nihil iſtiuſmodi. Sed mihi jam annis aliquot perſpecta eſt probitas tuorum parentum: ea primùm avis eſt non peſſima, è bonis prognatum eſſe. Neq; me clam eſt quàm ſalubribus monitis, quàm ſanctis exemplis apud hos ſis inſtituta. Et plus eſt bene

a Defluvium capillorum, morbus ſædus.

b Dea vindex inſolentiæ.

c Alludit ad dictum Pauli Æmilii, repudiatâ uxore.

d Jacere aleam, facere periculum.

bene inſtitui quàm bene naſci. Habes alterum augurium. Ad hæc meis majoribus non omnino malis, ni fallor, jam olim cum tuis amicitia non vulgaris intercedit: quin & nos inter nos *à teneris*, quod aiunt, *unguiculis* noti ſumus; nec malè convenit genius noſtris. Jam ætas inter nos, res, dignitas, nobilitas inter utriuſque parentes, penè paria ſunt. Demum, quod eſt in amicitia præcipuum, tui mores mihi videntur non peſſimè quadrare ad meum ingenium. Poteſt enim per ſe præclarum eſſe, quod tamen non ſit aptum. Quàm mei viciſſim tuo congruant, neſcio. Hæ videlicet aves (mea lux) mihi promittunt fore inter nos felix, perpetuum, ac lætum jucundúmque connubium, modò nè tuus animus (*a*) mali ominis cantionem nobis occinat. *Ma.* Quam cantelenam optas? *Pa.* Ego præcinam, Sum tuus: tu ſuccine, Sum, tua. *Ma.* Brevis quidem cantiuncula, ſed longum habet (*b*) epiphonema. *Pa.* Quid refert quàm longum, modò lætum? *Ma.* Adeò mihi es inviſus, ut nolim te committere cujus in poſterum pœniteat. *Pa.* Deſine malè ominari. *Ma.* Fortaſſis alia tibi videbor ubi morbus aut ætas hanc formam immutaverit. *Pa.* Nec hoc corpus, ô bona, ſemper erit æquè ſuculentum. Sed ego non contemplor tantùm iſtud undique florens & elegans domicilium; hoſpitem magis amo. *Ma.* Quem hoſpitem? *Pa.* Animum iſtum tuum, cujus decor ſemper cum ætate creſcet. *Ma.* Næ tu plùs quàm Lynceus es, ſi iſtum perſpicis per tot tectoria. *Pa.* Animum animo perſpicio. Ad hæc, in communibus liberis ſubindè repubeſcemus. *Ma.* Sed interim perit virginitas. *Pa.* Verum. Sed eho, dic mihi, ſi tibi eſſet elegans pomarium, optares illic nihil unquam gigni præter flores? an malles, delapſis floribus, videre arbores maturis pomis gravidas? *Ma.* Ut argutatur? *Pa.* Saltem illud reſponde, Utrum eſt elegantius ſpectaculum, vitis humi jacens & computreſcens; an amplexa palum aut ulmum, eámque purpureis uvis degravans? *Ma.* Reſponde tu mihi viciſſim, Utrum ſpectaculum amœnius, roſa nitens & lactea in ſuo frutice; an decerpta digitis, ac paulatim marceſcens? *Pa.* Ego roſam exiſtimo feliciorem quæ marceſcit in hominis manu, delectans interim & oculos & nares quàm quæ ſeneſcit in frutice; nam & illic futurum erat ut marceſceret: quemadmodum felicius eſt vinum quod bibitur antequam aceſcat. Quanquam non ſtatim marceſcit flos puellæ, ſi nupſerit: imò video multas quæ ante nuptias pallebant, languebant, ac velut extabeſcebant, ex congreſſu viri ſic enituiſſe, ut tum demum florere

a Id eſt, recuſet.

b Quod in fine acclamatur. Facile eſt dicere Volo, Volo; ſed his duobus verbis contrahitur indiſſolubile vinculum.

florere cœperint. *Ma.* Attamen favorabilis ac plausibilis, apud omnes est Virginitas. *Pa.* Elegans quidem res puella virgo; sed quid juxta naturam prodigiosius anu virgine? Nisi mâtri tuæ defluxisset flos ille, nos istum floscul̃um non haberemus. Quòd si, ut spero, non sterile fuerit nostrum conjugium, pro una virgine multas dabimus. *Ma.* Attamen aiunt rem Deo gratissimam esse castitatem. *Pa.* Et ideo castam puellam mihi cupio nubere, ut cum illa castè vivam. Magis erit animorum quàm corporum conjugium. Gignemus Reipublicæ, gignemus Christo. Quantulum aberit hoc matrimonium à virginitate? Et fortassis olim sic convivemus quemadmodum vixit cum Maria Joseph. Sed interim discemus virginitatem. Non enim statim pervenitur ad summum. *Ma.* Quid ego audio? Violanda virginitas, ut discatur? *Pa.* Quidni? Quemadmodum paulatim bibendo vinum parciùs, discimus esse * abstemii. Uter tibi videtur temperantior qui in mediis deliciis accumbens abstinet, an qui semotus ab iis quæ provocant intemperantiam? *Ma.* Arbitror eum fortiùs temperantem, quem parata copia non potest corrumpere. *Pa.* Utri veriùs debetur laus castitatis, esne qui semet exsecat, an qui membris integris tamen abstinet à Venere? *Ma.* Equidem posteriori meo calculo tribuerim laudem castitatis, priori dementiam. *Pa.* An qui voto adstricti abjurant matrimonium, nonne quodammodo exsecant sese? *Ma.* Videtur. *Pa.* Jam non est virtus non coire. *Ma.* Annon est? *Pa.* Sic accipe. Si per se virtus esset non coire, vitium esset coire. Nunc incidit ut vitium sit non coire, coire virtus. *Ma.* Quando hoc incidit? *Pa.* Quoties ab uxore jus suum petit maritus, præsertim si prolis amore quærit complexum. *Ma.* Quid si lasciviat? non est fas negare? *Pa.* Fas est monere, vel rogare potiùs blandiùs, ut temperet: pernegare instanti fas non est. Quanquam hac quidem in parte raras audio querelas maritorum de suis uxoribus. *Ma.* At dulcis est libertas. *Pa.* Imò gravis est farcina Virginitas. Ego tibi rex ero, tu mihi regina: imperabimus familiæ nostro arbitratu. An tibi videtur ista esse servitus? *Ma.* Vulgus conjugium capistrum vocat. *Pa.* Sed ipsi vero capistro digni sunt qui sic vocant. Dic mihi, quæso, an non animus tuus est alligatus corpori? *Ma.* Videtur. *Pa.* Non aliter quàm avicula caveæ. Et tamen consule illum, an cupiat esse liber. Negabit, opinor. Quamobrem? Quia libenter est alligatus. *Ma.* Res est utrinque modica. *Pa.* Tantò tutior. Eam tu domi augebis *Parsimoniâ*, quæ non sine causa dicta

* Qui non bibunt vinum, quasi dicas, *absq; temeto.*

Conjugium capistrum.

dicta est *magnum vectigal*; ego foris industriâ. *Ma.* Innumeras curas secum adferunt liberi. *Pa.* Sed iidem innumeras voluptates, ac sæpenumero multo cum fœnore reponunt parentibus officium. *Ma.* Misera quædam res est orbitas. *Pa.* An nunc orba non es? Quid autem opus in re dubia malè ominari? Dic mihi utrùm malles nunquam nasci, an nasci moritura? *Ma.* Equidem malim nasci moritura. *Pa.* Sic miserior est orbitas; quæ prolem nec habuit, nec habitura est; quemadmodum feliciores sunt qui vixerunt, quàm qui nec nati sunt, nec nascentur unquam. *Ma.* Qui sunt isti qui non sunt, nec erunt? *Pa.* Quanquam qui recusat ferre casus humanos, quibus omnes ex æquo sumus obnoxii sive plebei sumus sive reges, is è vita migret oportet; & tamen quicquid acciderit, tu non feres nisi dimidium, ego majorem portionem in me transferam. Ità si quid acciderit læti, gemina fiet voluptas; si quid mali, societas adimet dimidium ægritudinis. Mihi verò, si fata vocent, dulce fuerit vel immori tuis complexibus. *Ma.* Faciliùs ferunt homines quod juxta communes naturæ leges accidit: sed video quantò plus molestiarum adferunt nonnullis parentibus liberorum mores, quàm mortes. *Pa.* Istius rei nè quid accidat, maxima ex parte in nobis situm est. *Ma.* Quî sic? *Pa.* Quoniam ferè boni nascuntur ex bonis, quod ad indolem attinet. Neque enim è columbis nascuntur milvi. Dabimus igitur operam ut ipsi boni simus. Deinde curabimus liberos nostros ab ipso statim lacte sanctis præceptis & opinionibus imbuendos. Plurimùm refert quid infundas rudi testulæ. Ad hæc, curabimus ut domi habeant exemplum vitæ quod imitentur. *Ma.* Difficile est quod narras. *Pa.* Nec mirum, quia pulchrum est: atq; ob hoc ipsum tu quoque difficilis es. At tanto studiis acrioribus huc enitemur. *Ma.* Habebis sequacem materiam: tu vide ut me formes fingásque. *Pa.* Sed interim pronuncia tria verba *Ma.* Nihil faciliùs; sed verba simulatque semel evolârint, non revolant. Dabo consilium utrique commodius. Ages cum tuis ac meis parentibus ut utrorumq; voluntate res transigatur. *Pa.* Ambire me jubes; tu potes tribus verbis rem certam reddere. *Ma.* An possim, nescio; mei juris non sum. Nec sine majorum authoritate olim coibant conjugia. Verùm, utcunq; est, arbitror auspicatius fore nostrum conjugium, si parentum authoritate coeat. Et vestrum est ambire; nobis decorum non est. Gaudet enim rapi virginitas, etiamsi nonnunquàm vehementiùs amemus. *Pa.* Non pigebit ambire, modo

a Jocatur in hoc quod ridiculè dixerat juvenis, cum qui non sunt, nec futuri sunt, plùs aut minùs felices dici non possunt.

Liberi unde fiant boni.

modò nè me frustretur tuum unius suffragium. *Ma.* Non frustrabitur; bono animo esto, mihi Pamphile. *Pa.* Tu mihi hîc religiosior es quàm vellem. *Ma.* Imò tu tuum ipsius suffragium apud te priùs expende. Nec affectum istum tuum adhibe in consilium, sed rationem Quod effectus decernit, temporarium est: quod autem dictat ratio, perpetuò solet placere. *Pa.* Næ tu pulchrè philosopharis; itáque parere certum est tuis consiliis. *Ma.* Non pœnituerit obsequii. Sed heus tu, incidit interim scrupulus qui meum animum malè habet. *Pa.* Valeant scrupuli. *Ma.* Vin' me nubere mortuo? *Pa.* Nequaquam, sed revixero. *Ma.* Amovisti scrupulum. Bene vale, mi Pamphile. *Pa.* Isthoc tu cura. *Ma.* Precor tibi lætam noctem. Quid suspiras? *Pa.* Lætam noctem, ais? Utinam largiare quod precaris. *Ma.* Nè quid præpropere; *adhuc* (a) *tua messis in herba est.* *Pa.* (*b*) Nihilne tui mecum auferam? *Ma.* (*c*) Hunc pastillum, qui tibi cor exhilaret. *Pa.* Adde saltem osculum. *Ma.* Cupio tibi virginitatem integram & illibatam tradere. *Pa.* An osculum aliquid decerpit virginitati? *Ma.* Vis igitur ut aliis quoque largiar oscula? *Pa.* Nequaquam; mihi servari volo mea oscula. *Ma.* Tibi servo. Quanquam est aliud cur in præsentia nec ausim dare osculum. *Pa.* Quid isthuc? *Ma.* Ais tuum animum penè totum demigrâsse in corpus meum, in tuo quàm minimum supersesse: Vereor itaque nè in osculo hoc ipsum quod in te supereset transiliat in me, túque jam totus fias exanimis. Accipe igitur dextram, mutui amoris symbolum, ac bene vale. Tu gnaviter rem gere. Ego interim Christum comprecabor, ut quod agitur, utríque nostrûm velit esse felix ac fausum.

a Ovidius, A segete ductum, quæ primùm herbascit deinde fert aristas, tandem flavescit ad messem.

b Ambiguè dictum. Nam si sit genitivus à *tu*, petit osculum, si à *tuum*, petit aliud. At illa secùs interpretatur quam ille sensérat. Ovid. *ulterius nil habet illa mei.*

c Pastillus est sphærula ex odoribus confecta, quàm manibus circumferunt. Horatius, *Pastillos, Rufillos olet, Gargonios hircum.*

ARGUMENTUM.

Virgo abhorrens à nuptiis fieri vult Monacha. Suadetur in contrarium, ut suis hac in re moderetur affectibus, neque invitis parentibus tentet quippiam; potius ut nubat. Virginitas enim potest esse in vitâ conjugali. Mores Monachorum in Cœnobiis suis perstringuntur. Liberi *unde dicantur. Detestatur plagiarios istos qui adolescentes & puellas in Monasteria pelliciunt, quasi nulla alibi daretur Salus: Unde multa feliciſima ingenia sepeliuntur viva.*

EUBULUS, CATHARINA.

Eu. GAudeo tandem finitam esse cœnam, ut liceat frui hâc deambulatione quâ nihil amœnius. *Ca* Et me jam tædebat sessionis. *Eu.* Quam vernat, quam arridet undique mundus! Hæc nimirum est illius adolescentia. *Cath.* Sic est. *Eu.* At cur tuum ver non æquè arridet?

Ca. Quamobrem? *Eu.* Quia subtristis es. *Ca.* An videor alio vultu quàm soleo? *Eu.* Vis ostendam te tibi? *Ca.* Maximé. *Eu.* Vides hanc rosam sub imminentem noctem foliis contractioribus? *Ca.* Video. Quid tum postea? *Eu.* Talis est vultus tuus. *Ca.* Bella collatio. *Eu.* Si mihi parùm credis, in hoc fonticulo contemplare teipsam. Quid sibi tandem volebant & inter cœnandum ista tam crebra suspiria? *Ca.* Desine percontari quod tuâ non refert scire. *Eu.* Imò meâ refert maximè, qui non possum esse hilaris nisi te quoque videam hilarem. Ecce autem iterum suspirium, hui! quàm ex imo pectore ductum! *Ca.* Est quod angat animum, sed effari non est tutum. *Eu.* Mihi non dices, qui te chariorem habeo sorore propria? Mea Catharina, nè verere; quicquid est rei, tutò *(a)* depones his auribus. *Ca.* Ut tutò dicam, vereor nè frustrà dicam non auxiliaturo. *Eu.* Qui scis? Si non re ipsâ, fortassis consilio consolandóque juvero. *Ca.* Non possum eloqui. *Eu.* Quid isthuc est rei? odisti me? *Ca.* Sic odi, mihi ut minùs charus sit meus germanus: & tamen animus non fert ut eloquar. *Eu.* Fateberis igitur, si divinàro? Quid tergiversaris? Promitte, alioqui non omittam urgere. *Ca.* Age, promitto. *Eu.* Prorsus ego non video quid tibi desit ad summam felicitatem. *Ca.* Utinam vera prædicares. *Eu.* Primùm adest ipse flos ætatis. Nam, nisi fallor, agis annum jam decimum septimum. *Ca.* Sic est. *Eu.* Nondum igitur, opinor, discruciat te metus senectæ. *Ca.* Nihil minus. *Eu.* Adest forma nullâ parte non felix. Et & istud præcipuum Dei donum. *Ca.* De forma, qualis qualis est, nec glorior, nec queror. *Eu.* Tum color & habitudo corporis indicat te esse prosperâ valetudine, nisi quid est morbi occultioris. *Ca.* Nihil istiusmodi, gratia Deo. *Eu.* Fama est integra. *Ca.* Ità confido. *Eu.* Adest ingenium isto dignum corpore, felicissimum, & quale mihi optem ad liberales disciplinas. *Ca.* Si quod est, Dei munus est. *Eu.* Nec deest morum amabilis gratia, quam in felicissimis etiam formis non rarò desideramus. *Ca.* Optârim equidem mores me dignos. *Eu.* Multorum animos dejicit generis infelicitas: tibi parentes sunt & bene nati, & probi, & re lautâ, & tui amantissimi. *Ca.* Hinc nihil queror. *Eu.* Quid multis? Ego mihi ex omnibus puellis, quas habet hæc regio, non delegerim aliam sponsam quàm te, si quod sidus mihi prosperum affulgeret. *Ca.* Nec ego deligerem alium sponsum, si placeret ullum conjugium. *Eu.* Et tamen magnum quiddam esse debet quod sic discruciat animum tuum. *Ca.* Est omnino nec leve

a Deponit magistratum qui se abdicat magistratu; deponit pignus qui certat, & deponit qui rem suam servandam tradit alienæ fidei. Sic Horatius, *Quicquid habes, age, Depone tutis auribus.*

leve. *Eu.* Non ægre feres si divinem. *Ca.* Jam pollicita sum. *Eu.* Expertus novi quanta crux sit amor. Age, fratere nunc, promisisti. *Ca.* Amor est in causa, sed non ejus generis, cujus tu suspicare. *Eu.* Quod genus tu mihi narras? *Ca.* Divina. *Eu.* Equidem consumpsi omnem divinationem meam. Et tamen non omittam hanc manum donec extorsero quid sit. *Ca.* Ut violentus es! *Eu.* Depone in sinum meum quicquid isthuc est curæ. *Ca.* Quando sic urges, dicam. Jam indè à teneris annis me mirus quidam affectus habebat. *Eu.* Quis? obsecro. *Ca.* Ut adjungerer collegio sacrarum virginum. *Eu.* Ut fieres monacha? *Ca.* Sic habet. *Eu.* Hem! *(a) pro thesauro carbones.* *Ca.* Quid ais, Eubule? *Eu.* Nihil, mea lux; tussiebam. Sed perge dicere. *Ca.* Huic animo meo semper pertinacissimè restitêre parentes. *Eu.* Audio. *Ca.* Ego contrà precibus, blanditiis, lacrymis oppugnabam parentum pietatem. *Eu.* Res mira. *Ca.* Tandem, cùm ego nullum facerem finem orandi, obsecrandi, lacrymandi, polliciti sunt, ubi pervenissem ad annum decimum septimum, sese obtemperaturos voluntati meæ, si modò tum idem perstaret animus. Venit is annus, manet idem animus, parentes tamen contra promissum pernegant. Hoc est quod discruciat animum meum. Aperui morbum meum; tu nunc medicum age, si quid potes. *Eu.* Primùm, illud dabo consilium, suavissima virgo, ut modereris affectibus tuis; & si id non contiget quod vis, id velis quod possis. *Ca.* Emoriar nisi quod volo assequar. *Eu.* Et unde cepisti istum fatalem affectum? *Ca.* Olim admodum puella ducta sum in quoddam virginum collegium, circumducebamur, ostendebantur omnia: placebant virgines vultibus nitentibus, videbantur angelæ; in templo nitebant omnia, atque etiam fragrabant, nitebant horti cultissimi. Quid multis? Nihil non arridebat, quocunque vertebam oculos. Accedebant ad hæc blandissima virginum colloquia. Unam atque alteram illic reperi quacum olim infantula lusitare consuevi. Ex eo tempore cœpit animus ardere ejus vitæ desiderio. *Eu.* Non sum improbaturus sacrarum virginum institutum; quanquam non omnia conducunt omnibus: sed habitâ tui genii ratione, quem mihi videor ex vultu moribúsque tuis collegisse, suaserim ut nubas marito tui simili, teque domi novum instituas collegium, cujus maritus agat patrem, tu matrem. *Ca.* Emoriar citiùs quàm virginitatis propositum deseram. *Eu.* Res est egregia virginitas, si pura sit: sed nihil necesse est ut hâc gratiâ dedas te in collegium, unde non possis postea eximi.

a Cùm aliud invenitur quàm expectabatur.

Licet apud parentes virginitatem tueri tuam. *Ca.* Licet, at non perinde tutó. *Eu.* Imò, ut ego arbitror, aliquantò tutiùs quàm apud illos crassos, semper cibo distentos monachos. Nec enim castrati sunt, nè tu sis insciens. Patres vocantur, ac frequenter efficiunt ut hoc nomen verè competat in ipsos. Olim nusquam virgines honestiùs vivebant quàm apud parentes, nec alium habebant patrem quàm Episcopum. Sed obsecro, dic mihi, quod tibi collegium ex omnibus delegisti, cui te addîcas in servitutem? *Ca.* Chrysercium. *Eu.* Agnosco, ædibus paternis vicinum. *Ca.* Rectè. *Eu.* Atqui pulchre novi totum hoc sodalitium; dignum verò ob quod patrem ac matrem & cognatam tibi honestámque familiam repudies! Nam ille patriarcha jampridem & ætate & vino & naturâ delirus est; nec illi quicquam jam sapit præter vinum. Habet duos sodales se dignos, Joannem & Jodocum. Quorum Joannes, ut fortasse vir malus non est, ità nihil habet viri præter barbam; eruditionis nè pilum quidem, prudentiæ non multò plus. Jodocus adeò stupidus est, ut nisi veste sacrâ commendaretur, obambularet publicitùs in cuculla fatui cum auriculis ac tintinnabulis. *Ca.* Mihi videntur viri boni. *Eu.* Meliùs istos novi quàm tu, mea Catharina. Isti fortasse sunt tibi patroni apud parentes, ut efficiant te (*a*) proselytam suam. *Ca.* Jodocus maximè favet. *Eu.* O fautorem! Sed fac isthîc nunc esse viros doctos ac bonos; cras erunt indocti ac mali: & quicunque obtigerint, tibi erunt ferendi. *Ca.* Offendunt me in ædibus paternis crebra convivia, nec semper virginea sunt quæ illic dicuntur inter conjugatos: & aliquoties fit ut osculùm negare non possim. *Eu.* Qui vitare studet quicquid offendit, is è vita migret oportet. Ità sunt aures assuefaciendi, ut audiant omnia, nec tamen nisi bona transmittant in animum. Parentes, opinor, permitunt tibi cubiculum peculiare. *Ca.* Maximè. *Eu.* Eò te subducas licebit si quod convivium acciderit turbulentius. Et dum illi potant ac nugantur, tu confabulare cum sponso tuo Christo; ora, psalle, gratias age. Non te inquinabit domus paterna, sed tu reddes eam puriorem. *Ca.* Attamen tutius est esse in sodalitio virginum. *Eu.* Non improbo castum sodalitium, nolim tamen te falli falsâ imaginatione. Ubi illic versata fueris aliquamdiu, ubi propiùs inspexeris, fortassis non perinde nitebunt omnia ut tibi quondam nitere videbantur. Nec omnes virgines sunt, mihi crede, quæ velum habent. *Ca.* Bona verba. *Eu.* Imo bona verba sunt quæ vera sunt. Nisi fortasse (*b*) elogium quod nos hactenus

Monachi Patres.

(*a*) Advenam quæ ex Christi verbis in professionem & sectam monachorum, inque illorum verba juravit. Allusum simul ad locum, *Matt.* 23.

(*b*) Titulus mercii, qui solet addi in legatis aut in munere. Ego scribendum arbitror *elogium*, ab imputando, quanquam reclamantibus codicibus.

hactenus judicavimus esse Virgini Matri proprium, ad plures transit ut dicantur, & à partu virgines. *Ca.* Abominor. *Eu.* Quin insuper, nec alioqui inter illas virgines sunt omnia virginea. *Ca.* Non? Quamobrem? obsecro. *Eu.* Quia plures inveniuntur quæ mores æmulentur (*a*) Sapphûs, quàm quæ referant ingenium. *Ca.* Isthuc quid sit non satis intelligo. *Eu.* Atque ideo hæc verba facio, nè quando intelligas, mea Catharina. *Ca.* Attamen animus eò fertur; atque hinc colligo hunc spiritum à Deo proficisci, quòd tot jam annis perseverat, & indies sit acrior. *Eu.* Imò mihi hoc nomine suspectus est iste tuus spiritus, quòd sic repugnant optimi parentes. Afflâsset & illorum animos Deus, si pium esset quod moliris. Sed istum spiritum hausisti ex illis nitoribus quos admodum puella vidisti, ex blandis virginum alloquiis, ex affectu erga veteres sodales, ex cultu sacro, ex ceremoniis sanè quàm speciosis, ex improbis hortatibus stultorum monachorum, & qui in hoc te venantur ut largiùs potent. Sciunt patrem esse liberalem ac benignum: aut illum habebunt convivam, sed hâc lege, ut secum adferat vinum quod decem strenuis potoribus sat sit; aut ipsi potabunt apud illum. Quare tibi fuerim author, nè quid novi tentes invitis parentibus, in quorum potestate nos Deus esse voluit. *Ca.* In hoc negotio pium est contemnere patrem ac matrem. *Eu.* Christi causâ pium est alicubi negligere patrem ac matrem neque enim piè faciat qui, Christianus, patrem Ethnicum, cujus omne vitæ præsidium pendeat à filio, deserat sinátque perire fame. Si nondum esses professi Christum in baptismo, & parentes vetarent te baptizari, piè faceres si Christum præferres impiis parentibus. Aut si nunc parentes adigerent ad impietatem aut turpitudinem, contemnenda esset illorum authoritas. Sed quid hoc ad collegium? Et domi Christum habes. Natura dictat, Deus approbat, Paulus hortatur, leges humanæ sanciunt, ut filii obediant parentibus: & tu te subduces ab authoritate parentum optimorum, ut pro vero patre te dedas factitio, & pro vera matre tibi adsciscas alienam, aut potiùs ut pro parentibus tibi dominos ac dominas adsciscas? Nam parentibus ità es obnoxia, ut tamen te liberam esse velint. Unde & * *liberi* vocantur filii-familias, quòd absint à conditione servorum. Nunc te pro libera tendis ultrò servam reddere. Christiana clementia maxima ex parte submovit omnem illam veterum servitutem, nisi quòd (*b*) in paucis regionibus adhuc ejus resident vestigia. At inventum est sub prætextu religionis novum

a Genitivus est Græcus. Hujus ingenium mire prædicatur, sed mores infamantur, quòd fucrit τὸ θεῖον. Id enim rectè significatum est.

Quomodo negligendi Parentes ob Christum.

* *Liceri* unde.

b Nescit servitutem nobilis illa meritò dicta *Francia*. In Westphalia & nonnullis Germaniæ partibus adhuc est servorum genus: Venetiæ venduntur Mauri & Mauræ non aliter quàm boves.

novum ſervitutis genus, ut nunc ſanè in pleriſque monaſteriis vivitur. Nihil ibi licebit niſi ex præſcripto; quicquid obvenerit tibi, illis accreſcet; ſi quo pedem moveris, retraheris è fuga, perinde quaſi parentem veneno necaveris. Quóque ſit evidentior ſervitus commutant veſtem quam dedère parentes, & ad exemplum priſcum eorum qui olim ſervos eſſent mercati, commutant nomen in baptiſmo inditum, ac pro Petro ſive Joanne, vocant Franciſcum, aut Dominicum, aut Thomam. Petrus dedit nomen Chriſto, & Dominico initiandus vocatur Thomas. Si militaris ſervus abjiciat veſtem à domino datam, videtur abdicâſſe dominum; & nos applaudimus illi qui veſtem accipit quam Chriſtus omnium dominus non dedit? & ob hanc mutatam graviùs punitur, quàm ſi centies abjiciat veſtem imperatoris ac domini ſui, quæ eſt mentis innocentia. *Ca.* Atqui hoc ipſum aiunt eximii meriti, ſi quis ſe ſponte dedit in hanc ſervitutem. *Eu.* Iſta verò doctrina Phariſaica eſt. Paulus contrà docet, ut *qui liber vocatus ſit, nè velit fieri ſervus*; ſed *potiùs operam det ut fiat liber.* Atque hoc infelicior eſt ſervitus, quòd pluribus dominis tibi ſerviendum ſit, quòd plerúmque ſtultis & improbis, quòd incertis, ac ſubindè novis. Illud mihi reſponde: * Emancipant te leges à jure parentum? *Ca.* Nequaquam. *Eu.* Licétne igitur tibi émere aut vendere fundum invitis parentibus? *Ca.* Minimé. *Eu.* Unde igitur tibi jus ut teipſam dedas neſcio quibus, invitis parentibus? An non tu illis chariſſima maximéque propria es poſſeſſio? *Ca.* In negotio pietatis ceſſant naturæ leges. *Eu.* Negotium pietatis potiſſimùm agitur in baptiſmo: hîc tantùm agitur de veſte mutanda, déque genere vitæ, quod per ſe neque bonum eſt neque malum. Jam illud mihi conſidera, quantum commoditatum ſimul amittas cum libertate. Nunc tibi liberum eſt in tuo cubiculo legere, orare, pſallere, quantum & quando gratum eſt animo tuo. Quòd ſi tædet cubiculi, licet audire cantiones eccleſiaſticas, addeſſe ſacris, audire ſacras conciones; & ſi quam videris matronam aut virginem egregiè probam ex ejus colloquio fieri meliorem; ſi quem virum inſigni probitate præditum, ex eo diſcere quod te reddat meliorem: licebit & concionatorem deligere qui puriſſimè Chriſtum doceat. Has res omnes, ex quibus præcipuus eſt profectus ad veram pietatem, amittis ſemel addicta collegio. *Ca.* Sed interim non ero monacha. *Eu.* Adhuc té movent nomina? Rem ipſam perpendito. Illi jactant obedientiam. Nam ea laus tibi

* Hoc eſt, manumittunt, liberè vivere ſinunt.

tibi deerit si obedias parentibus tuis, quibus Deus jubet obediri? si Episcopo tuo, aut pastori tuo? Num paupertatis, cùm in parentum manibus sint omnia: Quanquam olim in sacris virginibus præcipuè laudabatur à sanctis viris liberalitas in pauperes: eam præstare non poterant, si nihil possidebant. Porrò castitati tuæ nihil decedet, etiamsi vivas apud parentes. Quid igitur supereſt? Velum, linea vestis ex intima versa in extimam, ceremoniæ quædam, quæ per se nihil faciunt ad pietatem, neque quemquam commendant oculis Christi, qui spectat animi puritatem. *Ca.* Nova prædicas. *Eu.* Sed verissima. Cùm igitur non sis emancipata à jure parentum, cum tibi jus non sit vendendi vestem aut agrum, quomodo tibi jus facis dedendi te in servitutem alienam? *Ca.* Jus parentum, ut aiunt, non impedit ingressum religionis. *Eu.* In Baptismo nonne professa es religionem? *Ca.* Sum. *Eu.* Nonne religiosi sunt quicunque sequuntur præcepta Christi? *Ca.* Maximé. *Eu.* Quæ est igitur ista nova religio, quæ facit irritum quod & Naturæ lex sanxit, & vetus Lex docuit, & Evangelica lex comprobavit, & Apostolica doctrina confirmavit? Isthuc decretum non est à Deo proditum, sed in monachorum senatu repertum. Sic definiunt quidam & matrimonium esse ratum quod insciis, aut etiam invitis, parentibus inter puerum & puellam per verba *de præsenti* (sic enim illi loquuntur) contractum est. Atqui istud dogma nec naturæ sensus approbat, nec veterum leges, nec Moses ipse, nec Evangelica aut Apostolica doctrina. *Ca.* An igitur putas mihi non esse fas nubere Christo, nisi comprobantibus parentibus? *Eu.* Jam, inquam, nupsisti Christo, & illi nupsimus omnes. Quæ bis nubit eidem viro? Tantùm agitur de loco, de veste, de ceremoniis. Ob has res non arbitror esse contemnendum jus parentum. Et videndum est, nè, dum paras nubere Christo, (a) nubas aliis. *Ca.* At isti prædicant nihil esse sanctius quàm hîc contemnere parentes. *Eu.* Ab istis igitur doctoribus exige, ut proferant aliquem è sacris libris locum qui hoc doceat? quod si non poterunt, jubeto eos ebibere calicem vini (b) Belnensis; hoc poterunt. Ab impiis parentibus ad Christum confugere pietatis est. Sed à piis ad monachismum, hoc est, (quod non rarò usu venit) à probis ad improbos, quæ, rogo, pietas est? quanquam & olim ad Christum à paganismo conversus idololatris parentibus debebat obsequium, quatenus citra pietatis jacturam fieri poterat. *Ca.* Damnas igitur hoc totum vitæ institutum? *Eu.* Nequaquam. Verùm quemadmodum

a Hoc dicit propter collegia virginum quæ non vivunt juxta regulam, in quibus nonnunquam, proh dolor! una nubit multis.

b Belna oppidum in ducatu Burgundiæ, ubi vina laudatissima.

admodum nemini ſuadere velim, ut quæ ſe in hoc vitæ genus conjecerit, luctetur emergere: ità non dubitem hortari puellas omnes, præſertim indolis generoſæ nè ſe temere eò præcipitent unde poſt ſeſe non poſſunt explicare, præſertim cùm in ipſis collegiis ſæpè graviùs periclitetur virginitas, ac domi præſtare valeas quicquid ibi præſtatur. *Ca.* Urges tu quidem multis ac magnis argumentis, tamen hic affectus meus eximi non poteſt. *Eu.* Si non perſuadeo, quod tamen optârim, ſaltem illud fac memineris, * Eubulum monuiſſe. Interim, pro meo in te amore, precor ut tuus iſte affectus felicior ſit meo conſilio.

* Id eſt, *qui bene conſulit*, ab *eû bene* & *βουλὴ conſilium.*

ARGUMENTUM.

Virgo pœnitens ante peractam profeſſionem ad parentes ſues domum revertit. Detegunturque hic Monachorum præſtigiæ, qui ſpectris & viſis terrent & impellunt rudes animos in ſua cœnobia.

EUBULUS, CATHARINA.

Eu. TAles janitrices mihi ſemper optârim. *Ca.* Et ego ſemper tales pulſatores. *Eu.* Sed vale, Catharina. *Ca.* Quid ego audio? Valebo priùſquam ſalveam? *Eu.* Non huc veni ut te viderem lacrymantem. Quid ſibi vult, quòd protinus me conſpecto lacrymis ſuffuſi ſunt oculi? *Ca.* Quò fugis? mane, mane, inquam; ſumam alium vultum & ridebimus affatim. *Eu.* Quas aves hîc video? *Ca.* Eſt illius collegii patriarcha. Nè ſubducito te; jam perpotârunt: accumbe pauliſper; illo digreſſo confabulabimur noſtro more. *Eu.* Age, obtemperabo tibi, quæ mihi noluiſti. Nunc ſoli ſumus narra totam fabulam; malim enim ex te cognoſcere. *Ca.* Ex tot amicis, quos putabam ſapere plurimùm, nunc ſentio nullum fuiſſe qui mihi prudentius ac ſenilius conſilium dederit quàm tu omnium natu minimus. *Eu.* Dic mihi, quomodo expugnâſti parentum affectum? *Ca.* Primùm improbis hortatibus monachorum ac monacharum, deinde etiam meis precibus ac blandimentis labefactatus eſt matris animus; pater nullo pacto quibat perpelli. Tandem omnibus admotis machinis, & hic victus atque oppreſſus eſt potiùs quàm aſſenſit. Id factum eſt inter pocula: minitabantur homini malum exitium, ſi Chriſto ſuam ſponſam pernegaret. *Eu.* O improbitatem ſtolidorum! Quid fit deinde? *Ca.* Servor triduo domi clàm: interim ſemper aderant mulieres aliquot ejus collegii, quas illi Converſas vocant, hortatibus ſuis addentes animum ut perſiſterem in ſancto propoſito, ac ſolicitè caventes nequa cognatarum aut ſodalium adiret me,

quæ

quæ mentem videretur mutatura. Interim adornabantur vestes aliáque quæ ad convivium attinebant. *Eu.* Tibi quid interim erat animi? Num vacillabas? *Ca.* Non, sed passa sum quiddam tam horrendum, ut malim emori decies quàm iterum perpeti. *Eu.* Quæso, quid isthuc erat? *Ca.* Non possum effari. *Eu.* Quod mihi dixeris, amico tuo dixeris. *Ca.* Promittis silentium? *Eu.* Id præstiturus eram etiamsi nulla fuisses stipulata. Quasi verò me nondum nôris. *Ca.* Apparuit mihi spectrum horribili specie. *Eu.* Is nimirum erat genius tuus malus, qui te eò instigabat. *Ca.* Prorsus opinor fuisse cacodæmonem. *Eu.* Dic mihi, quæ species erat? Estne talis qualis pingitur, rostro adunco, longis cornibus, Harpyiarum unguibus, prælongâ caudâ? *Ca.* Tu ludis. At ego malim mihi terram dehiscere quàm denuò tale videre spectrum. *Eu.* Interim aderant mulieres illæ hortatrices? *Ca.* Non; nec unquam illis indicavi, tametsi valde sciscitantibus quid esset mali, cùm me totam exanimatam offendent. *Eu.* Vis tibi dicam quid fuerit? *Ca.* Si quidem potes. *Eu.* Illæ mulieres incantaverant te vel potiùs excantaverant tibi cerebrum. Sed interim tu persistebas in sententia? *Ca.* Maximè; nam aiebant id multis accidere qui se conferant Christo: verùm si primo illo congressu superetur tentator, pòst tranquilla fore omnia. *Eu.* Quâ pompâ producta es? *Ca.* Adornant me toto mundo meo, demittunt capillos: itaque non aliter quàm nuptura sponso. *Eu.* * Crassò monacho: hem! malè sit huic tussi. *Ca.* Ex ædibus paternis clarâ luce deducor ad collegium multis ad spectaculum concurrentibus. *Eu.* O scitos histriones! ut nôrunt agere suas fabulas simplici popello! Quot dies egisti in illo sancto virginum collegio? *Ca.* Ferme duodecim. *Eu.* Sed quæ res verterat animum tuum tam pertinacem? *Ca.* Non dicam quid sit, sed aliquid magni fuit. Pòst sex ab ingressu dies accerso matrem, obtestans, obsecrans, si me vivam velit, ut me eximeret ab eo collegio. Illa reluctatur animo meo, & hortatur ad constantiam. Pòst accerso patrem. Ille etiam objurgat, addens se ægre vicisse suos affectus, ut vicissim nunc vincerem animum meum, nec hoc dedecus conciliarem sibi, quòd resiliissem ab instituto. Tandem ubi video me nihil proficere, respondeo parentibus, me, si ità jubeant, in gratiam illorum moriturum. Nam hoc mihi certum esse, nisi maturè eximerer. Hoc audito, reduxerunt domum. *Eu.* Bene habet quòd maturè resilieris, priusquam servitutem æternam esses professa. Sed nondum audio quæ res mutârit

* Hoc dicit adversùs, & fingit tussim.

tàrit animum tuum tam ſubitò. *Ca.* Hoc nemo mortalium ex me ſit, hactenus, nec tu ſcies. *Eu.* Quid ſi divinem? *Ca.* Nec divinabis ſat ſcio: & ſi divines, non dicam. *Eu.* Tametſi conjecto. Verùm interim periit ſumptus. *Ca.* Plus quàm quadraginta coronati. *Eu.* O *(a)* comeſſatores nuptiales! Gaudeo tamen periiſſe pecuniam te nobis incolumi: poſthac auſculta melioribus conſiliis. *Ca.* Ità faciam, &, cum *piſcatore*, (b) *ictta ſapiam.*

a Comes deus eſt luxus, inde κωμάζειν, & Latinè comeſſari, quod eſt genialiter & cum luxu vivere. Non enim dicitur à comedendo.

b Vide proverbium, *Piſcator ictus ſapit*, ubi quis ſuo malo doctus ſapit.

ARGUMENTUM.

Hoc Colloquium quod inſcribitur Conjugium, ſive Uxor Μεμψίγαμος *tractat quæ ad mutuam conjugum benevolentiam alendam pertinent. De celandis maritorum vitiis; de non interrumpenda conjugum benevolentia; de ſarcendis offenſis; de corrigendis maritorum moribus; de obſequiis erga maritum. Ornatus mulierum qualis. Seipſam deboneſtat quæ maritum deboneſtat. Uxorem marito cedere æquum eſt. Iratâ uxore non iraſcendum marito, & contra. Concordia ſtudendum, quoniam non datur jam conſilio locus. Vitia noviſſe oportet conjugum, non odiſſe. Penes uxorem eſſe ut maritus ſit bonus, quæ dicitur eſſe jucunda marito, obſervans illius affectum, quibus rebus vel irritetur vel delineatur. Omnia placeant domi, cibus paretur quo delectatur. Si maritus ſit triſtis, uxor nè videat; ſi iratus, blandiùs alloquatur, aut ſilentio concedat iraſcenti. Abſque teſtibus ſit monitio. Methodus admonendi. Non quærendum aliis, niſi parentibus mariti: aut amicis, qui ſuâ prudentiâ mederi queant vitiis. Exemplum prudentis viri juvenculam uxorem moroſam optimè tractantis, delata ad ſoſerum querelâ: Uxoris item prudentis, quæ maritum ſuum machantem ſuâ correxit humanitate. Item viri qui uxorem percuſſerat iratus. Manſuetudine, comitate & officiis vincendi mariti. Non rixandum in lecto aut cubiculo, ſed curandum ut illic omnia feſtiva ſint ac jucunda, ſtatus Veneris morum eſt ſuavitas. Proles mutuam conciliat gratiam. Non fœmina divulſa marito. Sit ſemper memor reverentiæ viro debitæ.*

(a) EULALIA, (b) XANTIPPE.

a Prolè ac *ſuaviter loquens.*

b Rixoſa, quòd Socratis uxor Xantippe hoc vitio ſit nobilitata.

Eu. SAlve multùm, exoptatiſſima mihi Xantippe. *Xa.* Salve tantundem, mihi chariſſima Eulalia. Videre mihi ſolito formoſior. *Eu.* Itáne ſtatim me ſcommate excipis? *Xa.* Non profectò, ſed ità mihi videris. *Eu.* Fortaſſe novis veſtis commendat formam. *Xa.* Rectè conjectas. Nihil jam diu vidi elegantius. Suſpicor pannum eſſe Britannicum. *Eu.* Lana Britannica eſt, tinctura Veneta. *Xa.* Mollities hujuſum ſuperat. Quàm verò blandus purpuræ color? Unde tibi tam egregium munus? *Eu.* Unde decet honeſtas matronas accipere niſi à maritis ſuis? *Xa.* O te felicem, cui talis contigit ſponſus! At ego vellem me nupſiſſe (c) fungo cùm meo nuberem Nicolao. *Eu.* Quid ità? quæſo te. Tam citò malè convenit inter vos? *Xa.* Nec unquam conveniet cum tali. Vides quàm ſim pannoſa: ſic patitur uxorem ſuam incedere: diſpeream niſi ſæpe pudet me prodi

c Ità appellamus homines ſtultos ac nihili.

in publicum, cùm video quàm cultæ ſint aliæ quæ multò pauperioribus nupſere maritis. *Eu.* Matronarum ornatus non eſt in veſtibus aut reliquo corporis cultu, quemadmodum docet divus Petrus Apoſtolus, (nam id audivi nuper in concione) ſed in caſtis ac pudicis moribus, & in ornamentis animi. Meretrices coluntur oculis multorum. Nos ſatis cultæ ſumus, ſi placeamus uni marito. *Xa.* Sed interim ille bonus vir, tam in uxorem parcus, ſtrenuè prodigit dotem quam ex me non mediocrem accepit. *Eu.* Quibus rebus? *Xa.* Quibus ipſi viſum fuerit; vino, ſcortis, aleâ. *Eu.* Bona verba. *Xa.* Atqui ſic res habet. Deinde cùm mihi tenulentus ad multam noctem redit domum diu exſpectatus, teſtertit noctem totam, nonnunquam & lectum convomens, ut nè quid addam. *Eu.* (*a*) St! teipſum dehoneſtas cùm dehoneſtas maritum. *Xa.* Emoriar niſi mallem dormire cum ſcropha quàm cùm tali marito. *Eu.* Non tu tum iſtum excipis jurgio? *Xa.* Ità ut dignus eſt; ſentit me non eſſe mutam. *Eu.* Quid ille contrà. *Xa.* Initio reclamabat ſæviſſimè, credens fore ut me ſævis verbis protelaret. *Eu.* Nunquamne rixa incruduit uſque ad verbera? *Xa.* Semel duntaxat eò incaluerat utrinque contentio ut minimum res abfuerit à pugna. *Eu.* Quid ego audio? *Xa.* Librabat fuſtem, ſævis interim clamoribus intonans ac dira minitans. *Eu.* Non ibi metuebas tu? *Xa.* Imò viciſſim ego corripiebam tripodem: ſi contigiſſet me digito, ſenſiſſet mihi non deeſſe manus. *Eu.* Novum clypei genus. Deerat colus lanceæ vice. *Xa.* Senſiſſet ſibi cùm viragine rem eſſe. *Eu.* Ah! mea Xantippe, non ità decet. *Xa.* Quid decet? Si ille me non habet pro uxore, nec illum habitura ſum pro marito. *Eu.* At Paulus docet, *uxores* oportere *ſubditas eſſe viris cum omni reverentia.* Et Petrus nobis exemplum proponit Saræ, quæ maritum ſuum Abraham *dominum* appellabat. *Xa.* Audivi iſta. Sed idem Paulus docet, ut *viri diligant uxores ſuas, ſicut Chriſtus dilexit ſponſam ſuam Eccleſiam.* Meminerit ille officii ſui, ego meminero mei. *Eu.* Sed tamen ubi res in eum ſtatum devenit ut alteri cedendum ſit, æquum eſt uxorem marito cedere. *Xa.* Si modò ille maritus eſt appellandus qui me habet pro ancilla. *Eu.* Sed dic, mea Xantippe, pòſt deſiit minitari verbera? *Xa.* Deſiit & ſapuit, alioqui vapulâſſet. *Eu.* Sed tu non deſiiſti rixari cum illo? *Xa.* Nec deſinam. *Eu.* Quid ille interea? *Xa.* Quid? nonnunquam dormit, ſomnium hominis; interdum nihil aliud quàm ridet; aliquoties arripit teſtudinem, in qua vix tres habet fides

a Interjectio eſt innuens ſilentium; ſic enim docti legendum cenſent illud ex Phormione Terentii, Act. 5. Scen. 1. *Non eſt obſecro, quem ſemper te eſſe dictitâſti.* Chr. *St.* So. *Quid has metuas fores?* Quo loco pro *St*, depravatum eſt, *eſt.*

eam quantum potest pulsans, mihi vociferanti obstrepit. *Eu.* Ea res malè urit te? *Xa.* Sic ut dici vix possit. Aliquando vix tempero à manibus. *Eu.* Mea Xantippe, permitti mihi ut liberiùs loquar apud te? *Xa.* Permitto. *Eu.* Ideo jus erit tibi apud me. Hoc certè postulat nostra necessitudo ab ipsis penè incunabulis inter nos inita. *Xa.* Vera narras, nec ulla sodalium unquam charior fuit animo meo. *Eu.* Qualis qualis est tuus maritus, illud cogita, non esse jus permutandi. Olim immedicabilibus dissidiis remedium extremum erat divortium: nunc hoc in totum ademptum est, usque ad extremum vitæ diem ille tuus sit maritus oportet, & tu illius uxor. *Xa.* Superi malè faxint, qui jus hoc nobis ademerunt. *Eu.* Bona verba; sic visum est Christo. *Xa.* Vix credo. *Eu.* Sic habet. Nunc nihil supereſt, nisi ut utrique ad alterius mores & ingenium accommodando sese concordiæ studeatis. *Xa.* An ego possum illum refingere? *Eu.* Nè minimum momenti est in uxoribus, quales sint mariti. *Xa.* Pulchre convenit tibi cum tuo? *Eu.* Nunc tranquillè omnia. *Xa.* Ergò turbarum nonnihil erat initio? *Eu.* Nihil unquam tempestatis; sed tamen, ut sit inter homines, nonnunquam nubeculæ quædam adoriebantur quæ poterant gignere tempestatem, nisi commoditate morum fuisset occursum. Habet suos quisq; mores, & est sua cuique sententia: &, verum fateri volumus, sunt sua cuiq; vitia, (*a*) quæ, si usquam certè in matrimonio noviſse oportet, non odisse. *Xa.* Recte mones. *Eu.* Fit autem frequenter, ut dissiliat benevolentia mutua inter maritum & uxorem, (*b*) antequam alter alteri satis notus sit. Id est inprimis cavendum. Semel enim ortâ simultate, ægre sarcitur gratia, præsertim si res ad atrocia convitia processerit. Quæ glutino committuntur, statim concutias, facilè distrahuntur: cæterùm ubi siccata glutino semel cohæserint, nihil firmius. Proinde in initio nihil non faciendum ut inter uxorem & maritum coalescat confirmetúrque benevolentia. Id maximè fit obsequio morumque commoditate. Nam benevolentia quæ solâ formæ gratiâ conciliatur ferme temporaria est. *Xa.* Sed nam nobis, obsecro, quibus artibus pertraxeris maritum ad tuos mores. *Eu.* Dicam in hoc, ut imiteris. *Xa* Si queam. *Eu* Facillimum erit si velis; nec adhuc serum est: Nam & ille juvenis est, & tu adhuc puella, ac nondum annus, opinor, expletus est à nuptiis. *Xa.* Vera prædicas. *Eu.* Dicam igitur, si tacituræ. *Xa.* Maximé. *Eu.* (*c*) Illa prima mihi cura fuit, ut in omnibus essem jucunda maritò, nè quid esset quod illius animum

a Alluſit ad verſiculum proverbialem, *Meres amici noveris, non oderis.*

b Hoc Plutarch. in Præceptis connubialibus.

c Hæc eadem Plutarch. in Præceptis connubialibus.

animum offenderet: obſervabam affectum ac ſenſum illius, obſervabam & tempora, & quibus rebus deliniretur, quibus irritaretur, quemadmodum facere ſolent ii qui elephantos ac leones cicurant, aut ſimilia animantia, quæ vi cogi non poſſunt. *Xa.* Tale animal mihi domi eſt. *Eu.* Qui adeunt elephantos, non geſtant veſtem candidam; nec puniceam, qui tauros: quòd his coloribus compertum ſit ea animantia efferari. Quemadmodum & tigres tympanorum ſonitu ſic aguntur in rabiem ut ſeipſas dilanient. Et qui tractant equos habent (*a*) voces, habent poppyſmata & palpum, aliàque quibus ferocientes mitigent. Quantò magis decet nos his artibus uti erga maritos, quibuſcum nobis, velimus nolimus, per omnem vitam eſt tectum ac lectus communis? *Xa.* Perge quod cœpiſti. *Eu.* His animadverſis, attemperabam me illi, cavens nè quid offenſæ naſceretur. *Xa.* Quînam id poteras? *Eu.* Primùm in cura rerum domeſticarum, quæ peculiaris eſt provincia matronarum, advigilabam, non ſolùm cavens nè quid eſſet prætermiſſum, verùm etiam ut omnia congruerent ad illius ſenſum, in rebus etiam minutiſſimis. *Xa.* Quibus? *Eu.* Puta, ſi maritus hoc aut illo cibo peculiariter delectetur, ſi cibus placeat hoc aut illo modo coctus, ſi lectus hoc aut illo modo ſtratus. *Xa.* At quo pacto attemperares te ei qui domi non eſſet, aut eſſet ebrius? *Eu.* Mane, (*b*) iſthuc ibam. Si quando maritus videbatur admodum triſtis, nec eſſet appellandi tempus, nequaquam ridebam ac nugabar, quemadmodum nonnullæ mulieres ſolent; ſed ſumebam & ipſa vultum ſubmœſtum ac ſolicitum. Quemadmodum enim ſpeculum, ſi probum eſt, ſemper reddit imaginem intuentis: ità decet matremfamilias ad affectum mariti congruere, nè ſit alacris illo mœrente, aut hilaris illo commoto. Quòd ſi quando commotior erat, aut blando ſermone leniebam, aut ſilentio concedebam iracundiæ, donec eâ (*c*) refrigeratâ, tempus ſe daret vel purgandi vel admonendi. Idem faciebam ſi quando plus æquo potus redibat domum, nec id temporis niſi jucunda loquebar illi: tantùm blanditiis pertrahebam ad lectum. *Xa.* Infelix verò uxorum conditio, ſi iratis, ebriis, & quicquid libet patribus maritis, tantùm obſequentur. *Eu.* Quaſi verò hoc non ſit mutuum obſequium. Coguntur & illi multa ferre in moribus noſtris. Eſt tamen tempus cùm in re ſeria fas eſt uxori monere virum, ſi quid eſt alicujus momenti: nam ad levia præſtat (*d*) connivere. *Xa.* Quod tandem? *Eu.* Cùm erit animo vacuo, nec commotus, nec ſolicitus, nec potus, tum

a Ad vocem hominis equi reddunturmitiores. *Poppyſma* ſonitus eſt propemodum imitans ventris crepitum, qui ſit ore aut manibus aptè complosis, non ſine humore. Aut. Plin. fulgetras adorare poppyſmate gentium olim conſenſus erat; unde eſt illud Ariſtoph. Περὶ τὰς βοσκὰς ἀποπιέσειν. De palpo Horat. *Cui male ſi palpere, recalcitrat.* Palpari autem eſt volà leviter percutere tergum equi ferocientis.

b Id eſt, hoc eram dictura. Terentii verba ſunt.

c Id eſt, ubi refrixit, five deferbuit. Ità Fabius, *refrigerato inventionis amore.* Sic & *recanduiſſe* dicitur ira.

d Id eſt, quaſi clauſis oculis diſſimulare te non videre quod vi-

tum absque testibus blandè monendus, vel rogandus potiùs, ut in hoc aut illo meliùs consulat rei, aut famæ, aut valetudini suæ. Atque hæc ipsa admonitio leporibus ac facetiis erit condienda. Nonnunquam præfatione ab illo stipulari soleo, nè mihi succenseret, si quid stulta mulier admonerem quod ad illius honorem, aut valetudinem, aut salutem facere videretur. Ubi monuissem quæ volebam, amputavi sermonem illum, & ad alia jucundiora deflectebam. Est enim ferè hoc nostrum vitium, mea Xantippe, ut semel exorsæ loqui, finem facere nequeamus. *Xa.* Aiunt. *Eu.* Illud imprimis cavebam, nè præsentibus aliis maritum objurgarem, aut nè quid querelarum domo efferrem. Faciliùs sarcitur, si quid inter duos commissum est. Quòd si quid exstiterit ejus generis ut nec ferri possit, nec uxoris admonitione sanari, civilius est ut uxor querelam deferat ad parentes & cognatos mariti quàm ad suos, & ità querelam temperet, nè videatur odisse maritum, sed vitium potiùs mariti. Nec tamen effutiat omnia; ut hic quoque tacitus agnoscat, & amet uxoris civilitatem. *Xa.* Philosopham esse oportet quæ ista præstet. *Eu.* Imò talibus factis maritos ad similem civilitatem invitabimus. *Xa.* Sunt quos nullà civilitate corrigas. *Eu.* Equidem non arbitror: sed fac esse. Primùm, illud cogita, Maritus ferendus est, qualis qualis est. Præstabilius igitur est ferre vel sui similem, vel paulò commodiorem factum nostrâ civilitate, quàm nostrâ sævitiâ pejorem indies. Quid si proferam maritos qui simili civilitate correxerunt sponsas suas? Quantò magis decet nos idem præstare adversus maritos? *Xa.* Narrabis igitur exemplum meo marito dissimillimum. *Eu.* Est mihi familiaritas cum homine quodam nobili, docto, singularique morum dexteritate. Is duxerat puellam virginem annos natam decem & septem, ruri in parentum ædibus perpetuò educatam, ut nobiles ferè gaudent habitare ruri, ob venatum & aucupium. Rudem volebat ille, quò faciliùs illam ad suos mores fingeret. Cœpit eam instituere literis ac musicâ, paulatímque assuefacere ut redderet ea quæ audisset in Concione, cæterísque rebus ornare quæ pòst essent usui futuræ. Hæc quoniam erant nova puellæ, quæ domi suæ fuerat in summo otio, & inter famulorum colloquia lusúsque educata, cœperunt esse tædio. Detrectabat obsequium; & cùm maritus urgeret, illa sine fine flebat, nonnunquam & in terram abjiciebat sese, occipitium illidens solo, quasi mortem optans. Earum rerum cùm nullus esset finis, maritus dissimulato * stomacho invitabat

Vir nobilis qui uxorem juvenculam duxerat morosam, quam suâ emendavit prudentiâ.

* Stomachus, pro ira frequentissimè apud Latinè loquentes.

vitabat uxorem, ut animi relaxandi gratiâ unâ proficiſcerentur rus ad ædes ſoceri. Ibi lubens obtemperabat uxor. Eò cùm ventum eſſet, maritus reliquit uxorem apud matrem & ſorores; ipſe cum ſocero prodibat venatum. Ibi ſubmotis teſtibus, denarrat ſocero, ſe ſperâſſe jucundam vitæ ſociam; nunc habere perpetuò lacrymantem, ac ſeſe diſcruciantem, nec ullis monitis ſanabilem: orat ut ſibi adſit in medendo filiæ morbo. Socer reſpondet, (*a*) Se ſemel illi tradidiſſe filiam; quòd ſi illa non obtemperaret verbis, uteretur ſuo jure, & verberibus eam emendaret. Tum gener, Novi, inquit, jus meum, ſed malim eam tuâ vel arte vel authoritate ſanari, quàm ad hoc extremum remedium venire. Socer pollicitus eſt ſe curaturum. Poſt unum atque alterum diem captat tempus ac locum ut ſolus eſſet cum filia: ibi vultu ad ſeveritatem compoſito, incipit commemorare quàm illa eſſet infelici formâ, quàm non amabilibus moribus, quàm ſæpe metuiſſet nè ullum illi poſſit invenire maritum. At ego meo maximo labore, inquit, talem inveni tibi qualem nulla non optaret ſibi, quantumvìs felix. Et tamen tu, non agnoſcens quid pro te fecerim, nec intelligens te talem habere maritum, qui, niſi eſſet humaniſſimus, vix te dignaretur habere in ancillarum numero, rebellas illi. Nè longum faciam, ſic incanduit patris oratio, ut vix videretur manibus temperare. Eſt enim vir ingenio mirè vafro, qui (*b*) citra perſonam omnem poſſit quamvis agere comœdiam. Ibi puella partim metu, partim veritate commota accidit ad patris genua, rogans ut præteritorum vellet obliviſci, ſe in poſterum memorem fore officii ſui. Ignovit pater, pollicitus ſe quoque fore patrem amantiſſimum, ſi quod polliceretur præſtaret. *Xa.* Quid deinde? *Eu.* Puella digreſſa à colloquio parentis, redit in cubiculum, offendit maritum ſolum, accidit illi ad genua, & ait, Marite, hactenus non novi neq; te neq; meipſam, poſthac videbis me aliam factam; tantùm obliviſcere ſuperiorum. Hanc vocem maritus excepit oſculo, & omnia pollicitus eſt, ſi illa perſiſteret eo animo. *Xa.* Quid? perſtitit? *Eu.* Uſque ad mortem, neque quicquam erat tam humile quod illa non alacris ac volens obiret volente marito. Tantus amor inter eos natus eſt & confirmatus. Poſt annos aliquot puella crebrò ſibi gratulata eſt, quòd contigiſſet tali marito nubere, qui nili contigiſſet, eram, inquit, omnium mulierum perditiſſima. *Xa.* Talium maritorum non minùs rara eſt copia quàm alborum corvorum. *Eu.* Jam, ſi moleſtum non eſt, refe-

a Semel non refertur ad bis, ſed declarat totum filiæ jus traditum ſponſo.

b Perſonati hiſtriones agebant fabulas: Perſona autem eſt facies appoſititia.

aritus correctus prudentiâ uxoris.

referam tibi quiddam de marito commoditate uxoris correcto, quod nuper accidit in hac ipsa civitate. *Xa.* Nihil est quod agam, & perquam grata mihi est tua confabulatio. *Eu.* Est vir quidam non postremæ nobilitatis: is, ut solet hoc hominum genus, plerumque venabatur. Ruri incidit in puellam quandam pauperrimæ mulierculæ filiam; (*a*) in eam cœpit deperire, homo jam provectioris ætatis; atque hujus gratiâ frequenter pernoctabat foris. Prætextus erat venatio. Uxor hujus, mulier insigni probitate, nescio quid suspicans, pervestigavit furta mariti sui, & eò profecta, nescio quò, adiit casam illam rusticanam; expiscata est de toto negotio, ubi dormiret, unde biberet, quis esset apparatus convivii. Nihil erat ibi supellectilis, sed mera paupertas. Abiit matrona domum, ac mox rediit, secum adducens lectum commodum & apparatum, vasa aliquot argentea; addidit pecuniam, admonens ut si quando redieret ille, tractarent eum civiliùs; dissimulans interim sese uxorem esse, ac sororem esse simulans. Post dies aliquot redit eò furtim maritus; videt auctam supellectilem, & apparatum lautiorem. Rogat unde is nitor insolitus. Aiunt, matronam quandam honestam illi cognatam hæc advexisse, ac mandâsse ut honestiùs posthac (*b*) acciperetur. Illico tetigit animum illius suspicio, uxoris hoc esse factum. Reversus domum rogat, num illic fuisset. Illa non negat. Rogavit, & quo tandem consilio misisset eò supellectilem. Mi vir, inquit, assuetus es vitæ commodiori. Videbam illic te duriùs accipi; putabam esse officii mei, ut quando ità tibi cordi est, lautiùs illic habereris. *Xa.* O matronam nimium bonam! Ego citiùs pro lecto substraviſſem illi fasciculum urticarum ac tribulorum. *Eu.* Sed audi finem. Vir, perspectâ tantâ probitate tantâq; mansuetudine conjugis suæ, nunquam deinde usus est furtivo concubitu; sed domi semet oblectavit cum suo. Scio tibi notum esse Gilbertum Batavum. *Xa.* Novi. *Eu.* Is, ut scis, florenti ætate duxit uxorem jam provectiorem ac (*c*) vergente ætate. *Xa.* Dotem fortasse duxit, non uxorem. *Eu.* Sic est. Is fastidiens uxoris, adamabat mulierculam, cum qua se subindè oblectabat foris. Rarò domi prandebat aut cœnabat. Quid tu hîc eras factura, Xantippe? *Xa.* Quid? ego illi adamatæ involâssem in capillos, & maritum exeuntem ad illam (*d*) perfudissem lotio, ut sic unctus iret ad convivium. *Eu.* At quantò hæc prudentius? Invitabat mulierculam domum suam, comiter accipiebat. Ità maritum quoq; sine veneficiis domum pertraxit. Et si quando forìs cœnabat cum illa,

a *Deperit* aliquam qui ardenter amat; *deperit in* aliquam qui ardentissimè.

b *Pro tractaretur*, quemadmodum *benè haliti* dicuntur. Ità Terent. *Accipit hominem nemo meliùs.*

c Inclinata ad senium. Sic cà voce absolutè usus est Suetonius.

d Id accidit Socrati. Quocirca hoc dicatur in persona Xantippes, quæ uxor erat Socratis.

illa, misit eò missum aliquem elegantiorem, jubens ut suâviter viverent. *Xa.* Ego malim mori quàm esse lena mei mariti. *Eu.* Verùm interim rem ipsam expende. Nonne hoc multò satius erat, quàm si sævitiâ suâ prorsus alienâsset maritum, ac totam ætatem in jurgiis exegisset? *Xa.* Fateor minus esse mali; sed ego non possem. *Eu.* Unum adjiciam, atque ità discedam ab exemplis. Hic vicinus noster, vir probus & integer, sed paulò iracundior, quodam die pulsaverat uxorem suam fœminam laudatissimam. Ea se recipit in intimum conclave, atque illic lacrymans atque singultiens decoquebat animi ægritudinem. Aliquantò pòst, per occasionem eódem ingressus est maritus, reperit uxorem flentem, Quid inquit, hic lacrymas ac singultis puerorum more? Tum illa prudenter, Quid? inquit, an non hoc satius, ut hîc deplorem malum meum, quàm si in via vociferer, quemadmodum solent aliæ mulieres? Hoc dicto tam uxorio fractus ac victus hominis animus: datâ dextrâ, pollicitus est uxori se posthac nunquam in illam conjecturum manus; nec fecit. *Xa.* Ego idem impetravi à meo diversâ ratione. *Eu.* Sed interim est inter vos bellum perpetuum. *Xa.* Quid igitur velles me facere? *Eu.* Primùm. (*a*) mussanda est tibi omnis injuria mariti, & animus illius officiis, comitate, mansuetudine paulatim conciliandus: aut vinces tandem, aut certè multo commodiore utêris quam nunc uteris. *Xa.* Ille ferocior est quàm ut ullis officiis mansuescat. *Eu.* Eja nè dixeris. Nulla est fera tam immanis, quin officiis cicuretur; nè desperes in homine. Fac periculum mensesaliquot; me accusa, nisi senseris consilium hoc tibi fuisse bonum. Sunt etiam quædam vitia ad quæ tibi connivendum est. Illud ante omnia tibi cavendum censeo, nè quid rixæ moveas in cubiculo aut in lecto; sed curandum est ut illic omnia sint festiva ac jucunda. Etenim si is locus, qui diluendis offensis sarciendæque gratiæ consecratus est, lite aut ægritudine quapiam (*b*) profanetur, jam sublatum est omne remedium benevolentiæ reconciliandæ. Sunt enim feminæ quædam tam morosæ, ut in ipso etiam coitu querantur ac rixentur, eámque voluptatem, quæ diluere solet ex animis virorum si quid inerat molestiæ, morum fastidio reddant insuavem, pharmacum ipsum vitiantes cùm licuisset mederi offensis. *Xa.* Istud mihi frequenter accidit. *Eu.* Atqui tametsi semper est cavendum uxori, nè qua re molesta sit viro; tamen id maximè studere debet, ut in eo congressu se viro præbeat modis omnibus commodam & jucundam. *Xa.* Viro? mihi cum bellua res est. *Eu.*

a Dissimulanda, vel tacitè ferenda.

b Sacra profanari dicuntur; lectulus autem locus est dicatus reconciliandæ benevolentiæ. Hæc est sententia Plutarchi in Præceptis conjugalibus.

Mitte malè loqui: ferè noſtrâ culpâ viri mali ſunt. Sed ut ad rem redeam: qui verſantur in priſcis fabulis poetarum, narrant Venerem (eam faciunt deam connubii præſidem) habere Ceſtum arte Vulcani confectum; in eo intextum eſſe quicquid eſt amatorii (a) medicamenti: eo ſe cingit quoties congreſſura eſt cum marito. *Xa.* Fabulam audio. *Eu.* Verum: ſed audi quid ſibi velit fabula. *Xa.* Dic *Eu.* Illud docet, uxorem omnem curam adhibere oportere ut in congreſſu connubiali jucunda ſit marito, quò recaleſcat ac redintegretur amor ille maritalis, & diſcutiatur ex animo, ſi quid erat offenſionis aut tædii. *Xa.* Sed unde nobis ceſtus ille? *Eu.* Nihil opus veneficiis aut incantamentis. Nullum incantamentum efficacius quàm morum probitas cum ſuavitate conjuncta. *Xa.* Ego tali marito blandiri non poſſum. *Eu.* At hoc tuâ refert, ut deſinat eſſe talis. Si Circes artibus poſſes maritum vertere in ſuem aut urſum, faceres? *Xa.* Neſcio. *Eu.* Neſcis? An malles habere ſuem maritum quàm hominem? *Xa.* Equidem malim hominem. *Eu.* Age quid ſi Circes artibus poſſes ex temulento reddere ſobrium, ex prodigo frugalem, ex ceſſatore diligentem? nonne faceres? *Xa.* Planè facerem, ſed unde mihi iſtæ artes? *Eu.* Atqui iſtas artes habes in te, ſi modò velis adhibere. Tuus, velis nolis, ſit oportet. Quò meliorem eum reddideris, hòc magis conſulueris tibi. Tu tantum oculos habes defixos in illius vitia, eáque tibi exaggerant odium; & (b) hâc ansâ tantùm arripis illum quâ teneri non poteſt. Illa potiùs contemplare quæ bona ſunt in illo, & hâc ansâ prehende illum quâ teneri poteſt. Antequam illi nuberes, tempus erat expendendi quid haberet malorum. Oportebat enim non oculis ſolùm, verùm etiam auribus maritum deligere. Nunc medendi tempus eſt, non accuſandi. *Xa.* Quæ mulier auribus unquam cepit maritum? *Eu.* Oculis capit quæ nihil aliud ſpectat quàm corporis formam: auribus, quæ diligenter obſervat quid fama de illo prædicet. *Xa.* Pulchrè mones, ſed ſeró. *Eu.* At non ſerum eſt ſtudere corrigendo marito. Ad eam rem conducet, ſi quid pignoris ex te natum fuerit viro. *Xa.* Jam natum eſt. *Eu.* Quando? *Xa.* Jampridem. *Eu.* Quot menſes ſunt? *Xa.* Ferme ſeptem. *Eu.* Quid ego audio? Tu nobis (c) Trimeſtris fœtûs jocum renovas? *Xa.* Nequaquam. *Eu.* Ità neceſſe eſt, ſi tempus à nuptiarum die ſupputas. *Xa.* Imò ante nuptias fuerat mihi cum eo colloquium. *Eu.* An ex colloquio naſcuntur pueri? *Xa.* Fortè ſolam nactus cœpit alludere, titillans axillas ac latera, quò me provocaret ad riſum.

Ceſtus Veneris.

a Medicamentum, ut pharmacon, μίσυν eſt.

b Epictetus ſcripſit, unicuique rei duas eſſe anſas, alteram quâ teneri poſſit, alteram quâ non poſſit: ſignificans in unaquaque re eſſe aliquid commodi, rurſum aliquid incommodi. Stultus arripit anſam malam, ſapiens alteram. Huic itaque nihil non tolerabile.

c Alludit ad proverbialem verſum qui eſt apud Suetonium, τοῖς ἐνσπλαγχνοις τείμνα παιδία.

sum. Ego non ferens titillationem me resupinabam in lectum: ille incumbens figebat oscula, nec satìs scio quid egerit præterea: certè paucis pòst diebus uterus cœpit intumescere. *Eu.* I nunc, & maritum contemne qui si lusitans gignit liberos, quid faciet cùm seriò rem agat? *Xa.* Suspicor & nunc me gravidam esse. *Eu.* Euge! contigit (*a*) felici fundo bonus cultor. *Xa.* Hac in parte plùs præstat quàm vellem. *Eu.* Ista querela tibi cum paucis uxoribus est communis. Sed inter vos intercesserat pactum connubiale? *Xa.* Intercesserat. *Eu.* Levius igitur peccatum est. Estne proles mascula? *Xa.* Est. *Eu.* Illa vos rediget in gratiam, si tu vel paululùm temet accommodes. Quid alii prædicant de tuo marito sodales, & quibuscum habet commercium foris? *Xa.* Prædicant eum esse moribus commodissimis, comem, liberalem, amicum amico. *Eu.* Et ista mihi bonam spem faciunt, illum fore qualem volumus. *Xa.* At mihi uni talis non est. *Eu.* Sed tu te illi præbeto qualem dixi; méque pro (*b*) Eulalia voca Pseudolaliam, nisi tibi quoque talis esse coperit. Quin & illud cogita, illum adhuc juvenem esse, nondum opinor egressum annos viginti quatuor; nondum novit quid sit esse patremfamilias. Jam non est tibi cogitandum de divortio. *Xa.* At frequenter cogitavi. *Eu.* Verùm ea cogitatio si quando tibi inciderit in mentem, primùm reputa tecum, quàm nihili res sit fœmina divulsa à viro. Summum decus matronæ est morigeram esse suo conjugi. Ità naturâ comparatum est, ità voluit Deus, ut mulier tota pendeat à viro. Tantùm cogita id quod res est maritus est, alius non potest obtingere. Deinde veniat in mentem puellus ille duobus communis. Quid de illo statues? Auferes tecum? fraudabis maritum suâ possessione. Relinques apud illum? spoliabis teipsam eo quo nihil habes charius. Postremo, dic mihi, habésne quæ tibi malè velint? *Xa.* Habeo (*c*) novercam germanam; præterea socrum huic simillimam. *Eu.* Adeo tibi malè volunt? *Xa.* Cuperent extinctam. *Eu.* Et istæ tibi fac ut in mentem veniant. Quid enim illis possis facere gratiùs quàm si videant te divulsam à marito, viduam, imò plus quàm viduam vivere? Nam viduis licet alteri nubere. *Xa.* Equidem probo tuum consilium, sed tædet diuturni laboris. *Eu.* At reputa quantum laborum sumpseris, priùs quàm hunc psittachum docueris quædam humana verba sonare. *Xa.* Plurimum profectò. *Eu.* Et piget operam sumere in fingendo marito, quicum perpetuò suaviter degas ætatem? Quantum laboris sumunt homines ut equum sibi commo-

a Sic Plautus locutus, est, *fundum arat alienum*, de adultero.

b A *bene loquendo* nomen habet, Pseudolalia à *mendaci loquacitate.*

c Non de gente aut sorore sentit, sed germanam dixit veram. Novercarum autem est odisse privignos.

dum reddant? & nos pigebit adlaborare ut maritis utamur commodioribus? *Xa.* Quid faciam? *Eu.* Jam dixi. Cura ut domi niteant omnia, nè quid sit molestiæ quod illum exigat ex ædibus. Tu te illi comem præbe, semper interim memor reverentiæ cujusdam quam uxor debet marito. Absit tristitia, sed & absit petulantia: nec putida sis, nec lasciva. Sit apparatus domi lautus. Nôsti palatum mariti: quod illi suavissimum est, id coquito. Quinetiam iis quos ille amet comem & affabilem te præbeto. Hos frequenter ad convivium voca. In convivio facito ut læta plenáque hilaritatis sint omnia. Denique, si quando ille vino lætior pulsabit suam testudinem, tu voce accinito. Sic assuefacies maritum manere domi, & minues impensas. Sic enim ille cogitabit tandem; Næ ego insigniter insanio, qui foris magnâ rei famæque jacturâ victitem cum scorto, cùm domi habeam uxorem multò lepidiorem meique amantiorem, apud quam nitidiùs ac lautiùs accipi liceat. *Xa.* An credis successurum, si tentem? *Eu.* Me vide. Ad me recipio. Interim & maritum tuum aggrediar; admonebo & illum sui officii. *Xa.* Laudo consilium: at vide nè quid hujus rei suboleat ipsi; * *miscæret cælum terræ.* *Eu.* Nè metue. Ità per ambages temperabo sermonem, ut ipse mihi narret quid inter vos sit turbarum. Hoc facto, meo more tractabo illum blandissimè, & ut spero, tradam eum tibi commodiorem. De te per occasionem mentiar, quàm amanter de illo sis loquuta. *Xa.* Christus bene fortunet quod agimus. *Eu.* Aderit, modò nè desis tibi.

* De vehementi perturbatione dictum est proverb. Juven. *Licet & mare cælo confundas, homo sum.*

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc juvenum depingit insaniam ad bellum procurrentium; & ita Carthusiani vitam, quia sine studiorum amore non potest non esse tristis & inamœna. Mores Militum; mores & victus Carthusianorum. Consilium in Vitæ genere deligendo. Commodi quid ex rasura. Vestis ad duplicem usum adhibetur. Solitudinis commoditas, ut lectioni & meditationi vacemus. Milites profani ob vilem sæpe mercedulam jugulant homines. Bellum quomodo gerendum. Periculum militiæ quotidianum.

MILES, CARTHUSIANUS.

Mi. SAlve, mi frater. *Ca.* Salve, & tu, germane charissime. *Mi.* Vix te agnosco. *Ca.* Adeóne consenui intra biennium? *Mi.* Non; sed caput rasum, nova vestis, faciunt ut mihi videaris aliud quoddam animal. *Ca.* Itáne non agnoscerés

agnoſceres uxorem tuam, ſi tibi occurreret induta novâ veſte? *Mi.* Non, ſi tali. *Ca.* At ego te probè agnoſco, cui non ſolùm veſtis mutata eſt, verùm etiam facies, totúſque corporis habitus. Quot coloribus pictus es? Nulla avis æquè variat plumas ſuas. Tum, quàm omnia ſecta! quàm nihil juxta naturam aut morem communem! Adde tonſum verticem, barbam ſemiraſam, ſylvam quæ ſupra labrum ſuperius eſt perplexam, nec aliter hinc & hinc prominentem quàm ſolent in felibus pili longiores. Nec una cicatrix fœdavit vultum; ut (*a*) *Samius* quiſpiam *literatus* videri poſſis, de quo jocus eſt proverbii. *Mi.* Sic decet redire è bello. Sed dic mihi, erat hîc tanta bonorum medicorum inopia? *Ca.* Quamobrem? *Mi.* Quia nulli commiſeris ſanandum cerebrum tuum priuſquam in hanc ſervitutem te præcipitem dares. *Ca.* Itáne videor inſanîſſe? *Mi.* Maximè. Quid erat neceſſe hîc te (*b*) ſepeliri ante tempus, cùm eſſet unde commodè viveres in mundo? *Ca.* At nunc non videor tibi in mundo vivere? *Mi.* Non, per Jovem. *Ca.* Dic quamobrem. *Mi.* Quia non licet ambulare quò velis. Huic loco velut caveæ includeris. Adde raſuram, veſtem prodigioſam, ſolitudinem, piſcium perpetuum eſum, ut mirer teipſum non verti in piſcem. *Ca.* Si verterentur homines in omnia quibus veſcuntur, tu jampridem porcus eſſes: nam ſuillâ ſoles delectari. *Mi.* Non dubito quin jamdudum pœniteat te inſtituti: paucos enim comperio quos non capiat pœnitudo. *Ca.* Hoc illis uſu venit qui ſe in hoc vitæ genus velut in puteum præcipitant: ego deſcendi ſenſim & conſultò, prius explorato meipſo, perſpectáque totâ hujus vitæ ratione, jam annos natus viginti octo, quâ ætate ſibi quiſque notus eſſe poteſt. Quod ad locum attinet, tu quoque loco anguſto concluderis, ſi totius mundi conſideres amplitudinem. Nec refert quàm ſpatioſus ſit locus, modò nihil deſit ad vitæ commoditatem. Multi rarò aut nunquam exeunt civitate in qua nati ſunt; qui ſi vetarentur exire, magnopere ſibi diſplicerent, & inceſſeret illos mira libido relinquendæ civitatis. Hic affectus vulgaris eſt, quo ego careo. Imaginor hîc totum eſſe mundum, & hæc tabula mihi totum terrarum orbem repræſentat, quem ego cogitatione jucundiùs ſimul & tutiùs perambulo, quàm is qui navigavit ad novas inſulas. *Mi.* Hîc tu propemodum dicis verum. *Ca.* Raſuram damnare non potes, qui volens tondearis, utique commoditatis gratiâ. Mihi raſura, ſi nihil aliud, certè reddit caput purius, ac fortaſſis ſalubrius. Venetiis quam multi

a In cicatricoſos proverb. Vide Chiliades.

b Alludit huic, quòd dicuntur *mundo mortui*.

patritii totum etiam caput radunt? Quid autem habet prodigiosum vestis? Nonne tegit corpus? Ad duplicem usum adhibetur vestis, ut depellatur injuria cœli, eáque velet quæ pudor jubet tegi. An non hos usus præbet hæc vestis? Sed offendit color. Quis color magis decet omnes Christianos quàm is qui datus est omnibus in baptismo? Dictum est tibi quoque, *Accipe vestem candidam.* Hæc itaque vestis admonet me quid promiserim in Baptismo, nimirum innocentiæ perpetuum studium. Porrò solitudinem si vocas turbæ fugam, hoc exemplum est non nostrûm, sed veterum Prophetarum, atque etiam Philosophorum ethnicorum, & quibuscunque bonæ mentis cura fuit: imò Poetæ, Astrologi, ac similibus artibus dediti, quoties aliquid magni ac supra vulgus hominum moliuntur, secessum quærere solent. Cur autem voces hanc solitudinem? Unius amiculi confabulatio pellit solitudinis tædium. Hîc habeo sodales omnium rerum plus quàm sedecim. Ad hæc intervisunt amici crebriùs quàm vellem, aut expedit; & tibi videor in solitudine vivere? *Mi.* At non semper licet cum his confabulari. *Ca.* Nec semper expedit. Atque hòc jucundior est confabulatio, quòd voluptatis gratiam augeat (*a*) interrupta copia. *Mi.* Non pessimè conjectas. Nam mihi quoque suaviores sunt carnes revoluto paschate post quadragesimam. *Ca.* Nec interim tamen, cùm maximè videor solus, desunt mihi confabulones longè festiviores ac suaviores istis vulgaribus congerronibus. *Mi.* Ubi sunt? *Ca.* Vides hîc codicem Evangelicum? in hoc mecum fabulatur ille, qui olim additus facundus comes in via duobus discipulis proficiscentibus in Emauntem effecit ut non sentirent itineris laborem, sed sentirent dulcissimum cordis ardorem, inhiantes mellitis illius sermonibus. In hoc mihi loquitur Paulus, in hoc Esaias, cæteríq; Prophetæ. Hîc mecum confabulatur dulcissimus ille Chrysostomus, hîc Basilius, hîc Augustinus, hîc Hieronymus, hîc Cyprianus, cæteríque non minùs eruditi quàm facundi doctores. An nôsti ullos tam amœnos confabulones, quos cum his conferas? An in tali sodalitio, quod mihi nunquam non adest, reputas obrepere posse solitudinis tædium? *Mi.* Mihi frustrà loquerentur non intellecturo. *Ca.* Jam quid refert quibus rebus hoc corpusculum alatur? cui minimo satisfit, si juxta naturam vivamus. Uter nostrûm habitior? tu, qui vescéris perdicibus, phasianis & capis; an ego, qui vivo piscibus? *Mi.* Si tibi esset uxor, ut mihi est, minus haberes succi. *Ca.* Et ideo sufficit quilibet cibus, & quantumvis exiguus.

a Juven. *Voluptatis commendat rarior usus.*

guus. *Mi.* Sed interim agitas vitam Judaicam. *Ca.* Bona verba. Christianam si non assequimur, certe sequimur. *Mi.* In veste, cibo, preculis exterisque ceremoniis ponitis fiduciam, neglecto studio pietatis Evangelicæ. *Ca.* Quid alii faciant, non est meum judicare: ego his rebus nequaquam confido, minimúmque tribuo; sed in animi puritate & in Christo colloco fiduciam. *Mi.* Cur igitur observas? *Ca.* Ut mihi pax sit cum fratribus meis, & nè cui quoquo modo sim offendiculo. Nolim autem offendere quenquam ob hujusmodi res leviculas, quas nihil est negotii servare. Ut sumus homines quâcunque veste tecti, minutissimarum etiam rerum similitudo aut dissimilitudo conciliat aut dirimit concordiam. Rasum caput, aut vestis color, per se quidem non commendat me Deo. Sed quid disceret populus si comam alerem, aut tuam istam vestem sumerem? Reddidi tibi rationem mei consilii; nunc quæso ut mihi vicissim tui consilii rationem reddas, dicásque ubi cessârint omnes boni medici, cùm relictâ domi uxore juvenculâ & liberis, proficiscereris in militiam, vili salario conductus ad jugulandos homines, idque tui quoque capitis periculo. Neque enim tibi res erat(a)cum fungis aut papaveribus, sed cum armatis viris. Utrum verò putas infelicius, jugulare Christianum hominem ob mercedulam, à quo nunquam sis læsus, an teipsum simul, & corpus & animam, in æternum exitium mittere? *Mi.* Fas est occidere hostem. *Ca.* Fortassis est, si impetat patriam tuam. Tum pium videri potest pugnare pro liberis & uxore, pro parentibus & amicis, *pro* (*b*) *aris & focis*, pro tranquillitate publica. Quid isthuc ad tuam militiam mercenariam? Ego, si periisses in hoc bello, non redemissem animam tuam vitiosâ nuce. *Mi.* Non? *Ca.* Non, ità me Christus bene amet. Jam utrum existimas durius obedire bono viro quem nos Priorem vocamus, qui vocet ad preces, ad sacram lectionem, ad doctrinam salutarem, ad psallendum Deo; an obedire barbaro cuipiam Centurioni, qui sæpe magnis ac nocturnis itineribus vocet quò lubet ac revocet, qui bombardarum ictibus objiciat, qui jubeat te stare loco, aut occisurum, aut occidendum? *Mi.* Minus narras quàm res habeat malorum. *Ca.* Si quid ego deflexero à disciplina hujus instituti, pœna est Admonitio, aut aliud leve quiddam: tibi, si quid committas adversus leges imperatorias, aut pendendum est, aut nudo inter intentatas in te lancearum cuspides eundum. Nam plecti capite beneficium est. *Mi.* Non possum refragari veris. *Ca.* Jam cultus ille satis indi-

a Fungi fragiles sunt, & papavera solent decollari baculo.

b Verba sunt Historicis peculiaria. Per *aram* significant religionem deorum; per *focum*, rem domesticam: nam focus sacer erat laribus.

cat te non multum nummorum referre domum. *Mi.* Nummorum mihi jampridem nè pilus quidem fuit; imò multum æris alieni conflavi. Proinde huc deflexi, ut me instruas viatico. *Ca.* Utinam huc deflexisses cùm properares in scelératam istam militiam. Sed unde tanta nuditas? *Mi.* Rogas unde? quicquid ex salario, quicquid ex prædationibus, sacrilegiis, rapinis, furtis parare licuit, id totum absumebatur in vina, scorta, & aleam. *Ca.* O te miserum! Et interim uxorcula, cujus gratiâ Deus jussit relinqui patrem & matrem, domi mœrebat deserta cum parvis liberis. Et interea tibi videbaris vivere, in tantis miseriis, in tantis sceleribus? *Mi.* Hoc fallebat sensum malorum, quòd innumeros haberem malorum socios. *Ca.* Quin illud vereor, nè uxor te non agnoscat. *Mi.* Quî sic? *Ca.* Quia sic cicatricis pinxerunt tibi novam faciem. In fronte quàm fossam habes? Videtur, tibi exsectum fuisse cornu. *Mi.* Imò, si rem nôsses, gratularéris mihi hanc cicatricem. *Ca.* Quamobrem? *Mi.* Minimo minùs aberat quin perierim. *Ca.* Quid erat mali? *Mi.* Cuidam tendenti rupta est balista chalybea; ejus fragmentum insilùit in frontem. *Ca.* Et in bucca cicatricem habes palmo longiorem. *Mi.* Hoc vulnus accepi in pugna. *Ca.* Bellica? *Mi.* Non: inter aleam ortum est desidium. *Ca.* Jam & in mento video nescio quid gemmarum. *Mi.* Nihil est. *Ca.* Suspicor tibi contractam scabiem quam vocant Hispanicam. *Mi.* Rectè divinas, mi frater. Tertiùm eâ laboravi usque ad vitæ periculum. *Ca.* Unde hoc mali accidit tibi ut sic incurvus incedas quasi esses nonagenarius, aut quasi messor quispiam, aut quasi (*a*) delumbatus esses fuste? *Mi.* Morbus ità contraxit nervos. *Ca.* Næ hîc magnificam passus es metamorphosin. Antehàc eras eques, nunc ex centauro factus es animal semireptile. *Mi.* Hæc nimirum est alea Martis. *Ca.* Imò hæc est insania tuæ mentis. Quas verò (*b*) manubias uxori tuæ liberisque tuis referes domum? lepram? Nam ista scabies nihil aliud est quàm lepræ species: nisi quòd ideo non vitetur, quia multorum est communis, præcipuè nobilium: at ob hoc ipsum magis debebat vitari. Nunc istud malum affricabis iis qui tibi debuerant esse charissimi, & ipse per omnem vitam putre cadaver, circumferes. *Mi.* Quæso te, frater, ut desinas; satis malorum est etiamsi non accedat objurgationis molestia. *Ca.* Quotam autem malorum partem commemoravi? Ista corporis duntaxat sunt. Jam animam verò qualem reportas? quantâ scabie putrem? quot vulneribus sauciam? *Mi.* Tam puram refero quàm est cloaca Parisiis,

a Qui lumbos habet fractos aut casu, aut alio quovis infortunio.

b Pecunia ex spoliis redacta.

Parisiis, in via quæ dicitur vulgò Maberti, aut latrina publica. *Ca.* Vereor nè multò pejùs oleat apud Deum & Angelos ejus. *Mi.* Sed jam rixæ satis est ; dic aliquid de farciendo viatico. *Ca.* Mihi nihil est quod dem, experiar quid velit Prior. *Mi.* Atqui si quid daretur, essent tibi paratæ manus : nunc multæ obstant difficultates quando numerandum est aliquid. *Ca.* Quid alii faciant, ipsi viderint : mihi nec ad accipiendum nec ad dandum sunt manus. Verùm de his à prandio ; nunc tempus monet ut accumbamus.

ARGUMENTUM.

Colloquium Pseudochei & Philetymi. Mendacis ingenium & naturam depingit, qui natus videtur ad mentiendum pro lucro subdolè. Mendax est furax : Lucrum est mendacio turpius quam ex latio. Egregius fallendi mos aperitur. Fraudulenti mercatores suavius agunt quàm veraces.

(*a*) PHILETYMUS, (*b*) PSEUDOCHEUS.

Ph. UNde tibi scaret tanta mendaciorum vis? *Ps.* Unde suppetunt aranеæ fila ? *Ph.* Non est igitur artis, sed naturæ ? *Ps.* A natura profecta sunt semina ; ars & usus auxêre facultatem. *Ph.* Non te pudet ? *Ps.* Non magìs quàm coccycem suæ cantionis. *Ph.* At tibi in manu est mutare cantionem tuam ; & in hoc est homini data lingua, ut vera prædicet. *Ps.* Imò ut conducibilia. At non semper expedit vera discere. *Ph.* Ità nonnunquam conducit habere manus furaces. Et hoc vitium esse tuo cognatum testatur etiam populare (*c*) proverbium. *Ps.* Utrumque vitium honestis nititur authoribus : illud habet Ulyssem tantopere laudatum ab Homero ; hoc Mercurium, etiam Deum, si poetis credimus. *Ph.* Cur igitur vulgus execratur mendaces, fures etiam subiguntur in crucem? *Ps.* Non ideo quòd mentiantur aut furentur ; sed quòd insciтè mentiantur aut furentur, vel quia præter naturam, vel quia non satìs callentes artem. *Ph.* Estne scriptor quispiam qui tradit artem mentiendi ? *Ps.* Bonam artis partem monstravere tui rhetores. *Ph.* Hi quidem tradunt artem bene dicendi. *Ps.* Verum ; sed bona pars bene dicendi est scitè mentiri. *Ph.* Quid est scitè mentiri ? *Ps.* Vis definiam ? *Ph.* Volo. *Ps.* Est ità mentiri ut lucro sit, nec deprehendi possis. *Ph.* At quotidie deprehenduntur multi. *Ps.* Isti non sunt artifices absoluti. *Ph.* Es igitur tu absolutus artifex ? *Ps.* Propemodum. *Ph.* Experire an me possis mentiendo fallere. *Ps.* Et te quoque possum, vir optime, si libeat. *Ph.* Dic igitur aliquod mendacium. *Ps.* At jam dixi : Non deprehendisti ? *Ph.* Non. *Ps.* Age, fac sis attentus. Nunc incipiam mentiri. *Ph.* Sum attentus, dic

a Philetymus, *amat veritatem.*
b Pseudocheus, *mendacia fundens.*
c *Qui mendax, idem & furax.*
Scitè mentiri quid.

dic aliquid. *Pſ.* At jam iterum mentitus ſum, te non deprehendente. *Ph.* Equidem nihil adhuc audio mendacii. *Pſ.* Audiſſes, ſi calleres artem. *Ph.* Proinde commonſtra tu. *Pſ.* Primùm appellavi te *virum optimum*. Annon iſthuc eſt inſigne mendacium, cùm nè *bonus* quidem ſis? etſi bonus eſſes, optimus dici non poſſis, cum ſint innumeri te meliores. *Ph.* Hîc planè fefelleras! *Pſ* Jam fac periculum, an poſſis alterum mendacium ex te deprehendere. *Ph.* Non poſſum. *Pſ.* Hîc deſidero ingenium quòd alibi præſtas. *Ph.* Fateor; oſtende tu. *Pſ.* Cùm dicerem, *nunc incipiam mentiri*, nonne magnificè mentiebar, cùm tot annos aſſueverim mentiri, & paulò antè quàm hoc dicerem eſſem mentitus? *Ph.* Mirum præſtigium! *Pſ.* Sed nunc ſaltem monitus, arrige aures, ut deprehendas mentientem. *Ph.* Arrexi, dic. *Pſ.* Imò jam dictum eſt, & tu meum mendacium es imitatus. *Ph.* Tu mihi perſuadebis quòd nec aures habeam nec oculos. *Pſ.* Cùm homini ſint aures immobiles, ut nec arrigi poſſint, nec demitti, mentiebar te arrecturum aures. *Ph.* Talibus mendaciis plena eſt omnis hominum vita. *Pſ.* Non talibus tantùm, ô bone. Nam hæc ludicra ſunt: ſunt quæ rem adferunt. *Ph.* Turpius eſt lucrum ex mendacio quàm ex (*a*) lotio. *Pſ.* Verum eſt, inquam; ſed iis qui mentiendi neſciunt artem. *Ph.* Quam igitur tu calles artem? *Pſ.* Non æquum eſt ut te gratis doceam: numera, & audies. *Ph.* Non emo malas artes. *Pſ.* Donas igitur gratis fundum tuum? *Ph.* Non ſic inſanio. *Pſ.* At ego ex hac arte mea certiores capio fructus quàm tu ex tuo fundo. *Ph.* Manebit tibi ars tua; tantùm profer (*b*) ſpecimen, ut intelligam non omninò vanum eſſe quod dicis. *Pſ.* Accipe igitur ſpecimen: Multis multorum negotiis memet admiſceo; emo, vendo, recipio, ſumo mutuo, accipio depoſitum. *Ph.* Quid tum poſtea? *Pſ.* Atque hîc potiſſimum capto eos à quibus non facilè deprehendar. *Ph.* Quos? *Pſ.* Stupidos, oblivioſos, incogitantes, longè ſemotos, & mortuos. *Ph.* Certum eſt mortuos neminem redarguere. *Pſ.* Si quid cui vendo in diem, diligenter annoto in libellis rationem. *Ph.* Quid deinde? *Pſ.* Ubi reddenda eſt pecunia, plus imputo mercium emptori quàm acceperit. Is ſi incogitans eſt aut oblivioſus, mihi certum eſt lucrum. *Ph.* Quid ſi deprehendat? *Pſ.* Profero librum rationalem. *Ph.* Quid ſi is doceat & evincat ſe non accepiſſe quod imputas? *Pſ.* Reclamo quantum poſſum. Nam in hac arte prorſus inutilis eſt pudor. Denique (*c*) extrema anchora eſt, ut aliquid comminiſcar. *Ph.* Quid palàm deprehenſus? *Pſ.* Nihil eſt facilius, erravit

a Alludit ad Veſpaſiani dictum, *Lucri bonus eſt odor ex re qualibet.* Nam is vectigal collegit ex lotio, re malè olente, at non malè olebat pecunia.

b Id eſt, guſtum, ſive exemplum.

c Id eſt, ſupremum refugium. Vide prov. de *ſacra anchora.*

erravit famulus, aut ipse lapsus sum memoriâ. Scitum est multas simul miscere rationes: hîc facilius est imponere. Exempli causâ; Sunt quædam dispuncta, quòd soluta sit pecunia; sunt alia, pro quibus nihil numeratum est. Hæc in posterioribus codicillis misceo, sic ut nihil dispungam. Ubi supputatur, contendimus, & vinco plerumque, vel perjurio. Est & hoc artis; ferè rationem ineo cum accincto ad iter, & imparato. Nam mea mihi semper parata sunt. Deponitur aliquid apud me, servo clàm apud me, nec reddo. Longum est priusquam resciscat ille ad quem res missa est. Tandem si non licebit inficiari, dico mihi periisse; aut contendo me misisse quod non misi; incuso aurigas. Postremo, si vitare non possum quin reddam, reddo accisum. *Ph.* Bella verò ars! *Ps.* Nonnunquam eodem *(a)* nomine bis accipio pecuniam, si liceat: primùm domi, deinde illic quò proficiscor; & nusquam non sum. Interim tempus inducit oblivionem, confunduntur rationes, aliquis moritur, aut suscipit longinquam peregrinationem: ut omnia pessimè cadant, saltem interim usus sum alienâ pecuniâ. Nonnullos etiam capto specie benignitatis, ut faveant mentienti, sed semper de alieno: de meo nec matri darem teruncium. Quanquam autem in singulis videatur lucrum exiguum, ex multis tamen (multis enim memet, ut dixi, misceo) nascitur acervus haudquaquam pœnitendus. Porrò, nè deprehendar, cùm multæ sunt technæ, tum illa præcipua; omnes omnium epistolas, quas possum, intercipio, resigno, ac lego. Si quid obfuturum suspicor, premo; aut si reddo, reddo meo tempore. Ad hæc, inter longo semotos intervallo mendaciis meis sero simultatem. *Ph.* Quis est hinc usus? *Ps.* Geminus. Primùm, si non præstatur quod alterius nomine promisi, & quo nomine munus etiam accepi, (nam *(b) fumos* hujusmodi magno *vendo)* fingo per illum aut illum stetisse quò minùs perfectum sit. *Ph.* Quid si neget ille? *Ps.* Is procul abest, puta Basileæ; ego polliceor dare in Anglia. Deinde sit, ut ortâ simultate, neuter alteri credat, si quid incuser. Habes specimen artis. *Ph.* At istam artem nos crassiores solemus vocare furtum, qui *ficum vocamus ficum, &* (c) *scapham scapham. Ps.* O hominem juris Cæsarei rudem! An licet intendere actionem furti ei qui suppressit depositum, aut qui abjurat mutuum, aut simili technâ imposuit? *Ph.* Oportuit. *Ps.* Proinde vide prudentiam artificum. Ex his plus est lucri, aut certè tantundem, & minus est periculi. *Ph.* Malè sit tibi cum tuis technis ac mendaciis. Non enim libet discere, Vale.

a *Nomen*, hic titulus est debiti, unde & pro *debitoribus* accipiuntur *nomina.*

b Vide prov. *fumus vendere.*

c Græca vox ambigua est, sed opinor melius verti per *ligonem*, à σκάπτω, quod est, *fodio.*

Vale. *Ps.* Tu ringere cum tua pannosa veritate; ego interim suaviter agam cum meis furtis ac mendaciis, dextro * Ulysse ac Mercurio.

* Ulysses ab Homero fingitur vafer ac mendax. Mercurius adfert lucrum, vafer & ipse ac furax.

ARGUMENTUM.

Naufragium hic navigantium pericula, variæ & stultas nautarum superstitiones explicat. Tempestatis descriptio elegans. Jacturam ultrò faciunt qui res suas & merces pretiosas in mare jaciunt. Nautæ B.V. Mariam, D. Christophorum, imò ipsum mare impiè inclamant. Non invocandi Sancti, sed unus Deus.

ANTONIUS, ADOLPHUS.

An. (*a*) HOrrenda narras. Est isthuc navigare? Prohibeat Deus nè mihi quicquam unquam tale veniat in mentem. *Ad.* Imò quod hactenus memoravi lusus merus est præ his quæ nunc audies. *An.* Plus satis malorum audivi: inhorresco te memorante, quasi ipse periculo interfim. *Ad.* Imò mihi *jucundi sunt acti labores.* Eâ nocte quiddam accidit quod magna ex parte spem salutis ademit nauclero. *An.* Quid? obsecro. *Ad.* Nox erat (*b*) sublustris, & in summo malo stabat quidam è nautis in galea, (sic enim vocant, opinor) circumspectans, si quam terram videret: huic cœpit assistere sphæra quadam ignea: id nautis tristissimum ostentum est, si quando solitarius ignis est: felix, cùm gemini. Hos vetustas credidit (*c*) Castorem & Pollucem. *An.* Quid illis cum nautis, quorum alter fuit eques, alter pugil? *Ad.* Sic visum est poetis. Nauclerus qui clavo assidebat, Socie, inquit, (nam eo nomine se mutuò compellant nautæ) vidésne quod sodalitium tibi (*d*) claudat latus? Video, respondit ille, & precor ut sit felix. Mox globus igneus delapsus per funes devolvit sese usq; ad nauclerum. *An.* Num ille exanimatus est metu? *Ad.* Nautæ assuevere monstris. Ibi paulisper commoratus, volvit se per margines totius navis; indè per medios foros dilapsus evanuit. Sub meridiem cœpit magis ac magis increudescere tempestas. Vidistine unquam Alpes? *An.* Vidi. *Ad.* (*e*) Illi montes (*f*) verrucæ sunt, si conferantur ad undas maris. Quoties tollebamur in altum, licuisset Lunam digito contingere: quoties demittebamur, videbamur dehiscente terrâ rectà ire in tartara. *An.* O insanos, qui se credunt mari! *Ad.* Nautis frustrà luctantibus cum tempestate, tandem nauclerus totus pallens nos adiit. *An.* Is pallor præsagit aliquod magnum malum. *Ad.* Amici, inquit, dii esse dominus navis meæ, vicêre venti; reliquum est ut spem nostram collocemus

a Ex abrupto incipit colloquium, more comœdiarum.

b Quæ nonnihil habebat lucis.

c Vide Plin. lib. 2. c. 37.

d Id est, adstet lateri. Sic Horatius, *Ut nè tegam spurco, clandamque latus.*

e Tempestatis descriptio elegans.

f Id est, tubercula. Sic Cato, ni fallor, collem *verrucam* appellavit.

mus in Deo, & quisque se paret ad extrema. *An.* O verè *(a)* Scythicam concionem! *Ad.* Imprimis autem, inquit, exonerandâ est navis. Sic jubet *necessitas, durum telum*: præstat consulere vitæ dispendio rerum, quàm simul cum rebus interire. Persuasit veritas; projecta sunt in mare plurima vasa plena pretiosis mercibus. *An.* Hoc erat verè *(b)* jacturam facere. *Ad.* Aderat Italus quidem, qui legatum egerat apud regem Stotiæ: Huic erat scrinium plenum vasis Argenteis, annulis, panno, ac vestimentis sericis. *An.* Is nolebat decidere cum mari? *Ad.* Non, sed cupiebat aut perire cum *(c)* amicis opibus suis, aut simul cum illis servari. Itaque refragabatur. *An.* Quid nauclerus? *Ad.* Per nos, inquit liceret tibi cum tuis perire solum; sed æquum non est ut nos omnes tui scrinii causâ periclitemur: alioqui te unà cum scrinio dabimus in mare præcipitem. *An.* Orationem *(d)* verè nauticam! *Ad.* Sic Italus quoque jacturam fecit, multa mala precans & superis & inferis, quòd suam vitam elemento tam barbaro eredidisset. *An.* Agnosco vocem *(e)* Italicam. *Ad.* Paulò pòst venti, nihilo mitiores facti nostris muneribus, rupêre funes, disjecere vela. *An.* O calamitatem! *Ad.* Ibi rursus nos adiit nauta. *An.* Concionaturus? *Ad.* Salutat; Amici, inquit, tempus hortatur ut unusquisque Deo se commendet ac mori se præparet. Rogatus à quibusdam nauticæ rei non imperitis, ad quòt horas se crederet posse tueri navem, negavit se posse polliceri quicquam, sed ultra tres horas non posse. *An.* Hæc concio durior etiam erat priore. *Ad.* Hæc ubi loquutus est, jubet incîdi funes omnes, ac malum usque ad *(f)* thecam cui inseritur incîdi ferrâ, ac simul cum antennis devolvi in mare. *An.* Cur hoc? *Ad.* Quoniam sublato aut lacero velo erat oneri, non usui: tota spes erat in clavo. *An.* Quid interea vectores? *Ad.* Ibi vidisses miseram rerum faciem: nautæ canentes, *Salve Regina*, implorabant matrem virginem, appellantes eam *stellam maris, reginam cæli, dominam mundi, portum salutis*, aliisque multis titulis illi blandientes quos nusquam illi tribuunt Sacræ literæ. *An.* Quid illi cum mari, quæ nunquam, opinor, navigavit? *Ad.* Olim Venus agebat curam nautarum, quia nata credebatur ex mari: ea quoniam desiit curare, suffecta est huic matri non virgini Virgo Mater. *An.* Ludis. *Ad.* Nonnulli procumbentes in tabulas adorabant mare, *(g)* quicquid erat olei offundentes in undas, non aliter illi blandientes quàm solemus irato principi. *An.* Quid aiebant? *Ad.* O clementissimum mare! ô generosissimum mare! ô ditissimum mare! ô formosissimum mare! mitescę,

a Id est, duram. Vide proverb. Σκυθικὴν ῥῆσιν.

b Jactura damnum est & jacturam facere dicitur, quisquis damno afficitur: hic erat verè jactura à *jaciendo* dicta.

c Pro adamatis.

d Semper nautæ fingunter immanes. Quale est elementum, tales sunt & illi.

e Nam Itali magno stomacho *barbarum* vocant quicquid est peregrinum.

f Quod vis repositorium.

g Ea natura est olei, ut lucem adferat, ac tranquillet omnia; etiam mare, quo non aliud elementum implacabilius.

miteſce ſerva. Hujuſmodi multa occinebant ſurdo mari. *An.* Ridicula ſuperſtitio! Quid alii? *Ad.* Quidam nihil aliud quàm vomebant, plerique vota nuncupabant. Aderat Anglus quidam, qui promittebat montes aureos Virgini Walſinghamicæ, ſi vivus attigiſſet terram. Alii multa promittebant ligno Crucis quod eſſet in tali loco, alii rurſum quod eſſet in tali loco. Idem factum eſt de Maria Virgine, quæ regnat in multis locis; & putant votum irritum, niſi locum exprimas. *An.* Ridiculum! quaſi Divi non habitent in cœlis. *Ad.* Erant qui ſe promitterent fore Carthuſianos. Erat unus qui polliceretur ſe aditurum divum Jacobum, qui habitat Compoſtellæ, nudis pedibus & capite, corpore tantùm loricâ ferreâ tecto, ad hæc cibo emendicato. *An.* Nemo meminit Chriſtophori? *Ad.* Unum audivi non ſine riſu qui clarâ voce, nè non exaudiretur, polliceretur Chriſtophoro, qui eſt Lutetiæ in ſummo templo, mons verùs quàm ſtatua, cereum tantum quantus eſſet ipſe. Hæc cùm vociferans quantum poterat identidem inculcaret, qui fortè proximus aſſiſtebat, illi notus, cubito tetigit eum, ac ſubmonuit, Vide quid pollicearis; etiamſi rerum omnium tuarum (*a*) auctionem facias non fueris ſolvendo. Tum ille voce jam preſſiore, nè videlicet exaudiret Chriſtophorus. Tace, inquit, fatue an credis me ex animi ſententia loqui? Si ſemel contigero terram, non daturus ſum illi candelam ſebaceam. *An.* O craſſum ingenium! ſuſpicor fuiſſe (*b*) Batavum. *Ad.* Non, ſed erat Zelandus. *An.* Miror nulli in mentem veniſſe Paulum Apoſtolum, qui ipſe olim navigavit, & fracta navi deſilierit in terram. Is enim haud ignarus mali didicit miſeris ſuccurrere. *Ad.* Pauli nulla erat mentio. *An.* Præcabantur interim? *Ad.* Certatim. Alius canebat, *Salve regina*; alius, *Credo in Deum.* Erant qui peculiares quaſdam preculas habebant, non diſſimiles magicis, adverſus pericula. *An.* Ut afflictio facit religioſos! rebus ſecundis nec Deus, nec Divus quiſquam nobis venit in mentem. Quid tu interea? Nulli Divorum nuncupabas vota? *Ad.* Nequaquam. *An.* Cur ità? *Ad.* Quia non paciſcor cum divis. Quid eſt enim aliud quam contractus juxta formulam, Do, ſi facias; aut, Faciam, ſi facias: Dabo cereum, ſi enatem; Ibo Romam, ſi ſerves? *An.* At implorabas alicujus divi præſidium? *Ad.* Nè id quidem. *An.* Quamobrem autem? *Ad.* Quia ſpatioſum eſt cœlum. Si cui divo commendâro meam ſalutem, puta ſancto Petro, qui fortaſſe primus audiet, quòd adſtet oſtio, priùs quàm ille conveniat Deum, priùs quàm exponat cauſam,

(*a*) Auctio venditionis genus, in quo à licitantibus intenditur prætium.

(*b*) Vulgari joco Batavi dicuntur *craſſi*.

Afflictio facit religioſos.

cauſam, ego jam periero. *An.* Quid igitur faciebas? *Ad.* Rectà adibam ipſum Patrem, dicens, *Pater noſter qui es in cœlis.* Nemo divorum illo citiùs audit, aut libentiùs donat quod petitur. *An.* Sed interea non reclamabat tibi conſcientia? Non verebaris appellare Patrem, quem tot ſceleribus offenderas? *Ad.* Ut ingenuè dicam, deterrebat nonnihil conſcientia; ſed mox recipiebam animum, ità mecum cogitans; Nullus eſt pater tam iratus filio, quin ſi videat eum periclitantem in torrente aut lacu, capillis arreptum ejiciat in ripam. Inter omnes nullus ſe tranquilliùs agebat quàm mulier quædam, cui erat infantulus in ſinu quem lactabat. *An.* Quid illa? *Ad.* Scila nec vociferabatur, nec flebat, nec pollicebatur; tantùm complexa puellum precabatur tacitè. Interea dum navis ſubindè illideretur vado, nauclerus metuens nè tota ſolveretur, rudentibus eam cinxit à prora & à puppi. *An.* O miſera præſidia! *Ad.* Interim exoritur quidem ſacrificus ſenex, annos natus ſexaginta; nomen erat Adamus. Is abjectis veſtibus uſque ad induſium, abjectis etiam ocreis & calceis, juſſit ut omnes itidem pararemus nos ad natandum. Atque ità ſtans in medio navis, concionatus eſt nobis ex Geriſone quinque veritates de utilitate Confitendi, hortatus omnes ut ſe quiſque præpararet & vitæ & morti. Aderat & Dominicanus quidam. His confeſſi ſunt qui volebant. *An.* Quid tu? *Ad.* Ego videns omnia plena tumultûs, tacitè confeſſus ſum Deo, damnans apud illum meam injuſtitiam, & implorans illius miſericordiam. *An.* Quò migraturus, ſi ſic periſſes? *Ad.* Hoc committebam judici Deo. Neque enim volebam eſſe mei ipſius judex: tamen bona quædam ſpes interim habebat animum meum. Dum hæc aguntur, reddit ad nos nauta lacrymabundus. Paret, inquit, ſe quiſque; nam navis non erit nobis uſui ad quartam horæ partem. Jam enim locis aliquot convulſa hauriebat mare. Paulò pòſt, nauta renunciat nobis ſe videre procul turrim ſacram, adhortans ut Divi, quiſquis eſſet ejus templi præſes, auxilium imploraremus. Procumbunt omnes & orant ignotum Divum. *An.* Si nomine compellâſſetis eum, fortaſſis audiſſet. *Ad.* Erat ignotum. Interim nauclerus quantum poteſt eò navim dirigit jam laceram, jam undique combibentem undas, ac planè dilapſuram, ni rudentibus fuiſſet ſubcincta. *An.* Dura rerum conditio! *Ad.* Eò provecti ſumus, ut ejus loci incolæ proſpicerent nos periclitantes; ac procurrentes catervatim in extremum litus, ſublatis togis, & galeris in lanceas impoſitis, invitabant ad ſeſe, ac jactatis in cœlum bracchis ſignificabant

miteſce ſerva. Hujuſmodi multa occinebant ſurdo mari. *An.* Ridicula ſuperſtitio! Quid alii? *Ad.* Quidam nihil aliud quàm vomebant, plerique vota nuncupabant. Aderat Anglus quidam, qui promittebat montes aureos Virgini Walſinghamicæ, ſi vivus attigiſſet terram. Alii multa promittebant ligno Crucis quod eſſet in tali loco, alii rurſum quod eſſet in tali loco. Idem factum eſt de Maria Virgine, quæ regnat in multis locis; & putant votum irritum, niſi locum exprimas. *An.* Ridiculum! quaſi Divi non habitent in cœlis. *Ad.* Erant qui ſe promitterent fore Carthuſianos. Erat unus qui polliceretur ſe aditurum divum Jacobum, qui habitat Compoſtellæ, nudis pedibus & capite, corpore tantùm loricâ ferreâ tecto, ad hæc cibo emendicato. *An.* Nemo meminit Chriſtophori? *Ad.* Unum audivi non ſine riſu qui clarâ voce, nè non exaudiretur, polliceretur Chriſtophoro, qui eſt Lutetiæ in ſummo templo, mons verùs quàm ſtatua, cereum tantum quantus eſſet ipſe. Hæc cùm vociferans quantum poterat identidem inculcaret, qui fortè proximus aſſiſtebat, illi notus, cubito tetigit eum, ac ſubmonuit, Vide quid pollicearis; etiamſi rerum omnium tuarum (*a*) auctionem facias non fueris ſolvendo. Tum ille voce jam preſſiore, nè videlicet exaudiret Chriſtophorus. Tace, inquit, fatue an credis me ex animi ſententia loqui? Si ſemel contigero terram, non daturus ſum illi candelam ſebaceam. *An.* O craſſum ingenium! ſuſpicor fuiſſe (*b*) Batavum. *Ad.* Non, ſed erat Zelandus. *An.* Miror nulli in mentem veniſſe Paulum Apoſtolum, qui ipſe olim navigavit, & fracta navi deſilierit in terram. Is enim haud ignarus mali didicit miſeris ſuccurrere. *Ad.* Pauli nulla erat mentio. *An.* Precabantur interim? *Ad.* Certatim. Alius canebat, *Salve regina*; alius, *Credo in Deum.* Erant qui peculiares quaſdam preculas habebant, non diſſimiles magicis, adverſus pericula. *An.* Ut afflictio facit religioſos! rebus ſecundis nec Deus, nec Divus quiſquam nobis venit in mentem. Quid tu interea? Nulli Divorum nuncupabas vota? *Ad.* Nequaquam. *An.* Cur ità? *Ad.* Quia non paciſcor cum divis. Quid eſt enim aliud quam contractus juxta formulam, Do, ſi facias; aut, Faciam, ſi facias: Dabo cereum, ſi enatem; Ibo Romam, ſi ſerves? *An.* At implorabas alicujus divi præſidium? *Ad.* Nè id quidem. *An.* Quamobrem autem? *Ad.* Quia ſpatioſum eſt cœlum. Si cui divo commendâro meam ſalutem, puta ſancto Petro, qui fortaſſe primus audiet, quòd adſtet oſtio, priùs quàm ille conveniat Deum, priùs quàm exponat cauſam,

a Auctio venditionis genus, in quo à licitantibus intenditur prætium.

b Vulgari joco Batavi dicuntur *traſſi.*

Afflictio facit religioſos.

cauſam, ego jam periero. *An.* Quid igitur faciebas? *Ad.* Rectà adibam ipſum Patrem, dicens, *Pater noſter qui es in cœlis.* Nemo divorum illo citiùs audit, aut libentiùs donat quod petitur. *An.* Sed interea non reclamabat tibi conſcientia? Non verebaris appellare Patrem, quem tot ſceleribus offenderas? *Ad.* Ut ingenuè dicam, deterrebat nonnihil conſcientia; ſed mox recipiebam animum, ità mecum cogitans; Nullus eſt pater tam iratus filio, quin ſi videat eum periclitantem in torrente aut lacu, capillis arreptum ejiciat in ripam. Inter omnes nullus ſe tranquilliùs agebat quàm mulier quædam, cui erat infantulus in ſinu quem lactabat. *An.* Quid illa? *Ad.* Sola nec vociferabatur, nec flebat, nec pollicebatur; tantùm complexa puellum precabatur tacitè. Interea dum navis ſubindè illideretur vado, nauclerus metuens nè tota ſolveretur, rudentibus eam cinxit à prora & à puppi. *An.* O miſera præſidia! *Ad.* Interim exoritur quidem ſacrificus ſenex, annos natus ſexaginta; nomen erat Adamus. Is abjectis veſtibus uſque ad induſium, abjectis etiam ocreis & calceis, juſſit ut omnes itidem pararemus nos ad natandum. Atque ità ſtans in medio navis, concionatus eſt nobis ex Gerſone quinque veritates de utilitate Confitendi, hortatus omnes ut ſe quiſque præpararet & vitæ & morti. Aderat & Dominicanus quidam. His confeſſi ſunt qui volebant. *An.* Quid tu? *Ad.* Ego videns omnia plena tumultûs, tacitè confeſſus ſum Deo, damnans apud illum meam injuſtitiam, & implorans illius miſericordiam. *An.* Quò migraturus, ſi ſic periſſes? *Ad.* Hoc committebam judici Deo. Neque enim volebam eſſe mei ipſius judex: tamen bona quædam ſpes interim habebat animum meum. Dum hæc aguntur, reddit ad nos nauta lacrymabundus. Paret, inquit, ſe quiſque; nam navis non erit nobis uſui ad quartam horæ partem. Jam enim locis aliquot convulſa hauriebat mare. Paulò pòſt, nauta renunciat nobis ſe videre procul turrim ſacram, adhortans ut Divi, quiſquis eſſet ejus templi præſes, auxilium imploraremus. Procumbunt omnes & orant ignotum Divum. *An.* Si nomine compellâſſetis eum, fortaſſis audiſſet. *Ad.* Erat ignotum. Interim nauclerus quantum poteſt eò navim dirigit jam laceram, jam undique combibentem undas, ac planè dilapſuram, ni rudentibus fuiſſet ſubcincta. *An.* Dura rerum conditio! *Ad.* Eò provecti ſumus, ut ejus loci incolæ proſpicerent nos periclitantes; ac procurrentes catervatim in extremum litus, ſublatis togis, & galeris in lanceas impoſitis, invitabant ad ſeſe, ac jactatis in cœlum bracchis ſignificabant

ficabant se deplorare nostram fortunam. *An.* Expecto quid evenerit. *Ad.* Jam mare totam navim occupârat, ut nihilo tutiores essemus futuri in navi quàm in mari. *An.* Hîc ad sacram anchoram confugiendum erat. *Ad.* Imò ad miseram. Nautæ scapham exonerant aquâ, ac demittunt in mare. In hanc omnes sese conantur conjicere, nautis magno tumultu reclamantibus, scapham non esse capacem tantæ multitudinis; arriperet sibi quisque quod posset, ac nataret. Res non patiebatur lentâ consilia: alius arripit remum, alius contum, alius alveum, alius sitûlam, alius tabulam, ac suo quisque præsidio nitentes, committunt se fluctibus. *An.* Quid interim accidit illi mulierculæ quæ sola non ejulabat? *Ad.* Illa omnium prima pervenit ad littus. *An.* Quî potuit? *Ad.* Imposueramus eam repandæ tabulæ, & sic alligaveramus ut non facilè posset decidere; dedimus illi tabellam in manum, quâ vice remi uteretur; ac bene precantes expositimus in fluctus, conto protrudentes, ut abesset à navi, unde erat periculum. Illa leva tenens infantulum, dextra remigabat. *An.* O viraginem? *Ad.* Cùm jam nihil supereesset, quidam avulsit ligneam statuam Virginis Matris, jam putrem atque excavatam à (*a*) soricibus eámque complexus cœpit natare. *An.* Scapha pervenit incolumis? *Ad.* Nulli priùs periere. Porró triginta sese in eam conjecerant. *An.* Quo malo fato id factum est? *Ad.* Priùs quàm posset se liberare à magna navi, illius vacillatione subversa est. *An.* O factum male! Quid tum? *Ad.* Ego dum aliis consulo, penè perieram. *An.* Quo pacto? *Ad.* Quia nihil supererat aptum natationi. *An.* Illic subera fuissent usui. *Ad.* In eo rerum articulo maluissem vile suber quàm candelabrum aureum. Circumspicienti tandem venit in mentem de ima mali parte: eam quoniam solus eximere non poteram, adscisco socium, huic ambo innixi, committemus nos mari, sic ut ego dextrum cornu tenerem, ille lævum. Dum sic jactamur sacrificus ille concionator nauticus medium injecit se in humeros nostros. Erat autem ingenti corpore. Exclamamus, Quis ille, tertius? Is perdet nos omnes. Ille contrà placidè, Sitis, inquit, bono animo, sat spatii est. Deus aderit nobis. *An.* Cur ille tam serò cœpit esse natator? *Ad.* Imò futurus erat in scapha unà cum Dominicano: nam omnes hoc honoris illi deferebant. Sed quanquam erant invicem confessi in navi, tamen obliti nescio quid circumstantiarum, rursus ibi in ora navis confitentur, & alter altri manum imponit: interim scapha perit: nam hæc mihi narravit Adamus. *An.* Quid

a Sorex animal quod vulgò glirem vocant. Columella, *Vites quæ secundum ædificia sunt, à soricibus aut murilus infestantur.* Theodoretus, in Historia ecclesiastica, refert, cùm Christiani Serapidis idolum, quod grande habebatur Alexandriæ, securibus frangerent & caput ejus abstulissent, greges soricum indè procurrisse.

Quid actum est de Dominicano? *Ad.* Is, ut idem narrabat, imploratâ divorum ope, abjectis vestibus nudum se commisit natationi. *An.* Quos divos invocabat? *Ad.* Dominicum, Thomam, Vincentium, & nescio quem Petrum; sed imprimis fidebat Catharinæ Senensi. *An.* Christus illi non veniebat in mentem? *Ad.* Ità narrabat Sacrificus. *An.* Meliùs enatâsset, si non abjecisset sacram cucullam; eâ depositâ, quî potuit agnoscere illum Catharina Senensis? Sed perge narrare de te. *Ad.* Dum adhuc volveremur juxta navim, arbitrio fluctuum huc & illuc se volventem, clavis illisus frangit femur ejus qui tenebat lævum cornu. Sic ille revulsus est. Sacrificus, precatus illi requiem æternam, successit in locum illius, adhortans me ut magno animo tuerer cornu meum, ac strenuè moverem pedes. Interim potabamus multum aquæ salsæ. Adeò Neptunus nobis non balneum tantùm salsum, sed potionem etiam salsam temperârat, quanquam sacrificus ei rei monstraret remedium. *An.* Quod? obsecro. *Ad.* Quoties unda nobis occurreret, ille oppositi occipitium, ore clauso. *An.* Strenuum senem mihi narras. *Ad.* Ubi jam aliquandiu sic natantes nonnihil promovissemus, sacrificus, quoniam erat miræ proceritatis, Bono, inquit, es animo; sentio vadum. Ego non ausus tantum sperare felicitatis, Longius, inquam, absumus à litore quam ut vadum sperandum sit. Imò, inquit, sentio pedibus terram. Est, inquam, fortassis è scriniis aliquod quod huc devolvit mare. Imò, inquit, scalptu digitorum planè sentio terram. Cùm adhuc aliquamdiu natâssemus, ac rursus sentiret vadum, Tu fac, inquit, quod tibi videtur factu optimum, ego tibi cedo malum totum, & vado me credo: simúlque expectato fluctuum decessu, pedibus sequutus est quanto potuit cursu. Rursus accedentibus undis, utráque manu complexus utrumque genu obnitebatur fluctui, occultans sese sub undis quemadmodum solent mergi & anates: rursus abeunte fluctu promicabat & currebat. Ego videns hoc illi succedere, sum imitatus. Stabant in arena qui porrectis inter se prælongis hastilibus fulciebant sese adversus impetum undarum, viri robusti & fluctibus assueti, sic ut ultimus hastam porrigeret adnatanti. Eâ contactâ omnibus in litus se recipientibus, tutò pertrahebatur in siccum. Hâc ope servati sunt aliquot. *An.* Quot? *Ad.* Septem, verùm ex his duo soluti sunt tepore admoti igni. *An.* Quot eratis in navi? *Ad.* Quinquaginta octo. *An.* O sævum mare! saltem decimis fuisset contentum, quæ sufficiunt sacerdotibus. Ex tanto numero

tam paucus reddidit? *Ad.* Ibi experti sumus incredibilem gentis humanitatem, omnia nobis mirâ alacritate suppeditantis, hospitium, ignem, cibum, vestes, viaticum. *An.* Qua gens erat? *Ad.* Hollandica. *An.* Istâ nihil humanius, cùm tamen feris nationibus cincta sit. Non repetes, opinor, posthac Neptunum. *Ad.* Non, nisi mihi Deus ademerit sanam mentem. *An.* At ego malim audire tales fabulas quàm experiri.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc varios gentium mores, & civilitatem in recipiendis & tractandis advenis indicat. Hospitium Lugduni ex solis mulieribus. Gallorum mos in pandocheis suis, qui fabulas narrare solent & jocos, Germani longè inciviliores in advenis tractandis; rudes & planè inhospiti. Hospites ipsi suos curant equos. Mos accipiendi per hypocaustum. Non parant cænam nisi notis præ hospitibus: quotquot eâ nolle venturi sunt promiscuè discumbunt. Omnes idem solvunt, quantumvis alii plus duplo absorbuerint vini.

BERTULPHUS, GULIELMUS.

Be. CUr ità visum est plerisque biduum aut triduum commorari Lugduni? Ego semel iter ingressus non conquiesco donec pervenero quò constitui. *Gu.* Imò ego admiror quenquam illinc avelli posse. *Be.* Quamobrem tandem? *Gu.* Quia illic locus est unde non poterant avelli socii Ulyssis Illic Sirenes. Nemo domi suæ tractatur meliùs quà illic in (*a*) pandocheo. *Be.* Quid fit? *Gu.* Ad mensam semper adstabat aliqua mulier quæ convivium exhilararet facetiis ac leporibus. Et est illic mira formarum felicitas. Primùm adibat materfamilias, quæ salutabat, jubens nos hilares esse, & quod apponeretur boni consulere. Huic succedebat filia, mulier elegans, moribus ac linguâ adeò festivis, ut posset vel ipsum (*b*) Catonem exhilarare. Nec confabulantes ut cum hospitibus ignotis, sed veluti cum olim notis ac familiaribus. *Be.* Agnosco Gallicæ gentis humanitatem. *Gu.* Quoniam autem illæ non poterant adesse perpetuò, quòd essent obeunda munia domestica, reliquíque convivæ consalutandi continenter adstabat puellula quædam ad omnes jocos instructa: una satis erat omnium jaculis excipiendis: hæc sustinebat fabulam, donec rediret filia. Nam mater erat natu grandior. *Be.* Sed qualis erat tandem apparatus? Nam fabulis non expletur venter. *Gu.* Profectò lautus, ut ego mirer illos tam vili posse accipere hospites. Rursus post acto convivio, lepidis fabulis alunt hominem, nè quid obrepat tædii. Mihi videbar domi esse, non peregrè. *Be.* Quid in cubiculis? *Gu.* Illic nusquam non aderant aliquot puellæ ridentes

(*a*) Hospitium publicum ità dictum quòd in eo omnes promiscuè accipiuntur.

(*b*) Cato tetricus, & moribus asperis, ab authoribus prædicatur.

ridentes, lascivientes, lusitantes: ultrò rogabant si quid haberemus vestium sordidarum; eas lavabant, ac lotas reddebant. Quid multis? nihil illic vidimus præter puellas ac mulieres, nisi in stabulo: quanquam & huc frequenter irrumpebant puellæ. Abeuntes complectuntur, tantóque affectu dimittunt, ac si fratres essent omnes, aut propinquæ cognationis. *Be.* Fortassis isti mores decent Gallos. Mihi magis arridents Germaniæ mores, utpote masculi. *Gu.* Mihi nunquam contigit videre Germaniam; quare te quæso, nè gravere commemorare quibus modis accipiunt hospitem. *Be.* An ubique sit eadem tractandi ratio nescio; quod ego vidi narrabo. Advenientem nemo salutat, nè videantur ambire hospitem. Id enim sordidum & abjectum existimant, & indignum Germanicâ severitate. Ubi diu inclamaveris, tandem aliquis per fenestellam *æstuarii (nam in his degunt ferè usque ad solstitium æstivum) profert caput non aliter quàm è testa prospicit testudo. Is rogandus est an liceat illic diversari. Si non renuit, intelligis dari locum. Rogantibus ubi sit stabulum, motâ manu commonstrat. Illic licet tibi tuum equum tractare tuo more. Nullus enim famulus manum admovet. Si celebrius est diversorium, ibi famulus commonstrat stabulum, atque etiam locum equo minimè commodum. Nam commodiora servant venturis, præsertim nobilibus. Si quid causeris, statim audis. Si non placet, quære aliud diversorium. Fœnum in urbibus ægrè ac perparcè præbent, nec multò minoris vendunt quàm ipsam avenam. Ubi consultum est equo, totus commigras in hypocaustum, cum ocreis, sarcinis, luto; id est unum omnibus commune. *Gu.* Apud Gallos designant cubicula ubi sese exuant, extergant, calefaciant, aut quiescant etiam, si libeat. *Be.* Hîc nihil tale. In hypocausto exuis ocreas, induis calceos, mutas, si voles, indutium; vestes pluviâ madidas suspendis juxta hypocaustum, ipse te admoves, ut ficceris. Est & aqua parata, si libeat lavare manus, sed ità munda plerumque, ut tibi pòst alia quærenda sit aqua quâ lotionem eam abluas. *Gu.* Laudo viros nullis deliciis effœminatos. *Be.* Quòd si tu appuleris ad horam à meridie quartam, non cœnabis tamen ante nonam, nonnunquam & decimam. *Gu.* Quamobrem? *Be.* Nihil apparant nisi videant omnes, ut eâdem operâ ministretur omnibus. *Gu.* Quærunt compendium. *Be.* Tenes. Itaque frequenter in idem hypocaustum conveniunt octoginta aut nonaginta, pedites, equites, negotiatores, nautæ, aurigæ, agricolæ, pueri, fœminæ, sani,

* Id est, hypocausti. Hoc Græcum est, illud Latinum.

aegroti. *Gu.* Isthuc verè *(a)* cœnobium est. *Be.* Alius ibi pectit caput, alius abstergit sudorem, alius repurgat perones aut ocreas, alius eructat allium. Quid multis? Ibi linguarum ac personarum non minor est confusio quàm olim in turri Babel. Quòd si quem conspexerint peregrinæ gentis, qui cultu dignitatis nonnihil præ se fert, in hunc intenti sunt omnes, defixis oculis contemplantes, quasi novum aliquod animantis genus adductum sit *(b)* ex Africa; adeò ut posteaquam accubuerint, reflexo in tergum vultu continenter aspiciant, nec dimoveant oculos, cibi immemores. *Gu.* Romæ, Lutetiæ, ac Venetiæ nemo quicquam miratur. *Be.* Nefas est interim tibi quicquam petere. Ubi jam multa est vespera, nec sperantur plures adventuri, prodit famulus senex, barbâ canâ, tonso capite, vultu torvo, sordido vestitu. *Gu.* Tales oportebat Cardinalibus Romanis esse à poculis. *Be.* Is circumactis oculis tacitus dinumerat quot sunt in hypocausto: quò plures adesse videt, hòc vehementiùs accenditur hypocaustum, etiamsi alioqui Sol æstu sit molestus. Hæc apud illos præcipua pars est bonæ tractationis, si sudore diffluant omnes. Si quis non assuetus vapori aperiat rimam fenestræ nè præfocetur, protinus audit, Claude. Si respondeas, Non fero; audis, Quære igitur aliud diversorium. *Gu.* Atqui mihi nihil videtur esse periculosius quàm tam multos haurire eundem vaporem, maximè resoluto corpore, atque hîc capere cibum, & horas complures commorari: jam enim omitto ructus alliatos, ventris flatum, & halitus putres; multi sunt qui morbis occultis laborant, nec ullus morbus non habet suum contagium. Certè plerique scabiem habent Hispanicam, sive, ut quidem vocant, Gallicam, cùm sit omnium nationum communis. Ab his opinor non multò minus esse periculi quàm à leprosis. Jam tu divina quantum discriminis sit in pestilentia. *Be.* Sunt viri fortes; ista rident ac negligunt. *Gu.* Sed interim multorum periculo fortes sunt. *Be.* Quid facias? Sic assueverunt, & constantis est animi non discedere ab instituto. *Gu.* Atqui ante annos viginti quinque nihil receptius erat apud Brabantos quàm *(c)* thermæ publicæ: eæ nunc frigent ubique. Scabies enim nova docuit nos abstinere. *Be.* Sed audi cætera. Pòst redit ille *(d)* barbatus Ganymedes, ac linteis insternit mensas quot putat esse satis illi numero. Sed ô Deum immortalem, quàm non *(e)* Mileſiis! cannabea diceres ex antennis detracta. Destinavit enim unicuique mensæ convivas ad minimum octo. Jam quibus est notus mos patrius, accumbunt, ubi

a Id est, *vita communis.*

b Vide proverb. *Africa semper aliquid adfert novi.*

c Balnea propriè quæ sua naturâ calida sunt: Vocantur item thermæ quæ artificialiter calescunt.

d Ironicè dixit Ganymedem, quòd hic puer delicatus Jovi fit à poculis; at mox, torvus ille Ganymedes.

e Texta mollia.

ubi cuique libitum fuerit. Nullum enim discrimen inter pauperem ac divitem, inter herum ac famulum. *Gu.* Hæc est illa vetus æqualitas, quam nunc è vita submovit tyrannis. Sic opinor vixisse Christum cum suis discipulis. *Be.* Postquam accubuerunt omnes, rursum prodit torvus ille Ganymedes, ac denuo dinumerat sua sodalitia: mox reversus apponit singulis pinacium ligneum, & cochleare ex eodem argento factum, deinde cyathum vitreum, aliquantò pòst panem; eum sibi quisque per otium repurgat dum coquuntur pultes. Ità nonnunquam sedetur ferme horæ spatio. *Gu.* Nullus hospitum interim efflagitat cibum? *Be.* Nullus cui notum sit regionis ingenium. Tandem apponitur vinum, Deus bone! quàm non fumosum! Non aliud oportebat bibere Sophistas: tanta est subtilitas & acrimonia. Quòd si quis hospes, etiam oblatâ privatim pecuniâ, roget ut aliunde paretur aliud vini genus; primùm dissimulant, sed eo vultu quasi interfecturi: si urgeas, respondent, Hîc diversati sunt tot Comites & Marchiones, neque quisquam questus est de vino meo: si non placet, quære tibi aliud diversorium. Solos enim Nobiles suæ gentis habent pro hominibus, & horum insignia nusquam non ostentant. Jam igitur habent offam quam objiciant latranti stomacho; mox magnâ pompâ veniunt disci. Primus ferme habet offas panis madefactas jure carnium, aut, si dies est piseulentus, jure leguminum. Deinde aliud jus; pòst aliquid carnium recoctarum, aut salsamentorum recalfactorum; rursus pultis aliquid; mox aliquid solidioris cibi: donec probè domito stomacho apponant carnes assas aut pisces elixos, quos non possis omnino contemnere; sed hîc parci sunt, & subitò tollunt. Hoc pacto totum convivium temperant, quemadmodum solent actores fabularum, qui Scenis admiscent Choros; ità isti alternis miscent offas ac pultes. Curant autem ut (*a*) extremus actus sit optimus. *Gu.* Et hoc est boni Poetæ. *Be.* Porrò piaculum sit, si quis interim dicat, Tolle hunc discum, nemo vescitur. Desidendum est usque ad præscriptum spatium, quod illi clepsydris, ut opinor, metiuntur. Tandem prodit ille barbatus, aut (*b*) pandocheus ipse, vestitu minimùm à famulis differens; rogat, ecquid animi nobis sit. Mox adfertur vinum aliquod generosius. Amant autem eos qui bibunt largiùs, cùm nihilo plus solvat ille qui plurimum hauserit vini quàm qui minimum. *Gu.* Mirum gentis ingenium! *Be.* Cùm nonnunquam sint qui duplo plus absumant in vino quàm solvant pro convivio. Sed antequam finiam

a Sententia Ciceronis est. Alluditur ad actus fabulæ, quorum ultimus est quintus. Vide prov. *Supremum fabulæ actum.*

b Ipse hospes qui *accipit omnes.*

hoc convivum, dictu mirum quis sit ibi strepitus ac vocum tumultus, postquam omnes cœperunt incalescere potu. Quid multis? Surda omnia. Admiscent se frequenter ficti moriones; quo genere hominum, cùm nullum sit magis detestandum, tamen vix credas quantopere delectentur Germani. Illi cantu, garritu, clamore, saltatione, pulsu, faciunt ut hypocaustum videatur corruiturum, neque quisquam alterum audiat loquentem. At interea videntur sibi suaviter vivere; atque illic desidendum est volenti nolenti, usque ad multam noctem. *Gu.* Nunc tandem absolve convivium. Nam me quoque tædet tam prolixi. *Be.* Faciam. Tandem sublato caseo, qui vix illis placet nisi putris ac vermibus scatens, prodit ille barbatus, adferens secum *(a)* pinacium escarium, in quo cretâ pinxit aliquot circulos ac semicirculos: id deponit in mensa, tacitus interim ac tristis; Charontem quempiam diceres. Qui agnoscunt picturam, deponunt pecuniam, deinde alius atque alius, donec expleatur pinacium. Deinde notatis qui deposuerunt, supputat tacitus: si nihil desit, annuit capite. *Gu.* Quid si quid supersit? *Be.* Fortasse redderet, & faciunt hoc nonnunquam. *Gu.* Nemo reclamat iniquæ rationi? *Be.* Nemo qui sapit. Nam protinus audiret. Quid tu es hominis? Nihilo plus solves quàm alii. *Gu.* Liberum hominum genus narras. *Be.* Quòd si quis ex itinere lassus cupiat mox à cœna petere lectum, jubetur expectare donec cæteri quoque eunt cubitum. *Gu.* Videor mihi videre civitatem *(b)* Platonicam. *Be.* Tum suus cuique nidus ostenditur, & vere nihil aliud quàm cubiculum: tantùm enim ibi lecti sunt, & præterea nihil quo utaris, aut *(c)* quod fureris. *Gu.* Illic mundities est? *Be.* Eadem quæ in convivio; lintea fortè lota antè menses sex. *Gu.* Quid interim fit de equis? *Be.* Ad eandem disciplinam tractantur ad quam homines. *Gu.* Sed est eadem ubique tractatio? *Be.* Alicubi civilior est, alicubi durior quàm narravi; verùm in genere talis est. *Gu.* Quid si ego tibi nunc narrem quibus modis hospites tractentur in ea parte Italiæ quam Longobardiam vocant, rursus in Hispania, deinde in Anglia & in Wallia? Nam Angli partim Gallicos, partim Germanicos mores obtinent, ut ex his duabus gentibus mixti. Walli se prædicant *(d)* αὐτόχθονας Anglos. *Be.* Quæso te ut narres. Nam mihi nunquam contigit eas adire. *Gu.* In præsentia non est otium. Nam nauta jussit adesse ad horam tertiam, nisi vellem relinqui, & habet sarcinulam: aliàs dabitur opportunitas ad satietatem usque garriendi.

a Πίναξ *tabulam* significat, propriè latam & tenuem, unde diminutivum pinacium, quod nunc pro *tabella*, nunc pro *sportella* ponitur.

b Ubi æqualia sunt omnium omnia: Quo fruaris.

d Id est, *indigenas*: aiunt enim Anglos cæteros ex Gallis & ex Saxonibus esse mixtos.

ARGU-

ARGUMENTUM.

Divinum certè Colloquium, quod lupanar ipſum caſtum facit! Deus non poteſt falli, ejus oculus in abditiſſima penetrat. Adoleſcentibus pudicitiam cura eſſe debere. Puella ad quæſtum expoſita ab inſtituto non minus turpi quàm erumnoſo revocatur.

ADOLESCENS ET SCORTUM.

LUCRETIA, (a) SOPHRONIUS.

a *Continens, temperans*

Lu. EUge, mi lepidiſſime Sophroni. tandem nobis redditus es? nam mihi videris abfuiſſe ſeculum. Primâ fronte vix te agnoſcebam. *So.* Quamobrem? mea Lucretia. *Lu.* Quia pro imberbi nobis rediſti barbatulus: Quid rei eſt? meum corculum. Nam vidêre ſolito torvior. *So.* Cupio tecum ſeorſum colloqui familiariùs. *Lu.* Au, au: non ſolæ ſumus? mea mentula. *So.* Secedamus in locum ſecretiorem. *Lu.* Age, concedamus in cubiculum interius, ſi quid libet. *So.* Nondum hic locus mihi videtur ſatis ſecretus. *Lu.* Unde iſte novus pudor? Eſt mihi (*b*) muſeion ubi repono mundum meum, locus adeò obſcurus ut vix ego te viſurus ſim, aut tu me. *So.* Circumſpice rimas omnes. *Lu.* Rima nulla eſt. *So.* Nullus eſt in propinquo qui nos exaudiat? *Lu.* Nè muſca quidem, mea lux. Quid cunctaris? *So.* Fallemus hîc oculos Dei? *Lu.* Nequaquam; ille perſpicit omnia. *So.* Et Angelorum? *Lu.* Illorum oculos non licet effugere. *So.* Quî fit igitur ut non pudeat homines id facere coram oculis Dei ac teſtibus ſanctis Angelis, quod puderet facere in conſpectu hominum? *Lu.* Quid hoc novæ rei eſt? veniſti huc concionaturus? Indue cucullam Franciſcanam, conſcende ſuggeſtum, & audiamus te, barbatule. *So.* Nec iſtud gravarer facere, ſi te queam ab iſto vitæ genere revocare, non ſolùm turpiſſimo, verùm etiam miſerrimo. *Lu.* Quamobrem? ô bone. Victus alicunde parandus eſt. Sua quemque alit ars. Hoc eſt noſtrum opificium, hic (*c*) fundus noſter. *So.* Optârim, mea Lucretia, ut excuſſâ pauliſper iſtâ animi temulentiâ, rem ipſam mecum conſideres. *Lu.* Serva concionem tuam in aliud tempus: nunc (*d*) vivamus, mi Sophroni. *So.* Tu queſtûs gratiâ facis quicquid facias. *Lu.* Non multùm aberraſti à ſcopo. *So.* Nihil decedet tuo lucro, dabo quadruplum ut auſcultes tantùm. *Lu.* Dic quæ voles. *So.* Primùm,

b Pro ſecretiore cubiculo dictum eſt.

c Id eſt, reditus. Nam fructus annuos reddit fundus.

d Pro gaudeamus, ſive lætì agamus;

mùm, illud mihi respónde, Habésne quæ tibi malè volunt? *Lu.* Non unam. *So.* Et quas tu vicissim odisti? *Lu.* Ut merentur. *So.* Proinde si possis illis facere rem gratam, faceréssne? *Lu.* Citiùs miscerem illis toxicum. *So.* Atqui cogita nunc, an illis quicquam potueris facere gratius quàm quòd vident te vivere hanc vitam dedecorosam ac miserrimam. Quid autem poteras facere molestius iis qui tibi benè volunt? *Lu.* Sic erat fatum meum. *So.* Jam quod esse solet omnium difficillimum iis qui deportantur in Insulas, aut relegantur ad extremos orbis barbaros, hoc tu tibi tuapte sponte sumpsisti *Lu.* Quidnam est istud? *So.* An non sponte renunciasti omnibus affectibus, patri, matri, fratribus, sororibus, amitæ, materteræ, cæterisque quoscunque tibi natura conjunxit? Nam & illos tui pudet, nec tu sustines in illorum venire conspectum. *Lu.* Imò feliciter commutavi affectus meos; pro paucis enim nunc habeo plurimos, quorum tu es unus, mihi fratris loco semper habitus. *So.* Mitte jocos, ac rem ipsam, ut habet, expende serió. Quæ tam multos habet amicos, ea nullum habet amicum, mihi crede, Lucretia. Nam qui ad te commeant, non habent te pro amica, sed pro matula potius. Vide quò teipsum dejeceris, misera. Christus te tam charam habuit, ut te suo sanguine redemerit, ut te cœlestis hæreditatis consortem esse voluerit: & tu te facis cloacam publicam, ad quam commeant quilibet sordidi, impuri, scabiosi, suámque spurcitiam in te repurgant. Quòd si nondum ejus lepræ contagium quam vocant scabiem Hispanicam attigit te, non diu poteris effugere. Quod si fiat, quid te infelicius, etiamsi cætera essent secunda, puta res & fama? quid aliud eris quàm vivum cadaver? Matri gravabaris esse morigera: nunc servis lenæ turpissimæ. Parentis audire monita tædebat: hic sæpè tibi vapulandum est ab ebriis & insanis scortatoribus. Pigebat aliquid operis facere domi quo victum quæreres: hic quos tumultus, quæ pervigilia sustines? *Lu.* Unde nobis hic concionator novus? *So.* Jam mihi & illud fac cogites; Iste formæ flos qui tibi conciliat amatores, brevi defluxerit. Quid tum facies? misera. Quod sterquilinium te fuerit abjectius? Fies ex meretrice lena. Non omnibus contingit ista dignitas, & si contingat, quid sceleratius? aut quid diabolicæ malitiæ vicinius? *Lu.* Vera sunt, mi Sophroni, propemodum quæ dicis omnia. Sed unde tibi ista nova sanctimonia, qui soleas esse nugator omnium nugacissimus? Nemo te uno frequentiùs aut intempestivius huc commeabat. Audio te fuisse Romæ.

So. Fui

So. Fui. *Lu.* Atquí indè ſolent redire deteriores. Quo pacto tibi diverſum accidit? *So.* Dicam: quia non eodem animo modóque Romam adii. Cæteri ferè ideo eunt Romam, ut redeant deteriores: & ad eam rem ibi ſuppetunt affatim occaſiones. Ego cum probo viro profectus ſum, cujus hortatu pro lagena libellum mecum attuli, Novum Teſtamentum ab Eraſmo verſum. *Lu.* Ab Eraſmo? Aiunt illum eſſe ſeſquihæreticum. *So.* Num & huc pervenit illius viri nomen? *Lu.* Nullum celebrius apud nos. *So.* Vidiſtin' hominem? *Lu.* Nunquam; ſed optárim vidiſſe, de quo tam multa audivi mala. *So.* Fortaſſis à malis. *Lu.* Imò à viris reverendis. *So.* A quibus? *Lu.* Non expedit dicere. *So.* Quamobrem? *Lu.* Quia ſi tu effutires, & res permanaret ad illos, meo queſtui non minima portio decideret. *So.* Né metue; lapidi dixeris. *Lu.* (*a*) Admove aurem. *So.* Inepta, quid opus eſt admotâ aure cùm ſimus ſoli? an, ne Deus exaudiat! Proh Deum immortalem! video te piam meretricem, quæ mendicos (*b*) ſubleves eleemoſynâ. *Lu.* At ego ex'iſtis mendicis plus capio lucri quàm ex vobis divitibus. *So.* Spoliant matronas bonas ut effundant in meretrices malas. *Lu.* Sed perge de libro. *So.* Faciam, & præſtat. Ibi me docuit Paulus, qui neſcit mentiri, quod *nec ſcorta nec ſcortatores regni cæleſtis hæreditatem conſequentur.* Hoc ubi legiſſem, ſic cœpi cogitare apud me, Modica res eſt quàm expecto ex hæreditate paterna, & tamen malim renunciare ſcortis omnibus quàm à patre exhæredari: quanto magis cavendum eſt nè me exhæredet Pater cœleſtis? Et adverſus exhæredantem aut abdicantem patrem aliquod præſidium porrigunt humanæ leges: adverſus exhæredantem Deum nihil eſt (*c*) ſuffugii. Itaque mihi protinus interdixi omnem ſcortorum uſum. *Lu.* Si quidem poſſis continere. *So.* Bona continentiæ pars eſt, ex animo continentem eſſe velle. Poſtremò, ſupereſt extremum mali remedium uxor. Romæ in pœnitentiarii ſinum totum (*d*) Augeæ ſtabulum effudi. Is multis prudenter hortatus ad puritatem animi & corporis, ad ſacram lectionem, ad crebras preces, ad vitæ ſobrietatem; pro pœna nihil aliud indixit quàm ut flexis genibus ad ſummum altare dicerem Pſalmum *Miſerere mei, Deus*: &, ſi mihi ſuppeteret pecunia, darem egenti cuipiam Carolinum unum. Admiranti mihi quod pro tot ſcortationibus tantillum pœnæ infligeret, ſatis facetè reſpondit, Fili, inquit, ſi verò pœniteat, ſi vitam commutas, nihil moror pœnam: ſin pergas, ipſa libido tandem abs te plus ſatis pœnarum exiget, etiamſi ſacerdos non indicat. Me vide lippum, tremu-

a Eſt hoc uſu receptum, ut res ſilendas, etiamſi duo ſoli ſint in agro, tamen qui loquitur dicat voce ſubmiſſiore, cùm nihil ſit opus.

b Videtur ſignificáſſe neſcio quid de monachis mendicitatem profeſſis.

c Aliàs, ſuffragii.

d Vide proverbium, de diu collectis ſordibus.

tremulum, ineurvum: at olim talis eram qualem te hactenus fuisse prædicas. Sic ego resipui. *Lu.* Ergò, ut video, perdidi meum Sophronium. *So.* Imò lucrefecisti. Nam antè perierat, nec sibi amicus, nec tibi: Is nunc te verè amat ac tuam sitit salutem. *Lu.* Quid igitur suades? mi Sophroni. *So.* Ut quàm primùm te subducas ab ista vita. Adhuc puella es: quod contractum est labis potest elui. Aut nube marito; nos aliquid ad dotem conferemus: aut confer te in collegium aliquod sacrum, quod lapsas recipit: aut commutato loco dedas te in familiam alicujus honestæ matronæ. Ad horum quodlibet offero tibi operam meam. *Lu.* Amabo te, mi Sophroni, circumspicito; sequar tuum consilium. *So.* Sed interim hinc te submoveto. *Lu.* Hui? tam citò? *So.* Cur non potiùs hodie quàm cras, si dilatio damnum habet, mora, periculum? *Lu.* Quò me vertam? *So.* Colliges omnem mundum tuum, eum trades mihi vesperi; famulus clam deferet ad fidelem matronam: aliquantò pòst ego te producam, veluti deambulandi gratiâ: apud eam matronam latitabis meo sumptu, donec tibi prospexero: id fiet brevi. *Lu.* Age, mi Sophroni, trado me totam in tuam fidem. *So.* Gaudebis olim facto.

ARGUMENTUM.

Convivium Poeticum docet studiosos convivari: inter quos parsimonia cum festivitate, hilaritas sine turpiloquio, literatis fabulis condire debet convivium. Iambi cruenti. Poetæ viri judicio parum admirando. Roma famula tres dotes primarias, Fidelitas, Deformitas, Ferocitas. Locus ex Eunuchi Terentiani prologo illustratur. Locus in Epodis Horat. ad Canidiam. Locus Senecæ, Aliud agere, nihil agere, malè agere. Locus Aristot. Elenchor. Explicatur. Thema Poetice variatur, diverso metro. Sententiæ desumuntur ex floribus & arboribus in horto. Carmina item Græca componuntur.

HILARIUS, LEONARDUS, CRATO, CONVIVÆ, MARGARETA, CARINUS, EUBULUS, SBRULIUS, PARTHENIUS MUS servus Hilarii.

* Iambici trimetri sunt usque ad *Euge*.

Hi. * *Levis apparatus, animus est lautissimus.*
Le. *Cænam sinistro es auspicatus omine.*
Hi. *Imò absit omen triste. Sed cur hoc putas?*
Le. *Cruenti Iambi haud congruunt convivio.*
Cr. Eugè, certum est adesse Musas, effluunt carmina imprudentibus.

(a) Hi.

(a) Hi. *Si rotatiles trochæos mavelis, en accipe;*
Vilis apparatus hic est, animus est lautissimus.
Quanquam & Iambi olim ad rixas & pugnas nati, pòst didicerunt omni servire materiæ. O pepones! habetis pepones in horto nostro natos. En (b) lactucas sessiles, succo terrimo suo nomini respondentes. Has delicias quis sanus non præferat apris, murænis & attagenis? *Cr.* Si licet in convivio poetico vera loqui, quas tu lactucas vocas betæ sunt. *Hi.* Hoc omen avertant superi. *Cr.* Sic res habet: vide siquam. Tum ubi succus lacteus? ubi molles aculei? *Hi.* Fatis ut addubitem. Heus, accerse huc famulam. Margareta, Tisiphone, quid tibi venit in mentem, ut pro lactucis nobis apponeres betas? *Ma.* Datâ operâ feci. *Hi.* Quid ais venefica? *Ma.* Volebam experiri, an inter tot Poetas esset qui lactucam dignosceret à beta; nam scio te non posse dignoscere? Dicite mihi bonâ fide, quis animadvertit esse betas? *Cm.* Crato. *Ma.* Facilè divinabam non fuisse poetam. *Hi.* Siquid tale posthac designâris, ego te pro Margareta vocabo (c) bliteam. *Co.* Ha ha he. *Ma.* Istæ nomenclaturæ nec obtorem me reddunt, nec macilentiorem. Sæpè vicies in die mihi commutat nomen: Ubi quid cupit eblandiri, vocat me (d) Galateam, Euterpen, Calliopen, Callirrhoen, Melissam, Venerem, Minervam; quid non? Ubi quid stomachatur, repente fio Tisiphone, Megæra, Alecto, Medusa, Baucis, aut aliud quicquid illi suggesserit (e) splendida bilis. *Hi.* Abi hinc cum tuis betis, Blitea. *Ma.* Quorsum attinebat huc evocare? *Hi.* Ut redires unde veneras? *Ma.* Vetus dictum est, Proclivius est evocare cacodæmonem quàm abigere. *Co.* Ha ha he: appositè. Ut tibi res habet, Hilari, opus est aliquo carmine magico quo illam hinc abigas. *Hi.* Habeo in promptu.

(f) Φεύγετε χαῦνδιεῖδες, λύκοι δ' ἄγει ὕμμε δόκης.

Ma. Quid ais? Æsope. *Cr.* Cave tibi, Hilari: impinget colaphum: sic abegisti tuo Græco carmine. O magum egregium! *Hi.* Quid tu credis, Crato, esse hanc? Ego tali carmine abegissem decem magnos cacodæmones. *Ma.* Pili non facio tuos versus Græcanicos. *Hi.* Adhibendus est igitur, ut video, bombus magicus; aut, si nec hic sufficiet, (g) Mercu-

a Trochaici sunt tetrametri.

b Quòd non erigant, sed humi spargunt se.

c Alludit ad gemmam laudatissimam, & Græci betam appellant βλίτον. unde *blitees* appellant stultos ac nihili, eò quòd beta vilis, & insipida herba est.

d A *colore lacteo*: Euterpe, à *delectando*; Musæ nomen est,: Calliope, à *pulchritudine vultus*: Callirrhoe, nympha, quòd *pulcrè fluat*: Melissa, *apis*; opinor fuisse ancillam Chrysippi: Baucis, anus & paupercula apud Ovid. e Allusit ad illud Horat. *Sive aliud nomen, jussit quod splendida bilis*, id est, insania. f Hoc carmen Plin. indicat usurpari solere in magicis remediis; id est, *Fugite cantharides, lupus crudelis vos persequitur*. Cantharis insecti genus venenum habens lethale. g Hâc virgâ dat & adimit somnos, hâc animas evocat orco, & rursum quos velit in tartara mittit. Lege Virg. 4. Æn.

rii caduceum. *Cr.* Mea margareta, ſcis Poetarum genus eſſe afflatum; non auſum dicere furioſum: rogo te ut iſtam rixam in aliud tempus proroges, nóſque hâc cœnâ vel mei causâ ſuaviter tractes. *Ma.* Quid mihi cum iſtius verſiculis? Sæpenumero cùm eſt eundum ad macellum non habet quod numeret, & interim cantillat verſiculos. *Cr.* Sic ſunt Poetæ. Sed age, fac ſodes quod dico. *Ma.* Equidem faciam in tuam gratiam, quoniam novi te probum, qui nunquam contriveris cerebrum tuum in ejuſmodi deliramentis: ac demiror quo fato in hunc incideris chorum. *Cr.* Unde id conjectas? *Ma.* Quia naſus obeſior, & oculi nitentes, & corpus ſucculentum. Nunc mihi hujus naſum contemplare & riſum Sardonium. *Cr.* Sed obſecro, meum ſuavium, ut iſtam iram mihi condones. *Ma.* Abeo, nec poſtulo ut quiſquam cæterorum hoc nomine mihi gratias agat. *Hi.* Abiſtne jam? *Ma.* Non tam procul quin audiat te. *Mus.* Jam eſt in culina, ſecum neſcio quid murmurans. *Cr.* Famulam habes minimè mutam. *Hi.* Aiunt bonam famulam oportere tribus dotibus eſſe præditam; ut ſit fidelis, ut ſit deformis, ut ſit ferox, quàm vulgò malam vocant. Fidelis non diminuet rem, deformem non ambiunt proci, ferox facile tuetur jus heri ſui. Nam aliquoties opus eſt non ſolùm linguâ, verùm etiam manibus. Hæc mea è tribus duas habet virtutes, deformis juxtà ac mala; de fide dubito. *Cr.* Linguam audivimus, ſed ego metuebam tibi à manibus. *Hi.* Admovete manus peponibus: de lactucis actum eſt. Etenim ſi nunc juberem apponi lactucas, ſat ſcio, carduos apponeret. Sunt & melones, ſi quis hoc genere magis capitur. En ſici recentes; modò decerptos à matre teſtatur lac in pedunculo. A ficis ſolet aqua ſumi, nè quid obliment ſtomachum. En habetis è limpidiſſimo fonticulo vivam ac frigidiſſimam, utilem & vino diluendo. *Cr.* At ego neſcio utrum utro diluam vinum aquâ, an aquam vino, adeò mihi hoc vinum videtur hauſtum ex eodem fonticulo Muſarùm. *Hi.* Tale vinum conducit acuendis ingeniis Poetarum: vos craſſi craſſis delectamini. *Cr.* Utinam Craſſus eſſem ille beatus. *Hi.* Ego malim eſſe Codrus aut Ennius. Quandoquidem mihi contigit habere convivas tam multos, tamque inſigniter eruditos, non committam ut nihilo doctior eos dimittam. Eſt locus in prologo Eunuchi qui multos torquet. Nam plerique codices ſic habent,

Bonæ Famulæ proprietates.

Sic

Sic existimet, sciat,
Responsum, non dictum esse, quia læsit prior,
Qui bene vertendo, & eas describendo malè, &c.

In his verbis desidero sensum argutum ac Terentio dignum. Nec enim ideo læsit prior, quia malè vertit Græcas fabulas; sed quia Terentianus carpserat. *Eu.* Juxta vulgò jactatum proverbium, *Qui pessimè canit, primus incipiet.* Cùm essem Londini apud Thomam Linacrum, virum sic in omni genere Philosophiæ doctissimum, ut nihilo seciùs has Grammaticorum minutias ad unguem calleat, ostendit mihi codicem mirâ vetustate in quo sic habebatur scriptum,

Sic existimet, sciat,
Responsum, non dictum esse, quale sit, priùs
Qui bene vertendo. & eas describendo malè,
Ex Græcis bonis Latinas fecit non bonas;
Idem Menandri phasma nunc nuper dedit.

Sic autem ordinandus est sermo, ut *quale sit* indicet subjiciendum exemplum prioris dicti. Minitabatur se vicissim reprehensurum aliquid in fabulis ejus à quo fuerat reprehensus. Atque hîc negat videri debere convitium, sed *responsum.* Qui lacessit, jacit dictum; qui regerit lacessitus, respondet. Hujus rei promittit exemplum, *quale sit,* quod Græcis dicitur οἷον, Latinis *quod genus,* aut *veluti,* sive *videlicet*, aut *puta.* Deinde subjicit reprehensionem, in qua *priùs* adverbium respondet ad alterum adverbium veluti diversum, quod sequitur, *nuper*; quemadmodum pronomen *qui* respondet ad dictionem *idem.* Veteres enim Lavinii fabulas in totum damnat, quoniam jam exciderant ex hominum memoria. In his quas nuper dedisset certa notat loca. Mihi videtur hæc germana lectio, verúsque Comici sensus, nisi quid dissentit senatus populúsque Poëticus. *Con.* Imò pedibus omnes in tuam descendimus sententiam. *Eu.* At ego vicissim à vobis quiddam leve ac facillimum discere cupiam, quo pacto metiendus sit hic versiculus.

Ex Græcis bonis Latinas fecit non bonas.

Micate digitis. *Hi.* Opinor more veterum elidi *s*, ut secundo loco fit anapæstus. *Eu.* Accederem, nisi casus auferendi desineret in *is* naturâ longam. Itaque submota consonante nihilominus manet longa vocalis. *Hi.* Vera prædicas. *Cr.* Si quis illiteratus & ignotus ingrederetur, planè crederet nos inter nos micatione digitorum rusticorum lu-

ludum renovare. *Le.* Nos, quantum video, frustrà micamus digitis: tu, si potes, expedi. *Eu.* Videre quantula res non nunquam torquet homines etiam eruditos: præpositio *e* pertinet ad finem carminis præcedentis,

Qui bene vertendo, & eas describendo malè, ex
Græcis bonis Latinas fecit non bonas:

Ità nihil est scrupuli. *Le.* Sic est, per musas. *Ca.* Quando quidem cœpimus micare digitis, velim ut aliquis mihi ve sum hunc ex Andria digerat in suos pedes,

Sine invidia laudem invenias, & amicos pares;

nam mihi sæpe tentanti non successit. *Le. Sine in*, iamb est; *vidia*, anapæstus; *laudem in*, spondæus; *venias*, anapæ stus; *& ami*, rursus anapæstus. *Ca.* Habes jam pedes quinqu & supersunt tres syllabæ, quarum prima est longa; ut nec ambum facere possis aut tribrachyn. *Le.* Profectò vera pr dicas. Hæremus in vado: quis nos expediet? *Eu.* Nem meliùs quàm qui induxit in hoc vadum. Agè Carine, nè cel si quid habes inter candidos amiculos. *Ca.* Nisi me fallit m moria videor mihi quiddam tale legisse apud Priscianum, q docet apud Latinos Comicos *v* consonantem petinde eli ut vocalem, quemadmodum frequenter in hac dictione *enim vero*, sic ut pars *enimè* faciat anapæstum. *Le.* Itaque mei nobis. *Ca.* Faciam: *Sine inidi* proceleusmaticus est, nisi m vis elidi *i*, per Synæresin; ut cum Virgilius *aureo* ponit fine carminis heroici pro *auro*. Quod si placet, erit prim loco tribrachys; *à lau*, spondæus est; *d' inveni*, dactylu *as & a*, dactylus; *micos*, spondæus; *pares*, iambus. *Sb.* Ca nus nos explicuit ex hoc sanè vado. Sed est in eadem sce locus quem haud scio an quisquam animadverterit. *Hi.* O secro, profer. *Sb.* Illic hunc in modum loquitur Simo,

Sine ut eveniat quod volo;
In Pamphilo ut nihil sit moræ restat Cremes.

Hi. Quid hîc te offendit? *Sb* Cùm *sine* sit minitanti nihil hic sequitur quod faciat ad minas. Proinde suspicor Poëta scriptum fuisse,

Sin eveniat quod volo;

ut *sin* respondeat ad *si* quod præcessit,

Si propter amorem uxorem nolit ducere.

Proponit enim senex duas partes inter se diversas. "Si Pam "philus ob amorem Glycerii recusat nuptias, erit quod cum "illo expostulem; sin ille non recusabit, tum mihi resti "exorandus Chremes. Porrò hyberbaton longius fecit in terpellatio Sosiæ, & stomachus Simonis in Davum. *Hi.* Mu porri g

porrige mihi codicem. *Cr.* Committis tu muri codicem? *Hi.* Tutius quàm vinum. Disperem nisi verum dixi Sbrulius. *Pa.* Trade mihi codicem, ut ostendam alium scrupulum. In prologo Eunuchi versus hic non constat.

Habeo alia multa, quæ nunc condonabuntur.

Quanquam enim Comici Latini præcipuè sumunt sibi multam libertatem in hoc genere Carminis, tamen nusquam memini illos Senarium claudere Spondæo, nisi fortè legendum est *condonabitur* (*a*) ἀπροσώπως, aut *condonabimus*, mutato numero personæ. *Ma.* O mores verè Poëticos! In ipso limine convivii (*b*) micant digitis & librum adhibent. Lusus & literas præstat servare in mensas secundas. *Cr.* Non omnino pessimum consilium dat Margareta; obtemperabitur; placato stomacho revocabimus lusum, interim digitis micabimus in disco. *Hi.* Videte luxum poëticum. Habetis triplex ovorum genus, elixa, assa, frixa; omnia recentissima sunt, intra biduum nata. *Pa.* Ego butyri esum non fero: si frixa sunt oleo, perplacebunt. *Hi.* Abi, puer, disce ex Margareta in utro frixa sunt. *Mus.* In neutro, inquit. *Hi.* Nec in butyro, nec in oleo? In quo igitur? *Mus.* In lixivio, ut ait. *Cr.* Qualis percontatio, talis responsio. Quid negotii est dignoscere butyrum ab oleo? *Ca.* Præsertim his qui tam facilè disernunt lactucam à beta. *Hi.* Habetis ovationem, sequitur aliquando triumphus. Heus, puer circumfer oculos. Nihilne vides hìc deesse? *Mus.* Permulta. *Hi.* Hæc ova desiderant condimentum, quo temperetur calor. *Mus.* Quod vis? *Hi.* Dic ut ex contusis (*c*) vitis claviculis mittat nobis succum. *Mus.* Dicam. *Hi.* Quid huc redis inanis? *Mus.* Negat (*d*) è claviculis succum exprimi solere. *Le.* O famulam! *Sb.* Certè fabulis condiemus ova nostra. In Epodis Horatianis offendi locum quendam, non depravatum quod ad scripturam attinet, sed depravatè interpretatum, nec à Mancinello solùm cæterisque recentioribus, verùm etiam ab ipso Porphyrione. Locus est in carmine quo canit palinodiam Canidiæ veneficæ:

Tuúsque venter partum ejus, & tuo
Cruore rubros obstetrix pannos lavit,
Utcunque fortis exilis puerpera.

Existimant enim omnes hìc *exilis* nomen esse, cùm sit verbum. Adscribam verba Porphyrionis, si tamen illius esse credendum est: "*Exilem* autem, inquit, sub illa specie, quasi "puerperio facta sit deformis; per exilitatem corporis ma"riem naturalem, dicit. Pudendus lapsus, si vir tantus non sensit

a *Sine persona.*

b Rusticorum lusus est, vulgaris etiam Italiæ. Vide proverbium, *Digitus quicum in tenebris micat.* Metiebantur versus sublatis ac repressis digitis: id mulier putat esse micare digitis.

c Natura addit vitium palmitibus laqueos quosdam, quibus repit & allegat sese; hos Plinius vocat claviculas, lib. 22. in prologo.

d Perversè respondet, quasi parvos clavos jusserat contundi.

sensit metri legem reclamare huic sensui. Neque enim quartus locus admittit Spondæum. Verùm Poëta jocatur illam verè peperisse, quanquam non diu languisset ac decubuisset à partu, sed statim exsiliisset è lecto, quemadmodum solent quædam fortes puerperæ. *Hi.* Habemus tibi gratiam, Sbruli, qui tam lautè, condieris ova nostra. *Le.* Isti non dissimile est quod legitur in primo Odarum libro. Odæ initium est, *Tu nè quæsieris.* Sic autem habet constans lectio; *Neu Babylonios Tentâris numeros, ut melius quicquid erit pati.* Hunc locum ità transiliunt veteres interpretes, quasi nihil habeat scrupuli: solus Mancinellus sentiens orationem imperfectam, jubet addi *posse. Sb.* Habes aliquid de hac re compertius? *Le.* Nescio; sed mihi videtur Horatius Græci sermonis idioma reddidisse, quod nullus Poëtarum facit libentius aut frequentius: Nam Græcis est familiare (a) apparemphaton adjungere huic dictioni ὡς & ὥστε. Sic Horatius, *ut pati*, pro *ut patiaris.* Quanquam quod divinat Mancinellus, non est prorsus absurdum *Hi.* Mihi vehementer arridet quod dicis. Curre, Mus, & adfer si quid est reliquum. *Cr.* Quid isthuc est novarum deliciarum? *Hi.* Hic est cucumis sectus in laminulas: hoc est jus ex coctis intestinis cucurbitæ; conducit lubricandis intestinis. *Sb.* O cœnam verè medicam! *Hi.* Boni consulite. Mox aderit gallina ex corte nostra. *Sb.* Commutabimus tibi nomen, & pro Hilario vocabimus Apicium. *Hi.* Age, nunc ridete quantum voletis; cras fortasse seriò laudabitis hanc cœnam. *Sb.* Qui sic? *Hi.* Cùm senseris tibi probè conditum esse prandium. *Sb.* (b) Fame? *Hi.* Scilicet. *Cr.* Scis, Hilari, quod provinciæ te vellem suspicere? *Hi.* Sciam, si dixeris. *Cr.* Chorus canit hymnos quosdam non indoctos, sed per indoctos multis locis depravatos: eos cuperem tuâ operâ nobis restitui. Ut autem exemplum proferam, ità canimus;

Hostis Herodes impie
Christum venire quid times?

Ordo dictionis unius inversus geminum vitium invexit carmini. Nam *hostis*, cùm trochæum efficiat, nullum habet locum in carmine iambico; & *Hero*, spondæus, non recipitur in sede secunda. Nec dubium est quin versus ità primùm scriptus sit, *Herodes hostis impie.* Jam epitheton *impie* molliùs cohæret cum *hostis* quàm cum *Herodes.* Porrò quoniam Herodes dictio Græca est, η veritur in ε in casu vocandi: ut, Ὡρῳδης, ὦ Ὡρῳδες· quemadmodum & in Ἀγαμεμνον ω mega recti casus vertitur in ο micron. Rursum ità canimus hymnum,

Jesu

a Id est, *infinitum, ut pati.*

a Allusit ad dictum Socratis, qui dixit famem esse condimentum omnium & jucundissimum & minimo parabile.

Jesu corona virginum,
Quem mater illa concepit,
Quæ sola virgo parturit.

Dubium non est, quin *concipit* sit pronunciandum. Nam temporis hypallage gratiam etiam addit sermoni. Ridiculum autem est nos offendi in *concipit*, cùm sequatur *parturit*. *Hi.* Istius generis & ipse permulta offendi, nec pigebit olim huic rei aliquot dierum opellam dare: nam mihi videtur Ambrosius in hoc carmine non parùm habere gratiæ: adeò fere finit dimetrum dictione trisyllabâ, & cæsuram fere collocat in fine dictionis. Id crebriùs apud eum fit quàm ut casus videri possit. Si quæritis exemplum: *Deus Creator* hic est penthemimeris; accinitur, *omnium*: *Polique rector*; accinitur, *vestiens*: *Diem decoro*; accinitur, *lumine*: *Noctem soporis*; accinitur, *gratia*. Sed adest gallina satis obesa, quæ mihi totis decem annis peperit ova, & excusit pullos. *Cr.* Indigna erat quæ necaretur. *Ca.* Si licet aliquid admiscere de studiis severioribus, habeo quod proponam. *Hi.* Modò ne nimiùm sit tetricum. *Ca.* Non est. Cœpi nuper legere Senecæ epistolas, & in ipso statim portu, quod aiunt, impegi. Locus est in prima epistola, *& si volueris*, inquit, *attendere, magna vitæ pars elabitur malè agentibus, maxima nihil agentibus, tota aliud agentibus.* In hac sententia affectat nescio quid argutiæ, quod ego non satis assequor. *Le.* Divinabo, si voles. *Ca.* Maximè. *Le* Nemo perpetuò peccat. Et tamen luxu, libidine, ambitione, cæterisque vitiis, magna vitæ pars perit, sed multo major vitæ portio perit nihil agentibus. Porrò *nihil agere* dicuntur, non qui vivunt in otio, sed qui rebus frivolis & nihil ad felicitatem conducentibus occupantur: indè proverbium, *Satius est cessare quàm nihil agere.* Sed tota vita perit aliud agentibus. *Aliud agere* dicitur, qui non est attentus ad id quod agit. Perit igitur tota vita, quoniam cum vacamus vitiis, aliud agimus; dum vacamus frivolis, aliud agimus; dum studemus philosophiæ, (quoniam id facimus supinè & oscitanter) aliud agimus, parùm attenti, velut ad rem minimè seriam. Hæc interpretatio si parum arridet, numeretur hæc sententia Senecæ inter eas quas in hoc scriptore damnat Aulus Gellius ut frivolè argutas. *Hi.* Mihi sanè satis arridet: (Sed interim strenue ad gallinam. Nolim vos falli, nihil præterea parati est) quadrat enim ad id quod præcessit, *Turpissima est jactura quæ per negligentiam fit.* Id autem declarat hâc trimembri sententiâ. At paulò pòst videor mihi videre mendam, *Mortem non prospicimus*;

ospicimus quæ à fronte sunt, sed procul; Respicimus à tergo relicta.

Magna pars ejus jam præterit. Nam legendum arbitror, *Mortem prospicimus. Prospicimus eam quæ procul absunt, cùm mors magna ex parte præterierit nobis. Le.* Si sibi permittunt philosophi ut aliquando divertant in prata Musarum, fortasse non videbitur absurdum si nos aliquando vel animi gratiâ divertamus in illorum regionem. *Hi.* Quidni? *Le.* Cùm nuper relegerem librum Aristotelis, quem inscripsit περὶ τῶν ἐλέγχων, quorum argumentum est rhetoribus cum philosophis magna ex parte commune, comperi insignes errores interpretum. Neque dubitandum est quin hic qui Græcè nesciunt, in multis locis egregiè delirârint. Aristoteles enim proponit hujusmodi genus ambigui, quod nascitur ex voce, quæ eadem declarat diversa, ὅτι μανθάνουσιν οἱ ἐπιστάμενοι· τὰ γὰρ ἀποστομαπζόμενα μανθάνουσιν οἱ γραμματικοί· τὸ γὰρ μανθάνειν ὁμώνυμον, τό, τι ξυνιέναι χρώμενον τῇ ἐπιστήμῃ, καὶ τὸ λαμβάνειν, τὴν ἐπιστήμην: id verterunt in hunc modum, "*Quoniam discunt scientes:* "*nam secundum os Grammatici discunt. Discere enim aqui-*" *vocum, ad intelligere eum qui utitur disciplinâ, & acci-*" *pere disciplinam. Hi.* Visus es mihi nunc Hebraicè loqui, non Latinè. *Le.* Estne quisquam vestrûm qui audivit hic ullam vocem æquivocam? *Hi.* Nullam. *Le.* Quid igitur stultius quàm id velle vertere quod verti non potest? Neque enim quemadmodum Græcis μανθάνειν, sonat μαθεῖν, & μαθητεύειν, ità Latinis *discere, doctrinam accipere*, aut *tradere*. Quanquam an hoc sit verum, nescio: magis arbitror sic, μανθάνειν esse anceps apud Græcos, quemadmodum *cognoscere* apud Latinos. *Cognoscit* enim qui *novit*, & *cognoscit* judex qui *discit* causam. Sic, opinor, Græcis μανθάνειν dicitur præceptor, qui exigit prælecta à discipulis, & puer quibus prælegitur. Quam verò venustè respondit, τὰ γὰρ ἀποστομαπζόμενα μανθάνουσιν οἱ γραμματικοί, *nam secundùm os grammatici discunt?* cùm vertere debuerit, *nam grammatici quæ dictant, docent.* Hic interpretis erat aliud exemplum supponere, quod non eadem verba, sed eandem rei speciem exhiberet. Quanquam hoc loco suspicor etiam in Græca scriptura nonnihil esse mendæ; scribendum autem, ὁμώνυμον τῷ τε ξυνιέναι καὶ τῷ λαμβάνειν. Paulò pòst subjicit aliud exemplum Ambigui, quod nascitur non ex vario vocis ejusdem significatu, sed ex diversa connexione; τὸ βούλεσθαι λαβεῖν με τοὺς πολεμίους, *velle me accipere pugnantes.* Sic enim vertit, pro eo quod erat, *velle me capere hostes.* Et si legas βούλεσθε, sermo fit dilucidior, *Vultis me capere hostes?*

hoſtes? Nam pronomen poteſt præcedere verbum *capere*, & poteſt ſequi. Si præcedat, hîc erit ſenſus, *Vultus ut ego capiam hoſtes*? Si ſequatur, erit hic, *Vultis ut hoſtes me capiant*? Subjicit ejuſdem generis aliud exemplum, ἆρα ὃ τις γινώσκει, τοῦτο γινώσκει; id eſt, *an quod quis novit, hoc novit*? Ambiguitas eſt in τοῦτο. Id ſi ſumatur accuſandi caſu, ſenſus erit, Quicquid alicui cognitum eſt, id illi cognitum eſſe. Sin nominandi caſu, ſenſus hic erit, quam rem quis intelligit, ea intelligit: quaſi cognoſci non poſſit, niſi quod viciſſim cognoſcat. Rurſus aliud ſubjicit, ἆρα ὃ τις ὁρᾷ, τοῦτο ὁρᾷ; ὁρᾷ δὲ ἡ κίονα· ὥστε ὁρᾷ ὁ κίων, *An quod quis videt, id videt*; *ſed videt columnam*; *columna igitur videt*. Rurſus in τοῦτο eſt ambiguitas quam prius indicavimus. Verùm hæc utcunque reddi poterant Latinis auribus, quod ſequitur nullo modo reddi poterat; ἆρα ὃ σὺ φὴς εἶναι, τοῦτο σὺ φὴς εἶναι· φὴς δὲ λίθον εἶναι· σὺ ἄρα φὴς λίθον εἶναι. Quod illi ſic reddiderunt, *Putas quod tu dicis eſſe, hoc tu dicis eſſe*; *dicis autem lapidem eſſe, tu ergo lapis dicis eſſe*. Obſecro quis omninò ſenſus humanus ex his verbis percipi poſſit? Ambiguitas enim partim pendet ex idiomate Græci ſermonis, quæ eſt in majore ac minore. Quanquam in majore eſt & alia ambiguitas in duabus dictionibus ὃ & τοῦτο, quæ ſi capiantur nominandi caſu, ſenſus erit, *Quicquid te dicis eſſe, hoc tu es*. Sin accuſandi, ſenſus erit, *Quamcunque rem tu dicis eſſe, eam dicis eſſe*. Et ad hunc ſenſum ſubſumit, λίθον φὴς εἶναι, ſed ad priorem colligit, σὺ ἄρα φὴς λίθον εἶναι. Græci ſermonis proprietatem ſemel auſus eſt imitari Catullus,

Phaſelus iſte, quem videtis, hoſpites,
Ait fuiſſe navium celerrimus.

Sic enim ferebatur hic verſus in antiquioribus editionibus. Hoc ignorato, neceſſe eſt multis modis delirare eos qui in hæc loca ſcribunt commentarios. Nè id quidem quod inibi continenter ſequitur, Latino poteſt eſſe perſpicuum, Καὶ ἆρα ἔστι σιγῶντα λέγειν; δῆλον γάρ ἐστι, τὸ σιγῶντα λέγειν, τό τε τὰ λεγόμενα σιγᾶν, καὶ τὸ τὰ λεγόμενα. Id reddiderunt hunc in modum, *Et putas, eſt tacentem dicere? Duplex enim eſt, tacentem dicere, & hunc dicere tacentem, & quæ dicuntur*. An non hæc Sibyllæ foliis obſcuriora? *Hi*. Mihi nec Græca ſatis liquent. *Le*. Exponam pro mea divinatione. *An poſſibile eſt tacentem dicere*? Hæc interrogatio *duplicem habet ſenſum*, quorum alter eſt falſus & abſurdus, alter eſſe poteſt verus. Nam fieri non poteſt ut qui loquitur

non dicat ea quæ loquitur, hoc est, ut *loquendo taceat*; sed fieri potest ut is qui loquitur *taceat eum qui loquitur*? Quanquam hoc exemplum recidit in alteram formam, quam paulò pòst subjicit. Rursum illud admiror, quòd mox in genere ambiguitatis, quæ nascitur ex pluribus dictionibus conjunctis, mutârint Græci vocem *seculi* in *literas*, ὅτι ϛαδαι τὰ γεγράμμαϛα, cùm Latini codices habeant *scire seculum*. Hîc enim duplex sensus nascitur, vel ut ipsum seculum sciat aliquid, vel ut aliquis sciat seculum. Verùm hoc mollius est in αἰῶνα, sive in κοσμον, quàm in γεγράμμαϛα. Nam literæ dicuntur absurdè scire quippiam: verùm nihil absurdi fit si quis dicat, aliquid nostro seculo notum esse, aut aliquem nôsse suum seculum. Jam aliquantò pòst ubi proponit exemplum ambigui ex accentu, non veritus est interpres pro verbis Homeri supponere Virgiliana, cùm eadem fuerit necessitas in illo exemplo, *Quicquid dicis esse, hoc est*. Ex Homero refert Aristoteles, ὃ κατα πτῶσιν ὄμβρος. Si υ asperetur ac circumflectatur, sonat, *cujus computrescit pluviâ*; sin υ sit exile & acutum, sonat, *non computrescit pluviâ*. Atque hoc quidem sumptum est ex Iliad. Φ'. Alterum est δῶκεν ϑ' οἱ εὔχϛ ἀρέϑαι· accentu collocato super penultimam sonat, *concedere illi*; sin super primam, δῶκεν, sonat, *damus*. At Poeta non sentit Jovem dicere, concedimus illi; sed Jupiter mandat ipsi somnio, ut illi ad quem mittitur concedat potiri voto. Dictum est enim δῶκεν, pro δοῦναι· Pro his duobus Homericis subjecerunt hæc ex nostris Poetis, velut illud ex Odis Horatii,

Me tuo longas pereunte noctes,
Lydia, dormis.

Etenim si accentus sit in *me* correpto, & *tu* sit grave, unica dictio est, *metuo*, id est, timeo. Quanquam hæc ambiguitas pendet non solùm ex accentu, verùm etiam ex compositione. Alterum supposuerunt ex Virgilio,

Heu! quia nam tanti cinxerunt æthera nimbi.

Quanquam hæc quoque ex compositione nascitur ambiguitas. *Hi.* Sunt ista quidem arguta, dignáque cognitu, Leonarde, sed interim vereor, nè cui convivium hoc Sophisticum videatur magìs quàm poëticum: aliàs, si videbitur, vel totum diem venabimur Elenchos (*a*) in Elenchis. *Le.* Hoc est, in luco ligna, in mari quæremus aquam. *Hi.* Ubi est meus Mus? *Mus:* Adest. *Hi.* Mone Margaretam ut tradat bellaria. *Mus.* Abeo. *Hi.* Rursum ades vacuus? *Mus.* Negat se de bellariis cogitâsse, & ait satis diu sessum esse. *Hi.* Vereor nè si diutiùs

a Id est, *redargutionibus*, ἐλέγχειν enim *redarguere* est.

diutùs hic philoſophemur, illa nobis menſam ſubvertat, quemadmodum Xantippe Socrati: conſultius eſt igitur ut bellaria ſumamus in horto; ibi ſimul & ambulabimus, & liberè nugabimur. Interea ſibi quiſque decerpat ex arbore quod lubet. *Con.* Placet conſilium. *Hi.* Eſt illic fonticulus quovis vino ſuavior. *Ca.* Quî fit ut hortus tuus magìs niteat quàm aula? *Hi.* Quia hîc verſor frequentiùs. Si quid arridet hîc, nè parcite noſtris opibus hortenſibus. Jam ſi ſatìs videtur deambulatum, quid ſi conſidamus hîc ſub tilia & Muſas cieamus? *Pa.* Age, fiat. *Hi.* Thema ſuppeditet hortus ipſe. *Pa.* Si præceſſeris, ſequemur. *Hi.* Age, faciam. *Præpoſterè facit cui variis deliciis niteat hortus, cùm animum habeat nullis diſciplinis, nullis virtutibus excultum. Le.* Credemus adeſſe Muſas, ſi reddideris eandem ſententiam carmine. *Hi.* Hoc mihi longè proclivius, proſam orationem vertere carmine, quàm argentum commutare auro. *Le.* Dic igitur.

Hi. *Cui renidet hortus undiquaque floſculis,*
Animúmque nullis expolitum dotibus
Squalere patitur, is facit præpoſteré.

Habetis carmen Muſis (*a*) & Apolline nullo. Sed elegans fuerit, ſi ſinguli hanc ſententiam diverſo genere carminis reddatis. *Le.* Qui vicerit, quid præmii feret? *Hi.* Hunc calathum onuſtum malis, aut prunis, aut ceraſis, aut meſpilis, aut pyris, aut ſi quid aliud magìs (*b*) adblanditur. *Le.* Quis erit arbiter certaminis? *Hi.* Quis niſi Crato? Et idcirco ſolus non certabit, quò magìs auſcultet. *Cr.* Vereor nè talem ſitis habituri judicem, qualem olim habebant (*c*) coccyx & luſcinia inter ſeſe canendi gloriâ decertantes. *Hi.* Sat eſt ſi placet omnibus. *Con.* Placet arbiter. Incipe, Leonarde.

Le. *Cui tot deliciis renidet hortus,*
Herbis, floribus, arborúmque fœtu.
Et multo & vario, nec excolendum
Curat pectus & artibus probatis
Et virtutibus, is mihi videtur
Lævo judicio parúmque recto. Dixi.

Hi. Carinus (*d*) arredit unguem; exſpectamus aliquid elaboratum. *Ca.* Nulla adeſt Muſa.

Cura cui eſt ut niteat hortus floſculis ac fœtibus,
Negligenti excolere pectus diſciplinis optimis,
Hic labore, mihi ut videtur, ringitur præpoſtero.

Hi. Non fruſtra arroſus eſt unguis. *Eu.* Quoniam ordo me vocat, nè nihil adferam;

a Alluſit ad illud Martial. *Muſis & Apolline nullo Quod ſcribis verſus, hoc Ciceronis habes.*

b Id eſt, placet, ſicut *arridere* dicitur quod placet.

c Qui Latinè dicitur Cuculus, penultimâ productâ. Notus eſt apologus de certamine canendi inter luſciniam & cuculum, aſino judice.

d Geſtus eſt cogitantis. Perſ. *Nec plus ceſſat, nec demorſus ſapit ungues.* Idem, *Charefratus ungues Arredens ait hoc.*

Qui ſtudet ut variis nitcat cultiſſimus hortus
Deliciis, patiens animum ſqualere, nec ullis
Artibus expoliens, huic eſt præpoſtera cura.

Hi. Non eſt cur exſtimulemus Sbrulium. Nam ille ſic ſcatet verſibus, ut plerumque vel imprudens effundat carmina.

Sb. *Cui vernat hortus cultus & elegans,*
Nec pectus ullis artibus excolit,
Præpoſterâ is curâ laborat.
Sit ratio tibi prima mentis.

Pa. *Quiſquis accurat variis ut hortus*
Floribus vernet, neque pectus idem
Artibus ſanctis colit, hunc habet præ-
poſtera cura.

Hi. Nunc experiamur cui hortus ſuppeditet plures ſententias. *Le.* Quidni faciat tam dives? Vel hoc roſetum mihi ſuggeret quod dicam. *Ut brevis eſt roſæ nitor, ità fugax eſt juventus; properas carpere roſam priuſquam marceſcat; magis adnitendum eſt, nè ſine fructu tibi effluat juventus.* *Hi.* Thema ſatis aptum carmini. *Ca. Ut inter arbores ſuus cuique fœtus; ità inter homines ſuæ cuique dotes ſunt.* Eu. *Ut terra ſi excolatur, varias opes gignit in uſus humanos; neglecta, ſpinis ac vepribus obducitur: ità hominis ingenium, ſi excolatur optimis ſtudiis, plurimas edit virtutes; ſin negligas, variis occupatur vitiis.* Sb. *Hortus quotannis colendus eſt, ut nitens; animus ſemel excultus honeſtis ſtudiis, perpetuò floret ac venat.* Pa. *Ut amœnitas hortorum non avocat animum ab honeſtis ſtudiis, ſed ad hæc invitat potiùs: ità quærendi ſunt luſus ac joci qui non abſunt à literis.* *Hi.* Euge, video exemplum ſententiarum. Nunc ad verſus: ſed antequam id aggrediamur, meâ ſententiâ, fuerit exercitatio nec inelegans, nec infrugifera, ſi primam ſententiam toties reddamus Græcis verſiculis quoties reddidimus Latinis. Hîc auſpicabitur Leonardus, jam olim familiaris Muſis Græcanicis. *Le.* Incipiam, ſi jubes. *Hi.* Jubeo atque impero.

Le. Ὦ κῆπός ἔζιν ἄνθεσιν γελῶν καλοῖς,
Ὁ δὲ νῦς μάλ' αὐχμῶν τοῖς καλοῖς μαθήμασιν,
Οὐκ ἔσι κόμψ, ὅτ' ὐκ ὀρθῶς φρονεῖ,
Πεῤεὶ πλείον' ποιῶν τὰ φαῦλ ἢ κρείττονα.

Cui hortus eſt floribus ridens pulchris,
Animus verò maximè ſqualens bonis diſciplinis,
Non eſt ornatus, hic non rectè ſapit,
Plura æſtimans deteriora quam meliora.

(a) Ego

(a) Ego præsulem egi ; succedat qui volet. *Hi.* Carinus. *Ca.* Imò Hilarius. *Le.* Sed video Margaretam intervenire : adfert nescio quid deliciarum. *Hi.* Si id fecerit, me fefellerit. Mea furia, quid adfers ? *Ma.* Sinapi quo condiatis vestra bellaria. An non pudet hîc garrire in multam noctem ? & postea vos poetæ multa blateratis in loquacitatem fœminarum. *Cr.* Haud malè monet Margareta : jam tempus est ut suum quisque nidum adeat. Aliàs in hoc pulcherrimo certaminis genere vel solidum diem consumemus. *Hi.* Sed cui addicis præmium ? *Cr.* In præsentia quidem mihi ipsi addico. Nullus enim vicit præter unum me. *Hi.* Quî vicisti, qui non certaveris ? *Cr.* Vos certâstis, at non decertâstis. Ego, quod nemo vestrûm potuit, vici Margaretam. *Ca.* Hilari, æquum postulat ; auferat calathum.

a Alluſit ad Salios ſacerdotes Martis, ni fallor, qui ſaltabant in pompa, *Præſul* autem qui ſaltat primus. Eſt in quibuſdam choreis mos, ut unus ſolus aſpiceatur ſaltationem, unde quiſquis aliis cunctantibus rem cœpit, dicitur incepiſſe choream.

ARGUMENTUM.

Inquisitio de Fide Summam continet & Synopsin Catholicæ professionis. Inducit Lutheranum, ut sic orthodoxâ ejus fide utramque partem trahat in concordiam. De excommunicatione, & brutis Papæ fulminibus. Etiam cum impiis & hæreticis consuescendum, si spes sit ulla corrigendi. Symbolum verbum est militare. Paraphrasis divinissima & elegantissima in Symbolum Apostolicum.

AULUS, BARBATIUS.

Au. (b) PUerorum est cantilena, *Saluta libenter*. Verùm haud scio an mihi fas sit tibi dicere salutem. *Ba.* Equidem malim qui det salutem quàm qui dicat. Sed quamobrem istuc ais, Aule ? *Au.* Quamobrem ? Quia, si scire vis, oles aut sulphur, aut fulmen Jovis. *Ba.* Sunt & (c) Vejoves, sunt (d) bruta fulmina, multùm etiam origine dissidentia à fatidicis. Nam, ut suspicor, tu de anathemate sentis. *Au.* Rem conjectas. *Ba.* Audivi quidem horrenda tonitrua, fulminis ictum non sensi. *Au.* Qui sic ? *Ba.* Quia nihilo pejus concoquo, neque irrequietiùs dormio. *Au.* Sed hòc periculosius solet esse malum, quia non sentitur. Verùm hæc bruta fulmina, quæ tu vocas, (e) feriunt montes & maria. *Ba.* Feriunt, sed irritis ictibus. Est (f) & fulgur è vitro, seu vase æreo. *Au.* Certè territat & hoc. *Ba* Verum ; sed pueros. Solus Deus habet fulmen quo feriat animam. *Au.* Quid si Deus est in suo vicario ? *Ba.* Urinam sit. *Au.* Imò multi demirantur te jamdudum non esse quovis (g) carbone atriorem. *Ba.* Finge me talem. Atqui tantò magis erat optanda salus perdito, si placet Evangelica doctrina. *Au.* Optanda

b In libello cui titulus *Cato*. nam is pueris præ legitur.

c Sunt Joves ſiniſtri & noxii. Sic vocant poetæ numen lævum, Ve-Jovem.

d Vide Plin. lib. 2. c. 45. Bruta, quia fine ratione veniunt, nec quicquam portendunt : Fatidica prædicunt aliquid.

e Refert Plin. verba loco quem modo citavi.

f Vide prov.

g Videtur innuere quempiam excommunicatum.

tanda quidem, at non dicenda. *Ba.* Cur ità? *Au.* Quòd pudescat ictus fulmine, ac resipiscat. *Ba.* Si sic nobiscum egisset deus, perieramus omnes. *Au.* Quamobrem? *Ba.* Quia cùm essemus inimici Dei, cultores idolorum, militantes in castris Satanæ, hoc est, modis omnibus excommunicatissimi, tum ille maximè nobiscum confabulatus est per Filium suum, suóque colloquio nos restituit in vitam cùm essemus mortui. *Au.* Ista quidem verè narras. *Ba.* Imò malè ageretur cum omnibus ægrotis, si medicus fugeret alloquium quoties ingens morbus gravat miserum; imò tum maximè conveniebat adesse medicum. *Au.* At ego metuo nè tu mihi citiùs affles aliquid tui mali, quàm fiat ut tuo morbo medear. Nonnunquam usu venit ut pro medico fiat (*a*) palæstrites qui visit ægrotum. *Ba.* Ità quidem usu venit in corporum morbis: verùm in animi malis est tibi parata antidotus adversus omne contagium. *Au.* Quænam? *Ba.* Adamantinum propositum non divelli à sententia semel infixa. Deinde, cur palæstram metuis, ubi res verbis agitur? *Au.* Est aliquid quod dicis, si modò spes sit profectûs. *Ba.* Proverbio dicitur, *Donec spirat homo, sperandum esse.* Et juxta Paulum, *Charitas* nescit desperare, quia *sperat omnia*. *Au.* Non pessimè mones; atque hac spe puto mihi fas esse tecum miscere sermonem aliquantisper; ac, si pateris, medicum agam. *Ba.* Licet. *Au.* Vulgò sunt invici percontatores. Et tamen in medicis probantur qui percontantur de singulis. *Ba.* Percontare (*b*) à cœlo usque ad terram, si libet. *Au.* Experiar, modo fidem des te responsurum ex animo. *Ba.* Do, modò sciam qua de re velis percontari. *Au.* De symbolo Apostolorum. *Ba.* Audio (*c*) militare verbum, nec recuso haberi pro hoste Christi si quid hîc fefellero. *Au. Credis in Deum Patrem omnipotentem, qui condiderit cœlum & terram?* *Ba.* Et quicquid cœlo terráque continetur, atque etiam mentes angelicas. *Au.* Cùm *Deum* dicis, quid sentis? *Ba.* Sentio mentem esse quandam æternam, quæ nec initium habuerat, nec finem sit habitura, quâ nihil esse potest nec majus, nec sapientius, nec melius. *Au.* Ista quidem satìs pié. *Ba.* Quæ nutu suo omnipotenti condidit quicquid est rerum visibilium aut invisibilium; quæ sapientiâ mirabili moderatur ac gubernat universa, suâ bonitate pascit ac servat omnia, atque hominum genus collapsum gratuitò restituit. *Au.* Sunt quidem ista tria præcipua in Deo. Sed quid fructûs capis ex istorum cognitione? *Ba.* Cùm *Omnipotentem* cogito, mè totum illi submitto, ad cujus majestatem nihil est hominum aut

a Id est, *lustrator*, nimirum cùm invisit phreneticum. Vide Lapithas Luciani.

b Plautinum proverbium, pro, à capite usque ad pedes.

c Qui baptizantur dant nomen imperatori Christo, cujus sacramentis auctorantur: Et Symbolum apud milites signum est quo inter ipsos conveniri; sive id vocale est, sive mutum.

aut Angelorum ſublimitas. Deinde plenâ fiduciâ credo quod ab illo factum tradunt Sacræ literæ, ſimúlque futurum quicquid ille promiſit, quando nutu quicquid vult poteſt, quantumvis homini videatur impoſſibile. Ità fit ut meis viribus diffiſus totus ab illo pendeam qui poteſt omnia. Ubi *Sapientiam* illius intueor, nihil tribuo meæ ſapientiæ, verùm credo omnia rectiſſimè juſtiſſiméque ab eo fieri, etiamſi juxta ſenſum humanum videantur abſurda aut iniqua. Cùm *Bonitatem* conſidero, video nihil eſſe in me quod illius gratuitæ beneficentiæ non debeam; & nullum arbitror eſſe tantum crimen quod ille nolit ignoſcere reſipiſcenti, neque quicquam eſſe quod ille non ſit largiturus cum fiducia petenti. *Au.* Num ſatis eſſe putas quòd credis illum eſſe talem? *Ba.* Nequaquam: ſed ſincero affectu totam fiduciam ac ſpem in illum unum transfero, deteſtans Satanam, omnémque idololatriam, & quicquid eſt artium magicarum. Illum ſolum adoro, nihil illi nec præferens nec æquans, non angelum, non parentes, non liberos, non uxorem, non principem, non opes, non honores, non voluptates; paratus & vitam illius causâ perdere, ſi juſſerit, certus enim non poſſe perire qui ſe totum illi tradiderit. *Au.* Nihil igitur colis, nihil times, nihil amas, niſi unum Deum? *Ba.* Si quid veneror, ſi quid metuo, ſi quid amo præter eum, ejus causâ amo, metuo, colo, omnia ad illius gloriam referens, ſemper illi gratias agens, ſive læta contingunt, ſive triſtia, ſive mori datur, ſive vivere. *Au.* Sana quidem eſt hactenus tua oratio. De ſecunda perſona quid ſentis? *Ba.* Sciſcitare. *Au.* Credis Jeſum fuiſſe Deum & hominem? *Ba.* Maximè. *Au.* Quî fieri potuit ut idem ſit Deus immortalis, & homo mortalis? *Ba.* Iſtud illi facile fuit efficere qui quicquid vult poteſt. Et ob divinam naturam, quam eandem habet cum Patre, quicquid magnitudinis, ſapientiæ & bonitatis attribuo Patri, idem tribuo & Filio; quicquid debeo Patri, debeo & Filio: niſi quod ita viſum eſt Patri, ut per Filium conderet ac donaret nobis omnia. *Au.* Cur igitur Sacræ literæ Filium frequentiùs appellant Dominum quàm Deum? *Ba.* Quia *Deus* authoritatis, hoc eſt, principatûs, eſt nomen, quæ Patri præcipuè convenit, qui ſimpliciter principium eſt omnium, atque ipſius etiam Deitatis fons. *Dominus* redemptoris & aſſertoris vocabulum eſt. Quanquam & Pater redimit per Filium; & Filius Deus eſt, ſed ex Deo Patre. Solus autem Pater à nullo eſt, & in perſonis Divinis principem locum obtinet. *Au.* Ergò & in Jeſu collocas tuam fiduciam? *Ba.* Quid-

ni?

Objectio, ex loco Testimonii.

ni ?« *Au.* Sed propheta *maledictum* dixit *qui fidit in homine.* *Ba.* Sed huic uni homini *data est omnis potestas in cælo & in terra, ut in nomine ejus flectatur omne genu cœlestium, terrestrium, & inferorum.* Quanquam nec in hoc fiduciæ spei-que meæ sacram, ut aiunt, anchoram figerem, ni Deus esset. *Au.* Cur eum *filium* appellas? *Ba.* Nè quis somniet esse creaturam. *Au.* Cur *unicum*? *Ba.* Ut discernam naturæ filium à filiis adoptionis, cujus cognominis honorem nobis etiam impertit, ut neminem præter hunc alium exspectemus. *Au.* Cur eum qui Deus erat hominem fieri voluit? *Ba.* Ut homines homo reconciliaret Deo. *Au.* Credis conceptum citra virilem operam, opificio Spiritûs sancti, ac natum ex incorrupta Virgine Maria, de illius substantia sumpto mortali corpore? *Ba.* Maximé. *Au.* Cur sic nasci voluit? *Ba.* Quia sic decebat nasci Deum; sic dicebat nasci, qui nostræ conceptionis ac nativitatis sordes purificaret. Hominis filius nasci voluit Deus, ut nos in illum renascentes efficeremur filii Dei. *Au.* Credis illum versatum in terris ea egisse miracula, ea docuisse, quæ prodita sunt literis Evangelicis? *Ba.* Certiùs quàm te credo esse hominem. *Au.* Non sum inversus Apuleius, ut suspiceris asinum latere sub hominis specie. Sed credis hunc eundem esse Messiam illum quem delineârant figuræ Legis, quem promiserant oracula Prophetarum, quem tot seculis exspectârant Judæi? *Ba.* Nihil habeo persuasius. *Au.* Credis hujus doctrinam ac vitam sufficere ad perfectam pietatem? *Ba.* Admodum. *Au.* Credis eundem verè comprehensum à Judæis, vinctum, colaphis & alapis cæsum, consputum, irrisum, flagellatum sub Pontio Pilato, ac denique suffixum in crucem, atque inibi mortuum? *Ba.* Maximé. *Au.* Credis illum ab omni lege peccati cujuscunque fuisse immunem? *Ba.* Quidni? Agnum absque macula. *Au.* Credis illum suâ sponte hæc omnia perpessum? *Ba.* Imò libenter, atque etiam sitienter, sed ex voluntate Patris. *Au.* Cur Pater Filium suum unicum, innocentem, sibique charissimum, hæc tam atrocia pati voluit? *Ba.* Ut hâc victimâ nos nocentes sibi reconciliaret, in illius nomen collocantes fiduciam ac spem nostram. *Au.* Cur Deus passus est sic collabi totum humanum genus? Et, si passus est, non patuit alia via sarciendi ruinam nostram? *Ba.* Hoc mihi persuasit non humana ratio, sed fides, nullâ ratione potuisse fieri melius, neque ad salutem nostram utiliús. *Au.* Cur hoc mortis genus illi potissimùm placuit? *Ba.* Quia juxta mundum erat probrosissimum: quia diri lentique cruciatus: quia

quia conveniebat illi, qui porrectis in omnem mundi plagam membris, omnes orbis nationes invitaret ad salutem, & homines terrenis curis affixos evocaret ad cœlestia: denique, ut referret nobis serpentem æneum, quem Moses suspenderat in stipite, ut quicunque defigerent in illum oculos sanarentur à vulnere serpentum; fidémque Prophetæ liberaret, qui prædixerat, *Dicite in nationibus, Regnavit à ligno Deus.* *Au.* Cur & sepeliri voluit, idque tam accuratè, oblitus myrrhâ & unguentis, inclusus novo monumento è solido (a) vivóque saxo excisо, obsignato ostio, adhibitis etiam custodibus publicis? *Ba.* Quò magis constaret esse verè mortuum. *Au.* Cur non statim revixit? *Ba.* Hac ipsa de causa. Etenim si mors fuisset ambigua, fuisset & ambigua resurrectio: sed hanc voluit esse certissimam. *Au.* Credis hujus animam descendisse ad inferos? *Ba.* Hanc particulam non fuisse quondam additam nec in Symbolo Romano, nec in Symbolo Orientalium Ecclesiarum, testis est Cyprianus: nec recensetur apud Tertullianum vetustissimum scriptorem. Ego tamen & hoc firmiter credo, vel quia congruit cum prophetia Psalmi, *Non derelinques animam meam in inferno,* & rursus, *Domine, eduxisti ab inferno animam meam*; vel quia Petrus Apostolus in Epistolæ prioris (de cujus authore nunquam fuit dubitatum) capite tertio scripsit hunc in modum, *Mortificatus quidem carne, vivificatus autem spiritu, in quo & his qui in carcere erant spiritu veniens prædicavit.* Verùm, ut credo descendisse ad inferos, ità non credo illic aliquid esse passum: descendit enim, non ut illic cruciaretur, sed ut nobis frangeret regnum Satanæ. *Au.* Nihil adhuc impium audio. Sed mortuus est, ut nos peccato mortuos revocaret ad vitam: cæterùm cur revixit? *Ba.* Tribus potissimùm de causis. *Au.* Quibus? *Ba.* Primùm, ut nobis certam spem faceret resurrectionis. Deinde, ut sciremus eum immortalem esse, nec unquam moriturum, in quo præsidia salutis nostræ collocavimus. Postremò, ut nos quoque per pœnitentiam mortui peccatis, per baptismum unà cum illo sepulti, per gratiam ejus revocemur ad vitæ novitatem. *Au.* Credisne quòd idem corpus quod mortuum fuit in cruce, quod revixit in sepulchro, quod visum & contrectatum est discipulis, subvexerit in cœlum? *Ba.* Maximè. *Au.* Cur voluit relinquere terras? *Ba.* Ut illum omnes spiritualiter amaremus, neque quisquam in terris sibi Christum propriè vendicaret, sed omnes ex æquo tolleremus animos in cœlum, scientes illic esse caput nostrum. * Etenim si nunc

a An saxa nascantur & augescant incertum. *Viva* tamen *saxa* dicuntur, quæ nondum suo loco sunt amota.

* Ex comparatis à majori ad minus.

nunc homines tantopere ſibi placent ob veſtis colorem ac figuram, cúmque ſic quidam oſtentent ſanguinem aut præputium Chriſti, & lac Matris Virginis, quid credis futurum, ſi manſiſſet in terris veſtitus, comedens, loquens? Quæ diſſidia parâſſent iſta corporis peculiaria? *Au.* Credis illic immortalitatè donatum aſſidere dextrum Patri? *Ba.* Quidni? ut rerum omnium Dominum, & totius regni paterni conſortem. Hoc ipſe diſcipulis promiſerat futurum, atque hoc ſpectaculum exhibuit Stephano Martyri ſuo. *Au.* Cur hoc exhibuit? *Ba.* Nè nos ulla in re trepidaremus, gnari quàm potentem patronum ac Dominum habeamus in cœlis. *Au.* Credis illum eodem corpore rediturum, ut judicet vivos & mortuos? *Ba.* Quàm habeo certum eſſe hactenus peracta quæ Prophetæ de Chriſto prædixerant, tam habeo certum fore quicquid in poſterum voluit nos exſpectare. Prior adventus exhibitus eſt juxta vaticinia Prophetarum, quo venit humilis, ut nos inſtitueret ac ſervaret. Exhibebitur & ſecundus, quo veniet ſublimis in gloria Patris: ante cujus tribunal ſiſti cogentur omnes homines cujuſcunque nationis, cujuſcunque ſtatûs, ſive Reges, ſive plebeii, ſive Græci, ſive Scythæ: nec ſolùm hi quos adventus ille deprehendet vivos, verùm etiam omnes qui ab initio mundi uſque ad illud tempus mortui fuerint, ſubitò reviviſcent, & ſuo quiſque corpore conſpiciet judicem. Aderunt & Angeli beati, tanquam famuli fideles: aderunt & dæmones judicandi. Tum è ſublimi pronunciabit illam inevitabilem ſententiam, quæ Diabolum cum his qui illi adhæſerunt tradet æternis ſuppliciis, ut poſtea nulli poſſint nocere; pios transferet in conſortium regni cœleſtis, tutos ab omni moleſtia: quanquam hujus adventûs diem nobis ignotum eſſe voluit. *Au.* Nihil adhuc audio * morbi. Veniamus igitur ad tertiam perſonam. *Ba.* Ut videtur. *Au.* Credis *in Spiritum ſanctum?* *Ba.* Credo hunc eſſe verum Deum, unà cum Patre & Filio. Credo hoc Spiritu afflatos fuiſſe qui nobis Veteris ac Novi Teſtamenti libros tradiderunt, ſine cujus ope nemo pervenit ad ſalutem. *Au.* Cur appellatur *Spiritus?* *Ba.* Quia quemadmodum corpora noſtra vivunt halitu, ità tacito ſancti Spiritûs afflatu vivificantur animi noſtri. *Au.* Annon licet Patrem vocare Spiritum? *Ba.* Quidni. *Au.* Annon igitur confunduntur perſonæ? *Ba.* Non: nam Pater Spiritus dicitur quòd ſit incorporeus; id quod omnibus perſonis eſt commune juxta naturam divinam: ſed tertia perſona dicitur Spiritus quòd alicunde ſpiret, & per animos

* Metaphora à corpore ad animum, id eſt, erroris.

ſeſe

ſeſe transfundat inſenſibiliter, velut à terra ſeu fluviis ſpirant auræ. *Au.* Cur perſonæ ſecundæ tribuitur nomen Filii? *Ba.* Ob perfectam naturæ & voluntatis ſimilitudinem. *Au.* Eſt Filius ſimilior Patri quàm Spiritus Sanctus? *Ba.* Non, juxta naturam divinam, niſi quòd hoc magis refert proprietatem Patris, quòd ab ipſo quoque procedat Spiritus Sanctus. *Au.* Quid igitur prohibet Spiritum Sanctum appellare Filium? *Ba.* Quia cum divo Hilario nuſquam hunc lego genitum, nec hujus lego patrem, *Spiritum* & *procedentem* lego. *Au.* Cur in ſymbolo * ſolus Pater dicitur Deus? *Ba.* Quòd hic, ut dixi, ſimpliciter ſit author omnium quæ ſunt, & totius Deitatis fons. *Au.* Dic clariùs. *Ba.* Quoniam nihil nominari poteſt cujus origo non manat à Patre. Siquidem hoc ipſum quòd Filius ac Spiritus Sanctus Deus eſt, Patri acceptum referunt. Præcipua igitur authoritas, hoc eſt, originis ratio, eſt in Patre ſolo, quòd unus ille à nullo eſt. In Symbolo tamen ſic accipi poteſt, ut Dei nomen non ſit perſonæ proprium, ſed in genere poſitum, quod mox per Patris, Filii & Spiritûs Sancti vocabulum diſtinguatur in unum Deum; quæ naturæ vox comprehendit Patrem, Filium & Spiritum Sanctum, hoc eſt, tres perſonas. *Au.* Credis *in ſanctam Eccleſiam?* *Ba.* Non. *Au.* Quid ais? Non credis? *Ba.* Credo *ſanctam Eccleſiam*, quæ eſt corpus Chriſti, hoc eſt, congregatio quædam omnium per univerſum orbem qui conſentiunt in fide Evangelica, qui colunt unum Deum Patrem, qui totam ſuam fiduciam collocant in ejus Filio, qui eodem hujus Spiritu aguntur; à cujus conſortio reſecatur quiſquis admittit crimen lethale. *Au.* Cur horres dicere *Credo in ſanctam Eccleſiam?* *Ba.* Quia ſic me docuit Divus Cyprianus, in ſolum Deum eſſe credendum, in quo ſimpliciter omnem fiduciam reponimus. Eccleſia verò propriè dicta, quanquam non conſtat niſi ex bonis, tamen ex hominibus conſtat, qui ex bonis fieri poſſunt mali, qui falli poſſunt & fallere. *Au.* Quid ſentis de *communione ſanctorum?* *Ba.* Hic articulus omninò non attingitur apud Cyprianum, cùm ille nominatim indicit quid in quibus Eccleſiis plus habeatur aut minus. Sic enim ille connectit. "Sequitur namque poſt hunc ſermonem, *Sanctam Eccleſiam, remiſſionem peccatorum*, hujus *carnis reſurrectionem*. Ac nonnullis videtur hæc pars non eſſe diverſa à ſuperiore, ſed explicare & infigere quod modò dictum erat, ſanctam Eccleſiam; ut nihil aliud ſit Eccleſia quàm unius Dei, unius evangelii, unius fidei, unius ſpei profeſſio, ejuſdem Spiritûs, eorundem Sacra-

* Eſt pars illius quæſtionis quæ præceſſit, Cur in ſacris Filius frequentius appellatur Dominus quàm Deus? nunc poſteaquam eſt & Spiritûs mentio facta, rogat cur in Symbolo ex tribus perſonis ſolus Pater dictus ſit Deus: de re nulla eſt dubitatio, tantùm de conſuetudine Scripturarum eſt quæſtio.

Sacramentorum participatio; breviter, talis quædam communio bonorum omnium inter omnes pios qui fuerunt ab initio mundi usque ad finem, qualis est membrorum corporis inter ipsa societas, sic ut aliorum benefacta subveniant aliis, donec viva sunt membra corporis. Cæterùm extra societatem hanc ne propria quidem benefacta conducunt cuiquam ad salutem, nisi reconcilietur sanctæ congregationi: & ideo sequitur, *Remissionem peccatorum*, quia extra Ecclesiam non est ulla peccatorum remissio, quantumvis homo maceret se pœnitentiâ, aut exerceat opera misericordiæ. In Ecclesia, inquam, non hæreticorum, sed sancta, hoc est, spiritu Christi congregata, est remissio peccatorum per baptismum, & post baptismum per pœnitentiam & claves Ecclesiæ datas. *Au.* Ista sunt adhuc sani hominis. Credisne futuram *carnis resurrectionem*? *Ba.* Frustrà crederem cætera, si hoc, quod est omnium caput non crederem. *Au.* Quid sentis cùm dicis *carnem*? *Ba.* Corpus humanum humanâ animâ animatum. *Au.* Num unaquæque anima recipiet suum corpus quod exanime reliquerat? *Ba.* Idem hoc unde demigrârat. Et ideo in symbolo Cypriani additum est *hujus* carnis. *Au.* Quî fieri potest ut corpus jam toties ex aliis in alia versum, possit idem revivisere? *Ba.* Qui potuit quicquid vult ex nihilo creare, an huic difficile sit, quod ex sua forma mutatum est in pristinam naturam restituere? Non anxiè disputo quibus modis id fiat; mihi satis est, quod qui promisit hoc futurum, sic verax est ut mentiri non possit, sic potens est ut quicquid velit nutu valeat efficere. *Au.* Quid opus erit tum corpore? *Ba.* Ut totus homo glorificetur cum Christo, qui hîc totus afflictus erat pro Christo. *Au.* Quid sibi vult quod addit, *Et vitam æternam*? *Ba.* Nè quis suspicetur nos sic revicturos quemadmodum sub vernum tempus reviviscunt ranæ, rursus morituræ. Nam hîc duplex mors est; corporis, bonis ac malis omnibus communis, & animi. Mors autem animi peccatum est. At post resurrectionem piis erit æterna vita tum corporis tum animi. Nec enim corpus erit ampliùs obnoxium morbis, senio, fami, siti, dolori, lassitudini, morti, aut ulli incommodo, sed, spirituale factum, spiritûs arbitrio movebitur: nec animus deinceps ullis vitiis aut doloribus sollicitabitur: sed sine fine fruetur summo bono qui est Deus. Contrà, impios mors æterna possidebit tum corporis tum animi. Nam & corpus habebunt ad æternos cruciatus immortale, & animum peccatorum stimulis semper

per afflictum absque spe veniæ. *Au.* Credis hæc ex animo, ac serió? *Ba.* Sic, inquam, ut mihi minùs certum sit te mecum colloqui. *Au.* Ego cùm essem Romæ, non omnes reperi æquè sincerè credentes. *Ba.* Imò si excutias, reperies & alibi multos quibus hæc non æquè persuasa sunt. *Au.* Cùm in tam multis & arduis consentias nobiscum, quid obstat quò minùs totus sis noster? *Ba.* Istud ex te audire cupio. Nam ipse mihi videor (*a*) orthodoxus: etiamsi vitam meam nolim (*b*) præstare; tametsi sedulò conor ut professioni respondeat. *Au.* Unde igitur tantum bellum inter vos & orthodoxos? *Ba.* Exquire. Sed heus, medice, si non pœnitet hujus procœmii, sumes nobiscum prandiolum, & à prandio per otium percontaberis de singulis; præbebo brachium utrumque, inspicies excrementa tum crassiora tum liquidiora. Denique facies, si videbitur, totius hujus pectoris anatomiam, quò certius de me judices. *Au.* At religio est tecum mensam habere communem. *Ba.* Atqui id solent medici, quò meliùs observent quid affectent aut peccent ægroti. *Au.* Sed vereor nè videar favere hæreticis. *Ba.* Imò nihil est sanctius quàm favere hæreticis. *Au.* Quî sic? *Ba.* Nonne Paulus optavit anathema fieri pro Judæis plus quàm hæreticis? An non favet ille qui studet ut quis ex malo fiat bonus, ex mortuo vivus? *Au.* Maximé. *Ba.* Sic igitur fave, nec erit quod metuas. *Au.* Nunquam audivi ægrotum commodiùs respondentem. Age, duc me ad prandium. *Ba.* Medicè accipieris & ut decet apud ægrotum; & sic curabimus corpuscula cibo, ut nihilo secius animus idoneus sit ad disputandum. *Au.* Fiat (*c*) bonis avibus. *Ba.* Imò malis piscibus fiet, nisi fortè nunc oblitus es esse diem Veneris. *Au.* Id quidem est (*d*) præter symbolum nostrum.

a Id est, *retta opinione*, cui contrarium est hæretici vocabulum.

b Qui suo periculo vitium aut corripit, aut defendit.

c Id est, feliciter: aliter arripit jocum ex ambiguo.

d Rursum Jocus est ex ambiguo. Nam in Symbolo Apostolorum nulla mentio est de piscibus: & dicuntur Symbola conviviorum.

ARGU-

ARGUMENTUM.

(a) Γεροντιλογία, *sive* Ὄχημα, *velut in speculo exhibet quæ vel fugienda sunt in vita, vel vitam reddunt tranquilliorem. Senes hic, è pueris olim familiares, post quadraginta jam elapsos annos conveniunt, Antuerpiam profecturi simul. Qui æquales olim animi, nunc magna videtur in his inæqualitas. Polygamus valde senex: Glycion nihil contraxit senii, annos licet 66. natus; qui methodum retardandi senectutem prohibit; viz.* 1. *Consilium capit de eligendo vitæ instituto, usus judicio viri senis prudentissimi, qui suadet uxorem ducere parem, quam deligat judicio prius quàm diligat.* 2. *Munere functus est publico, molestis tamen negotiis non obnoxio.* 3. *Res agit invidiæ non obnoxias.* 4. *Linguam coluit.* 5. *Nihil vehementer expetit aut aversatur. Moderatur affectibus. Nullum patitur dolorem pernoctans apud illum.* 6. *A vitiis abstinet renovatâ indies pœnitentiâ.* 7. *De morte nihil sollicitus.* 8. *Non peregrinatur in alias regiones.* 9. *Nihil ei cum medicis negotii.* 10. *Oblectat se studiis, non macerat. Polygamus, contra, senium accersivit intemperantiâ juventutis, potatione, scortatione, aleâ, aris alieni constitutione. Oditur uxorem duxerat. Pampirus sit negotiator, sed naufragium rei familiaris facit aleâ. Tum sit Canonicus, tum Carthusianus, mox Benedictinus, tum Bernardinus, & vidit Hierosolymam, pestremo militian. Eusebius sacerdotium nactus concionatur.*

a Id est, *Senilè colloquium: Ὄχημα vehiculum.* Eusebius, *pius* Pampirus, *omnia expertus:* Polygamus, *qui sæpe duxit uxorem:* Glycion, *dulcis*, sive *dulcior.*

EUSEBIUS, PAMPIRUS, POLYGAMUS, GLYCION; HUGUITIO, HENRICUS, aurigæ.

Eu. QUas (b) novas aves hîc ego video? Nisi me fallit animus, aut parùm prospiciunt oculi, video tres veteres congerrones meos confidentes, Pampirum, Polygamum, & Glycionem. Certè ipsi sunt. *Pa.* Quid tibi vis cum tuis (c) vitreis oculis, fascinator? Congredere propiùs, Eusebi. *Po.* Salve, multùm exoptate Eusebi. *Gl.* Bene sit tibi, vir optime. *Eu.* Salvete vos omnes unâ salute, pariter mihi charissima capita. Quis Deus, aut casus Deo felicior, nos conjuxit? Nam nemo nostrûm videt alium annis, opinor, jam quadraginta. Mercurius caduceo suo non potuisset meliùs nos in unum contrahere. Quid hîc agitis? *Pa.* Sedemus. *Eu* Video; sed qua de causa? *Po.* Operimur currum qui nos devehat Antuerpiam. *Eu.* Ad mercatum? *Po.* Scilicet; sed spectatores magis quàm negotiatores: quanquam aliis aliud est negotii. *Eu* Et nobis eòdem est iter. Verùm quid obstat quò minùs eatis? *Po.* Nondum convenit cum aurigis. *Eu.* Difficile genus hominum. Sed visne ut illis imponamus? *Po.* Liberet, si liceret. *Eu* Simulemus nos velle simul abire pedites. *Po.* Citiùs credant cancros volaturos, quàm nos tam grandes pedibus hoc iter confecturos. *Gl.* Vultis rectum

b Alludit ad peregrinas aves, *Rara avis.*

c Significat vitrea perspicilla, & fascinatio est in oculis.

rectum verúmque consilium? *Po.* Maximé. *Gl.* illi potant: id quò faciunt diutiùs, hòc plus erit periculi necubi nos dejiciant in lutum. *Po.* Admodum diluculò venias oportet, si sobrium aurigam velis. *Gl.* Quò maturiùs perveniamus Antuerpiam, nobis quatuor solis currum stipulemur. Contemnendum censeo tantillum pecuniæ. Hoc damni multis commoditatibus pensabitur; sedebimus commodiùs, ac mutuis fabulis suavissimè transigemus hoc iter. *Po.* Rectè suadet Glycion; ut in vehiculo quoque *jucundus comes pro vehiculo* sit. Quin &, juxta Græcorum proverbium, liberiùs loquemur, non de plaustro, sed (*a*) in plaustro. *Gl.* Transegi; conscendamus. Vah! nunc mihi libet vivere, posteaquam ex tanto intervallo videre contingit mihi charissimos olim sodales. *Eu.* Ac mihi videor repubescere. *Po.* Quot annos supputatis ex quo Lutetiæ convixìmus? *Eu.* Arbitror haud pauciores quadraginta duobus. *Pa.* Tum videbamur omnes æquales. *Eu.* Ità ferme eramus; aut si quid erat discriminis, perpusillum erat. *Pa.* At nunc quanta inæqualitas? Nam Glycion nihil habet senii, & hujus avus videri queat * Polygamus. *Eu.* Profectò sic res habet. Quid rei in causa? *Pa.* Quid? aut hic cessavit ac restitit in cursu, aut ille antevertit. *Eu.* Ohe! non cessant anni, quantumvis cessent homines. *Po.* Dic bonâ fide, Glycion, quot annos numeras? *Gl.* Plures quàm ducatos. *Po.* Quot tandem? *Gl.* Sexaginta sex. *Eu.* O verè (*b*) Τιθωνῆ γήρεως! quod aiunt. *Po.* Sed quibus tandem artibus remoratus es senectutem? Nam neque canities adest, neque rugosa cutis; vigent oculi, nitet (*c*) utrinque dentium series, color vividus est, corpus succulentum. *Gl.* Dicam artes meas, modò tu vicissim narres nobis artes tuas, quibus senectutem acceleràsti. *Po.* Recipio me factuum. Dic igitur, quò te contulisti relictâ Lutetiâ? *Gl.* Rectà in patriam. Illic commoratus ferè annum, dispicere cœpi de deligendo vitæ genere; quam ego rem non leve momentum habere credo ad felicitatem: circumspiciebam quid cuique succederet, quid secús. *Po.* Miror tibi tantum fuisse mentis, cùm Lutetiæ nihil fuerit te nugacius. *Gl.* Tum (*d*) ferebat ætas. Et tamen, ô bone, non hìc meo Marte rem omnem gessi. *Po.* Mirabar. *Gl.* Priusquam quicquam aggrederer, adii quendam è civibus natu grandem, longo rerum usu prudentissimum, totiúsque civitatis testimonio probatissimum, ac meo quidem judicio etiam felicissimum. *Eu.* Sapiebas. *Gl.* Hujus usus consilio duxi uxorem. *Po.* Pulchrè dotatam? *Gl.* Dote mediocri ac planè,

a Alludit ad proverbium, *E plaustro loqui.*

* *Qui sapius nuptias celebravit.*

b Id est, *Tithoni senecta*, de longæva, sed florida, senectute. Vide proverbium.

c Id est, supernè & infernè; est enim gemina series.

d Id est, postulabat.

planè, juxta proverbium, (a) τὴν κατ' ἐμαυτὸν. Nam & mihi res erat mediocris. Ea res mihi planè cessit ex animi sententia. *Po.* Quot annos tum eras natus? *Gl.* Viginti ferme duos. *Po.* O te felicem! *Gl.* Non totum hoc fortunæ debeo, nè quid erres. *Po.* Quî sic? *Gl.* Dicam. Alii priùs diligunt quàm deligant; ego judicio delegi quàm diligerem: & tamen hanc magìs duxi ad posteritatem quàm ad voluptatem. Cum ea vixi suavissimè annos non plures octo. *Po.* Reliquit orbum? *Gl.* Imò supereſt quadriga liberorum, filii duo, filiæ totidem. *Po.* Privatúsne vivis, an magistratu fungeris? *Gl.* Est mihi munus publicum: poterant contingere majora; verùm hoc mihi delegi, quod tantum haberet dignitatis ut me vindicaret à contemptu, cæterùm minimè molestis negotiis obnoxium. Ità nec est quod quisquam objiciat me mihi vivere, & est unde nonnunquam & amicis dem operam. Hoc contentus, nihil unquam magìs ambii. Verùm sic gessi magistratum, ut illi ex me dignitas accreverit. Hoc ego pulchrius duco, quàm ex muneris splendore dignitatem mutuò sumere. *Eu.* Nihil verius. *Gl.* Sic inter cives meos consenui charus omnibus. *Eu.* Isthuc verò difficillimum est, cùm non abs re dictum sit, *Qui neminem habet inimicum, eum nec amicum habere quenquam*; &, *Felicitatis semper invidiam esse comitem*. *Gl.* Insignem felicitatem comitari solet invidia; mediocritas tuta est. Et hoc mihi perpetuum studium fuit, nè quid mei commodi ex aliorum incommodis compararem. Illam quam Græci vocant (b) ἀπραξίαν quantum licuit amplexus sum. Nullis negotiis ingessi memet, sed præcipuè continui me ab his quæ sine offensa multorum susci pi non poterant. Itaque si juvandus erit amicus, sic illi benefacio ut hac de causa nullum mihi parem inimicum. Et si quid ortum fuerit simultatis alicunde, aut purgatione lenio, aut officiis extinguo, aut dissimulatione patior intermori: à contentione semper abstineo; quæ si inciderit, malo rei quàm amicitiæ facere jacturam. In cæteris (c) Mitionem quendam ago: nulli lædo os, arrideo omnibus, saluto ac resaluto beniguiter; nullius animo repugno, nullius institutum aut factum damno, nemini me præfero, patior suum cuique pulchrum esse; quod taceri velim nemini credo; aliorum arcana non scrutor, & si quid fortè novi, nunquam effutio; de his qui præsentes non sunt aut taceo, aut amicè loquor ac civiliter. Magna pars simultatum inter homines nascitur ex linguæ intemperantia. Alienas simultates nec excito, nec alo;

a Id est, *pro mea sorte*. Vide Prov. Pittaci, *Æqualem tibi ducito*.

b Id est, otium, sive abstinentia à negotiis. Hinc versus proverbialis. Ἀνάπαυσίς ὅστι τῶν πολλῶν ἀπραξία.

c Ex Adelphis Terentii.

alo; ſed ubicunque datur opportunitas, aut extinguo, aut mitigo. His rationibus hactenus vitavi invidiam, ac benevolentiam civium meorum alui. *Pa.* Non ſenſiſti gravem cœlibatum? *Gl.* Mihi quidem nihil accidit acerbius in vita unquam uxoris morte; ac vehementer optàſſem illam unà mecum conſeneſcere, liberiſque communibus frui: ſed quando aliter viſum eſt ſuperis, judicavi ſic magis expedire utrique; neque cauſam putavi cur me inani luctu diſcruciarem, præſertim cùm is nihil prodeſſet defunctæ. *Po.* Nunquámne inceſſit libido repetendi matrimonii, præſertim cùm iſtud tibi feliciter ceſſiſſet? *Gl.* Inceſſit; ſed liberorum causâ duxeram uxorem, liberorum causâ rurſus non duxi. *Po.* At miſerum eſt cubare ſolum totas noctes. *Gl.* Nihil eſt difficile volenti. Tum cogita quantas etiam habeat commoditates cœlibatus. Quidam omni ex re decerpunt ſi quid eſt incommodi: qualis fuiſſe videtur Crates ille, cujus titulo fertur epigramma, vitæ mala colligens. Nimirum his placet illud, (*a*) *Optimum non naſci.* Mihi magis arridet Metrodorus undiquaque decerpens ſi quid ineſt boni. Sic enim fit vita dulcior. Et ego ſic induxi animum, ut nihil vehementer vel oderim vel expetam. Ità fit, ut ſi quid obtingat boni, non efferar aut inſoleſcam; ſi quid decedat, non admodum crucier. *Pa.* Næ, tu philoſophus es vel ipſo Thalete ſapientior, ſi quidem iſtud potes. *Gl.* Si quid ægritudinis obortum eſt animo, (ut multa fert hujuſmodi vita mortalium) protinus ejicio ex animo, ſive ſit ira ex offenſa, ſive quid aliud indignè factum. *Po.* At ſunt quædam injuriæ quæ vel placidiſſimo moveant ſtomachum: tales ſunt frequenter & famulorum offenſæ. *Gl.* Nihil ego patior reſidere in animo meo. Si mederi queam, medeor; ſin minùs, ſic cogito, quid proderit me ringi re nihilo meliùs habiturâ? Quid multis? Patior ut hoc mox impetret à me ratio quod paulò pòſt tempus eſſet impetraturum. Certè nullis eſt tantus animi dolor quem patior mecum ire cubitum. *Eu.* Nihil mirum ſi tu non ſeneſcis qui tali ſis animo. *Gl.* Atque adeò nè quid reticeam apud amicos, cum primis cavi nè quid flagitii committerem quod vel mihi vel liberis meis probro eſſe poſſet. Nihil enim irrequietius animo ſibi malè conſcio. Quòd ſi quid culpæ admiſſum eſt, non eo cubitum priùs quàm me Deo reconciliâro. Veræ tranquillitatis, ſeu, ut Græcè dicam, (*b*) εὐθυμίας, fons eſt, bene convenire cum Deo. Nam qui ſic vivunt, his nec homines magnopere nocere poſſunt. *Eu.* Num quando te cruciat metus

a Vide prov.

b Id eſt, animi tranquillitas.

mortis? *Gl.* Nihilo magis quàm macerat dies nativitatis. Scio moriendum: iſta ſolicitudo fortaſſis adimat mihi aliquot vitæ dies, certè nihil poſſit adjicere. Itaque totam hanc curam ſuperis committo; ipſe nihil aliud curo quàm ut bene ſuavitérque vivam. Non poteſt autem ſuaviter niſi qui bene. *Pa.* At ego ſeneſcerem tædio, ſi tot annos degerem in eadem urbe, etiamſi Romæ contingat vivere. *Gl.* Habet quidem loci mutatio voluptatis nonnihil; longinquæ verò peregrinationes ut prudentiam addunt fortaſſis, ità plurimum habent periculorum. Mihi videor tutiùs totum orbem obire in tabula Geographica, neque paulo plus videre in hiſtoriis quàm ſi viginti totos annos, ad Ulyſſis exemplum, per omnes terras mariáque volitarem. Habeo prædiolum, quod abeſt ab urbe non plus quàm duobus millibus paſſuum: ibi nonnunquam ex urbano fio ruſticus; atque ibi recreatus, redeo novus hoſpes in urbem; nec aliter ſaluto ac ſalutor quàm ſi renavigâſſem ex inſulis nuper inventis. *Eu.* Non adjuvas valetudinem pharmacis? *Gl.* Nihil mihi rei cum medicis. Nec incîdi venam unquam, nec devoravi (*a*) catapotia, nec hauſi potiones. Si quid oboritur (*b*) laſſitudinis, moderatione victûs aut ruſticatione propello malum. *Eu.* Nihîlne tum cum ſtudiis? *Gl.* Eſt; nam in his eſt præcipua vitæ oblectatio: verùm his oblecto me non macero. Siquidem vel ad voluptatem ſtudeo, vel ad utilitatem vitæ, non autem ad oſtentationem. A cibo ſumpto aut paſcor literatis fabulis, aut lectorem adhibeo; nec unquam incumbo libris ultra horam: tum ſurgo, &, arrepta teſtudine, pauliſper obambulans in cubiculo vel cantillo, vel repeto mecum quid legerim; &, ſi in promptu eſt congerro, refero; mox ad librum redeo. *Eu.* Dic mihi bonâ fide, nullâne ſentis incommoda ſenectutis, quæ ferunt eſſe plurima? *Gl.* Somnus aliquantò deterior eſt, nec perinde tenax memoria niſi quid infixero. (*c*) Liberavi fidem meam. Expoſui vobis magicas artes meas quibus alo juventutem meam: nunc referat nobis pari fide Polygamus, unde tantum collegerit ſenii. *Po.* Equidem nihil celabo tam fidos ſodales. *Eu.* Narrabis etiam tacituris. *Po.* Cùm agerem Lutetiæ, quam non abhorruerim ab Epicuro, nôſtis ipſi. *Eu.* Sanè meminimus; ſed arbitrabamur te mores eos unà cùm adoleſcentia Lutetiæ relicturum. *Po.* Ex multis quas illic adamâram unam mecum adduxi domum, eámque gravidam. *Eu.* In ædes paternas? *Po.* Rectà; ſed mentitus eam eſſe conjugem cujuſdam amici mei, qui mox eſſet venturus. *Gl.* Id credidit pater?

Po. Imò

a Catapotia Græce, trochiſci, ſive pilulæ, quas deglutimus.

b Laſſitudo nulla de cauſa oborta ſignificat morbum inſtare, juxta medicos.

c Id eſt, perſolvi quod debui: etenim qui promittit, obſtringit fidem ſuam.

Po. Imò rem olfecit intra quatriduum. Mox ſæva jurgia. Nec tamen interim temperabam à conviviis, ab alea, cæteriſque malis artibus. Quid multis? Cùm pater non faceret objurgandi finem, negans ſe tales (*a*) gallinas alere velle domi, ac ſubindè minitans abdicationem, (*b*) verti ſolum, & cum gallina mea gallus aliò demigravi: ea mihi genuit aliquot pullos. *Pa.* Unde res ſuppetebat? *Po.* Nonnihil furtim dabat mater, ac præterea conflatum eſt æris alieni plus ſatis. *Eu.* Reperiebantur tam fatui ut tibi crederent? *Po.* Sunt qui nullis credant libentiùs. *Pa.* Quid tandem? *Po.* Tandem ubi pater ſeriò pararet abdicationem, interceſſerunt amici, ac bellum hoc his legibus compoſuerunt, ut noſtratem uxorem ducerem, cum Galla divortium facerem. *Eu.* Erat uxor. *Po.* Interceſſerant (*c*) verba futuri temporis, ſed acceſſerat congreſſus præſentis temporis. *Eu.* Quî licuit igitur ab illa divertere? *Po.* Pòſt reſcitum eſt meæ Gallæ Gallum eſſe maritum, unde pridem ſe ſubduxerat. *Eu.* Ergò nunc habes uxorem? *Po.* Non niſi præter hanc octavam. *Eu.* Octavam? non ſine augurio dictus es Polygamus. Fortaſſis ſteriles omnes deceſſere. *Po.* Imò nulla non reliquit aliquot catulos domi meæ. *Eu.* Ego malim totidem gallinas quæ mihi ponerent ova domi. Non tædet Polygamiæ? *Po.* Adeò tædet, ut ſi hæc octava moreretur hodie, perinde ducerem nonam. Imò hoc me male habet, quòd non liceat habere binas aut ternas, cùm unus gallus gallinaceus tot gallinas poſſideat. *Eu.* Equidem haud miror, gallinacee, ſi parùm pinguiſti, quódque tantum ſenii tibi collegeris: nihil enim æquè accelerat ſenectutem quàm (*d*) immodicæ ac intempeſtivæ compotationes, impotentes amores mulierum, & ſalacitas immoderata. Sed quis alit familiam? *Po.* Ex obitu parentum acceſſit res mediocris, & gnaviter laboratur manibus. *Eu.* Deſciviſti igitur à lituris? *Po.* Plane (*e*) *ab equis*, quod aiunt, *ad aſinos*; ex (*f*) heptatechno factus (*g*) monotechnus faber. *Eu.* Miſer! toties tibi ferendus erat luctus, toties cœlibatus? *Po.* Nunquam vixi cœlebs ultra dies decem, ſempérque nova nupta veterem luctum expulit. Habetis bonâ fide vitæ meæ ſummam. Atque utinam Pampirus narret nobis ſuæ quoque vitæ fabulam, qui ſatis bellè portat ætatem. Nam, ni fallor, me duobus aut tribus annis eſt grandior. *Pa.* Dicam equidem, ſi vobis audire vacat tale ſomnium. *Eu.* Imò volupe fuerit audire. *Pa.* Ubi domum rediſſem, ſtatim pater ſenex urgere cœpit ut aliquod vitæ genus amplecterer, unde nonnihil queſtûs accederet

a Nam pô nunt ova & obſtrepunt fœminæ.

b De exulibus propriè dicitur, qui demigrant in aliam regionem.

c Alludit ad ſententiam Juriſconſultorum, quam ſequuntur & Theologi, *Si quis dicat puella*, Ducam te, *& mox haleat rem cum illa, ratum eſt matrimonium, perinde quaſi dixiſſet*, Duco te. Hoc reti multi adoleſcentes capiuntur, magno ſuo malo diſcentes hoc ſophiſma.

d Quid ſenectutem maximè accelerat.

e Id eſt, à melioribus ad deteriora. Vide prov.

f Id eſt, *ſeptem artium peritus.*

g *Hujus* tantum *artis peritus.*

cederet rei familiari; ac post longam consultationem placuit negotiatio. *Po.* Miror hoc vitæ genus arrisisse potissimùm. *Pa.* Eram naturâ sitiens cognoscendi res novas, varias regiones, urbes, linguas, ac mores hominum. Ad id maximè videbatur apposita negotiatio. Quibus ex rebus nascitur & prudentia. *Po.* Sed misera, videlicet quæ plerumque magnis malis sit illis emenda. *Pa.* Sic est. Itaque pater numeravit sortem satis amplam, ut (*a*) dextro Hercule, ac bene fortunante Mercurio, negotiationem auspicarer. Simúlque ambietur uxor cum amplissima dote, sed eâ formâ quæ vel indoratam commendare poterat. *Eu.* Successit? *Pa.* Imò priùs quàm redieram domum periit & fors & usura. *Eu.* Naufragio fortassis. *Pa.* Planè naufragio. Nam impegimus in scopulum quavis (*b*) Maleâ periculosiorem. *Eu.* In quo mari occurrit iste scopulus? aut quod habet nomen? *Pa.* Mare non possum dicere, sed scopulus, plurimorum infamis exitiis, Latinè dicitur Alea; quomodo vos Græci nominetis nescio. *Eu.* O te stultum! *Pa.* Imò stultior pater, qui tantam summam crederet adolescenti. *Gl.* Quid deinde factum est? *Pa.* Nihil actum, sed cœpi cogitare de suspendio. *Gl.* Adeon' erat pater implacabilis? Nam res sarciri potest, & venia datur ubique (*c*) Protopiro; multò magis Pampiro debebatur. *Pa.* Verum fortasse narras, sed interim miser excidi ab uxore. Nam parentes puellæ simulatque cognoverunt hæc auspicia, renunciârunt affinitatem. Et amabam, ut qui perditissimè. *Gl.* Miseret me tui: sed quid interim consilii tentatum est? *Pa.* Id quod solet in rebus desperatis. Pater abdicabat, perierat res, perierat uxor, undique audiebam gurges, nepos, helluo. Quid plura? Seriò mecum deliberabam, an suspenderem me, an aliquò conjicerem memet in monasterium. *Eu.* Crudele consilium! Scio utrum elegeris, mitius mortis genus. *Pa.* Imò quòd mihi tunc visum est crudelius, adeò mihi displicebam totus. *Gl.* Atqui complures eò se dejiciunt, ut suaviùs vivant. *Pa.* Corraso viaticulo furtim me subduxi procul à patria. *Gl.* Quo tandem? *Pa.* In Hiberniam. Illic factus sum Canonicus ex horum genere qui extimè linei sunt, intimè lanei. *Gl.* Apud Hibernos igitur hybernâsti? *Pa.* Non, sed duos menses apud hos versatus navigavi in Scotiam. *Gl.* Quid te offendit apud illos? *Pa.* Nihil, nisi quod institutum illud mihi videbatur mitius quàm pro meritis ejus qui non uno suspendio dignus erat. *Eu.* Quid in Scotia designatum est? *Pa.* Illic ex lineo factus sum pelliceus apud Carthusios. *Eu.* Homines

a Retulit verba Persii. Herculi vovebatur decima bonorum pars: ità illo favente putabatur res domestica prosperari.

b De Malea promontorio naufragiis infami, vide prov. *Maleam legens.*

c Vide prov. *Πρωτοπείρου μᾶλλον ἢ πειρου* id est, *primum experienti ignoscendum.*

nes planè mundo mortuos. *Pa.* Ità mihi viſum eſt, cùm audirem illos canentes. *Gl.* Quid ? canunt etiam mortui ? Quot menſes apud illos egiſti Scotus ? *Pa.* Propemodum ſex. *Gl.* O conſtantiam ! *Eu.* Quid illic offendit ? *Pa.* Quia mihi viſa eſt vita ſegnis ac delicata. Deinde multos illic reperi non admodum ſani cerebri, ob ſolitudinem, ut arbitror. Mihi parùm erat cerebri ; verebar nè totum periret. *Pa.* Quò deinde devolâſti ? *Pa.* In Galliam. Illic reperi quoſdam totos pullatos, ex inſtituto divi Benedicti, qui colore veſtis teſtantur ſe lugere in hoc mundo ; & inter hos, qui pro ſumma veſte cilicium ferrent reti ſimile. *Gl.* O gravem corporis macerationem ! *Pa.* Hîc egi menſes undecim. *Eu.* Quid obſtitit quò minùs illic maneres perpetuò ? *Pa.* Quia plus illic reperi ceremoniarum quàm veræ pietatis. Præterea audieram eſſe quoſdam his multò ſanctiores, quos Bernardus ad ſeveriorem diſciplinam revocâſſet, pullâ veſte mutatâ in candidam : apud hos vixi menſes decem. *Eu.* Hîc quid offendebat ? *Pa.* Nihil admodum ; nam hos reperi ſat commodos ſodales. Sed movebat me Græcorum proverbium,

Δεῖ τὰς χελώνας ἢ φαγεῖν, ἢ μὴ φαγεῖν. Vide prov. *Teſtudines edenda, aut non.*

itaque decretum erat aut non eſſe monachum, aut inſigniter eſſe monachum. Acceperam eſſe quoſdam Brigidenſes, homines planè cœleſtes ; ad hos me contuli. *Eu.* Quot menſes illic egiſti ? *Pa.* Biduum, nec id ſanè totum. *Gl.* Uſque adeò placuit hoc vitæ genus ? *Pa.* Non recipiunt niſi qui mox obſtringat ſe profeſſioni. At ego nondum adeò inſaniebam, ut facilè me præberem capiſtro quod nunquam liceret excutere. Et quoties audiebam canentes virgines, cruciabat animum uxor erepta. *Gl.* Quid deinde ? *Pa.* * Ardebat animus amore ſanctimoniæ, nec uſquam ſatisfiebat animo meo. Tandem obambulans incidi in quoſdam præferentes crucem. Hoc ſignum mihi protinus arriſit ; ſed remorabatur electionem varietas : alii geſtabant albam, alii rubram, alii viridem, alii verſicolorem ; alii ſimplicem, alii duplicem, nonnulli quadruplicem, alii aliâ atque aliâ figurâ variatam. Ego nè quid intentatum relinquerem, omnes ferme formas geſſi. Verùm ipſâ re comperi, longè aliud eſſe circumferre crucem in pallio, ſeu tunica, quàm in corde. Tandem feſſus inquirendo, ſic mecum cogitabam ; Ut ſemel omnem ſanctimoniam aſſequar, petam Terram Sanctam, ac re-

* Id eſt, cupidus erat.

dibo domum ſanctimoniâ onuſtus *Po.* Num eò profectus es? *Pa.* Maximè. *Po.* Unde ſuppetebat viaticum? *Pa.* Demiror iſtud nunc denique tibi venire in mentem ut rogares, ac non multò antè percontatum fuiſſe. Sed nôſti proverbium, (*a*) τὸν τέχνιον πᾶσα γῆ τρέφει. *Gl.* Quam artem circumferebas? *Pa.* Chiromanticam. *Gl.* Ubi eam didiceras? *Pa.* Quid refert? *Gl.* Quo præceptore? *Pa.* Eo qui nihil non docet, ventre. Prædicabam præterita, futura, præſentia. *Gl.* Et ſciebas? *Pa.* Nihil minùs; ſed divinabam audacter, idque tutò, videlicet priùs accepto pretio. *Po.* An ars tam ridicula poterat alere te? *Pa.* Poterat, & quidem cum duobus famulis. Tantum eſt ubique fatuorum & fatuarum. Attamen cùm Hieroſolymam adirem, addideram me in comitatum cujuſdam magnatis prædivitis, qui natus annos ſeptuaginta, negabat ſe æquo animo moriturum niſi prius adiiſſet Hieroſolymam. *Eu.* Ac domi reliquerat uxorem? *Pa.* Atque etiam liberos ſex. *Eu.* O ſenem impiè pium! Atque illinc rediiſti ſanctus? *Pa.* Vis verum fatear? Aliquantò deterior quàm iveram. *Eu.* Sic, ut audeo, excuſſus eſt religionis amor. *Pa.* Imò magìs incanduit. Itaque reverſus in Italiam addixi me militiæ. *Eu.* Itâne religionem venabaris in bello? quo quid eſſe poteſt ſceleratius? *Pa.* Erat ſancta militia. *Eu.* Fortaſſis in Turcas. *Pa.* (*b*) Imò ſanctius quiddam, ut tum quidem prædicabant. *Eu.* Quidnam? *Pa.* Julius ſecundus belligerabat adverſus Gallos. Porrò militiam mihi commendabat etiam multarum rerum experientia. *Eu.* Multarum, ſed malarum. *Pa.* Ità pòſt comperi. Et tamen hîc duriùs vixi quàm in monaſteriis. *Eu.* Quid tum poſtea? *Pa.* Jam mihi vacillare cœpit animus, utrum ad negotiationem intermiſſam redirem, an religionem fugientem perſequerer. Interim venit in mentem, utrumque alteri poſſe conjungi. *Eu.* Quid? ut ſimul eſſes & negotiator & monachus? *Pa.* Quidni? Nihil religioſius ordinibus Mendicantium, & tamen nihil ſimilius negotiationi. Volitant per omnes terras ac maria, multa vident, multa audiunt, penetrant omnes domos, plebeiorum, nobilium, atque regum. *Eu.* At non cauponantur. *Pa.* Sæpe nobis feliciùs. *Eu.* Quod genus ex his delegiſti? *Pa.* Omnes formas expertus ſum. *Eu.* Nulla placuit? *Pa.* Imò perplacuerant omnes, ſi licuiſſet ſtatim negotiari. Verùm perpendebam mihi diu ſudandum in Choro priuſquam crederetur mihi negotiatio: jámque cogitare cœpi de venanda Abbatia; ſed primùm non omnibus hîc favet Delia, & ſæpe longa eſt venatio. Itaque conſumptis hunc in modum annis octo,

* Id eſt, *artificioſum quævis, terra alit.* Vide Chiliades.

b Hoc tum Jactabant qui Julio aderant.

octo, cùm esset nunciata mors patris, domum reversus, ex consilio matris duxi uxorem, & ad veterem negotiationem redii. *Gl.* Dic mihi, cùm tam subindè novam vestem sumeres, ac velut in aliud animal transformareris, quî potuisti servare decorum? *Pa.* Quî minùs quàm hi qui eadem fabula nonnunquam aliam atque aliam sumunt personam? *Eu.* Dic nobis bonâ fide, qui nullum vitæ genus non expertus es, quod omnium maximè probas? *Pa.* Non omnibus omnia congruunt: mihi nullum magis arridet quàm hoc quod secutus sum. *Eu.* Multa tamen incommoda habet negotiatio. *Pa.* Sic est. Sed quando nullum vitæ genus omnibus caret incommodis, hanc (*a*) Spartam quæ contigit orno. Verùm nunc superest Eusebius, qui non gravabitur apud amicos vitæ suæ (*b*) scenam aliquam explicare. *Eu.* Imò totam fabulam, si videtur: nam habet actus non multos. *Gl.* Erit magnopere gratum. *Eu.* Ubi rediissem in patriam, annum apud me deliberavi quodnam vitæ genus amplecti vellem; simúlque meipsum exploravi, ad quod genus essem propensus aut idoneus. Interim oblata est Præbenda, quam vocant, satis optimi proventûs: accepi. *Gl.* Vulgò malè audit hoc vitæ genus. *Eu.* Mihi, ut sunt res humanæ, satis exoptandum videtur. An mediocrem felicitatem esse putatis, subitò velut è cœlo dari tot commoda, dignitatem, ædes honestas, benéque instructas, annuos reditus satis amplos, sodalitium honorificum, inde templum, ubi si libeat, vaces religioni? *Pa.* Illic me luxus offendebat, & concubinarum infamia; tum quòd plerique istius generis odêre literas. *Eu.* Ego non specto quid agant alii, sed quid mihi sit agendum: & melioribus me adjungo, si non possum alios reddere meliores. *Po.* In isto genere vixisti perpetuó? *Eu.* Perpetuò, nisi quòd interim quatuor annos primùm egi Patavii. *Po.* Quamobrem? *Eu.* Hos annos ità partitus sum, ut sesquiannum darem studio Medicinæ? reliquum tempus Theologiæ. *Po.* Cur id? *Eu.* Quò meliùs & animum & corpus meum moderarer, nonnunquam & amicis consulerem. Nam & concionor nonnunquam pro mea sapientia. Sic hactenus satis tranquillè vixi, contentus unico sacerdotio, nec præterea quicquam ambiens, recusaturus etiam si offeratur. *Pa.* Utinam liceret discere quid agant cæteri nostri sodales, quibuscum tum familiariter viximus. *Eu.* De nonnullis possum commemorare quædam; sed video nos non procul abesse à civitate: quare, si videtur, conveniemus in idem diversorium: ibi per otium de cæteris conferemus affatim. *Huguitio Au.*

riga.

a Vide proverbium, *Spartam nactus es, hanc orna.*

b Fabula dividitur in scenas, ad id allusit, Et scenam apetit qui operta patefacit.

riga. Unde tam miſeram ſarcinam nactus es? luſce. *Henricus Auriga* Imò quo tu defers iſtud lupanar? ganeo. *Hu.* Debueras iſtos frigidos ſenes alicubi (*a*) effundere in urticetum ut caleſcerent. *He* Imò tu iſtum gregem cura ut præcipites alicubi in profundam lamam, ut refrigerentur, nam calent plus ſatis. *Hu.* Non ſoleo præcipitare ſarcinam meam. *He.* Non? Atqui nuper vidi te ſex Carthuſienſes dejeciſſe in cœnum, ſic, ut pro candidis emergerent nigri: tu interim quaſi re bene geſtâ, ridebas. *Hu.* Nec injuriâ: dormiebant omnes, ac multum ponderis addebant currui meo. *He.* At mei ſenes egregiè ſublevârunt currum meum, per totum iter perpetuó garrientes. Nunquam vidi meliores. *Hu.* Non ſoles tamen talibus delectari. *He.* Sed hi ſeniculi boni ſunt. *Hu.* Quî ſcis? *He.* Quia per eos ter bibi per viam cereviſiam inſignitèr bonam. *Hu* Ha ha he; ſic tibi boni ſunt.

a Faciunt hoc non rarò aurigæ Barbatini vel gratis, nonnunquam conducti.

ARGUMENTUM.

Franciſcani ἀνυπαλλάκτως non excipiuntur tecto à quodam Paſtore ruſticano. Pandocheus falsè jocatur in illos. Veſtis non odio habendo. Mors & vita Franciſcanorum. De ſtulta gloria veſtium. Monachorum veſtis per ſe non mala. Quales deberent eſſe monachi. Veſtium uſus, ad neceſſitatem & decorum. Decorum quid. Unde tot habitus & veſtium genera apud monachos: nulla olim in his ſuperſtitio.

CONRADUS, BERNARDINUS, PASTOR, PANDOCHEUS, UXOR.

Co. ATqui (*b*) paſtorem decet hoſpitalitas. *Pa.* Paſtor ſum ovium; non amo lupos. *Co.* At non perinde fortaſſis odiſti (*c*) lupas. Sed quo tandem merito ſic abhorres à nobis, ut nè tecto quidem digneris? Neque enim te gravabimus cœnâ. *Pa.* Dicam; quia ſi conſpiceretis in ædibus meis (*d*) gallinam aliquam aut pullos gallinaceos, cras in concione traducerer apud populum. Hanc ſoletis referre gratiam communicati hoſpitii. *Co.* Non omnes ſumus iſtiuſmodi. *Pa.* Sitis cujuſmodi voletis; ego vix ſancto Petro fiderem, ſi tali cultu veniret ad me. *Co.* Si ita ſtat ſententia ſaltem indica diverſorium aliud. *Pa.* Eſt in hoc vico diverſorium publicum. *Co.* Quod habet ſignum? *Pa.* In tabula penſili videbitis canem os inſerentem in ollam: hoc agitur in culina. Ad abacum rationalem ſedet lupus. *Co.* Signum inauſpicatum. *Pa.* Fruamini. *Be.* Quod genus paſtoris hoc eſt? per illum liceret perire fame. *Co.* Si non meliùs piſcit oves quàm nos, oportet eſſe parùm obeſas. *Be.* In malis rebus opus eſt bono conſilio. Quid fiet? *Co.* Perfricanda frons eſt.

b Nam a *paſcendo* dicitur *paſtor*, & à *præbendo* Græcis *parochus*.

c Jocus eſt ex ambiguo, lupa uxor lupi, & lupa ſcortum.

d Gallinam appellat coturnicem, pullos liberos.

est. *Be.* Nimirum inutilis est pudor cùm urget necessitas. *Co.* Admodum, sanctus Franciscus aderit nobis. *Be.* Pro fortuna. *Co.* Non expectabimus Pandochei responsum pro foribus, sed rectà irrumpemus in ipsum vaporarium, nec facilè patiemur nos ejici. *Be.* O facinus impudens! *Co.* Hoc satius quàm noctem agere sub dio, ac perire frigore. Interim depone pudorem in saculo, cras resumpturus, ubi videbitur. *Be.* Scilicet sic res ipsa suadet. *Pan.* Quod animantium genus hîc video? *Co.* Servos Dei, filios sancti Francisci, vir optime. *Pan.* An Deus talibus servis delectetur, nescio; ego mihi nolim multos esse domi. *Co.* Quamobrem? *Pan.* Quia ad edendum & bibendum plus quàm viri estis, ad laborandum nec manus habetis nec pedes. Ohe! vos estis filii sancti Franciscí? Soletis prædicare eum esse virginem; & ille habet tot filios? *Co.* Spiritûs filii sumus, non carnis. *Pan.* Infelix genitor ille! Nam quod in vobis pessimum est, animus est, corpore nimium valetis, planéque meliùs habetis istà parte quàm expediat nobis qui alimus uxorem & filias. *Co.* Tu fortè suspicaris nos esse ex eorum genere qui degenerant à progenitoris instituto: nos sumus Observantes. *Pan.* Ego igitur observabo, nè quid adferatis detrimenti. Nam istud genus ego odi pessimé. *Co.* Quamobrem? te quæso. *Pan.* Quia circumfertis dentes, nec circumfertis pecuniam. Hoc genus hospitum mihi est ingratissimum. *Co.* At laboramus vobis. *Pan.* Vultis ostendam vobis quomodo laboretis? *Co.* Ostende. *Pan.* Inspicite picturam vobis proximam ad lævam: illic videtis vulpem concionantem, sed à tergo anser collum profert è cuculla. Rursum videtis lupum absolventem confessum, sed prominet pars ovis occultatæ sub veste. Videtis simiam assidentem ægroto in veste Franciscana; alterâ manu profert crucem, alteram habet in crumena ægrotantis. *Co.* Non inficiamur hâc veste nonnunquam tegi lupos, vulpes ac simias; sed fatemur etiam sæpè tegi porcos, canes, equos, leones ac regulos: quin eadem vestis tegit multos bonos viros. Vestis ut neminem reddit meliorem, ità nullum reddit deteriorem. Proinde iniquum est quenquam ex veste æstimare: alioqui tua vestis, quia nonnunquam uteris, esset exsecranda, quæ multos tegit fures, homicidas, veneficos & adulteros. *Pan.* De veste cedam, si numeretis. *Co.* Rogabimus Deum pro te. *Pan.* Ego vicissim pro vobis, operam operâ pensans. *Co.* Atqui non ab omnibus accipiendum. *Pan.* Cur vobis religio est contingere pecuniam? *Co.* Quia pugnat cum professione nostra. *Pan.* Itidem,

dem cum mea profeſſione pugnat admittere gratuitum hoſpitem. *Co.* At nos cogit regula, non contingere pecuniam. *Pan.* At mea regula diverſum præcipit. *Co.* Ubi eſt tua regula? *Pan.* Lege verſus iſtos;

Hoſpes in hac menſa, fuerint cùm viſcera tenſa,
Surgere nè properes, ni priùs annumeres.

Co. Non erimus tibi ſumptui. *Pan.* At qui mihi non ſunt ſumptui, nè quæſtui quidem ſunt. *Co.* Deus abunde penſabit, ſi quid officii nobis præſtiteris. *Pan.* Iſtis verbis non alo familiam. *Co.* Abdemus nos in angulum vaporarii, neque cuiquam erimus moleſti. *Pan.* Non fert tales homines hoc vaporarium. *Co.* Itáne nos ejicis, fortaſſis hâc nocte devorandos à lupis? *Pan.* (a) Lupus lupinam non eſt, ut nec canis caninam. *Co.* Crudelis eſſes, ſi hoc faceres Turcis: quales quales ſumus, homines ſumus. *Pan.* Surdo canitis. *Co.* Tu molliter foves corpus tuum, nudus recubans poſt vaporarium; & nos extrudis frigore nocturno perituros, etiamſi parcant lupi? *Pan.* Sic vixit Adam in paradiſo. *Co.* Vixit, ſed innocens. *Pan.* Et ego innocens. *Co.* Fortaſſis detractâ ſyllabâ primâ. At vide, ſi tu nos nunc extrudis è paradiſo tuo, nè te Deus non recipiat in ſuum. *Pan.* Bona verba. *Ux.* Mi vir, tot tua malefacta ſaltem hoc beneficio penſa, patere hos hâc nocte tecto noſtro uti; ſunt viri boni; ſenties quæſtum, hinc fieri uberiorem poſthac. *Pan.* Ecce deprecatricem: ſuſpicor convenire inter vos: nec admodum lubens audio hoc elogium à muliere, Viri boni. *Ux.* Hau: non ità eſt: ſed cogita quoties peccâris aleâ, temulentiâ, rixis, pugnis: ſaltem hâc eleemoſyna redime tua peccata, nec ejicias hos quos optâris tibi adeſſe morienti. Scurras & ſanniones recipis ſæpenumero, & hos extrudis? *Pan.* Unde iſta concionatrix nobis? Abi tu, & cura rem culinariam. *Ux.* Id quidem fiet. *Be.* Miteſcit, & ſumit induſium lineum: ſpero fore tecté. *Co.* Et menſam inſternunt pueri. Bene habet quòd nulli veniunt hoſpites, alioqui nobis erat exulandum. *Be.* Feliciter cecidit quòd è proximo opidulo retulimus nobiſcum lagunculam vini, & agni coxam aſſam; alioqui hic, ut video, nè fœnum quidem impertîſſet nobis. *Co.* Jam accubuere pueri, adjungamus nos in menſæ partem, ſic tamen nè cui incommodemus. *Pan.* Vobis imputandum arbitror quòd hodie nullum habeo convivam, præter domeſticos & vos inutiles. *Co.* Niſi frequenter hoc accidit, imputa nobis. *Pan.* Frequentiùs quàm vellem. *Co.* Noli laborare; vivit adhuc Chriſtus, qui non deſerit ſuos. *Pan.* Audivi vos dici Evangelicos;

(a) Allufit ad proverbium, *Canis caninam non eſt.*

gelicos; at Evangelium prohibet per viam circumferri peram aut panes: vos manicas habetis pro pera, ut video; nec panes modò circumfertis, verùm etiam vinum & delicias carnium. *Co.* Fruere nobiſcum, ſi libet. *Pan.* Meum vinum ad iſtud collatum vappa eſt. *Co.* Guſta & de carnibus; nobis enim ſupereſt. *Pan.* O felices mendicos! uxor mea nihil hîc hodie coxit præter caules & lardum rancidum. *Co.* Communicemus, ſi videtur, noſtros apparatus. Nam noſtrâ nihil refert quibus veſcamur. *Pan.* Cur igitur non circumfertis caules & vappam? *Co.* Quoniam hæc nobis obtrudere maluerunt apud quos hodie pranſi ſumus. *Pan.* Gratìs pranſi? *Co.* Maximé. Imò gratias etiam egerunt, & abeuntes his (*a*) apophoretis onerârunt. *Pan.* Unde venitis? *Co.* Baſileâ? *Pan.* Hui! è tam longinquo? *Co.* Sic eſt. *Pan.* Quod tandem genus hominum eſtis vos, qui ſic oberratis ſine jumento, ſine crumena, ſine famulitio, ſine armis, ſine commeatu? *Co.* Vides qualecunque veſtigium Evangelicæ vitæ. *Pan.* Mihi videtur erronum vita, qui vagantur cum reticulo. *Co.* Tales errones erant Apoſtoli, talis erat & Dominus Jeſus. *Pan.* Nôſtin' artem chiromanticam? *Co.* Nihil minus. *Pan.* Unde igitur ſuppetit victus? *Co.* Ab eo qui promiſit. *Pan.* Quis ille? *Co.* Qui dixit, *Nolite eſſe ſoliciti, hæc omnia adjicientur vobis.* *Pan.* Promiſit, ſed *quærentibus regnum Dei*. *Co.* Id facimus pro virili. *Pan.* Apoſtoli clarebant miraculis, ſanabant ægrotos; proinde non mirum illis ubique ſuppetiſſe victum: vos nihil tale poteſtis. *Co.* Poſſemus ſi ſimiles eſſemus Apoſtolis & ſi res poſceret miraculum. At miracula data ſunt ad tempus incredulis: nunc nihil opus, niſi piâ vitâ. Et ſæpe felicius eſt ægrotare quàm valere, ſæpe felicius mori quàm vivere. *Pan.* Quid igitur vos facitis? *Co.* Quod poſſumus, pro ſua quiſque dote divinitus donata conſolamur, exhortamur, admonemus, corripimus, ubi ſe dederit occaſio, nonnunquam & concionamur, ſicubi comperimus paſtores mutos: ſi non datur prodeſſe, damus operam nè quem lædamus moribus & linguâ. *Pan.* Utinam cras velis nobis concionari: nam dies eſt apud nos feſtus. *Co.* Cui divo? *Pan.* Antonio. *Co.* Fuit is quidem vir bonus: ſed unde dies feſtus? *Pan.* Dicam: Abundat hic vicus ſubulcis propter vicinum nemus glandiferum; & perſuaſum eſt, Antonio delegatam curam ejus pecoris; & ideo colunt illum, nè ſæviat neglectus. *Co.* Utinam verè colerent illum. *Pan.* Quo pacto? *Co.* Sanctiſſimè coluit divos quiſquis imitatus eſt. *Pan.* Totus hic vicus cras perſtrepet comportationibus, ſaltationibus,

a Quæ dantur in fine convivii, ſic ut liceat cuique, ſi velit, domum auferre ut antè dictum eſt.

bus, lusibus, rixis & pugnis. *Co.* Sic ethnici quondam colebant Bacchum suum. Miror autem, si sic cultus Antonius non sævit in homines ipso pecore stultiores. Qualem habetis pastorem? mutum ac malum? *Pan.* Qualis sit aliis, nescio; mihi optimus est: nam hîc potat totos dies; neque quisquam plures adducit aut meliores combibones, magno meo bono. Atque adeò demiror illum nunc abesse. *Co.* Nos experti sumus parùm commodum. *Pan.* Quid audio? Salutastis hominem? *Co.* Ambivimus apud illum hospitium: ille non aliter quàm lupos abegit à limine, & huc jussit abire. *Pan.* Ha, ha; nunc intelligo. Hinc est quòd noluit adesse, quòd sciret vos hîc futuros. *Co.* Estne mutus? *Pan.* Mutus? Nemo illo vocalior in vaporario, ac strenuè boat in templo: concionantem nunquam audivi. Sed quid pluribus opus? Vos ipsi sensistis, ut intelligo, non esse mutum. *Co.* Estne peritus sacrarum literarum? *Pan.* Ait se peritissimum; sed quicquid talium rerum didicit, didicit (*a*) in secreta confessione, sic ut fas non sit proferre apud alios. Quid multa? Dicam in summa; qualis est populus talis est sacerdos, & planè nacta est suum (*b*) patella operculum. *Co.* Fortasse non dabit locum concionaturo. *Pan.* Dabit, ad me recipio; sed hâc lege, nè quid in illum jaculêre, quemadmodum plerique soletis. *Co.* Rei malæ assueverunt qui hoc solent: ego clàm admoneo pastorem, si quid offendit; quod superest, Episcoporum est munus. *Pan.* At tales aves huc rarò devolant. Equidem video vos esse viros bonos. Sed quid sibi vult ista vestium varietas? Nam plerique hoc ipso judicant vos esse malos, quòd sic vestiamini. *Co.* Unde id? *Pan.* Nescio, nisi quòd tales multi comperiantur. *Co.* Multi hoc ipso judicant nos esse sanctos, quòd sic vestiamur: peccant utrique; sed tamen humaniùs peccant qui ex veste benè de nobis suspicantur, quàm qui malè. *Pan.* Esto sanè. Sed quæ tandem utilitas tot discriminum? *Co.* Quid tu censes? *Pan.* Mihi quidem nulla videtur, nisi in (*c*) pompis, aut in bellis. In pompis enim circumferuntur variæ personæ, Sanctorum, Judæorum, Ethnicorum; has ex diverso cultu dignoscimus. In bellis autem hæc præstaret cultuum varietas, ut suum quæque vexillum copiæ sequerentur, neque fieret ordinum confusio. *Co.* Pulchrè dicis, & hæc vestis est militaris: alius alium ducem sequimur, sed omnes militamus sub uno Cæsare, Christo. Verùm in veste tria spectanda sunt. *Pan.* Quæ? *Co.* Necessitas, usus, & decorum. Cur sumimus cibum? *Pan.* Nè pereamus fame. *Co.* Sic aliquando sumenda vestis, nè pereamus

a Vulgaris jocus est in ignarum.

b Vide proverb. *Dignum patella operculum.*

c Pompæ sunt spectacula quæ populo exhibentur, vulgò nunc vocantur *processiones*; à verbo πέμπω.

pereamus frigore. *Pan.* Fateor. *Co.* Hoc meliùs præſtat hæc veſtis quàm tua, tegit enim & caput, & collum, & ſcapulas, unde plurimum eſt periculi. Uſus poſtulat varia veſtium genera. Equitaturo convenit brevis, quieſcenti longa; in æſtate tenuis, in hyeme denſa. Sunt Romæ qui ſingulis diebus ter commutant veſtem; manè ſumunt duplicatam pellibus, ſub meridiem accipiunt ſimplicem, rurſus ſub noctem aliquantò craſſiorem. Verùm non omnibus ſuppetunt mutatoria: proinde hæc veſtis reperta eſt, una ad plurimos uſus accommoda. *Pan.* Quî ſic? *Co.* Si flat Boreas, aut ſi ſervet Sol, adducimus cucullam; ſi calor offendit, demittimus in tergum: ſi quieſcendum eſt, demittimus veſtem; ſi ambulandum, ſubducimus, aut ſuccingimus etiam. *Pan.* Non peſſimè ſapuit quiſquis hoc invenit. *Co.* Eſt autem hoc ad bene vivendum præcipuum, ut homo conſueſcat eſſe paucis contentus; alioqui ſi deliciis aut affectibus indulgere cœperimus, nullus erit finis. At nulla veſtis inveniri potuit quæ una tot commoditatibus ſubſerviret. *Pan.* Aſſentior. *Co.* Nunc decorum inſpiciamus. Dic mihi bonâ fide, ſi tu ſumeres uxoris tuæ veſtem; nonne dicerent omnes te facere præter decorum? *Pan.* Dicerent me inſanire. *Co* Quid tu diceres ſi illa ſumeret veſtem tuam? *Pan.* Fortaſſe nihil mali dicerem, ſed contunderem eam *(a)* bonis fuſtibus. *Co* At- qui nihil refert quâ veſte uteris. *Pan.* Hîc plurimum refert *Co.* Nec mirum. Nam & ethnicorum leges puniunt virum ac fœminam, ſi diverſi ſexûs cultum ſumpſerint. *Pan.* Nec injuriâ. *Co.* Age, quid ſi ſenex octogenarius ſumeret ſibi veſtitum adoleſcentis quindecim annos nati, aut contrà, ſi juvenis ſumeret veſtem ſenis? nonne dicant omnes rem eſſe *(b)* fuſtuario dignam? aut ſi anus coleretur ad modum adoleſcentulæ, & contrà? *Pan.* Admodum. *Co.* Itidem ſi laicus ſumat cultum ſacerdotis; contrà, ſacerdos laici? *Pan.* Utrque faceret indecorè. *Co.* Quid ſi privatus ſumeret ornamentum Principis, aut Sacerdos privatus Epiſcopi? num faceret indecorè? *Pan.* Scilicet. *Co.* Quid ſi civis ſumeret cultum militis, plumas, cæteráque ſtultitiæ Thraſonicæ inſignia? *Pan.* Rideretur. *Co.* Quid ſi inter milites Anglus geſtaret crucem albam, Helvetius rubram, Gallus nigram? *Pan.* Faceret impudenter. *Co.* Quid itaque miraris noſtrum hunc cultum? *Pan.* Quid interſit inter privatum & Principem, inter virum ac fœminam, ſcio: quid interſit inter monachum, & non monachum, neſcio. *Co.* Quid intereſt inter pauperem & divitem? *Pan.* Fortuna. *Co.* Et tamen inde-

a Jocus eſt in contrariis mali & bonis.

b Id eſt, fuſtigationis.

indecorum esset si pauper imitaretur cultum divitis. *Pan.* Verum, ut nunc ferme coluntur divites. *Co.* Quid inter tuum & sapientem? *Pan.* Aliquantò plus quam inter divitem & tenuem. *Co.* Nonne moriones aliter vestiuntur quàm qui sapiunt? *Pan.* Nescio quid vos deceat, attamen vester cultus non multùm abest ab illorum cultu, si quis addat auriculas & tintinnabula. *Co.* Hoc planè deest: & sumus hujus mundi moriones, si modo verè sumus quod profitemur. *Pan.* Quod vos sitis nescio; illud scio, multos esse moriones gestantes auriculas & tintinnabula, qui plus sapiunt iis qui gestant pilea suffulta (*a*) pellibus,* epomides, reliquáque sapientum insignia. Itaque mihi stultissimum vedetur, sapientiam profiteri veste potiùs quàm ipsâ re. Vidi quendam plus quàm morionem, qui gestabat vestem usque ad talos demissam, epomidem Magistri nostri; aderat & vultus qui videri possit gravis Theologi; disputabat apud omnes non sine specie gravitatis; magnatibus autem non minùs erat jucundus quàm quivis alius morio, cùm stultitiæ genere superaret omnes. *Co.* Quid igitur tu postulas? ut princeps, qui ridet morionem, commutet cum illo vestem? *Pan.* Fortassis hoc postularet aliquando decorum, quod tu proponis, si libeat repræsentare veste quicquid est in animo. *Co.* Urges tu quidem: sed tamen arbitror non sine causa vestem suam additam morionibus. *Pan.* Ob quam? *Co.* Nè ladantur à quoquam, si quid imprudenter dixerint aut fecerint. *Pan.* Non dicam interim quòd ista res quosvis irritat potiùs ad lædendum, adeò ut frequenter è stultis fiant insani. Nec video cur, cum bos cornupeta qui occiderit hominem, aut canis, aut sus, qui occiderit infantem, afficiantur supplicio; morio, qui sceleratiora commiserit, præsidio stultitiæ sinatur vivere. Illud expeto, cur vos distinguamini cultu à cæteris. Nam si quævis causa sufficit ad diversum cultu, oporteret pistorem aliter vestiri quàm piscatorem, calcearium aliter quàm vestiarium, aliter pharmacopolam quàm œnopolam, aliter aurigam quàm nautam. Vos, si sacerdotes estis, cur secùs vestimini quàm reliqui sacerdotes? si laici, cur à nobis differtis? *Co.* Olim monachi nihil aliud eramus quàm purior pars laicorum; & hoc intererat inter monachum & alium laicum, quod nunc interest inter frugalem & probum virum suis manibus alentem familiam, & inter (*b*) Snaphanum ex prædationum redditu jactantem sese. Pòst Romanus Pontifex addidit nobis suos honores: vestis ex nobis nacta est dignitatem; quæ nunc

a Hoc apud Germanos aliquot doctores Juris: In Hispania Theologi insigniuntur flocco albo in summo pileo; Lovanii pileo violaceo, & epomide, quæ imponitur humeris, nulli usui futura nisi ut significet Magistrum nostrum.

* Epomis cucullæ genus, quæ suffulta pelibus aut sérico Magistris dependet.

b Sic Germani vocant prædonum genus subitò ex arcibus adorientium viatorem, mitigato vocabulo.

nunc nec laicorum est, nec sacerdotum: sed tamen hujus, qualis qualis est, non puduit aliquando Cardinales & summos Pontifices. *Pan.* At tandem decorum istud unde sumitur? *Co.* Nonnunquam ex ipsa rerum natura, nonnunquam ex consuetudine mortalium & opinione. Nonne judicarent omnes absurdum, si quis tergore bubulo sic vestiretur ut cornua prominerent in capite, & cauda traheretur humi? *Pan.* Ridiculum sané. *Co.* Rursum si quis vestem haberet quæ faciem ac manus tegeret, pudenda ostenderet? *Pan.* Multò absurdius. *Co.* Ob id notati sunt ab ethnicis quoque scriptoribus qui (a) multitia sumerent fœminis etiam indecora. Verecundius enim est nudum esse, qualem te offendimus in vaporario, quàm uti veste pellucente. *Pan.* Ego puto totum hoc de cultu pendere à consuetudine ac persuasione mortalium. *Co.* Quî sic? *Pan.* Non multi sunt dies, quòd hîc diversati sunt qui se prædicarent peragrâsse varias regiones nuper inventas, & quas in priscorum cosmographorum picturis desideramus. Hi se narrabant pervenisse ad insulam quandam cœli temperatissimi, ubi summi dedecoris loco habebatur tegere corpus. *Co.* Isti fortassis belluarum ritu vivebant. *Pan.* Imò, ut aiebant, humanissimam agebant vitam. Degebant sub rege; eum comitabantur ad opus manè, non ampliùs quàm horam, etiam singulis diebus. *Co.* Quid operis faciebant? *Pan.* Evellebant radicum genus quod illis tritici loco est, & tritico tum gratius tum salubrius: quo peracto redeunt ad suum quisque negotium, & quod cujusque lubitum est animo faciunt. Sanctè educant liberos, vitant, & puniunt flagitia, sed nullum acerbiùs quàm adulterium. *Co.* Quo supplicio? *Pan.* Fœminis ignoscitur, datur hoc sexui: cæterùm viris adulterii convictis hæc pœna est; ut per omnem vitam in publicum prodeant membro pudendo velo obtecto. *Co.* O grave supplicium! *Pan.* Atqui consuetudo persuasit illis hoc esse quovis supplicio gravius. *Co.* Ubi contemplor quid possit persuasio, propemodum assentior tibi. Etenim si quis vellet furem aut homicidam afficere extremâ ignominiâ, nonne satis esset si præcideret illi interulam supra nates, si partes pudendas turpiter prominentes lupinis pellibus convestiret, caligas diversis coloribus variegaret, vestem quæ thoracem tegit ac brachia totam conscinderet, veluti rete faciens è veste, scapulas & pectus nudaret, barbam partim demeteret novaculâ, partim demitteret, partim intorqueret, capillos tonderet, adderet pileum undique sectum, cum ingenti fasciculo plumarum,

a Multitium vestis pellucida mulierum propria. Juvenal. *Cum tu multitia sumes.*

ac ſic juberet prodire in publicum? Nonne magis traduceret hominem quam ſi morionis cucullam adderet, cum auriculis prælongis ac tintinnabulis? Et tamen ſic ultro ſeſe ornant milites, ac ſibi placent; & reperiunt quibus hoc pulchrum videatur, cùm nihil poſſit eſſe inſanius. *Pan.* Imò non deſunt honeſti cives qui hoc pro viribus æmulentur. *Co.* Atqui ſi quis nunc conetur Indorum æmulari cultum, qui plumis avium veſtiuntur, nonne pueris omnibus videretur inſanire? *Pan.* Prorſus. *Co.* Atqui quod nos miramur etiam longè inſanius eſt illo. Proinde ut verum eſt, nihil eſſe tam abſurdum quod non commendet aſſuetudo: ita negari non poteſt in veſtibus eſſe quoddam decorum, quod apud ſanos & cordatos ſemper decorum eſt; ac rurſus indecorum, quod apud omnes qui ſapiunt indecorum videri debet. Quis enim non ridet quoties videt fœminas onuſtas longâ veſtis (*a*) coronide, quæ nobilitatem generis caudæ longitudine metiuntur? Quanquam hoc non pudet imitari quoſdam Cardinales duntaxat in palliis. Et tamen res eſt adeò violenta conſuetudo, ut non ſit huic aut illi liberum mutare quod receptum eſt. *Pan.* Satis de conſuetudine. Sed dic tu mihi quid ſentias, utrum exiſtimes ſatius, monachos non differre à cæteris cultu, an differre? *Co.* Equidem arbitror ſimplicius & Chriſtianius non æſtimari quenquam ex cultu, modò ſit honeſtus ac decorus. *Pan.* Cur igitur vos non abjicitis cucullas? *Co.* Cur Apoſtoli non ſtatim veſcebantur cibis quibuſlibet? *Pan.* Neſcio, dic tu. *Co.* Quoniam obſtabat invicta conſuetudo. Quod enim penitus infixum eſt animis hominum, multóque uſu confirmatum inveteravit, ac velut in naturam abiit, ſubitò tolli ſine magna pernicie tranquillitatis humanæ non poteſt: ſed ità paulatim ſubmovendum eſt, quemadmodum ille revulſit pilos (*b*) caudæ equinæ. *Pan.* Tolerarem, ſi monachorum omnium eſſet unus cultus: tot diſcrimina quis ferat? *Co.* Hoc malum uſus invexit, qui nihil non invenit Benedictus non commentus eſt novum cultum, ſed is quo tum utebatur cum ſuis erat cultus laici ſimplicis ac probi. Nec Franciſcus invenit novam formam, ſed hæc erat veſtis pauperum ac ruſticorum. Poſteriores, additis quibuſdam, verterunt rem in ſuperſtitionem. Nonne videmus hodie quaſdam anus tenentes ſui ſeculi cultum, qui magis eſt diverſus à cultu horum temporum quàm meus cultus abeſt à tuo? *Pan.* Videmus. *Co.* Itaque cùm hunc cultum vides, vides reliquias priſci ſeculi. *Pan.* Ergò nihil habet aliud ſanctimoniæ cultus veſter? *Co.* Nihil prorſus.

a Quam nunc caudam vocant.

b Id eſt, paulatim. Vid. proverbium, *Caudæ equinæ pilos vellere.*

Pan.

Pan. Quidam jactant istos cultus præmonstratos divinitus à diva Virgine Matre. *Co.* Ista sunt hominum somnia. *Pan.* Sunt qui desperent se posse à morbo revalescere, ni vestiantur cultu Dominicano; imò qui ne sepeliti quidem velint, nisi in veste Franciscana. *Co.* Ista qui suadent aut captatores sunt, aut fatui; qui credunt, superstitiosi. Deus non minùs dignoscit nebulonem in veste Franciscana quam in militari. *Pan.* At minor est plumarum varietas in avibus quàm in vobis cultûs. *Co.* An non itaque pulchrum est imitari naturam? sed pulchrius vincere. *Pan* Utinam vinceretis & rostrorum varietate. *Co.* Sed age, varietati quoque patrocinabor, si pateris. Nonne aliter vestitur Hispanus, aliter Italus, aliter Gallus, aliter Germanus, aliter Græcus, aliter Turca, aliter Saracenus? *Pan.* Scilicet. *Co.* Et in eadem regione quanta varietas vestium, etiam in ejusdem sexûs, ætatis & ordinis hominibus? Quàm alius cultus Veneto, alius Florentino, alius Romano? Atque hæc intra unam Italiam. *Pan.* Credo. *Co.* Hinc nata est & nostra varietas. Dominicus sumpsit cultum à probis agricolis ejus Hispaniæ partis in qua vixit; Benedictus à rusticis ejus Italiæ partis in qua vixit; Franciscus ab agricolis diversæ partis: atque item de cæteris. *Pan.* Proinde, quantum video, vos nihilo estis sanctiores nobis, nisi sanctiùs vixeritis. *Co.* Imò pejores vobis, qui parùm piè viventes, gravius offendamus animos simplicium. *Pan.* Est igitur aliqua spes de nobis qui nec patronum habemus, nec cultum nec regulam, nec professionem? *Co.* Habes ô bone! vide ut serves: quære a * susceptoribus tuis quid professus sis in baptismo, quam illic vestem acceperis. Et humanam regulam desideras, qui regulam Evangelicam professus sis? Desideras hominem patronum, qui patronum habeas Jesum Christum? Cùm duceres uxorem nihil professus es? Cogita quid debeas conjugi, quid liberis, quid familiæ? & sentiet te plus habere sarcinæ quàm si Franciscì regulam professus esses. *Pan.* Credisne ullum Pandocheum ingredi cœlum? *Co.* Quidni? *Pan.* Multa fiunt ac dicuntur in hac domo quæ parùm respondent Evangelio. *Co.* Quæ? *Pan.* Alius bibit plus satis, alius obscœnè loquitur, quidam rixantur, quidam obtrectant; denique, an cætera sint casta, nescio. *Co.* His occurrendum est quantum potes; si non potes, certè ne alas quæstûs causâ hæc mala, néve accersas. *Pan.* Nonnunquam parùm bonæ fidei sum in vino. *Co.* Quî fic? *Pan.* Ubi senfero illos plus satis incalescere, largiter aquam admisceo. *Co.* Istud quidem levius est quàm si quibuslibet vendas vinum periculosis

* Quos nunc patrinos ac matrinas vocant, qui spondent pro pueris baptizatis.

medicamentis infectum. *Pan.* Dic mihi seriò, quot dies fuisti in hoc itinere? *Co.* Mentem ferme. *Pan.* Quis interim vos curat? *co.* Nonne bene curantur qui habent uxorem, liberos, parentes & cognatos? *Pan.* Sæpenumero. *Co.* Tu non habes nisi unam uxorem, nos centum; tu non nisi unicum patrem, nos centum; tu non nisi unicam domum, nos centum; tu non nisi paucos liberos, nos innumeros; tu non nisi paucos cognatos, nos infinitos. *Pan.* Quî sic? *Co.* Quia latiùs se porrigit cognatio spiritûs quàm carnis: & ita nobis pollicitus est Christus, & experimur verum quod pollicitus est. *Pan.* Næ tu mihi præbuisti sat lepidum convivam: emoriar nisi malim hanc confabulationem quàm Pastoris mei computationem. Cras dignaberis aliquid dicere populo. Et si posthac continget te hàc facere iter, scito tibi hîc paratum locum. *Co.* Quid si alii veniant? *Pan.* Non erunt ingrati, modo tui similes. *Co.* Meliores, uti spero. *Pan.* Verùm inter tam multos malos, quomodo dignoscam bonos? *Co.* * Dicam paucis, sed in aurem. *Pan.* Dic. *Co.* *Pan.* Meminero & faciam.

* Simili joco Reuchlinus claudit opus de Verbo mirifico.

ARGUMENTUM.

Abbas quidam heroinam domi suæ invisens, eam offendit libros Latine Græceque scriptos legentem. Disputatur unde suavitas vivendi promanat: viz. non a voluptatibus extrariis, verum a studiis sapientiæ. Stultus Abbas non vult Monachos suos esse eruditos, nec habet ille librum aliquem in cubiculo. Piæ Mulieres in sacris olim literis exercitatissima. Monachi literarum osores, luxûi, otio, venationibus aleæque dediti, ad aliud studiorum genus ipsis mage congruens exstimulantur.

(a) ANTRONIUS, MAGDALIA.

a Alludit ad proverb. ἀνὴρ ἀνὴρ & ἄνθρωπος.

b Heroinas appellat potentes aulicas, quasi semideas.

An. Quam hîc ego supellectilem video? *Ma.* An non elegantem? *An.* Nescio quàm elegantem, certe parùm decoram & puellæ & matronæ. *Ma.* Quamobrem? *An.* Quia librorum plena sunt omnia. *Ma.* Tu tantus natu, tum abbas & aulicus, nunquam vidisti libros in ædibus (*b*) heroinarum? *An.* Vidi, sed Gallicè scriptos: hîc video Græcos & Latinos. *Ma.* An soli Gallicè scripti libri docent sapientiam? *An.* Sed decet hoc heroinas, ut habeant quo delectent otium. *Ma.* An solis heroinis licet sapere ac suaviter vivere? *An.* Malè connectis sapere & suaviter vivere: non est muliebre sapere; heroinarum est suaviter vivere. *Ma.* Nonne omnium est bene vivere? *An.* Opinor. *Ma.* Quî potest autem suaviter vivere qui non vivat bene? *An.* Imò qui potest suaviter vivere qui vivat bene? *Ma.* Ergò tu probas eos qui vivunt malè, modò suaviter? *An.* Arbitror illos

illos bene vivere qui vivunt ſuaviter. *Ma.* Sed iſta ſuavitas unde proficiſcitur? e rebus extrariis, an ex animo? *An.* E rebus extrariis. *Ma.* O ſubtilem Abbatem, ſed craſſum Philoſophum! Dic mihi, quibus rebus tu metiris ſuavitatem? *An.* Somno, conviviis, libertate faciendi quæ velis, pecunia, honoribus. *Ma.* Verùm ſi iſtis rebus Deus addiderit ſapientiam, num vives ſuaviter? *An.* Quid appellas ſapientiam? *Ma.* Hoc eſt, ſi intelligeres hominem non eſſe felicem niſi bonis animi; opes, honores, genus neque feliciorem reddere, neque meliorem. *An.* Valeat iſta quidem ſapientia. *Ma.* Quid ſi mihi ſuavius ſit legere bonum authorem, quàm tibi venari, potare, aut ludere aleâ? non videbor tibi ſuaviter vivere? *An.* Ego non viverem. *Ma.* Non quæro quid tibi ſit ſuaviſſimum, ſed quid deberet eſſe ſuave. *An.* Ego nolim meos Monachos frequentes eſſe in libris. *Ma.* At meus maritus hoc maximè probat. Sed quamobrem tandem non probos hoc in monachis tuis? *An.* Quoniam experior illos minùs morigeros: reſpónſant ex Decretis, ex Decretalibus, ex Petro, ex Paulo. *Ma.* Imperas igitur quæ pugnant cum Petro & Paulo? *An.* Quid illi doceant nescio: ſed tamen non amo Monachum reſponſatorem; neque velim quenquam meorum plus ſapere quàm ego ſapiam. *Ma.* Iſtud ità vitari poſſit, ſi tu des operam ut quàm plurimùm ſapias. *An.* Non eſt otium. *Ma.* Quî ſic? *An.* Quia non vacat. *Ma.* Non vacat ſapere? *An.* Non. *Ma.* Quid obſtat? *An.* Prolixæ preces, cura rei domeſticæ, venatus, equi cultus, aulæ. *Ma.* Itáne iſta tibi ſunt potiora ſapientiâ? *An.* Nobis ſic uſu venit. *Ma.* Jam illud mihi dicito, Si quis Jupiter hanc poteſtatem tibi daret, ut poſſis & Monachos tuos & teipſum vertere in quodcunque animal velles, an illos in porcos verteres, teipſum in equum? *An.* Nequaquam. *Ma.* Atqui ſic vitares nequis plus te uno ſaperet. *An.* Meâ non magni referret quod genus animantis eſſent Monachi, modo ipſe eſſem homo. *Ma.* An hominem eſſe cenſes qui nec ſapiat, nec velit ſapere? *An.* Mihi ſapio. *Ma.* Et tibi ſapiunt ſues. *An.* Videre mihi Sophiſtria quæpiam, ità argutaris. *Ma.* Non dicam quid tu mihi videaris. Sed cur hæc diſplicet ſupellex? *An.* Quia fuſus & colus ſunt arma muliebria. *Ma.* Nonne matrónæ eſt adminiſtrare rem domeſticam, erudire liberos? *An.* Eſt. *Ma.* An rem tantam exiſtimas adminiſtrari poſſe ſine ſapientia? *An.* Non arbitror. *Ma.* At hanc ſapientiam docent me libri. *An.* Ego domi habeo ſexaginta duos monachos, tamen nullum librum reperies in meo cubiculo.

Reſponſio digna abbate.

Cauſæ impedientes.

Deorum bene obſervatum.

Ma. Bene itaque prospectum est monachis illis. *An.* Feram libros, non fero Latinos. *Ma.* Qua propter? *An.* Quia non convenit ea lingua fœminis. *Ma.* Expecto causam. *An.* Quia parùm facit ad tuendam illarum pudicitiam. *Ma.* Ergo nugacissimis fabulis pleni libri Gallicè scripti facient ad pudicitiam? *An.* Aliud est. *Ma.* Dic istud quicquid est aperté. *An.* Tutiores sunt à sacerdotibus, si nesciant Latiné. *Ma.* Imò isthinc minimum est periculi vestrâ operâ; quandoquidem hoc agitis sedulo, ne sciatis Latiné. *An.* Vulgus ita sentit, quia rarum & insolitum est fœminam scire Latiné. *Ma.* Quid mihi citas vulgum, pessimum bene gerendæ rei authorem? Quid mihi consuetudinem, omnium malarum rerum magistram? Optimis assuescendum: Ità fiet solitum quod erat insolitum, & suave fiet quod erat insuave, fiet decorum quod videbatur indecorum. *An.* Audio. *Ma.* Nonne decorum est fœminam in Germania natam discere Gallicè? *An.* Maximé. *Ma.* Quamobrem? *An.* Ut loquatur cum his qui sciunt Gallicé. *Ma.* Et mihi putas indecorum si discam Latine, ut quotidie confabuler cum tot authoribus, tam facundis, tam eruditis, tam sapientibus, tam fidis consultoribus? *An.* Libri adimunt multum cœrebri fœminis, cùm alioqui parùm illis supersit. *Ma.* Quantum vobis supersit, nescio; certè mihi quantulumcunque est, malim in bonis studiis consumere quam in precibus sine mente dictis, in pernoctibus conviviis, in exhauriendis capacibus pateris. *An.* Librorum familiaritas parit insaniam. *Mo.* An colloquia combibonum, scurrarum & sannionum tibi non pariunt insaniam? *An.* Imò depellunt tædium. *Ma.* Qui fiat igitur ut tam amœni confabulones mihi pariant insaniam? *An.* Sic aiunt. *Ma.* At aliud ipsa loquitur res. Quantò plures videmus quibus immodica potatio & intempestiva convivia, quibus temulenta pervigilia, quibus impotentes affectus peperunt insaniam? *An.* Ego sanè nollem uxorem doctam. *Ma.* At ego mihi gratulor, cui contigerit maritus tui dissimilis. Nam & ullum mihi & me illi chariorem reddit eruditio. *An.* Immensis laboribus comparatur eruditio, ac pòst moriendum est. *Ma.* Dic mihi, vir egregie, si cras tibi moriendum esset, utrùm malles mori stultior an sapientior? *An.* Si citra laborem contigeret, sapientior. *Ma.* Sed nihil homini citra laborem contingit in hac vita; & tamen quicquid paratum est, quantisvis laboribus comparatum est, hìc relinquendum est. Cur pigeat nos in re omnium pretiosissima sumere laboris aliquid, cujus fructus nos in alteram quoque

vitam

vitam comitatur? *An.* Frequenter audivi vulgò dici, fœminam ſapientem bis ſtultam eſſe. *Ma.* Iſthuc quidem dici ſolet, ſed à ſtultis. Fœmina quæ verè ſapit non videtur ſibi ſapere; contrà, quæ cùm nihil ſapiat ſibi videtur ſapere, ea demum bis ſtulta eſt. *An.* Neſcio quomodo fit, ut quemadmodum (*a*) clitellæ non conveniunt bovi, ità nec literæ mulieri. *Ma.* Atqui negare non potes, quin magis quadrent clitellæ bovi quàm mitra aſino aut ſui. Quid ſentis de Virgine Matre? *An.* Optimé. *Ma.* Nonne verſabatur in libris? *An.* Verſabatur, at non iſtis. *Ma.* Quid igitur legebat? *An.* Horas canonicas. *Ma.* Ad quem uſum? *An.* (*b*) Ordinis Benedictini. *Ma.* Sit ità ſanè. Quid Paula & Euſtochium? Nonne verſabantur in ſacris libris? *An.* Verùm iſthuc nunc rarum eſt. *Ma.* Sic olim rara avis erat Abbas indoctus, nunc nihil vulgatius: olim Principes & Cæſares eruditione non minùs quàm imperio præminebant. Neque tamen uſque adeò rarum eſt quàm tu putas: ſunt in Hiſpania, ſunt in Italia non paucæ mulieres, apprimè nobiles, quæ cum quovis viro queant contendere: ſunt in Anglia Moricæ, ſunt in Germania Bilibaldicæ & Blaureticæ. Quòd niſi caveritis vos, res eò tandem evadet, ut nos præſideamus in ſcholis theologicis, ut concionemur in templis, & occupabimus mitras veſtras. *An.* Iſta Deus avertat. *Ma.* Imò veſtrum erit hoc avertere. Quòd ſi pergetis ut cœpiſtis, citiùs anſeres concionaturi ſint quàm vos mutos paſtores ferant: Videtis jam inverti mundi ſcenam: aut deponenda eſt perſona, aut agendæ ſunt ſuæ cuique partes. *An.* Unde incidi in hanc fœminam? Si quando viſes nos, ego te ſuaviùs accipiam. *Ma.* Quibus modis? *An.* Saltabimus, bibemus affatim, venabimur, ludemus, ridebimus. *Ma.* Mihi quidem jam nunc ridere libet.

a Vide prov. *Bos clitellas.*

b Ridicule, cum Benedictus nondum eſſet natus.

ARGUMENTUM.

Muſæ & Gratiæ Petri Ægidii Epithalamia canentes deſcribuntur. Alypius videt novem Muſas cum tribus Gratiis e nemore prodeuntes, quas Balbinus videre nequit: proficiſcuntur Antverpiam ad nuptias Ægidii, quibus felicitatem omnem apprecantur, nequid iræ tædiive illis poſſit oboriri. Quæ nuptiæ Gratiis iratis coeant. Carmina votiva.

ALYPIUS, BALBINUS, MUSÆ.

Al. DEum immortalem! quod ego novum ſpectaculum hîc video? *Ba.* Aut tu vides quod nuſquam eſt, aut mei parùm proſpiciunt oculi. *Al.* Atqui mirum ſpectaculum

eſt & amabile. *Ba.* Enecas; dic ubi vides? *Al.* Ad lævam in hoc colle nemoroſo. *Ba.* Collem video. *Al.* Non vides puellarum chorum? *Ba.* Quid tibi venit in mentem, ut nos ad iſtum modum ludos facias? Ego nè muſcam quidem puellam uſquam conſpicor. *Al.* Tace; prodeunt è nemore. Papæ! Qui nitor! quæ gratia! Non humanum eſt hoc ſpectaculum.

Id eſt, furiæ.

Ba. Quæ hunc agitant (*a*) intemperiæ? *Al.* Agnoſco; novem ſunt Muſæ cum tribus Gratiis; Demiror quid agant: nunquam vidi cultiores aut magis alacres: omnes ſunt redimitæ lauro, & ſuum quæque gerit organum. Porrò Gratiæ quàm amabiliter ſibi hærent! quàm decet nullo aſtricta cingulo veſtis, ac liberis diffluens laciniis! *Ba.* At ego nunquam audivi quenquam magis delirantem quàm te. *Al.* Imo neminem vidiſti me feliciorem. *Ba.* Cur hîc ſolus habes oculos? *Al.* Quia non bibiſti ex fonte Muſarum; nam his ſolis conſpicuæ ſunt Muſæ. *Ba.* Ego affatim hauſi è fonte Scoti. *Al.* Non ille fons eſt Muſarum, ſed lacus Ranarum. *Ba.* Non potes efficere ut & ipſe videam hoc ſpectaculi? *Al.* Poſſem, ſiquidem adeſſet laurus: nam liquor è fonte limpido, ramo lauri aſperſus, oculos reddit hujuſmodi ſpectaculorum perſpicaces, *Ba.* Ecce laurus, ecce fonticulus. *Al.* Commodùm profectò. *Ba.* Aſperge. *Al.* Intende: vidéſne? *Ba.* Quantum antea. Aſperge rurſus. *Al.* Jámne vides? *Ba.* Tantundem. Aſperge copioſius. *Al.* Jam vides, opinor. *Ba.* Imò vix te video. *Al.* Miſer! quàm penitus oculos tuos obſedit (*b*) τὸ σκότος! Hæc ars vel adrigæ daret oculos. Verùm non eſt quòd crucieris: præſtiterit fortaſſe non videre, nè tali præmio videas Muſas quali (*c*) Actæon vidit Dianam. Periculum enim eſſet nè te vertant in (*d*) hiſtricem, aut aprum ſylveſtrem, aut porcum, aut camelum, aut ranam, aut graculum. Efficiam tamen ut audias, modò nè obſtrepas. Jam huc deflectunt viam: occurramus. (*e*) Χαίρετε, τερπόμενοι θεαί. *Mu.* (*f*) Καὶ σὺ μάλα χαῖρε, φιλόμουσε, *Al.* Quid vellicas? *Ba.* Non præſtas quod promiſeras. *Al.* An non audis? *Ba.* Audio, ſed velut aſinus lyram. *Al.* Loquar igitur Latinè. Quoniam eſt iter tam cultis, támq; alacribus? Num inviſitis Lovanienſium Academiam? *Mu.* Bona verba. *Al.* Quamobrem? *Mu.* Quis nunc illic nobis locus, ubi tot porci obgrunniunt, obrudunt aſini, (*g*) oblactiunt cameli, obſtrepunt graculi, obgarriunt picæ? *Al.* Atqui ſunt & illic quibus veſtrum numen eſt venerandum. *Mu.* Scimus; eóque poſt annos aliquot illuc commigrabimus. Nondum revoluta ſeculorum (*b*) periodus diem illum fatalem adve-

Scoti laus præpoſtera.

b Id eſt, *tenebræ*. Alluſum eſt ad Scoti nomen.

c Actæon, cum caſu vidiſſet Dianam nudam, verſus eſt in cervum.

d Hiſtrix ſpinoſum animal, quod ſpinas ejaculatur.

e Id eſt, *Avete*; *optatiſſimæ deæ*.

f Id eſt, *Et tu multum ſalve, Muſarum amator.*

g Lactite proprie camelorum eſt

b Circuitus.

xit,

kit. Erit enim qui illic nobis amœnum exſtruet dom icilium, vel templum potiùs, quo vix alibi magnificentius ac ſanctius. *Al.* Non eſt fas ſcire quiſnam tantum decus inveturus ſit noſtræ ditioni? *Mu.* Tibi fas eſt, noſtrorum ſacrorum * myſtæ. Non dubium eſt quin tibi notum ſit toto orbe celebre Buſlidianorum nomen. *Al.* Heroicum genus nominaſti, & ornandis ſummorum Principum aulis natum. Quis enim non veneratur magnum illum Franciſcum Buſlidium Beſontinæ Eccleſiæ præſulem, qui unus non unum Neſtorem præſtitit Philippo maximi Maximiliani filio, Caroli, qui major futurus eſt, patri? *Mu.* O felices nos, niſi fata virum illum terris invidiſſent! Quantus erat ille Mecœnas honeſtorum ſtudiorum! quam candidus fautor ingeniorum! Sed reliquit fratres duos, Ægidium, admirabili judicio prudentiáque virum, & Hieronymum. *Al.* Hieronymum novimus, omni literarum genere perpolitum, omni virtutum genere decoratum. *Mu.* Nec eum fata longævum eſſe patientur, tametſi nemo dignior eſt immortalitate. *Al.* Unde iſta nôſtis? *Mu.* Apollo nobis denarravit. *Al.* Quænam eſt iſta fatorum invidia, ut optima quæque protinus ſubducant? *Mu.* Id quidem non eſt hujus temporis philoſophari; ſed Hieronymus hîc ſumma cum laude moriens univerſas opes ſuas deſtinabit inſtituendo Lovanii collegio, in quo gratis & publicitus tres linguas eruditiſſimi viri profitebuntur: ea res magnum ornamentum adjunget & ſtudiis, & Caroli gloriæ. Tum non illibenter verſabimur Lovanii. *Al.* Quò nunc igitur eſt iter? *Mu.* Antverpiam? *Al.* Muſæ, & Gratiæ ad mercatum? *Mu.* Nequaquam; imò ad nuptias. *Al.* Quid virginibus cum nuptiis? *Mu.* Ad tales nuptias non eſt indecorum ire virgines. *Al.* Quas igitur nuptias narras? *Mu.* Sanctas, puras, caſtas, ad quas non puderet ipſum adire Palladem; & arbitror adfuturam. *Al.* Non eſt fas ſcire ſponſi nomen & ſponſæ? *Mu.* Arbitror tibi non ignotum eſſe candidiſſimum illum juvenem, & omnibus politioris literaturæ deliciis expolitiſſimum, Petrum Ægidium. *Al.* Gemmam nominâſti, non hominem. *Mu.* Ei nubet Cornelia virguncula vel ipſo digna Apolline. *Al.* Ille quidem veſtrî cultor eximius à teneris annis fuit. *Mu.* Huic igitur canemus Epithalamium. *Al.* Et ſaltabunt Gratiæ? *Mu.* Non modò ſaltabunt, verùm etiam duo candidiſſima pectora indiſſolubilibus mutuæ benevolentiæ nodis copulabunt, ut nihil unquam inter illos poſſit incidere vel iræ vel

* Qui ſacris initiati ſunt, a verbo μυέω, quod ipſum a *ſilentio* dictum.

vel tædii. Illa perpetuùm nihil audiet nisi, Mea lux; ille viciſſim nihil nisi, Anime mi. Atque huic jucunditati ne ſenectus quidem quicquam detrahet, imò potiùs adjunget aliquid. *Al.* Demirarer, ſi qui ſic vivunt poſſint ſenescere. *Mu.* Rectè mones; nam maturitas erit potiùs quam ſenectus. *Al.* Atqui novi permultos, quibus intra menſes tres iſtæ verborum blanditiæ longe in diverſum verſæ ſunt, & in convivio pro lepidis jocis volitabant diſci & quadrulæ. Maritus pro, Anime mi, audiebat Fungus, lagena, ſpongia: uxor, Scropha, (*a*) Acco, (*b*) vomica. *Mu.* Vera prædicas: ſed iſtiuſmodi nuptiæ Gratiis iratis coierant; hìc perpetuò morum jucunditas alet mutuam benevolentiam. *Al.* Narras tu quidem raram matrimonii felicitatem. *Mu.* Tam raras virtutes rara decet felicitas. *Al.* Quid? coibunt nuptiæ abſque Junone & Venere? *Mu.* Juno quidem non aderit, rixoſa dea, & cui rarò bene convenit cum ſuo Jove. Ne Venus quidem (*c*) illa terreſtris & ebrioſa, verum altera illa cœleſtis quæ conciliat formas animorum. *Al.* Proinde ſterile matrimonium mihi narras. *Mu.* Nequaquam, imò feliciſſimè fœcundum. *Al.* Quid illa cœleſtis gignit niſi animos? *Mu.* Imò addit & corpora, ſed ipſis animis morigera, perinde quaſi gemmeo (*d*) myrothecio indas opobalſamum. *Al.* Ubinam eſt ea? *Mu.* En tibi procul adventat. *Al.* Video. Deum immortalem! qui fulgor! quæ formæ majeſtas! ad hanc quidem altera Venus invenuſta eſt. *Mu.* Vides quàm modeſti Cupidines, nequaquam cæci, quemadmodum illi quibus altera dementat animos mortalium, ſed oculatiſſimi; nec habent inſanas faces, ſed ignes placidiſſimos; nec habent plumbeas cuſpides, quibus immittunt odium amantis, ac miſeros animos amore non mutuo diſcruciant. *Al.* Planè matrem referunt. O felicem illam domum, & ſuperis egregiè charam! Cæterùm licétne audire epithalamium carmen quod illi deſtinàſtis? Imò rogamus ut libeat audire.

a Mulier ob ſtultitiam nobilis.
b Ulcus: ſi appellamus nobis moleſtos.
c Alluſit ad hoc, quod Socrates apud Platonem fecit duas Veneres & duos Cupidines.
d Vaſculum unguentarium.

CLIO.

Candida laurigero nubit Cornelia Petro:
Auſpiciis adſint numina dextra bonis.

MELPOMENE.

Contingit illis turturum concordia,
Corniculæ vivacitas.

THA-

THALIA.

Ille charitate (a) *Gracchum Tiberium præceſſerit,*
Qui ſuæ vitam antepoſuit conjugis Corneliæ.

a Lege Plutarchum in Gracchis, ſtatim in principio.

EUTERPE.

Illa charitate ſuperet (b) *conjugem Admeti ducis,*
Quæ volens mortem mariti morte mutavit ſua.

b Alceſtis: de hac exſtat tragœdia Euripidis. Meminit & Valerius Max. lib. 5. cap. 6.

TERPSICHORE.

Ille non flagret leviore flamma,
Attamen fato meliore quam olim
(c) *Plancius raptæ ſociæ gravatus*
Eſſe ſuperſtes.

c Atque ibidem de Pancio & Horeſtilla.

ERATO.

Illa non flagret leviore flamma,
Attamen longe meliore fato,
Caſta quam ſanctum deamavit olim.
(d) *Porcia Brutum.*

d Rurſus ibidem de Porcia Catonis filia, Bruti uxore.

CALIOPE.

Sponſum moribus undequaque ſanctis
Nec Naſica probatus antecellat.

URANIA.

Uxor moribus undiquaque caſtis
Vincat (e) *Sulpitiam Paterculanam.*

e Sulpitia Paterculi filia, uxor Fulvii Flacci, quæ ob pudicitiam e centum matronis lecta fuit ad deducendum Romæ Veneris ſimulachrum. Meminit T. Livius.

POLYHYMNIA.

Laudetur ſimili prole puerpera;
Accreſcat domui res ſimul & decus:
Sed livore vacet, ſi fieri poteſt,
Factis egregiis debita gloria.

Al. Prorſus inviderem illi Petro Ægidio, niſi tantus eſſet hominis candor ut ipſe nemini poſſit invidere. *Mu.* Sed jam tempus eſt ut cœptum carpamus iter. *Al.* Numquid eſt quod interim velitis renunciare Lovanium? *Mu.* Ut noſtro nomine ſalutes amicos omnes candidos ac noſtri ſtudioſos, ſed præ cæteris vetuſtiſſimum noſtri chori cultorem Joannem Paludanum, Jodocum Gaverium, Martinum Dorpium & Joannem Borſalum. *Al.* Id quidem fiet diligenter. Quid cæteris? *Mu.* Dicam in aurem. *Al.* (f) Res non eſt magni ſumptûs; itaque fiet quamprimùm.

f Videtur hoc dictum in aurem, ut ſuſpendant ſele.

ARGU-

ARGUMENTUM.

Exorcismus, sive Spectrum, Impostorum technas detegit, qui civilis & simplicibus illudunt, fingentes apparitiones dæmonum & animarum, vocesque divinas. Polus *fuit author rumoris, Spectrum exaudiri animæ cujuspiam in fundis suis misere ejulantis* (*fingit alias se videre media jam luce draconem in cælo; quod item aliis etiam persuasit*) & Fauno *Sacerdoti paroecho vitiæ vicinæ facile suadet ut istius rei certitudinem experiatur. Qui annuit, & exorcismum parat.* Polus *conscendit equum nigrum, ignem jactat, & varia dolis credulum Faunum aliosque viros parum natatos, fallit egregie.*

THOMAS, ANSELMUS.

Th. QUid est bonæ rei quod tecum rides tam suaviter quasi thesaurum nactus sis? *An.* Non procul aberrat à scopo tua divinatio. *Th.* At non imparties sodali quic quid isthuc est boni? *An.* Imò jamdudum optabam mihi dari quempiam in cujus sinum effunderem hoc meum gaudium. *Th.* Age igitur, impartí. *An.* Audivi modò fabulam lepidissimam, quam jures esse comicum figmentum, nisi mihi locus, personæ, totaque res esset tam nota quam tu notus es mihi. *Th.* Audire gestio. *An.* Nostine Polum Fauni generum? *Th.* Maximè. *An.* Is est & author & actor hujus fabulæ. *Th.* Facilè crediderim. Nam ille vel absq; persona possit quamvis agere fabulam. *An.* Sic est. Nosti, opinor, & prædium quod habet non ità procul à Londino. *Th.* Phy! Non semel illic compotavimus. *An.* Agnoscis igitur viam utrinque arboribus pari digestis intervallo septam. *Th.* Ad lævam ædium partem, altero ferè baliste jactu. *An.* Tenes. Alterum viæ latus habet alveum siccum, dumis ac vepribus obsitum: è ponticulo iter est in apertam planitiem. *Th.* Memini. *An.* Jampridem vagabatur rumor ac fabula per ejus loci rusticos, juxta ponticulum hunc observari spectrum quoddam, cujus subinde exaudirentur miserandi ejulatus. Suspicabantur animam esse cujuspiam quæ diris cruciatibus torqueretur. *Th.* Quis author erat istius rumoris? *An.* Quis nisi Polus? Hoc proœmium præstruxerat suæ fabulæ. *Th.* Quid isti venit in mentem ut ista confingeret? *An.* Nescio, nisi quia sic est hominis ingenium; gaudet hujusmodi commentis ludere stultitiam populi. Dicam quid nuper designârit hujus generis. Simul equitabamus aliquam multi Richmondam, inter quos erant quos tu diceres cordatos homines. Cœlum erat mirè serenum, nec ullâ usquam nubeculâ suffusca tum. Ibi Polus intentis in cœlum oculis

signavit

signavit totam faciem ac scapulas imagine Crucis, & vultu ad stuporem compositio, ita secum. Deum immortalem! quid ego video? Rogantibus qui proximè equitabant, quid videret; rursus obsignans se majore cruce, Avertat, inquit, clementissimus Deus hoc ostentum. Cùm instarent avidiùs cognoscendi, ille defixis in cœlum oculis, ac digito commonstrans cœli locum, Nonne, inquit videtis illic immanem draconem, igneis armatum cornibus, caudâ in circulum retortâ? Cùm negârant se videre, atque ille jussisset oculos intenderent, ac locum subinde commonstraret; tandem unus quispiam, nè videretur parùm oculatus, affirmavit se quoque videre. Hunc imitatus est unus item atque alter: pudebat enim non videre quod tam esset perspicuum. Quid multis? Intra triduum rumor hic totam Angliam pervaserat, tale portentum apparuisse. Mirum autem quantum fama popularis addidit fabulæ. Nec deerant qui quid sibi vellet ostentum interpretarentur serió. Horum stultitiâ ille qui commentus fuerat argumentum magna cum voluptate fruebatur. *Th.* Agnosco hominis ingenium. Sed redi ad spectrum. *An.* Interea commodùm divertit ad Polum Faunus quidam sacerdos, ex eorum genere quibus non satis est appellari Latinè (*a*) Regulares, nisi Græcè cognomen idem accinatur, parochus vici illic alicunde vicini. Is sibi non vulgariter videbatur sapere, præsertim in rebus sacris. *Th.* Intelligo; repertus est actor fabulæ. *An.* Super cœnam ortus est sermo de rumore spectri. Cùm Polus sentiret Fauno rumorem hunc non solùm auditum esse, verùm etiam creditum, cœpit hominem obtestari, vir doctus ac pius succurreret animulæ tam dira patienti: & si quid dubitas, inquit, explora rem, obambula ad decimam juxta ponticulum illum, & audies miserum ejulatum: adjunge tibi quem voles comitem; ità & tutior audies & certius. *Th.* Quid deinde? *An.* Cœnâ peractâ Polus ex more abit venatum, aut aucupatum. Faunus obambulans cùm jam tenebræ sustulissent certum de rebus judicium, tandem audit miserandos gemitus. Hos Polus artifex mirè effingebat, abditus illic in vepreto, adhibita ad id ollâ fictili, quò vox è cavo redita lugubrius quiddam sonaret. *Th.* Hæc fabula, ut video, vincit (*b*) Phasma Menandri. *An.* Magis iftuc dices si totam audieris. Faunus domum se recepit, narrare cupiens quid audisset. Polus aliâ viâ compendiariâ jam anteverterat. Ibi Faunus narrat Polo quod erat actum, & aliquid etiam affingit, quo res esset admi-

a Ludit: alioqui *canonici* non dicuntur a *regula*, sed a *præbenda* quam vocant. Nam *canon* aliquando est certus cibi potusve modus qui dabatur militibus.

b Id est, *Apparitio*, nomen est fabulæ, in qua puella potiebatur amatore, ficta apparitione deæ, cui fiebant sacra. Vide Donatum in prologum Eunuchi.

admirabilior. *Th.* Poterat interim Polus tenere risum? *An.* Illéne? Vultum habet in manu. Dixisses rem seriò agi. Tandem Faunus, vehementer obtestante Polo, susceptum negotium exorcismi, ac totam eam noctem agit insomnem, dum dispicit quibus modis rem aggrederetur tutò: nam sibi quoque miserè metuebat. Primùm itaque congestis sunt exorcismi efficacissimi, & additi novi nonnulli per viscera Beatæ Mariæ, per ossa beatæ Werenfridæ. Deinde electus est locus in planitie vicina vepreto, unde vox exaudiebatur: circumductus est circulus satis amplus, qui crebras haberet cruces, variásque notulas. Hæc omnia peragebantur verbis conceptis. Adhibitum est vas ingens plenum aquæ consecratæ. Addita est in collum sacra stola, quam vocant, unde pendebat initium Evangelii secundùm Joannem. In loculis habebat cerulam, à Romano Pontifice quotannis consecrari solitam, quæ vulgò dicitur Agnus Dei. His armis olim se muniebant adversus noxios dæmones, priùs quàm illis Franciscí cuculla cœpit esse formidabilis. Hæc omnia procurata sunt, nè, si spiritus malus esset, impetum faceret in exorcistam. Nec tamen ausus est se solum huic circulo committere; sed decretum est adhibendum esse sacerdotem alterum. Ibi Polus metuens nè, si nasutior adjunctus fuisset, proderetur fabulæ mysterium, adjungit parochum quendam ex vicinia, cui rem totam aperit; sic enim postulabat actio fabulæ: & erat is qui à tali ludo non abhorreret. Postridie rebus omnibus rite præparatis, sub horam decimam Faunus cum parocho circulum ingreditur. Polus, qui præcesserat, è vepreto gemit miserabiliter. Faunus auspicatur exorcismum. Interim Polus clàm per tenebras subducit se in villam proximam: illinc adducit aliam personam fabulæ, nec enim poterat nisi multos agi. *Th.* Quid faciunt? *An.* Conscendunt equos nigros, ignem occultum secum ferunt. Ubi non procul abessent à circulo ignem ostentant, quo metu Faunum abigerent è circulo. *Th.* Quantum operæ sumpsit Polus ille ut falleret! *An.* Sic est homo. Verùm ea res propemodum pessimè cesserat illis. *Th.* Quî sic? *An.* Nam equi subitò prolato igne consternati, parùm abfuit quin & se præcipitarent & sessores. Habes primum actum fabulæ. Ubi reditum est in colloquium, Polus, velut ignarus omnium, rogat quid esset actum. Ibi Faunus narrat sibi conspectos duos teterrimos cacodæmones, in nigris equis, oculis igneis, ac naribus spirantes ignem, qui tentàssent ingredi circulum, verùm efficacibus verbis abactos

ig

in malam rem. His rebus cùm accreviſſet animus Fauno, poſtero die ſummo cum apparatu redit in circulum: cúmque diu multis obteſtationibus provocâſſet ſpectrum, Polus rurſus cum collega ſuo procul oſtendit ſeſe ex equis atris horrendo fremitu, quaſi cuperent irrumpere in circulum. *Th.* Nihil habebant ignis? *An.* Nihil; nam id malè ceſſerat. Sed audi aliud commentum. Ducebant longum funem: eo leviter per humum tracto, dum hinc atque hinc uterque ſe proripit velut abacti exorciſmis Fauni, ſacerdotem utrumque, unà cum vaſe quod habebant aquæ ſacræ plenum, provolvunt in terram. *Th.* Hoc præmii tulit pro ſua actione parochus? *An.* Tulit; & tamen maluit hoc perpeti quam deſerere cœptam fabulam. His ità geſtis, ubi reditum eſt ad colloquium, deprædicat apud Polum Faunus quanto fuiſſet in periculo, & quàm fortiter utrumque cacodæmonem ſuis verbis profligâſſet: jámque certam conceperat fiduciam, nullum eſſe tam noxium aut impudentem dæmonem qui poſſet in circulum irrumpere. *Th.* Faunus ille non multum abeſt à fatuo. *An.* Nihil adhuc audiſti. Hucuſque progreſsà fabulà, commodùm ſupervenit Poli gener, (nam ejus filiam duxerat natu maximam) juvenis, ut ſcis, ingenio mirè feſtivo. *Th.* Scio, nec abhorrens ab hujuſmodi jocis. *An.* Abhorrens? Nullum ille (*a*) vadimonium non deſereret, ſi talis vel ſpectanda, vel agenda eſſet fabula. Huic ſocer rem omnem denarrat, atque illi delegat partes, ut Animam agat. Sumit ornatum, ac lubens convolvit ſe linteo, quemadmodum apud nos ſolent funera: habet prunam vivam in teſta, quæ per linteum reddebat ſpeciem incendii. Sub noctem itum eſt ad locum ubi hæc agebatur fabula. Audiuntur miri gemitus. Faunus expedit exorciſmos omnes. Tandem procul inter vepretum oſtendit ſeſe Anima, ſubindè oſtentans ignem, ac miſerè ſuſpirans. Hanc cùm Faunus obteſtaretur ut eloqueretur quiſnam eſſet, ſubitò profiliit è vepreto Polus ornatu cacodæmonis fictóque fremitu: Nihil, inquit, tibi juris eſt in hanc animam; mea eſt: ac ſubinde procurrit uſque ad oram circuli, velut impetum facturus in exorciſtam; móxque velut ſubmotus verbis exorciſmi, & vi aquæ ſacræ, quam illi multam aſperſit, retroceſſit. Tandem abacto (*b*) pædagogo dæmone, naſcitur dialogiſmus Fauni cum anima. Percontanti & obteſtanti reſpondit ſe eſſe animam hominis Chriſtiani. Rogata quo nomine vocaretur, reſpondit, Faunus. Faunus? inquit, idem mihi nomen eſt. Jámque ex communi nomine res cœpit illi magis eſſe cordi, ut

a Id eſt, rem quamlibet feriam. Vide Chiliades.

b Qui ſervabat animam, nec ab ea diſcedebat. Sic Terent. Phædriam vocat *puellæ pædagogum.*

ut Faunus Faunum liberaret. Cùm Faunus multa percon-
teretur, nè diutina confabulatio proderet fucum, ſubduce-
bat ſeſe Anima, negans ſibi fas eſſe diutiùs colloqui, quòd
tempus urgeret quo cogeretur abire quo liberet dæmoni:
pollicita tamen eſt ſeſe poſtridie redituram horâ quâ fas
eſſet. Rurſus convenitur in ædibus Poli, qui (a) choragus
erat fabulæ. Ibi denarrat exorciſta quid eſſet geſtum, non-
nulla etiam admentiens, quæ ſibi tamen perſuadebat eſſe
vera. Adeò favebat negotio quod agebatur. Jam hoc com-
pertum erat, ſcilicet, animam eſſe Chriſtianam, quæ ſub in-
clementiſſimo dæmone diris cruciatibus vexaretur. Huc
omnis conatus intenditur. Verùm in exorciſmo proximo
ridiculum quiddam accidit. *Th.* Obſecro, quidnam? *An.*
Cùm Faunus evocâſſet Animam, Polus qui dæmonem age-
bat prorſus ſic aſſiliit quaſi intra circulum irrupturus; cùm-
que contrà Faunus pugnaret exorciſmis, multamque
vim aquæ aſpergeret, tandem exclamat dæmon, ſe ne pili
quidem facere iſta omnia. Rem, inquit, habuiſti cum puella,
mei juris es. Id cùm Polus joco diceret, tamen fortè fortu-
nà verum dixiſſe viſus eſt; nam exorciſta hoc dicto tactus,
illico recepit ſe in centrum circuli, & neſcio quid immuſ-
ſavit in aurem parocho. Id Polus ſentiens, recepit ſeſe, ne
quid audiret quod audire fas non eſſet. *Th.* Sanè Polus re-
ligioſum ac verecundum agebat dæmonem. *An.* Sic eſt.
Reprehendi poterat actio, quòd parùm meminiſſet decori:
exaudivit tamen parochi vocem indicentis ſatisfactionem.
Th. Quam? *An.* Ut ter diceret glorioſum Pſalmum ſeptua-
geſimum octavum, *Deus, venerunt gentes.* Ex hoc conjicie-
bat illum ter habuiſſe rem eàdem nocte. *Th.* Hoc ſanè regu-
laris ille præter regulam. *An.* Homines ſunt, & lapſus erat
humanus. *Th.* Perge; quid deinde factum? *An.* Jam Faunus
ferocior redit ad oram circuli, & ultro provocat dæmonem.
At ille jam timidior refugiebat, Fefellifti me, inquiens; ſi ſa-
puiſſem, non monuiſſem te. Perſuaſum eſt hoc multis, quæ
ſemel ſacerdoti confeſſus ſis, prorſus abolita eſſe è memoria
dæmonis, nè poſſit opprobrare. *Th.* Jocum planè ridiculum
narras. *An.* Sed ut aliquando finiam fabulam, diebus aliquot
hunc in modum colloquium habitum eſt cum Anima. Sum-
ma huc evaſit: Roganti exorciſtæ, num quâ viâ poſſet à
cruciatu liberari; reſpondit illa, poſſe, ſi pecunia, quam re-
liquiſſet fraude partam, reſtitueretur. Ibi Faunus, Quid,
inquit, ſi per bonos viros diſpenſaretur in pios uſus? Re-
ſpondit, & hoc profuturum. Hìc exhilaratus exorciſta, ſum-

ma

(a) Qui producit ac reducit perſonas in fabulis, quaſi præfectus fabulæ.

mà diligentià percontatus eſt, quanta eſſet ſumma. Illa dixit ingentem; quod illi erat bonum atque commodum. Indicavit & locum, ſed procul diſſitum, ubi theſaurus hic defoſſus eſſet. Præſcripſit in quos uſus vellet impendi. *Th.* In quos? *An.* Utres iuſciperent peregrinationem, quorum unus adiret limina Petri, alter iret ſalutatum Jacobum Compoſtellanum, tertius oſcularetur pectinem Jeſu qui eſt Treviris. Deinde per aliquot monaſteria magna vis pſalteriorum ac miſſarum perageretur. Quod ſupereſſet, ipſe pro ſuo arbitratu diſpenſaret. Jam totus erat in theſauro Fauni animus; illum toto pectore devorârat. *Th.* Vulgaris morbus eſt, quanquam hoc nomine peculiariter malè audiunt ſacerdotes. *An.* Ubi nihil eſſet omiſſum quod ad pecuniæ negotium pertineret, exorciſta ſubmonitus à Polo cœpit Animam de curioſis artibus percontari, de alcumiſtica, déque magia. Et ad hæc Anima quædam reſpondit pro tempore; cæterùm pollicita ſe plura indicaturam ſimul atque illius operà liberata fuiſſet à pædagogo dæmone. Sit hic, ſi videtur, tertius fabulæ actus. In quarto Faunus cœpit ubique ſeriò prædicare rem prodigioſam, nihil aliud crepare in colloquiis, in conviviis, polliceri monaſteriis magnifica quædam; & omninò nihil jam humile loquebatur. Addit locum, reperit ſigna. Non auſus tamen eſt effodere theſaurum, quòd anima injeciſſet ſcrupulum, ingenti periculo facturum, ſi priùs quam eſſent peractæ miſſæ theſaurus attingeretur. Jam multis naſutioribus ſubolebat fucus. Cùm tamen ille nuſquam non deprædicaret ſuam ſtultitiam, clàm admonitus eſt ab amicis, præſertim ab Abbate ſuo, ne qui hactenus habitus eſſet vir prudens, nunc diverſum de ſe ſpecimen daret omnibus. Ille tamen nullius oratione potuit commoveri, quò minùs crederet rem eſſe ſeriam: adeóque penitus hæc imaginatio occupavit animum hominis, ut præter ſpectra & malos genios nihil ſomniaret, nihil loqueretur. Abierat mentis habitus in ipſam faciem; quæ ſic pallebat, ſic erat extenuata, ſic dejecta, ut larvam eſſe diceres, non hominem. Quid multis? minimum aberat à vera dementia, ni celeri remedio ſuccurſum fuiſſet. *Th.* Nimirum hic erit extremus actus fabulæ. *An.* Eum tibi reddam. Polus & hujus gener hujuſmodi technam commenti ſunt. Effinxerunt epiſtolam raris literis deſcriptam; idque non in chartis vulgaribus, ſed in his quibus artifices reponunt bracteas auri, ſubrubentibus, ut ſcis, luto. Epiſtolæ ſententia hæc erat. *Faunus dudum captivus, nunc liber, Fau-*

no liberatori suo optimo salutem æternam. *Non est, Mi Faune, cur te diutius in hoc negotio maceres; respexit Deus animi tui piam voluntatem, & illius merito me liberavit a supplicijs: ego nunc feliciter ago inter angelos. Te manet locus apud) Divum Augustinum, qui proximus est Apostolorum choro. Ubi veneris ad nos, agam tibi gratias coram. Interim cura ut vivas suaviter. Datum e cœlo empyreo, Idibus Septembris, Anno millesimo quadringentesimo nonagesimo octavo, sub sigillo annuli mei.* Hæc epistola clam posita est in altari ubi facturus erat rem divinam Faunus. Eâ peractâ subornatus est qui eum summoneret de re, quasi casu deprehensâ. Nunc eam circumfert epistolam, & ostentat ceu rem sacram, nihilque credit certiùs quam eam è cœlo perlatam ab angelo. *Th.* Istud non est liberâsse hominem insaniâ, sed mutâsse insaniæ genus. *An.* Sic est profectò nisi quòd nunc insanit suaviùs. *Th.* Antehac non soleo multum tribuere fabulis quæ vulgò feruntur de spectris, sed posthac multo minus tribuam: suspicor enim ab hominibus credulis & Fauni similibus multa pro veris prodita literis, quæ simili artificio sunt adsimulata. *An.* Ego pleraque hujus generis esse credo.

ARGUMENTUM.

Alcumistica ostendit delirium senis alicui prudentis qui in hanc artem insanivit deceptus a Sacerdote per dupicem viam hujus artis, Longationem & Curtationem. Longatione autem egregie fallit senem Balbinum. Causatur Alcumista carbones, vitra. Virgini brat. emittuntur d no aurei, ut suis illa f. veret captis. Aulici quidam, subdorati Balbinum hanc illicitam artem exercere, corrumpuntur muneribus. Demittitur tandem Alcumista, numerato viatico.

(a) PHILACOUS, (b) LALUS.

a *Avidus audiendi.*
b *Loquax.*

Ph. QUid est novæ rei quòd sic Lalus apud sese ridet, ac penè in cachinnos solvitur, subinde signans se cruce? Interpellabo felicitatem hominis. Salve, multùm amicissime Lale. Vidêre mihi admodum felix. *La.* Atqui felicior ero si te impartiam hoc gaudio. *Ph.* Fac igitur quamprimùm me bees. *La.* Nôsti Balbinum? *Ph.* Senem illum eruditum, ac vitæ etiam laudatæ? *La.* Sic est ut dicis; sed nullus est mortalium qui sapiat omnibus horis, aut qui sit undiquaque perfectus. Habet hoc vir ille inter multas egregias dotes nævi, jam olim insanit in artem quam vocant Alcumisticam. *Ph.* Haud tu quidem nævum narras, sed insignem morbum. *La.* Utcunque est, ille toties delusus ab hoc hominum genere, tamen dudum mirificè passus est sibi dari verba. *Ph.* Quo pacto? *La.* Adiit illum sacerdos quidam

salu-

salutavit honorificè, mox sic exorsus est; Doctissime Balbine, mirabere fortassis quòd ignotus sic interpellem te, quem scio nunquam non sanctissimis studiis occupatissimum. Annuit Balbinus, qui most est illi; nam verborum est mire parcus. *Pb.* Prudentiæ narras argumentum. *La.* Verùm alter prudentior sic pergit: Ignoscès tamen huic meæ importunitati, si cognòris causam cur te adierim. Dic, inquit Balbinus, sed paucis, si potes. Dicam, inquit ille quanto potero compendio. Scis, vir omnium doctissime, esse varia mortalium fata: ego nescio utro in numero me ponam, felicium an infelicium. Etenim si meum fatum altera ex parte contemplor, videor mihi pulchre felix; sin ex altera nihil me infelicius. Urgente Balbino ut rem conferret in compendium; Finiam, inquit, doctissime Balbine. Id erit mihi facilius apud virum cui totum hoc negotium sic notum est ut nulli notius. *Pb.* Rhetorem mihi depingis, non Alcumistam. *La.* Mox audies Alcumistam. A puero mihi, inquit contigit hæc felicitas, ut artem omnium maximè expetendam discerem, illam inquam, totius Philosophiæ medullam. Alcumisticam. Ad nomen Alcumistices nonnihil experrectus est Balbinus, gestu duntaxat; cæterum gemitu jussit ut pergeret. Tum ille, Sed ô me miserum, inquit, qui non inciderim in eam viam quam oportuit! Cum Balbinus rogâsset quasnam vias diceret; Scis, inquit, optimè (quid enim te fugit, Balbine, virum undiquaque doctissimum?) duplicem esse hujus artis viam, alteram quæ dicitur Longatio, alteram quæ dicitur Curtatio. At mihi malo quodam fato contigit in Longationem incidere. Balbino scisitante quod esset discrimen viarum; Impudentem me, inquit, qui hæc apud te loquar, cui sciam hæc omnia sic esse nota, ut nulli notiora! Itaque supplex huc ad te accurri, ut misertus nostrî, digneris impartire nobis viam illam felicissimam Curtationis. Quò peritior es hujus artis, hòc potes minore negotio communicare nobis. Noli tantum Dei domum celare fratrem dolore periturum. Ità te Jesus Christus semper majoribus locupletet dotibus. Cum hîc non faceret obtestandi finem, Balbinus fateri coactus est, se prorsus ignorare quid esset Longatio aut Curtatio; jubet, exponat ipse vim harum vocum. Tum ille, Quanquam, inquit, scio me loqui peritiori, tamen quando ità jubes, faciam. Qui totam ætatem in hac arte divina contriverunt, duabus rationibus vertunt rerum species; alterà quæ brevior est, sed plusculum habet periculi; alterà quæ longior est, sed eadem tutior. Ego mihi videor infelix,

Verborum paucitas prudentiæ argumentum.

qui hactenus ſudàrim in ea via quæ meo animo non arri-
det; neque quenquam nanciſci potui qui alteram, cujus a-
more depereo, vellet indicare. Tandem Deus immiſit in
mentem ut te adirem, virum non minùs pium quam do-
ctum. Doctrina tibi præſtat ut facile poſſis dare quod peto:
pietas commovebit ut velis opitulari fratri, cujus ſalus tibi
in manu eſt. Ne longum faciam, cùm hujuſmodi ſermoni-
bus veterator ille amoviſſet à ſe ſuſpicionem fuci, fidem-
que feciſſet, ſibi viam alteram eſſe perſpectiſſimam, jam-
pridem pruriebat Balbino animus. Tandem non temperans
ſibi, Valeat, inquit, illa Curatio, cujus ego ne nomen quidem
unquam audivi, tantum abeſt ut teneam; dic mihi bonâ fide,
Longationem tenes exactè? Phy, inquit ille ad unguem, ſed
diſplicet longitudo. Cùm Balbinus rogâſſet quantum tem-
poris requireretur; Nimium, inquit, totus pene annus; ſed
interim tutiſſima eſt. Ne labora, inquit Balbinus, etiamſi to-
to biennio ſit opus, modo fidas arti tuæ. Ut rem in pauca
conferam, convenit inter eos ut negotium aggrederentur
clàm in ædibus Balbini, hàc lege, ut ille ſuppeditaret ope-
ram, Balbinus ſumptum, lucrum ex æquo ac bono divide-
retur: quanquam impoſtor modeſtus ultro totum lucrum
quod proveniſſet Balbino deferebat. Utrinque juratum eſt
de ſilentio, quod faciunt qui myſteriis initiantur. Jam illico
numeratur pecunia unde artifex mercaretur ollas, vitra,
carbones, reliquaque quæ ad inſtruendam officinam perti-
nent. Ibi noſter alcumiſta ſuaviter in ſcorta, aleam & com-
potationes (*a*) decoquit eam pecuniam. *Pb.* Hoc nimirum,
eſt (*b*) vertere rerum ſpecies. *La.* Urgente Balbino ut rem
aggrederetur; An non tenes, inquit illud, *Dimidium facti,*
qui bene cæpit, habet? Magnum eſt bene præparare materi-
am. Tandem cœpit adornari fornax. Hîc rurſus erat opus
novo auro velut illecebrâ venturi auri. Siquidem ut piſcis
non capitur abſque eſca, ità aurum alcumiſtis non provenit
niſi pars auri admiſceatur. Interea Balbinus totus erat in
ſupputationibus: ſubducebat enim, ſi uncia pareret quinde-
cim, quantum eſſet lucri rediturum ex unciis bis mille;
tantum enim decreverat inſumere. Cùm hanc quoque pe-
cuniam decoxiſſet alcumiſta, jamque menſem unam atque
alteram multum operæ ſimulâſſet circa folles & carbones,
roganti Balbino, ecquid procederet negotium, primùm ob-
mutuit; urgenti tandem reſpondit, Sicut ſolent res præclaræ,
quæ ſemper difficiles habent aditus. Cauſabatur erratum in
emendis carbonibus; quernos enim emerat, cùm abiegnis
eſſet

a Decoquere eſt nequiter profundere; inde decoctores.

b Nam illi profunditur alcumiſtæ. Qui profundit, in id vertit quo fruitur.

esset opus, aut colurnis. Ibi perierant aurei centum: nec eo segniùs reditum est ad aleam. Data nova pecunia, mutati carbones. Jamque majore studio res cœpta est quàm antea: quemadmodum in bello milites, si quid secùs accidit quam vellent, virtute sarciunt. Cùm menses jam aliquot ferbuisset officina, & expectaretur fœtus aureus, ac ne mica quidem auri esset in vasis, (jam enim & illud omne decoxerat Alcumista inventa est alia causatio; nimirum vitra, quibus usus fuerat, non fuisse temperata sicut oportuit. Etenim ut *non ex ouvis ligno Mercurius* fingitur, ita non quibuslibet vitris conficitur aurum. Quò plus erat impensum, hòc minùs libebat desistere. *Ph.* Sic solent aleatores, quasi non multò satius sit hoc perdere quam totum. *La.* Sic est. Dejerabat Alcumista, nunquam sibi sic impositum fuisse: nunc errore deprehenso cætera fore tutissima, & hoc dispendii magno cum fœnore sarturum sese. Mutatis vitris tertiò instaurata est officina. Admonebat Alcumista rem feliciùs successuram, si Virgini Matri, quæ ut scis, Paraliis colitur mitteret aliquot aureos dono: artem enim esse sacram, nec absque favore numinum rem prosperè geri. Id concilium vehementer placuit Balbino, homini pio, ut qui nullum prætermitteret diem quin perageret rem divinam. Suscepit religiosam profectionem Alcumista, nimirum in proximum oppidulum, atque illic votivam pecuniam decoxit in ganeis. Reversus domum, nunciat sibi summam esse spem negotium ex animi sententia successurum, adeò divam Virginem votis suis visam annuere. Ubi multo jam tempore sudatum esset, ac nè mica quidem auri nascereturusquam, expostulanti Balbino respondit, sibi nihil unquam tale accidisse in vita, toties artem experto, nec satis posse conjectare quid esset in causa. Cùm diu divinatum esset, tandem illud venit in mentem Balbino, num quo die prætermisisset audire sacrum, aut dicere preces horarias, quas vocant: nam nihil succedere his omissis. Ibi impostor, Rem, inquit, acu tetigisti. Me miserum! semel atque iterum id admissum est per oblivionem, & nuper, à prolixo convivio surgens, oblitus sum dicere salutationem Virginis. Tum Balbinus, Non mirum, inquit, si res tanta non succedit. Recipit artifex se pro prætermissis sacris duobus duodecim auditurum, & pro unica salutatione decem repositurum. Cùm Alcumistam prodigum subindè defeciisset pecunia, nec suppeterent petendi causæ, tandem hanc technam commentus est: Rediit domum admodum exanimatus, ac voce

Simile Prov. Juxta illud Poetæ, *Sic ne perdiderit, non cessat perdere lusor, Et revocat cupidos alea sæpe manus.*

lamentabili, Perii, inquit, funditus, Balbine, perii; actum est de capite meo. Obstupuit Balbinus, & tanti mali causam vebat cognoscere. Subodorati sunt, inquit, aulici quod egimus, nec aliud exspecto quam ut mox deducar in carcerem. Ad hanc vocem expalluit etiam serio Balbinus. Nam scis (4) aqud nos capitale esse, si quis Alcumisticam exerceat absque Principis permissu. Pergit ille; Non, inquit, metuo mortem, utinam illa contingat; metuo quiddam crudelius. Roganti quid hoc esset, Rapiar, inquit, aliquò in turrim; illic per omnem vitam cogar his laborare quibus non libet. An ulla mors est quæ non potior esse debeat quam talis vita? Ibi res ventilata est consultatione. Balbinus, quoniam callebat artem rhetoricam, pulsabat omnes status, si quà periculum vitari posset. Non potes, inquit, inficiari crimen. Nequaquam, ait ille. Inter regios satellites res sparsa est, & habent argumenta quæ dilui non possint. Nec defendi quidem factum poterat ob legem manifestam. Cùm, multis in medium adductis, nihil videretur firmi præsidii, tandem Alcumista, cui jam opus erat præsenti pecuniâ. Nos, inquit, Balbine, lentis consiliis agimus, atqui res poscit præsens remedium. Jam arbitror adfuturos qui me abripiant in malam rem. Denique, cùm nihil occurreret Balbino, tandem Alcumista, Nec mihi quidquam occurret, inquit, neque quidquam supereße video, nisi ut fortiter peream: ni forte hoc placet, quod unum supereßt, utile magis quàm honestum, nisi quòd *durum est telum necessitas*. Sis inquit, hoc hominum genus avidum esse pecuniæ, eoq; faciliùs corrumpi posse ut fileant. Quamvis durum sit illis furciferis dare quod profundant, tamen, ut nunc res sunt, nihil video melius. Idem visum est Balbino; ac numeravit aureos triginta, quibus redimeret silentium. *Pb.* Miram Balbini liberalitatem mihi prædicas. *La.* Imò in re honesta citiùs dentem extudisses ab eo quàm nummum. Sic prospectum est Alcumistæ, cui nihil erat periculi, nisi quòd non haberet quod daret amicæ. *Pb.* Demiror Balbino in tantum nihil esse nasi. *La.* Hic duntaxat naso caret, in cæteris nasutissimus. Rursum novà pecuniâ instruitur fornax, sed præmissa ad Virginem Matrem precatiunculâ, ut cœptis faveret. Jam totus exierat annus, dum illo nunc hoc nunc illud causante, luditur opera, & perit impensa. Interim exstitit casus quidam ridiculus? *Pb.* Quisnam? *La.* Alcumista furtivam consuetudinem habebat cum uxore cujusdam aulici: maritus, concepta suspicione, cœpit hominem observare. Tandem cùm illi nuncia-

* Plinius lib. 30. c. 1. refert Britannos mire insaniße in Magiam usque ad ipsius ætatem. Sunt adhuc qui in Alcumistica parum sobrii sint, quanquam lex capita is apposita est.

nunciatum esset sacrificum esse in cubiculo, præter exspectationem redit domum, pulsat ostium. *Pb.* Quid facturus homini? *La.* Quid? nihil suave; aut occisurus erat, aut exfecturus. Ubi maritus instans ministaretur, se vi effracturum ostium ni apperiret uxor, magnopere trepidatum est, & circumspicitur præsentaneum aliquod concilium: nec erat aliud quam quod ipsa dabat res. Abjecit tunicam, ac per fenestram anguſtam dejecit sese non absque periculo, nec sine vulnere, ac fugit. Scis tales fabulas illico spargi. Itaque permanavit & ad Balbinum. Neque id fore non divinârat artifex. *Pb.* Hic itaque medius tenetur. *La.* Imò feliciùs elapsus est hinc quam é cubiculo. Audi technam hominis. Nihil exposulabat Balbinus, sed nubilo vultu satis indicabat se non ignorare quod vulgò ferebatur. Noverat ille Balbinum esse virum pium, in nonnullis penè dixerim superstitiosum. Et qui tales sunt in quamvis magno peccato facile condonant supplici. Itaque datâ operâ injicit mentionem de successu negotii, queritans non perinde succedere ut solet, aut vellet: addebat se vehementer mirari quid esset in causa. Ibi per occasionem commotus Balbinus, qui alioqui videbatur destinâsse silentium, & erat qui facilè commoveretur, Non est, inquit, obscurum quid obstet; peccata obstant quò minùs succedat quod à puris purè tractari convenit. Ad hanc vocem artifex procubuit in genua, subindè tundens pectus, vultu vocéque lacrymabili, Verissimum, inquit, dixisti, Balbine, peccata, peccata, inquit, obstant; sed mea peccata, non tua: non enim pudebit me turpitudinem meam apud te, velut apud Sacerdotem sanctissimum, confiteri. Vicerat me carnis infirmitas, pertraxerat me Satanas in laqueos suos. Et, ô me miserum! è sacrifico factus sum adulter. Non tamen omninò periit hoc munus quod misimus Virgini Matri. Perieram certo exitio ni illa succurrisset. Jam maritus effringebat fores, fenestra erat arctior quam ut possim elabi: in tam præsentaneo periculo venit in mentem sanctissimæ Virginis, procidi in genua, obtestatus sum, si gratum fuisset munus, ut opitnlaretur. Nec mora, repeto fenestram (sic enim urgebat necessitas) & satis amplam reperi ad effugium. *Pb.* Credidit ista Balbinus? *La.* Credidit? imò etiam ignovit, & admonuit religiosè, ne se præberet ingratum beatissimæ Virgini. Numerata est rursus pecunia danti fidem se posthac rem sacram purè tractarum. *Pb.* Quis tandem finis? *La.* Perlonga est fabula, sed ego paucis absolvam. Cùm ejusmodi com-

commentis diu luſiſſet hominem, neque mediocrem pecuniarum vim ab eo extorſiſſet, tandem venit illo qui nebulonem à puero noverat. Is facile divinans illum idem agere apud Balbinum quod nuſquam non egerat, clam aggreditur illum; exponit qualem artificem domi ſuæ foveret; monet ut quàm primùm ableget hominem, ni mallet ipſum aliquando compilatis ſcriniis fugere. *Ph.* Quid hic Balbinus? videlicet curavit hominem conjiciendum in carcerem? *La.* In carcerem? Imò numeravit viaticum, obteſtans per omnia ſacra, nè quod accidiſſet effutiret. Et ſapuit, meà quidem ſententiâ, qui hoc maluerit quàm eſſe fabula conviviorum & fori, deinde venire in periculum confiſcationis. Nam impoſturi nihil erat periculi, artis tantum tenebat quantum aſinus quivis; & in hoc genere favorabilis eſt impoſtura. Quod ſi furti crimen intentâſſet, à ſuſpendio tutum reddebat unctio, neque quiſquam lubens gratis alat talem in carcere. *Ph.* Miſereſceret me Balbini, niſi ipſe gauderet deludi. *La.* Nunc mihi properandum eſt in aulam; alias referam his etiam multò ſtultiora. *Ph.* Cùm vacabit & audiam lubens, & fabulam fabulâ penſabo.

ARGUMENTUM.

a Qui imponit in vendendis equis.

(a) *Hippoplanus narrat fraudes eorum qui vendunt aut locant equos, docetque ipſis quomodo impoſturis aliquoties imponatur.*

AULUS, PHÆDRUS.

b Eſt ſeveritatem vultu præbere.

Au. DEum immortalem! (*b*) ὡς σεμνοπρεπῶς noſter Phædrus, & ſubinde in cœlum ſuſpicit! adoriar. Quid accidit novæ rei? Phædre. *Ph.* Quamobrem iſthuc interrogas? Aule. *Au.* Quoniam è Phædro mihi videris factus Cato, tanta eſt in vultu ſeveritas. *Ph.* Non mirum, amice, modò confeſſus ſum peccata mea. *Au.* Phy! jam deſino mirari: ſed dic, age bonâ fide, confeſſus es omnia? *Ph.* Omnia quæ quidem in mentem venibant, unico duntaxat excepto. *Au.* Cur unum hoc reticuiſti? *Ph.* Quia nondum potuit mihi diſplicere. *Au.* Oportet eſſe peccatum ſuave. *Ph.* An peccatum ſit, neſcio; ſed tamen ſi vacat undies. *Au.* Audiam equidem lubens. *Ph.* Scis quanta ſit impoſtura apud noſtros in his qui vendunt aut locant equos? *Au.* Plus ſcio quàm vellem, non ſemel ab illis deluſus. *Ph.* Nuper incidit mihi iter, cùm ſatis prolixum, tum etiam accelerandum. Adeo

Adeo quendam ex illis, quem dixiſſes ejus generis minime malum,& intercedabat mihi cum homine nonnihil etiam amicitiæ. Narro mihi rem eſſe ſeriam, opus eſſe præſtrenuo equo; ſi unquam præbuiſſet ſe mihi bonum virum, nunc præſtaret. Ille pollicetur ſeſe ſic mecum acturum ut ageret cum fratre ſuo chariſſimo. *Au.* Fortaſſis & fratri impoſiturus. *Ph.* Inducit in ſtabulum, jubet ut eligam ex omnibus equis quemcunque vellem. Tandem unus plus cæteris arridebat. Ille probat judicium meum,dejerans eum equum frequenter a multis experitum eſſe; ſe eum maluiſſe ſervare amico ſingulari, quam ignotis addicere. Conventum eſt de pretio, numeratur pecunia præſens; conſcendo. Mira alacritate geſtiebat equus in egreſſu;dixiſſes feroculum eſſe; nam erat obeſulus & pulchellus. Ubi jam equitâſſem ſeſquihoram, ſenſi planè laſſum, nec calcaribus quidem impelli poſſe. Audieram tales ab illis ad impoſturam ali, quos a ſpecie judicares inſignes, cæterum laboris impatientiſſimos. Ego continuò mecum, Captus ſum. Age, par pari referam, ubi rediero domum. *Au.* Quid hîc conſilii capiebas eques abſque equo? *Ph.* Id quod res dabat: deflexi in proximum vicum; illic clàm apud quendam mihi notum depoſui equum,& conduxi alterum: profectus ſum quò deſtinâram; reverſus ſum, reddo conductitium equum, reperio meum * ſophiſtam, ut erat, obeſum, & pulchre requietum: eo vectus redeo ad impoſtorem; rogo ut in ſtabulo ſuo alat dies aliquot, donec repetiero. Percontator quàm commodè me geſſerit: Ego verò dejero per omnia ſacra, me nunquam in vita conſcendiſſe tergum equi felicioris, volâſſe potiùs quàm ambulâſſe, nec tam longo itinere unquam ſenſiſſe laſſitudinem, nec pilo factum ob laborem macriorem. Hæc cùm illi perſuaſiſſem eſſe vera, tacitus ſecum cogitabat, equum illum alium eſſe quàm hactenus ſuſpicatus eſſet. Itaque priuſquam abirem, rogabat num mihi venalis eſſet equus. Primò negabam; quòd ſi incideret iter denuo, non facile foret nanciſci ſimilem: attamen nihil eſſe mihi tam charum quod non eſſet venale pretio largo, etiamſi quis meipſum, inquam, cuperet emptum. *Au.* Næ, tu pulchrè Cretenſem agebas cum Cretenſi. *Ph.* Quid multis? Non dimittit me, niſi pronunciatâ equi indicatura. Indicavi non paulò pluris quàm emeram. Digreſſus ab homine, mox ſuborno qui mihi partem agat hujus fabulæ, pulchre inſtructum atque edoctum: is ingreſſus domum inclamat locatorem; ait ſibi opus eſſe inſigni equo, & laboris egregiè patienti.

* Id eſt, ſuccatum equum.

patienti. Alter oſtendit multos, & peſſimum quemque maximè prædicat; ſolum illum quem mihi vendiderat, quoniam exiſtimabat verè talem qualem prædicaveram, non laudat. At alter illico rogat, num & ille venalis eſſet; nam deſcripſeram illi formam equi, & locum indicâram. Locator primùm obticeſcere, atque alios ambitioſè prædicare. Cùm iſte cæteris utcunque probatis ſemper ageret de uno illo, tandem locator apud ſe, Planè fefellit me judicium de illo equo, ſiquidem hic peregrinus ſtatim agnovit hunc inter omnes. Cùm inſtaret ille, tandem hic, Venalis eſt, inquit, ſed pretio fortaſſe deterreberis. Non eſt, inquit ille, magnum pretium, ſi rei dignitas reſpondeat; indica. Indicavit aliquanto pluris quam indicâram ipſi, captans & hoc lucri. Tandem convenit de pretio; datur arrha ſatis magna, nempe regalis aureus, ne qua ſuſpicio incideret ſimulatæ emptionis. Emptor jubet equo dari pabulum, ſe mox ait rediturum, & abducturum; dat etiam ſtabulario drachmam. Ego ſimul atque cognovi pactionem eſſe firmam, ſic ut reſcindi non poſſet, rurſus ocreis & calcaribus armatus redeo ad locatorem, anhelus clamo. Adeſt ille, rogat quid velim. Illico, inquam, adornetur equus meus; nam e veſtigio proficiſcendum eſt ob rem maximè ſeriam. Atqui modò, inquit, mandabas ut aliquot dies alerem equum tuum. Verùm, inquam; ſed præter exſpectationem objectum eſt negotium, idque regium, quod nullam patitur dilationem. Hic ille, Eliges ex omnibus quem voles, tuum habere non potes. Rogo quamobrem. Quoniam venditus eſt, inquit. Ibi ego ſimulatâ magnâ perturbatione, Prohibeant, inquam, ſuperi quod dicis. Hoc objecto itinere non venderem eum equum, etiamſi quis numeret quadruplum. Incipio rixam, clamo me perditum. Tandem incaluit & ille, Quid opus, inquit, his jurgiis? Indicâſti equum, ego vendidi: ſi numero pretium, nihil habes quod mecum agas, ſunt in hac urbe leges; ad exhibendum equum me non potes compellere. Cùm diu clamâſſem, aut equum exhiberet aut emptorem; tandem iratus numerat pretium. Emeram quindecim aureis, æſtimâram viginti ſex. Ille æſtimârat triginta duobus. Cogitat apud ſe, præſtat hoc lucri facere quàm equum reddere. Abeo dolenti ſimilis, ac vix placatus etiam datâ pecuniâ. Ille rogat ut boni conſulam; ſe aliis in rebus penſaturum hoc incommodi. Sic impoſitum eſt impoſtori. Habet equum nullius pretii. Exſpectat ut qui arrham dedit veniat numeratum pecuniam. At nemo venit,

nec

nec unquam venturus est. *An.* Interim nunquam tecum expostulavit? *Ph.* Quâ fronte, aut quo jure id faceret? Convenit quidem semel atque iterum, conquestus est de fide emptoris. Verùm ego ultro expostulavi cum homine, dicens illum eo malo dignum, qui præproperâ venditione tali equo me spoliârit. Hoc est crimen tam bene collocatum, meâ sententiâ, ut non possim inducere animum confiteri. *An.* Ego mihi (*a*) statuam poscerem, si quid tale designâssem, tantum abest ut confessurus sim. *Ph.* An ex animo loquaris nescio; mihi tamen addis animum quò magis lubeat talibus facere fucum.

a Honoris gratia statuæ ponebantur bene meritis de Republica.

ARGUMENTUM.

Πτωχολογία fraudes mendicorum & varias technas depingit, qui, ficta sæpe persona, ulcerosos sese ostentant, alcumisticam & alias profitentur artes, quibus imponunt plurimis. Nihil regno simile jus quam mendicitas.

(*b*) IRIDES, (*c*) MISOPONUS.

Ir. Quam ego huc novam avem video advolare? Agnosco faciem, sed vestis non convenit. Aut ego prorsus hallucinor, aut hic est Misoponus. Audendum est; compellabo hominem, quamlibet pannosus. Salve, Misopone. *Mi.* Iridem video. *Ir.* Salve, Misopone. *Mi.* Tace, inquam. *Ir.* Quid? an salvere non vis? *Mi.* Non isto quidem nomine. *Ir.* Quid accidit? Annon es idem qui fueras? An cum veste mutatur & nomen? *Mi.* Non; sed vetus receptum est. *Ir.* Quis tum eras? *Mi.* Apitius. *Ir.* Ne te pudeat veteris sodalis, si quid melioris obtigit fortunæ: non diu est quòd eras ordinis nostri. *Mi.* Concede huc sodes, & audies rem omnem. Non pudet ordinis vestri, sed pudet primi ordinis. *Ir.* Quem ordinem narras? Franciscanorum? *Mi.* Nequaquam, ô bone, sed decoctorum. *Ir.* Næ tu istius ordinis sodales habes quamplurimos. *Mi.* Eram re lautâ, prodegi strenuè; ubi res defecit, nullus agnoscebat Apitium. Profugi pudore, verti me ad vestrum collegium: hoc malui quàm fodere. *Ir.* Sapuisti. Sed unde subitò novus nitor corporis? Nam de veste mutata non perinde miror. *Mi.* Quamobrem? *Ir.* Quia Dea (*d*) Laverna multos subitò ditat. *Mi.* An suspicaris me furto paràsse rem? *Ir.* Hoc fortassis ignavius. Rapinâ igitur. *Mi.* Non per vestram (*e*) Peniam, neque furto neque rapinâ. Sed de nitore corporis priùs expediam, quod tibi videtur mirabilius. *Ir.* Nam apud nos eras totus ulcerosus. *Mi.* Nimirum sum usus amicissimo

b Velut *Iridis* filius, quem mendicum inducit Usses.

c *Misor laborum.*

d Dea furum.

e Paupertatis Dea apud Aristophanem.

cissimo medico. *Ir.* Quonam? *Mi.* Non alio quàm meipso nisi quem arbitraris mihi meipso amiciorem. *Ir.* Atqui nesciebam te callere rem medicam antehac. *Mi.* Totum illum ornatum ipse pigmentis affixeram, thure, sulphure, resinâ, visco, linteis, cruore. Ubi visum est, quod affixeram detraxi. *Ir.* O impostorem! nihil te videbatur miserabilius. Poteras in tragœdia sustinere personam Job. *Mi.* Sic tum sedebat egestas; quanquam fortuna nonnunquam & cutem mutare solet. *Ir.* Dic igitur de fortuna. Repertus est thesaurus aliquis? *Mi.* Non, sed repertus est quæstus vestro paulo commodior. *Ir.* Qui potuisti facere quæstum, cùm non suppeteret sors? *Mi. Artem quævis terra alit.* *Ir.* Intelligo. Dicis artem incidendi loculos. *Mi.* Bona verba. Dico artem Alcumisticam. *Ir.* Vix quindecim dies sunt quod nos reliquisti, & artem assequutus es quam alii vix multis annis perdiscunt? *Mi.* Nactus sum viam compendiariam. *Ir.* Quam? obsecro. *Mi.* Ars vestra conflaverat mihi quatuor ferme aureos: bonâ quadam fortunâ incidi in veterem congerronem, qui nihilo feliciùs rem administrârat quam ego. Compotabamus: cœpit, ut fit, narrare suas fortunas: paciscor hâc lege, ut ille biberet immunis, mihi communicaret artem. Communicavit bonâ fide, ea nunc vectigal est mihi. *Ir.* Non licet discere? *Mi.* Tibi vel gratis impartiam ob priscinum sodalitium. Scis nusquam non inveniri plurimos hujus artis avidissimos. *Ir.* Audivi, & credo. *Mi.* In horum familiaritatem quâcunque occasione memet insinuo, jacto artem. Ubi sensero (*a*) larum hiantem (*b*) escam paro. *Ir.* Quo pacto? *Mi.* Ultro eos moneo, nè temere credant ejus artis professoribus; nam plerosque esse impostores, id agentes præstigiis suis ut exhauriant loculos incautorum. *Ir.* Isthuc præmii parùm accommodum tuo negotio. *Mi.* Imò illud etiam addo nè quid mihi ipsi credant, ni rem certam oculis aut manibus deprehenderint. *Ir.* Miram artis fiduciam mihi narras. *Mi.* Jubeo illos adesse dum peragitur metamorphosis, jubeo attentos esse; quóque minùs dubitent, jubeo ut ipsi manibus rem omnem peragant, me procul spectante, nec digitum admovente: liquefactam materiam jubeo ut purgent ipsi, aut aurifici purgandam deferant. Prædico quantum argenti aurivé sit eliquandum. Denique, quod eliquatum est jubeo ut pluribus aurificibus deferant ad (*c*) Lydium lapidem explorandum. Reperiunt pondus prædictum, reperiunt purgatissimum aurum aut argentum: nihil enim refert, nisi quòd minore periculo mihi quidem res tenta-

a Vide Proverbium.

b Esca, Δέλεαρ, qua capiuntur pisces & aves.

c Coticula qua explorant aurum.

tentatur in argento. *Ir.* Proinde nihil habet ars tua fuci? *Mi.* Imò merus fucus eſt. *Ir.* Nondum video præſtigium. *Mi.* Faxo ut videas. Primùm, paciſcor de mercede: eam nolo mihi numerari, niſi priùs edito artis experimento. Trado illis pulviſculum, quaſi hujus vi conficiatur totum negotium. Rationem conficiendi pulveris non communico, niſi magnà mercede redemerint. Exigo jusjurandum, ne proferant arcanum artis intra ſex menſes cuiquam mortalium aut immortalium. *Ir.* Nondum audio fucum. *Mi.* Fucus omnis eſt in uno carbone in hoc parato. Excavo carbonem, in eum inſero liquefactum argentum, quantum prædico reddendum; poſt infuſum pulverem ſic inſtruo vas ut non ſolùm inferne & à lateribus cingatur prunis, verùm etiam ſuperné: perſuadeo hoc eſſe artis. Inter carbones qui ſupernè imponuntur unum admiſceo qui tegit argentum aut aurum. Id vi caloris liquefactum defluit in reliquam materiam, quæ liqueſcit, puta ſtannum aut æs: repurgatione factà invenitur quod admiſtum eſt. *Tr.* Ars expedita: ſed quomodo fallis, ſi alter rem agat ſuis manibus? *Mi.* Cùm is me præſcribente perfecit omnia, priùs quàm moveatur vas alcumiſticum, accedo tandem, & circumſpicio. ne quid fortè ſit omiſſum. Aio mihi videri ſupernè deeſſe unum atque alterum carbonem; clam appono meum: fingo me eum tollere ex acervo reliquorum, ac illic ante poſitum ut nulli poſcit agnoſci, & illum fallere. Tollo. *Ir.* Cæterùm cùm illis abſque te periculum facientibus non ſuccedit, quid adfers? *Mi.* Nihil eſt periculi jam numeratà pecuniâ. Aliquid comminiſcor, aut ollam fuiſſe infinceram, aut carbones vitioſos, aut ignem parùm ſcitè temperatum. Denique, pars eſt artis quam profiteor, non diu hærere in eodem loco. *Ir.* An tantus eſt proventus iſtius artis ut te poſſit alere? *Mi.* Et quidem ſplendidè. Poſthac tu quoque, ſi ſapis, relinques iſtam miſeriam, & noſtro accedes ordini. *Ir.* Imò citiùs illud agam, ut te revocem in noſtrum ordinem. *Mi.* Ut volens repetam quod ſemel effugi, ac deſeram bonum quod inveni? *Ir.* Habet hoc noſtra profeſſio, dulceſcit aſſuetudine. Proinde cum multi ſint qui deficiant ab inſtituto D. Franciſci aut Benedicti, quem unquam vidiſti qui diutius verſatus in ordine noſtro defecerit? Nam tam paucis menſibus vix guſtare poteras quid eſſet mendicitas. *Mi.* Is guſtus me docuit eſſe rem omnium miſerrimam. *Ir.* Cur igitur nemo deficit? *Mi.* Fortaſſe quia naturà miſeri ſunt. *Ir.* Ego hanc miſeriam nè cum Regum quidem fortuna commutarem

mutarem. Nihil enim regno similius quàm mendicitas. *Mi.* Quid ego audio? Nihil nivi similius quam carbo? *Ir.* Dic mihi, quare potissimùm beati sunt Reges? *Mi.* Quia faciunt quod animo collubitum est. *Ir.* Ista libertas, quà nihil suavis, nemini Regum magis adest quàm nobis; nec dubito quin multi Reges sint qui nobis invideant. Sive bellum est, sive Pax, nos tutò vivimus; non describimur ad militiam, non vocamur ad munia publica, non (a) censemur; cùm populus expilatur exactionibus, nullus inquirit in vitam nostram; si quid admissum est etiam atrocius, quis dignetur in jus vocare mendicum? Etiam si pulsamus hominem, pudet pugnare cum mendico. Regibus nec in pace nec in bello licet suaviter agere, & quò majores sunt hoc plures metuunt. Nos, veluti Deo sacros, etiam religione quadam metuit vulgus offendere. *Mi.* Sed interim sordescitis in pannis & casulis. *Ir.* Quid ista faciunt ad veram felicitatem? Extra hominem sunt quæ narras. His pannis debemus nostram felicitatem. *Mi.* At vereor ne vobis brevi peritura sit felicitatis istius bona pars. *Ir.* Qui sic? *Mi.* Quia jam hoc mussant civitates, nè mendicis liberum sit quò libet evagari, sed unaquæque civitas suos alat mendicos; & in his qui valent, adigantur ad laborem. *Ir.* Cur hoc moliuntur? *Mi.* Quia comperiunt ingentia facinora sub mendicitatis prætextu perpetrari. Deinde non minimam perniciem ex vestro ordine nasci. *Ir.* Istiusmodi fabulas frequenter audivi. Id fiet ad Calendas Græcas. *Mi.* Fortasse citiùs quàm velles.

a Unde & census dicitur, cum, numeratis singulis ac facultatibus æstimatis, judicitur exactio.

ARGUMENTUM.

Convivium Fabulosum varias historias & jucundas fabulas continet. Maccus fallit calcearium Operapolis de ficubus fallitur. Sacerdos de pecunia, fraude perquam facta. Ludovicus, Gallorum Rex undecimus, rustici rapis vescitur; rapam unam prægrandem dono oblatam mille coronatis aureis remunerat. Pediculum veste regia cepit quidam & accepit a Rege 40. Coronatos. Aulici deluduntur dolo. Quidam petit officium, seu munus publicum. Cito negare est dare beneficium. Maximilianus clemens in debitores suos. Sacrificus quidem egregie fallit fœneratorem. Antonius salutat quendam crepitu ventris, dicentem esse podicem partem corporis honestissimam.

b *Fabulosus.*
c *Ridiculus.*
d *facetus.*
e *Urbanus.*
f *Amans nugarum.*
g *Amans risum.*
h *Bene lingu x.*
i *Qui gaudet nugis.*
k *Nugator.*

(b) POLYMYTHUS, (c) GELASINUS, (d) EUTRAPELUS, (e) ASTEUS, (f) PHILYTHLUS, (g) PHILOGELOS, (h) EUGLOTTUS, (i) LEROCHARES, (k) ADOLESCHES.

P. UT non decet civitatem bene institutam esse sine legibus ac Principe; ita nec convivium oportet

a ἀναρχὸν

ἀναρχον esse καὶ ἄνομον. *Gl.* Isthuc verò perplacet, ut unus totius populi nomine respondeam. *Po.* Heus, puer, adfer huc talos; horum suffragiis decernetur regnum, cuicunque faverit Jupiter. Euge; Eutrapelo favit Jupiter. Non fuere sortes cæcæ; non poterat magis idoneus eligi, etiamsi per singulas tribus viritim collecta fuissent puncta. Vulgò jactatur proverbium, non tam vanum, quàm parùm Latinum, *Novus Rex, nova lex* (*a*) Νεωδιτες γεὺν, ὁ βασιλεὺ. *Eut.* (*b*) Quod felix fausumque sit huic convivio; Primùm, edico, Ne quis hìc proferto præter ridiculas fabulas. Cui deerit fabula, drachmà mulctator; ea pecunia in vinum insumitor; atque in legitimis fabulis etiam extempore conficta habentor, modo servetur (*c*) τὸ πιθανὸν καὶ τὸ σφέτερον. Si nulli defuerit fabula, duo, quorum alter lepidissimam, alter frigidissimam, fabulam dixerit, vini pretium pendunto. Convivator à vini sumptu immunis esto: ciborum sumptum unus suppeditato. Hujus rei, si quid inciderit controversiæ, Gelasinus arbiter ac judex esto. Hæc si vos sciveritis, rata sunto. Qui legi parère noluerit, abito; sic tamen, ut postridie ad compotationem redire jus fasque sit. *Ge.* Legem à rege latam nostris suffragiis ratam esse volumus. Sed unde proficiscetur fabularum circulus? *Eut.* Unde nisi à convivatore? *Ast.* Licétne rex, dicere (*d*) tria verba? *Eut.* An tu credis (*e*) nefastum esse convivium? *Ast.* Jure consulti negant legem esse, quæ non sit æqua. *Eut.* Assentior. *Ast.* At tua æquat optimam fabulam pessimæ. *Eut.* Ubi voluptas quæritur, ibi non minus laudis promeretur qui pessime dixit, quàm qui optimè, eò quòd non minùs delectet. Velut inter cantores nemo voluptati est, nisi qui aut insigniter bene cecinerit, aut egregiè malè. Nonne plures rident audito coccyce quàm audità Iuscinià? Hìc mediocritas laudem non habet. *Ast.* At cur plectuntur qui laudem auferunt? *Eut.* Ne nimia felicitas provocet illis Nemesin aliquam, si simul & laudem auferrent & immunitatem. *Ast.* Per Bromium, Minos ipse nunquam tulit legem æquiorem. *Phily.* Nullam feres legem de modo bibendi? *Eut.* Dispectà re, sequar exemplum Agesilai Lacedæmoniorum regis. *Phily.* Quid est fecit? *Eut.* Is cùm tempore quodam (*f*) Sympositarchus talorum arbitrio delectus esset, rogante (*g*) architriclino, quantum cuique vini juberet apponi, Si largior, inquit, vini copia parata est, dato cuique quantum poposcerit; si malignior, omnibus ex æquo distributo. *Phily.* Quid sibi voluit Lacon ille cùm hæc diceret? *Eut.* Hoc agebat, ut neque temulentum, neque rur-

a Id est, *Statue leges igitur, O Rex.*
b Ab hac solenni precatione solebant olim auspicati qui rem seriam agebant apud populum.
c Id est, *verisimile & decorum.*
d Dixit, pro paucis.
e Quod alter ludens torquet ad dies ne aflos, in quibus justitium erat, nec licebat prætori dicere tria verba, *Do, dico, addico*: sic Ovidius, *Ille nefastus erit per quem tria verba silentur.*
f Princeps Convivii.
g Qui curat cibos apponendos ac potum. Olim convivium tres spondas habebat.

rursum querulum esset convivium. *Phily.* Qui sic? *Eut.* Quia sunt qui gaudent largiùs bibere, sunt qui gaudent parcius; reperiuntur & abstemii, qualis dicitur fuisse Romulus. Itaque si nulli datur vinum nisi poscenti, primùm nemo compellitur ad bibendum; & tamen nihil desiderant quibus grata est largior potatio. Ita fit ut nemo tristis sit in convivio. Rursus, si parcior copia vini distribuitur æquis portionibus in singulos, satis habent qui bibunt moderatiùs; neque quisquam in æqualitate potest obmurmurare, quando qui largiùs erat haustus æquo animo componit sese ad temperantiam. Hoc exemplum si placet, utar. Volumus enim hoc convivium fabulosum esse, non vinosum. *Phily.* Quid igitur bibebat Romulus? *Eut.* Idem * quod bibunt canes. *Phily.* An non istud indignum Rege? *Eut.* Nihilo magis quàm quod Reges spirant aëre cum canibus communi: nisi quòd illud interest, Rex non bibit eandem aquam quam biberet canis; sed aërem quem afflavit Rex haurit canis, & vicissim, quem efflavit canis haurit Rex. Plus gloriæ tulisset Alexander ille magnus, si cum canibus bibisset. Nihil enim pejus Regi qui tot hominum millibus vigilat quàm vinolentia. Cæterùm Romulum abstemium fuisse declarat apophthegma non infestiviter ab illo dictum. Etenem cùm quidam, videns illum abstinere à vino, dixisset Vinum vile futurum si omnes biberent quemadmodum ille: Imò, inquit, tum arbitror fore carissimum, si biberent omnes vinum quemadmodum ego. Bibo enim quantum libet. *Gel.* Utinam hîc adesset noster Johannes Botzemus, canonicus Constantiensis, qui nobis Romulum quendam referret; nam & is abstemius non minùs est quàm dicitur, alioqui comis ac festivus conviva. *Po.* Age, si *simul* potestis, non dicam *sorbere & flare*, quod Plautus ait esse *difficile*, sed edere & audire, quod est perfacile, bonis avibus auspicabor fabulandi munus. Si parùm erit lepida fabula, scitote Batavam esse. Opinor aliquot vestrùm auditum Macci nomen. *Gel.* Non ità diu est quòd periit. *Po.* Is cùm venisset in civitatem quæ dicitur Leidis, ac vellet novus hospes innotescere joco quopiam, (nam is erat homini mos) ingressus est officinam calcearii; salutat. Ille cupiens extrudere merces suas, rogat num quid vellet. Macco conjiciente oculos in ocreas ibi pensiles, rogat sutor, num vellet ocreas. Annuente Macco, quærit aptas tibiis illius; inventas alacriter protulit, &, ut solent, inducit illi. Ubi jam Maccus esset eleganter ocreatus, Quàm belle, inquit, congrueret his ocreis par

* Canis natura abhorret a vino.

par calceorum duplicatis soleis. Rogatus an & calceos vellet, annuit. Reperti sunt, & additi pedibus. Maccus laudabat ocreas, laudabat calceos. Calcearius tacite gaudens succinebat illi laudenti, sperans pretium æquius, posteaquam emptori tantopere placeret merx. Et jam erat nonnulla contracta familiaritas. Hic Maccus, Dic mihi, inquit, bonâ fide, nunquamne usu venit tibi, ut quem sic ocreis & calceis ad cursum armâsses, quemadmodum nunc armâsti me, abiret non numerato pretio? Nunquam, ait ille. Atqui si forte, inquit, veniat usu, quid tu tum faceres? Consequerer, inquit, calcearius, fugientem. Tum Maccus, Serióne ista dicis, an joco? Planè seriò, inquit alter, loquor, & serio facerem. Experiar, ait Maccus, En, pro calceis præcurro, tu cursu sequere. Simúlq; cum dicto conjecit se in pedes. Calcearius e vestigio consequutus est quantum poterat, clamitans, Tenete furem, tenete furem. Ad hanc vocem cùm cives undique prosiliissent ex ædibus, hoc commento cohibuit illos Maccus, ne quis manum injiceret; ridens ac vultu placido, Ne quis, inquit, remoretur cursum nostrum, certamen est de cupa cerevisiæ. Itaque jam omnes præberese sese certaminis spectatores. Suspicabantur autem calcearium dolo clamorem eum fingere, ut hac occasione anteverteret. Tandem calcearius cursu victus, sudans & anhelus domum rediit. Maccus tulit brabium. *Ge.* Maccus iste effugit quidem calcearium, at non effugit furem. *Po.* Quamobrem? *Ge.* Quia furem ferebat secum. *Po.* Forte tum non erat ad manum pecunia, quam postea resolvit. *Ge.* Verum erat actio furti. *Po.* Ea quidem post intentata est, sed jam magistratibus aliquot innotuerat Maccus. *Ge.* Quid attulit Maccus? *Po.* Quid attulit, rogas, in causa tam vincibili? Magis periclitatus est actor quam reus. *Ge.* Quî sic? *Po.* Quia gravabat illum actione calumniæ, & intendebat (*a*) legem Rhemiam, quæ dictat, ut qui crimen intenderit quod probare non possit, pœnam ferat quam laturus erat reus si convictus fuisset. Negabat se contractasse rem alienam invito domino, sed ultro deferente, nec ullam pretii mentionem intercessisse. Se provocasse calcearium ad certamen cursûs; illum recepisse conditionem; nec habere quòd queratur, cùm esset cursu superatus. *Ge.* Hæc actio non multùm abest (*b*) ab *umbra asini*. Quid tandem? *Po.* Ubi satis risum est, quidam è Judicibus vocavit Maccum ad cœnam, & numeravit calcearío pretium. Simile quiddam accidit Daventriæ me puero. Erat tempus illud quo (*c*) regnant piscatores, frigent lanii. Quidam aftabat ad feneſtram (*d*) fru-

a Quæ ad pœnam talioris vocat calumniatorem.

b Vide Chiliades.

c Circuitione notavit Quadragesimum.

d Quæ vendit fructus arborum.

fuariæ, sive Græce mavultis, oporapolidis, fœminæ vehementer obesæ, oculis intentis in ea quæ proposita venum erant. Illa ex more invitavit, si quid vellet: & cùm videret hominem intentum ficis, Vis, ait, ficos? sunt perquam elegantes. Cùm ille annuisset, rogat quot libras velit. Vis inquit, quinque libras? Annuenti tantum ficorum effudit in gremium. Dum illa reponit lances, ille se subducit, non cursu, sed placidè. Ubi prodisset acceptura pecuniam, vidit emptorem abire; insequitur majore voce quam cursu. Ille dissimulans pergit quo cœpit ire: tandem multis ad fœminæ vocem concurrentibus, restitit. Ibi in populi corona agitur causa; risus oboritur: emptor negabat se emisse, sed quod ultro delatum fuisset accepisse; si vellet experiri apud Judices, se compariturum. *Ge.* Age, narrabo fabulam tuæ non admodum dissimilem, fortasse nec inferiorem, nisi quòd hæc non habet authorem perinde celebrem atque est Maccus. Pythagoras totum mercatum dividebat in tria hominum genera, quorum alii prodiissent ut venderent, alii ut emerent; hoc utrumque genus aiebat solicitum esse, proinde nec felix: alios non ob aliud venire in forum quam ut spectent quid illic proferatur, aut quid agatur: hos solos esse felices, quòd vacui curis gratuâ voluptate fruerentur. Atque ad hunc modum dicebat Philosophum versari in hoc mundo, quemadmodum illi versarentur in mercatu. Verùm in nostris emporiis quartum hominum genus obambulare solet, qui nec emunt, nec vendunt, nec otiosi contemplantur, sed observant solicitè si quid possint involare. Atque in hoc genere reperiuntur quidam mire dextri, dicas esse Mercurio favente natos. Convivator dedit fabulam cum coronide; ego dabo cum proœmio. Nunc accipite quod nuper accidit Antverpiæ. Scrificus quidam receperat illic mediocrem summam pecuniæ, sed argenteæ: id impostor quidam animadverterat. Adiit sacrificum, qui gestabat in zona crumenam nummis turgidam, salutat civiliter, narrat sibi datum negotium à suis, ut vici sui parocho mercaretur novum pallium sacrum, quæ summa vestis est sacerdoti rem divinam peragenti. Rogat, hac in re commodaret sibi tantillum operæ, ut secum iret ad eos qui vendunt hujusmodi pallia, quo videlicet ex modo corporis ipsius sumeret majus aut minus; nam sibi videri staturam ipsius cum parochi magnitudine vehementer congruere. Hoc officium, cùm leve videretur, facile pollicitus est sacrificus. Adeunt ædes

cujusdam,

cujusdam, prolatum est pallium, sacrificus induit, venditor affirmat mire congruere. Impostor cùm nunc à fronte, nunc à tergo contemplatus esset sacrificum, satis probavit pallium; sed causatus est à fronte brevius quam par esset. Ibi venditor, ne non procederet contractus, negat id esse pallii vitium; sed crumenam turgidam efficere ut ei parte offenderet brevitas. Quid multa? Sacrificus deponit crumenam; denuo contemplantur. Ibi impostor averso sacrificio crumenam arripit, & semet in pedes conjicit. Sacerdos cursu insequitur ut erat palliatus, & sacrificum venditor. Sacrificus clamat, Tenete furem: venditor clamat, Tenete sacrificum: impostor clamat, Cohibete sacrificum furentem; & creditum est, cùm viderent illum sic ornatum in publico currere. Itaque cum alter alteri in mora est, impostor effugit. *Eut.* Dignus qui non simplici suspendio pereat tantus artifex. *Ge.* Nisi jam pendet. *Eut.* Utinam non solus, sed unà cum illo qui talibus portentis favent in perniciem reipublicæ. *Ge.* Non favent gratis (*a*) Catena est, quæ demissa in terras pertingit ad Jovem. *Eut.* Ad fabulas redeundum. *Ast.* Ad te redit (*b*) ordo, si fas est regem in ordinem cogere. *Eut.* Non cogar, imò volens veniam in ordinem; alioqui tyrannus essem, non Rex, si leges quas aliis præscribo recusem. *Ast.* Veruntamen aiunt (*c*) principem esse supra leges. *Eut.* Isthuc non omninò falsò dictum est, si principem accipias summum illum principem, quem tum vocabant Cæsarem. Deinde si sic accipias superiorem legibus, quod alii coacti utcunque servant, illum suapte sponte multò cumulatiùs præstare. Quod enim animus est corpori, hoc est bonus princeps reipublicæ. Quid opus erat addere bonus, quando malus princeps non est princeps; quemadmodum spiritus impurus, qui invasit corpus hominis, non est animus? Sed ad fabulam: & arbitror convenire, ut Rex regiam fabulam adferam. Ludovicus Galliarum Rex, ejus nominis undecimus, cum rebus domi turbatis peregrinaretur apud Burgundiones, occasione venationis nactus est familiaritatem cum Cononequodam, homine rustico, sed animi simplicis ac sinceri, Nam hoc genus hominibus delectantur monarchæ. Ad hujus ædes frequenter diverterat Rex ex venatu; &, ut plebeiis rebus nonnunquam delectantur magni principes, apud eum magna cum voluptate vescebatur rapis. Mox ubi Ludovicus restitutus jam rerum potiretur apud Gallos, submonuit Cononem uxor, ut Regem veteris hospitii commonefaceret, aditet illum, & rapas ali-

a Alludit ad catenam, argenteam Homeri videtur subindicare, quod ex talibus impostoribus aliquid lucri veniat ad præfectos, & hinc ad principes.

b Id est, vices. Cogere in ordinem, est facere cæteris æqualem.

c *Quod principi placuit, per principis genium, ad principis statuam*: hæc de Cæsare intelliguntur. Imperatoris nomen militare est; Regis nomen erat Romanis invisum, Principis nomen erat amabilius.

quod insignes illi dono adferret. Tergiversatus est Conon, se lusurum operam: principes enim non meminisse talium officiorum. Sed vicit uxor. Deligit Conon rapas aliquot insignes, accingitur itineri. Verùm ipse per viam captus illecebrâ cibi paulatim devoravit omnes, unà duntaxat exceptâ insigniter magnâ. Ubi Conon prorepsisset in aulam, quà Rex erat iturus, statim agnitus est a Rege, & acersitus. Ille magna cum alacritate detulit munus: Rex majore cum alacritate accepit, mandans cuidam e proximis, ut diligenter reponeretur inter ea quæ haberet charissima. Cononem jubet secum prandere: a prandio egit Cononi gratias, & cupienti repetere rus suum jussit pro rapa numerari mille coronatos aureos. Hujus rei fama cùm, ut fit, per omne regis famulitium esset pervagata, quidam ex aulicis donedit regi equum non inelegantem. Rex intelligens illum, provocatum benignitate quam præstiterat Cononi, captare prædam vultu majorem in modum alacri accepit munus, & convocatis primoribus consultare cœpit quo munere pensaret equum tam bellum tamque pretiosum. Interim qui donarat equum spes opimas animo concipiebat, sic cogitans; Si sic pensavit rapam donatam a rustico, quanto munificentiùs pensaturus equum talem oblatum ab aulico? Cùm regi veluti de re magna consultanti alius aliud responderet, diúque vanâ spe lætatus esset captator; tandem rex, Venit, inquit, in mentem quod illi dönem: & accersito ex proceribus quopiam, dicit in aurem, ut adferat id quod reperiret in cubiculo (simúlque locum designat) serico diligenter obvolutum. Adfertur rapa. Eam, ut erat obvoluta, rex suâ manu donat aulico; addens, sibe videri bene pensatum equum * cimelio quod sibi constitisset mille coronatis. Digressus aulicus dum tollit linteum, *pro thesauro reperit*, non *carbones*, quod aiunt, sed rapam jam subaridam. Ità captator ille captus, risui fuit omnibus. *Ast.* Jam si permittis, rex, ut plebeius loquar regalia, referam quod ex tua fabula venit in mentem de eodem Ludovico. Nam ut *ansa ansam*, ita fabula *trahit* fabulam. Quidam famulus, cùm vidisset pediculum repentem in veste regia, flexis genibus ac sublatâ manu significat se nescio quid officii præstare velle. Ludovico præbente se, sustulit pediculum, & clàm abjecit. Rogante rege quid esset, puduit fateri. Cùm instaret rex, fassus est fuisse pediculum. Lætum, inquit, omen est; declarat enim me esse hominem, quòd hoc genus vermiculorum peculiariter infestet hominem, præsertim in

* ΚΑΛΛΙΜΗΛΙΟΝ Græcis est pretiosum aliquid, quod servandi causa seponitur apud Homerum: vulgo dicimus clenodia.

in adolescentia. Jussitque pro officio numerari coronatos 40. Post dies aliquam multos alter quidam (qui viderat illi feliciter cessisse tam humile officium, nec animadvertens, plurimùm interesse, ex animo facias quid, an arte) simili gestu aggressus est regem, ac rursus illo se præbente, simulabat se tollere quiddam e veste regia, quod mox abjiceret. Cùm urgeret rex tergiversantem, ut diceret quid esset; mire simulato pudore, tandem respondit, esse pulicem. Rex intellecto fuco, Quid, inquit, an tu me facies canem? Jussit tolli hominem, ac pro captatis quadraginta coronatis infligi 40. plagas. *Phil.* Non tutum est, ut audio, cum regibus facetiis ludere. Quemadmodum enim leones se nonnunquam placide præbent fricanti, iidem ubi lubitum est, leones sunt, & jacet collusor; itidem fayent principes. Sed adferam tuæ fabulæ fabulam non dissimilem, ne recedamus interim à Ludovico, cui pro delectamento erat corvos hiantes fallere. Dono acceperat alicunde 10000. coronatorum. Quoties autem principibus obtigit nova pecunia, venantur omnes officiarii, & captant aliquam prædæ partem: id non fugiebat Ludovicum. Cùm igitur ea pecunia exprompta esset in mensa, quò magis irritaret spem omnium, sic locutus est circumstantibus: Quid? annon videor vobis rex opulentus? Ubi collocabimus tantam pecuniæ vim? Donatitia est, donari vicissim convenit. Ubi nunc sunt amici, quibus pro suis in me officiis debeo? Adsint nunc, priùs quam effluat hic thesaurus. Ad hanc vocem accurrere permulti; nemo non sibi sperabat aliquid. Rex cùm vidisset aliquem maxime inhiantem, & jam oculis devorantem pecuniam, ad eum conversus, Amice, inquit, quid tu narras? Ille commemoravit se diu aluisse falcones regios summâ fide, nec sine gravibus impendiis. Alius aliud adferebat. Suum quisq; officium verbis quantum poterat exaggerabat, idque non sine mendaciis. Rex omnes benigne audiebat, & singulorum orationem comprobabat. Hæc consultatio dilata est in longum tempus, quò diutiùs spe metúque torqueret omnes. Adstabat inter hos primus Cancellarius; nam & hunc jusserat acciri. Is, cæteris prudentior, non prædicabat officia sua, sed agebat spectatorem fabulæ. Ad hunc tandem conversus rex, Quid, inquit, narrat meus Cancellarius? Solus ille nihil petit, nec prædicat officia sua. Ego, inquit Cancellarius, plus accepi à benignitate regia quam promeruerim, nec ulla de re magis solicitus sum quam ut regiæ in me munificentiæ respondeam, tantum abest ut velim flagitare plura. Tum Rex, Unus igitur,

inquit, omnium non eges pecuniâ? Ne egerem, inquit alter, jam tua præstitit benignitas. Ibi rex versus ad alios, Næ ego sum, inquit, regum omnium magnificentissimus, qui tam opulentum habeam Cancellarium. Hîc magis accensa spes est omnibus, futurum ut pecunia cæteris distribueretur, quandoquidem ille nihil ambiebat. Ad hunc modum ubi satis diu lusisset rex, coëgit Cancellarium ut totam eam summam domum auferret. Móxque versus ad cæteros jam mœstos, Vobis, inquit, erit alia expectanda occasio. *Philog.* Fortasse * frigidius videbitur quod narraturus sum. Proinde deprecor doli mali suspicionem fucive, ne videar de industria ambisse immunitatem. Adiit eundem Ludovicum quidam petens ut munus, quod forte vacabat in eo pago in quo habitabat, juberet in ipsum transferri. Rex, audita petitione, expedite respondit, Nihil efficies: videlicet amputans omnem spem impetrandi quod petebatur. Petitor item, mox actis Regi gratiis decessit. Rex, ex ipsa fronte colligens hominem esse non omninò sinistri ingenii, suspicansque illum non intellexisse quid respondisset, jubet eum revocari. Redit. Tum Rex, Intellexeras, inquit, quid tibi responderim? Intellexi. Quid igitur dixi? Me nihil effecturum. Cur igitur agebas gratias? Quoniam, inquit, est domi quod agam, proinde magno meo incommodo persequuturus eram hîc spem ancipitem: nunc beneficium interpretor, citò negâsse beneficium, méque lucratum quicquid eram perditurus, si vanâ spe lactatus fuissem. Ex eo responso Rex conjectans hominem minime segnem, ubi pauca percontatus esset, Habebis, inquit, quod petis, quo mihi bis agas gratias: simúlque versus ad officiarios, Expediantur, inquit, huic sine mora diplomata, ne hîc diu suo damno hæreat. *Eugl.* Non deest quod referam de Ludovico, sed malo de nostro Maximiliano, qui ut nequaquam solitus est defodere pecuniam, ita clementissimus erat in eos qui decoxerant, modo Nobilitatis titulo commendarentur. Ex hoc hominum genere cùm cuidam juveni vellet opitulari, mandavit illi legationem, ut à civitate quadam, titulo nescio quo, peteret centum millia florenorum. Talis autem erat titulus, ut si quid impetratum esset dexteritate legati, pro lucro duci posset. Legatus extorsit millia quinquaginta; Cæsari reddidit triginta. Cæsar lætus insperatâ prædâ dimisit hominem, præterea nihil inquiens. Interea quæstores & rationales olfecerant plus acceptum fuisse quam exhibitum. Interpellant Cæsarem, ut accerseret hominem. Accitus est; venit illico.

Tum

* De hoc vocabulo Budæus videndus in encomio linguæ Græcæ, qui interpretatur *absurdum, nec plausu excipiendum* cui *factum* & *plausibile* opponitur.

Tum Maximilianus, Audio, inquit, te accepisse millia quinquaginta. Fassus est. Non exhibuisti nisi triginta millia. Fassus est & hoc. Reddenda est, inquit, ratio. Promisit se facturum, ac discessit. Rursum cùm nihil esset actum, interpellantibus officiariis revocatus est. Tum Cæsar, Nuper, inquit, jussus es reddere rationem. Memini, inquit, ille, & in hoc sum. Cæsar, suspicans illi rationem nondum satis esse subductam, passus est illum sic abire. Cùm sic eluderet, officiarii vehementer instabant, clamitantes non esse ferendum ut ille tam palam illuderet Cæsari. Persuaserunt, ut accersitus juberetur inibi, præsentibus ipsis exhibere rationem. Annuit Cæsar. Accitus venit illico, nihil tergiversatus. Tum Cæsar, Nonne inquit, pollicitus es rationem? Pollicitus, respondit ille. Jam, inquit, opus est: en adsunt qui excipient; nec est diutiùs tergiversandi locus. Assidebant officiarii, paratis ad id codicillis. Ibi juvenis sat dextrè, Non detrecto, inquit, rationem, invictissime Cæsar; verùm hujusmodi rationum non sum admodum peritus, ut qui nunquam reddiderim: isti qui assident talium rationum sunt peritissimi. Si vel semel videro quemadmodum illi tractent hujusmodi rationes, egò facilè imitabor. Rogo, jubeas illos vel exemplum edere; videbunt me docilem. Cæsar sensit dictum hominis, quod non intelligebant hi in quos dicebatur, ac subridens, Verum, inquit, narras, & æquum postulas. Ità juvenem dimisit. Subindicabat enim, sic illos Cæsari solere reddere rationem, quemadmodum ipse reddiderat, nimirum ut bona pecuniæ portio penès ipsos remaneret. *Ler.* Nunc tempus est ut *ab ejus*, quod aiunt, *ad asinos* descendat fabula, à regibus ad Antonium sacrificum Lovanienſem, qui Philippo cognomento Bono fuit in deliciis. Hujus viri feruntur multa vel jucunde dicta, vel jocosè facta, sed pleraque sordidiora. Nam plerosque lusus suos condire solitus est unguento quodam, quod non admodum eleganter sonat, sed pejus olet. Deligam unum ex mundioribus. Invitarat unum atque alterum bellum homunculum fortè obvios in via. Cùm rediisset domum, reperit culinam frigidam, nec erat nummus in loculis; quod illi nequaquam insolens. Hic opus erat celeri consilio. Subduxit se tacitus, & ingressus culinam fœneratoris, (quicum illi erat familiaritas, quod frequenter ageret cum illo,) digressa famulà subduxit unam ex ollis æneis unà cum carnibus jam coctis, ac veste tectam deferebat domum; dat coquæ, jubet protinus effundi carnes & jus in aliam ollam fictilem, simúlque

múlque fœneratoris ollam defricari donec niteret. Eo facto mittit puerum ad fœneratorem, qui depoſito pignore drachmas duas à fœneratore ſumat mutuo, ſed accipiat chirographum, quod teſtaretur talem ollam miſſam ad ipſum. Fœnerator non agnoſcens ollam, utpote defrictam ac nitentem, recipit pignus, dat chirographum, & numerat pecuniam: eâ pecuniâ puer emit vinum. Ita proſpectum eſt convivio. Tandem cùm appararetur prandium fœneratori, deſiderata eſt olla. Hîc jurgium adverſus coquam. Ea cùm gravaretur, conſtanter affirmavit, neminem eo die fuiſſe in culina præter Antonium. Improbum videbatur hoc ſuſpicari de ſacrifico. Tandem itum eſt ad illum, exploratum an apud illum eſſet olla: ne muſca quidem olla reperta. Quid multis? Serò flagitata eſt ab illo olla, quòd ſolus ingreſſus eſſet culinam quo tempore deſiderata eſt. Ille faſſus eſt ſumpſiſſe commodatò ollam quandam, ſed quam remiſiſſet illi unde ſumpſerat. Id cùm illi pernegarent, & incaluiſſet contentio, Antonius adhibitis aliquot teſtibus, Videte, inquit, quam periculoſum eſt cum horum temporum hominibus agere ſine chirographo: intenderetur mihi propemodum actio furti, ni manum haberem fœneratoris. Et protulit ſyngraphum. Intellectus eſt dolus; fabula magno cum riſu per totam regionem diſſipata eſt, ollam oppignoratam ipſi cujus erat. Hujuſmodi dolis libentiùs favent homines, ſi commiſſi ſint in perſonas odioſas, præſertim eos qui ſolent aliis imponere. *Adol.* Næ, tu nobis mare fabularum aperuiſti, nominato Antonio; ſed unam duntaxat, eámq; brevem, referam, quam audivi nuperrimè. Agitabant ſimul convivium aliquot belli, ut dicunt, homunculi, quibus nihil prius in vita quam ridere. Inter hos erat Antonius, atque alter item, & ipſe celebris hoc genere laudis, ac velut æmulus Antonii. Porrò quemadmodum inter philoſophos, ſi quando conveniunt, proponi ſolent queſtiunculæ de rebus naturæ; ità hîc ſtatim nata eſt quæſtio, quænam eſſet hominis pars honeſtiſſima. Alius divinabat oculos, alius cor, alius cerebrum, alius item aliud; & ſuæ quiſque divinationis rationem adferebat. Antonius juſſus dicere ſententiam, dixit os ſibi partem videri omnium honeſtiſſimam, & addidit cauſam neſcio quam. Tum alter ille, ne quid ipſi conveniret cum Antonio, reſpondit, eam partem quà ſedemus ſibi videri honeſtiſſimam. Cùm id videretur omnibus abſurdum, attulit hanc cauſam, quod is diceretur vulgò honoratiſſimus qui primus conſideret; hoc honoris competere parti quàm dixiſſet. Applauſum eſt huic ſententiæ,

entiæ, & risum est affatim. Placuit homo sibi de hoc dicto, risusque est in eo certamine victus Antonius. Dissimulavit Antonius, qui non ob aliud detulerat ori primum honestatis laudem, nisi quod sciret illum velut æmulum suæ gloriæ diversam partem nominaturum. Post dies aliquot cùm rursus iterque vocatus esset ad idem convivium, ingressus Antonius offendit æmulum cum aliis aliquot confabulantem, dum adornatur cœna; & aversus emisit clarum ventris crepitum ante faciem alterius. Ille indignatus, Abi, inquit, scurra; ubinam didicisti mores istos? Tum Antonius, Etiam indignaris? inquit. Si te salutâssem ore, resalutâsses: nunc te saluto parte corporis, vel te Judice, omnium honestissima, & scurra vocor. Sic recuperavit priùs amissam gloriam Antonius. Diximus omnes; nunc supereſt ut pronunciet judex. *Ge.* Id faciam, sed non priùs quam suum quisque cyathum ebiberit. En, auspicor: sed *Lupus in Fabula*. *Po.* Haud lævum omen adfert Levinus Panagathus. *Lev.* Quid actum est inter tam lepidos congerrones? *Po.* Quid aliud? certatum est fabulis, donec lupus intervenires. *Lev.* Huc igitur adsum ut perficiam fabulam, volo vos omnes cras apud me prandere prandium Theologicum. *Ge.* (*a*) Scythicum promittis convivium. *Lev.* (*b*) Αυτὸ δείξει. Nisi fatebimini hoc fuisse vobis fabuloso convivio jucundius, non recuso dare pœnas in cœna. Nihil jucundius quam cùm seriò tractantur nugæ.

a Id est, tristis.

b Id est, *ipsa resindicabit*. Vide proverbium.

ARGUMENTUM.

Puerpera ob masculum partum magis gaudet. Mos, impius tyrannus. Mulier contendit, se non esse marito suo inferiorem. Dignitas utriusque comparatur. Lingua invictum mulieris telum. Nutricem non debere esse aliam quam ipsam matrem. Non est mater quæ gignit, sed quæ nutrit. Ipsæ feræ fœtus suos lacte suo nutriunt. Lac sæpe nutricum infantis ingenium & corporis habitudinem vitiat. Animus quorundam malè habitat. Cato primam felicitatis partem judicabat bene habitare. Vix femmater est quæ recusat alere quod peperit. Mater talis dicitur à μητρεῖν. Breviter, præter multarum naturalium rerum cognitionem, multa occurrunt hic moralia.

EUTRAPLUS, FABULLA.

Eu. SAlva sit optima Fabulla. *Fa.* Salve multùm, Eutrapele. Sed quid tandem novæ rei accidit, quòd nunc salutator insolens adveneris, quem hoc triennio toto nemo nostrûm vidit? *Eu.* Dicam: fortè præteriens has ædes vidi (*c*) corniceṃ obvinctam candido linteo; demirabar quid esset causæ. *Fa.* Adeóne hospes es in hac regione, ut ignores hoc esse symbolum puerperii in ædibus? *Eu.* Eho, annon pro-

c Circulum ferreum, aut aliquid hujus loco additum ostio, quo pulsetur, Græci Κόρυναν vocant, vel ob figuram, vel ob garrulitatem.

prodigium est videre cornicem albam ? Sed extra jocum, sciebam maximè ; verùm suspicari non potui te, puellam vixdum ingressam decimum sextum annum, tam matutè didicisse difficillimam artem gignendi liberos, quam ægrè discunt quædam ante annos triginta. *Fa.* Ut tu semper es quod diceris ! Eutrapele. *Eu.* Ut nunquam deest Fabullæ fabula ! Demiranti igitur commodùm occurrit Polygamus. *Fa.* Is qui nuper extulit uxorem decimam ? *Eu.* Is ipse ; sed, quod te fugit, opinor, rursum tam ambitiosè procum agit, quasi hactenus vixerit cœlebs. Hic percontanti quid accidisset novæ rei, Muliebre corpus, inquit, in his ædibus per medium sectum est in duo. Ob quod, inquam, facinus ? Si verum est, inquit, quod rumore populari jactatur hic, materfamilias, sustinuit deglubere maritum suum ; simúlque cum risu subduxit sese. *Fa.* Homo craſse facetus. *Eu.* Ego me protinus intrò conjicio, tibi felicem partum gratulaturus. *Fa.* Salutem mihi gratulare, si voles, Eutrapele ; felicem partum tum gratulaberis, cùm quod enixa sum videris de se præbere specimen boni viri. *Eu.* Pie tu quidem & vere, mea Fabulla. *Fa.* Nullius Fabulla sum, nisi Petronii. *Eu.* Uni quidem Petronio paris, at non uni vivis, opinor. Cæterùm hoc quoque gratulor, quòd puerum enixa es. *Fa.* Sed quàs ob causas felicius judicas peperisse masculum quàm fœminam ? *Eu.* Quin tu potiùs, Fabulla Petronii, (jam enim vereor mea dicere) illud mihi expedi, quas ob causas vos magìs gaudetis perperisse masculos quàm fœminas. *Fa.* Quid aliæ sentiant, nescio ; ego nunc me gaudeo peperisse masculum, quia sic visum est Deo : si maluisset ille puellam, maluissem & ipsa. *Eu.* An putas Deo tantum esse otii, ut etiam parturientibus obstetricetur ? *Fa.* Quid agat ille potiùs, Eutrapele, quàm ut propagatione servet quod condidit ? *Eu.* Quid agat ? ô bona. Imò, ni Deus esset, non arbitror sufficturum tot negotiis. Exsulat Chriſtiernus Danorum rex, pius Evangelii fautor : Franciscus Galliarum rex hospes est Hispaniarum, nescio quàm ex ipsius animi sententia, vir certè dignus meliore fortunâ : Carolus molitur monarchiæ proferre pomœria : Ferdinandus rerum suarum satagit in Germania : (*a*) Bulimia pecuniarum urget aulas omnes : periculosos motus concitant agricolæ, nec tot stragibus ab instituto deterrentur : populus meditatur (*b*) Anarchiam ; periculosis factionibus collabitur Ecclesiæ domus ; hinc atque hinc distrahitur illa Jesu tunica inconsutilis : Vinea Domini non ab uno jam apro vastatur, simúlque peri-

a Summa fames, ut alias dictum.

b Cum nullo principe tumultuatur populus.

ridlitatur ſacerdotum cum decimis autoritas, Theologo-
um dignitas, monachorum majeſtas: nutat confeſſio, va-
llant vota, labaſcunt leges Pontificiæ, vocatur in diſcri-
ben Euchariſtia, exſpectatur Antichriſtus, totus orbis par-
rit neſcio quid magni mali. Interim ſuperant & immi-
ent Turcæ, nihil non populaturi, ſi ſucceſſerit quod agunt:
tu rogas quid agat potiùs? Imò tempus arbitror, ut ſuo
oque regno proſpiciat in tempore. *Fa.* Quod hominibus
idetur maximum, id fortaſſe videtur Deo nullius momen-
. Sed ab hac fabula Dei perſonam, ſi vis, ſecludamus. Die
æ te cauſæ moveant, ut felicius exiſtimes peperiſſe ca-
ulum quàm catellam. *Eu.* Piæ mentis eſt, hoc judicare op-
imum quod dedit Deus citra controverſiam optimus. Ve-
ùm ſi Deus tibi daret poculum cryſtallinum, nonne ma-
imas ageres gratias? *Fa.* Agerem. *Eu.* Quid ſi idem daret
itreum, num pares ageres? Sed vereor ne tibi moleſtiam
feram pro ſolatio, hæc apud te philoſophans. *Fa.* Imò Fa-
ultæ nihil eſt jam à fabulis periculi. Jam quartam hebdo-
adam decumbo, ſatiſque valeo vel ad lectam. *Eu.* Quin igi-
ur è nido provolas? *Fa.* Vetuit rex. *Eu.* Qui rex? *Fa.* Imò
yrannus. *Eu.* Qui? quæſo. *Fa.* Syllabâ dicam, Mos. *Eu.* Heu!
Quàm iſte rex multa præter æquum exigit? Pergamus igi-
ur philoſophari de cryſtallo & vitro. *Fa* Marem, uti con-
icio, naturâ præſtantiorem ac firmiorem judicas quàm
eminam. *Eu.* Sic arbitror. *Fa.* Nimirum viris authoribus.
Num igitur viri vivaciores ſunt quàm fœminæ? num à
morbis immunes? *Eu.* Nequaquam, ſed in genere viribus
antecellunt. *Fa.* Sed ipſi rurſus ſuperantur à camelis. *Eu.* Imò
prior creatus eſt maſculus. *Fa.* Prior conditus eſt Adam
quàm Chriſtus. Et ſolent artifices in poſterioribus ſeipſos
vincere. *Eu.* At Deus mulierem viro ſubjicit. *Fa.* Non
ſtatim melior eſt qui imperat, & nuptam ſubjicit, non fœ-
minam: ac rurſus nuptam ità ſubjicit, ut cùm utrique ſit
poteſtas alterius, mulierem tamen velit viro morem gere-
re, non ut præſtantiori, ſed ut ferociori. Dic, Eutrapele,
uter infirmior, qui cedit alteri, an cui ceditur? *Eu.* Tibi qui-
dem hîc cedam, ſi mihi declaràris quid ſenſerit Paulus ſcri-
bens Corinthiis, cùm *viri caput* dicit eſſe *Chriſtum*, *mulie-
ris caput virum*: rurſus cùm *virum* dicit *imaginem & glori-
am Dei*, *mulierem gloriam viri*. *Fa.* Iſtud expediam, ſi mi-
hi declaràris, an ſolis viris datam ſit eſſe membra Chriſti.
Eu. Abſit: id quidem datum eſt omnibus hominibus per fi-
dem. *Fa.* Quî fit igitur, ut caput unum cùm ſit, non habe-

atur

atur omnibus membris commune? Deinde, cùm Deus hominem fingeret ad imaginem sui, utrùm hanc imaginem expresserit in corporis figura, an in animi dotibus? *Eu.* In animi dotibus. *Fa.* At in his quid tandem habent viri nobis præcellentius? In utro sexu plures iunt temulentiæ, rixæ, pugnæ, cædes, bella, rapinæ & adulteria? *Eu.* At soli nos bellum gerimus pro patria. *Fa.* Sed iidem sæpius deserto loco turpiter fugitis; nec semper pro patria, sed frequentiùs pro sordido salariolo deseritis uxorem & liberos, & pejores gladiatoribus, ultrò corpora vestra traditis inservilem necessitatem vel moriendi, vel occidendi. Jam ut maxime jactes mihi virtutem bellicam, nemo vestrûm, si semel esset expertus quid sit parere, non mallet decies in acie stare, quam subire semel quod nobis toties est experiendum. In bello non semper venitur ad manus; & si venitur, non in quavis exercitûs parte discrimen est. (*a*) Tui similes disponuntur in acie media, alius est in subsidiis, alius tuto sedet (*b*) post principia, denique, plurimòs servat deditio & fuga: nobis cominus cum morte conflictandum est. *Eu.* Ista non nunc primùm audio: verùm sùntne hæc vera quæ dicuntur? *Fa.* Nimiùm vera. *Eu.* Visne igitur, Fabulla, ut marito tuo persuadeam ne posthac te contingat? Nam eo pacto tuta fueris ab isto discrimine. *Fa.* Equidem nihil malim, si possis. *Eu.* Quid præmii feret orator hic, si persuaserit? *Fa.* Dabo decem linguas bubulas fumo duratas. *Eu.* Istas malim quam decem lingnas luscinarum. Non rejicio conditionem; verùm contractum hunc ratum esse nolim prius quam interceserit stipulatio. *Fa* Addatur, si libet, & si qua est alia cautio. *Eu.* Id fiet ex animi tui sententia post mensem exactum. *Fa.* Quin potiùs nunc fit ex animi mei sententia? *Eu.* Dicam; quia vereor ne post mensem non sit eadem animi tui sententia. Itaque & tibi solvendum esset duplex præmium, & mihi duplex esset sumenda opera, persuadendi, ac dissuadendi. *Fa.* Age, fiat ut voles. Sed interim perge demonstrare, quare viri sexus sit præstantior fœmineo. *Eu* Video te meditatam monomachiam; quamobrem in præsentia quidem consultius arbitror tibi concedere. Aggrediar alias, sed armatus, nec absque subsidiario milite. Nam ubi lingua res geritur, ne septem quidem viri pares sunt uni fœminæ. *Fa.* Nimirum hoc telo armavit nos natura; quanquam ne vos quidem elingues estis. *Eu.* Fortassis; sed ubi puellus? *Fa.* In conclavi proximo. *Eu.* Quid illic; coquit olus? *Fa.* Nugator! apud nutricem est. *Eu.* Quam mihi nutricem narras?

a Id est, ignaviores, ut numerum augeant. Nam alæ & cornua sustinent belli molem.

b Alludit ad illud Terentianum in Eunucho.

is? An est alia nutrix quàm ea quæ mater est? *Fa.* Quid-
? Vulgo fit. *Eu.* Pessimum mihi nominas authorem rei
ene gerendæ, vulgum, Fabulla. Vulgo peccant, vulgo ludi-
r alea, vul o commeatur ad fornices, vulgo fraudatur, pota-
ur, insanitur. *Fa.* Sic amicis visum est; centueruut enim par-
endum huic ætati tam teneræ. *Eu.* Atqui si natura dedit
ires ad concipiendum, haud dubie dedit & ad lactandum.
a. Probabile quidem est. *Eu.* Dic mihi, nonne sentis esse
uiciſſimum Matris vocabulum? *Fa* Sentio. *Eu.* Itaque, si
eri posset, patet eris aliam mulierem esse matrem tui partûs?
Fa. Minime gentium. *Eu.* Cur igitur volens plus quam di-
ndidatum matris nomen transferre in fœminam alienam?
Fa. Bona verba, Eutrapele; non divido filium, sola toraque
ium mater. *Eu.* Imò hîc tibi, Fabulla, reclamat in os ipsa
Natura. Cur terra dicitur omnium parens? An quod gignat
antum? Imò multo magis quòd nutriat ea quæ genuit.
Quod aqua gignit, in aquis educatur. In terra nullum ani-
mantis aut plantæ genus nascitur, quod eadem terra succo
uo non alat. Nec est ullum animantis genus quod non alat
uos fœtus. Ululæ, leones & viperæ educant partus suos; &
homines suos fœtus abjiciunt? Obsecro te, quid crudelius
iis qui prolem educationis tædio dicuntur exponere? *Fa.* Abo-
minanda dicis. *Eu.* Atqui non perinde factum abomi-
nantur homines. An non expositionis genus est, infantulum
tenerum, adhuc à matre rubentem, matrem spirantem, ma-
tris opem atque auxilium eâ voce implorantem quæ movere
dicitur & feras, tradere mulieri fortassis nec corpore salu-
bri nec moribus integris, denique cui pluris sit pecuniæ pau-
xillum quàm totus infans tuus? *Fa.* Delecta est mulier sa-
lubri corporis temperaturâ. *Eu.* Hoc medici certiùs judicent
quàm tu. Sed finge hîc illam tibi vel parem, vel aliquantò,
si vis, superiorem; an nihil interesse censes utrùm infans te-
nellus cognatum illum & familiarem hauriat succum, &
calore jam assueto foveatur, an alienis cogatur assuescere?
Triticum in aliud solum jactum degenerat in avenam aut
filiginem; vitis in alium collem translata mutat ingenium;
plantula revulsa à parente terra flaccescit, ac velut emori-
tur, eóque, quantum fieri potest, cum terra nativa transfe-
runt. *Fa.* Imò narrant plantas translatas & insitas exuere
sylvestre ingenium, & fructus edere generosiores. *Eu.* At
non protinus ut natæ sunt, ô bona. Veniet & olim hoc tem-
pus, si Deus voluerit, ut adolescentem tuum ableges ab æ-
dibus, literis jam ac severioribus disciplinis imbuendum;

Matris est tam lactare, nutrire, educare, quam-parere libe-ros.

Periculum a nutricibus.

quæ

quæ functio patris est potiùs quàm matris. Nunc ætatis nera fovenda est. Porrò cum ad salubritatem firmitatemque corporis plurimùm refert qualis sit alimonia, tum verò præcipuè quo succo tenerum illud ac molle corpusculum imbuatur. Nam hîc quoque locum habet illud Flacci dictum, *Quo semel est imbuta recens servabit odorem Testa diu*. *Fa.* De corpore non ità multùm laboro, modò sit animus qualem optamus. *Eu.* Pie tu quidem, sed parùm philosophicè. *Fa.* Quamobrem? *Eu.* Cur tu igitur quoties concidit holus, quereris aciem cultri retusam esse, & jubes exacui? Cur acum rejicis obtusâ cuspide, cùm ea res non adimat artem? *Fa.* Non deest ars, sed obstat instrumentum parùm idoneum. *Eu.* Cur quibus est opus oculorum acie, vitant lolium & cepas? *Fa.* Quia vitiant oculos. *Eu.* Nonne animus est qui cernit? *Fa.* Est, nam nihil vident exanimes. Sed quid agat faber vitiatâ securi? *Eu.* Agnoscis igitur corpus esse mentis organum? *Fa.* Apparet. *Eu.* Et fateris, vitiato corpore non agere animum, aut incommodiùs agere? *Fa.* Non dissimile veri dicis. *Eu.* Age, videor mihi nactus ingenium philosophicum. Finge igitur animum hominis demigrare in corpus galli gallinacei; num ederet vocem quam nunc edimus? *Fa.* Nequaquam. *Eu.* Quid obstaret? *Fa.* Quia desunt labra, dentes, & lingua similis; nec (*a*) epiglottis, nec tres adsunt (*b*) cartilagines à tribus motæ musculis, ad quas pertinent nervi à cerebro demissi, nec fauces, nec os simile. *Eu.* Quid si in corpus suis? *Fa.* Grunniret suillo more. *Eu.* Quid si in corpus cameli? *Fa.* Caneret ut canit camelus. *Eu.* Quid si in corpus asini, quod evenit Apuleio? *Fa.* Ruderet, opinor, ut asinus. *Eu.* Nimirum fatetur hoc ille, cùm cuperet inclamare Cæsarem, contractis quantum potuit labris (*c*) vix O sonuit; Cæsarem nullo pacto potuit exprimere. Idem cùm fabulam auditam, nè exciderit, describere cuperit, damnavit cogitationem tam asininam, cùm ungulas intueretur solidas. *Fa.* Et meritò. *Eu.* Ergò lippientibus oculis minùs videt animus; oppletis sordibus auribus, minùs audit; ubi cerebrum occupat pituita, minùs olfacit; ubi stupet membrum, minùs sentit; ubi malis humoribus vitiata est lingua, minùs gustat. *Fa.* Negari non potest. *Eu.* Non ob aliud, nisi quia vitiatum est organum. *Fa.* Arbitror. *Eu.* Nec inficiaris plerumque vitiari cibo potúque. *Fa.* Fateor; sed quid isthuc ad bonam mentem? *Eu.* Proinde quid lolium ad perspicaces oculos? *Fa.* Quia vitiat organum animi. *Eu.* Probè respondes. Verum illud expedi, unde fit quòd

a Est earuncula volubilis, nunc gulam claudens, nunc arteriam asperam.
b Vide Galenum de locis affectis.
c Hoc Apuleius, Lucianum se. quutus.

quòd alius alio celeriùs intelligit, ac tenaciùs meminit; alius alio citiùs iraſcitur, aut moderatiùs odit? *Fa.* Sic conſtitus eſt animus. *Eu.* Non ſic elabêris. Unde fit ut qui prius fuit ingenio celeri, felici memoriâ, poſtea fiat obliviosus ac tardus, ſive plagâ, ſive caſu, ſive morbo, ſive ſenio? *Fa.* Tu nunc mihi videre ſophiſtam agere. *Eu.* Proin tu contrà fac agas ſophiſtriam. *Fa.* Opinor hoc te velle dicere, quòd animus quemadmodum cernit & audit per oculos & aures, ità per organa quædam intelligit, meminit, amat, odit, iraſcitur, & placatur. *Eu.* Recte conjectas. *Fa.* Quæ tandem ſunt iſta organa? & ubi ſunt? *Eu.* Oculos ubi ſunt vides. *Fa.* Et aures, & nares, & palatum, ubi ſunt ſcio. Et toto corpore contactum eſſe video, niſi cùm ſtupor occupat membrum. *Eu.* Amputato pede, tamen intelligit animus. *Fa.* Intelligit, itidem & manu. *Eu.* At qui vehementem plagam accipit in tempus capitis aut in occipitium, concidit mortuo ſimilis, omnique ſenſu ſuo vacat. *Fa.* Iſtuc aliquoties vidi. *Eu.* Ex hoc colligis intra cranium eſſe intellectûs, voluntatis ac memoriæ organa, minùs quidem craſſa quàm ſunt aures & oculi, ſed tamen materialia. Quandoquidem & ſpiritus, quos habemus in corpore ſubtiliſſimos, corporales ſunt. *Fa.* An iſta quoque vitiantur cibo potúque? *Eu.* Maximé, *Fa.* Cerebrum procul abeſt à ſtomacho. *Eu.* Ita ſumma ſumarii pars abeſt à foco; tamen illi ſi inſideas, ſenties vaporem. *Fa.* Non experiar. *Eu.* At ſi mihi non credas, ſciſcitare è ciconiis. Itaque refert qui ſpiritus, qui vapores à ſtomacho ſubvolent in cerebrum & in organa mentis. Nam hi ſi crudi ſint ac frigidi, recidunt in ſtomachum. *Fa.* Næ, tu mihi metam deſtillatoriam deſcribis, quà ex floribus herbiſque ſuccum exhalentem excipimus. *Eu.* Haud ità male conjectas. Nam hepar, cui fel adhæret, ignis loco eſt, ſtomachus patellæ, cranium ſummæ metæ colophon, atque adeò, ſi vis, naſus fiſtulæ plumbeæ vice fungatur. Itaque ex hoc mutuo fluxu ac refluxu humorum naſcitur fere quicquid eſt morborum, ut varie delabitur varius humor, nunc in oculos, nunc in ſtomachum, alias in ſcapulas, interdum in cervicem, alióve. Quóque magis intelligas; Cur qui vino immodico ſeſe ingurgitant ſunt male memores? qui cibis aluntur ſubtiliorum ſpiritum, minùs torpent ingenio? Cur coriandrum memoriam emendat? Elleborus mentem purgat? Cur expletio vehemens epilepſim adducit, quæ ſtuporem adfert ſimul omnibus ſenſibus, quemadmodum & ſomnus profundus? Denique, ut immodica ſitis aut inedia

ingenii

ingenii memoriæque vim elidet in pueris; ità cibus immodicus in pueris gignit ingenii ſtuporem, ſi credimus Ariſtotelì, mimirum igniculo mentis velut obruto ingeſtâ materiâ. *Fa.* Eſtne igitur corporeus animus, ut a rebus corporalibus afficiatur? *Eu.* Animi rationalis natura non corrumpitur quidem ipſa, ſed organis vitiatis impeditur illius vis & actio; velut artifex fruſtra valet arte, ſi deſtituatur idoneis inſtrumentis. *Fa.* Quanta, quave ſpecie eſt animus? *Eu.* Ridicule percontaris de magnitudine aut figura, cùm fatearis incorporeum. *Fa.* Ego corpus intelligo quod ſentitur. *Eu.* Imo quæ non ſentiuntur perfectiſſima ſunt, veluti Deus & Angeli. *Fa.* Audio Deum & angelos ſpiritus appellari, at ſpiritum ſentimus. *Eu.* Hac voce literæ Sacræ ob rudes homines balbutiunt, Mentem ſignificantes puram ab omni commercio rerum ſenſibilium. *Fa.* Quid igitur intereſt inter angelum & animum? *Eu.* Hoc ipſum quod inter limacem & cochleam, aut, ſi mavis, teſtudinem. *Fa.* Corpus igitur domicilium eſt animi magis quàm inſtrumentum. *Eu.* Nihil vetat inſtrumentum adjunctum dici domicilium. Atque hac quidem de re variant philoſophorum ſententiæ. Sunt qui dicant corpus eſſe veſtem animæ, ſunt qui domicilium, ſunt qui inſtrumentum, ſunt qui harmoniam. Horum quodcunque dixeris, conſequitur actiones animi corporis affectionibus impediri. Primùm, ſi quod veſtis eſt corpori, idem corpus eſt animo, quantum ad corporis valetudinem faciat veſtis declaravit Hercules: nè quid de coloribus, aut pilorum pelliúmque generibus referam. Cæterum an eadem anima ſufficiat pluribus corporibus deterendis, quemadmodum corpus multas deterit veſtes, viderit Pythagoras. *Fa.* Non incommodum foret, ſi juxta Pythagoram liceret ut veſtibus, ità corporibus mutatoriis uti; ſic, ut menſibus hybernis ſumeretur corpus obeſum craſſæque texturæ, æſtivis rarius & gracilius. *Eu.* Atqui parùm, opinor, eſſet commodum, ſi quemadmodum multis veſtibus detritis, tandem & corpus deterimus; ita multis corporibus detritis, tandem & anima ſeneſceret deficerétque. *Fa.* Non ſané. *Eu.* Jam quemadmodum ad corporis ſalubritatem agilitatémque refert quà veſte ſit amictum, ità refert quod corpus circumferat anima. *Fa.* Profectò ſi corpus veſtis eſt animæ, video multos homines admodum varie cultos. *Eu.* Sic eſt, & tamen nonnulla pars hujus rei ſita eſt in nobis quàm commodè veſtiatur anima. *Fa.* Valeat igitur veſtis; dic aliquid de domicilio. *Eu.* Atqui nè quod dico tibi

videatur

videatur commentum, Fabulla, ipse Dominus Jesus suum corpus *templum* appellat: & Petrus Apostolus suum corpus *tabernaculum* appellat. Nec defuerunt qui corpus dixerunt animæ sepulchrum, σῶμα dictum arbitrantes quasi σῆμα· alii carcerem mentis appellârunt, nonnulli prædium, velut arcem munitam. Quorum animus est undiquaque purus, in templo habitat. Qui non tenentur amore rerum corporalium, horum animus agit in tabernaculo, libenter exsiliturus est vocet imperator. Qui prorsus excæcati sunt vitiis spurcissimis, ut nunquam aspirent ad auram libertatis Evangelicæ, horum animus jacet in sepulchro. Cæterùm qui molestè luctantur cum vitiis, nec adhuc possunt quod volunt, horum animus habitat in carcere, subinde clamans ad liberatorem, omnium, *Educ de carcere animam meam, ut confiteatur nomini tuo, Domine.* Qui gnaviter pugnant cum Satana, vigilantes & excubantes adversus insidias illius qui *circumit ut Leo quærens quem devoret*, horum animus versatur in præsidio, unde injussu imperatoris non licet discedere. *Fa.* Si corpus est animi domicilium, plurimos video quorum animus male habitat. *Eu.* Sic est, videlicet in ædibus perstillantibus, opacis, ventis omnibus obnoxiis, fumosis, pituitosis, laceris, ac ruinosis, denique putribus & infectis. Et tamen Cato primam felicitatis partem judicat, *Bene habitare.* *Fa.* Tolerabilis res, si liceret in aliud immigrare domicilium. *Eu.* Emigrare non licet, nisi cum evocat * locator. Veruntamen si non licet emigrare, licet arte curâque nostrâ domicilium animi commodius reddere; quemadmodum in ædibus mutantur fenestræ, attollitur solum, incrustantur aut convestiuntur tabulatis parietes, situs igni suffitúque purgatur. Id in senili corpore jamque ruinam minitante difficillimum est. Plurimùm autem conducit si puerile corpus ab ipso protinus ortu sicut oportet curetur. *Fa.* Tu quidem matrem ac nutricem medicam esse jubes. *Eu.* Planè jubeo, quod attinet ad delectum ac moderationem cibi potûsque, motûs, somni, balneorum, unctionum, frictionum, vestitûs. Quàm multos esse censes qui gravissimis morbis ac vitiis obnoxii sunt, epilepsiæ, gracilitati, imbecillitati, surditati, fractis lumbis, distortis membris, infirmo cerebro, stupori mentis, non ob aliud nisi quod à nutricibus indiligenter curati sunt? *Fa.* Demiror te non pro pictore factum fuisse Franciscanum, qui tam bellè concioneris. *Eu.* Ubi te Claranam videro, cum ego tibi Franciscanus concionabor. *Fa.* Ego sanè libens scire cupiam quid sit Anima,

Bene habitare prima felicitatis pars.

* Significat esse conductitium.

de qua tam multa audimus dicimúſque, cùm nemo viderit. *Eu.* Imò nemo non videt cui ſunt oculi. *Fa.* Video pictas animas infantuli ſpecie. Verùm cur non adduntur alæ, quemadmodum angelis? *Eu.* Quoniam delabentibus è cœlo fractæ ſunt alæ, ſiqua Socraticis fabulis habenda fides. *Fa.* Quomodo igitur ſubvolare dicuntur in cœlum? *Eu.* Quoniam fides & charitas faciunt ut illis renaſcantur alæ. Has alas petebat ille pertæſus domicilium ſui corporis, dum clamat, * *Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo & requieſcam?* Nec enim alias alas habet anima, cùm ſit incorporea, nec ullam habet ſpeciem quæ corporeis oculis ſit conſpicua; ſed certiùs cernuntur ea quæ videmus animo. Crediſne Deum eſſe? *Fa.* Maximé. *Eu.* At nihil minùs videri poteſt quam Deus. *Fa.* Videtur in rebus conditis. *Eu.* Itidem videtur animus ex actione. Si quæris quid agat in corpore vivo, contemplare corpus exanime. Cùm vides hominem ſentire, cernere, audire, moveri, intelligere, meminiſſe, ratiocinari certiùs vides animam adeſſe quam nunc vides hunc cantharum: poteſt enim falli ſenſus unus; tot argumenta ſenſuum non fallunt. *Fa.* Proinde, ſi non potes oſtendere animam, ſic illam notis quibuſdam pinge quaſi mihi velis deſcribere Cæſarem quem nondum vidi. *Eu.* Ariſtotelis definitio in promptu eſt. *Fa.* Quæ? Nam aiunt iſtum eſſe probum rerum omnium depictorem. *Eu. Anima eſt actus corporis organici, phyſici, vitam habentis in potentia.* *Fa.* * Cur *actum* vocat potiùs quàm *iter* aut *viam*? *Eu.* Non hîc cavetur aurigis aut equitibus, ſed animæ ratio definitur. Et *actum* vocat formam, cujus natura eſt *agere*, cùm materiæ ratio ſit *pati*. Omnis autem corporis motus naturalis ab animo proficiſcitur. Eſt autem variis corporis motus. *Fa.* Intelligo. Sed cur addit *organici*? *Eu.* Quoniam anima nihil agit niſi per organa, hoc eſt, inſtrumenta corporis. *Fa.* Cur addit *phyſici*? *Eu.* Qui Dædalus fruſtrà fingeret tale corpus. Ideoque addit *vitam habentis in potentia.* Forma non agit in quidvis, ſed in materiam capacem. *Fa.* Quid ſi angelus immigraret in corpus hominis? *Eu.* Ageret quidem, ſed non per organa naturalia, nec vitam daret corpori, ſi abeſſet anima. *Fa.* Habeónc jam totam animæ rationem? *Eu.* Habes Ariſtotelicam. *Fa.* Equidem accepi celebrem eſſe philoſophum; & vereor ne ſapientum centuriæ mihi ſcribant hæreſeos dicam, ſi quid refrager. Alioqui quicquid adhuc dixit de anima hominis competit in aſinum & bovem. *Eu.* Imò in ſcarabeum quoque & limacem.

Fa. Quid

* pſal. 54.

* Græcis eſt ἐντελέχεια vocabulum Philoſophis peculiare. Sed Fabulla detorquet ad juriſconſultos, qui diſtinguunt inter *iter*, *actum*, & *viam*.

Fa. Quid igitur interest inter animam bovis & hominis? *Eu.* Qui dicunt animam nihil aliud esse quam harmoniam qualitatum corporis, faterentur non ita multum interesse, videlicit, harmonia solutà perire animas utriusque. Ne ratione quidem distinguitur bovis ab hominis anima, sed quòd boum minùs sapit, quam hominum; quemadmodum videre est & homines qui minùs sapiunt quàm bos. *Fa.* Næ isti bubulam habent mentem. *Eu.* Attamen illum ad te pertinet, quòd pro testudinis qualitate modulatior est harmonia. *Fa.* Fateor. *Eu.* Nec parvi refert ex quo ligno quàve figurà sit facta testudo. *Fa.* Verisimile dicit. *Eu.* Nec ex quorumlibet animantium intestinis fiunt canoræ fides. *Fa.* Audivi. *Eu.* Atque hæ quidem ex aëris circumfusi madore aut siccitate laxantur, contrahuntur, nonnunquam & rumpuntur. *Fa.* Isthuc vidi non semel. *Eu.* Hìc igitur potes opem præstare non vulgarem infantulo tuo, ut animus illius testudinem habet bene temperatam miniméque vitiatam, nè laxa sit segnitie, ne stridula sit iracundià, ne rauca sit temulentià. Nam hos affectus inserit in nobis nonnunquam educatio victúsque ratio. *Fa.* Admonitionem accipio; sed exspecto quo pacto tuearis Aristotelem. *Eu.* Ille quidem descripsit in genere animam animantem, vegetantem ac sentientem. Anima dat vitam, sed non protinus animal est quod vivit. Vivunt enim, & senescunt, & moriuntur arbores, at non sentiunt: quanquam his quoque nonnulli sensum tribuunt * stupidum. In adhæsis vix deprehenditur sensus: In spongia deprehenditur ab avulsoribus; in arboribus materiarum cæsores sensum comperiunt, si quid illis credimus. Aiunt enim, si palmà ferias truncum arboris quam velis cædere, quemadmodum fere solent materiarii, difficiliùs arbor inciditur, ut semet contraxit metu. Quòd autem vivit ac sentit, animal est. Nihil autem prohibet esse vegetabile quod non sentit, veluti fungi, betæ, caules. *Fa.* Ista si vivunt utcunque, si sentiunt utcunque, si moventur cùm adolescunt, quid prohibet eadem dignari animalis cognomine? *Eu.* Non ita visum est majoribus, neque nobis fas est ab illorum placitis discedere, ac nè refert quidem ad hoc quod nunc agimus. *Fa.* Atqui non feram eandem esse animam scarabei & hominis. *Eu.* Non est eadem, ô bona, sed ratio quadantenus communis est. Animat, vegetat, sensibile reddit corpus tuum anima tua. Idem agit scarabei anima in suo corpore. Nam quòd quædam aliter, aut aliud agit anima hominis quam scarabei, partim in causa est materia,

* Hoc sensit Pythagoras; nec omnino dissimile veri est.

teria. Non canit, non loquitur ſcarabeus, quia caret organis ad hæc idoneis. *Fa.* Illud igitur dicis, ſi anima ſcarabei demigraret in corpus hominis, idem ageret quod agit anima humana. *Eu.* Imò ne ſi mens quidem angelica quemadmodum dixi. Nihil autem intereſt inter angelum & animam humanam, niſi quòd hominis anima in hoc condita eſt ut agat corpus humanum naturalibus organis inſtructum, quemadmodum anima ſcarabei non movet niſi corpus ſcarabei: angelus non in hoc conditus eſt ut animet corpus, ſed ut abſque corporalibus organis intelligat. *Fa.* Num idem poteſt anima? *Eu.* Poteſt quidem a corpore ſemota. *Fa.* Non eſt igitur ſui juris dum eſt in corpore. *Eu.* Non profectò, niſi ſi quid accidat præter communem naturæ curſum. *Fa.* Verùm tu mihi pro una anima plures animas effudiſti, animantem, vegetantem, ſenſibilem, intelligentem, memorem, volentem, iraſcentem, concupiſcentem. Mihi ſatis erat una. *Eu* Ejuſdem animæ diverſæ ſunt actiones: ex his varia ſortitur cognomina. *Fa.* Non ſatis aſſequor quod dicis. *Eu.* At faciam ut aſſequaris. Tu in cubiculo es uxor, in officina es textrix aulæorum, in taberna es aulæorum venditrix, in culina es coqua, inter famulos & famulas es domina, inter liberos es mater; & tamen hæc omnia es eadem in domo. *Eu.* Satis tu quidem pingui Minervâ philoſopharis. Sic igitur eſt animus in corpore quemadmodum ego in domo? *Eu.* Sic. *Fa.* Atqui dum ego texo in officina, non coquo in culina. *Eu.* Neque enim tu es anima tantùm, ſed anima corpus circumferens: corpus autem non poteſt ſimul pluribus ineſſe locis; anima, quoniam eſt forma ſimplex ſic eſt in toto corpore, ut in ſingulis corporis partibus ſit tota, quamvis non idem agat per omnes partes, nec eodem modo pro quomodolibet affectas. Nam ſapit ac meminit in cerebro, iraſcitur in corde, concupiſcit in hippate, audit in auribus, cernit in oculis, olfacit in naribus, guſtat in palato & lingua, ſentit in omnibus partibus corporis quæ nervaceum aliquid habent adjunctum: neque enim ſentit in pilis nec ſummis unguibus; ac nè pulmo quidem per ſe ſentit, nec hepar, fortaſſe nec lien. *Fa.* Proinde in quibuſdam partibus animat tantùm ac vegetat. *Eu.* Ità videtur. *Fa.* Si in uno homine facit hæc omnia eadem anima, conſequitur ut fœtus in utero materno ſtatim ut augeſcit, quod eſt vitæ ſignum, ſimul & ſentiat & intelligas; niſi forte unius hominis initio plures ſunt animæ, deinde cæteris cedentibus, una peragit omnia. Ità ut primùm homo fuerit planta, mox animal,

mal postremò homo. *Eu.* Quod dicis, fortasse, non absurdum videatur Aristoteli. Nobis probabilius est, simul cum vita infundi rationalem animam, sed quæ, velut igniculus, immersa materiæ supra modum humidæ nondum queat exserere vires suas. *Fa.* Animus igitur illigatus est corpori quod agit movétque? *Eu.* Non aliter quam testudo domui quam circumfert. *Fa.* Eam movet quidem, sed sic ut simul moveatur; quemadmodum gubernator flectit navem quò vult, sed ipse interim cum navi movetur. *Eu.* Imò quemadmodum sciurus volvit caveam rotatilem, mobilis interim & ipse. *Fa.* Sic & afficit anima corpus, ac vicissim afficitur. *Eu.* Sanè quod ad operationes attinet. *Fa.* Ergò quod ad naturam pertinet, par est anima morionis animæ Solomoniis. *Eu.* Nihil absurdum. *Fa.* Itaque pares sunt & angeli, quandoquidem carent materiâ, quæ parit, ut ais, inæqualitatem. *Eu.* Jam satis philosophiæ. Quin potiùs hæc Theologos torqueant; nos hoc agamus quod cœpimus. Si tota mater esse vis, cura corpusculum infantuli tui, quò posteaquam sese explicuit ex vaporibus mentis igniculus, bonis & commodis organis utatur. Quoties audis puerum tuum vagientem, crede illum hoc abs te flagitare. Cùm vides in pectore duos istos veluti fonticulos turgidos, ac lacteo liquore vel suapte sponte manantes, crede naturam admonere te tui officii. Alioqui cùm infans jam fari meditabitur, ac blandâ balbutie te *Mammam* vocabit, quâ fronte hoc audies ab eo cui mammam negâris, & ad conductitiam mammam relegâris, perinde quasi capræ aut ovi subjecisses? Ubi jam erit fandi potens, quid si te pro matre vocet semimatrem? Virgam expedies, opinor. Atqui vix semimater est quæ recusat alere quod peperit. Potior genituræ pars est nutricatio teneri puelli. Aliter enim non solùm lacte, sed & fragrantiâ materni corporis: requirit eundem liquorem jam notum & familiarem, quem hausit in corpore, & unde coaluit. Atque ego quidem sum in hac sententia, ut existimem in pueris ex lactis natura & indolem vitiari, non aliter quàm in frugibus & plantis terræ succus mutat ingenium ejus quod alit. An putas temerè vulgò dici, *Iste malitiam cum lacte nutricis imbibit*? Nec illud quidem opinor quòd à Græcis dici solet, *Ut nutrices*, cùm significant aliquem malè pasci: paululum enim prænansi in os inserunt infantis, maximam partem deglutiunt ipsæ. Proinde nè peperit quidem quæ quod enixa est mox abjicit. Isthuc enim abortire est, non parere. Et in tales fœminas mihi competere

Nutricem adsciscere infantulo est *exponere*.

Græcorum videtur Etymologia, qui μὴ τιθῆναι dici putant à μὴ τηρεῖν, hoc est, *à non seruando*. Nam prorsus conductitiam nutricem infantulo adhuc à matre tepenti adsciscere, genus est expositionis. *Fa.* Accederem, ni delecta esset mulier in qua nihil desideres. *Eu.* Ut nihil referat quod lac bibat mollis infantia, quam salivam cum præmanso cibo deglutiat; ut talis contigerit nutrix qualem haud scio an ulla reperiatur; an putas ullam esse quæ nutricationis omne tædium devorare possit quemadmodum mater sordes, assessiones, vagitus, morbos, servandi nunquam satis diligentem curam? Si est quæ pariter amet ut mater, erit quæ pariter curet. Quin & illud fiet, ut segniùs amet te filius, nativâ illâ charitate velut in duas matres distracta; nec tu simili pietate ducêris erga filium, ut jam grandior minùs libenter sit obtemperaturus jussis tuis; & tu frigidiùs illius curam habitura, in cujus moribus fortasse videbis nutricem. Præcipuus autem discendi gradus est mutuus inter docentem ac discentem amor. Ergò si nihil decesserit illi nativæ pietatis fragrantiæ, faciliùs illi instillabis præcepta rectè vivendi. Neque enim hîc parùm valet mater, vel ob hoc quòd materiam tractet mollissimam & in omnia sequacem. *Fa.* Ut video, non tam facilis est res peperisse quam vulgùs existimat. *Eu.* Si mihi parùm habes fidei, en tibi Paulus aperte de muliere loquens, *Salva*, inquit, *fiet per liberorum generationem*. *Fa.* Salva est igitur quæ peperit? *Eu.* Nequaquam, sed addit, *Si liberi permanserint in fide*. Nondum absolvisti genitricis munus, nisi primùm tenerum corpusculum filii, mox animum æquè mollem rectâ educatione finxeris. *Fa.* Atiqui isthuc matribus in manu non est, ut filii perseverent in pietate. *Eu.* Fortassis; sed tantum habet momenti vigilans admonitio, ut Paulus existimet matribus imputandum si liberi degenerent à piis moribus. Denique si præstiteris quod in te situm est, Deus opem suam conjunget cum tua diligentia. *Fa.* Mihi quidem, Eutrapele, tua persuasit oratio, si queas itidem persuadere parentibus & marito. *Eu.* Isthuc ad me recipio, modò tu me tuo juves suffragio. *Fa.* Polliceor. *Eu.* Sed licétne videre puellum? *Fa.* Licet maximé. Heus, Syrisca, voca nutricem una cum infante. *Eu.* Scitus admodum puer. Vulgò dicitur veniam deberi primùm experienti. At tu primâ statim experientiâ summam artis expressisti. *Fa.* Non est sculptilis imago, ut arte sit opus, *Eu.* Verum, sed fusile sigillum est. Utcunque

res

res habet, feliciſſimè cecidit: utinam pari felicitate cadant imagines quas intexis aulæis. *Fa.* At tu contra feliciùs pingis quàm gignis. *Eu.* Sic viſum eſt naturæ cum omnibus paria facere. Quam ſolicita eſt natura ne quid pereat! Duos homines in uno repræſentavit; naſus & oculi patrem referunt, frons ac mentum matrem exprimunt. An tu poſſes hoc tam charum pignus alienæ fidei concredere? Mihi bis crudeles videntur eſſe quæ id facere ſuſtinent. Quandoquidem non ſolùm faciunt id infantis quem ablegant periculo, verùm etiam ſuo, propterea quòd in his lac averſione corruptum ſæpenumero periculoſos morbos pariat. Itaque fit, ut dum unius formæ corporis conſulunt, parùm conſulant duorum corporum vitæ: dumque cavent ne contingat præproperum ſenium, conjiciunt ſeſe in mortem præproperam. Quod eſt inditum puero nomen? *Fa.* Cornelius. *Eu.* Hoc erat nomen avi paterni. Utinam virum integerrimum & moribus nobis referat. *Fa.* Dabitur opera, quod quidem in nobis erit. Sed heus, Eutrapele, unum quiddam obnixè te rogàrim. *Eu.* Imò puta me tuum eſſe mancipium; imperabis, & impetrabis quæ voles. *Fa.* Proinde non priùs te (*a*) manumittam quàm hoc mihi beneficium cœptum abſolvas. *Eu.* Quodnam? *Fa.* Ut præſcribas mihi primùm, quibus rationibus queam infantis valetudini conſulere: deinde, cùm erit firmior, quibus rudimentis ad pietatem præparandus ſit rudis animus? *Eu.* Id faciam lubens pro mea quidem ſapientia, ſed proximo colloquio; nunc orator adeo maritum ac parentes. *Fa.* Precor exorator ut ſies.

a Quia ſe dixerat mancipium.

ARGUMENTUM.

Ogygius, religionis cauſa peregrinatus, redit ſuperſtitionibus plenus. Divum Jacobum Compoſtellanum ſalutarat, quo illum voto uxor & ſocius obligarant. Sancti tunc temporis frigidius coli cæperunt. Qua de re Virgo Maria ſcribit Epiſtolam plenam querelis, de neglecto Divorum cultu. Mendacium de Equite ſeruito oppetente Virginis, dilatando anguſtiſſimam partem qua erat lapſus. Lac Virginis B. D. Bernardus fingitur ſuxiſſe lac ex eadem B. Virginis mamma quæ puer Jeſus. Nova gemma bufonites: gemmarum varia natura. Thomæ Becketti tumulus Cantuariæ. Prodigioſam templorum magnificentiam, luxuriem & divitias perſtringit. Nautarum mores & ſcelera carpit. Abſurditas oſculandi ſanctorum reliquias, calceos, ſubligaria. Sancti aſſimilantur ovibus.

MENEDEMUS, OGYGIUS.

Me. QUid hoc novæ rei? Nonne Ogygium vicinum meum video, jam totos ſex menſes non viſum cuiquam? interiſſe rumor erat. Ipſus eſt, niſi prorſus hallucinor,

nor. Adibo, ac salvere jubebo. Salvus sis, Ogygi. *Og.* Salve & tu, Menedeme. *Me.* Quæ regio te nobis reddidit incolumem? nam tristis rumor hîc sparserat te navigâsse Stygiam paludem. *Og.* Imò gratio superis, sic interim valui, ut vix unquam antehac melius. *Me.* Ità semper vanitatis coarguas ejusmodi rumores. Sed quid isthuc ornatus est? obsitus es conchis (*a*) imbricatis, stanneis ac plumbeis imaginibus oppletus undique, (*b*) culmeis ornatus torquibus; brachium habet (*c*) ova serpentum. *Og.* Visi divum Jacobum Compostellanum, & hinc reversus. Virginem Parathalassiam, apud Anglos percelebrem: quin potiùs hanc revisi; num annos ante tres inviseram. *Me.* Animi gratiâ, ut arbitror. *Og.* Imò religionis causâ. *Me.* Istam, opinor, religionem docuerunt te Græcæ literæ. *Og.* Mater uxoris voto sese obstrinxerat, ut si filia peperisset masculum vitalem, ego divo Jacobo præsens præsenti salutem dicerem, & gratias agerem. *Me.* Salùtâsti divum tuo duntaxat & socrûs nomine? *Og.* Imò totius familiæ verbis. *Me.* Equidem arbitror nihilo minus salutis futurum fuisse familiæ, etiamsi Jacobum insalutatum reliquisses. Sed obsecro, quid respondit agenti gratias? *Og.* Nihil, sed offerenti munus visus est arridere, & capite leviter annuere; simúlq; porrexit hoc imbricatum putamen. *Me.* Cur ista potius donat quam alia? *Og.* Quoniam his abundat, suggerente vicino mari. *Me.* O benignum divum, qui & obstetricatur parturientibus, & operam dat hospitibus! Verùm quodnam isthuc novum vovendi genus, ut otiosus aliis laborem imponat aliquis? Si tu te voto astringeres, ut si quod ageres feliciter cederet, ego jejunarem bis in hebdomade, an credis me facturum quod vovisses? *Og* Non credo, etiamsi tu ipse tuo nomine vovisses. Nam tibi divis (*d*) os oblinere ludus est. At socrus est, mos gerendus erat. Nôsti mulierum affectus, & meà quoque referebat. *Me.* Si non præstitisses votum, quid erat periculi? *Og.* Non poterat me divus vocare in jus fateor; sed poterat in posterum esse surdus ad vota mea, aut tacitus aliquid calamitatis immittere in meam familiam. Nôsti principum mores. *Me.* Dic mihi, quid valet agitque vir opimus Jacobus? *Og.* Multò frigidiùs solito. *Me.* Quid est in causa? senium? *Og.* Nugator! scis divos non senescere. Verùm hæc nova persuasio quæ latè per orbem divagatur facit ut infrequentiùs salutetur solito: & si qui veniunt, salutant tatùm, nihil, aut quàm minimum, donant, dictitantes eam pecuniam rectiùs collocari in egenos. *Me.*

a Id est, imbricum specie variegatis. Vide Plinium, lib. 9. cap. 35. de mira varietate concharum.

b E stramine factis.

c Significat globulos quibus utuntur ad numerandas preces: sic enim ova serpentum, cum prodeunt, cohærent.

d Pro fallere. Vide Chiliades.

(*a*) Im-

(a) Impia persuasio! *Og.* Itaque tantus Apostolus, qui solet totus gemmis & auro fulgere nunc stat ligneus, vix sebacem habens candelam *Me.* Si verum est quod audio, periculum est nè reliquis divis idem veniat usu. *Og.* Imo circumfertur Epistola, quam hac de re scripsit ipsa Virgo Maria. *Me.* Quæ Maria? *Og.* Quæ cognomen habet a Lapide. *Me.* Apud Nauracos, ni fallor. *Og.* Ea est. *Me.* Lapidem igitur divam mihi narras. Sed cui scripsit? *Og.* Nomen ipsa indicat epistolæ. *Me.* Per quem missa est? *Og.* Haud dubiè quin per angelum, qui posuerat scriptam in suggesto unde concionatur is ad quem scripta est: Et nè quid fraudis suspiceris, videbis Epistolam (b) αὐτόγραφον. *Me.* Itane agnoscis manum angeli qui est virginis ab Epistolis? *Og.* Quidni? *Me.* Quo tandem argumento? *Og.* Legi Epitaphium Bedæ, quod ab angelo insculptum est: elementorum figuræ per omnia congruunt. Legi & syngrapham (c) D. Ægidio missam: congruunt. An non hæc satis agunt rem? *Me.* Fasne est inspicere? *Og.* Fas, si dejeres te taciturum. *Me.* O! lapidi dixeris. *Og.* Jam sunt & (d) lapides hoc nomine infames, quòd nihil celent. *Me.* Muto igitur dicito, si lapidi parùm fidis. *Og.* Hàc lege recitabo: tu fac utramque arrigas aurem. *Me.* Arrexi. *Og.* " Maria Mater Jesu Glaucopluto " S.D. Quòd Lutherum secutus strenuè suades supervacaneum esse invocari divos, a me quidem isto nomine bonam " magnámque insisti gratiam, scito: Nam antehac tantum " non enecabar improbis mortalium opplorationibus. Ab " una postulabantur omnia, quasi filius meus semper in- " fans esset, quia talis fingitur, pingitúrque in sinu meo, ut " ex nutu matris adhuc pendeat, neque quicquam aulit negare patenti, videlicet metuens ne si quid neget roganti, " ego vicissim ipsi negem mammam sitienti. Et nonnun- " quam ea petunt à virgine quæ verecundus juvenis vix " auderet petere à lena, quæque me pudet literis committere. Interim negotiator lucri causà navigaturus in Hi- " spaniam commisit mihi pudicitiam suæ concubinæ. Et " virgo Deo sacra, abjecto velo fugam adornans, deponit " apud me famam integritatis suæ, quam ipsa tendit profituere. Occlamat mihi miles impius, & ad lanienam con- " ductus, Beata Virgo, da prædam opimam. Occlamat ale- " ator, Fave, diva, pars lueri tibi decidetur. Et si parùm " faveat alea, me convitiis lacerant, maléque precantur, quia " non adfuerim sceleri. Occlamat qui quæstui turpi semet " exponit, Da proventum uberem. Si quid negem, illico " recla-

a Irania est cum sit admodum pia.

b Id est *ab ipsa scriptam* quemadmodum oracula dicuntur αὐτόφωνα *ab ipso* Deo *reddita voce* Virg. *Ipsa canas oro.*

c Nota est fabula de Carolo Magno, qui cum desperaret veniam admissorum S. Ægidius impetravit syngraphum ab angelo continentem hunc versiculum, *Ægidi mérito Carolo peccata remitt.*

d Sentit de Lydio lapide, qui dicitur *Index*: is prodit aurum subseratum aut initiatitium Lege apud Ovid. fab. de Batto in lapidem verso.

Stulta & idolatrica supplicatio ad R. V.

"reclamant, Ergò ne sis mater misericordiæ. Aliorum vo-
"ta non tam impia sunt quam inepta. Clamat innupta,
"Maria, da mihi formosum ac divitem sponsum. Clamat
"nupta, Da mihi bellos catulos. Clamat gravida, Da mihi
"facilem partum. Clamat anus, Da diu vivere hinc tussi
"fitique. Clamat senex delirus, Da repubescere. Clamat
"philosophus, Da nodos insolubiles nectere. Clamat sacer-
"dos, Da sacerdotem opimum. Clamat Episcopus, Serva
"meam Ecclesiam. Clamat nauta, Da prosperos cursus.
"Clamat præfectus, Offende mihi filium tuum antequam
"moriar. Clamat aulicus, Da vere confiteri in mortis arti-
"culo. Clamat rusticus, Da tempestivam pluviam. Clamat
"rustica, Serva gregem, & armentum incolume. Si quid re-
"nuo, illico sum crudelis. Si relego ad filium, audio, Vult
"ille quicquid tu vis, Itane ego sola, & mulier, & virgo, da-
"bo operam navigantibus, belligerantibus, negotiantibus,
"ludentibus aleæ, nubentibus, parturientibus, satrapis,
"regibus & agricolis? Atqui quod dixi minimum est præ
"his quæ patior. Sed his negotiis nunc multo minùs gra-
"vor: quo quidem nomine tibi gratias agerem maximas,
"nisi commodum hoc incommodum majus secum trahe-
"ret; plus est otii, sed minus est honorum, minus est opum.
"Ante salutabar Regina cœlorum, Domina mundi; nunc
"vix à paucis audio, Ave Maria. Ante vestiebar gemmis &
"auro, abundabam mutatoriis, deferebantur aurea gem-
"meaque donaria: nunc vix tegor dim diato palliolo, eo-
"que corroso à muribus. Proventûs autem annui vix tan-
"tum est ut alam miserum (a) ædituum, qui accendat lu-
"cernulam aut candelam sebaceam. Atque hæc tamen pote-
"rant ferri, ni majora etiam moliri dicereris. Huc tendis,
"ut aiunt, ut quicquid usquam est divorum exigas, ex æ-
"dibus sacris. Etiam atque etiam vidi quid agas. Non deest
"aliis divis quo suam ulciscantur injuriam. Ejectus è
"templo Petrus, potest tibi vicissim occludere regni cœ-
"lestis ostium. Paulus habet gladium; Bartholomæus cul-
"tro armatus est; Gulielmus sub pallio monachi totus ar-
"matus est, non sine gravi lancea. Quid autem agas cum
"Georgio, & equite & (b) cataphracto, hastâ simul & gla-
"dio formidabili? Nec inermis est Antonius; habet (c) sa-
"crum ignem. Sunt item & cæteris sua vel arma, vel mala
"quæ quibus volunt immittunt. Me verò, quantumvis iner-
"mem, non tamen ejicies, nisi simul ejecto Filio quem ulnis
"teneo. Ab hoc non me patiar divelli: aut hunc una mecum
"extru-

a Quam veteres, ut indicat Varro, Ædificium vocabant, Custos erat tuendæ sacræ ædis.

b Id est, gravi armatura munito.

c Hoc enim nomine Sanctum illum amabilem reddere formidabilem: quemadmodum Joannem Baptistam, præter alios, morbo comitiali, Hubertum hydrophobo, item alios aliis malis. Et hæc vertimus in quæstum nostrum, cujus studiosiores sumus quam servandarum animarum.

"extrudes, aut utrumque relinques, nisi mavis habere tem-
"plum sine Christo. Hæc te scire volui: tu cogita quid
"mihi respondendum censeas. Nam mihi plane res cordi
"est. Ex æde nostra lapidea, Cal. Aug. anno Filii mei
"passi 1524. Virgo lapidea meâ manu subscripsi. *Me.* Mi-
nax profecto ac formidabilis epistola. Cavebit, opinor,
Glaucoplutus. *Og.* Si lapit. *Me.* Quamobrem non ea-
dem de re scripsit huic optimus ille Jacobus? *Og.* Nescio,
nisi quod longiùs abest, & his temporibus intercipiuntur
omnes epistolæ. *Me.* Sed quis Deus te redegit in Angliam?
Og. Ventus illuc invitabat mire secundus, atque id propemo-
dum eram pollicitus Divæ Parathalassiæ, me post bienni-
um ipsam revisurum. *Me.* Quid petiturus ab illa? *Og.* Nihil
novi, nisi illa vulgaria, familiam incolumem, rem uberio-
rem, longævam lætamque vitam in hoc seculo, & perennem
felicitatem in futuro. *Me.* Non poterat eadem præstare
Virgo Mater apud nos? Habet Antverpiæ templum longe
augustius quam in Parathalasso. *Og.* Haud nego posse; verùm
aliis in locis alia largitur: sive sic visum est animo illius;
sive, ut est benigna, semet in hoc nostris affectibus accom-
modat. *Me.* De Jacobo frequenter audivi: sed obsecro te,
describe mihi regnum istius Parathalassiæ. *Og.* Equidem ex-
pediam quàm potero pauciss imis. Celeberrimum nomen
est per universam Angliam, nec temere reperias in ea insu-
la qui speret res suas fore salvas, quin illam quotannis ali-
quo munusculo pro facultatum modulo salutarit. *Me.* Ubi
habet? *Og.* Ad extremum Angliæ finem inter Occidentem
& Septentrionem, haud procul à mari passuum fere tribus
millibus, vicus est vix aliâ re victitans quàm commean-
tium frequentiâ. Collegium est Canonicorum, sed quibus à
Latinis Regulæ cognomen additur; medium genus inter mo-
nachos & canonicos quos Seculares appellant. *Me.* Amphi-
bios mihi narras; quod genus est fiber. *Og.* Imò & crocodi-
lus. Sed omissis cavillis, tribus verbis expediam quod vis.
In odiosis canonici sunt, in favorabilibus monachi. *Me.* Ad-
huc quidem mihi ænigma refers. *Og.* Quin addam Apodixin
mathematicam. Si Romanus Pontifex fulmine feriat om-
nes monachos, tum canonici fuerint, non monachi: Sin idem
permittat omnibus monachis uxorem ducere, tum fuerint
monachi. *Me.* O novos favores! utinam abducant & meam.
Og. Sed ut ad rem: Collegium hoc vix alios habet proven-
tus quàm ex liberalitate Virginis. Nam majora quidem do-
naria servantur; Cæterùm si quid est nummorum, aut le-
vioris

Demonstratio quæ præesset Mathematicis per literas depictas.

vioris pretii, credit in alimoniam gregis & præfecti, quem illi Priorem vocant. *Me.* Probæ vitæ? *Og.* Non illaudatæ; pietate ditiores quam annuo censu. Templum est nitidum & elegans; verùm in eo non habitat Virgo, sed illud honoris gratiâ cessit filio. Illa suum habet templum, ut dextra sit filio. *Me.* Dextra? Quo igitur spectat filius? *Og.* Bene mones. Cùm Occidentem spectat, dextram habet matrem: ubi se vertit ad Solis exortum, sinistra est. Nec hîc tamen habitat; nondum enim ædificium est absolutum, & locus est undique perflabilis, patentibus ostiis, patentibus seneſtris, & in propinquo est Oceanus ventorum pater. *Me.* Durum! ubi igitur habitat illa? *Og.* In eo templo quod inabsolutum dixi est sacellum angustum, ligneo tabulatu constructum, ad utrumque latus per angustum ostiolum admittens salutatores. Lumen est exiguum, nec fere nisi ex cereis; fragrat odoribus gratissimus. *Me.* Hæc omnia congruunt religioni. *Og.* Imo si introspicias, Menedeme, dicas divorum esse sedem, adeò gemmis, auro, argentóque nitent omnia. *Me.* Accendis animum ut eò me conferam. *Og.* Haud pœnituerit itineris. *Me.* Nihil est illic olei sacri? *Og.* Inepte! Oleum istud non resudat nisi e sepulchris divorum, velut Andreæ & Catharinæ. Mariæ sepulta non est. *Me* Erravi, fateor. Sed absolve fabulam. *Og.* Quò latiùs se spargat religio, alia aliis locis ostenduntur. *Me.* Et fortassis ut uberior sit largitio, juxta illud, *Fit cito per multas præda petita manus.* *Og.* Et nusquam non præsto sunt mystagogi. *Me.* Ex Canonicis? *Og.* Nequaquam; illi non adhibentur, ne per occasionem religionis alienentur à religione, ac dum observant Virginem, parùm ipsi consulant suæ virginitati. Tantùm in intimo sacello, quod dixi conclave Divæ Virginis, adstat altari canonicus quidam. *Me.* In quem usum? *Og.* Ut recipiat servétque quod datur. *Me.* An dant qui nolint? *Og.* Minime, sed nonnullos pius quidam pudor huc adigit, ut dent adstante quopiam, non daturi si testis abesset, aut largiùs dant aliquantò quàm erant daturi. *Me.* Affectum humanum dicis, & mihi non inexpertum. *Og.* Imò verò sunt quidam adeò dediti sanctissimæ Virgini, ut dum simulant sese munus imponere altari, mirà dexteritate suffurentur quod alius posuerat. *Me.* Fac nullum adstare, an non in tales illico fulminaret Virgo? *Og.* Quî magis id faceret Virgo quàm ipse Pater æthereus quem non verentur nudare suis ornamentis, vel perfosso templi pariete? *Me.* Non satis mihi constat, utrum magis debeam admirari, illorúmne impiam con-

confidentiam an Dei lenitatem. *Og.* Ad latus itaque Septentrionale porta quædam est, non templi, ne quid erres, sed sepți, quo tota clauditur area templo adjacens. Ea ostiolum habet perpusillum, quale videmus in valvis nobilium, ut qui velit ingredi, primùm tibiam periculo exponere cogatur, deinde caput etiam submittat. *Me.* Profectò tutum non fuerit ad hostem ingredi per tale ostiolum. *Og.* Recte conjectas. Narrabat Mystagogus olim virum equestris ordinis equo insidentem, per hoc ostium elapsum e manibus inimici, qui jam fugienti imminebat. Ibi miser desperans sui, subitâ cogitatione salutem suam commendavit Divæ Virgini, quæ erat in proximo. Nam ad hujus aram fugere decreverat, si valva patuisset. Et ecce rem inauditam. Subitò totus eques erat intra sepța templi, altero fruſtra foris insaniente. *Me.* Et faciebat tam admirandæ narrationis fidem? *Og.* Maximè. *Me.* Id quidem non admodum facile apud te hominem philosophum. *Og.* Ostendebat in ostio laminam cupream clavis affixam quæ habebat imaginem equitis servati, eóque cultu quo tum Anglica gens utebatur, quem & in vetustioribus picturis videmus: quæ si non mentiuntur, frigebant id ætatis tonsores. & qui pannos tingunt ac texunt. *Me.* Quî sic? *Og.* Quia barbatus erat non aliter quàm capræ, & universa vestis nullam habebat rugam, adeóque non erat major corpore, ut strictu corpus ipsum redderet angustius. Erat & altera lamina, cellæ figuram ac magnitudinem referens. *Me.* Jam dubitare fas non erat. *Og.* Subter ostiolum erat cratis ferrea, quæ peditem tantùm transmitteret. Non conveniebat ut equus post eum calcaret locum, quem prior eques Virgini consecrasset. *Me* Et merito. *Og.* Hinc ad Orientem est sacellum prodigiis plenum: Eo me confero. Excipit alius mystagogus. Illic oravimus paulisper. Mox exhibetur nobis articulus humani digiti, e tribus maximi: exoscular: deinde rogo cujus sint reliquiæ. Ait, Sancti Petri. Num Apostoli? inquam. Aiebat. Deinde contemplans magnitudinem articuli, qui gigantis videri potuerit, Oportuit inquam, Petrum fuisse virum prægrandi corpore. Ad hanc vocem e comitibus quidam in cachinnum solutus est: id certè molestè tuli. Nam si is siluisset, ædituus nos nihil celâssset reliquorum. Eum tamen utcunque placavimus, datis aliquot drachmis. Ante ædiculam erat tectum, quod aiebat hyberno tempore, cùm nix obtexisset omnia eò subitò fuisse delatum e longinquo. Sub eo tecto putei duo ad summum pleni; fontis venam

venam aiunt esse sacrum Divæ Virgini: liquor est mirè frigidus, efficax medicando capitis stomachique doloribus. *Me.* Si frigida medetur doloribus capitis & stomachi, posthac & oleum extinguit incendium. *Og.* Miraculum audis, ô bone: alioqui quid esset miraculi si frigida sedaret sitim? *Me.* Et ista sane est una pars fabulæ. *Og.* Affirmabant eum fontem derepente prosiliisse e terra jussu sanctissimæ Virginis. Ego cuncta diligenter circumspiciens, rogabam quot essent anni quod ea domuncula fuisset eo deportata. Dixit aliquot secula. Alioqui parietes, inquam, non præ se ferunt aliquid vetustatis. Non repugnabat. Ne columnæ quidem hæ ligneæ. Non negabat nuper esse positas, & res ipsa loquebatur. Deinde hæc, inquam, recti culmea arundineaq; materia videtur esse recentior. Assentiebatur. Ac ne trabes quidem hæ, inquam, transversæ, nec ipsa tigna quæ culmos sustinent, videntur ante multos annos posita. Annuebat. Atqui cùm jam nulla casæ pars superesset, Unde igitur constat, inquam, hanc esse casulam illam e longinquo delatam? *Me,* Obsecro quomodo sese ab hoc nodo expediebat ædituus? *Og.* Scilicet incunctanter ille ostendit nobis pervetustam ursi pellem tignis affixam, ac propemodum irrisit nostram tarditatem, qui ad tam manifestum argumentum non haberemus oculos. Itaque persuasi, & tarditatis culpam deprecati, vertimus nos ad cœleste lac beatæ Virginis. *Me.* O matrem filii simillimam! ille nobis tantum sanguinis sui reliquit in terris; hæc tantum lactis, quantum vix credibile est esse posse uni mulieri uniparæ, etiamsi nihil bibesset infans. *Og.* Idem causantur de Crucę Domini quæ privatim ac publicè tot locis ostenditur, ut si fragmenta conferantur in unum, navis onerariæ justum onus videri possint; & tamen totam Crucem suam bajulavit Dominus. *Me.* An non tibi quoque mirum videtur? *Og.* Novum fortasse dici possit, mirum nequaquam, cùm Dominus, qui hæc auget pro suo arbitrio, sit omnipotens. *Mi.* Pie tu quidem interpretaris, at ego vereor nè multa talia fingantur ad quæstum. *Og.* Non arbitror Deum passurum, si quis ipsum ad istum irrideat modum. *Me.* Imò cùm à sacrilegis spoliatur & mater, & filius, & pater, & spiritus, te tantulum quidem sese commovent interdum, ut vel nutu vel crepitu deterreant scelestos. Tanta est numinis lenitas. *Og.* Sic est: Sed audi reliqua. Id lac servatur in altari summo; in cujus medio Christus, ad dextram mater, honoris gratiâ. Lac enim matrem repræsentat. *Me.* Conspicuum est igitur? *Og.* Videlicet inclusum crystallo.

Io. *Me.* Liquidum igitur? *Og.* Quid liquidum mihi narras, cùm infusum sit ante annos mille quingentos? Concretum est; dicas cretam tritam, alboque ovi temperatam. *Me.* Quin igitur nudum ostentant? *Og.* Ne contaminetur virorum oculis lac virgineum. *Me.* Probè dicis. Nam sunt, opinor, qui os admoveant nec purum, nec virgineum. *Og.* Ubi nos vidit mystagogus, accurrit, lineam vestem induit, sacram stolam addidit cervici, procubuit religiosè, & adoravit: mox nobis lac sacrosanctum osculandum porrexit. Hic in extremo altaris gradu religiosè procubuimus & ipsi; Christoque primùm salutato, Virginem Oratiunculâ tali, quam in hoc ipsum paràram, appellavimus: "Virgo parens, quæ tuis "virgineis uberibus lactare meruisti cœli terræq; Dominum "filium tuum Jesum, optamus, ut illius sanguine purificati "proficiamus & nos ad felicem illam infantiam columbinæ "simplicitatis, quæ nescia malitiæ, fraudis ac doli, lac Evan-"gelicæ Doctrinæ concupiscit assidue, donec proficiat in vi-"rum perfectum, in mensuram plenitudinis Christi, cujus "felici consortio frueris in æternum, cum Patre & Spiritu "Sancto. Amen. *Me.* Pia sanè deprecatio. Quid illa? *Og.* Visus est uterque annuere, nisi me fallebant oculi. Nam subsilire videbatur sacrum lac & candidior aliquantò affulgebat Eucharistia. Interim mystagogus ad nos accessit, tacitus quidem, sed tabellam porrigens qualem apud Germanos offerunt qui in pontibus (*a*) telos exigunt. *Me.* Equidem sæpenumero male precatus sum illis petacibus tabellis cùm per Germaniam iter facerem. *Og.* Dedimus drachmas aliquot, quas ille obtulit Virgini. Mox per interpretem ejus linguæ pulchre peritum & juvenem blandæ cujusdam eloquentiæ, (nomen erat, ni fallor, Robertus Aldrisius) percontatus sum quam potui civilissime, quibus argumentis cognitum haberet hoc esse lac Virginis. Id ego sanè pio studio scire cupiebam, quo possem impiis quibusdam hæc omnia ridere solitis os obturare. Primùm (*b*) mystagogus obductâ fronte obticuit: jussi ut interpres instaret, sed blandiùs etiam. Ille verò blandissimè, adeò ut si matrem ipsam nuper puerperam talibus verbis appellâsset, non fuerit ægrè latura. At mystagogus, tanquam afflatus numine quopiam, nos intuens oculis stupentibus, ac velut horrore vocem blasphemam execrantibus, Quid opus, inquit, ista percontari, cùm habeatis tabulam authenticam? Et omninò videbatur nos ut hæreticos ejecturus, nisi drachmæ delenissent hominis ferociam. *Me.* Quid vos interim? *Og.* Nos? Quid censes? Non aliter quam fuste icti aut fulmine tacti,

a Τέλω. Id est. *tributum* sive *vectigal.*

b Qui offendit arcana. qui & Hierophanta dicitur.

tacti, noſmet illinc ſubduximus, ſuppliciter audaciæ veniam comprecati. Sic enim convenit in rebus ſacris. Indè proficiſcimur ad ædiculam, hoſpitium Divæ Virginis. Huc euntibus apetit ſeſe quidam hierophanta, ex illis Minoribus, nóſque veluti noſcitans intuetur: aliquantulùm progreſſis occurit alius, itidém contemplans nos; pòſt etiam tertius. *Me.* Fortaſſe cupiebant te pingere. *Og.* At ego longe diverſum ſuſpicabar. *Me.* Quid iſthuc? *Og.* Sacrilegum quempiam ſuppilâſſe nonnihil ex mundo ſacræ Virginis, & in me ſuſpicionem intentam eſſe. Itaque ſacellum ingreſſus, tali precatiunculâ ſaluto Matrem Virginem; "O ſola fœminarum "omnium Mater & Virgo, mater feliciſſima, virgo puriſſima, "nunc te puram impuri viſimus, ſalutamus, donariolis no- "ſtriſs utcunque colimus; utinam donet nobis Filius tuus, ut "ſanctiſſimos tuos mores imitantes, mereamur & nos per "Spiritûs Sancti gratiam ſpiritualiter Dominum Jeſum inti- "mis animi veſceribus concipere, ſemélque conceptum nun- "quam amittere. Amen, Simúlque exoſculatus aram, depoſui drachmas aliquot, & abii. *Me.* Quid hic Virgo? Nullóne nutu dedit ſignum auditæ precatiunculæ? *Og.* Lumen, ut dixi, erat ambiguum, & illa ſtabat in tenebris ad dextrum latus altaris. Poſtremò, me ſic dejecerat oratio prioris myſtagogi, ut non auderem oculos attollere. *Me.* Iſtius ergò profectionis non erat admodum lætus exitus. *Og.* Imò multò lætiſſimus. *Me.* Reddidiſti animum; nam mihi quoque (*a*) cor in genua deciderat, ut tuus loquitur Homerus. *Og.* A prandio repetimus templum. *Me.* Audebas, ſuſpectus ſacrilegii? *Og.* Fortaſſis; ſed ipſe mihi ſuſpectus non eram. Neſcit pavorem mens ſibi bene conſcia. Trahebat me tabulæ viſendæ cupiditas, ad quam myſtagogus nos relegârat. Eam diu quæſitam tandem invenimus; verùm in alto defixam, ut non à quibuſlibet oculis legis poſſet. Mihi tales ſunt oculi ut nec Lynceus dici poſſim, nec omino luſcioſus. Itaque legentem Aldriſium oculis obiter affectatus ſum, nec illi ſatis fidens in re tanta. *Me.* Excuſſa eſt omnis dubitatio? *Og.* Puduit me mei, qui ſubdubitâſſem, adeò res tota illic ponebatur ob oculos, nomen, locus, res ut erat ordine geſta; breviter, nihil omiſſum. Dictus eſt Guilielmus Lutetiæ natus, vir pius cùm alias, tum præcipuè religioſus in conquirendis toto orbe divorum reliquiis. Is peragratis regionibus plurimis, monaſteriis ac templis undique luſtratis, tandem pervenit Conſtantinopolim. Nam hujus Gulielmi frater illic agebat Epiſcopum. Is jam adornantem reditum admonuit eſſe virginem quandam Deo dicatam

(*a*) Ex Iliad. δ. παρείσατο δὲ παρὰ πασσὶν δὲ παρὰ πραπίδεσσι θυμός Id eſt, *Exparverunt*; *omnibus autem in pedes decidit animus.*

dicatam quæ lac haberet Virginis Matris: abunde felicem futurum ii vel precario, vel pretio, vel arte portionem aliquam posset nancisci. Nam cæteras reliquias omnes quas hactenus collegerat nihil esse ad tam sacrum lac. Ibi Gulielmus non conquievit donec exorat dimidium ejus lactis. Eo thesauro pluspquam Crœsus sibi videbatur. *Me.* Quidni? & quidem præter spem. *Og.* Recta domum properat; in itinere morbus occupat. *Me.* Ut nihil est in rebus humanis nec diu nec undiquaque felix! *Og.* Ubi vidit periculum, accersit clam Gallum, fidissimum ejus peregrinationis comitem, & religiose stipulatur silentium: committit illi lac eà lege, ut si incolumis domum redeat, deponat eum thesaurum in ara divæ Virginis quæ colitur Lutetiæ, in augusto templo utrinque Sequanam præter labentem intuens: & amnis ipse videtur honoris gratiâ decedere numini Virginis. Ut rem in pauca conferam, sepultus est Gulielmus: alter properat, & hunc morbus corripit. Is desperans sui, tradit Anglo comiti lac, sed multis obtestationibus adstricto ut faceret quod fuerat ipse facturus. Moritur hic, recipit ille, & in aram deponit lac, canonicis ejus loci præsentibus, qui tum temporis adhuc dicebantur Regulares, quales adhuc sunt apud divam Genovesam. Ab his impetravit lactis dimidium. Id delatum in Angliam, tandem in Parathalassum detulit, huc vocante mentem illius afflatu spiritus. *Me.* Pulchre certe sibi constat hæc narratio. *Og.* Imò ne qua residere posset dubitatio, ascripta erant nomina Episcoporum a suffragiis, qui lac illud invisentibus non absque munusculo, tantum impertierunt relaxationis quantum (*a*) ex suo dimenso largiri possunt. *Me.* Quantum id est? *Og.* Dierum quadraginta. *Me.* Etiam (*b*) apud inferos dies est? *Og.* Certè tempus est. *Me.* Ubi totum hoc dimensum semel fuerint elargiti, non supereſt quod largiantur. *Og.* Minimè. Subscatet enim subindè quod dent, ac plane diversum quiddam accidit hîc atque in *dolio* (*c*) *Danaidum*. Illud enim cùm continenter impleatur, semper tamen inane est: hinc si semper haurias, nihilo tamen minus est in dolio. *Me.* Si centum hominum millibus largiantur quadraginta singuli tantundem habent? *Og.* Tantundem. *Me.* Et si qui ante prandium acceperunt quadraginta, rursus sub cœnam poscerent quadraginta, præstóne esset quod daretur? *Og.* Imò si horà eâdem decies. *Me.* Utinam mihi tale scriniolum esset domi; non optarim nisi tres drachmas, modò sic scateant. *Og.* Quin optas ut totus fias aureus, tantundem accepturus ex voto. Verùm

a Id est, ex modo præscripto. Romanus enim Pontifex e dolio promit; Episcopis certus modus præscriptus est.

b Nam ad Purgatorium nunc prorogant relaxationes, ubi nullus est dies & tamen dies vocant.

c Vide prov.

ad fabulam redeo. Addebatur & illud pii cujusdam candoris argumentum: lac Virginis quod aliis compluribus in locis ostendebatur, satis quidem esse venerandum; hoc tamen cæteris esse venerabilius, quòd illa abraderentur a saxis, hoc ex ipsis Virginis uberibus effluxisset *Me.* Unde id constabat? *Og.* Oh! narrârat hoc virgo Constantinopolitana quæ lac dederat. *Me.* Et illi fortasse communicarat Divus Bernardus. *Og.* Sic Arbitror. *Me.* Cui natu grandi contigit gustare lac ex eadem mamma quam suxit puer Jesus. Unde miror, illum *mellifluum* dici potiùs quam *lactifluum*. Sed quî lac Virginis dicitur quod non fluxit ex uberibus? *Og.* Fluxit & illud, sed saxo cui forte lactan insidebat exemptum concrevit; deinde volunte Deo sic multiplicatum est. *Me.* Rectè. Perge. *Og.* His itaque peractis, dum paramus abitum, obambulantes interim, & si quid offeretur spectatu dignum circumspectantes, rursum adsunt mystagogi, (a) lis mis intuentur, digito subnotant, accurrunt, abeunt, recurrunt, nutant, videbantur compellaturi si fuissent audaciæ satis. *Me.* Nihil ibi metuebas? *Og.* Imò faciem illis obvertit, subarridens & intuens quasi ad compellandum invitarem. Tandem unus aggressus, rogat quod mihi nomen esset. Edo. Num is essem qui ante biennium affixisset votivam tabellam literis Hebraicis? Fatebar me esse. *Me.* Scribis Hebraicè? *Og.* Minimè, sed ifti quicquid non intelligunt Hebraicum vocant. Mox accersitus, ut conjicio, venit illius Collegii πρω̃τος ὑστερος. *Me.* Quod isthuc dignitatis nomen est? Non habent Abbatem? *Og.* Non. *Me.* Cur ita? *Og.* Quia nesciunt Hebraicè. *Me.* Non Episcopum? *Og.* Nequaquam. *Me.* Quamobrem? *Og.* Quia Virgo pauperior etiamnum est quam ut emat pedum, ac mitram nimio venalem. *Me.* Non saltem Præpositum? *Og.* Nè id quidem. *Me.* Quid obstat? *Og.* Quia Præpositus dignitatis est nomen, non sanctimoniæ. Et idem Canonicorum collega nomen Abbatis rejiciunt, Præpositi libenter amplectuntur. *Me.* Atque πρω̃τον ὑστερον antehac audivi nunquam. *Og.* Næ tu magnopere rudis es Gramatices. *Me.* ὑστεροπρωτον novi in tropis. *Og.* Tenes. Hic qui Priori proximus est, Prior est posterior. *Me.* Subprioren dicis. *Og.* Is me salutavit satis humaniter. Narrat quanto pere sudatum sit a multis ut versus eos legerent, quot frustrà extersa perspicilla. Quoties adveniisset aliquis vetustus Theologiæ aut Juris doctor, adductus est ad tabellam alius dicebat esse literas Arabicas, alius fictitias: tandem repertus est qui legeret titulum. Is descriptus erat verbi

(a) Id est oculis obliquis ac semiclausis, quo modo se aspici leones indignantur.

ac literis Romanis, sed majusculis. Græci versus erant descripti Græcis majusculis, quæ primâ specie videntur referre majusculas Latinas. Rogatus, descripsi sententiam carminum Latine, verbum verbo reddens. Hujus oppellæ cùm præmiolum oblatum constanter recusarem, affirmans nihil esse tam arduum quod in Virginis sanctissimæ gratiam non essem cupidissime facturus, etiam si literas juberet illinc perferre Hierosolymam. *Me.* Quid opus te grammatophoro, cùm illi tot Angeli adsint a manibus atque a pedibus? *Og.* Ille protulit e crumena ligni fragmentum defectum e trabe in qua Virgo mater visa est consistere. Odor mirus protinus arguebat esse rem oppidò sacram. Ego vero tam insigne munus pronus & nudato capite summa cum veneratione terque quaterque exosculatus, reposui in crumenam. *Me.* Licétne videre? *Og.* Per me quidem licebit. Cæterùm si jejunus non es, aut si nocte proximâ fuit tibi res cum uxore, non suaserim ut videas. *Me.* Ostende; nihil periculi. *Og.* En tibi. *Me.* O te beatum isto munere! *Og.* Ego, nè sis insciens, non permutàrim hoc tantillum fragmentulum cum universo auro (*a*) Tagi; includam auro, sed sic ut per crystallum pelluceat. Tum Histeroprotus ubi me vidit tam religiose gestientem eo munusculo, judicans non indignum cui majora quoque committerentur, rogat num quando vidissem Secreta Virginis. Ea vox me nonnihil commovit; non tamen ausus sum percontari quæ diceret Secreta Virginis; siquidem in rebus tam sacris etiam linguæ lapsus non vacat periculo. Nego me vidisse, sed vivendi cupidissimum esse dico. Inducor jam velut afflatus numine. Accenditur una atque altera tæda cerata; ostenditur imaguncula, nec magnitudine, nec materiâ, nec opere præcellens, sed virtute pollens. *Me.* Moles non multum habet momenti ad edenda miracula. Vidi Christophorum Lutetiæ, non (*b*) hamaxiæum aut (*c*) Colloſſæum, sed monti justo parem; nullis tamen illic miraculis nobilem, quod quidem audierim. *Og.* Ad pedes Virginis est gemma, cui nondum apud Latinos aut Græcos nomen inditum: Galli à (*d*) bufone dederunt nomen, eò quòd bufonis effigiem sic exprimat, ut nulla ars idem possit efficere. Quódque majus est miraculum, pusillus est lapillus; non prominet bufonis imago, sed in ipsa gemma velut inclusa pellucet. *Me.* Fortassis imaginantur bufonis similitudinem, quemadmodum in secta filicis stirpe imaginares aquilam; & quemadmodum pueri quid non vident in nubibus? dracones ignem spirantes, monte igni candentes armatos

a Tagus inter fluvios auriferos commemoratur.

b Hamaxiæa Græcis dicuntur prægrandia, quasi quæ *plaustri* justum *onus* sint.

c Colossi dicuntur imagines ad miraculum usque grandes.

d Bufonites gemma.

armatos concurrentes. *Og.* Imò ne sis nescius, nullus bufo vivus evidentiùs exprimit scriptum quam illic erat expressus. *Me.* Hactenus pertuli fabulas tuas; posthac alium quære cui persuadeas de bufone. *Og.* Nihil mirum est, Menedeme, te sic affectum esse. Nec mihi quisquam persuasurus erat, etiamsi totus ordo Theologorum asseveràsset, nisi his oculis, hisce, inquam, oculis vidissem, intuitus essem, comperissem. Sed interim mihi videris satis incurius rerum naturalium. *Me.* Quamobrem? quia non credo volare asinos? *Og.* An non vides quam ludat artifex natura in omnium rerum coloribus ac formis exprimendis, cùm aliis quidem in rebus, sed præcipue in gemmis? deinde quam admirandas vires gemmis illis indiderat, prorsus incredibiles, ni cominus experientia faceret nobis fidem? Dic mihi, crediturus eras chalybem intactum à magnete attrahi, & rursus ab eodem depelli, sine contactu, nisi vidisses oculis? *Me.* Profectò nunquam, etiamsi decem Aristoteles mihi ejeràssent. *Og.* Ne protinus igitur fabulosum clames, si quid audis nondum experimento compertum (*a*) In ceraunia fulminis videmus imaginem, in pyropo vivum ignem, in chalazia grandinis & speciem & rigorem, etiamsi conjicias in medium ignem, in smaragdo profundas ac pellucidas maris undas: carcinias cancri marini speciem imitatur, echites viperæ, scarites scari pisces, hieracites accipitris, geranites gruis collum effictum exhibet, agophthalmus caprinum oculum ostendit; est qui suillum, est qui tres simul hominis oculos; lycopthalmus lupi pingit oculum quatuor coloribus, rutilo & sanguineo, in medio nigrum candido cingitur: cyameam nigram si aperias, fabam in medio reperies: dryites truncum arboris effingit; & ligni in modum ardet quoque: cissites & narcissites hederam pingit: astrapias fulminis radios è medio candido seu cyaneo jaculatur: phlegontites incendium intus ostendit, quod non exeat: in anthracitide videas scintillas quasdam discurrere: crocias croci colorem reddit, rhodites rosæ, chalcites æris; aerites aquilam exprimit caudà candicante; taos pavonis picturam habet, chelidonia aspidis: myrmecites innatam habet formicæ repentis imaginem; cantharias scarabeum totum exprimit; scorpites scorpium mirè depingit. Sed quid ego hæc persequor, quæ sunt innumera, cùm nulla sit naturæ pars, vel in elementis, vel in animantibus, vel in plantis, quam illa veluti lasciviens non expresserit in gemmis? Miraris in hac gemma bufonem expressum?

a Vide Plinium de gemmis.

Me. Miror

Me. Miror naturæ tantum esse otii, ut sic ludat omnium rerum imitatione. *Og.* Voluit exercere curiositatem humani ingenii, nósque vel sic ab otio propellere. Et tamen quasi nihil sit quo fallamus tædium temporis, insanimus in moriones, in aleas, in præstigiarum ludibria. *Me.* Verissima prædicas. *Og.* Addunt quidam non leves, hoc gemmarum genus, si admoveas aceto, innatare motis etiam membris. *Me.* Cur bufonem addunt Virgini? *Og.* Quia hæc spurcitiem omnem, virulentiam, fastum, avaritiam, & quicquid est terrenarum cupiditatum, vicit, calcavit, extinxit. *Me.* Væ nobis qui tantum bufonem geramus in pectore. *Og.* Puri erimus si sedulo colamus Virginem. *Me.* Quomodo gaudet coli? *Og.* Gratissimum illi cultum præstiteris, si fueris imitatus. *Me.* (*a*) Numero dixisti; sed isthuc perdifficile est. *Og.* Est sanè, sed idem pulcherrimum. *Me.* Age, perge quod cœperas. *Og.* Deinde commonstrat aureas argenteasque statuas. Hæc, inquit, mere aurea est, hæc argentea inaurata; addit singulis pondus, pretium, ac doni authorem. Cùm ad singula mirabundus gratularer Virgini tam beatam opulentiam, mystagogus, Quoniam, inquit, video te pium spectatorem, non arbitror æquum ut te quicquam celem; videbis quæ Virginis sunt secretissima: simúlque depromit ex ipso altari mundum rerum admirabilium, cujus singulas partes si pergam recensere, dies hic non sufficeret narrationi. Sic illa sanè peregrinatio mihi felicissime cessit. Expletus sum affatim spectaculis, & hoc inæstimabile donum mecum aufero, pignus ab ipsa Virgine datum. *Me.* Nullúmne fecisti periculum quid valeat lignum tuum? *Og.* Feci: in diversorio quodam ante triduum reperi quendam mente captum, cui jam parabantur vincula; lignum hoc suppositum est illius cervicali clam ipso; obdormiit somno profundo pariter ac profixo, mane surrexit integræ mentis. *Me.* Non fuerat phrenesis, sed (*b*) parœnia fortassis: huic malo solet mederi somnus. *Og.* Cùm libebit jocari, Menedeme, fac aliam tibi quæras materiam: in divos jocis ludere, nec pium est nec tutum. Imò vir ipse narrabat in somno sibi apparuisse mulierem admirandâ specie, quæ poculum ipsi porrexerit. *Me.* Elleborum opinor. *Og.* Isthuc incertum est; illud certissimum, hominem mentis esse compotem. *Me.* Præterisi Thomam Cantuariensem Archiepiscopum? *Og.* Minimè gentium. Nulla peregrinatio religiosior. *Me.* Audire gestio, nisi molestum est. *Og.* Imò te quæso ut audias. Cantium dicitur ea pars Angliæ quæ Galliam & Flandriam

a Id est, expedite, & compendio.

b Id est, deliratio ex vino.

ſpectat. Hujus metropolis eſt Cantuaria. In ea ſunt duo monaſteria pene contigua; utrumque Benedictinos habet. Id quod habet Divi Auguſtini titulum videtur antiquius: hoc quod nunc appellatur Divi Thomæ, ſedes Archiepiſcopi fuiſſe videtur, ubi cum paucis electis monachis vitam ageret; quemadmodum & hodie præſules habent ædes Eccleſiæ contiguas, ſed ab ædibus reliquorum canonicorum ſemotas. Olim enim fere tum Epiſcopi tum canonici monachi erant. Id arguunt manifeſta rerum veſtigia. Templum autem Divo Thomæ ſacrum tantâ majeſtate ſeſe erigit in cœlum, ut procul etiam intuentibus religionem incutiat. Itaque nunc ſuo ſplendore vicini luminibus officit, & locum antiquitus religioſiſſimum velut obſcurat. Turres ſunt ingentes duæ, procul veluti ſalutantes advenas, miróque nolarum ænearum boatu longe latéque regionem vicinam perſonantes. In veſtibulo templi quod eſt ad Auſtrum, ſtant ſaxo ſculpti tres armati, qui manibus impiis virum ſanctiſſimum trucidàrunt: addita ſunt gentis cognomina, Tuſci, Fuſci, Betri. *Me.* Cur tantum honoris habetur impiis? *Og.* Videlicet idem honoris habetur iis quod habetur Judæ, Pilato, Caiaphæ, cohorti, militum ſceleratorum quos operoſe ſculptos vides in auratis altaribus. Adduntur cognomina, ne quis poſthac uſurpet gloriæ causâ. Ingeruntur oculis, nè quis aulicus poſthac injiciat manus vel in epiſcopos, vel in poſſeſſiones Eccleſiæ. Nam tres illi ſatellites a peracto facinore verſi ſunt in rabiem, nec reddita mens eſt, niſi implorato Thomæ ſanctiſſimi favore. *Me.* O perpetuam martyrum clementiam! *Og.* Ingreſſis apperit ſeſe ſpatioſa quædam ædificii majeſtas. Ea pars quoſlibet recipit. *Me.* Nihilne illic viſendum? *Og.* Nihil præter ſtructuræ molem, & libros aliquot columnis affixos, in quibus eſt Evangelium Nicodemi, & ſepulchrum neſcio cujus. *Me.* Quid deinde? *Og.* Cancelli ferrei ſic arcent ingreſſum, ut conſpectum admittant ejus ſpatii quod eſt inter extremam ædem & chori, quem vocant, locum. Ad hunc conſcenditur multis gradibus, ſub quibus teſtudo quædam apperit ingreſſum ad latus ſeptentrionale. Illic oſtenditur altare ligneum, divæ Virgini ſacrum, puſillum, nec ulla re viſendum niſi monumento vetuſtatis luxum hiſce temporibus exprobrante. Illic vir pius diſcitur extremum vale dixiſſe Virgini, cùm mors immineret. In ara eſt cuſpis gladii quo profectus eſt vertex optimi Præſulis ac cerebrum contuſum, videlicet quò mors eſſet præſentior. Hujus ferri ſacram rubiginem

nem amore martyris religiosè sumus exosculati. Hinc digressi subimus (*a*) cryptoporticum: ea habet suos myftagogos. Illic primùm exhibetur calvaria martyris perforata; reliqua tecta sunt argento, summa cranii pars nuda patet osculo. Simul ostenditur plumbea lamina, Thomæ Acrensis titulum habens insculptum. Pendent ibidem in tenebris indusia cilicina, cingula, subligariaque, quibus antistes ille subigebat carnem suam, ipso aspectu horrorem incutientia, nobisque mollitiem ac delicias nostras exprobrantia. *Me.* Fortassis & monachis ipsis. *Og.* Ifthac de re nec affirmare possum, nec negare, nec refert quidem meà. *Me.* Vera narras. *Og.* Hinc redimus in chori locum. Ad latus septentrionale referantur arcana: dictu mirum quantum ossium illinc prolatum sit, calvaria, menta, dentes, manus, digiti, integra brachia; quibus omnibus adoratis fiximus oscula: nec erat futurus finis, nisi qui mihi tum comes erat ejus peregrinationis parùm commodus interpellàsset ostentandi studium. *Me.* Quis iste? *Og.* Anglus erat, nomine Gratianus Pullus, vir eruditus ac pius, sed minùs affectus erga partem hanc religionis quàm ego volebam. *Me.* Vicievita quispiam opinor. *Og.* Non arbitror; etiamsi libros illius legerat, incertum unde nactus. *Me.* Is offendit myftagogum? *Og.* Prolatum est brachium adhuc carnem habens sanguinolentam; hujus osculum exhorruit, ac vultu quoque tædium quoddam præ se ferebat. Mox sua recondidit myftagogus. Hinc spectavimus altaris tabulam & ornamenta, mox quæ sub altari fuerant recondita, opulenta omnia: diceres Midam & Crœsum fuisse mendicos, si spectares vim auri atque argenti. *Me.* Hîc nihil osculorum? *Og.* Non, sed aliud votorum genus tetigit animum meum. *Me.* Quodnam? *Og.* Suspirabam domi meæ nihil esse talium reliquiarum. *Me.* Sacrilegum votum! *Og.* Fateor, & supplex veniam precatus sum à divo priùs quàm pedem efferrem templo. Post hæc ducimur in sacrarium. Deus bone! quæ illic pompa vestium holosericarum, quæ vis candelabrorum aureorum! Ibidem vidimus pedem divi Thomæ. Videbatur arundo laminà argenteà o vestita; minimum erat ponderis, nihil operis, nec altius quàm usque ad cingulum. *Me.* Nulla crux? *Og.* Nullam vidi. Ostensum est pallium, holosericum quidem, sed crasso filo, nullo auro gemmisve insigne. Aderat & sudarium, sudoris ex collo contracti manifestásque sanguinis notas retinens. Hæc vetustæ frugalitatis monumenta libenter sumus exosculati. *Me.* Ista non ostenduntur quibuslibet?

a Id est, subterranea porticus quæ paratur adversus æstum Solis.

libet? *Og.* Nequaquam ὁ bone. *Me.* Unde tibi tantum est habitum fidei, ut nihil arcani celaretur? *Og.* Erat mihi nonnihil notitiæ cum R. P. Gulielmo Waramo * Archiepiscopo; is me tribus virbis commendavit. *Me.* Ex multis audio virum singulari præditum humanitate. *Og.* Quin potiùs dicas ipsam esse humanitatem, si nôris. Jam ea doctrina, ea morum sinceritas, ea vitæ pietas, ut nullum absoluti præsulis dotem in eo desideres. Ab his igitur deducimur ad superiora. Nam post altare summum, rursum velut in novum templum ascenditur. Illic in sacello quodam ostenditur tota facies optimi viri inaurata, multisque gemmis insignita. Hic casus quidam inopinatus pene totam illam felicitatem interturbavit. *Me.* Exspecto quid mali dicas. *Og.* Hîc minimum iniit gratiæ comes meus Gratianus Is à precatiuncula rogavit mystagogum assessorem. Heus, inquit, bone pater, verúmne est quod audio, Thomam dum viveret fuisse benignissimum erga pauperes? Verissimum, inquit ille. Cœpitque multa de illius erga tenues beneficentia commemorare. Tum Gratianus, Non arbitror eum affectum in illo mutatum esse, nisi forte in melius. Assensus est mystagogus. Rursum ille, Cùm igitur vir sanctissimus tam liberalis fuerit in egenos cùm adhuc pauper esset, & ipse præsidiis pecuniarum egeret ob corpusculi necessitatem, annon putas æquo animo laturum nunc, cùm tam opulentus sit. nec ullius egeat, si qua mulier paupercula, domi habens liberos famelicos, aut filias ob dotis inopiam de pudicitia periclitantes, aut maritum morbo decumbentem, omnibúsque præsidiis destitutum, precata veniam, detrahat ex his tantis opibus aliquam particulam sublevandæ familiæ, velut à volente sumens, vel dono vel mutuó? Ad hæc cùm nihil responderet assessor capitis aurei Gratianus ut est vehemens, Ego, inquit, plane confido sanctissimum virum etiam gavisurum, quod mortuus quoq; suis opibus sublevaret inopiam pauperum. Ibi mystagogus corrugare frontem, porrigere labra, Gorgoneis oculis nos obtueri; nec dubito quin sputo convitiisque nos ejecturus fuerit è templo, nisi cognovisset nos ab Archiepiscopo commendatos. Equidem utcunque placavi blandis verbis iram hominis, negans Gratianum quicquam horum ex animo loqui, sed suo more ludere; simulq; drachmas aliquot deposui. *Me.* Ego sanè tuam pietatem vehementer approbo. Verùm mihi nonnunquam seriò venit in mentem, quo colore possint excusari a crimine qui tantum opum insumunt templis exstruendis, ornandis, locupletandis, ut nullus omnino sit modus. Fateor in sactis vestibus,

* Waramus dedit Erasmo sacerdotium ecclesiæ Aldingronensis in agro Cantuariensi. Vide Vit. Erasm.

bus, in vasis templi, deberi cultui solenni suam dignitatem; volo & structuram habere majestatem suam. Sed quorsum attinent tot baptisteria, tot candelabra, tot statuæ aureæ? Quorsum organorum, quæ vocant, immensi sumptus? Nec unicis interim contenti sumus. Quorsum ille musicus hinnitus magno censu conducendus, cùm interim fratres & sorores nostræ, vivaque Christi templa, siti famèque contabescant? *Og.* In his quidem nemo vir pius ac prudens modum non desiderat: verùm quoniam hoc vitium ex immodica quadam pietate nascitur, favorem promeretur, præsertim quoties in mentem venit diversus morbus istorum qui templa suis opibus spoliant. Ista fere donantur a potentibus ac monarchis, deteriùs peritura in aleam ac bellum. Et si quid hinc alienes, primùm habetur pro sacrilegio: deinde contrahunt manus suas qui dare solent, insuper & invitantur ad rapinam. Igitur harum rerum magis illi custodes sunt quam domini. Denique malim videre templum sacrâ supellectile luxurians, quam, ut sunt quædam, nuda, sordida, stabulis equorum similiora quam templis. *Me.* At legimus olim laudatos episcopos quòd vasa sacra divendiderunt, eaque pecuniâ subvenerunt egenis. *Og.* Laudantur & hodie, sed laudantur tantùm; imitari nec licet, nec libet, opinor. *Me.* Remoror tuam narrationem. Nunc exspecto fabulæ catastrophem. *Og.* Accipe; paucis expediam. Inter hæc prodiit summus ille mystagogus. *Me.* Quisnam? Abbas loci? *Og.* Mitram habet, census habet abbaticos, solo nomine caret, & Prior dicitur, ob id quòd Archiepiscopus Abbatis loco est. Nam antiquitus quisquis erat ejus ditionis Archiepiscopus, idem erat & monachus. *Me.* Equidem vel camelus appellari sustineam si census esset Abbate dignus. *Og.* Mihi quidem visus est vir pius juxtà & prudens, neque Scoticæ Theologiæ rudis. Is nobis aperuit thecam in qua reliquum sancti viri copus quiescere dicitur. *Me.* Vidisti ossa? *Og.* Id quidem fas non est nec liceret, nisi admotis scalis: sed auream thecam theca contegit lignea: ea funibus sublata opes nudat inæstimabiles. *Me.* Quid audio? *Og.* Vilissima pars erat aurum: gemmis raris ac prægrandibus collucebant, nitebant ac fulgurabant omnia: quædam superabant ovi anserini magnitudinem. Ibi multa cum veneratione circumstabant aliquot monachi: sublato tegumento adoravimus omnes. Prior candidâ virgâ demonstrabat contactu singulas gemmas, addens nomen Gallicum, pretium & authorem doni. Nam præcipuas monarchæ dono miserant. *Me.* Oportuit illum esse præditum insigni memoriâ. *Og.* Rectè conjectas: quanquam juvat & exercitatio,

tio, frequenter enim hoc agit. Hinc reducit in cryptoporticum. Illic domicilium habet Virgo Mater, sed sub-obscurum, semel atque iterum ferreis cancellis circumsepta. *Me.* Quid metuit? *Og.* Nihil opinor, nisi fures. Nec enim unquam vidi quicquam divitiis onustius. *Me.* Cæcas mihi divitias narras. *Og.* Admotis lucernis vidimus plus quam regale spectaculum. *Me.* Vincit opibus Parathalassiam? *Og.* Specie longe superat, abstrusa novit ipsa. Hæc non ostenditur nisi magnatibus aut præcipuis amicis. Postremò reducimur in sacrarium: illic detractum est scrinium nigro contectum corio, depositum est in mensam, apertum est; mox omnes flexis genibus adorarunt. *Me.* Quid inerat? *Og.* Fragmenta quædam linteorum lacera, pleraque mucci vestigium servantia. His ut aiebant, vir pius extergebat sudorem a facie sive collo, pituitam naribus, aut si quid esset similium sordium, quibus non vacant humana corpuscula. Ibi meus Gratianus rursus non optimam iniit gratiam. Huic & Anglo, & noto, nec mediocris authoritatis viro, Prior benignus unum e linteolis obtulit dono, credens sese munus longe gratissimum offerre. Sed Gratianus hîc parum gratus, non sine fastidii significatione digitis contrectavit unum, & contemptim reposuit, porrectis labiis, veluti poppysmum imitans. Nam hic illi mos erat, si quid offenderet, quod tamen contemnendum esse judicaret. Meum animum simul & pudor & timor discruciabant. Prior tamen, ut est homo non stupidus, dissimulabat hoc factum, nósque post oblatum vini poculum humaniter dimisit. Cùm rediremus Londinum -- *Me.* Quid oportuit, cùm jam non procul abesses à littore tuo? *Og.* Sic est. Sed ego littus illud perquam lubens fugi, magis infame fraudibus ac rapinis quàm ullæ sunt Maleæ naufragiis. Dicam quod proximà vidi trajectione. Complures a littore Caletensi scalmo devehebamur ad navim majorem. In his erat Gallus quidam juvenis, pauper, ac pannosus. Ab hoc exigunt dimidium drachmæ. Tantum enim extorquent à singulis ob brevissimam vectationem. Ille excusabat paupertatem. Isti per jocum explorant scilicet, ac detractis calceis inter suppactas soleas reperiunt decem aut duodecim drachmas; eas eripiunt palàm ridentes, & convitiis ludentes in sceleratum Gallum. *Me.* Quid juvenis? *Og.* Quid aliud? flebat. *Me.* Num ex authoritate faciebant ista? *Og.* Prorsus eàdem quà furantur sarcinas hospitum, quà tollunt crumenas, si quando datur opportunitas. *Me.* Mirum est istos tantum audere facinus, tot testibus conscios. *Og.* Sic as-

ssueverunt, ut recte fieri putent. Spectabant è majore navi complures, in cymba aderant aliquot Angli negotiatores, qui frustra obmurmurabant Illi velut in re faceta gloriabantur deprehensum sceleratum Gallum. *Me.* Ego istos marissimos fures ludens ac jocans subigerem in crucem. *Og.* Atqui talibus scatet utrumque littus. Hic mihi conjecta,

Quid Domini faciant, audent cum talia fures.

Proinde posthac quaslibet ambages malim qua illud compendium. Ad hæc, quemadmodum ad inferos facilis descensus, sed reditus difficillimus; ita per hoc littus ingressus non admodum facilis, exitus difficillimus. Hærebant Londini nautæ aliquot Antverpienses; cum illis decreveram me mari committere. *Me.* Habet ea regio nautas adeò sanctos? *Og.* Ut simia semper est simia, fateor, ita nauta semper est nauta: verùm si ad hos conferas qui rapto vivere didicerunt, Angeli sunt. *Me.* Meminero, si quando me quoque libido ceperit eam insulam invisendi. Sed in viam redi, unde te deduxi. *Og.* Ergo Londinum petentibus, haud procul a relicto Cantuario occurrit via vehementer cava simul & angusta, præterea declivis, sic utrinque abrupto aggere, ut non possis effugere; nec vitari potest quin hac facias iter. Ad ejus viæ lævum latus est mendicabulum aliquot seniculorum: ab iis procurrit aliquis simul atque sentiunt advenientem equitem; conspersit aquâ sacrâ, mox offert calcei summam partem obvinctam æreo circulo, in quo vitrum est gemmæ specie. Exosculati dant nummulum. *Me.* In ejusmodi via malim mendicabulum seniculorum quam gregem valentium latronum. *Og.* Gratianus equitabat mihi sinister, propior mendicabulo; conspersus est aquâ, tulit utcunque. Ubi porrigeretur calceus, rogabat quid sibi vellet? Ait calceum esse Sanctæ Thomæ. Incanduit homo, & ad me versus, Quid inquit, sibi volunt hæ pecudes, ut osculemur calceos omnium bonorum virorum? Quin eàdem operâ porrigunt osculandum sputum, aliáque corporis excrementa? Miserebat me seniculi, datóque nummulo consolatus sum tristem. *Me.* Meâ sententia non omninò præter causam incanduit Gratianus. Si calcei soleæque servarentur ut argumentum frugalis vitæ, non improbarem: cæterum impudens mihi videtur, soleas, calceos & subligaria cuiquam osculanda obtrudere. Nam si quis id suâ sponte faciat ex ingenti quodam pietatis affectu, venià dignum arbitror. *Og.* Præstabat ista non fieri, ne quid dissimulem: verum ex his rebus quæ subitò corrigi non possunt, soleo si quid ineft boni

decer-

decerpere. Delectabat interim animum meum illa contemplatio, virum bonum esse similem ovi, malum noxiæ bestiæ. Vipera, posteaquam periit, mordere quidem non potest, odore tamen saniéque inficit: ovis cùm vivit, lacte nutrit, jam à vestit, fœturâ ditat; mortua porrigit utile corium, tornque esculenta est. Itidem viri feroces & huic mundo dediti dum vivunt, omnibus incommodi sunt; mortui strepitu nolarum, ambitiosâ sepultura molesti sunt vivis, nonnusquam & successorum inaugurationibus, hoc est, novis ejectionibus: probi verò nulla non ex parte magnam omnibus de se præbent utilitatem. Velut hic divus, dum in vivis esset, exemplo, doctrinâ, monitis ad pietatem invitabat, consolabatur destitutos, sublevabat egenos; ac mortui pœnè major utilitas. Exstruxit hoc locupletissimum templum Sacerdotum ordini per universam Angliam plurimum authoritatis conciliavit. Hoc denique calcei fragmentum alit egenorum conventiculum. *Me.* Est quidem ista pia contemplatio: sed demiror te, cùm isto sis animo, nunquam invisisse Antrum Sancti Patricii, de quo prodigiosa quædam vulgò jactant, nec mihi satis verisimilia. *Og.* Imò nulla hic tam prodigiosa potest esse narratio, quin res ipsa superet. *Me.* Ergò illud quoque penetrâsti. *Og.* Enavigavi paludem verè Stygiam, descendi in fauces Averni, vidi quicquid apud inferos geritur. *Me.* Bearis me si non gravaberis referre. *Og.* Sit hoc colloquii nostri proœmium, satis, ut arbitror, prolixum. Eò domum, ut jubeam adornari cœnam: nam adhuc impransus sum. *Me.* Cur impransus? Num religionis gratiâ? *Og.* Minimè, sed invidiæ causâ. *Me.* Num invides ventri tuo? *Og.* Imò rapacibus cauponibus, qui cùm noliut quod æquum est opponere, tamen non verentur ab hospitibus quod iniquum est exigere. Eos sic ulcisci soleo. Si spes datur cœnæ lautioris vel apud notum, vel apud pandocheum paulò minùs sordidum, in prandio laboranti mihi stomachus. Sin prandium obtulit fortuna quale volo, sub cœnam incipit dolere stomachus. *Me.* Non pudet videri parcum ac sordidum? *Og.* Menedeme, qui talibus in rebus pudoris impendium faciunt, crede mihi, malè collocant sumptum. Egò meum pudorem aliis usibus servare didici. *Me* Jam sitio reliquum fabulæ, quare me in cœna exspecta convivam; ibi narrabis commodiùs. *Og.* Equidem habeo gratiam, quòd ultro temet offers convivam cùm multi vehementer rogati pernegent: sed hæc tibi conduplicabitur gratia si hodie domi cœnes; nam mihi tempus hoc sumetur

ur salutandæ familiæ. Cæterùm habeo consilium utrique ostiûm commodius. Cras mihi uxoríque meæ domi tuæ dornato prandium, tum vel usque ad cœnam proferentur abulæ, donec te fatearis jam esse saturum; & si voles nè n cœna quidem te destituemus. Quid scalpis caput? Tu pa, nos bonâ fide veniemus. *Me.* Malim inemptas fabulas. Verùm age, prandiolum dabitur, sed insipidum nisi tu bois fabulis condias. *Og.* Sed heus tu, nonne titillat te animus, t has peregrinationes obeas? *Me.* Fortasse titillabit, ubi tu eroraveris: nunc ut affectus sum, sat habeo stationes obire omanas. *Og.* Romanas, qui Romam nunquam videris? *Me.* Dicam. Sic domi obambulo; Ingredior conclave, curoue ut salva sit filiarum pudicitia: rursus hinc in officinam, ontemplor quid agant famuli famulæque: inde in culinam, ircumspiciens si quid opus sit admonitu: hinc aliò atque liò observans quid agant liberi, quid uxor, solicitus ut mnia sint in officio. Hæ mihi sunt stationes Romanæ. *Og.* At ista pro te curaret Divus Jacobus. *Me.* Ut ipse curem ta præcipiunt Sacræ Literæ; ut Divis committam, nusquam legi præceptum.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc elegantem habet disputationem de Constitutionibus humanis, quæ non prorsus repudiandæ sunt, nec adeo tamen magnifaciendæ, ut ab quibus usu venit, qui eas divinis propemodum legibus antiponunt. Alii rursus abutuntur & divinis & humanis constitutionibus ad quæstum & tyrannidem. Quos & quatenus humanæ constitutiones obligent, ad quid conducunt; quantum distent à divinis; obiter taxatur præposterum mulierum in his judicium. Nummenta varia ex piscium esu contingunt, non corporibus solum, verum ipsis etiam animis. Immanis eorum crudelitas qui esum carnium interdicunt corporibus valetudinaris. Lex ceremonialis cur partim abolita. Pontificiæ leges urgent graviora Judæorum legibus ceremonialibus. Mos baptizandi recens natos infantulos perstringitur. Ceremoniæ Pontificiæ obstant quo minus Christianam fidem complectantur plurimi. Generalis pax in Christiano orbe componi posset, si modo Imperator de suo, & Papa de suo jure aliquantillum remitterent. Deus Terminos quæris. Humanæ leges non habent ex se vim obligatoriam. Deus nihil mandat aversus valetudinem corporis aut animæ, non junium. Mos omnium familiaris, vereri & revereri Deum ejusque cultum minus quam hominem.

LANIO, SALSAMENTARIUS,

La. DIC mihi, insulsissime salsamentarie, nondum emisti restim? *Sa.* Restim? Lanio. *La.* Ita, restim. *Sa.* Cui tandem rei? *La.* Cui, nisi suspendio? *Sa.* Emant alii; me nondum

nondum usque adeò tædet hujus vitæ. *La.* At brevi tædebit. *Sa.* In vatem ipsum ista vertat Deus aliquis potiùs. Sed quid est mali? *La.* Si nescis, dicam. Instat tibi tuisque planè Saguntina, quod aiunt, fames ut res prorsus sit vobis ad laqueum reditura. *Sa.* Bona verba, lanio. Ista sint hostibus nostris. Unde nobis ex lanione repente prodisti pythius quispiam, ut divines tantam calamitatem? *La.* Non est divinatio; nè tibi blandiaris, res ipsa adest in foribus. *Sa.* Enecas: ede rem, si quid habes. *La.* Edam tuo magno malo. A Romano Senatu venit edictum, ut posthac liberum sit cuique vesci quibus velit. Quid igitur tibi tuóque ordini restat nisi bulimia cum putribus salsamentis? *Sa.* Per me quidem vel limacibus vel urticis vescatur qui volet. At num interdictum est cuiquam nè vescatur piscibus? *La.* Non, sed data potestas vescendi carnibus quibus fuerit collibitum. *Sa.* Sive vana prædicas, tu potiùs dignus es suspendio; sive vera, tibi potiùs parandus funis. Nam mihi posthac spero quæstum uberiorem. *La.* Imò proventum uberrimum, sed esuritionis usque ad saturitatem: aut, si mavis audire lætiora posthac longe mundiùs vives: neque, quod soles (*a*) cubito nasum emunges, pituitosum & scabie fruticantem. *Sa.* Ohe! venimus ad summum; (*b*) *cæcus convitia jacit in luscum*; quasi verò quicquam apud laniones purius sit eà parte corporis quæ dicitur semper (*c*) lotione superior. Utinam verum esset quod annuncias: at vereor nè me conjicias in falsum gaudium. *La.* Tibi quidem nimiùm vera nuncio. Sed unde tibi quæstum promittis uberiorem? *Sa.* Quoniam eò video recidisse mores hominum, ut quod vetitum sit impotentiùs appetant. *La.* Quid tum postea? *Sa.* Quia plures abstinebunt, ab esu carnium, ubi permissa est vescendi potestas: nec ullum erit lautum convivium absque piscibus, quemadmodum apud priscos fieri consuevit: itaque carnium esum permissum gaudeo. Utinam & piscium esus esset interdictus; avidiùs his vescerentur homines. *La.* Pium mehercule votum. *Sa.* Hoc optarem si, quod tu facis, nihil aliud spectarem quàm pecuniæ lucrum, cujus amore tu çrassam istam & carnivoram animam (*d*) diis manibus devovisti. *La.* Salsus es totus, cùm insulsa sit oratio. *Sa.* Quæ ratio commovit Romanos ut tot seculis observatam legem carnariam relaxarint? *La.* Nimirum hoc ipsa res jamdudum illis persuasit. Reputant id quod est, per salsamentarios inquinari civitatem, infici terram, flumina, aërem, ignem, & si quod aliud est elementum; corrumpi corpora mortalium:

a Exstat jocus Ciceronis in salsamentarii filium.

b De re extremæ imprudentiæ. Sic Horatius.

c Quia subinde inquinatur, de quo dictum est alias.

d Id est, inferis. Sic Decius & Q. Curtius se diis manibus devoverunt.

um: ex piſcium enim eſu corpus impleri putribus humoribus; hinc febres, (*a*) tabes, podagræ, (*b*) epilepſia, lepræ, & quid non malorum? *Sa.* Dic igitur mihi, Hippocrates, cur in civitatibus bene inſtitutis vetitum eſt intra mœnia mactare tauros ac ſues? Rectiùs etiam conſuleretur ſaluti civium, ſi nec pecudes jugularentur. Cur laniis deſcribitur certus locus, ne ſi paſſim vivant, totam urbem reddant peſtilentem? An eſt ullum fœtoris genus corrupto animantium cruore ſaniéque peſtilentius? *La.* Aromata mera ſunt ſi ad piſcium putorem conferas. *Sa.* Tibi quidem, opinor, aromata mera ſunt, at non idem viſum magiſtratibus, qui vos ab urbe ſubmovent. Porrò, quàm ſuaviter oleant veſtræ iſtæ lanienæ, declarant ii qui naribus obturatis prætereunt; declarant vulgo, qui malunt habere vicinos decem lenones quam unum lanionem. *La.* At vobis ad abluenda putria ſalſamenta nec lacus, nec amnes toti ſufficiunt; veréque, quod dici ſolet, inaniter aquam conſumitis. Semper enim piſcis piſcem olet, etiamſi unguentis oblinas. Quid autem mirum mortuos ſic olere, cùm plerique vivi, mox ut capti ſunt, oleant? Carens murià condîtæ ſervantur multos in annos, adeò non putentes, ut aromaticum quiddam redoleant. Rurſus vulgari ſale conditæ durant abſque fœtore. Duratæ fumo ventove nihil moleſti odoris contrahunt. Hæc omnia ſi pariter adhibeas piſci, nihil aliud quàm piſcem olebit. Vel hinc conjice, nullum eſſe putorem cum piſcium fœtore conferendum, quòd ab his putrefit etiam ipſe ſal, in hoc a natura datus ut a rebus arceat putrefactionem, dum genuinà vi claudit conſtringítque, ſimul & excludens quod extrinſecus noxam afferre poſſit, & humores intus, unde putrefactio poterat oriri, deſiccans: in ſolis piſcibus ſal non eſt ſal. Noſtras ædes fortaſſis aliquis delicatior præteriens obturat nares; at nemo ſuſtinet in cymba ſedere in qua veſtra ſunt ſalſamenta. Viatori ſi quando occurrunt plauſtra onuſta ſalſamentis, quæ ibi fuga? quæ narium obturatio? quæ ſputa? quæ exſcreatio? Et ſi quà fieri poſſit ut ſalſamentis pura in urbem adveherentur, quemadmodum nos mactatorum boum carnes apportamus, lex non dormiret: nunc quid facias iis quæ putria ſunt etiam cùm comeduntur? Et tamen quoties videmus ab (*c*) agoranomis damnatas merces veſtras conjici in flumen, vobis indictâ mulctâ? Id verò ſæpius etiam fieret, niſi illi corrupti per vos magis ſpectarent privatum commodum quàm publicam ſalutem. Nec hàc tantùm parte noteris reipublicæ; ſed impià conſpiratione.

a Quam Græci dicunt.

b Morbus comitialis.

c Præfecti foris in quibus venduntur eſculenta.

ratione vetatis nè aliunde piſces recentiores advehantur in civitatem. *Sa.* Quaſi verò nullus unquam vederit multa percuſſum lanionem, quod porcum infincerum, & linguæ maculis lepræ vitium profitentem, vendiderit, aut quod ovem aquis cœnove ſuffocatam, aut alioqui verminantes armos, lotione, & circumlito recenti cruore vitium diſſimularit. *La.* Atqui nullum ex nobis tale exſtat exemplum quale nuper ex vobis; ex unica anguilla cruſto panis incocta periere novem convivæ. Talibus obſoniis vos inſtruitis menſas civium. *Sa.* Caſum narras, qui nemini vitari poſſit, ſi fortuna velit. At vobis pene quotidianum eſt pro cuniculis altiles feles vendere, pro leporibus canes, ſi per auriculas & pedes hirſutos liceret. Quid autem commemorem artocrea ex humanis carnibus confecta? *La.* Tu, quod in me damnabas, caſus & hominum vitia mihi opprobras: tueantur iſta qui committunt; ego quæſtum cum quæſtu confero. Alioqui damnentur & olitores, quod interdum imprudentes pro caule vendant cicutam aut aconitum; damnentur & pharmacopolæ, quòd interdum pro remediis porrigunt venena. Nulla eſt ars tam inculpata quin iſthæc incidant mala. Vos cùm omnes officii numeros impleveritis, venenum eſt quod venditis. Si (*a*) torpedinem, ſi (*b*) hydrum, ſi (*c*) leporem marinum retibus admiſtum cum cæteris vendideritis, caſus eſſet, non crimen; nec magis imputari poterat vobis quam medico, qui nonnunquam occidit ægrum quem curat. Ferri poterat hoc malum, ſi menſibus duntaxat hybernis extruderetis veſtra purulenta, rigor temporis mitigaret peſtilentiam. Nunc æſtatis incendio putrem additis materiam; autumnum, per ſe nocentem, redditis nocentiorem. Cúmque jam ſe renovat annus, & humores conditi ſeſe rurſus proferunt non abſque corporum periculo, ibi vos totos menſes duos tyrannidem occupatis, & anni renaſcentis infantiam accerſito ſenio vitiatis. Cùmque hoc meditetur natura, ut corpora ſuccis inſalubribus repurgata novis ſuccis repubeſcant, vos ingeritis meros putores meraſque ſanies, & ſi quid eſt in corporibus vitii augetis, malum malo adjicientes, & bonos inſuper corporis ſuccos corrumpentes. Tolerari poterat hoc quoque, ſi tantùm corpora vitiaretis: nunc quoniam ex ciborum differentiis vitiantur animorum organa, fit ut ipſi vitientur animi. Tales ferè videas homines iſtos piſculentos quales ſunt ipſi piſces, pallent, olent, ſtupent, muti ſunt. *Sa.* O novum Thaletem! Quid igitur ſapiunt qui betis victitant? nimirum

a Piſcis letha'is contactu.
b Serpens aquatilis.
c Piſcis, homini præſentiſſimum & immedicabile venenum; & homo piſci, adeo ut hominis contactu ſo'o moriatur.

nimirum quantum ipſæ betæ. Quid ſapiunt qui boves, oves, & capras devorant? nimirum quod boves, oves, & capræ. Vos hœdos pro deliciis venditis; & tamen hoc animal ut eſt morbo comitiali obnoxium, ita gignit eundem morbum in his qui gaudent eſu carnium. An non præſtabat ſalſamentis placare latrantem ſtomachum? *La.* Quaſi ſolum hoc mentiti ſint rerum naturalium ſcriptores. Et ſi maximè verum ſit quòd narrant, corporibus morbo obnoxiis ſæpe quæ per ſe optima ſunt peſſima ſunt. (*a*) Hecticis ac phthiſicis vendimus hœdos, non (*b*) vertiginoſis. *Sa.* Si piſcium eſus tantum perniciem adfert rebus mortalium, cur nobis præſulum ac principum ſententiâ licet toto anno noſtras merces divendere, vobis bonam anni partem indictæ ſunt feriæ? *La.* Iſthuc quid meâ refert? Fortaſſis hoc procuratum eſt a malis medicis, quò quæſtus eſſet ipſis uberior. *Sa.* Quos malos medicos mihi commemoras, cùm nulli ſint piſcibus hoſtes æque capitales? *La.* Nè quid erres, ô bone, non faciunt hoc ſtudio veſtrî, nec amore piſcium, cum ab his nulli religioſiùs abſtineant; ſuum agunt negotium. Quò plures tuſſiunt, languent, ægrotant, hoc illis annona benignior eſt. *Sa.* Medicis hic non patrocinabor, ipſi ſuam vicem ulciſcentur, ſi quando in caſſes illorum incideris. Mihi pro mea cauſa ſufficit veterum ſanctimonia vitæ, probatiſſimorum authoritas, epiſcoporum majeſtas, publica Chriſtianarum gentium conſuetudo, quos omnes ſi damnabis inſaniæ, malo cum illis inſanire, quàm cum laniis eſſe ſobrius. *La.* Tu recuſas patronum eſſe medicis; ego nolim eſſe criminator aut cenſor veterum, publicæve conſuetudinis. Iſta venerari ſoleo, non inceſſere. *Sa.* Iſto quidem nomine cautus es veriùs quàm pius lanio, niſi te prorſus non novi. *La.* Meo judicio ſapiunt qui cavent ne quid habeant rei cum his qui fulmen habent in manibus. Attamen quid ex meis Bibliis, quæ populari linguâ verſa nonnunquam lego, ſentiam, non tacebo. *Sa.* Ut nunc ſies ex lanione theologus! *La.* Arbitror primos illos homines, ſimul atque ex uda argilla prolierunt, fuiſſe corpore ſalubri ac ſucculento. Id declarat illorum vivacitas. Deinde paradiſum fuiſſe locum multò commodiſſimum ſitu, cœlóque ſaluberrimo. Tali loco talia corpora vel aeris hauſtu, herbarum, arborum, ac florum undique aſpirantium fragrantiâ, citra cibum ullum, potuiſſe vivere, præſertim cùm ultro, citra ſudorem hominis, affatim tellus effunderet omnia, nec morbus eſſet ullus, nèc ſenium. Cultus enim talis horti voluptas erat veriùs quàm

a Qui pervenerunt ad ſenectutem, jam in habitum acta. Phthiſici qui tabeſcunt & exareſcunt.

b Vertigo capitis eſt præludium ad morbum comitialem. Hœdus autem dicitur eſſe obnoxius ei morbo, & carnes ejus inimicæ ad id propenſis mali.

labor. *Sa.* Adhuc verisimilia prædicas. *La.* Ex tam vario horti feracissimi proventu nihil interdictum est præter unicam arborem. *Sa.* Verissimum est. *La.* Idque non ob aliud, nisi ut per obedientiam agnoscerent dominum & conditorem suum. *Sa.* Rectè. *La.* Quin & illud arbitror recentem terram omnia progenuisse feliciora meliorisque succi quam nunc gignit senescens ac propemodum effœta. *Sa.* Esto. *La.* Idque præcipue in paradiso. *Sa.* Haud dissimile veri. *La.* Illic igitur vesci voluptatis erat, non necessitatis. *Sa.* Audivi. *La.* Et abstinere à laniandis animantibus humanitas erat, non sanctitas. *Sa.* Nescio. Animantium esum a diluvio permissum lego, priùs interdictum non lego. Quorsum autem attinebat permittere, si jam permissus erat? *La.* Quare non vescimur ranis? Non quia vetitæ, sed quoniam abhorremus. Qui scis, an Deus illic admonuerit quem cibum requireret humana frigilitas, non quem permitteret? *Sa.* Non sum ariolus. *La.* Atqui in ipso statim conditi hominis initio legimus, *Dominamini piscibus maris, & volatilibus cæli, & universis animalibus quæ moventur super terram.* Quis usus dominii, si vesci non licet? *Sa.* O crudelem herum! Itàne devoras servos & ancillas, tuos liberos & uxorem? Quin eâdem operâ vesceris matulâ tuâ, cujus dominus es? *La.* Sed audi vicissim, insulse salsamentarie. Cæteris usus est, nec est inane dominii nomen. Equus vehit me tergo, camelus gestat sarcinas: è piscibus verò quis usus, nisi vescaris? *Sa.* Quasi verò non sint innumera ex piscibus remedia. Deinde multa sunt in hoc tantùm condita, ut delectent hominem contemplantem, & in conditoris admirationem rapiant. Fortè non credes delphinos hominem tergo vehere. Denique sunt pisces qui nobis prædicant imminere tempestatem, velut * echinus. An non talem servum optares domi tuæ? *La.* Verùm ut hoc làrgiamur, ante diluvium non fuisse fas vesci cibis, præterquam terræ frugibus; nihil magni erat abstinere ab iis quæ non requirebat corporis necessitas, & habebant laniandi crudelitatem: illud fateris, animantium esum initio permissum ob humanorum corporum imbecillitatem. Frigus induxerat diluvium, & hodie videmus in regionibus frigidis nasci homines cæteris edaciores; ac terræ proventum vel extinxerat, vel corruperat inundatio: *Sa.* Esto. *La.* Et tamen à diluvio præteribant annum ducentesimum. *Sa.* Credo. *La.* Cur igitur Deus, quod illis robustis citra exceptionem permisit, post, imbecillioribus æviique contractioris astrinxit ad certa

* Piscis est spinas habens pro pedibus: hic imminente tempestate affigit se, aut saburrat arena.

certa animantium genera, quemadmodum præcepit Moſes? *Sa.* Quaſi meum ſit eorum quæ Deus gerit rationem reddere. Arbitror tamen hoc tum feciſſe Deum quod ſolent heri, qui contrahunt indulgentiam in ſervos ubi vident illos abuti lenitate dominorum. Sic equo plus ſatis feriocienti ſubducimus fabas & avenam, parcóque fœno paſcimus, frænóque & calcaribus aſperioribus ſubigimus. Excuſſerat hominum genus omnem reverentiam, in tantámque licentiam ſeſe effuderat, quaſi nullus omninò Deus eſſet. Hîc inventi ſunt legis cancelli, ceremoniarum repagula, minarum ac præceptorum fræna, quò vel ſic recipiſcerent. *La.* Quin igitur manent hodie legis illius repagula? *Sa.* Quia ſublata eſt carnalis ſervitutis aſperitas, poſteaquam per Evangelium adoptati ſumus in filios Dei. Detractum eſt præceptis, ubi contigit uberior gratia. *La.* Cùm Deus appellet ſuum teſtamentum ſempiternum, cúmque Chriſtus negârit ſe ſolvere Legem, ſed conſummare, quâ fiducià poſteriores auſi ſunt bonam Legis partem abrogare? *Sa.* Gentibus ea lex data non erat, & ideo viſum eſt Apoſtolis eas non onerare circumciſionis moleſtiâ, nè quod Judæi faciunt & hodie, in corporalibus obſervationibus conſtituerent ſalutis ſpem potiùs quam in fiducia & charitate erga Deum. *La.* Omitto gentes. Quæ ſcriptura manifeſte docet, Judæos ſi profeſſionem Evengelicam fuerint amplexi, ma. numiſſos eſſe à Moſaicæ Legis ſervitute? *Sa.* Quoniam id fore prædictum erat à Prophetis, qui promittunt teſtamentum novum & cor novum, inducúntque Deum abominantem feſtos Judæorum dies, averſantem illorum victimas, deteſtantem jejunia, rejicientem donaria, deſiderantem populum circumciſo corde; conformavit illorum promiſſa Dominus ipſe, qui porrigens diſcipulis corpus & ſanguinem ſuum, appellat *Teſtamentum novum.* Si nihil aboletur de veteri, cur hoc dicitur novum? Ciborum Judaicum delectum non exemplo quidem, ſed ſententiæ ſuæ abrogavit Dominus, cùm negat hominem inquinari cibis, qui mittuntur in ſtomachum & per ſeceſſem repurgantur. Docet idem Petrum conſpectâ viſione; Imò Petrus ipſe cum Paulo cæteriſque veſcens cibis communibus, à quibus Lex præceperat temperari. Agit hoc ubique Paulus in ſuis Epiſtolis; nec dubitatur quin quod hodie ſequitur populus Chriſtianus, ab Apoſtolis veluti per manus traditum ad nos denique pervenerit. Itaque non tam manumiſſi ſunt Judæi, quàm à Legis ſuperſtitione, velut lacte conſueto quidem & familiari, ſed jam intem-

pestivo, depulsi. Neque Lex abrogata est, sed ea pars justa est cedere quæ jam erat otiosa. Frondes & flores pollicentur fructum exoriturum; is ubi gravat arborem, nemo flores desiderat. Neque quisquam deplorat periisse filii sui pueritiam, ubi jam ad ætatem maturam pervenit. Neque quisquam requirit lucernas & funalia, ubi se terris depromsit Sol. Nec habet quod queratur pædagogus, si filius jam puber suam libertatem sibi vendicat, ac pædagogum in sua vicissim habet potestate. Pignus definit esse pignus, ubi promissa sunt exhibita. Sponsa priùs quam deducatur ad sponsum epistolis ab illo missis sese consolatur, exosculatur munuscula ab illo venientia, picturas illum referentes amplectitur; cæterùm ubi jam ipsius sponsi data est copia, præ hujus amore negligit illa priùs adamata. At Judæi primùm ægre divellebantur à consuetis; velut si puer assuetus lacti, jam grandis mammam inclamet, cibum solidum fastidiens. Itaque propemodum vi depulsi sunt ab illis vel figuris, vel umbris, vel temporariis solatiis, quò se jam totos convertant in eum quem Lex illa promiserat & adumbrarat. *La.* Quis exspectaret tantum theologiæ à salsamentario? *Sa.* Soleo pisculentum commeatum suppeditare nostræ civitatis Dominicano collegio; itaque fit ut illi frequenter prandeant apud me, ego nonnunquam apud illos. Ex eorum conflictationibus hæc decerpsi. *La.* Næ tu dignus es qui ex salsamentario fias piscium recentium venditor. Verùm illud expedi; Si Judæus esses, (neque mihi satis liquet an sis) & immineret ex fame certum vitæ periculum, vescereris carne suillà, an mortem præoptares? *Sa.* Quid facturus essem scio; quid mihi faciendum esset nondum intelligo. *La.* Deus utrumque vetuit, Non occides, &, Non vescèris carne suillà. In tali casu utrum præceptum utri par est cedere? *Sa.* Primùm, non constat an hoc animo Deus vetuerit vesci suillà, ut mortem vellet oppeti potiùs quàm esu vitæ consuli. Nam ipse Dominus excusat David, qui contra Legis præceptum comederit sacros panes. Et in exsilio Babylonico multa non observata sunt a Judæis quæ Lex præscripserat. Proinde censerem eam legem quam ipsa quoque natura tulit, eóque perpetua est & inviolabilis, debere potiorem haberi ea quæ neque semper fuit, & post erat abroganda. *La.* Cur igitur laudati sunt fratres Macchabæi, qui maluerunt curis cruciatibus exanimari quàm carnem gustare suis? *Sa.* Opinor, quoniam hic esus a rege præscriptus complectebatur totius patriæ Legis abnegationem, quemadmodum circum-

circumcisio, quam Judæi gentibus obtrudere conabantur, continebat totius Legis professionem, non aliter quam arrha data ad universum contractum præstandum obligat. *La.* Itaque si crassior illa Legis pars post exortam Evangelii lucem recte sublata est, quo consilio nunc videmus vel eadem, vel his graviora, revocari, præsertim cùm Dominus *jugum* suum appellet *suave*, & Petrus in Actis Apostolorum Judæorum legem appellet *duram*, quam nec *ipsi ferre potuerunt, nec patres* ipsorum? Sublata est circumcisio, sed successit baptismus, duriore prope dixerim conditione. Illa differebatur in octavum diem, & si quis interim casus intercepisset puerum, votum circumcisionis pro circumcisione imputabatur: nos pueros vixdum à latebris uteri materni egressos in frigidam aquam, quæque diu in alveo sa- Cerem. papales duriores Judaicis.
xeo constitit, (non enim dicam, computruit) totos immergimus; & si vel primo die, atque adeò in ipso partûs ostio perierit, nullâ parentum aut amicorum culpâ, deditur miser æternæ damnationi. *Sa.* Sic aiunt. *La.* Sublatum est sabbatum; imò non sublatum est, sed translatum in diem Dominicum. Quid refert? Paucorum dierum jejunia indixit lex Mosaica: nos illis quantum addidimus numerum? In delectu ciborum quantò liberiores Judæi nobis, quibus licebat vel totum annum vesci ovibus, capis, perdicibus, & hœdis? Illis nullum vestis genus erat interdictum præter eam quæ esset lanâ linóque contexta: nunc præter tot vestium præscriptas & interdictas formas & colores, accessit capitis rasura, eáque varia. Nè commemorem interim Confessionis onus, & constitutionum humanarum sarcinas, Decimationes non simplices, adstrictum arctioribus vinculis Matrimonium, novas affinitatis leges, aliáque permulta, quæ faciunt ut hàc parte non paulò commodior videatur fuisse Judæorum quam nostra conditio. *Sa.* Erras totâ viâ, lanio: Christi jugum non æstimatur ad istam regulam quam imaginaris. Pluribus adstringitur Christianus, & adstringitur ad difficiliora, denique ad pœnam graviorem: sed his adjuncta copiosior vis fidei & charitatis facit ea suavia quæ naturâ sunt gravissima. *La.* Atqui dùm olim Spiritus specie linguarum ignearum è cœlo delapsus copiosissimo dono fidei & charitatis locupletaret credentium pectora, cur detractum est Legis onus, velut imbecillibus ac sub iniqua sarcina periclitantibus? Cur Petrus jam afflatus Spiritu vocat *onus intolerabile*? *Sa.* Detractum est ex parte, nè Judaismus, ut cœperat, obrueret Evangelii gloriam,

am, & nè Legis odio gentes alienarentur à Christo, inter quas erant infirmi plurimi, quibus instabat duplex periculum; alterum ne crederent sine Legis observatione neminem posse salutem consequi; alterum, ne potius haberent in paganismo manere quam Mosaicæ Legis jugum accipere. Horum imbecilles animos oportebat velut escà quadam libertatis allicere. Rursus, quo mederentur illis qui negabant ex Evangelii professione salutis esse spem citra Legis observationem; circumcisionem, sabbatismos, delectus ciborum, aliáque id genus, aut prorsus sustulerunt, aut in aliud verterunt. Porro, quod Petrus negat se Legis onus portare potuisse, non est referendum ad eam personam quam tum gerebat, cùm illi jam nihil esset intolerabile; sed ad crassos & infirmos Judæos, qui non sine tædio arrodebant hordei tunicam, (a) nondum gustatà spiritûs medullà. *La.* Satis tu quidem crassè differis. Atqui mihi videtur & hodie non minùs esse causarum cur observationes istæ carnales hactenus tolli debeant, ut arbitrariæ sint, non obligatoriæ. *Sa.* Qui sic? *La.* Nuper in limeo quodam amplissimo vidi totum orbem depictum. Illic didici quantula esset mundi portio Christi religionem pure sinceréque profitens; nimirum Europæ particula vergens ad occidentem, rursus altera vergens ad Septentrionem, tertia tendens, sed procul, ad meridiem, ad orientem vergentis quartæ postrema videbatur Polonia. Reliquus orbis aut barbaros habet, non ità multùm a brutis animantibus differentes, aut schismaticos, aut hæreticos, aut utrumque. *La.* At non vidisti totum illud littus Austrinum, & sparsas insulas Christianis insignibus notatas? *Lá.* Vidi, didicique illinc avectas prædas, Christianismum inductum non audivi. Cùm igitur tam ampla sit messis, videtur hoc esse consultissimum ad religionem Christianam propagandam, quemadmodum Apostoli sustulerunt onus Legis Mosaicæ, ne gentes resilirent, ità nunc, ad illiciendos etiam imbecilles, tolli quarundam rerum obligationes, sine quibus initio servatus est orbis, & nunc servari posset, modò adsit fides & charitas Evangelica. Rursus audio videóque plurimos esse qui in locis, vestibus, cibis, jejuniis, gesticulationibus, cantibus, summam pietatis constituunt, & ex his proximum judicant, contra præceptum Evangelicum. Unde fit ut cùm omnia referantur ad fidem & charitatem harum rerum superstitione extinguatur utrumque. Procul enim abest à fide Evangelica qui fidit hujusmodi factis; & procul abest à charitate Christiana qui ob

potum

(a) Alludit ad allegoriam parabolæ de quinque panibus hordeacis.

potum aut cibum, quo rectè quis uti poteſt, exaſperat fratrem, pro cujus libertate mortuus eſt Chriſtus. Quam amarulentas contentiones videmus inter Chriſtianos? quàm inimicas calumnias ex veſte aliter cinctâ tinctave ex cibo quem porrigunt aquæ & quem porrigunt paſcua? Hoc malum ii ad paucos ſerpſiſſet, contemni poterat. Nunc videmus univerſum orbem ob hæc diſſidiis exitialibus concuti. Hæc & hujuſmodi ſi tolerentur, & nos majori concordiâ viveremus, neglectis ceremoniis, ad ea tantùm contendentes quæ docuit Chriſtus, & reliquæ nationes citiùs amplecterentur religionem cum libertate conjunctam. *Sa.* Extra Eccleſiæ domum non eſt ſalus. *La.* Fateor. *Sa.* Extra Eccleſiam eſt quiſquis non agnoſcit Pontificem Romanum. *La.* Non reclamo. *Sa.* Sed hunc non agnoſcit qui illius præſcripta negligit. *La.* Atque ideo ſpero futurum, ut hic Pontifex, nomine Clemens, animo pietatéque clementiſſimus, quò magis omnes nationes ad Eccleſiæ ſodalitatem alliciat, omnia mitiget quæ hactenus viſa ſunt aliquot populos à Romanæ Sedis fœdere alienare, potiúſque habeat Evangelii lucrum, quàm ſuum in omnibus jus perſequi. Audio quotidie veteres querimonias de annatis, de condonationibus, de diſpenſationibus, dèque reliquis exactionibus, & de gravatis Eccleſiis: ſed arbitror hunc ità moderaturum omnia, ut poſthac impudens ſit qui pergat queri. *Sa.* Utinam idem facerent omnes monarchæ. Nihil addubito quin res Chriſtiana nunc in arctum coacta feliciſſimè ſit proferenda, ſi gentes barbaræ ſenſerint ſe vocari non ad ſervitutem humanam, ſed ad libertatem Evangelicam; nec ad rapinam expeti, ſed ad felicitatis & ſanctimoniæ conſortium. Ubi coaluerint, & in nobis mores vere Chriſtianos competerint, ultro plus offerent quàm ab eis ulla vis queat extorquere. *La.* Id brevi futurum auguror, ſi peſtilens (*a*) Ate, quæ duos potentiſſimos orbis Monarchas funeſto bello commiſit, abierit (*b*) εἰς κόρακας. *Sa.* Atque ego demiror jamdudum non eſſe factum, cùm Franciſco nihil fingi poſſit humanius, & Carolo Cæſari arbitror à præceptoribus inſtillatum, ut quò per fortunam plus acceſſerit imperii finibus, hoc ipſe plus addat clementiæ benignitatique. Ad hæc, habere ſolet & ætas ea peculiarem facilitatis ac manſuetudinis dotem. *La.* Nihil eſt quod in utroque deſideres. *Sa.* Quid igitur remoratur publicum orbis votum? *La.* Adhuc jureconſulti de finibus ambigunt; & ſcis comœdiarum tumultus ſemper deſinere in nuptias: itidem principes ſuas finiunt tragœdias. Sed in co-

a Dea Homerica, quæ diſſidia ſerit inter Deos & homines. Litæ tardæ, Ate vlox.

b Id eſt, in malam rem.

mœdiis subitò coeunt nuptiæ; hic inter magnos magnis moliminibus res agitur. Et præstat aliquando seriùs obduci cicatricem, qua mox iterum ulcus erumpere. *Sa.* An credis istas nuptias esse firma concordiæ vincula? *La.* Vellem quidem, sed ex his video fere nasci maximam bellorum partem; & si quòd bellum ortum fuerit, dum affinis adest affini, latiùs se spargit incendium, & difficiliùs componitur. *Sa.* Fateor, & agnosco verissimum esse quod dicis. *La.* Sed æquúmne tibi videtur, ut ob Jureconsultorum rixas & contractum moras totus orbis tantùm perpitiatur mali? Nunc enim nihil usquam tutum est, & pessimus licet plurimum, dum neque bellum est, neque pax. *Sa.* De principum consiliis non est meum dicere. Verùm si quis me faciat Cæsarem, scio quid sim facturus. *La.* Eja, facimus te Cæsarem, simúlque Romanum Pontificem, si libet. Quid facias? *Sa.* Fac me potiùs Cæsarem & regem Galliæ. *La.* Age, esto utrumque. *Sa.* Protinus concepto pacis voto edicerem per universam ditionem meam inducias, dimissis copiis, denuncians pœnam capitis, si quis vel gallinam alterius attigerit. Ita pacatis rebus meo commodo, vel, ut meliùs dicam publico, transigerem de ditionis finibus, aut de conjugii conditionibus. *La.* Habésne firmiora fœderis vincula quam matrimonium? *Sa.* Arbitror. *La.* Imparti. Sa. Si cæsar essem, fic absque mora transegissem cum rege Gallorum. " Frater, ma-
Ad pacem horiatio.
" los quispiam genius bellum hoc inter nos excitavit: neque
" tamen inter nos certamen fuit, de capite, sed de ditione.
" Tu, quod in te fuit, fortem ac strenuum bellatorem præ-
" stitisti. Fortuna mihi favet, téque ex rege fecit captivum.
" Quod accidit tibi mihi potuit accidere, & tua calamitas
" omnes nos admonet humanæ conditionis. Experti sumus
" quàm hoc certaminis genus utrique sit incommodum. Age,
" diverso genere inter nos conflictemur. Dono tibi vitam,
" dono libertatem, pro hoste recipio te in amicum. Sit
" omnium præteritorum malorum oblivio, redi ad tuos
" gratis ac liber, habe tibi tua, esto bonus vicinus, & post-
" hac geratur unum hoc certamen inter nos, uter alterum
" fide, officiis, ac benevolentiâ vincat, neque certemus uter
" altero latiùs regnet, sed uter sanctiùs administret suam
" ditionem. In priori conflictu fortunati laudem tuli; hîc
" qui vicerit longè splendidius auferet decus. Mihi qui-
" dem hæc clementiæ fama plus adferet veræ laudis quam
" si universam Galliam meæ ditioni adjunxissem. Et tibi
" gratitudinis opinio plus decoris conciliabit quàm si me

" totâ

« totâ Italiâ depulisses. Noli invidere mihi laudem quam « effecto; ego vicissim tuæ fic favebo, ut huic amico li- « benter fis debiturus. *La.* Profectò fic possit adstringi Gallia, imò totus orbis. Etenim si conditionibus iniquis ulcus hoc obducatur verius quam sanetur, vereor ne mox per occasionem ruptâ cicatrice pus vetus erumpat majore cum malo. *Sa.* Quam magnificam quamque plausibilem gloriam hæc humanitas per universum orbem pararet Carolo? Quæ natio se non lubens tam humano tamque clementi principi submitteret? *La.* Egisti Cæsarem sat feliciter; nunc age Pontificem. *Sa.* Perlongum sit singula persequi; dicam compendio. Sic agerem ut universus orbis intelligeret esse principem Ecclesiæ, qui nihil aliud sitiret quàm Christi gloriam & salutem omnium mortalium. Ea res verè mederetur invidiæ Pontificii nominis, & solidam ac perennem pararet gloriam. Sed interim (*a*) *ab asino*, quod aiunt *delapsi*, multùm aberravimus ab instituto. *La.* Ego te mox reducam in viam. Ais igitur obligare Pontificum leges omnes qui sunt in Ecclesia? *Sa.* Aio. *La.* Ad pœnam gehennæ? *Sa.* Aiunt. *La.* Etiam Episcoporum? *Sa.* Sic arbitror, in sua cujusque ditione. *La.* Etiam Abbatum? *Sa.* Hæreo; nam hi certis conditionibus accipiunt administrationem, nec possunt suos gravare constitutionibus nisi ex authoritate totius Ordinis. *La.* Quid si Episcopus iisdem conditionibus accipiat suam functionem? *Sa.* Addubito. *La.* Quod Episcopus constituit Pontifex potest Rescindere? *Sa.* Opinor. *La.* Quod Pontifex decrevit nemo potest abrogare? *Sa.* Nemo. *La.* Unde igitur audimus rescissas Pontificum sententias, hoc titulo, quòd parùm recte fuerint e docti; & priorum constitutiones a posterioribus (*b*) antiquatas, quòd à pietate deviarent? *Sa.* Ista surreptitia sunt ac temporaria. Nam & in Pontificem, ut hominem, cadit ignorantia personæ factive. Cæterùm quod ex authoritate Concilii universalis proficiscitur, cœleste oraculum est, & pondus habet par Evangeliis, aut certè proximum. *La.* Licétne de evangeliis dubitare? *Sa.* Bona verba; ne de Conciliis quidem rite in spiritu sancto congregatis, peractis, editis, & receptis. *La.* Quid si quis dubitet an hæc competant in concilium quod objicitur, quemadmodum audio Basileense concilium à nonnullis rejici, nec omnibus probari Constantiense? loquor de his qui nunc habentur orthodoxi; ne quid dicam de proximo concilio Lateranensi. *Sa.* Dubitent qui velint suo periculo, ego nolo dubitare. *La.* Petrus igitur habuit authoritatem conden-

a Id est, a proposito digressi. vide Chiliad.

b Id est, abrogatas.

di

di novas leges? *Sa.* Habuit. *La.* Habuit & Paulus cum cæteris Apostolis? *Sa.* Habuerunt in suis quisque Ecclesiis, a Petro seu Christo commissis. *La.* Et Petri successoribus par est potestas cum ipso Petro? *Sa.* Quidni? *La.* Tantundem igitur honoris debetur rescripto Romani Pontificis quantum Epistolis Petri, & tantundem constitutionibus Episcoporum quantum Epistolis Pauli? *Sa.* Equidem arbitror etiam amplius deberi, si præcipiant & legem ferant cum authoritate. *La.* Sed fasne est dubitare, an Petrus & Paulus scripserunt afflatu Divini Spiritûs? *Sa.* Imò hæreticus sit qui dubitet. *La.* Idem censes de rescriptis & constitutionibus Pontificum & Episcoporum? *Sa.* De Pontifice censeo, de Episcopis ambigo; nisi quòd pium est, de nullo perperam suspicari, ni res ipsa palam clamitet. *La.* Cur spiritus citiùs patitur errare Episcopum quam Pontificem? *Sa.* Quia gravius est a capite periculum. *La.* Si tantum valent Præsulum constitutiones, quid sibi vult quòd Dominus in Deuteronomio tam rigidè comminatur, ne quis quid addat aut adimat Legi? *Sa.* Non addit Legi qui latiùs explicat quod latebat, qui ea suggerit quæ spectant ad Legis observationem; neque detrahit qui pro viribus audientium Legem dispensat, alia promens, alia celans, pro ratione temporis. *La.* Num obligabant Pharisæorum ac Scribarum constitutiones? *Sa.* Non arbitror. *La.* Cur Ità? *Sa.* Quia docendi habebant authoritatem, non condendi leges. *La.* Utra potestas videtur amplior, condendi leges humanas, an interpretandi divinas? *Sa.* Condendi humanas. *La.* Mihi secùs videtur. Etenim cui jus est interpretandi, hujus sententia pondus habet legis divinæ. *Sa.* Non satis assequor quod dicis. *La.* Dicam explanatius. Lex divina jubet subvenire parenti: Pharisæus intepretatur hoc esse datum patri quod missum est in corbonam, eò quòd Deus pater sit omnium. Nonne huic interpretationi cedit lex divina? *Sa.* Ista quidem falsa interpretatio est. *La.* Sed postea quam illis semel tradita est interpretandi authoritas, unde mihi constabit cujus sit vera interpretatio maximè si ipsi inter se dissentiant? *Sa.* Si minùs satisfacit tibi sensus communis, sequere Præsulum authoritatem; id tutissimum est. *La.* Ergò Pharisæorum & Scribarum authoritas devoluta est ad Theologos & concionatores; *Sa.* Est. *La.* Sed nullos audio frequentiùs inculcantes, *Audite, ego dico vobis*, quàm eos qui nunquam versati sunt in palæstris Theologicis. *Sa.* Audies omnes candidè, sed cum judicio, modò ne simpliciter insaniant,

ant. Tum enim oportet populum cum ſibilo ſurgere, quò ſuam agnoſcant dementiam. Cæterùm quibus contigit titulus Doctoris, his oportet fidere. *La.* Verùm in his quoque comperio nonnullos multò rudiores ac ſtultiores illis qui proſus ſunt illiterati; & inter doctiſſimos miram video controverſiam. *Sa.* Elige quæ ſunt optima, inexplicata aliis relinquito, ea ſemper amplectens quæ procerum & multitudinis conſenſus approbavit. *La.* Scio iſthuc eſſe tutius. Sunt igitur & conſtitutiones iniquæ, quemadmodum ſunt interpretationes falſæ? *Sa.* An ſint, alii viderint; arbitror eſſe poſſe. *La.* Annas & Caiaphas habebant poteſtatem condendi leges? *Sa.* Habebant. *La.* Num horum quavis de re conſtitutiones obligabant ad pœnam gehennæ? *Sa.* Neſcio. *La.* Puta Annam conſtituiſſe, ne quis reverſus à foro ſumeret cibum niſi loto corpore: qui illotus caperet cibum, num crimen gehennâ dignum admitteret? *Sa.* Non arbitror, niſi contemptus publicæ poteſtatis crimen exacerbaret. *La.* An omnia præcepta Dei obligant ad pœnam gehennæ? *Sa.* Non, opinor. Nam Deus prohibuit omne peccatum, quamlibèt veniale, ſi Theologis habenda fides. *La.* Fortaſſis & veniale pertraheret in gehennam, niſi Deus ſuâ miſericordiâ ſublevaret imbecillitatem noſtram. *Sa.* Non eſt abſurdum dictu; ſed affirmare non auſim. *La.* Cùm Iſraelitæ exſularent in Babylone, præter alia plurima quæ Lex præſcripſit, in multis fuit omiſſa circumciſio. An omnes hi perierunt? *Sa.* Deus novit. *La.* Si Judæus clàm, fame periclitans, veſceretur carne ſuillà, committerétne crimen? *Sa.* Meà quidem ſententiâ neceſſitas excuſaret factum; quandoquidem ore Domini defenſus eſt David, quòd contra Legis præceptum comederet panes ſacros, quos appellant Propoſitionis: nec ſolùm comedit ipſe, ſed & fugæ comites profanos iiſdem pavit. *La.* Si quem ea neceſſitas conſtringeret, ut aut pereundum ſit fame, aut furtum committendum, utrum eligeret, mortem, an furtum? *Sa.* Forſitan in eo caſu furtum non eſſet furtum. *La.* Hem, quid audio? ovum non eſt ovum? *Sa.* Præſertim ſi caperet animo reddendi, placandique dominum cùm primùm liceret. *La.* Quid ſi pereundum eſſet homini niſi falſum teſtimonium ferat adverſus proximum? utrum eligendum? *Sa.* Mors. *La.* Quid ſi commiſſo adulterio poſſit ſervare vitam? *Sa.* Potior erit mors. *La.* Quid ſi ſimplici ſtupro poſſis effugere mortem? *Sa.* Moriendum potiùs, ut aiunt. *La.* Cur hîc ovum non deſinit eſſe ovum, præſertim ſi nulla fiat vis aut injuria?

ria? *Sa.* Fit injuria corpori puellæ. *La.* Quid si perjurio? *Sa.* Moriendum. *La.* Quid si simplici nullique noxio mendacio? *Sa.* Docent præoptandam mortem At ego crediderim gravi necessitate, aut ingenti propositâ utilitate, mendacium hujusmodi aut nullum esse crimen, aut levissimum, nisi quòd apertà feneſtrà periculum est ne discamus & pernicioſis mendaciis assuescere. Finge incidisse casum, ut innoxio mendacio possit servare & corpora & animas totius patriæ suæ, utrum elegit vir pius? fugiet mendacium? *La.* Quid alii sint facturi, nescio; ego vel quindecim Homerica mendacia non vererer dicere móxque labeculam illam abstergerem aquâ sacrâ. *Sa.* Idem ego facerem. *La.* Igitur non quicquid Deus præcipit aut interdicit obligat ad pœnam gehennæ. *Sa.* Non videtur. *La.* Modus igitur obligationis non est ab authore legis tantùm, sed ex materia. Quædam enim cedunt necessitati, quædam non cedunt. *Sa.* Sic videtur. *La.* Quid si sacerdos periclitetur de vita, servandus si ducat uxorem? utrum eliget? *Sa.* Mortem. *La.* Cùm divina lex cedat necessitati, cur hæc lex humana * Terminum agit, nulli dignans concedere? *Sa.* Non lex obstat, sed votum. *La.* Quid si quis vovisset vivere Hierosolymam, nec id posset nisi certo vitæ dispendio? non ibit, an morietur? *Sa.* Morietur, ni voti relaxationem impetrârit à Pontifice Romano. *La.* Cur alterum votum relaxatur, alterum minimè? *Sa.* Quia alterum solenne, alterum privatum. *La.* Quid est solenne? *Sa.* Quod solet fieri. *La.* An non igitur solenne & alterum, quod quotidie fit? *Sa.* Fit, sed privatim. *La.* Proinde Monachus si privatim apud abbatem profiteretur, non esset votum solenne? *Sa.* Nugaris. Ideo faciliùs relaxatur votum privatum, quia minore offendiculo solvitur, & is qui facit hoc animo facit, ut si commodum sit mutet sententiam. *La.* Hoc igitur animo vovent qui privatim profitentur perpetuam castimoniam? *Sa.* Deberent. *La.* Perpetuam igitur, & non perpetuam? Quid si Carthusianum monachum hic constringat casus, ut aut vescendum sit carnibus, aut moriendum? utrum eligeret? *La.* Docent medici nullas esse carnes tam efficaces, quin idem efficiat aurum potabile, & gemmæ. *La.* Utrum igitur conducibilius, gemmis & auro succurrere periclitanti, an earum rerum pretio multos de vita periclitantes servare, & ægroto dare pullum gallinacium? *Sa.* Hæreo. *La.* Atqui piscium aut carnium esus non est ex eorum numero quæ vocant substantialia. *Sa.* Carthusianos suo judici relinquamus. *La.* Dicamus in genere.

* Fabule de Termino Deo, qui nec Jovi voluit; concedere, notissima.

nere. Diligenter, frequenter, multisque verbis inculcatur in Lege Mosis Sabbatismus. *Sa.* Verum. *La.* Utrùm igitur succurram urbi periclitanti violato Sabbato, an non? *Sa.* At interim me vis esse Judæum? *La.* Volo,& quidem recutitum. *Sa.* Istum nodum secuit ipse Dominus. Sabbatum enim hominis causà est institutum, non contrà. *La.* Ista lex igitur valebit in omnibus humanis constitutionibus? *Sa.* Valebit, nisi quid obstet. *La.* Quid si conditor leges non hoc animo ferat legem ut quemquam obliget ad pœnam gehennæ imò nè ad reatum quidem ullam, sed constitutionem nihilo plus velit habere ponderis, quàm exhortationem? *Sa.* O bone, non est in manu conditoris quantum obliget lex. Usus est suâ potestate ferendo legem; cæterùm ad quid obliget, aut non obliget, id Deo in manu est. *La.* Cur igitur audimus quotidie parachos nostros è suggesto clamantes, Cras jejunandum sub pœna damnationis æternæ, si nobis non constat quomodo lex obliget humana? *Sa.* Id faciunt quò magis terreant contumaces, nam ad hos arbitror ea verba pertinere. *La.* Sed interim an contumaces talibus dictis territent nescio; certè infirmos vel in scrupulum vel in periculum conjiciunt. *Sa.* Difficile est utrisque consulere. *La.* Eadem autem est vis consuetudinis & legis? *Sa.* Aliquando major est consuetudinis. *La.* Proinde, tametsi non adest animus consuetudinem inducentibus injiciendi laqueum cuiquam, tamen obligat volentes nolentes? *Sa.* Arbitror. *La.* Onus imponere potest, tollere non potest? *Sa.* Admodum. *La.* Jam itaque vides, opinor, quantum sit periculi novas leges ab hominibus ferri, si nulla necessitas urgeat, aut nulla magna invitet utilitas. *Sa.* Fateor. *La.* Dominus cùm ait, *Nolite omnino jurare*, num quemvis jurantem obnoxium facit gehennæ? *Sa.* Non arbitror. Consilium est enim non præceptum. *La.* At istud unde mihi liquet, cùm vix aliud accuratiùs aut severiùs interdixerit quàm nè juremus? *Sa.* Discès à doctoribus. *La.* Et Paulus cùm dat consilium, non obligat ad gehennam? *Sa.* Nequaquam. *La.* Cur ita? *Sa.* Quia non vult injicere laqueum infirmis. *La.* Est igitur in manu condentis legem, obstringere ad gehennam aut non obstringere. Et sanctum est cavere, ne quibuslibet constitutionibus illaqueamus imbecilles. *Sa.* Est. *La.* Et si Paulus hìc cautionem adhibuit, multò magis Sacerdotibus adhibenda, de quibus incertum quo spiritu agantur. *Sa.* Fateor. *La.* Atqui paulò antè negabas esse in manu conditorii quatenus obstringeret lex. *Sa.* Jam consilium est, non

lex.

lex. *Ia.* Nihil est facilius quàm commutare vocabulum. *Noli furari*, præceptum est ? *Sa.* Est. *La. Noli omnino restituere malo* ? *Sa.* Consilium est. *La.* At hoc posterius magis habet speciem præcepti quàm illud prius. Saltem hoc est episcopis in manu, utrùm velint esse præceptum quod instituunt, an consilium ? *Sa.* Est. *La.* At istud paulo ante fortiter negabas. Etenim qui non vult suam constitutionem quemquam ad ullum crimen adstringere, nimirum vult eam esse consilium, non præceptum. *Sa.* Verum: sed non expedit hoc scire vulgus, ne protinus clamitent esse consilium, quod servare non libet. *Ia.* At quid interim facies tot infirmis conscientiis tam misere confusis tuo silentio ? Verùm age, dic mihi, nullisne notis docti deprehendere possunt, utrùm consilii vim habeat constitutio, an præcepti ? *Sa.* Possunt, sicut audivi. *La.* Non licet scire mysterium ? *Sa.* Licet, nisi velis effutire. *La.* Ah, (*a*) pisci dixeris. *Sa.* Cùm nihil audis nisi, *hortamur, ordinamus, mandamus*, consilium est : cùm audis, *jubemus*, districte *præcipimus*, præsertim si accedant minæ excommunicationis, præceptum est. *La.* Quid si debeam pistori meo, cúmque solvendo non sim, fugere malim quàm conjici in carcerem ? num pecco criminaliter ? *Sa.* Non, arbitror, nisi desit solvendi voluntas. *La.* Cur igitur excommunicor ? *Sa.* Istud fulmen territat improbos, non adurit innocentes. Scis enim & apud priscos Romanos fuisse leges diras ac minaces, sed in hoc ipsum tantummodo latas ; qualis illa fertur è duodecim tabulis, (*b*) de dissecando corpore debitoris, cujus ideo nullum exstat exemplum, quòd non in usum, sed ad terrorem, esset prolata. Jam ut fulmen non agit in ceram aut linum, sed in æs : ita tales excommunicationes non agunt in miseros, sed in contumaces. Et tamen, ut ingenuè dicam, in hujusmodi frivolis adhibere fulmen à Christo traditum, propemodum esse videtur, quod veteres dicebant, *in lente unguentum*. *La.* Num idem jus patrifamilias in sua domo quod episcopo in sua diœcesi ? *Sa.* Arbitror, pro proportione. *La.* Et hujus præscripta similiter obligant ? *Sa.* Quidni ? *La.* Edico ne quis vescatur cepis : quomodo periclitatur apud Deum qui non paruerit ? *Sa.* Ipse viderit. *La.* Post hac non dicam meis, præcipio, sed admoneo. *Sa.* Sapies. *La.* Verùm perspicio vicinum meum proximum esse periculo, & arreptum clàm admoneo ut sese subducat ab ebriosorum & aleatorum commercio ; ille, monitorem aspernatus, perditiùs incipit vivere quàm antea : num hîc illum obstringit admoni-

Præcepta & consilia.

a Pisces mutos esse declarat Prov.

b Vide Aulum Gellium de pœna talionis.

admonitio? *Sa.* Videtur. *La.* Igitur neque consulendo, neque exhortando fugimus laqueum. *Sa.* Imò non adfert laqueum admonitio, sed admonitionis argumentum. Etenim si frater admonitus ut crepidis uteretur, negligeret, nullo crimine teneretur. *La.* Non hîc percontabor quantum obligent præscripta medicorum. Votum obstringit ad pœnam gehennæ? *Sa.* Maximé. *La.* Omne? *Sa.* Omnissimum, modó sit licitum, legitimum, ac liberum. *La.* Quid appellas liberum? *Sa.* Quod nulla extorsit necessitas. *La.* Quid est necessitas? *Sa.* Est metus cadens in constantem virum. *La.* Etiam in Stoicum, quem, *Si fractus illabatur orbis, Impavidum ferient ruinæ?* *Sa.* Istum Stoicum mihi ostende & respondebo. *La.* Sed extra jocum, num famis aut infamiæ metus cadit in constantem virum? *Sa.* Quidni? *La.* Si filia nondum emancipata clam nubat insciis parentibus, nec passuris si sciant legitimum erit votum? *Sa.* Erit. *La.* An sit, nescio; certè si qua sunt hoc est unum ex illorum numero quæ licet vera sint, tamen ob scandalum imbecillium silenda sunt. Quid si virgo, quæ ex authoritate parentum contraxit matrimonium cum sponso, clam & invitis parentibus voto semet addicat collegio sanctæ Claræ? eritne licitum & legitimum? *Sa.* Si fuerit solenne. *La.* Num solenne est quod in agrò fit, in obscuro monasteriolo? *Sa.* Sic habetur. *La.* Si eadem domi, paucis testibus, voto profiteatur perpetuam corporis integritatem, non erit legitimum? *Sa.* Non. *La.* Quamobrem? *Sa.* Quia sanctius votum obstat. *La.* Eadem puella si vendat agellum, valebit contractus? *Sa.* Non, opinor. *La.* Et valebit, si seipsam dederit in potestatem alienam? *Sa.* Si se Deo dicaverit. *La.* Annon & votum privatum dicat hominem Deo? Et qui suscipit sanctum conjugii sacramentum, nonne se dicat Deo? Et quos Deus junxit, dicant se diabolo? De solis conjugibus dixit Dominus, *Quos Deus junxit homo ne separet.* Ad hæc, cùm adolescens vix dum pubescens, aut puella simplex, minis parentum, sævitiâ tutorum, improbis institutoribus monachorum, blanditiis & odiis protruditur in monasterium, num liberum est votum? *Sa.* Si sint * doli capaces. *La.* Ea ætas maximè capax est doli, ut cui facillimè possis imponere. Quid si proponam in animo diebus Veneris abstinere à vino? perinde obstringit propositum ut votum? *Sa.* Non, arbitror. *La.* Quid igitur interest inter certum propositum & votum tacitâ cogitatione conceptum? *Sa.* Animus obligandi. *La.* Negabas antè, hîc valere animum, Propono si queam, & voveo

* Ita loquuntur Juri consulti: Alter ex ambiguo jocatur, quasi doli capax qui dolo est idoneus.

voveo sive queam sive non queam? *Sa.* Habes. *La.* Habeo nebulas in pariete depictas, hoc est, nihil. Est igitur & in proposito dispicienda materiæ ratio? *Sa.* Opinor. *La.* Et ut illic à legis, ita hîc à voti nomine cavendum? *Sa.* Recte. *La.* Si Romanus Pontifex statueret ne quis jungat matrimonium intra septimum propinquitatis gradum, admitteret crimen qui duceret cognatum gradu sexto? *Sa.* Opinor; certe periclitaretur. *La.* Quid si Episcopus suis ediceret, nè quis haberet rem cum uxore nisi die Lunæ, Jovis & Sabbati, committeret crimen qui clàm aliis diebus uteretur uxore? *Sa.* Arbitror. *La.* Quid si ediceret nè quis * bulbis vescereturⁿ? *Sa.* Quid isthuc ad pietatem? *La.* Quia bulbi provocant libidinem. Quod de bulbis dico, idem dictum puta de erucis. *Sa.* Hæreo. *La.* Quid hæres unde est humanis legibus obligandi vis? *Sa.* Ex dictis Pauli, *Obedite præpositis vestris.* *La.* Hinc igitur obligat omnes Episcoporum ac Magistratuum constitutio? *Sa.* Modo sit æqua, justa & legitime lata. *La.* Sed istius rei quis erit judex? *Sa.* Ipse qui condidit. Nam ejus est interpretari cujus est condere legem. *La.* Ergò citra delectum est obediendum quibuslibet constitutionibus? *Sa.* Opinor. *La.* Quid si præpositus stultus & impius ferat legem impiam & iniquam? ipsius judicio standum erit, & populus, cui nullum est judicandi jus obtemperabit? *Sa.* Quorsum attinet ea somniare quæ non fiunt? *La.* Qui subvenit parenti, non subventurus nisi lex cogeret, num implevit legem? *Sa.* Non, arbitror. *La.* Quî sic? *Sa.* Primùm, non satisfacit animo ejus qui condidit legem; deinde, voluntati impiæ addit hypocrisim. *La.* Qui jejunat, non jejunaturus nisi præciperet Ecclesia, num satisfacit legi? *Sa.* Mutas & authorem legis, & materiam. *La.* Confer igitur Judæum sic jejunantem diebus præscriptis, ut ni lex huc adigat, non sit jejunaturus, cum Christiano servante jejunium ab hominibus indictum, haud quaquam servaturo si legem tollas; aut si mavis, Judæum abstinentem à carne suilla, & Christianum abstinentem è carnibus & lactariis die Veneris. *Sa.* Infirmitati nonnihil reluctanti lege puto paratam esse veniam; certo proposito legem aversanti & obmurmuranti non item. *La.* Atqui fateris leges divinas non semper obligare ad pœnam gehennæ. *Sa.* Quidni fatear? *La.* Nec audes fateri esse legem humanam quæ non obligat ad eandem pœnam, sed hominem relinquis in ancipiti? Videris igitur aliquanto plus tribuere legibus hominum quàm Dei. Mendacium & obtrectatio

ⁿ Cepis est genus, & bulbus & eruca provocant Venerem. Unde Ovidius *salaces* vocat *erucas.*

ſuapte naturâ ſunt mala, & à Deo prohibita; & tamen fateris eſſe aliquod mendacii & obtrectationis genus quod non obliget ad pœnam gehennæ; nec audes eum qui quomodocunq; veſcitur carnibus in die veneris liberate à pœna gehennæ. *Sa.* Non eſt meum quemquam abſolvere aut damnare. *La.* Si divinæ leges & humanæ pariter obſtringunt, quid igitur intereſt inter has & alias? *Sa.* Nimirum quòd qui violat legem humanam, immediatè peccat adverſus hominem, (ſi mihi concedis Scholaſticorum floſculis uti) mediatè adverſus Deum; qui violat legem divinam, contrà. *La.* Quid refert utrùm priùs miſcueris acetum an abſinthium, cùm mihi utrumque ſit ebibendum? Aut quid refert utrum lapis à me vulnerato repercuſſus feriat amicum, an ordine verſo? *Sa.* Hoc didici. *La.* Et ſi ex materia circumſtantiiſque ſumitur obligandi modus in utriſque legibus, quid intereſt inter authoritatem Dei & hominum? *Sa.* Impia percontatio! *La.* Attamen multi credunt plurimum intereſſe. Deus tulit legem per Moſen, nec licet violare. Idem fert leges per Pontifices, aut certè Concilium. Quid intereſt inter has & illas? Lex Moſis per hominem, leges noſtræ per homines. Et videntur minùs ponderis habere quæ Deus tulit per unum Moſen, quàm quæ Spiritus Sanctus edit per frequens epiſcoporum & eruditorum concilium. *Sa.* De ſpiritu Moſis dubitare non licet. *La.* Paulus in Epiſcoporum vicem venit. Quid igitur intereſt inter Pauli præcepta, & cujuſlibet epiſcopi? *Sa.* Quia ſine controverſia Paulus ſcripſit afflatus Spiritu. *La.* Hæc ſcriptorum authoritas quouſque ſe porrigit? *Sa.* Arbitror non ultra Apoſtolos, niſi quòd conciliorum eſt inviolata authoritas. *La.* Quare de Pauli ſpiritu dubitare non licet? *Sa.* Quia obſtat Eccleſiæ conſenſus. *La.* De Epiſcopis dubitare licet? *Sa.* De his nihil temerè ſuſpicandum, niſi res ipſa palam clamitet quæſtum, aut impietatem. *La.* Quid de Conciliis? *Sa.* Non licet, ſi fuerint ritè & per Spiritum Sanctum congregata peractáque. *La.* Eſt igitur aliquod Concilium in quod iſta non competunt? *Sa.* Eſſe poteſt. Quod ni eſſet, Theologi nequaquam adderent hanc exceptionem. *La.* Videtur igitur & de Conciliis dubitari poſſe. *Sa.* Non arbitror, poſteaquam fuerint Chriſtianarum gentium judicio conſenſúque recepta comprobatáque. *La.* Poſteaquam exceſſimus (*a*) pomœria quibus Deus voluit circumſcribi ſacroſanctam illam & inviolabilem Scripturæ authoritatem, videtur mihi & aliud eſſe diſcrimen legum divinarum & humanarum. *Sa.* Quod?

a Id eſt, limites præſcripti.

La. Leges Divinæ sunt immutabiles, nisi si quæ sunt ejus generis, ut significandi coërcendive gratiâ videantur ad tempus datæ, quas & Prophetæ desituras juxta carnalem sensum prædixerunt, & Apostoli jam omittendas docuerunt. Deinde inter leges humanas exiftunt nonnunquam iniquæ stultæque & pestilentes, unde & abrogantur vel authoritate superiorum, vel consentiente neglectu populi. Tale nihil est in legibus divinis. Rursus humana lex suapte sponte cessat, ubi cessârit causa propter quam lata est: veluti si constitutio juberet singulos quotannis aliquid conferre in structuram templi, templo absoluto cessat rigor legis. Ad hæc, lex ab hominibus lata non est lex, nisi fuerit utentium consensu comprobata. Lex divina nec expendi debet, nec potest abrogari. Quanquam & Moses legem laturus suffragia populi collegit, non quòd hoc esset necesse, sed ut illos magis haberet obnoxios. Impudens enim est legem contemnere quam tuo suffragio comprobâris. Postremò, cùm leges hominum, quæ fere corporalia præscribunt, pædagogi sint ad pietatem, cessare videntur ubi quis profecit ad spiritûs robur, ut jam talibus cancellis non egeat, modò pro virili vitetur scandalum infirmorum non malitiosè superstitiosorum. Velut si pater præscribat filiæ impuberi ne bibat vinum, quò tutior sit illius virginitas, usque ad nuptias; cùm adoleverit, jámque viro tradita fuerit, non tenetur præcepto patris. Multæ leges habent se instar pharmacorum, ea verò mutantur & cedunt pro re nata, ipsis etiam medicis approbantibus, qui si semper iisdem uterentur remediis à veteribus proditis, plures occiderent quàm sanarent. *Sa.* Multa tu quidem congeris, quorum nonnulla placent, aliqua displicent, quædam non intelligo. *La.* Si lex Episcopi quæstum evidenter oleat, hoc est, statuat ut singuli parochi bis in anno emant aureo ducato jus absolvendi à casibus quos vocant Episcopales, quò plus extorqueat à suis, obtemperandum censes? *Sa.* Censeo; sed interim clamandum adversus legem iniquam, exclusâ semper seditione. Sed unde hic mihi percontator Lanio? *Tractent fabrilia fabri.* *La.* Hujusmodi quæstionibus sæpe torquemur in conviviis; interdum diatriba ferveścit ad pugnam & sanguinem. *Sa.* Pugnent qui volent; ego censeo leges majorum esse reverenter suscipiendas, & observandas religiosè, velut à Deo profectas; nec esse tutum, nec esse pium, de potestate publica siniftram concipere aut ferere suspicionem. Et si quid est tyrannidis, quod tamen non cogat ad impietatem, satius

est

est ferre quàm seditiosè reluctari. *La.* Istâ quidem ratione fateor bene consultum rebus eorum qui dignitate pollent, & tecum sentio, nec illis invideo. Cæterùm lubens audiam rationem quâ consulatur & populi vel libertati, vel commodis. *Sa.* Deus non destituet populum suum. *La.* Verùm ubi interim illa libertas spiritûs quam Apostoli promittunt ex Evangelio, quam Paulus toties inculcat, clamans, *Regnum Dei non est esca & potus*; & quòd *filii non simus sub pædagogo*; nec *amplius serviamus elementis hujus mundi*, aliáque innumera; si tantò pluribus constitutionibus onerantur Christiani quam Judæi, & si arctiùs obligant hominum leges quàm pleraque à Deo tradita præcepta? *Sa.* Dicam, lanio. Non in hoc est Christianorum libertas, ut liceat illis facere quæ velint, liberis à constitutionibus humanis; sed quòd ex fervore spiritûs & omnia prompti, lubentes & alacres ea faciant quæ præscribuntur, nimirum filii potiùs quàm servi. *La.* Expedité: sed erant & sub lege Mosaica filii, & sunt sub Evangelio servi; atque adeò vereor nè maxima pars hominum, siquidem servi sunt qui lege coacti suum officium faciunt. Quid igitur discriminis inter novam & veterem? *Sa.* Meo judicio multum intercst. Quod vetus sub involucris docuit, nova sub oculos posuit: quod illa sub ænigmatibus prædixit, hæc dilucidiùs ostendit: quod illa subobscurè promisit, hæc exhibuit maxima quidem ex parte. Illa tradita erat uni genti, hæc ex æquo docet omnes salutem: illa paucis prophetis & eximiis viris impartiit insignem illam & spiritualem gratiam; hæc omne donorum genus largiter effudit in omnium ætatum, sexuum & nationum homines, linguas, sanationes, prophetias, miracula. *La.* Ubi nunc igitur ista? *Sa.* Cessárunt, non interierunt: vel quia non est opus, jam evulgatâ Christi doctrinâ; vel quia plerique titulo tantùm Christiani, fide, quæ est miraculorum architectrix, caremus. *La.* Si propter incredulos ac diffidentes opus est miraculis, talium nunc plena sunt omnia. *Sa.* Est incredulitas simpliciter errans, qualis erat Judæorum obmurmurantium Petro, quòd Cornelii familiam recepisset ad Evangelii gratiam; qualis erat gentium, quæ religionem quam à majoribus acceperant putabant esse salutiferam, & Apostolorum doctrinam esse superstitionem peregrinam: hi conspectis miraculis conversi sunt. Nunc qui diffidunt Evangelio, tantâ luce per universum orbem coruscante, non simpliciter errant, sed excæcati malis affectibus nolunt intelligere, ut bene agant: hos nulla miracula

reducerent ad mentem meliorem. Et ſanandi tempus nunc eſt, puniendi poſt futurum eſt. *La.* Quanquam multa dixiſti ſatis probabiliter, tamen mihi propoſitum eſt non fidere ſalſamentario, ſed adibo Theologum quendam eximie doctum; quicquid is de ſingulis pronunciaverit, cœleſtis oraculi vice fuerit. *Sa.* Quis itte? Pharetrius? *La.* Ille ſimpliciter delirat & ante annos, dignus qui concionetur deliris aniculis. *Sa.* Bliteus? *La.* An ego tam loquaci ſophiſtæ credam? *Sa.* Amphicholus? *La.* Nunquam ei credam in ſolvendis quæſtionibus, cui meo malo credidi carnes meas. An ille bonâ fide ſolvet problemata, qui peſſimâ fide nondum ſolvit pecuniam? *Sa.* Lemantius? *La.* Non utor cæcis ad indicandam viam. *Sa.* Quis igitur? *La.* Si ſcire vis, Cephalus eſt vir trium linguarum & omnis politioris literaturæ perpulchre gnarus, tum in ſacris voluminibus & vetuſtis Theologis diu ſtudioſéque verſatus. *Sa.* Dabo rectius conſilium. Eas ad inferos: illic invenies Rabbinum Druinum, qui Tenedià bipenni diſſecabit omnes tuas quæſtiunculas. *La.* Tu præi, quò mihi viam appares. *Sa.* Sed extra jocum; Eſtne verum quod narras, datam poteſtatem veſcendi carnibus? *La.* Ludebam te, ut urerem. Et ſi Romanus Pontifex id vellet maximè, ordo ſalſamentariorum moveret ſeditionem. Deinde mundus eſt plenus Phariſaicis hominibus, qui non alia re ſibi poſſunt vendicare ſanctimoniam, niſi talibus obſervatiunculis: hi nec paterentur ſibi detrahi jam partam gloriam, nec ſinerent minoribus plus eſſe libertatis quàm ipſis fuit. Nè in lanionum quidem rem eſſet, permitti liberum quarum libet rerum eſum; tum enim varius eſſet eventus noſtræ negotiationis; nunc certius eſt lucrum, & (a) minus aleæ, minúſq; laborum. *Sa.* Veriſſima prædicas; ſed eadem incommoditas ad nos rediret. *La.* Gaudeo tandem inventum aliquid in quo ſalſamentario cum lanione conveniat. Jam ut incipiam & ipſe ſerio loqui, quemadmodum fortaſſis expediret populum Chriſtianum paucioribus conſtitutiunculis obſtringi, præſertim ſi quæ non multùm aut nihil conducunt ad pietatem, nè dicam officiunt; ità non libet ab ipſis ſtare qui omnes omnium hominum conſtitutiones rejiciunt, neq; flocci faciunt. Imò ob hoc ipſum multa faciunt, quia præceptum eſt nè faciant. Attamen demirari non poſſum in pleriſque rebus præpoſtera mortalium judicia. *Sa.* Idem nec ego ſatis admirari poſſum. *La.* Cœlum terræ miſcemus ſi quid periculi ſuſpicamur, nè quid decedat ponderis ſacerdotum conſtitutionibus authoritatíque; & dormitamus

(a) Id eſt, minus periculi.

mitamus cùm imminet evidens periculum nè tantum tribuamus hominum authoritati, ut authoritati divinæ minus tribuatur quam oportet. Sic à Scilla declinamus, ut non metuamus Carybdin, malum exitiabilius. Debetur episcopis suus bonos, quis negat? præsertim si agunt quod dicuntur. Sed impium est, honores soli Deo debitos transferre in homines, & dum impense reveremur hominem, parùm revereri Deum. Honorandus Deus in proximo, venerandus in proximo; sed interim adhibenda cautio, nè Deus per hanc occasionem suo fraudetur honore. *Sa.* Itidem videmus multos in tantum fidere corporalibus ceremoniis, ut his freti negligant ea quæ sunt veræ pietatis, suis meritis arrogantes quod est divinæ largitatis, & ibi consistentes unde gradus erat ad perfectiora, & ex his rebus proximum calumniantes quæ per se nec bonæ sunt nec malæ. *La.* Quin in eadem re cùm duo sint, quorum alterum altero præstantius, semper deterioris est nobis potior ratio. Corpus & quæ corporis sunt ubique pluris fiunt quàm ea quæ sunt animi. Et hominem occidisse pro gravi crimine ducitur, ut est; at pestiferâ doctrinâ, viperis instinctibus corripisse mentem hominis, ludus est. Si lacerdos alat capillitium, aut vestem sumat hominis profani, rapitur in carcerem, acriter punitur; si bibat in lupanari, si scortetur, si ludat aleam, si vitiet alienas uxores, si nihil attingat sacræ lectionis, tamen columna est Ecclesiæ. Non excuso mutatam vestem, sed accuso præpositorum judicium. *Sa.* Imò si non persolvat pensum precum horariarum, paratum est anathema; si fœneretur, si simoniam admittat, impune est. *La.* Si quis videat Carthusianum aliter vestitum, aut vescentem carnibus, quam execratur, quam horret, quam timet nè terra dehiscens & spectatorem & spectatum absorbeat! Idem si videat eum temulentum mendacibus verbis in famam aliorum debacchantem, manifestis dolis imponentem tenui vicino, nemo perinde abominatur. *Sa.* Veluti si quis videat Franciscanum enodi cingulo cinctum, aut Augustinensem non corio, sed lanâ, cinctum, aut discinctum Carmelitam, aut cinctum Rhodiensem; rursus si percalceatum Franciscanum, aut semicalceatum Cruciferum; nonne concitaret (a) *Tyria*, quod dici solet, *maria*? *La.* Imò nuper apud nos ex duabus fœminis, quarum utramque dixisses prudentem, altera abortiit, altera concidit syncopè, quòd conspicerent Canonicum quendam sacris virginibus præfectum, in propinqua vicinia, sed tamen in publico, obambulare, qui vestem lineam

(a) Id est, summos tumultus. Vide proverbium.

non haberet tectam nigro pallio. At eædem crebrò viderant aves ejusmodi commessantes, cantillantes, saltitantes, non addam cætera, nec ullam sentiebant nauseam. *Sa.* Sexui fortassis debetur venia. Opinor tibi notum Polythrescum. Is ægrotabat periculosè, phthisis erat. Medici diu suaserant ut vesceretur ovis & lactariis, sed fruſtrà: eodem cohortabatur episcopus. Ille, cùm esset vir non indoctus & Theologiæ baccalaureus, videbatur citiùs emoriturus quam utriusque medici consilio morem gesturus. Ità visum est medicis & amicis ut falleretur; parata est sorbitio ex ovis & lacte caprino, dictum est lac amygdalinum. Ille lubens comedit & idem aliquot diebus faciens, cœpit habere meliusculè, donec puella quædam fucum prodidit. Ibi cœpit quod comederat revomere. At idem superstitiosus in lacte, nullâ religione commotus est quò minùs abjuraret pecuniam mihi debitam. Nam chirographum simpliciter exhibitum clàm ungui sciderat. Delatum est jusjurandum; ego illi cessi. Is verò tam non gravatim recepit, ut optare videretur quotidianas hujusmodi delationes. Quid hoc judicio perversius? Peccabat adversus mentem ecclesiæ, qui hîc non obtemperârit sacerdoti & medicis: & in perjurio manifesto firmam habebat conscientiam, tam infirmus in lacte. *La.* Hîc mihi succurrit fabula quam nuper Dominicanus quidam narravit in concione frequentissima, quò sermonis amaritudinem (nam in die Parasceues exponebat mortem domini) jucundiori narratione dilueret. Virginem sacram oppressérat adolescens; uteri tumor arguit factum, convocatus est virginum chorus, præsedit Abbatissa; accusata est. * Inficiali statui non erat locus; argumentum erat necessarium. Confugit ad statum qualitatis, nisi mavis translationis. Oppressa sum à valentiore. At saltem exclamâsses. Fecissem, inquit, sed in dormitorio nefas est solvere silentium. Sit hæc fabula; modò fateatur hoc stultiora geri permulta. Nunc dicam quod his oculis vidi. Nomen hominis locíque silebitur. Habebam affinem Priorem, Abbati proximum, ordinis Benedictini, sed ex eorum numero qui non vescuntur carnibus, nisi extra locum quem appellant magnum Refectorium. Habebatur doctus, & ipse volebat haberi, annos natus ferè quinquaginta. Certare poculis & hilarescere vino erat illi quotidianum. Duodecimo quoque die adibat thermas publicas; illic dabatur opera purgandis renibus. *Sa.* Erat undè id fieret? *La.* Possidebat annuè sexcentos florenos. *Sa.* O paupertatem optabilem!

* Cum factum negatur: Qualitatis, cum defenditur ut jure factum: Translationis, cum culpa facti transfertur in alium.

La.

La. Ex Vino & Venere incidit in phthisin. Desperantibus medicis, Abbas imperabat esum carnium, addens illud terribile verbum, Sub pœna inobedientiæ. Ille vix adigi potuit ut moriens gustaret carnes, à quibus tot annis non abhorruerat. *Sa.* Prior tali Abbate dignus. Divino tamen quos dicas, nam eandem fabulam & ab iis audisse memini. *La.* Divina. *Sa.* Nonne Abbas est prægrandi obesoque corpore, linguâ subblæsa? Prior humiliore staturâ sed erectâ, gracili vultu? *La.* Divinâsti. *Sa.* Accipe par pari relatum. Audies quod nuper ipse vidi, cuique non interfui solùm, verùm etiam propemodum præfui. Erant duæ monachæ quæ visebant cognatos suos. Ubi venissent quo volebant, famulus per oblivionem reliquerat codicem precum juxta consuetudinem ordinis & loci in quo vivebant. Deum immortalem! quanta illic perturbatio! Non audebant cœnare nisi dictis precibus vespertinis, nec sustinebant ex alio codice dicere quàm ex suo. Interim tota domus cœnaturiebat. Quid multis? Canterio recurrit famulus: sub multam noctem affert relictum codicem. Dicuntur preces, vixque ad decimam cœnavimus. *La.* Hactenus nihil audio quod sit magnopere reprehendendum. *Sa.* Nimirum dimidium duntaxat audisti fabulæ. Inter cœnandum cœperunt illæ virgines hilarescere vino: tandem risu soluto, jocis parùm pudicis perstrepuit convivium; sed nemo licentiùs egit quàm illæ quæ nisi dictis ex ordinis forma precibus, cœnare noluerunt. A convivio lusus, choreæ, cantilenæ; reliqua non audeo commemorare: sed plane vereor ne quid eâ nocte patratum sit parùm virgineum, nisi me fallebant procœmia, lascivi lusus, nutus, & suavia. *La.* Iftam perversitatem non tam imputo virginibus quàm sacerdotibus earum curam gerentibus. Sed age, fabulam fabulâ pensabo; quin potiùs audies oculatam historiam. Hisce diebus aliquot conjecti sunt in carcerem, quòd ausi sint die Dominico panem coquere, cùm fortè deesset. Equidem non damno factum, sed excutio judicium. Aliquanto post, die Dominico, qui vulgò palmarum dicitur, fortè erat cur vicus propinquus mihi esset adeundus. Ibi tum ad horam diei ferme quartam à prandio obvium habeo, ridiculumne dicam, an miserandum spectaculum? arbitror nulla Bacchanalia plus habuisse turpitudinis. Alii vacillabant huc illuc vino, non aliter quàm navis destituta rectore jactatur ventis & fluctibus. Erant qui complexi brachium alterius sustinebant lapsantem, sed ipsi parùm firmi; alii subinde cadebant, ægréque

surgebant: nonnulli quernis frondibus erant coronati. *Sa.* Magis conveniebat pampineis; tum addendi (*a*) thyrsi. *La.* Senior quidam (*b*) Silenum agens, sarcinæ in morem sublimis gestabatur humeris, eo gestu quo solent olim efferri cadavera, pedibus eo porrectis quò ibant, nisi quòd pronus bajulabatur, nè vomitu præfocaretur supinus. Is miserè convomebat suras & calcaneos extremorum bajulorum. Nec inter bajulos quisquam erat sobrius; pleriq; ridebant, sed sic ut facilè diceres mentem abesse. Bacchi furor habebat omnes. Atq; hâc pompâ civitatem ingressi sunt, idq; clarâ luce. *Sa.* Unde collegerant eam insaniam? *La.* In vico propinquo vinum paulò viliùs venditur quàm in urbe, eò se contulerant aliquot combibones, quò viliùs insanirent, sed largiùs. Non enim minus impensum est pecuniæ sed plus contractum est dementiæ. Hi si gustâssent ovum, velut admisso parricidio pertracti fuissent in carcerem: cùm præter omissam sacram concionem, præter neglectas preces vespertinas in die tam sacrato, tantum intemperantiæ publicitus esset admissum, nemo puniit, nemo detestatus est. *Sa.* Atqui nè isthuc tantopere mireris, in mediis urbibus, in popinis templo proximis, diebus quamlibet festis, potatur, cantatur, saltatur, pugnatur tanto strepitu tantóque tumultu, ut nec sacrum peragi, nec sacra concio possit exaudiri. Idem si eodem tempore consulsset calceum, aut si die Veneris gustâssent suillam, capitis accersèrentur. Et tamen dies Dominicus ob hoc potissimum est Institutus, quò vacaret audire doctrinam Evangelicam: & ideò vetitum consuere calceos, ut sit otium concinnandis animis. An non hæc mira judiciorum perversitas? *La.* Prodigiosa. Jam in ipso jejunii præscripto cùm duo sint, alterum abstinentia cibi, alterum delectus cibi, nemo nescit prius illud præcepti divini, aut certè juxta præceptum divinum esse; alterum verò non solùm humanum, verùm etiam propemodum pugnans cum Apostolica doctrina: utcunq; hoc excusamus tamen hîc quoque, præpostero judicio, cœnare vulgò impune est, gustâsse cibum ab homine vetitum à Deo permissum & item ab Apostolis, capitale est. Jejunium tametsi non constat esse certò præceptum ab Apostolis, tamen illorum exemplis ac literis commendatum est: at interdictum ciborum esum, quos Deus creavit ad vescendum cum gratiarum actione, ut tueamur apud judicem Paulum, quot (*c*) lemmatus est opus? Et tamen toto passim orbe cœnatur affatim, nullus offenditur: si valetudinarius gustet pullum gallinaceum, periclitatur Christiana religio. In Anglia vulgus Quadragesimæ tempore justam cœnam

(*a*) Hastæ viteæ quas gestabant agentes Bacchanalia.

(*b*) Silenus apud Virg. inducitur senex Epicureas: est & Deus comes Bacchi.

(*c*) Id est, argumentis; sed proprie argumentum lutile lemma dicitur. Lut.

nam apparat alternis diebus, nemo miratur: si febri periclitans tentet attingere jus pulli, plus quam sacrilegium admissum videtur. Apud eosdem in Quadragesima quo jejunio ut nihil antiquius, ita nihil sanctius habitum est apud Christianos, impune cœnatur, ut dixi: si tentes idem extra Quadragesimam die Veneris, nemo feret. Si quæras quamobrem, allegant patriæ consuetudinem. Exsecrantur eum qui regionis negligit consuetudinem: & ipsi sibi ignoscunt, qui negligunt vetustissimam totius Ecclesiæ consuetudinem. *Sa.* Nec probandus est qui sine causa negligit consuetudinem patriæ in quâ vivit. *La.* Nec ego criminor eos qui Quadragesimam cum Deo ventréq; partiuntur: sed indico præposterum de rebus judicium. *Sa.* Cùm dies Dominicus præcipuè legatur institutus, quò populus simul conveniret ad audiendum sermonem Evangelicum, qui non audit missam, abominabilis est; qui negligit concionem, malens pilà ludere, purus est. *La.* Quantum flagitium admissum existiment, si quis sumat Eucharistiam illotis faucibus, cùm nihil trepidant cùm idem faciunt illoto animo perversisque cupiditatibus sordidato? *Sa.* Quam multi sunt sacerdotes qui citiùs mortem oppetant quàm sacrificent calice & patinâ nondum ab Episcopo consecratâ, aut quàm sacrificent veste quotidianâ? At inter hos qui sic affecti sunt, quàm multos videmus qui non verentur ad sacram mensam accedere noctis proximæ crapulâ adhuc temulenti? Quanta trepidatio si forte contigerit Corpus Domini eâ manûs parte quæ sacro oleo contacta non fuit? Quin eâdem religione despicimus, nè profanus animus offendat Dominum? *La.* Vasa sacra non attingimus, & piaculum admissum arbitramur si id fortè acciderit; & interim viva templa Sancti Spiritûs quàm securi violamus? *Sa.* Humana constitutio vetat nè nothus, claudus, aut luscus recipiatur ad sacra ministeria. Hîc quàm sumus difficiles? & tamen interim passim recipimus indoctos, aleatores, temulentos, milites, & homicidas. Dicunt, Latent nos animorum morbi. De occultis non loquor, de his loquor quæ magis in propatulo sunt quàm vitia corporis. *La.* Sunt & Episcopi qui ex functionibus nihil sibi vendicant præter rationes aliaq; sordida; concionandi munus, quæ prima dignitas est Episcopi, cedunt quamlibet sordidis haudquaquam facturi nisi præpostero judicio tenerentur. *Sa.* Qui festum diem violat ab Episcopo quopiam institutum, rapitur ad pœnam. At satrapæ quidam, qui tot constitutionibus Pontificũ & Conciliorum, tot fulminibus fortiter contemptis, impediunt canonicas electiones, opprimunt immunitates Ecclesiasticorum.

rum, nè his quidem parcentes domibus quæ fovendis senibus, ægrotis & egenis, ex piorum hominum eleemosynis institutæ sunt, abundè Christiani sibi videntur, si sæviant in læviſſimarum rerum prævaricatores. *La.* Præstat satrapas missos facere, loquique de salsamentis & carnibus. *Sa.* Assentior. Redeamus igitur ad jejunium & pisces. Audivi pontificum leges nominatim excipere pueros, senes, ægrotos, invalidos, gravem laborem sustinentes, gravidas, lactantes, ac vehementer tenues. *La.* Idem & ipse frequenter audivi. *Sa.* Rursus audivi præcellentem quendam Theologum, opinor Gersoni nomen esse, hoc addere, si quid extiterit causæ paris momenti cum his quæ Pontificum leges nominatim excipiunt, similiter cessare vigorem præcepti. Sunt enim corporum peculiares habitus qui reddunt capitaliorem inediam quam morbus evidens; & sunt vitia, morbive, qui non apparent, cùm revera plus habeant discriminis. Proinde qui sibi notus est, nihil opus habet consulere Sacerdotem; quemadmodum infantes non consulunt Sacerdotem, quia causa eximit illos à lege. Et qui pueros, aut vehementer senes, aut alioqui invalidos, adigunt ad jejunium, aut esum piscium, bis peccant; primùm adversus fraternam charitatem, deinde adversus mentem Pontificum, qui nolunt eos involvi lege quibus observata pernicies adferret. Christus quicquid instituit, ad sanitatem animi & corporis instituit. Nec ullus Pontifex sibi vendicat tantam potestatem, ut suâ constitutione quenquam adigat ad vitæ discrimen. Veluti si quis ex media vespertina contrahat insomnium, & ob insomnium periclitetur * paraphroneſi, simul & adversus Ecclesiæ mentem & adversus Dei voluntatem homicida est sui. Principes, quoties commodum est, editâ lege minantur supplicium capitale. Quid illis liceat non definio: illud dicam, tutiùs facerent, si non infligerent mortem corporis, nisi ob causas in divinis literis expressas. In odiosis Dominus longiùs avocat ab extrema linea, velut à perjurio, vetans omninò jurare; in homicidio, prohibens irasci: nos ob humanam constitutionem ad extremam homicidii lineam impellimus, quam vocamus necessitatem. Imò quoties apparet causa probabilis, charitatis est ultro hortari proximum ad ea quæ post lata corpusculi imbecillitas. Et si nulla apparet causa, tamen Christianæ charitatis est benignè interpretari quod recto animo fieri potest, nisi qui comedit præ se ferat manifestum Ecclesiæ contemptum. Contumaciter ac seditiosè vescentes rectè punit magistratus profanus; at

* Paraphronesis, id est, levior insania.

quid

quid quisque domi suæ pro corpusculi sanitate comedat, medicorum est curare, non magistratuum. Quòd si quorum improbitas hinc quoque concitet tumultum, ipsi seditionis accersantur, non is qui servivit valetudini, nec Divinâ nec humanâ lege violatâ. Hîc certè non in loco præteximus authoritatem Pontificum, quorum tanta est humanitas, ut ubi cognôrint causam haud absurdam, ultro invitent ad ea quæ postulat valetudo, diplomatis arment adversus malorum obtrectationes. Denique per universam Italiam patiuntur in certis macellis vendi carnes, nimirum illorum saluti consulentes quos illa lex non adstringit. Quin & in conciohibus sacris audivi Theologos paulò minùs Pharisaicos dicere, Nihil est quòd vereamini cœnæ tempore sumere pânem unum, & (*a*) heminam vini cerevisiæve, propter imbecillitatem humani corporis. Si tantum sibi sumunt authoritatis, ut pro cœna cœnulam indulgeant validis, idq; contra præceptum Ecclesiæ, quæ jejunium indixit, non cœnulam, cur non audent justam cœnam permittere iis quorum imbecillitas hoc requirit, & Pontifices expressis causis declarârunt sibi placere? Dicatur zelus, si quis diutùs tractet corpus suum, nam sibi quisque notus est: at ubi pietas, ubi charitas istorum qui contra legem Naturæ, contra legem Dei, contra sensum legis Pontificiæ, fratrem imbecillem, spiritu promptum, corpusculo infirmum, ad mortem adigunt, aut morbum morte duriorem? *La.* Suggerit mihi tua commemoratio quiddam quod ante biennium vidi. Erotem nôsti, virum jam natu grandem, videlicet sexagenarium, valetudine pluspuam vitreâ, tum quotidianis morbis, iisque atrocissimis, gravissimísque studiorum laboribus sic afflictâ, ut vel Milonem possint dejicere: ad hæc, occultâ quadam naturæ proprietate vel à puero sic est abhorrens à piscium esu, & impatiens inediæ, ut nunquam id tentârit absque capitis discrimine; postremò, diplomatis Pontificum abunde communitus adversus Pharisaicas linguas. Is nuper, eò vocantibus amicis, inviserat civitatem (*b*) Eleutheropolim, non omninò suo nomini respondentem. Erat autem Quadragesimæ tempus: datus est unus atque alter dies amicorum affectibus. Interim vescebatur piscibus, nè quem offenderet, cùm haberet præter necessitatem à Pontifice diploma, per quod licebat vesci quibuslibet. Jam præsentiebat morbum imminentem, quem habebat familiarem, sed morte crudeliorem; parat abitum, & res urgebat, nisi maluisset ibi decumbere.

a Mensuræ genus, sextarii dimidium.

b Id est, libera civitas.

cumbere. Ibi quidam suspicantes illum hoc maturius abire, quod non ferret esum piscium, effecerunt ut Glaucoplutus, vir apprimè doctus, & primæ in ea republica authoritatis, Erotem invitaret domum suam ad jentaculum. Eros jam turbæ satur, quam in publico diversorio vitare non poterat, assensus est, sed hâc lege, nè quid esset apparatûs præter ova duo, quæ stans ubi commedisset, equum conscenderet. Promissum est ita fore. Ubi eò venit, paratus erat pullus gallinaceus. Eros indignè ferens, præter ova nihil attigit, & abrumpens convivium, conscendit equos, deducentibus eruditis aliquot. Ejus pulli nidor nescio quomodo pervenerat ad sycophantas! Ab his rumor sparsus est tam atrox, ac si decem homines fuissent veneno necati. Nec ea civitas modò perstrepuit hâc fabulâ, sed eodem ferme die rumor ad alias civitates transvolârat, quæ aberant itinere tridui. Atque, ut fit, rumor aliquid veris addiderat, Erotem, ni propere fugisset, accersendum fuisse ad Magistratum. Hoc ut erat falsissimum, ità verum erat, Glaucoplutum Magistratui expostulanti satisfecisse. Jam Eros sic affectus, ut dixi si vel in publico carnibus vesceretur, quis deberet offendi? Et tamen in eadem civitate totam Quadragesimam, sed præcipuè diebus festis, bibitur usque ad insaniam, clamatur, saltatur, pugnatur, lustratur aleâ proximè templum, ut sacra concio non possit audiri; & nullum est offendiculum. *Sa.* Mira judiciorum perversitas! *La.* Accipe fabulam huic non dissimilem. Jam ferme biennium est quòd idem Eros valetudinis ergò viseret Ferventiam; ego officii gratiâ comitatus sum. Divertit in ædes veteris amici, cujus crebris literis fuerat evocatus. Is est vir præpotens, & illius Ecclesiæ procerum unus. Ventum est ad pisces; rursus Eros cœpit periclitari; agmen morborum erat febris, cephalalgia, vomitus, calculus. Hospes tametsi viderat graviter periclitantem amicum, non ausus est tamen carnium micam dare amico. Quamobrem? Videbat tot causas cur liceret, viderat diplomata, sed metuebat linguas hominum. Et jam eò profecerat morbus, ut fruſtrà daturus fuerit. *Sa.* Quid Eros? Novi hominis ingenium, emoriatur citiùs quam amicum ullâ gravet invidiâ. *La.* Incluſit se cubiculo, triduum victitavit suo more. Prandium erat ovum unum, potus aqua saccharo decocta. Simul atque se remiserat febris conscendit equum, secum deferens commeatum. *Sa.* Quem? *La.* Lac amygdalinum in laguncula, & uvas passas in crumena. Ubi domum rediit, tum aperuit sese calculus, totumque

que mensem decubuit. Et tamen hunc quoque abitum fæ-
vus, sed vanus, carnium rumor secutus est, & Lutetiam us-
que perlatus, non sine frequenti splendidorum mendaciorum
comitatu. Quod tu remedium arbitraris idoneum talibus
offendiculis? *Sa.* Ut in illorum capita cuncti suas matulas
effundant, & si fortè occurrant, obturatis naribus præterea-
antur, quò vel sic agnoscant suam vesaniam. *La.* Certe hanc
Pharisaicam impietatem oportebat, acriùs Theologorum
convitiis flagellari. De hospite verò illo quid censes? *Sa.*
Mihi vir prudens videtur, qui nõnic quàm frivolis de cau-
sis quantas tragœdias interdum excitet populus. *La* Sit
hoc sane prudenter factum, & boni viri metum civiliter
interpretemur: at quam multi sunt qui, cùm in simili casu
fratrem mori patiantur, Ecclesiæ consuetudinem & populi
scandalum prætexunt; cæterùm in vita palam dedecorosa
quam agunt in commessationibus, in amoribus, in luxu, in o-
tio, in summo contemptu sacrorum studiorum, in rapinis,
simoniis & fraudibus, nihil formidant populi scandalum? *Sa.*
Omninò tales sunt quidam. Quod isti pietatem appellant,
immanis & impia crudelitas est. Sed illi mihi videntur
crudeliores, qui non ex occasione relinquunt hominem in
periculo, sed inventis periculis, veluti laqueis, impellunt
multos in corporis animique manifestum discrimen, præser-
tim nullâ publicâ authoritate pollentes. *La.* Exspecto quid
dicas. *Sa.* Ante annos triginta vixi Lutetiæ, in collegio
cui cognomen ab Aceto. *La.* * Sapientiæ vocabulum au-
dio. Quid verò narras? Vixit salsamentarius in eo colle-
gio tam acido? Non mirum igitur si tantum tenet quæ-
stionum Theologicarum. Nam illic, ut audio, parietes ipsi
mentem habent Theologicam. *Sa.* Sic est ut dicis: ego ta-
men præter corpus pessimis infectum humoribus, & pedi-
culorum largissimam copiam, nihil illinc extuli. Verùm ut
pergam quod cœpi. In eo collegio tum regnabat Johannes
Standoneus, vir in quo non damnàsses affectum, sed judi-
cium omninò desideràsses. Etenim quòd ipse memor ado-
lescentiæ, quam cum extrema paupertate transegerat, ratio-
nem habebat pauperum, vehementer probari debet. Et si ju-
venum inopiam hactenus sublevàsset, ut honestis studiis
suppeteret rerum usus, non ad lasciviam exuberaret copia,
laudem merebatur. Cæterùm quòd rem aggressus est cu-
bitu tam duro, victu tam aspero parcóque, vigiliis ac labo-
ribus tam gravibus, ut intra annum primâ experientiâ
multos juvenes, felici indole præditos, ac spem amplissimam

* Alludit ad locum Plautinum. *Habesne acetum in pectore?* De acri ingenio dicimus.

præ

præ ſe ferentes, alios necî dederit, alios cæcitati, alios dementiæ, nonnullos & lepræ, quorum aliquot ipſe novi, certè nullus omnium non periclitatus eſt, quis non intelligat eſſe crudelitatem in proximum? Nec his contentus, addidit pallium & cucullam, ademit in totum eſum carnium. Et hujus generis plantaria tranſtulit in longinquas regiones. Quòd ſi quiſque tantum permittat ſuis affectibus quantum ille permiſit, futurum eſt ut iſtorum ſimiles totum occupent mundum. Si quidem à talibus initiis primùm orta ſunt Monaſteria, quæ nunc minitantur Pontificibus & monarchis? In proximi ad pietatem reſipiſcentis lucro gloriari, pium eſt; in veſte aut cibo gloriam quærere Phariſaicum eſt. Proximorum inopiam ſublevare, pietas eſt; proſpicere nè liberalitate bonorum abutantur ad luxum, diſciplina eſt; cæterùm in morbos, in delirationem, in mortem his rebus impellere fratrem, crudelitas eſt, parricidium eſt. Abeſt fortaſſe voluntas occidendi, at non abeſt homicidium. Quæ igitur iſtis debetur venia? Nimirum quæ medico qui per inſignem imperitiam occîdit ægrotum. Dicet aliquis, nullus illos cogit ad hoc vitæ genus, ſponte veniunt, rogant admitti, & liberum eſt abire pertæſis. O Scythicam reſponſionem! Itáne poſtulant, ut adoleſcentes rectiùs perſpiciant, quid ipſis conveniat quàm vir doctus, rerum uſu tritus & ætate provectus? ſic ſeſe excuſet lupo qui famelicum offenſa eſca pellexit in retia. An qui vehementer eſurienti apponat cibum inſalubrem, aut letiferum etiam, ita ſemet excuſabit pereunti, Nemo te coëgit edere, volens ac lubens devorâſti quod erat appoſitum? Nonne is jure reſpondeat, Tu non cibum dediſti, ſed venenum? *Telum ingens neceſſitas*, grave tormentum fames. Auferant igitur illa magnifica verba, Libera erat electio. Imò magnam vim admovet quiſquis talibus utitur tormentis. Nec ea ſævitia tantùm perdidit tenues, ſuſtulit non paucos divitum filios & generoſam indolem depravavit. Ætatem laſcivientem moderatis rationibus cohibere, paternum eſt. Cæterùm in medio hyemis rigore datur poſtulantibus paululum panis; potus jubetur è puteo peti, qui aquam habet peſtilentem, peſtiferam alioqui, etiamſi nihil haberet præter rigorem matutinum. Novi multos qui valetudinem ibi contractam nec hodie poſſunt excutere. Erant aliquot cubicula humili ſolo, putri gypſo, vicinià latrinarum peſtifera; in his nullus unquam habitavit niſi aut mors aut morbus capitalis fuerit conſequutus. Omitto nunc miram flagrorum carnificinam etiam in innoxios. Sic aiunt

unt dediſci ferociam: ferociam appellant indolum generoſiorem, quam ſtudio franguntur, ut eos reddant habiles Monaſteriis. Quantum ibi devorabatur ovorum putrium? quantum vini putris hauriebatur? Sunt fortaſſis hæc jam correcta; ſed ſero, videlicet iis qui perierunt, aut corpus circumferunt infectum. Neque verò hæc commemoro quòd malè velim illi collegio; ſed operæ pretium eſſe judicavi monere, ne ſub umbra religionis humana ſævitia corrumpat ætatem imperitam ac teneram. Jam quantum ibi diſcatur civilitatis aut veræ pietatis, in præſentia non excutio. Quòd ſi viderem malitiam exuere quicunque cucullam induunt, hortarer omnes ad cucullam. Nunc alia res eſt: proinde non ſunt ad hoc vitæ genus frangendi ſpiritus ſuppullulantis ætatis, ſed animus magis ad pietatem educandus. Mihi vix contigit ullum ingredi monaſterium Carthuſianorum, quin illic offenderem unum atq; alterum aut ſimpliciter mente captum, aut delirantem. Verùm jamdudum tempus eſt ut à tam longa digreſſione redeamus ad inſtitutum. *La.* Imò nullum eſt digreſſionis diſpendium, rem ipſam egimus; niſi quid tibi forte ſuccurrit, quod adjiciendum putes iis quæ diſſerta ſunt de conſtitutionibus humanis. *Sa.* Mihi quidem nec humanum præceptum implere videtur qui negligit hoc præſtare quod ſpectavit is qui præcepit. Etenim qui feſtis diebus tantùm abſtinet ab operibus manuariis, nec interim vacat ſacris aut audiendis concionibus, violat feſtum diem, negligens id cujus gratiâ feſtus dies inſtitutus eſt. Ideo enim interdictū eſt opus bonum, ut fieret melius. Jam verò qui pro ſolitis operis vacant popinis, ſcortis, temulentiæ, pugnis & aleæ, bis violant diem feſtū. *La.* Opinor & precum ſacrarum penſum in hoc præſcriptum ſacerdotibus ac monachis, ut hâc exercitatione conſueſcent ſuſtollere mentem in Deum: & tamen qui penſum hoc non abſolvit, periclitatur; qui tantùm ore demurmurat voces, nec curat animam ad ea quæ ſonat colligere, imo nè literas quidem ſtudet diſcere, ſine quibus quæ ſonat intelligi not poſſunt, vir bonus habetur, ac ſibi quoq; videtur. *Sa.* Ego multos novi ſacerdotes, qui piaculum inexpiabile putant aliquam partem precum omiſiſſe, aut per errorem dixiſſe de diva Virgine, cùm dicendum eſſet de ſancto Paulo. At iidem pro nihilo ducebant aleam, ſcortum & temulentiam, quæ divinis pariter & humanis legibus vetita ſunt. *La.* Nec paucos ego comperi qui citiùs mortem oppetiſſent quàm vel caſu guſtato cibo, aut, dum os proluunt, delapſis in ſtomachum aliquot aquæ guttis, ſacrificaſſent: at iidem fatebantur eſſe

ſibi

sibi cum quibusdam simultatem, quos, si daretur opportunitas, occiderent; nec verebantur cum hoc animo ad sacram Christi mensam accedere. *Sa.* Atqui ut jejuni sacrificent, hominis præceptum est, ut deponant iras priùs quam accedant ad sacram mensam, Dei præceptum. *La.* Jam verò de perjurio quàm præpostere judicamus? Infamis habetur qui jurejurando confirmavit se dissolvisse æs alienum, si convincatur non dissolvisse; nec perjurium objicitur sacerdoti qui palam impudicè vivit, cum jurejurando publicè professus sit castitatem. *Sa.* Quin istam cautionem canis Episcoporum vicariis, qui coram altari dejerant se comperisse omnes quos offerant initiandos idoneos ætate, scientià & moribus, cùm aliquoties inter hos vix duo tresve sint tolerabiles, plurimi vix (*a*) ad stivam idonei? *La.* Vocatur ad pœnam qui commotus aliquà causà pejerat; & non puniuntur qui tertio cuique verbo admiscent perjurium. *Sa.* Isti non jurant ex animo. *La.* Eodem (*b*) colore patrocineris licebit ei qui hominem occidit non ex animo. Pejerare nec joco nec serio fas est. Et atrocius crimen foret, si quis joco necaret hominem, quàm si commotus irà. *Sa.* Quid si quis ad eandem trutinam expendat jusjurandum principum quo inaugurantur? *La.* Et ista cùm sint maximè seria, tamen quoniam velut ex more fiunt, non habentur pro perjuriis. Eadem est queremonia de votis. Matrimonii votum est juris sine controversia divini, & tamen dirimitur per monasticæ vitæ professionem ab hominibus repertam. *Sa.* Cum nullum votum religiosius sit quàm baptismi, tamen qui vestem mutat aut locum, perinde quasi patrem veneno necârit, perquiritur, rapitur, stringitur, nonnunquam & occiditur, propter honorem ordinis. At quorum tota vita pugnat ex diametro cum professione baptismi, quippe qui toti serviunt mammonæ, Ventri, & hujus mundi pompis habentur in pretio; nec his objicitur voti violati crimen, nec exprobratur, nec vocantur apostatæ, sed habentur pro Christianis. *La.* Simile vulgi judicium est de benefactis ac malefactis, déque præsidiis beatitudinis. Quanta infamia sequitur puellam lapsam? At longè gravius crimen est lingua mendax & obtrectatrix, & animus odio livoréque corruptus. Ubi non graviùs punitur quamvis leve furtum, quam adulterium? Nemo lubens cum eo consuetudinem habet qui semel furti aspersus est infamiâ; cum eo quisquis opertus est adulteriis pulchrum est habere familiaritatem. Spiculatori publico, qui stipendio conductus servit, legibus,

(*a*) Id est, ad aratrum: nam stiva pars aratri.

(*b*) Color in rhetoricis est ratio defensionis. Juvenal. *Dic, Quintiliane, colorem.* Et Seneca in Controversiis sæpe meminit *coloris.*

bus, quemadmodum & Judex ipſe, nemo dignetur locare filiam: at non deteſtamur affinitatem militis, qui toties invitis parentibus, & vetante nonnunquam magiſtratu, inducit ſeſe ad bellum mercenarium, tot ſtupris, tot raptibus, tot ſacrilegiis, tot homicidiis, aliiſque facinoribus imburati, quæ vel in ipſa militia, vel in profectione ad bellum & reditu à bello committi ſolent; hunc generum adſciſcimus, hunc quovis carnifice pejorem adamat virgo, & interpretamur etiam nobilitatem quæſitam ſcelere. Qui nummum tollit, pendet: qui fraudatâ monetâ publicâ, qui monopoliis, qui uſuris, qui mille technis ac fraudibus tam multos ſpollant, inter præcipuos habentur. *Sa.* Qui uni cuipiam venenum porrigunt, ut venefici dant pœnas legibus: qui venis infectis aut oleo vitiato populum inficiunt, impunè faciunt. *La.* Novi quoſdam monachos adeò ſuperſtitioſos, ut exiſtiment ſeſe eſſe in manu diaboli, ſi vel caſu ſacra veſtis abſit; nec metuunt ab unguibus diaboli, ſi mentiantur, ſi calumnientur, ſi inebrientur, ſi invideant. *Sa.* Iſtiuſmodi licet & inter nos idiotas complures videre: non credunt domum tutam à violentia cacodæmonis, niſi paratam habeant aquam conſecratam, frondes ſacras ac cereum; at non metuunt ſuis ædibus in quibus quotidie tot modis provocatur Deus, & colitur diabolus. *La.* Quàm multi ſunt qui magis fidunt præſidio Virginis matris, aut Chriſtophori, quam ipſius Chriſti? Matrem colunt imaginibus, candelis & cantiunculis, Chriſtum impiâ vitâ fortiter offendunt. Nauta cùm periclitatur, Chriſti matrem, aut Chriſtophorum, aut quemvis divorum citiùs invocat quàm ipſum Chriſtum. Et Virginem ſe credunt habere propitiam, quod illi ſub noctem cantiunculam non intellectam canunt, *Salve Regina*: ac non potiùs metuunt nè illa ſe putet irrideri talibus cantiunculis, cùm totus dies magnáque noctis pars illis tranſigatur obſcœnis ſermonibus, temulentiis, & factis non referendis. *Sa.* Ita militi periclitanti citiùs in mentem venit Georgius aut Barbara quàm Chriſtus. Porrò cùm nullus ſit cultus divis gratior quàm imitatio factorum quibus ipſi Chriſto placuerunt, hanc partem fortiter contemnimus; & Antonium nobis egregiè faventem fore credimus, ſi illi porcos aliquot ſacros alamus, ſique ipſum cum ſuo porco, igni & tinnabulo pictum habeamus in foribus ac lateribus ædium: nec metuimus, quod magis erat metuendum, nè ille malè velit ædibus in quibus regnant ea vitia quæ vir ſanctus ſemper fuit deteſtatus. Virgini annumeramus roſariola & ſaluta-

sibi cum quibusdam simultatem, quos, si daretur opportunitas, occiderent; nec verebantur cum hoc animo ad sacram Christi mensam accedere. *Sa.* Atqui ut jejuni sacrificent, hominis præceptum est, ut deponant iras priùs quam accedant ad sacram mensam, Dei præceptum. *La.* Jam verò de perjurio quam præpostere judicamus? Infamis habetur qui jurejurando confirmavit se dissolvisse æs alienum, si convincatur non dissolvisse; nec perjurium objicitur sacerdoti qui palam impudicè vivit, cum jurejurando publicè professus sit castitatem. *Sa.* Quin istam cautionem canis Episcoporum vicariis, qui coram altari dejerant se comperisse omnes quos offerant initiandos idoneos ætate, scientiâ & moribus, cùm aliquoties inter hos vix duo tréfve sint tolerabiles, plurimi vix (*a*) ad stivam idonei? *La.* Vocatur ad pœnam qui commotus aliquâ causâ pejerat; & non puniuntur qui tertio cuique verbo admiscent perjurium. *Sa.* Isti non jurant ex animo. *La.* Eodem (*b*) colore patrocineris licebit ei qui hominem occîdit non ex animo. Pejerare nec joco nec serio fas est. Et atrocius crimen foret, si quis joco necaret hominem, quàm si commotus irà. *Sa.* Quid si quis ad eandem trutinam expendat jusjurandum principum quo inaugurantur? *La.* Et ista cùm sint maximè seria, tamen quoniam velut ex more fiunt, non habentur pro perjuriis. Eadem est queremonia de votis. Matrimonii votum est juris sine controversia divini, & tamen dirimitur per monasticæ vitæ professionem ab hominibus repertam. *Sa.* Cum nullum votum religiosius sit quàm baptismi, tamen qui vestem mutat aut locum, perinde quasi patrem veneno necârit, perquiritur, rapitur, stringitur, nonnunquam & occiditur, propter honorem ordinis. At quorum tota vita pugnat ex diametro cum professione baptismi, quippe qui toti serviunt mammonæ, Ventri, & hujus mundi pompis habentur in pretio; nec his objicitur voti violati crimen, nec exprobratur, nec vocantur apostatæ, sed habentur pro Christianis. *La.* Simile vulgi judicium est de benefactis ac malefactis, déque præsidiis beatitudinis. Quanta infamia sequitur puellam lapsam? At longè gravius crimen est lingua mendax & obtrectatrix, & animus odio livoréque corruptus. Ubi non graviùs punitur quamvis leve furtum, quàm adulterium? Nemo lubens cum eo consuetudinem habet qui semel furti aspersus est infamiâ; cum eo quisquis opertus est adulteriis pulchrum est habere familiaritatem. Spiculatori publico, qui stipendio conductus servit, legibus,

(*a*) Id est, ad aratrum: nam stiva pars aratri.

(*b*) Color in rhetoricis est ratio defensionis. Juvenal. *Dic, Quintiliane, colorem.* Et Seneca in Controversiis sæpe meminit *coloris*.

bus, quemadmodum & Judex ipſe, nemo dignetur locare filiam: at non deteſtamur affinitatem militis, qui toties invitis parentibus, & vetante nonnunquam magiſtratu, ſubduxit ſeſe ad bellum mercenarium, tot ſtupris, tot raptibus, tot ſacrilegiis, tot homicidiis, aliiſque ſacinoribus imburati, quæ vel in ipſa militia, vel in profectione ad bellum & reditu à bello committi ſolent: hunc generum adſciſcimus, hunc quovis carnifice pejorem adamat virgo, & interpretamur etiam nobilitatem quæſitam ſcelere. Qui nummum tollit, pendet: qui fraudatâ monetâ publicâ, qui monopoliis, qui uſuris, qui mille technis ac fraudibus tam multos ſpoliant, inter præcipuos habentur. *Sa.* Qui uni cuipiam venenum porrigunt, ut venefici dant pœnas legibus: qui venis infectis aut oleo vitiato populum inficiunt, impunè faciunt. *La.* Novi quoſdam monachos adeò ſuperſtitioſos, ut exiſtiment ſeſe eſſe in manu diaboli, ſi vel caſu ſacra veſtis abſit; nec metuunt ab unguibus diaboli, ſi mentiantur, ſi calumnientur, ſi inebrientur, ſi invideant. *Sa.* Iſtiuſmodi licet & inter nos idiotas complures videre: non credunt domum tutam à violentia cacodæmonis, niſi paratam habeant aquam conſecratam, frondes ſacras ac cereum; at non metuunt ſuis ædibus in quibus quotidie tot modis provocatur Deus, & tollitur diabolus. *La.* Quàm multi ſunt qui magis fidunt præſidio Virginis matris, aut Chriſtophori, quam ipſius Chriſti? Matrem colunt imaginibus, candelis & cantiunculis, Chriſtum impiâ vitâ fortiter offendunt. Nauta cùm periclitatur, Chriſti matrem, aut Chriſtophorum, aut quemvis divorum citiùs invocat quam ipſum Chriſtum. Et Virginem ſe credunt habere propitiam, quod illi ſub noctem cantiunculam non intellectam canunt, *Salve Regina*: ac non potiùs metuunt nè illa ſe putet irrideri talibus cantiunculis, cùm totus dies magnáque noctis pars illis tranſigatur obſcœnis ſermonibus, temulentiis, & factis non referendis. *Sa.* Sta militi periclitanti citiùs in mentem venit Georgius aut Barbara quàm Chriſtus. Porrò cùm nullus ſit cultus divis gratior quàm imitatio factorum quibus ipſi Chriſto placuerunt, hanc partem fortiter contemnimus; & Antonium nobis egregiè faventem fore credimus, ſi illi porcos aliquot ſacros alamus, ſique ipſum cum ſuo porco, igni & tintinnabulo pictum habeamus in foribus ac lateribus ædium: nec metuimus, quod magis erat metuendum, nè ille malè velit ædibus in quibus regnant ea vitia quæ vir ſanctus ſemper fuit deteſtatus. Virgini annumeramus roſariola &

salutatiunculas; quin potius annumeramus in illius gratiam coercitum animi tumorem, repressam libidinem, condonatam injuriam? Hujusmodi cantiunculis delectatur Christi mater, his officiis demereris utrumque. *La.* Itidem morbo periclitanti citiùs in mentem venit sanctus Rochus aut Dionysius quam Christus, unica salus hominum. Quin & hi qui sacras literas interpretantur è suggesto, quas nemo sine spiritûs afflatu vel intelligere recte, vel docere potest utiliter, malunt invocare Virginis matris auxilium, quàm ipsum Christum aut Christi spiritum. Et in hæreseos suspicionem vocatur qui mutire audet adversus hanc consuetudinem, quam vocant laudabilem. Atqui laudabilior erat veterum consuetudo, quam obtinuerunt Origines, Basilius, Chrysostomus, Cyprianus, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, qui spiritum Christi identidem invocant, Virginis auxilium nusquam implorant. Nec in eos stomachantur qui tam sanctam consuetudinem, ex Christi & Apostolorum doctrina, ex sanctorum patrum exemplis desumptam, ausi sunt immutare. *Sa.* Similis error habet complures monachos, qui sibi persuadent Benedictum esse propitium donec gestent illius cucullam & pallium; quanquam non arbitror eum virum unquam gestâsse tam (*a*) lacinioſam, magnóque emptam vestem; nec verentur illius iram, quòd in vita nihil habeant cum illo commune. *La.* Franciſci germanus est qui vestem cinericiam & canabeum ſingulum non abjicit: vitam confer, nihil pugnantius. De plerisque loquor, non de omnibus. Atque hic sermo per omnes ordinum & professionem formas circumferi potest; Ex corruptis judiciis nascitur præpostera fiducia, & ex iisdem nascuntur præpostera scandala. Prodeat Franciscanus coriaceà zonà cinctus, qui casu funem suum perdiderit; aut Augustinensis laneum gestans cingulum, aut discinctus qui cingi soleat; quæ futura est abominatio! quantum periculum ne mulieres ad hoc spectaculum abortiant! Et ex hujusmodi nugis quanta fraternæ charitates ruptura! quàm acerba odia? quàm virulentæ obtrectationes? Adversus hæc clamat Dominus in Evangelio, nec minùs gnaviter Paulus Apostolus; adversus eadem clamandum esset Theologis & concionatoribus. *Sa.* Esset sanè, sed in his multi sunt quibus expedit talem esse populum, imò tales esse principes, tales Episcopos. Et sunt rursus qui nihilo plus sapiunt in his quàm populus; aut si quid sapiunt, dissimulant, suo ventri consulentes potiùs quam Jesu Christo. Itaque fit, ut populus undiq; corruptus

(*a*) Id est, sinuosam, multique panni; quod tamen primum videtur inventum, quo minus apparerent vestigia corporis.

ruptus præpoſteris judiciis, ibi fidat ubi præſens eſt periculum, ibi trepidet ubi nihil eſt periculi; ibi conquieſcat unde progrediendum erat, eò proficiat unde erat recedendum. Ab his malè ſtructis ſi quid tentes convellere, clamant excitari ſeditionem; quaſi ſeditio ſit, ſi quis vitioſum corporis habitum, quem imperitus medicus diu foverit, ac propemodum verterit in naturam, conetur eximere pharmacis melioribus. Verùm abrumpenda eſt querimonia quæ finem non habet. Et periculum ſit, ſi ſenſerit populus hoc noſtrum colloquium, ne novum ſuſcitent proverbium, quòd Hæc curæ ſint ſalſamentario & lanioni. *La.* Iſtis ego regeram vetus proverbium,

Sæpe etiam eſt olitor valde opportuna loquutus.

Nuper cùm iſta diſſererem ſuper cœnam, malis auſpiciis aderat quidam pannoſus, pediculoſus, luridus, vietus, exſuccus, facie cadaverosà, cranium vix habebat tres pilos, quoties loquebatur claudebat oculos; aiebant Theologum eſſe. Is me vocabat diſcipulum Antichriſti, aliáque multa balbutiebat. *Sa.* Quid ibi tu? Mutus? *La.* Ego illi precabar micam ſobriæ mentis in tam putido cerebro, ſi tamen ullum habebat cerebrum. *Sa.* Juvaret & iſtam audire fabulam ordine. *La.* Audies, ſi die Jovis veneris ad prandium; habebis vitulinam cruſto incoctam, contuſam, adeóque teneram ut poſſis vel exſugere. *Sa.* Polliceor hâc lege, ſi die Veneris apud nos prandeas: efficiam ut intelligas ſalſamentarios non ſemper veſci putribus ſalſamentis.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc in duobus idiotis diverſum mortis genus depingit, velut imagine viva ponens ob oculos diſſimilem exceſſum eorum qui rebus fidunt commentitiis, & qui ſpem ſalutis fixerunt in Domini miſericordia. Obiter taxat in Georgio Baleario ſtultiſſimam divitum ambitionem, qui luxum ad ſuperbiam ſuam & ultra mortem proferunt. Iter ad mortem durius ipſa morte. Deus voluit mortem eſſe tam horribilem, ne vitam facile contemnamus. Medici non ſolent adeſſe morientibus. De monachorum ordinibus qui ſui compendii cauſa ſtultitia divitum abutuntur, cum ipſi potiſſimum de' ebant corrigere. Pompa Venetorum etiam in cerdonum funere. Cornelius vir vere pius, alio quidem, ſed Chriſtianiori more ſe ad mortem componit.

MARCOLPHUS, PHÆDRUS.

Ma. UNde nobis Phædrus? num (*a*) ex antro Trophonii? *Ph.* Cur iſthuc rogas? *Ma.* Quia præter morem triſtis, horridus, ſqualidus, torvus; in ſumma, nihil minus

(*a*) Vide proverbium de *Trophonii antro.*

* Quia Phædrus Græcis sonat *hilarem.*

minus quàm quod * diceris. *Pb.* Si qui diutiùs versantur in officinis fabrorum æratiorum aliquid nigroris sibi contrahunt; quid miraris si ego, tot dies versatus apud duos ægrotantes, morientes, & sepultos, solito sum mœstior, præsertim cùm uterque mihi fuerit egregie charus? *Ma.* Quos mihi narras sepultos? *Pb.* Nôsti Georgium Balearcum? *Ma.* Nomine duntaxat, de facie non novi. *Pb.* Alterum scio tibi prorsus ignotum esse. Is erat Cornelius Montius, quicum mihi plurimis jam annis interceſſit arctiſſima neceſſitudo. *Ma.* Mihi nunquam contigit adesse morienti. *Pb.* Mihi sæpius quàm vellem. *Ma.* Sed estne mors res tam horrenda quàm vulgò prædicant? *Pb.* Iter ad mortem durius quàm ipsa mors. Quòd si quis horrorem illum & imaginationem mortis excutiat animo, magnam mali partem sibi detraxerit. Breviter, quicquid est cruciabile vel in ægrotatione vel in morte, longè tolerabilius redditur si quis se totum tradat voluntati divinæ. Nam quod attinet ad sensum mortis, cùm jam animus distrahitur à corpore, arbitror aut nullum, aut perquam stupidum esse sensum, quòd natura, priusquam huc veniatur, consopiat ac stupefaciat omnes partes sensibiles. *Ma.* Nascimur absque sensu noſtri. *Pb.* Sed non absque sensu matris. *Ma.* Cur non itidem emorimur? Cur Deus mortem voluit esse tam cruciabilem? *Pb.* Nativitatem voluit esse gravem ac periculosam matri, quò charius haberet quod peperisset; mortem autem unicuique voluit esse formidabilem, nè passim homines sibi mortem consciscerent. Etenim cùm videamus & hodie tam multos sibi manus adferre, quid censes futurum si mors nihil haberet horribile? Quoties vapulàsset servus, aut etiam filius adolescens, quoties uxor indignaretur marito, quoties perisset res, aut aliud accidisset quod ægre esset animo, protinus ad laqueum, ad gladium, ad flumen, ad præcipitium, ad venenum currerent homines. Nunc mortis acerbitas vitam nobis reddit chariorem; præsertim cùm medici non queant mederi semel vità defuncto. Quanquam ut non omnibus eadem est nascendi sors, ita non est eadem omnibus mortis ratio. Quosdam cita mors protinus liberat, alii lentà morte contabescunt. Lethargici, quemadmodum & ab aspide percussi, somno consopiti, citra sensum sui moriuntur. Illud observavi, nullum esse mortis genus tam acerbum, quin perferatur, si quis obfirmato animo decrevit exire. *Ma.* Utrius mors visa est Christianior? *Pb.* Mihi quidem Georgii visa est honorificentior. *Ma.* Etiámne

Cur mors formidabilis sit.

ámne mors habet ambitionem ſuam? *Ph.* Ego nunquam vidi duos tam diſpari morte morientes. Si vacat audire, depingam exceſſum utriuſque: tuum erit judicare, utra mors ſit optabilior homini Chriſtiano. *Ma.* Imò te rogo, nè graveris narrare. Nam ipſe nihil audiero cupidiùs. *Ph.* Ergò de Georgio priùs audi. Ubi mors jam certa ſui ſigna dederat, medicorum chorus, qui diu curàrant ægrotum, diſſimulatà vitæ deſperatione cœperunt mercedem poſcere. *Ma.* Quot erant medici? *Ph.* Aliquando decem, interim duodecim, cùm pauciſſimi, ſex. *Ma.* Satis erat ad occidendum vel valentem. *Ph.* Numeratâ pecuniâ, clam ſubmonuerunt proximos, non procul abeſſe mortem, curarent ea quæ pertinerent ad animæ ſalutem, nam de corporis incolumitate nihil eſſe ſpei. Per amicos intimos blande ſubmonitus eſt & ægrotus, ut corporis curam Deo committeret, ea tantùm curaret quæ pertinerent ad feliciter hinc emigrandum. His auditis, mirâ torvitate Georgius oculos intendit in medicos, velut indigne ferens quòd ab illis deſtitueretur. Illi reſponderunt ſe medicos eſſe, non Deos; quod artis erat præſtitiſſe, cæterum adverſus fatalem neceſſitatem nullam valere medicinam. His actis, abeunt in proximum cubiculum. *Ma.* Quid? morantur etiam acceptà mercede? *Ph.* Inter illos nihil convenerat de morbi genere; alius aiebat hydropem, alius tympanitem, alius apoſtema in inteſtinis, alius aliud atq; aliud malum; totóq; hoc tempore quo tractabant ægrotum accerrimè diſceptàrunt de morbi genere. *Ma.* O felicem interim ægrotum! *Ph.* Eam litem tandem ut finirent, per uxorem poſtulàrunt, ut ſinerent exanimati corporis anatomiam fieri. Id eſſe honorificum, ut ſolere vel honoris gratiâ fieri in magnatibus; deinde rem eam fore ſaluti multis, idque ad meritorum ipſius cumulum acceſſurum, poſtremò, pollicentur ſuo ſumptu ſe commercaturos triginta miſſas, ceſſuras in commodum mortui. Id ægre quidem, ſed tandem, blanditiis uxoris ac propinquorum, impetratum eſt. His actis, ſubduxit ſeſe (*a*) ſtatio medicorum. Negant enim fas eſſe, ut qui vitæ ſolent opitulari, mortis ſint ſpectatores, aut exſequiis interſint. Mox accitus eſt Bernardinus, vir, ut ſcis, reverendus, Franciſcanorum cuſtos, qui confeſſionem exciperet. Vix peracta eſt confeſſio, jam aderant in ædibus turbæ quatuor ordinum quos vulgus appellat, Mendicantium. *Ma.* Tot (*b*) vultures ad unum cadaver? *Ph.* Deinde vocatus eſt parochus qui hominem inungeret, ſacrúmque ſymbolum corporis Dominici porrigeret. *Ma.*

a Id eſt, conventus ſtati.

b Vultures præſentiunt cadavera: unde captatores teſtamentorum *Vultures* dicantur.

* Quia Phædrus Græcis sonat *bilarem*.

minus quàm quod * diceris. *Pb.* Si qui diutiùs versantur in officinis fabrorum ærariorum aliquid nigroris sibi contrahunt; quid miraris si ego, tot dies versatus apud duos ægrotantes, morientes, & sepultos, solito sum mœstior, præsertim cùm uterque mihi fuerit egregie charus? *Ma.* Quos mihi narras sepultos? *Pb.* Nôsti Georgium Balearcum? *Ma.* Nomine duntaxat, de facie non novi. *Pb.* Alterum scio tibi prorsus ignotum esse. Is erat Cornelius Montius, quicum mihi plurimis jam annis intercessit arctissima necessitudo. *Ma.* Mihi nunquam contigit adesse morienti. *Pb.* Mihi sæpius quàm vellem. *Ma.* Sed estne mors res tam horrenda quàm vulgò prædicant? *Pb.* Iter ad mortem durius quàm ipsa mors. Quòd si quis horrorem illum & imaginationem mortis excutiat animo, magnam mali partem sibi detraxerit. Breviter, quicquid est cruciabile vel in ægrotatione vel in morte, longè tolerabilius redditur si quis se totum tradat voluntati divinæ. Nam quod attinet ad sensum mortis, cùm jam animus distrahitur à corpore, arbitror aut nullum, aut perquam stupidum esse sensum, quòd natura, priusquam huc veniatur, consopiat ac stupefaciat omnes partes sensibiles. *Ma.* Nascimur absque sensu nostri. *Pb.* Sed non absque sensu matris. *Ma.* Cur non itidem emorimur? Cur Deus mortem voluit esse tam cruciabilem? *Pb.* Nativitatem voluit esse gravem ac periculosam matri, quò charius haberet quod peperisset; mortem autem unicuique voluit esse formidabilem, nè passim homines sibi mortem consciscerent. Etenim cùm videamus & hodie tam multos sibi manus adferre, quid censes futurum si mors nihil haberet horribile? Quoties vapulàsset servus, aut etiam filius adolescens, quoties uxor indignaretur marito, quoties perîsset res, aut aliud accidisset quod ægre esset animo, protinus ad laqueum, ad gladium, ad flumen, ad præcipitium, ad venenum currerent homines. Nunc mortis acerbitas vitam nobis reddit chariorem; præsertim cùm medici non queant mederi semel vitâ defuncto. Quanquam ut non omnibus eadem est nascendi sors, ità non est eadem omnibus mortis ratio. Quosdam cita mors protinus liberat, alii lentâ morte contabescunt. Lethargici, quemadmodum & ab aspide percussi, somno consopiti, citra sensum sui moriuntur. Illud observavi, nullum esse mortis genus tam acerbum, quin perferatur, si quis obfirmato animo decrevit exire. *Ma.* Utrius mors visa est Christianior? *Pb.* Mihi quidem Georgii visa est honorificentior. *Ma.* Etiámne

Cur mors formidabilis sit.

ſmne mors habet ambitionem ſuam? *Ph.* Ego nunquam vidi duos tam diſpari morte morientes. Si vacat audire, depingam exceſſum utriuſque: tuum erit judicare, utra mors ſit optabilior homini Chriſtiano. *Ma.* Imò te rogo, nè graveris narrare. Nam ipſe nihil audiero cupidiùs. *Ph.* Ergò de Georgio priùs audi. Ubi mors jam certa ſui ſigna dederat, medicorum chorus, qui diu curàrant ægrotum, diſſimulatâ vitæ deſperatione cœperunt mercedem poſcere. *Ma.* Quot erant medici? *Ph.* Aliquando decem, interim duodecim, cùm pauciſſimi, ſex. *Ma.* Satis erat ad occidendum vel valentem. *Ph.* Numeratâ pecuniâ, clam ſubmonuerunt proximos, non procul abeſſe mortem, curarent ea quæ pertinerent ad animæ ſalutem, nam de corporis incolumitate nihil eſſe ſpei. Per amicos intimos blande ſubmonitus eſt & ægrotus, ut corporis curam Deo committeret, ea tantùm curaret quæ pertinerent ad feliciter hinc emigrandum. His auditis, mirâ torvitate Georgius oculos intendit in medicos, velut indigne ferens quòd ab illis deſtitueretur. Illi reſponderunt ſe medicos eſſe, non Deos; quod artis erat præſtitiſſe, cæterum adverſus fatalem neceſſitatem nullam valere medicinam. His actis, abeunt in proximum cubiculum. *Ma.* Quid? morantur etiam acceptâ mercede? *Ph.* Inter illos nihil convenerat de morbi genere; alius aiebat hydropem, alius tympanitem, alius apoſtema in inteſtinis, alius aliud atq; aliud malum; totóq; hoc tempore quo tractabant ægrotum accerrime diſceptârunt de morbi genere. *Ma.* O felicem interim ægrotum! *Ph.* Eam litem tandem ut finirent, per uxorem poſtulàrunt, ut ſinerent exanimati corporis anatomiam fieri. Id eſſe honorificum, ut ſolere vel honoris gratiâ fieri in magnatibus; deinde rem eam fore ſaluti multis, idque ad meritorum ipſius cumulum acceſſurum, poſtremò, pollicentur ſuo ſumptu ſe commercaturos triginta miſſas, ceſſuras in commodum mortui. Id ægre quidem, ſed tandem, blanditiis uxoris ac propinquorum, impetratum eſt. His actis, ſubduxit ſeſe (*a*) ſtatio medicorum. Negant enim fas eſſe, ut qui vitæ ſolent opitulari, mortis ſint ſpectatores, aut exſequiis interſint. Mox accitus eſt Bernardinus, vir, ut ſcis, reverendus, Franciſcanorum cuſtos, qui confeſſionem exciperet. Vix peracta eſt confeſſio, jam aderant in ædibus turbæ quatuor ordinum quos vulgus appellat, Mendicantium. *Ma.* Tot (*b*) vultures ad unum cadaver? *Ph.* Deinde vocatus eſt parochus qui hominem inungeret, ſacrúmque ſymbolum corporis Dominici porrigeret. *Ma.*

a Id eſt, conventus ſtati.

b Vultures præſentiunt cadavera: unde captatores teſtamentorum *Vultures* dicantur.

Religiosé. *Ph.* Verùm ibi minimum abfuit quin inter parochum & monachos cruenta pugna fuerit orta. *Ma.* Apud lectum ægroti? *Ph.* Et quidem ſpectante Chriſto? *Ma.* Quid excitavit tantos tumultus ſubito? *Ph.* Parochus, ubi cognovit ægrotum fuiſſe confeſſum Franciſcano, negavit ſe vel unctionis ſacramentum, vel euchariſtiam, vel ſepulturam impartiturum, ni ſuis auribus audiſſet ægroti confeſſionem; ſe parochum eſſe, ſibi pro ſua ovicula reddendam Domino rationem; id non poſſe, ſi ſolus ignoraret arcana conſcientiæ. *Ma.* Nonne viſus eſt æquum dicere? *Ph.* Non illis equidem. Nam ſtrenue reclamabant omnes, præſertim Bernardinus & Vincentius Dominicanus. *Ma.* Quid adferebant? *Ph.* Magnis convitiis inceſſebant parochum, ſubindè vocantes eum aſinum, dignúmque qui paſtorem egeret porcorum. Ego, inquit Vincentius, ſum ſacræ Theologiæ Baccalaureus formatus, mox licentiandus, atque etiam doctoris titulo inſigniendus; tu vix legis Evangelium, tantum abeſt ut poſſis excutere ſecreta conſcientiæ. Quòd ſi libet eſſe curioſum, exquire quid agant uxor & (*a*) manzares tui domi, aliáque permulta quæ me pudet referre. *Ma.* Quid ille? mutus ad hæc? *Ph.* Mutus? imò diceres (*b*) cicadam alà correptam. Ego, inquit, Baccalaureos multò te meliores nectam (*c*) è ſtipulis fabarum. Authores & principes ordinum veſtrorum, Dominicus & Franciſcus, ubi didicerunt Philoſophiam Ariſtotelicam, aut argumenta Thomæ, aut ſpeculationes Scoti? aut ubi donati ſunt titulo Baccalaureorum? Irrepſiſtis in mundum adhuc credulum, ſed pauci humiles, quidam etiam docti ac pii: nidulabamini in agris ac vicis, mox in opulentiſſimas qualque civitates, & in florentiſſimam civitatis partem demigraſtis. Tot ſunt agri qui Paſtorem alere non poſſunt; ibi locus erat veſtræ operæ: nunc nuſquam adeſtis niſi in ædibus divitum. Jactatis nomen Pontificum; at veſtra privilegia nihil valent, niſi cùm ceſſat Epiſcopus, paſtor, aut hujus vicarius. In meo templo nullus veſtrûm concionabitur, me paſtore incolumi. Non ſum Baccalaureus; nec ſanctus Martinus erat, & tamen agebat Epiſcopum. Si quid mihi deeſt doctrinæ, à vobis non petam. An creditis etiamnum mundum eſſe tam ſtupidum, ut ubicumque viderit veſtem Dominici aut Franciſci, putet adeſſe illorum ſanctimoniam? Num veſtrà refert quid agam domi meæ? Quid vos agatis in latebris veſtris, quomodo tractetis ſacras virgines, etiam populus novit. Jam quam nihilo ſint vel feliciores vel puriores divitum domus

a Jure conſulti *Manzares* vocant ex inceſto natos.

b Vide proverbium.

c E culmis tritici nectuntur galeri, nonnunquam & pallia adverſus pluviam. Faba caules habet grandes, intortos & fragiles, ad nihil minus utiles quam ad texendum. Eſt vulgo jactatum proverbium apud Batavos.

mus quàs frequentatis, omnibus & lippis & tonſoribus notiſſimum eſt. Cætera, Marcolphe; non audeo referre; omnino patres illos reverendos minimè reverenter tractavit. Nec erat futuris finis, ne Georgius manu motâ ſignum dediſſet ſe velle quidpiam dicere. Ægre impetratum eſt ut rixa tantiſper conſileſceret. Tum ægrotus, Sit pax, inquit, inter vos; tibi parocho denuo confitebor. Deinde pro ſtrepitu nolarum, pro cantionibus funeralibus, pro cenotaphio, pro ſepultura, numerabitur tibi pecunia priuſquam exeas hanc domum, neq; committam ut nulla in parte de me queri poſſis. *Ma.* Num parochus recuſavit tam æquam conditionem? *Pb.* Non. Tantùm obmurmuravit nonnihil de Confeſſione, quam ægroto remiſit. Quid opus eſt inquit, iiſdém repetendis fatigare tum ægrotum tum ſacerdotem? Si in tempore mihi confeſſus fuiſſet, fortaſſis ſanctiùs condidiſſet ſuum teſtamentum; nunc vos videritis. Hæc æquitas ægroti peſſime habebat monachos, indigné ferentes eam prædæ partem decidi parocho. Ego tamen interceſſi, fecíque ut lis ſopiretur. Parochus unxit ægrotum, dedit corpus Domini, & numeratà ſummà diſceſſit. *Ma.* Secuta eſt igitur eam tempeſtatem tranquilitas? *Pb.* Imò tempeſtatem hanc ſævior tempeſtas protinus excepit. *Ma.* Obſecro, quid cauſæ? *Pb.* Audies. Confluxerant in ædes quatuor ordines Mendicantium, his adjunxit ſeſe quintus Cruciferorum: adverſus hunc, ceu nothum, quatuor illi magno tumultu coorti ſunt; rogabant ubi vidiſſent unquàm plauſtrum quinq; rotarum, aut quà fronte vellent eſſe plures Mendicantium ordines quàm ſint Evangeliſtæ. Eádem, inquiunt, operà adducite huc mendicos omnes e pontibus ac triviis. *Ma.* Quid ad hæc Cruciferi? *Pb.* Viciſſim rogabant quomodo tum inceſſiſſet plauſtrum Eccleſiæ cùm nullus eſſet ordo Mendicantium; deinde cùm unus eſſet, poſtea tres. Nam Evangeliſtarum, inquiunt, numerus nihilo plus habet affinitatis cum noſtris ordinibus quàm cum alea, quæ undique quatuor oſtendit angulos. Auguſtinenſes quis allegit in ordinem mendicantium? aut quis Carmelitas? Quando mendicavit Auguſtinus? aut quando Helias? Nam hos faciunt ſuorum ordinum authores. Hæc aliáq; multa fortiter quidem illi detonabant, ſed ſoli quatuor exercituum (*a*) impreſſionem non ferentes ceſſerunt, dira tantùm minitantes. *Ma.* Hic ſaltem effulſit tranquilitas. *Pb.* Imò (*b*) Syncretiſmus ille in quintum ordinem verſus eſt in pugnam gladiatoriam. Franciſcanus ac Dominicanus contendebant, nec Auguſtinenſes,

a Eſt vehemens hoſtium irruptio.
b Id eſt conſpiratio prius diſſentium incommunem hoſtem. Vide Chiliades.

nensea: nec Carmelitas esse germanè mendicos, sed nothos ac suppositititios. Hæc rixa sic incruduit, ut plane vererer ne veniretur ad manus. *Ma.* Hæccine ferebat ægrotus? *Ph.* Non hæc acta sunt apud lectum, sed in atrio quod cubiculo adhærebat, voces tamen omnes ad ægrotum permanabant; neque enim mussabant, sed * plenis tibiis res agebatur; & scisalioqui in ægrotis aurium sensum esse acutiorem. *Ma.* Quis tandem exitus belli? *Ph.* Ægrotus per uxorem denunciavit ut silerent pauliſper, se compositurum hoc dissidium. Itaque rogavit, ut tum quidem temporis Augustinenses & Carmelitæ discederent, hoc illos nullo suo damno facturos. Nam tantundem, inquit, cibi mittetur eis domum quantum hic daretur remanentibus. In funere verò jussit omnes ordines addesse, etiam quintum atque ut æqua pecuniæ portio divideretur singulis; ad commune tamen convivium non adhiberentur, ne quid turbæ posset oriri. *Ma.* Virum (*a*) œconomicum mihi narras, qui vel moriens norit tot rerum undas componere. *Pb.* Phylautis annis gesserat militiæ ducem. Ibi quotidianum est hujusmodi tumultus suboriri inter cohortes. *Ma.* Erat igitur res splendida? *Pb.* Admodum. *Ma.* Sed male partà, ut fit, rapinis, sacrilegiis, extortionibus. *Ph.* Ita quidem vulgo faciunt duces, nec ausim dejerare hunc fuisse ab illorum moribus alienum. Si tamen satis hominem novi, magis auxit rem ingenii dexteritate quam violentiâ. *Ma.* Qui sic; *Ph.* Callebat Arithmeticam. *Ma.* Quid tum postea? *Pb.* Quid tum? apud principem supputabat militum triginta milia cum vix essent septem milia. Deinde multis militibus nihil numerabat. *Ma.* Næ tu mihi magnificam narras Arithmeticam. *Pb.* Deinde bellum (*b*) arte ducebat, solitus simul & ab hostium & amicorum vicis & oppidis pecuniam stipulari menstruam: ab hostibus, ne paterentur hostilia ab amicis, ut illis liceret cum hoste pacisci. *Ma.* Agnosco morem vulgatum militum. Sed absolve narrationem. *Pb.* Bernardinus igitur & Vincentius cum aliquot sui ordinis sodalibus remanserunt apud ægrotum, ad reliquos missus est (*c*) commeatus. *Ma.* Satin inter eos conveniebat qui remanserunt in præsidio? *Pb.* Non usquequaque; grunniebant nescio quid de prærogativis diplomatum: sed ne non perageretur fabula, dissimulatum est. Hic jam proferuntur cautiones testamentariæ, fiuntque stipulationes, accitis testibus de iis quæ inter ipsos ante transegerant. *Ma.* Isthæc audire gestio. *Pb.* Dicam summatim, nam perlonga est fabula. Supereſt

* Id est, clarè. Vid. prov.

a Peritum rei domesticæ sic vocat.

b Ducunt bellum qui de industria proferunt: sedgerunt, qui vere gestant.

c Id est ibus; militare verbum. Et i'eo præsidium vocat domum unde alios deputarant.

præst uxor annos nata quodequadraginta, mulier sanè probè ordataq; filii duo, alter annum natus undevigesimum, alter decimum quintum; filiæ totidem, sed impubes utraque. Testamento sic cautum erat, ut uxor, quoniam perpelli non poterat ut fieret monacha, sumeret pallium Beghinæ, id est medium genus inter monachas & laicas: filius natu major, quoniam nec is induci potuit ut fieret monachus, (*Ma. (a) Vulpes anns non capitur laqueo.*) *Ph.* Mox ab exsequiis patris properaret Romam, ibique ex relaxatione Pontificis factus ante legitimam ætatem Sacerdos, totum annum singulis diebus sacrificaret in templo Vaticano pro anima patris, & sacros gradus, in Laterano singulo quoque Veneris die genibus perreptaret. *Ma.* Suscepit hæc libenter? *Ph.* Ne dicam dolo, (*b*) ut asini solent sarcinas impositas. Filius minor dicaretur S. Franciſco, filia major S. Claræ, minor Catharinæ Senensi. Hoc tantum potuit obtineri: Nam Georgii mens erat, quò magis sibi Deum haberet obnoxium, quinque superstites partiri in quinque mendicantium ordines; & acriter quidem adlaboratum est; sed ætas uxoris filiique majoris nec minis nec blanditiis cessit. *Ma.* Exhæredandi genus. *Ph.* Universa hæreditas sic erat divisa, ut detractis (*c*) de solido impendiis funeralibus, uncia cederet uxori, cujus dimidia victitaret ipsa; dimidium cederet loco cui se foret addictura, unde si mutato consilio recederet, tota pecunia resideret penès eum gregem: altera una decideretur filio, cui tamen statim numeraretur viaticum, & quod satis esset emendo (*d*) diplomati, parandóque victui annuo Romæ. Qui si mutatà sententiâ recusaret initiari sacris ordinibus, illius unica divideretur inter Franciscanos & Dominicanos. Et id ne fiat vereor, adeò videbatur adolescens à sacris abhorrere. Duæ unciæ cederent monasterio quod excepisset filium natu minorem; binæ item monasteriis quæ excepissent puellas; sed hac lege ut si illi detrectarent eam vitam profiteri, omnis tamen pecunia penès illos maneret incolumis. Jam una rursus uncia decideretur Bernardino, tantundem Vincentio; dimidium unciæ Carthusianis, pro communione bonorum operum omnium quæ à toto fierent ordine. Uncia & semis, quæ supererat, distribueretur occultis pauperibus, quos beneficio dignos judicâssent Bernardinus & Vincentius. *Ma.* Debebas jureconsultorum more dicere, *quos* vel *quas*. *Ph.* His igitur verbis stipulati sunt recitato testamento; *Georgi Balearice, vivus & sanæ mentis, approbas hoc testamentum quod dudum ex*

a Vide prov.

b Allusit ad illud Flacci, *Demittò auriculas, ut iniquæ mentis asellus, Qui gravius dorso subiit onus.*

c Id est, de integra hæreditate, quæ assis dicitur, nondum divisa: uncia duodecima pars assis.

d Quo liceret conscrari sacerdotem ante tempus legitimum.

ex animi tui sententia condidisti? Approbo. *Et hæc est tua suprema & immutabilis voluntas?* Est. *Meq; & hunc Vicecensium Baccalaureum instituis ultimæ tuæ voluntatis executores?* Instituo. Jussus est denuo subscribere. *Ma.* Qui potuit mori ens? *Pb.* Bernardinus rexit ægroti manum. *Ma.* Quid subscripsit? *Pb.* Sanctum Franciscum & Sanctum Dominicum iratos habeat qui tentârit hinc aliquid immutare. *Ma.* At non metuebant actionem testamenti inofficiosi? *Pb.* Ista actio non habet locum in his quæ Deo dicantur, neque quisquam libenter cum Deo litem suscipit. His peractis, uxor & liberi, datis dextris ægroto, jurant se servaturos quod recepissent. Post hæc cœptum est agi de pompa funerali, non sine contentione. Tandem hæc vincit sententia, ut ex quinque ordinum singulis adessent novem, in honorem quinque voluminum Mosis, & Angelorum in novem choros digestorum. Suam quisque ordo crucem præferret, canerétque (*a*) funebres nænias. Ad hæc præter cognatos conducerentur triginta (tot nummis erat venditus Dominus) (*b*) daduchi pullati, & honoris gratiâ ploratores duodecim (hic est numerus ordini Apostolico sacer) comitarentur: à feretro sequeretur equus Georgii pullatus, sic ad genua alligatâ cervice, ut herum humi requirere videretur. Stragula hinc atque hinc ostenderent insignia. Similiter & unaquæq; tæda & pulla vestis haberet insignia. Reponeretur autem corpus quidem ipsum ad dextram altaris summi in tumbo marmoreo, qui promineret à solo pedes quatuor; ipse in summo recumberet, Pario sculptus marmore, totus armatus à vertice usque ad calcaneum: nec deesset galeæ suæ crista; crista erat onocrotali collum: nec clypeus lævo brachio, in quo insignia hæc erant, Tria capita apri silvestris aurea (*c*) in planitie argentea: nec lateri gladius inaurato capulo, nec baltheus inauratus ac gemmeis distinctus bullis, nec pedibus aurea calcaria; erat enim eques auratus: sub pedibus haberet leopardum. Oræ sepulchri titulum haberent tali viro dignum. Cor autem separatim recondi volebat in sacello divi Francisci. Intestina mandavit parocho, honorificè sepelienda in sacello quod est Virgini Matri sacrum. *Ma.* Funus nimirum honorificum, sed nimio constans. Venetiæ vel cerdoni cuipiam plus haberetur honoris minimo impendio. Feretrum elegans dat sodalitas, & unum comitantur aliquando sexcenti Monachorum tunicis pallióve vestiti. *Pb.* Vidimus & nos, risimúsque istas pauperum ineptas glorias. Incedunt fullones & coriarii superne, infernéque

a Proprie cantilenæ funebres; nonnunquam tamen nugas quaslibet appellamus *nænias.*

b Tiadiferi.

c Data opera fingit insignia vitiosa. Nam caduceatorum leges habent, adulterina esse insignia quæ habent metallum super metallum.

méque cerdones, in medio Monachi; chimæras esse dicet: nec hîc alia res, si vidisses. Cautum est & illud Georgio, ut Franciscanus & Dominicanus inter sese sorte decernerent utris primus cederet locus in pompa; post hos ceteri quoque sortirentur, ne quid hinc oriretur tumultûs. Parochus & hujus clerici locum tenerent infimum, hoc est primum. Nec enim aliud erant passuri Monachi. *Ma.* Non ries tantùm, sed & pompas ille callebat ordinare. *Pb.* Cautum est & illud, ut funebre sacrum, quod apud parochum ceret, modulato musicorum concentu perageretur honoris gratiâ. Dum hæc aliaque tractantur, inhorruit ægrotus, deque signa certissima supremum tempus adesse. Adornatur igitur extremus fabulæ actus. *Ma.* Nondum finis? *Pb.* Recitatur diploma Pontificis, in quo promittebatur crimium omnium abolitio, totúsque purgatorii metus adimebatur. Ad hæc justificabantur omnia illius bona. *Ma.* Rapto arta? *Pb.* Certe jure belli, ac more militari. Sed forte adest Philippus Jureconsultus, uxoris frater: is in diplomate cavit locum secùs positum quam oportuit, & injecit suspitionem falsi. *Ma.* Haudquaquam in tempore. Dissimulandum erat etiamsi quid ineffet erroris, & nihilo pejùs habuisset ægrotus. *Pb.* Assentior: Et ægrotus sic hâc re pertebatus est, ut minimum abesset à desperatione. Ibi Vincentius forem virum præbuit, jussit Georgium quieto esse animo, sibi esse potestatem corrigendi supplendique si quid in diplomatibus vel erratum esset vel omissum. Quod si te, inquit, fefellerit diploma, ego jam nunc hanc animam pro mea suppono anima, ut tua petat cœlos, mea dedatur orco. *Ma.* Accipitne Deus tales animarum permutationes? Et si accipit, num satis cautum videbatur Georgio tale pignore? Quid si Vincentii anima vel absque permutatione debebatur alteris? *Pb.* Quod gestum est narro. Hoc certè perfecit Vincentius: ægrotus visus est animum recipere. Mox recitantur cautiones quibus Georgio promittebatur societas omnium operum quæ fierent per quatuor ordines, & quintum Carthusiensium. *Ma.* Ego metuerem ne deprimerer ad inferos si tantum sarcinæ bajulandum esset. *Pb.* De bonis operibus loquor; ea non aliter gravant animam subvolaturam quàm plumæ avem. *Ma.* Mala igitur opera sua quibus legant? *Pb.* Militibus Germaniæ conductitiis. *Ma.* Quo jure? *Pb.* Jure Evangelico, *habenti dabitur.* Simúlq; recitatus est numerus missarum & psalteriarum quæ defuncti animam essent comitatura. Erat autem immensus. Post hæc iterata est confessio,

datáque

datáq; benedictio. *Ma.* Ita efflavit animam? *Pb.* Nondum. Strata est humi storea juncis contexta; sic ut ab initio convoluta cervicalis speciem ex sese faceret. *Ma.* Quid nunc futurum est? *Pb.* Eam conspersérunt cinere, sed raro, ibi deposuere corpus ægroti. Instrata est tunica Franciscana, sed priùs consecrata preculis & aquâ lustrali. Cuculla supposita est capiti, nam tum indui non poterat; una cum illa suppositum est diploma cum cautionibus. *Ma.* Nova mortis species. *Pb.* Atqui affirmant dæmoni nullum esse jus in eos qui sic moriuntur. Sic aiunt præter alios mortuum S. Martinum & Franciscum. *Ma.* Sed huic morti illorum SS. vita respondérat: Obsecro, quid tum postea? *Pb.* Porrecta est ægroto crucis imago & candela cerea. Ad crucem porrectam dixit ægrotus, Soleo in bellis tutus esse meo clypeo, nunc hunc clypeum opponam hosti meo; & exosculatus admovit humero lævo. Ad ceream vero sacram, Olim inquit, hastâ valui in bellis, nunc hanc hastam vibrabo adversus hostem animarum. *Ma.* Satis militariter. *Pb.* Has postremas voces edidit. Nam mox linguam mors occupavit, simúlq; cœpit animam agere. Bernardinus à dextris imminebat morienti, Vincentius à sinistris, uterq; pulchre vocalis. Alter ostendebat imaginem S. Francisci, alter Dominici. Cæteri sparsi per cubiculum demurmurabant psalmos aliquot voce lugubri. Bernardinus magnis vociferationibus percellebat aurem dextram, Vincentius sinistram. *Ma.* Quid occlamabant? *Pb.* Hujusmodi ferme Bernardinus; Georgi Balearice, si nunc quoque probas ea quæ sunt acta inter nos, flecte caput in dextrum. Flexit. Vincentius contra, Ne quid trepides, Georgi, habes Franciscum & Dominicum propugnatores: esto securus. Cogita quantum habeas meritorem, quod diploma, deniq; memineris meam animam pro tua oppignoratam, si quid esset periculi: hæc si sentis & probas, flecte caput in lævum. Flexit. Rursus simili clamore, Si hæc sentis, inquiunt, preme manum meam. Tum manum pressit. Ità huc & illuc flectendo capite & premendis manibus transactæ sunt horæ ferme tres. Cùm jam inciperet oscitari Georgius, ibi Bernardinus erectus pronunciavit absolutionem, quam perficere non potuit quin Georgius efflàsset animam. Hæc sub noctis medium, manè peracta anatomia. *Ma.* Quid mali repertum est in corpore? *Pb.* Rectè mones, nam exciderat. Fragmentum plumbi inhærebat (*a*) diaphragmati. *Ma.* Unde id? *Pb.* Uxor narrabat illum quondam ictum sphærulâ bombardicâ. Hinc conjectabant medici plumbi liquefacti parti-

(*a*) Est septum transversum quod separat præcordia, in quibus cor est & pulmo, ab inferiore corporis parte, & in qua splen, hepar & renes.

particulam reſediſſe in corpore. Mox corpus lacerum utcunque conveſtitum eſt amictu Franciſcano. A prandio ſepultura peracta eſt eâ pompâ quâ decretum erat. *Ma.* Nunquam audivi mortem operoſiorem, nec funus ambitioſius. Verùm iſtam opinor fabulam nolis evulgari. *Pb.* Quamobrem? *Ma.* Nè quid irritentur crabrones. *Pb.* Nihil eſt periculi. Etenim ſi pia ſunt quæ narro, etiam ipſorum intereſt hæc ſcire populum; ſin minùs, quotquot inter illos boni ſunt mihi gratias agent qui hæc prodiderim, quo pudore correpti quidam deſinant ſimilia facere; deinde ſimplices caveant ne in ſimilem pertrahantur errorem. Sunt enim & apud iſtos cordati veréq; pii, qui frequenter apud me queſti ſunt, paucorum vel ſuperſtitione, vel improbitate, totum ordinem reddi apud bonos invidioſum. *Ma.* Recte tu quidem & fortiter. Sed nunc aveo ſcire quomodo deceſſerit Cornelius. *Pb.* Ut vixit nulli moleſtus, ita mortuus eſt. Habebat febrim * anniverſariam, quæ ſtatis temporibus ſingulis annis recurreret. Ea tum, ſive quia gravabat ætas, (nam annum exceſſerat ſexageſimum) ſive aliis de cauſis, ſolito magis urgebat hominem, & viſus eſt ipſe præſentire diem fatalem imminere. Itaque quatriduo priùs quam moreretur (erat Dominicus dies) templum adiit, confeſſus eſt ſuo parocho, audivit publicam concionem & ſacrum; à ſacro, reverenter accepto pignore corporis Dominici, domum ſe recepit. *Ma.* Non uſus eſt medicis? *Pb.* Unicum duntaxat conſuluit, ſed non minùs bonum virum quàm bonum medicum. Ei Jacobo Caſtrutio nomen eſt. *Ma.* Novi; nihil illo ſincerius. *Pb.* Is reſpondit, ſuam quidem operam amico non defuturam, ſed ſibi videri plus eſſe præſidii in Deo quàm in medicis. Cornelius hanc vocem non minùs alacriter accepit quàm ſi certiſſimam vitæ ſpem oſtendiſſet. Itaque tametſi ſemper pro ſuis facultatibus fuiſſet perbenignus in pauperes, tum quicquid decidi poterat uxoris & liberorum neceſſitati impartiebatur in egenos; non iſtos ambitioſè mendicos & nuſquam non obvios, ſed in probos, qui pro viribus induſtriâ laborandi cum paupertate pugnabant. Rogabam hominem ut decumberet, & ſacerdotem ad ſeſe accerſeret potiùs quàm tenue corpuſculum defatigaret. Reſpondit, hoc ſibi ſemper ſtudio fuiſſe, ut amicos ſuos ſublevaret potiùs, ſi poſſet, quam gravaret officiis; nec ſe ſui diſſimulem eſſe velle in morte. Nè decubuit quidem niſi poſtremum diem, & noctis partem quâ reliquit terras. Interim ob corpuſculi laſſitudinem baculo nitebatur,

* Id eſt, ſingulis annis recurrentem.

nitebatur, aut sedebat in cathedra; rarò componebat se lectulo, sed vestitus, & erecto capite. Hoc tempore aut mandabat aliquid de curandis egenis, maximè notis & vicinis; aut legebat è libris sacris quæ provocant hominis erga Deum fiduciam, quæque illius in nos charitatem declarant. Si per lassitudinem ipse minùs poterat, audiebat amicum prælegentem. Frequenter miro affectu hortabatur familiam ad mutuum amorem & concordiam, atque studium veræ pietatis; solicitósque de morte ipsius amantissimè consolabatur. Identidem admonebat suos, ne quid æris alieni præteriretur indissolutum. *Ma.* Non condiderat testamentum? *Pb.* Jampridem sanus ac valens id curârat: Negabat enim esse testamenta quæ fierent ab agentibus animam, sed deliramenta potius. *Ma.* Nil legârat monasteriis aut egenis? *Pb.* Nè teruncium quidem. Ego, inquit, pro mea portione dispensavi facultatulas meas; nunc ut earum possessionem aliis trado, ita trado & dispensationem. Et confido meos sanctiùs dispensaturos quàm ipse feci. *Ma.* Non accersebat ad se pios homines, quemadmodum fecit Georgius? *Pb.* Nè unum quidem; præter familiam & duos intimè amicos nullus aderat. *Ma.* Demiror quid senserit. *Pb.* Negabat se morientem pluribus molestum esse velle quàm fuisset nascens. *Ma.* Exspecto finem istius fabulæ. *Pb.* Mox audies. Venit dies Jovis. Ille stratum non reliquit, sentiens extremam corpusculi lassitudinem. Accitus parochus impartiit extremam unctionem, ac rursus porrexit corpus Domini, sed circa confessionem. Negabat enim quicquam scrupuli residisse in animo. Ibi parochus agere cœpit de sepultura, quâ pompâ, quóve loco sepeliri vellet. Sepeli, inquit, me quomodo sepelires infimæ sortis Christianum; nec meà refert ubi seponas hoc corpusculum, æquè inveniendum in extremo die ubicunque condideris. Pompam funeris nihil moror. Mox injecta mentio de sonitu campanarum, de tricenariis & anniversariis, de diplomate, de communione meritorum emenda. Tunc ille, Mi Pastor, nihilo pejùs habebo etiamsi nulla sonet campana. Si me vel uno funebri sacro dignaberis, plus satis erit: aut si quid aliud est quod ob publicam Ecclesiæ consuetudinem citra scandalum infirmiorum omitti vix potest, id tuo permitto arbitratui. Nec est animus cujusquam vel preces commercari, vel meritis quemquam suis spoliare. Satis meritorum exuberat Christo; & confido totius Ecclesiæ preces ac merita mihi, si modò vivum sum membrum, profutura. In duobus diplomatibus mihi

tota ſpes eſt. Alterum eſt peccatorum meorum, quod princeps paſtorum Dominus Jeſus abolevit, affigens illud cruci: alterum, quod ipſe ſuo ſacroſancto ſanguine ſcripſit & obſignavit, quò nos certos reddidit de ſalute æterna, ſi totam fiduciam noſtram in ipſum transferamus. Abiit enim ut inſtructus meritis ac diplomatibus provocem Dominum meum, ut *in judicium veniat cum ſervo*, certus quòd *in conſpectu ejus non juſtificabitur omnis vivens*. Ego ab illius juſtitia appello ad ejuſdem miſericordiam, quoniam immenſa eſt & ineffabilis. His dictis abiit parochus. Cornelius, veluti magnâ ſpe ſalutis conceptâ, gaudens & alacer, jubet ſibi quædam recitari è ſacris voluminibus quæ confirmant ſpem reſurrectionis & præmia immortalitatis velut illud ex Eſaia de morte Ezechiæ dilata, una cum Cantico; deinde capite decimo quinto Epiſtolæ Pauli ad Corinthios prioris; de morte Lazari ex Joanne; ſed præcipuè hiſtoriam Chriſti paſſi ex Evangeliis. Quàm hic animo devorabat ſingula, ad quædam inſpirans, ad alia compoſitis manibus gratias agens, ad quædam hilareſcens ac geſtiens, ad nonnulla preculas quaſdam breves ejaculans! A prandio cùm paululum temporis obdormiſſet, jubet recitari caput ex Evangelio Joannis duodecimum, uſq; ad hiſtoriæ finem. Hîc dixiſſes hominem planè transfigurari, afflariq; novo ſpiritu. Jam dies vergebat ad veſperam; accerſit uxorem ac liberos: ibi erecto quantum licuit corpuſculo, ſic affatus eſt ſuos. Diplomat. Chriſtiani.

" Chariſſima con-
" jux, quos Deus antè conjuxerat, idem nunc ſeparat, ſed
" corporibus duntaxat, idque ad breve tempus: curam, cha-
" ritatem, pietatem, quam antehac partire ſoles in me &
" dulciſſima pignora, totam in iſtos transfer. Ne putàris te
" ullis modis poſſe magis demereri vel Deum vel me, quam
" ſi iſtos, quos Deus dedit nobis conjugii fructum, ſic edu-
" ces, foveas & inſtituas, ut Chriſto digni habeantur: in hos
" igitur conduplica pietatem tuam, & meam portionem in
" te tranſlatum exiſtima. Id ſi feceris, ut facturam confido,
" non erit cur videantur orphani. Quòd ſi repetas matrimo-
" um; (Ad hanc vocem uxor erupit in fletum, cœpitq; dejerare, ſe nunqam de repetendis nuptiis cogitaturam. Hîc Cornelius) " Soror in Chriſto mihi chariſſima, ſi Dominus
" Jeſus largiri dignabitur tibi propoſitum iſtud ac robur
" ſpiritûs, nè deſis dono cœleſti: Erit enim hoc tibi pariter
" ac liberis commodius. Sin aliò vocabit carnis infirmitas,
" ſcito quòd mors mea te liberat à jure conjugii, ſed non
" liberat à fide quam meo tuóque nomine debes curandis
" commu-

Morientis Cornelii ſermo ad uxorem.

" nibus liberis. Quod ad matrimonium attinet, utere liber-
" tate quam tibi permisit Dominus. Tantùm hoc te rogo
" moneoque, ut virum tibi desigas iis moribus, túque te illi
" talem præbeas, ut possit vel suapte bonitate ductus, vel
" tuà commoditate provocatus, amare privignos. Proinde
" cave nè cui voto te obstringas: serva te liberam Deo &
" liberis nostris, quos sic institues ad omnem pietatem, ut
" caveas nè se cuipam addicant instituto, donec per ætatem
" & rerum usum constiterit ad quod vitæ genus sint idonei.
Deinde versus ad liberos exhortatus est " ad studium pieta-
" tis, ad obediendum matri, ad mutuam inter ipsos chari-
" tatem & concordiam. His peroratis, dedit osculum uxori; liberis, facto signo crucis, precatus est bonam mentem & Christi misericordiam. Post hæc intuens omnes qui aderant, Sub craftinam, inquit, auroram, Dominus, qui diluculo revixit, pro sua misericordia dignabitur hanc animulam ex hujus corpusculi sepulchro, éque hujus mortalitatis tenebris, evocare in lucem suam cœlestem. Nolo teneram ætatem excubiis inanibus fatigari. Cæteri quoq; viciſſim dormiant. Mihi satis est unum adesse vigilem, qui recitet sacram lectionem. Transactà nocte, sub horam quartam, cunctis præsentibus, jussit recitari Psalmum totum quem Dominus orans recitavit in cruce. Eo finito, jussit exhiberi cereum & crucem. Cereum accipiens dixit, *Dominus illuminatio mea & salus, mea, quem timebo?* Crucem exosculatus dixit, *Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo?* Mox manus super pectus in supplicantis gestum composuit, & oculis in cœlum erectis, dixit, *Domine Jesu, accipe spiritum meum.* Et protinus clausit oculos veluti dormiturus, simúlque levi flatu emisit spiritum; dixisses illum obdormisse, non exspirâsse. *Ma.* Nunquam audivi mortem minùs operosam. *Ph.* Talis fuerat in omni vita. Uterq; fuit amicus: Fortasse non æquè dijudico uter decesserit Christianiùs: tu, qui integer es, rectiùs dispicies. *Ma.* Ita faciam, sed per otium.

ARGU-

ARGUMENTUM.

Confabulatio inter Juvenem & Echo de ratione ſtudiorum, ac optimo vitæ genere deligendo. Echo facetiſſimè juvenis interrogatiunculis reſpondet.

JUVENIS, ECHO.

Ju. CUpio paucis te conſulere, ſi vacat. *Ec.* Vacat. *Ju.* Et ſi venio tibi gratus juvenis. *Ec.* Venis. *Ju.* Sed potéſne mihi & de futuris dicere verum, Echo? *Ec.* (a) Ἔχω. *Ju.* Et Græcè nôſti? Quid iſtud novi? *Ec.* Novi. *Ju.* Qualia tibi videntur Muſarum ſtudia? *Ec.* (b) Δῖα. *Ju.* Cenſes igitur terendos authores qui conducunt ad bonas literas? *Ec.* Teras. *Ju.* Quam igitur mentem habent iſti qui hæc ſtudia linguis traducunt ſuis? *Ec.* Suis. *Ju.* Sed utinam harum cultores ſimiliter eſſent & pietatis ſtudioſi. *Ec.* O ſi! *Ju.* Nunc quorundam improbitas omnes reddit inviſos. *Ec.* (c) Ἰσως. *Ju.* Et multis hominum peccatum conſertur in nomen eruditionis. *Ec.* (d) Ὄγοις. *Ju.* Atqui vulgo videntur non infimi. *Ec.* Fimi. *Ju.* Quid facere cenſes eos qui terunt ætatem in ſophiſtico doctrinæ genere? *Ec.* Nere. *Ju.* Fortaſſis telas aranearum. *Ec.* Harum. *Ju.* At Penelopes telas texunt ac retexunt. *Ec.* Texunt. *Ju.* Cui ſuades ut me dem vitæ inſtituto? *Ec.* Tuto. *Ju.* Erit auſpicatum, ſi uxorem duxero? *Ec.* Serò. *Ju.* Quid ſi mihi veniat uſu quod his qui incidunt in uxores parùm pudicas parúmque frugiferas? *Ec.* Feras. *Ju.* Atqui cum talibus morte durior eſt vita. *Ec.* Ità. *Ju.* Siccine in rebus humanis dominari fortunam? *Ec.* Unam. *Ju.* Magis fortaſſe expedit ut aliquis præ conjugio monachi inſtitutum eligat. *Ec.* Ligat. *Ju.* Quid ſupereſt remedii ubi quem aſtrinxerit jam nodus inſolubilis? *Ec.* Bilis. *Ju.* Attamen miſerum eſt homines vivere ſolos. *Ec.* (e) Ὅλως. *Ju.* Cujuſmodi cenſes horum temporum pleroſque monachos? *Ec.* (f) Ἀχθ. *Ju.* Quid igitur iſtos movet qui ſuſpiciunt illos ut ædeos? *Ec.* (g) Δάθ. *Ju.* Quid captant plerique, qui ambiunt ſacerdotium? *Ec.* Otium. *Ju.* Præterea nihil habet ſacerdos? *Ec.* (h) Κέρδ. *Ju.* Quid bonæ rei contingit illis qui fiunt Epiſcopi? *Ec.* (i) Κόποι. *Ju.* At nulli magis juvant in otio. *Ec.* Scio. *Ju.* Quæ res illos admonere poterit

a Id eſt, *fo-ſum.*

b Id eſt, *ſacra.*

c Id eſt *ſcilicet.*

d Id eſt, *aſinis.*

e Id eſt, *omnino.*

f Id eſt, *dolorem.*

g Id eſt, *timor.*

h Id eſt, *lucrum.*

i Id eſt, *labores.*

rit, ut intelligant quantum ſuſtineant onus? *Ec.* * Ὄνε. *Ju.* Ergò res præclara eſt ſacerdotium, ſi quis ſe in eo gerendo qualem oportet præbeat? *Ec.* Beat. *Ju.* Quid fructûs erit ſi me conferam in aulam eorum qui præcellunt monarchicâ dignitate? *Ec.* * Ate. *Ju.* At non paucos video qui ſolent illinc ſibi præclaram felicitatem ariolari. *Ec.* (a) Λάξοι. *Ju.* At interim dum incedunt holoſericati, vulgò videntur homines magnifici. *Ec.* Fici. *Ju.* Foris igitur aureos, intus ſiculneos homines dicis, ſi quis inſpiciat cominus? *Ec.* Minus. *Ju.* Nihil igitur præclari ſunt quos pro diis veneramur byſſinos? *Ec.* (b) Σίνθ. *Ju.* Nec militare genus magno æſtimabis fortaſſe. *Ec.* Aſſe. *Ju.* Magnum quiddam pollicentur qui è ſideribus futura prædicunt Aſtrologi. *Ec.* (c) Λόγοι. *Ju.* At ſtrenuè laborant Grammatici. *Ec.* (d) Εἰκῆ. *Ju.* Non placent, opinor, leguleii homines ſemper famelici. *Ec.* (e) Λύκοι. *Ju.* Qualis ero ſi fiam opifex? *Ec.* Fæx. *Ju.* Itáne nihil præterea adferunt artes boni aut mali? *Ec.* Ali. *Ju.* Fueróne beatus ſi perſeveravero in bonis literis? *Ec.* Eris. *Ju.* Sed quæ res dabit ut adſit pietas? *Ec.* Ætas. *Ju.* Decem jam annos ætatem trivi in Ciceronе. *Ec.* (f) Ὄνε. *Ju.* Unde tibi ſubit me aſinum dicere? *Ec.* Ere. *Ju.* Fortaſſis hoc dicis, non ſic huic incumbendum ut alios relinquam. *Ec.* Inquam. *Ju.* Non placet igitur is qui ſe per omnem vitam tantùm in hoc torqueat, ut fiat Ciceronianus? *Ec.* (g) Ἄγυς. *Ju.* Quid ſupereſt nam grandibus, quorum ætas ad hæc diſcenda non eſt tempeſtiva? *Ec.* Stiva. *Ju.* Facundior eſſes opinor, ſi longius abeſſem. *Ec.* Eſſem. *Ju.* Non me delectant ſermones diſſyllabi. *Ec.* Abi. *Ju.* Cœpi prior, video non poſſe vitari quin poſterior deſinas. *Ec.* Sinas. *Ju.* Jam igitur tibi videor ſatis inſtructus ad eà probè gerenda quæ ſunt in vita? *Ec.* Ità. *Ju.* Proinde ſi me voles abire, dicito. *Ec.* Ito.

* Id eſt, *Mens.*

* Id eſt, *calamitas*, Vide Chiliades.

a Id eſt, *ſtupidi*. Vide Chiliad.

b Id eſt, *nexa.*

c Id eſt, *fabulæ.*

d Id eſt, *fruſtra.*

e Id eſt, *lupi.*

f Id eſt, *aſine.*

g Id eſt, *amens.*

ARGUMENTUM.

Πολυδαιτία, seu Dispar convivium, civilitatem commendat in excipiendis hospitibus, quomodo adornetur convivium ut nemini despliceat convivarum, licet variis palatis, moribus, ingeniis. Quo quisque sedeat loco multum conducit ad hilaritatem: viliores cibi in primis ferculis, lautiores in ultimis. Potus non dandus nisi petentibus. Hilaritas ex variis fabulis & rebus quibus delectantur singuli conciliatur. Senes, matronæ, nauta, mercatores, &c. de sua arte & gestis audire gaudent. Lugubria cavenda quæ mœrorem concilient. Cavenda temulentia quæ pugnas, rixas & jurgia producit. Methodus divertendi sermonis inter inscientes, &c. Nè cui suus refrigetur dolor, nè crebriùs salutentur, alternatim singuli. De ciborum aut pretio aut arte nulla sit mentio. Excusandus modicè tenuis apparatus.

SPUDÆUS, APITIUS.

Sp. HEus, heus, Apiti. *Ap.* Non audio. *Sp.* Heus, inquam, Apiti. *Ap.* Quis hic est tam molestus interpellator? *Sp.* Est seriæ rei quiddam quod te volo. *Ap.* At ego ad rem seriam propero. *Sp.* Quónam? *Ap.* Ad cœnam. *Sp.* Hac ipsa de re tecum volebam (*a*) agere. *Ap.* Non vacat nunc actoribus operam dare, nè actum agam. *Sp.* Nihil feceris dispendii, comitabor te quò properas. *Ap.* Age, dic, modò tribus verbis. *Sp.* Magno studio molior convivium in quo nulli displiceam convivarum, placeam omnibus. Ejus artis quoniam tu principatum tenes, ad te velut ad oraculum confugio. *Ap.* Responsum accipe, & quidem juxta veterum morem (*b*) Ἀμμέλεγν.

Nulli ut displiceas, nullum invitare memento.

Sp. Atqui solenne est epulum; multos excipiam oportet. *Ap.* Quò plures invitâris, hòc pluribus displiceas oportet. Quæ fuit unquam tam bene vel conscripta vel acta fabula, ut toti placuerit theatro? *Sp.* Sed age, (*c*) Comi delicium, Apiti, subleva me tuo consilio; habebo te posthac numinis loco. *Ap.* Sit igitur hoc primum consilium, Nè conare quod fieri non potest. *Sp.* Quidnam? *Ap.* Ut convivator omnibus placeas. Tanta est palatorum varietas. *Sp.* At saltem ut paucioribus displiceam. *Ap.* Voca paucos. *Sp.* Non licet. *Ap.* Voca pares & ingeniis congruentes. *Sp.* Nè id quidem mihi liberum est. Vitari non potest, quin & multos vocem, & dissimiles; denique nec ejusdem linguæ neq; nationis homines. *Ap.* Næ tu mihi verè convitium narras, non convivium, in quo facilè possit talis exoriri lusus qualem Hebræi narrant accidisse in structura Babel, ut petenti frigidum aliquis porrigat calidum. *Sp.* Opitulare, te quæso; gratum experteris ac memorem. *Ap.* Age, Quando electio non est tui arbitrii,

a Est judicio persequi, indè actores causarum patronis relativum est ad rem.

b Id est, *metricum*, numeris constans.

c Deus est comessationis & gulæ. Dictum est autem deliciarum Comi, ut homines elegantioris ingenii deliciis Musarum appellamus.

bitrii, in re mala dabo bonum consilium. Haud parvi refert ad hilaritatem convivii quo quisque loco sedeat. *Sp.* Verissimum. *Ap.* Ea res ut tibi cedat prosperè, fac ut sortibus distribuantur accubitus. *Sp.* Pulchre mones. *Ap.* Deinde ne sic paulatim à summo ad imum procedant patinæ, ut (*a*) Sigma literæ, vel serpentis potiùs, imaginem pingant, aut ultro citróque reciprocent, quemadmodum olim in conviviis (*b*) myrtus tradi solet. *Sp.* Quid igitur? *Ap.* Sed ad singulas convivarum (*c*) tetradas appone patinas ternas, sic ut quarta media promineat, quemadmodum pueri tribus nucibus imponunt quartam: in singulis sit aliud atque aliud cibi genus, quò quisque quod libet eligat. *Sp.* Placet. Sed quoties mutabo patinas? *Ap.* Quot partibus constat oratio Rhetorica? *Sp.* Quinque, ni fallor. *Ap.* Quot actibus constat fabula? *Sp.* Apud Horatium legi, * *Ne sit quinto prodactior actu*. *Ap.* Toties mutabis patinas, ut procœmium sit jusculentum, conclusio vel epilogus ex variis bellariorum generibus conflatus. *Sp.* Quem probas in patinis ordinem? *Ap.* Eundem quem Pyrrhus in acie. *Sp.* Quid ais? *Ap.* Quemadmodum in oratione, ità nec in convivio decet procœmium esse elaboratum. Rursum epilogus varietate commendetur potiùs quàm apparatu. In tribus itaque mediis servanda Pyrrhi disciplina, ut in utroque cornu sit aliquid eximium, in media acie vulgarior apparatus. Hoc pacto fiet ut nec sordidus videare, nec fastidiosâ copiâ sis molestus. *Sp.* Satis expeditè de cibis; superest ut quomodo bibendum doceas. *Ap.* Nulli omnium cyathum appones, sed pueris dato negotium, ut ubi percontati didicerint quo quisque vini genere delectetur, alacriter ad nutum cuique quod volet porrigant. Ex ea re duplex erit commodum. Nam & parciùs bibetur, & jucundiùs; non solùm ob id quia subindè recens dabitur potus, verùm etiam quòd nemo bibet nisi sitiens. *Sp.* Optimum profectò consilium. Sed quî fieri poterit ut hilarescant omnes? *Ap.* Id ut fiat partim in te situm est. *Sp.* Quinam? *Ap.* Tenes illud, *Ante omnia vultus accessere boni*. *Sp.* Quorsum istud? *Ap.* Ut convivas comiter excipias, fronteque hilari compelles, sermonem ad cujusque ætatem, affectum, ac mores, attemperans. *Sp.* Accedam, ut dicas meliùs. *Ap.* Nôsti linguas? *Sp.* Propemodum omnium. *Ap.* Ut suâ quemque linguâ subindè appelles útque convivium fabulis amœnioribus hilarescat, varias misce materias de rebus quarum quisque libenter meminit, & nullius dolore audiuntur. *Sp.* Quas dicis hujusmodi materias? *Ap.* Sunt pecu-

a Σ Græcum.

b Vide proverbium, *Ad myrtum canere.*

c Tetradas, *quaterniones.*

* In Poetic.

Ovid. Met.

peculiares ingeniorum differentiæ, quas ipse melius perspicies; ego generatim attingam aliquot. Senes gaudent ea memorare quæ multorum fugiunt memoriam, admiratores temporum in quibus ipsi floruerunt. Matronis dulce est refricare memoriam ejus temporis cùm à procis ambirentur. Nautæ, quique diversas ac longinquas mundi regiones inviserunt, libenter ea narrant quæ, quia nemo vidit, mirantur omnes. Est & *anteactorum malorum*, juxta proverbium, *jucunda recordatio*, si modò ejus sint generis ut cum probro conjuncta non sint, veluti militiæ, profectionum, naufragiorúmque discrimina. Postremò, de sua cuique arte grata est confabulatio, déque hisce rebus quarum usum callet. Hæc sunt ferme generalia; peculiares affectus singulatim describi non queunt: sed exempli causâ. Est aliquis laudis appetentior, alius vult haberi doctus, alius gaudet videri dives; est hic loquacior, ille pauciloquus; nonnullos reperies tetricos, alios contrà blandiores. Sunt qui nolint videri senes cùm sint; sunt rursus qui volunt haberi grandiores quàm sint, affectantes hoc esse mirandi, quòd bellè portant ætatem: sunt fœminæ quæ sibi de forma placent, sunt aliæ putidulæ. His cognitis affectibus, haud difficile est miscere sermones unicuique gratos, vitatis his quæ mœrorem afferunt. *Sp.* Næ tu perpulchre tenes artem convivatoriam. *Ap.* (*a*) Phy! Si tantundem temporis & operæ mihi consumptum esset in utroque jure, Medicina, ac Theologia, quantum impensum est huic arti, jamdudum & inter jureconsultos, medicos ac theologos, doctoris & titulum & lauream tulissem. *Sp.* Credo. *Ap.* Sed heus tu, nè quid erres, hic cavendum est nè fabulæ sint nimiùm prolixæ, aut nè exeant in temulentiam. Quemadmodum enim vino nihil est jucundius si modicè sumpseris; contrà, nihil molestius si suprà quàm sat est hauseris, vitâ usu venit in fabulis. *Sp.* Vera prædicas. Sed huic incommodo quodnam ostendis remedium? *Ap.* Ubi senseris suboriri (*b*) τὴν ἄοινον μέθην, per occasionem interseca sermonem, & argumentum diversum inserere. Frustrà, opinor, te monerem, nè cui suus dolor in convivio refrigescat; utcunque Plato judicat in conviviis quibusdam vitiis esse medendum, vino discutiente tristitiam, & offensæ memoriam abolente. Verùm illud te monitum oportuit, nè nimiùm crebrò salutes convivas; tametsi probo, ut interdum obambulans, nunc hos, nunc illos comiter appelles: oportet enim convivatorem bonum motoriam agere fabulam. Nihil autem inci-

Senes.

Matronæ.

Nautæ.

a Interjectio despicientis.

b Id est, sine vino ebrietatem.

incivilius, quàm ibi commemorare quod cibi genus ſit, quà coctum arte, quanti emptum. Idem de vino dictum puta. Quin extenuandum etiam modicè quod apponitur. Alioqui nimis diligens extenuatio apparatûs idem agit quod oſtentatio. Satis eſt bis, aut ad ſummum ter, dixiſſe, Boni conſulite. Si parùm lautus eſt apparatus, animus certè lautiſſimus eſt. Interdum ſales aſpergendi ſunt, ſed qui nihil habeant dentis. Profuerit & illud, ſubindè ſuâ quemque compellare linguâ, ſed paucis. Dicendum erat initio quod mihi nunc tandem venit in mentem. *Sp.* Quidnam? *Ap.* Si non placet ſortitò dare locos, cura ut tres ex omnibus eligas naturâ feſtivos miniméque mutos, quorum unum collocabis In capite menſæ, alterum è regione, tertium in medio, qui ſilentium ac triſtitiam cæterorum diſcutiant. Quòd ſi perſpexeris convivium vel ſilentio triſtius eſſe, vel clamoribus tumultuoſum, aut etiam ad rixas tendere. *Sp.* Hoc crebrò fit apud nos: quid tum faciendum? *Ap.* Accipe rem mihi multo uſu compertum. *Sp.* Expecto. *Ap.* Inducito duos Mimos, ſive * γελοιοποιὸς, qui ſine voce ridiculum aliquod argumentum geſticulatione repræſentent. *Sp.* Cur ſine voce? *Ap.* Ut par ſit omnium voluptas, aut nihil loquantur, aut linguâ loquantur omnibus æque ignotâ. Geſtibus loquentes omnes pariter intelligent. *Sp.* Quod argumentum mihi narras non ſatis intelligo. *Ap.* Sunt innumera, putà uxorem decertantem cum marito de principatu, aut ſimile quippiam è media vita. Quò magis erit ridicula ſaltatio, hòc plus erit omnibus voluptatis. Hos oportet eſſe ſemifatuos; alioqui qui planè fatui ſunt, quædam interdum effutiunt imprudentes quæ lædunt. *Sp.* Ità tibi precor ſemper propitium Comum, ut mihi dediſti fidele conſilium. *Ap.* Addam coronidem, quin potiùs repetam quod initio dixeram. Nè nimiùm ſis anxius ut placeas omnibus, non hic tantùm ſed in omni vita; atque ità fiet ut citiùs placeas omnibus: optimum enim in vita, *Nè quid nimis.*

* Id eſt, riſûs excitatores, fictos motiones.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc de Rebus ac Vocabulis taxat præpostera quorundam judicia, qui nomen quærunt ambitiosius quàm rem ipsam, haberi quàm esse & habere. In rebus expetendis præstat esse & habere; in rebus fugiendis, haberi, nec esse. Nequissimum fraudis genus fallere fidentem.

BEATUS, BONIFACIUS.

Be. SAlvus sit Bonifacius. *Bo.* Etiam atque etiam salvus sit Beatus. Sed utinam essemus uterque quod dicimur, tu dives, ego formosus. *Be.* Itáne parum tibi videtur habere nomen magnificum? *Bo.* Mihi quidem minimi momenti, nisi res adsit. *Be.* At plerique mortales aliter affecti sunt. *Bo.* Fieri potest ut mortales sint isti; homines esse non credo. *Be.* Et homines sunt, ô bone, nisi putas etiam nunc sub humana specie camelos & asinos obambulare. *Bo.* Hoc citiùs crediderim quàm homines esse qui pluris nomen faciant quàm rem. *Be.* In certis rerum generibus, fateor pleriq; malunt rem quàm nomen; in multis contrà. *Bo.* Hoc quid sit non satis assequor. *Be.* Atqui penès nos ipsos exemplum est. Tu Bonifacius diceris, & habes quod diceris: sed si esses * alterutro spoliandus, utrùm malles habere malam faciem, an pro Bonifacio dici Cornelius? *Bo.* Equidem malim vel Therſites dici quàm habere prodigiosam faciem; an bonam habeam nescio. *Be.* Item ego si dives essem, & aut res aut nomen esset deponendum, malim * Irus dici quàm re spoliari. *Bo.* Assentior vera loquenti. Idem usu veniet, opinor, in his qui sunt prospera valetudine, aut aliis corporis præditi commodis. *Bo.* Probabile est. *Be.* At quàm multos videmus qui mallent nomen eruditi piique viri, quàm esse docti bonique? *Bo.* Plurimos istiusmodi novi. *Be.* An non apud nos plus habet momenti nomen quàm res? *Bo.* Videtur. *Be.* Jam si quis nobis adesset Dialecticus, qui scitè definiret quid sit Rex, quid Episcopus, quid Magistratus, quid Philosophus, fortassis & hîc inveniremus qui mallent nomen quàm rem. *Bo.* Ità profectò, si rex est qui legibus & æquitate populi commodum spectat, non suum; si Episcopus, qui totus invigilat gregi Dominico; & si Magistratus est, qui ex animo consulit reipublicæ; & si Philosophus est, qui neglectis fortunæ commodis tantùm studet bonæ menti parandæ. *Be.* Hîc vides quantum hujus generis exemplorum possim aggerere. *Bo.* Sanè plurimum. *Be.* An hos omnes

* Nomine scilicet, aut re.

* Irus apud Homerum mendici pauperis nomen.

negabis esse homines? *Bo.* Vereor nè nos ipsi citiùs nomen hominis amittamus. *Be.* At si homo est animal rationale, quantum abest hoc à ratione, ut in corporis commodis veriùs quàm bonis, & in externis, quæ fortuna dat simul & eripit cùm libet, rem malimus quàm nomen; in veris animi bonis nomen pluris faciamus quàm rem? *Bo.* Præposterum mehercle judicium, si quis attendat. *Be.* Eadem autem est ratio in contrariis. *Bo.* Expecto quid dicas. *Be.* Idem judicandum de nominibus rerum fugiendarum quod dictum est de vocabulis expetendarum. *Bo.* Apparet. *Be.* Magis enim horrendum est esse tyrannum, quam tyranni nomen: & si malus Episcopus, juxta sententiam Evangelicam, fur est & latro, non tam hæc nomina sunt nobis detestanda quàm ipsa res. *Bo.* Convenit sanè. *Be.* Tu de cæteris similiter colligito. *Bo.* Prorsus intelligo. *Be.* Nonne fatui nomen aversantur omnes? *Bo.* Et quidem maximè. *Be.* Nonne fatuus esset qui (*a*) *aureo piscaretur hamo*, qui vitrum anteponeret gemmis, qui chariores haberet equos quàm uxorem ac liberos? *Bo.* Is esset *quovis* (*b*) *Corœbo stultior*. *Be.* An non tales sunt qui procurrunt in militiam, spe lucri non admodum magni corpus & animam exponentes periculo? qui student congerendis opibus, cùm animum habeant omnium bonarum rerum egenum; qui vestes & ædes exornant, cùm animus neglectus ac squalidus jaceat; qui corporis valetudinem anxiè tuentur, animam tot capitalibus morbis laborantem negligunt; denique, qui fugacissimis hujus vitæ voluptatibus cruciatus merentur æternos? *Bo.* Ipsa ratio fateri cogit, plusquam fatuos esse. *Be.* Atque his fatuis cùm plena sint omnia, vix invenias qui ferre possit fatui vocabulum, cùm adeo non abhorreant à re. *Bo.* Sic est profectò. *Be.* Age, scis quàm sint apud omnes invisa vocabula mendacis ac furis. *Bo.* Sunt invisissima, nec sine causa. *Be.* Fateor. Sed cùm stuprare conjuges alienas sit furto sceleratius, tamen adulteri cognomine quidam etiam gloriantur, ad furti convitium illico stricturi gladium. *Bo.* Ità res habet apud complures. *Be.* Ità cùm multi scortis vinóque perditissimi sint, & sint libenter ac palàm, tamen ad ganeonis nomen offenduntur. *Bo.* Hi nimirum rem sibi gloriæ ducunt, cùm vocem rei debitam horreant. *Be.* Sed vix aliud nomen auribus nostris videtur intolerabilius quàm mendacis. *Bo.* Novi qui hoc convitium cæde sint ulti. *Be.* Sed utinam pariter abominentur rem. Nunquam accidit tibi, ut qui

(*a*) Neronem hoc fecisse author est Suetonius. Vide Chiliader.

(*b*) Corœbi stultitia prov. locum dedit.

qui promiſerat ſe mutuum ad certum diem redditurum, falleret? *Bo.* Frequenter, etiam cùm id dejerâſſet; neque id ſemel, ſed iterum atque iterum. *Be.* Fortaſſe non erant ſolvendo. *Bo.* Imò erant, ſed commodius eſſe ducebant non reddere creditum. *Be.* An hoc non eſt mentiri? *Bo.* Planiſſimé. *Be.* Auderes iſtiuſmodi creditorem ſic compellare, Cur mihi toties mentiris? *Bo.* Non, niſi paratus eſſem ad pugnam. *Be.* Annon ſimili modo quotidie verba dant latomi, fabri, aurifices & veſtiarii, pollicentes ad certum diem, nec tamen præſtantes, etiamſi magni referat tuâ? *Bo.* Mira impudentia! ſed adde his advocatos pollicentes operam. *Be.* Potes addere ſexcenta nomina, nemo tamen horum laturus ſit mendacis vocabulum. *Bo.* Hoc genere mendaciorum plena ſunt omnia. *Be.* Itidem furis nomen nemo tolerat, cùm à re non perinde omnes abhorreant. *Bo.* Exſpecto ut dicas clariùs. *Be.* Quid intereſt inter eum qui rem tuam tollit è ſcrinio, & inter eum qui depoſitum abjurat? *Bo.* Nihil, niſi quòd ſceleratior eſt qui ſpoliat etiam fidentem. *Be.* At quàm pauci ſunt qui depoſitum reddunt; aut, ſi reddunt, non dant integrum? *Bo.* Opinor eſſe perpaucos. *Be.* Nemo tamen iſtorum ferat furis vocabulum, cùm rem non horreat. *Bo.* Admodum. *Be.* Jam mihi reputa, quid vulgò fiat in tractandis pupillorum bonis, in teſtamentis ac legatis, quantum hæreat digitis tractantium. *Bo.* Frequenter totum. *Be.* Furtum amant, vocabulum deteſtantur. *Bo.* Maximé. *Be.* Quid agunt qui res * fiſci tractant, qui monetam publicam cudunt deteriorem, qui nunc auctâ, nunc diminutâ nummorum æſtimatione, privatorum rem accidunt, fortaſſe nobis non admodum liquet: de his quæ quotidie experimur loqui fas eſt. Qui ſumit mutuum, aut qui conflat æs alienum, hoc animo ut reddat, ſi liceat, nunquam, quantulum abeſt à fure? *Bo.* Cautior fortaſſe dici poteſt, melior nequaquam. *Be.* At horum cùm ingens ubique ſit numerus, nemo tamen tolerat furis nomen. *Bo.* Animum ſolus Deus novit; proinde apud homines obærati vocantur non fures. *Be.* Quantuli refert quo nomine dicantur apud homines modò ſint fures apud Deum? Certè ſuus cuique notus eſt animus. At hæc, qui cùm debeat multum, quod obtigit pecuniæ nequiter prodigit; qui, poſteaquam decoxit in una civitate, deluſis creditoribus fugit in aliam, hoſpites quærens quibus imponat, idque facit crebriùs; nonne ſatis declarat quo ſit animo?

* Fiſcus hinc nomen habet, quod olim in fiſcellis, hoc eſt, ſportulis, pecunias colligebant.

Bo. Satis

Bo. Satis supérque. Sed tamen isti solent fucare colore quod faciunt. *Bg.* Quonam? *Bo.* Multum multisque debere prædicant sibi cum magnatibus, atque adeò regibus, esse commune; eóque qui sunt hoc ingenio prædití ferè nobilitatis opinionem affectant. *Be.* In quem usum? *Bo.* Dictu mirum, quantum equiti licere velint. *Be.* Quo jure? quibus legibus? *Bo.* Haud aliis quàm quibus præfecti maris vindicant sibi quicquid ejectum est naufragio, etiamsi exstet dominus; quibus alii suum esse volunt quidquid apud furem aut prædonem deprehenderint. *Be.* Istiusmodi leges possent ipsi fures condere. *Bo.* Et facerent, si queant tueri; & haberent quod excusarent, si bellum indicant priusquam furentur. *Be.* Quis hoc juris dedit equiti potiùs quàm pediti? *Bo.* Militiæ favor. Sic enim exercentur ad bellum, quò promptiores sint ad spoliandum hostem. *Be.* Sic, opinor, Pyrrhus exercebat suos ad bellum. *Bo.* Non, sed (*a*) Lacedæmonii. *Be.* Abeant in malam crucem cum suo exercitio. Sed unde nomen hoc tantæ prærogativæ? *Bo.* Quibusdam obvenit à majoribus, alii mercantur ære, quidam adsciscunt. *Be.* An licet adsciscere cuilibet? *Bo.* Licet, si mores respondeant. *Be.* Qui? *Bo.* Si nihil bonæ rei gerat, si splendidè vestiatur, si incedat annulatus, si gnaviter scortetur, si aleam ludæ assiduè, si certet chartis, si compotationibus ac voluptatibus ætatem absumat, si nihil loquatur plebeium, sed arces, pugnas, ac bella mera crepet, Thrasonica omnia. Isti sibi permittunt bellum cui velint indicere, etiamsi pedem ubi ponant non habeant. *Be.* Equites mihi narras (*b*) equuleo dignos. Atqui tales habet non paucos Sicambria.

(*a*) Author Xenophon in Rep. Laced.

(*b*) Jocus est in dictione *equuleo*, quod & parvum equum & tormenti genus significat.

ARGUMENTUM.

Charon detestatur bellum inter Christianos. Malus genius annunciat Charonti totum terrarum orbem incendi bellis. Ossa Dea Fama apud Homerum. Monachi & Jesuita incendiarii.

CHARON, Genius (*c*) ALASTOR.

(*c*) Malus genius, infestus dæmon.

Ch. Quid ità properas gestiens, Alastor? *Al.* Opportunè tu quidem, ô Charon. Ad te properabam. *Ch.* Quid novæ rei? *Al.* Nuncium fero tibi Proserpinæque

que lætissimum futurum. *Ch.* Esser igitur quod fers, téque exonera. *Al.* Furiæ non minùs gnaviter quàm feliciter gesserunt suum negotium; nullam orbis partem non infecerunt malis tartareis, diffidiis, bellis, latrociniis, pestilentiis, adeò ut planè (*a*) jam calvæ emissis colubris sint, & exhaustæ venenis obambulent, quærentes quicquid usquam est piperarum & aspidum, quando tam glabræ sunt quàm olivum, & pilum non habent in capite, neque quicquam in pectore succi efficacis. Proinde tu fac cymbam ac remos apparés. Mox enim ventura est tanta umbrarum multitudo, ut verear ne non sufficias omnibus transmittendis. *Ch.* Ista nos non fugerant. *Al.* Unde rescieras? *Ch.* * *Ossa* pertulerat ante biduum. *Al.* Ut illâ deâ nihil est velocius! Sed quid tu igitur hìc cessas relictâ cymbâ? *Ch.* Ità nimirum res ferebat. Huc profectus sum ut mihi compararem validam aliquam triremem. Nam mea cymba jam vetustate putris ac sutilis non suffecerit huic oneri, si vera sunt quæ narravit Ossa. Quanquam quid opus erat Ossâ? Res ipsa compellit. Nam naufragium feci. *Al.* Nimirum totus distillas, suspicabar te redire è balneo. *Ch.* Imò enatavi è Stygia palude. *Al.* Umbras ubi reliquisti? *Ch.* Natant cum (*b*) ranis. *Al.* Sed quid narravit Ossa? *Ch.* Tres orbis monarchas capitalibus odiis in mutuum exitium ruere, nec ullam orbis Christiani partem immunem esse à belli furiis. Nam tres illi reliquos omnes pertrahunt in belli consortium. Omnes esse talibus animis, ut nemo velit alteri cedere: nec Danum, nec Polonum, nec Scotum, nec verò Turcam interim esse in otio, moliri dira. Pestilentiam ubique sævire, apud Hispanos, apud Britannos, apud Italos, apud Gallos. Ad hæc novam esse lucem ex opinionum varietate natam, quæ sic vitiavit omnium animos, ut nulla usquam sit sincera amicitia sed frater fratri diffidat, nec uxori cum marito conveniat. Spes est hinc quoque nascituram olim magnificam hominum perniciem, si res & linguis & calamis ad manus pervenerit. *Al.* Hæc omnia verissimè narravit Ossa. Nam ipse plura vidi his oculis, assiduus comes & adjutor Furiarum, quæ nullo tempore magis declarârunt se suo dignas nomine. *Ch.* Atqui periculum est, nè quis dæmon exoriatur qui subitò adhortetur ad pacem; & sunt mortalium animi mutabiles. Nam audio apud superos esse (*c*) Polygraphum quendam, qui calamo suo non definit infectari bellum, & ad pacem cohortari. *Al.* Ille jampridem surdis canit. Olim scripsit

pacis

a Alludit ad fabulam Eumenidum, quæ proprio ma angues nutrire dicuntur.

* Fama Dea est apud Homerum.

b Aristophanes fingit in Stygia palude multas esse ranas.

c *Qui multa scribit.* Sic autem scipsum vocat Erasmus & hic & alibi, quia multa scripsit, & inter alia pacis querelam.

Pacis profligatæ querimoniam; nunc eidem extinctæ scripsit Epitaphium. *Ch.* Sunt alii contrà, qui non minùs juvent rem nostram quàm ipsæ Furiæ. *Ch.* Quinam isti? *Al.* Sunt animalia quædam pullis & candidis palliis, cinericiis tunicis, variis ornata plumis; hæc nunquam recedunt ab aulis principum, instillant in aurem amorem belli, hortantur eódem proceres ac plebem, in Evangelicis illis concionibus clamitant idem bellum esse justum, sanctum ac pium. Quóque magis mireris hominum fortem animum, clamitant idem apud utramque partem. Apud Gallos concionantur Deum stare pro Gallis, nec vinci posse qui Deum habeat protectorem. Apud Anglos & Hispanos, hoc bellum non à Cæsare geri, sed à Deo; tantùm præbeant se viros fortes, victoriam esse certam. Quod si quis interciderit, eum non perire, sed rectà subvolare in cœlum sicut erat armatum. *Ch.* Et habetur istis tanta fides? *Al.* Quid non potest simulata religio? Accedit huc juventus rerum imperitia, gloriæ sitis, ira, animus ad id quò vocatur naturâ propensus. His facilè imponitur, nec difficilè perpellitur plaustrum suapte sponte propendens ad ruinam. *Ch.* Ego istis animalibus lubens aliquid boni fecero. *Al.* Appara lautum convivium. Nihil potes gratius. *Ch.* Ex (*a*) malvis, lupinis & porris? Nam apud nos non alia est, ut scis, annona. *Al.* Imò ex perdicibus, capis & phasianis, si vis esse gratus convivator. *Ch.* Sed quæ res istos movet ut tantopere promoveant bellum? aut quid hinc metunt commodi? *Al.* Quia plus emolumenti capiunt è morientibus quàm ex vivis. Sunt testamenta parentalia, bullæ, multáque alia non aspernanda lucra. Denique, malunt in castris versari quàm in suis alvearibus. Bellum multos gignit Episcopos, qui in pace nè teruncii quidem fiebant. *Ch.* Sapiunt. *Al.* Sed quid opus est triremi? *Ch.* Nihil, si velim in media palude rursus naufragium facere. *Al.* Ob multitudinem? *Ch.* Scilicet. *Al.* Atqui umbras vehis, non corpora. Quantulum autem ponderis habent umbræ? *Ch.* Sint (*b*) tipulæ, tamen tipularum tanta vis esse potest ut onerent cymbam. Tum scis & cymbam umbratilem esse. *Al.* At ego memini videre me, cùm esset ingens turba, nec cymba caperet omnes, à clavo tuo tria millia umbrarum pendere nonunquam, nec tu pondus ullum sentiebas. *Ch.* Fateor tales esse animas quæ paulatim demigrârunt è corpore phthisi aut (*c*) hectica tenuato. Cæterum quæ subito revelluntur è crasso corpore multum

a Malva & porrum inferorum victus est; & lupinos si non maceres commodè, mirum quàm amarescant.

b Vermiculus de æneearum genere leviſſimus, ut qui supra aquam curratt.

c Febris ſpecies paulatim conficiens corpus.

multum corporeæ molis ſecum ferunt. Tales autem mittit * apoplexia, ſynanche, peſtilentia, ſed præcipuè bellum. *Al.* Non opinor Gallos aut Hiſpanos adferre multum ponderis. *Ch.* Multò minus quàm cæteri, quanquam & horum animæ non omnino veniunt plumeæ. Cæterum è Britannis, è Germanis bellè paſtis, veniunt aliquoties tales ut nuper periclitatus ſim decem duntaxat vehens, &, niſi (*a*) jacturam feciſſem, perieram unà cum cymba, vectoribus & naulo. *Al.* Ingens diſcrimen! *Ch.* Quid interea cenſes fieri cùm accedunt craſſi ſatrapæ, thraſones & polymachæroplacidæ? *Al.* Ex his qui pereunt in juſto bello nullos arbitror ad te venire. Nam aiunt eos recta ſubvolare in cœlum. *Ch.* Quò ſubvolent neſcio; unum illud ſcio, quoties bellum eſt, tot ad me veniunt laucii laceríque, ut demirer ullum ſupereſſe apud ſuperos. Nec ſolùm veniunt onuſtæ crapulâ & abdomine, verùm etiam bullis & ſacerdotiis, aliiſque rebus plurimis. *Al.* At iſta non deferunt ſecum, ſed nudæ veniunt ad te. *Ch.* Verùm; ſed quæ recentes veniunt, ſomnia talium rerum ſecum adferunt. *Al.* Itáne gravant ſomnia? *Ch.* Gravant cymbam meam: quid dixi? gravant? jam demerſerunt. Poſtremò, tot obolos putas nihil habere ſarcinæ? *Al.* Equidem arbitror, ſi ferant æreos. *Ch.* Proinde certum eſt mihi proſpicere de navi quæ ſufficiat oneri. *Al.* O te felicem! *Ch.* Quid itá? *Al.* Quia propediem diteſces. *Ch.* Ob multitudinem umbrarum? *Al.* Næ. *Ch.* Siquidem ſuas opes ſecum adferant. Nunc qui in cymba deplorant ſe apud ſuperos reliquiſſe regna, præſulatus, abbatias, auri talenta innumera, ad me nihil adferunt præter obolum. Itaque quod jam annis ter mille mihi corraſum eſt, id totum eſt effundendum in unam triremem. *Al.* Sumptum faciat oportet qui quærit lucrum. *Ch.* Atqui mortales, ut audio, feliciùs negotiantur, qui (*b*) favente Mercurio diteſcunt intra triennium. *Al.* Sed iidem decoquunt nonnunquam. Tum lucrum minus, ſed certius. *Ch.* Neſcio quam certum; ſi quis Deus nunc exoriatur qui res principum componat, ſors hæc tota mihi perierit. *Al.* Iſta quidem de re jubeo ut me ſponſore in utramque aurem dormias. Intra decennium totum nihil eſt quòd pacem metuas. Unus Romanus Pontifex ſedulò quidem hortatur ad concordiam, ſed (*c*) laterem lavat. Murmurant & civitates tædio malorum: conferunt ſuſurros populi neſcio qui, diſtitantes iniquum, ut ob privatas iras aut ambitionem duorum

* Intemperantia mater apoplexiæ. Synanche, Latinis Angina, itidem cauſam habet plenitudinem

a Faciunt jacturam nautæ, cùm ob periculum evitandum exonerant navem, abjectis etiam quæ pretioſiſſima ſunt.

b Mercurius Deus lucri & mercatorum præſes.

c *Lavat laterem* qui inanem operam ſumit. Vide Chiliades.

duorum triúmve, res humanæ ſurſum deorſum miſceantur ſed vincent, mihi crede, quam libèt recta conſilia, Furiæ. Cæterùm quid opus erat hâc gratiâ petere ſuperos? An apud nos non ſunt fabri? Certè Vulcanum habemus. *Ch.* Pulchre, ſi quæram navem æream. *Al.* Minimo accerſen aliquis. *Ch.* Ità eſt, ſed deficit nos materia. *Al.* Quid a dio? nihil illic ſylvarum? *Ch.* Etiam nemora quæ fuer in campis Elyſiis abſumpta ſunt. *Al.* In quem tandem ſum? *Ch.* Exurendis hæreticorum umbris, adeò ut nup coacti ſimus è terræ viſceribus carbones effodere. *Al.* Qui an iſtæ umbræ non poſſunt minore ſumptu puniri? *Ch.* S viſum eſt Rhadamantho. *Al.* Ubi triremem mercatus er unde remiges parabuntur? *Ch.* Meæ partes ſunt tene clavum; remigent umbræ, ſi velint trajicere. *Al.* At ſu quæ non didicerunt remum agere. *Ch.* Apud me nulla eſt * eximius; remigant & Monarchæ, remigant & Ca dinales, ſuam quiſque vicem, non minùs quam plebeii t nues, ſive didicerint ſive non didicerint. *Al.* Tu fac de tro Mercurio feliciter mercêre triremem. Ego non remorabor diutiùs. Orco lætum adferam nuncium. S heus, heus, Charon. *Ch.* Quid eſt? *Al.* Fac matures red tum, nè te mox obruat turba. *Ch.* Imò jam plus qui ducenta millia offendes in ripa, præter illas quæ natant palude. Properabo tamen quantum licebit. Dic illis m mox adfuturum.

* Quia ex aliis dignitatis gratia exceptus eſt

ARGUMENTUM.

Ridetur hic Carthuſianus quidam Græculus, ſuo quidem judicio doctiſſimus qui libro ſuo Græcum indiderat titulum. Anticomaritas dicens qui appellare poterat Antimarianos, vel Antidicomarianos. Synodus grammaticorum de hoc verbo diſputat; varia hujus vocis etymologia fingitur. Tandem ejus vocabuli authorem Archimoritam meritò cenſet appellandum.

ALBINUS, BERTULPHUS, CANTHELUS, DIPHILUS, EUMENIUS, FABULLUS, GADITANUS.

Al. Eſtne quiſquam in hoc numero qui didicit Arithmeticen? *Be.* Cui tandem rei? *Al.* Qui certum docea quot convenerimus grammatici. *Be.* Iſthuc quidem * citrà calculos vel digiti noſtri nobis dicere poterunt. Te pono in pollice, me in indice, Canthelum in medio, Diphilum in annulari, Eumenium in minimo. Nunc ad lævam tranſeo illi

* Nam veteres olim calculis ſupputabant, ut nunc in quibuſdam regio ibus nummis æneis.

illic in pollice pono Fabullum, in indice Gaditanum. Itaque, ni fallor, ſeptem ſumus. Sed quorſum attinet iſthuc ſcire? *Al.* Quoniam audio ſeptenarium reddere legitimum concilium. *Be.* Quod concilium mihi narras? *Al.* Eſt res ſeria quæ me diu multúmque torſit, neque me tantùm, verùm multos etiam viros neutiquam indoctos. Eam proponam in medium ut hujus ſynodi authoritate ſemel finiatur quæſtio. *Ca.* Eximium quiddam ſit oportet quod tu vel ignores, Albine, vel animum tuum perſpicaciſſimum diu multúmque torſerit. Quare cupimus & ipſi noſſe quid iſthuc ſit rei. Nam unus omnium nomine reſpondeo. *Al.* Ergò hic eſtote omnes aures ſimul adhibentes & animos. Plus vident oculi quàm oculus. Eſtne quiſquam veſtrûm qui nobis explanare poſſit quid ſignificet hæc vox Anticomarita? *Be.* Nihil facilius. Sonat enim betæ genus, quam priſci natatilem appellabant, caule contorto nodoſóque, mirè fatuæ, tetri odoris ſi contingas; poſſet cum * Anagyri contendere. *Ca.* Natatilem narras betam? Imò cacatilem beſtiam. Quis unquam audivit aut legit antehac nomen natatilis betæ? *Be.* Imò hoc dilucidè docet Mammetrectus vulgò corruptè dictus, cùm vero nomine dicatur Mammothreptos, quaſi dicas aviæ alumnum. *Al.* Quid iſthuc eſt tituli? *Be.* Ut intelligas in libro nihil inveniri præter meras delicias, quòd mammæ, hoc eſt, aviæ, ſoleant indulgentiùs habere nepotes quàm matres liberos ſuos. *Al.* Planè deliciоſum opus mihi narras. Nuper enim cùm in hunc codicem incidiſſem, minimum abfuit quin riſu diſſilierim. *Ca.* Ubi tu nactus es eum codicem, qui rariſſimus inventu eſt? *Be.* Abbas Divi Bavonis, nomine Livinus, à prandio Brugis duxit me in Bibliothecam ſuam peculiarem, quam homo ſenex, cupiens aliquod ſui monumentum poſteris relinquere, non mediocri ſumptu parabat. Nullus erat liber qui non eſſet manu deſcriptus idque in membranis; nullus qui non variis picturis ornatus, ac foris byſſo auróque tectus. Quin & ipſa codicum ſpatioſa moles neſcio quid majeſtatis præ ſe ferebat. *Al.* Quinam erant? *Be.* Oh, præclari omnes, Catholicon, Brachylogus, Ovidius per allegorias expoſitus, aliíque innumeri; inter quos & lepidiſſimum Mammothreptum reperi. Inter eas delicias inveni natatilem betam. *Al.* Cur vocant natatilem? *Be.* Referam quod legi; penes authorem fidei periculum eſto. Quoniam, inquit, provenit in locis humidis putribuſque, nec uſquam felicius provenit quàm in cœno aut ſterquilinio; honos ſit auribus

Anticomarita.

* Herbæ ſpecies quam ſi contingas manibus, peſſime olet. Vide Prov.

bus. *Al.* Itáne graviter olet? *Be.* Sic ut nec oletum nullum pejùs oleat. *Al.* Eſtne illius oleris ullus uſus? *Be.* Imò in deliciis eſt. *Al.* Fortaſſe porcis, aut aſinis, aut (*a*) bubus Cypriis. *Be.* Imò hominibus, & quidem delicatis Pelignorum gens eſt, apud quam convivia viciſſim in longam ducuntur periodum: extremam compotationem vocant ſuâ linguâ *Reſumptam*, quaſi nos dicamus bellaria, aut tragemata. *Al.* Quàm bella bellaria! *Be.* Ejus compotationis hæc lex eſt, ut liberum ſit convivatori quicquid volet apponere: nefas autem ſit convivis quicquam rejicere, ſed omnia boni conſulere. *Al.* Quid ſi opponeret (*b*) citutam, aut cramben recoctam? *Be.* Quicquid apponitur devorandum ibi eſt tacité. Domi tamen licet quod ederint revomere. Nam hic ferè ponunt natatilem betam, ſive Anticomaritam; nihil enim refert utro nomine dixeris, res eadem eſt. Admiſcent aliquid querni corticis & allii plurimum. Ità (*c*) moretum abſolvunt. *Al.* Quis perſuaſit legem tam barbaram? *Be.* Conſuetudo, quovis tyranno potentior. *Al.* (*d*) Tragicam periodum mihi narras, quæ tam inamœnum habeat exitum. *Be.* Dixi meam vicem, nulli præjudicans, ſi quis quid habet rectius. *Ca.* At ego comperi priſcis fuiſſe piſcem quem vocârunt Anticomaritam. *Be.* Dic authorem. *Ca.* Codicem exhibere poſſum, nomen authoris non poſſum dicere. Scriptus eſt Gallicè, ſed formulis Hebraicis. *Be.* Quam ſpeciem habet piſcis anticomarita? *Ca.* Cætera nigris ſquamis eſt, ſolus venter albet. *Be.* Palliatum quempiam Cynicum, opinor, nobis ex piſce facies. Qui ſapor? *Ca.* Nihil inſuavius. Quin peſtilens eſt. Naſcitur in putribus lacunis, interdum & in cloacis, iners, limoſus; ſolo guſtu pituitam gignit gravem, quam vix vomitu leves. Frequens eſt in regione quam Celtithracen appellant. Nam illic in deliciis eſt, quòd guſtâſſe carnes deteſtabilius ſit homicidio. *Al.* Infelix regio cùm ſuo Anticomarita. *Ca.* Tantum habeo quod dicam: nemini præjudicatum velim meâ ſententiâ. *Di.* Quid opus eſt hujus vocis enarrationem ex Mammothreptis aut Hebræis ſchedis petere cùm ipſa dictionis Etymologia præ ſe ferat Anticomaritas dici puellas parùm feliciter conjugatas, utpote maritis vetulis? Nec enim novum eſt quòd ſcribæ *quo* verterunt in *co*, cùm ſint literæ cognatæ, *c*, *q* & *k*. *Eu.* Erat aliquid quod dixit Diphilus, ſi conſtaret dictionem eſſe Latinam. Mihi videtur eſſe Græca è tribus conflata; ex ἀντὶ, quod eſt *contra*, κώμη, quod ſonat *pagum*, & ὀαείζειν, quod eſt *muliebriter garrire*; hinc per ſynalœphen elisa

(*a*) Boves Cypriis ſtercore victitant. Vide prov.

(*b*) Venenum eſt, Crambe recocta mors.

(*c*) Paſtilli ſeu placentæ genus, quod ex variis herbis conſtat.

(*d*) Comœdia lætam habet, Tragœdia ſemper triſtem cataſtrophen.

èlisâ o, dictus est Anticomarita, qui rusticanâ garrulitate cunctis obstrepit. *Fa.* Sedulo quidem meus dixit Eumenius. At mihi videtur ex tot dictionibus conflata vox quot habet syllabas. Nam *αν* sonat ἄνυς· τι, τίλλων· κω, κείδια· μα, μάλα· ευ, ῥυταεῤ. (perperàm enim scribitur per ι) τα, τάλας. Ex his conficitur, *amens ac miser, vellens pilos putrium tergorum. Al.* Tali opificio cibus congruit beta natatilis, de qua modò dixit Bertulphus. *Be.* Nimirum anticomarica anticomaritæ. *Ga.* Sedulò quidem dixistis omnes, at mihi videtur uxor viro malè morigera dici Anticomarita per syncopen pro antidicomarita, quòd semper adversetur marito. *Al.* Si recipimus tales tropos, facile ex (*a*) foria fient fora, & cuniculus fiet cuculus. *Be.* Atqui Albinus, qui consul est in hoc senatu, nondum dixit quid ipse censeat. *Al.* Ex me quidem quod adferam non habeo; haud tamen gravabor in medium adferre quod ab hospite meo nuper didici, homine linguacissimo. Sæpius variabat in loquendo sermonem quàm luscinia cantionem. Is asseverabat vocem esse Chaldaicam, è tribus compositam. Apud illos enim, ut aiebat, *anti* sonat perversam ac cerebrosum, *cómar*, petram, *ita*, sutoriam. *Be.* Quis unquam petræ tribuit cerebrum? *Al.* Nihil absurdi, si modò mutes genus. *Ga.* Prorsus in hac synodo evenit quod vulgò dici solet, *Quot homines tot sententia.* Quid igitur actum est? sententiæ numerari possunt, dividi non possunt, ut pars major vincat minorem. *Al.* Vincat igitur melior deteriorem. *Ga.* Atqui ad hoc ipsum opus esset aliâ synodo. Nam (*b*) sua cuique sponsa videtur pulcherrima. *Al.* Isthuc si verum esset, minus haberemus adulteriorum. Sed habeo consilium expeditum. Fabis sortiamur, ex hoc numero cui jus sit ex omnibus suffragiis proclamet quod volet. *Ca.* At isthæc (*c*) in te cudetur faba. Num vera dixi? *Al.* Mihi prima & postrema magis arridet. *Ca.* Assentimur omnes, ut unus pro omnibus respondeam. *Al.* Age, sit igitur hoc inter ea de quibus dubitare fas non est. *Ga.* Maximè. *Al.* Si quis dissentiat, quid erit pœnæ? *Ca.* Majusculis scribetur HÆRETICUS INGRAMMATICA. *Al.* Adjiciam bonis avibus quod mihi non negligendum videtur. Id ex medico quodam Syro acceptum amicis communicabo. *Be.* Quid isthuc? *Al.* Si natatilem betâ galli è quercu, & sutorium atramentum in mortario contuderis, deinde aspersis copri sex unciis misceris in malagma præsentaneum esse remedium adversus caninam scabiem & porrum pruriginem. *Be.* Sed heus, Albine, qui nobis omnibus de

a Foria pluraliter, autore Nonnio, stercora sunt liquidiora.

b *Suum cuique pulchrum.* Vide prov.

c Id est, in te malum hoc residet.

Anticomarita negotium faceſſis, in quo tandem authore legitur iſthuc vocabulum? *Al.* Dicam, ſed in aurem, & uni. *Be.* Accipiam, ſed hac lege, ut ego viciſſim unus uni in aurem dicam. *Al.* At repetita (*a*) henas tandem ſit chilias, *Be.* Verum dicis, ubi ſemel ex henade reddideris dyadem, jam non eſt tibi in manu ſiſtere fluxum dyadis. *Al.* Quod pauci nôrunt celari poteſt; quod multi, nequaquam: trias autem ad multitudinem pertinet. *Be.* Probè qui tres ſimul haberet uxores, multas habere diceretur; ſed qui tres haberet pilos in capite, aut dentes in ore, multóſne an paucos habere diceretur? *Al.* Sophiſta, admove aurem. *Be.* Quid ego audio? Iſthuc non minus abſurdum eſt quàm ſi Græci civitatem, cui expugnandæ tot claſſes ducebant, ſuo nomine non poſſent nominare, pro Troja dicentes Sutrium. *Al.* Atqui hic Rabinus eſt nuper è cœlo delapſus, qui niſi præſens numen ſuccurriſſet rebus humanis, jamdudum quæreremus ubinam eſſent homines, ubi pietas, ubi philoſophia, ubi literæ. *Be.* Næ iſte inter moriæ proceres primas meretur, dignus qui poſthac vocetur (*b*) Archimorita, cum ſuis Anticomaritis.

(*a*) Unitas: chilias *millenarius numerus* eſt; dyas, *dualis*; trias, *ternarius*.

(*b*) *Stultus ſtultorum*, hoc eſt, *ſtultiſſimi principes*.

ARGUMENTUM.

Ἀγαμο γάμο, ſive Conjugium impar, vulgi Stultitiam ponit ob oculos, qui in ſponſalibus ſupputant dotis magnitudinem, nec ad rationem vocant ſponſi ſcabiem, lepra deteriorem. Viri deformis deſcriptio. Crudelitas parentum in elocando filias pluſquam Mezentiana, de quo Virgil. Æneid. 10. *Vitia deſcribit peſſimi mariti. Homini hoc non eſt nubere, ſed cadaveri. In gignendis canibus, vitulis aut equis, curatur ut fortes coeant fortibus, generoſi generoſis, nec morbidum ſano admittunt. Damnum ex inepticis infaſtiis his nuptiis reſpublica capit ingentiſſimum.*

PETRONIUS, GABRIEL.

(*c*) Qui ex antro Trophonii prodeunt triſtiſſimi ſiunt: lege proverbium.

Pe. UNde nobis Gabriel tam tetricâ fronte? (*c*) Num ex antro Trophonii? *Ga.* Imò à nuptiis. *Pe.* Nunquam vidi vultum minùs nuptialem. Nam qui nuptiis interfuerunt, totos poſtea ſex dies ſolent hilariores amœnioréſque videri, ſenes etiam rejuveneſcere ad annos decem. Quas igitur tu mihi nuptias narras? Mortis, opinor, cum Marte. *Ga.* Imò juvenis generoſi cum puella ſedecim annos nata, in qua nihil deſideres, ſive formam ſpectes, ſive mores, ſive genus, ſive fortunam. Quid multis? Jove marito digna videri poterat. *Pe.* Hui! tam teneram puellam tam vetulo? *Ga.* Reges non ſeneſcunt. *Pe.* Unde igitur iſthæc triſtitia; Fortaſſe ſponſo invides, qui tibi captatam prædam victor præripuit. *Ga.* Phy! nihil minus. *Pe.* Num tale quid accidit (*d*) quale memorant de convivio Lapitharum?

(*d*) Cruentæ fuerunt nuptiæ Lapitharum.

Ga. Nè

Ga. Nequaquam. *Pe.* Quid? An defuit Bacchi liquor? *Ga.* Imò ſupererat. *Pe.* Non aderant tibicines? *Ga.* Et fidicines, & lyricines, & tubicines, & utricines. *Pe.* Quid igitur? Non aderat Hymenæus? *Ga.* Fuſtrà tot vocibus ciebatur. *Pe.* Nec Charites? *Ga.* Nè muſca quidem (*a*) Charis. Nec pronuba (*b*) Juno, nec aurea Venus, nec Jupiter Gamelius. *Pe.* Næ tu mihi nuptias loqueris prorſus inauſpicatas & (*c*) ἀθέμις, ſeu potiùs (*d*) ἄγαμον γάμον. *Ga.* Magis dicas ſi vidiſſes. *Pe.* Non igitur ſaltatum eſt? *Ga.* Imò miſerè claudicatum. *Pe.* Nullum ergò numen proſperius iſtas hilarabat nuptias? *Ga.* Nullum omnino illic aderat præter unam Deam, quæ Græcis dicitur (*e*) Pſora. *Pe.* Pruriginoſas, opinor, nuptias dicis. *Ga* Imò rubiginoſas & purulentas. *Pe.* Sed quid eſt, mi Gabriel, quod hæc commemoratio tibi lacrymas etiam excutit? *Ga.* Hæc res, Petroni, vel filici poſſit extundere lachrymas. *Pe.* Credo, ſi filex vidiſſet. Sed obſecro te, quidnam eſt hoc tantum mali? Ne cela, nec meum animum diutiùs ſuſpendito. *Ga.* Noſti Lampridium Eubulum? *Pe.* Quo non alius in hac urbe vir melior aut beatior. *Ga.* Quid? ejus filiam Iphigeniam? *Pe.* Florem hujus ætatis nominaſti. *Ga.* Sic eſt. At ſcis cui nupſerit? *Pe.* Sciam, ſi dixeris. *Ga.* Nupſit Pompilio Blenno. *Pe.* Eine Thraſoni, qui neminem non ſolet occidere ſuis glorioſis fabulis? *Ga.* Huic ipſi. *Pe.* At is jam olim celebris eſt in hac urbe duabus potiſſimùm rebus, mendaciis, ac ſcabie quæ nondum ſuum habet nomen, cum ipſa tam multorum habeat nomina. *Ga.* Superbiſſima ſcabies eſt, quæ nec lepræ, nec elephantiaſi, nec lichenibus, nec prodagræ, nec mentagræ cedat, ſi res veniat in certamen. *Pe.* Ità prædicant medicorum filii. *Ga.* Quid ego nunc, Petroni, depingam puellam tibi non incognitam? quanquam plurimum gratiæ addidit ornatus nativo decori. Mi Petroni, dixiſſes, Deam quampiam eſſe, nihil illam non decebat. Interim prodiit nobis beatus ille ſponſus, trunco naſo, alteram trahens tibiam, ſed minùs feliciter quàm ſolent Suitzeri, manibus ſcabris, halitu gravi, oculis languidis, capite obvincto; ſanies & è naribus & ex auribus fluebat. Alii digitos habent annulatos, ille etiam in femore geſtat annulos. *Pe.* Quid parentibus accidit ut talem filiam tali portento committerent? *Ga.* Neſcio, niſi quòd hodie pleriſque videtur adempta mens. *Pe.* Fortaſſe prædives eſt. *Ga.* Eſt affatim, ſed ære alieno. *Pe.* Si puella veneno ſuſtulſſet ambos avos & avias, quod gravius ſupplicium de illa ſumi poterat? *Ga.* (*f*) Si minxiſſet in patrios cineres, ſatis pœnarum datura fuerat

a Vide præverbium.
Charis *gratia.*
b Dæmonia ſunt, quæ nuptias auſpicatas & felices reddere credita ſunt.
c Id eſt, *impias.*
d Id eſt, *ſine nuptiis nuptias.*
e *Scabies*, pruritus.
f Id eſt, gravius aliquid flagitium commiſiſſet. Vide prov.

fruerat tali monſtro vel oſculum dare coacta. *Pe.* Accedo. *Ga.* Mihi ſane factum hoc crudelius eſſe videtur, quàm ſi illam nudam (*a*) objeciſſent urſis, aut leonibus, aut crocodilis. Nam aut feræ pepercíſſent tam inſigni formæ, aut ſubita mors finiſſet cruciatum. *Pe.* Vera prædicas. Mihi planè videtur hoc factum Mezentio dignum, qui *mortua, ut inquit Maro, jungebat corpora vivis. Componens manibuſq; manus atq; oribus ora.* Quanquam nec Mezentius, ni fallor, tam immanis erat ut tam amabilem puellam cadaveri jungeret, nec ullum cadaver eſt cui non jungi malis quàm tam putido cadaveri. Si quidem hoc ipſum quod ſpirat merum eſt venenum, quod loquitur peſtis eſt, quod contingit mors eſt. *Ga.* Jam tu mihi cogita, Petroni, quid voluptatis habitura ſint illa ſuavia, illi complexus, illi nocturni luſus ac blandiciæ. *Pe.* Theologos nonnunquam audivi loquentes de impari conjugio. Iſthuc demum optimo jure dici poteſt impar conjugium, quaſi gemmam inferas plumbo. Sed interim demiror teneræ virginis audaciam. Solent enim tales puellæ ad lemuris aut larvæ conſpectum tantùm non exanimari. An hæc audebit tale cadaver amplecti noctu? *Ga.* Habet puella quod excuſet, authoritatem parentum, importunitatem amicorum, ætatis ſimplicitatem. Ego parentum vefaniam ſatis mirari non poſſum. Quis enim filiam habet tam infeliki formâ quam collocare velit homini leproſo? *Pe.* Nullus opinor, ſi modò vel unciolam habeat ſanæ mentis. Mihi ſi luſca eſſet eadémque clauda nec minùs deformis quàm fuit Therſites Homericus, poſtremo indotata, recuſarem iſtiuſmodi generum. *Ga.* At hæc lues eſt omni lepra cùm tetrior tum nocentior. Nam citiùs ſerpit, & ſubindè recurrit, ac frequenter occidit; cùm nonnunquam lepra ſinat hominem ad extremam uſque ſenectutem vivere. *Pe.* Fortaſſe lærebat parentes ſponſi morbus. *Ga.* Imò pulchre noverant. *Pe.* Si tam malè volebant filiæ, quin potiùs inſutam (*b*) culeo projecerunt in Scaldim? *Ga.* Profectò levior fuiſſet inſania. *Pe.* Quæ dos commendabat illis ſponſum? præcellit arte quapiam? *Ga.* Permultis: ſtrenuus eſt aleator, potator invictus, ſcortator improbus, nugandi mentiendíque artifex maximus, prædator non ſegnis, decoctor eximius, comeſſator perditus. Quid multis? Cùm ſcholæ non profiteantur niſi ſeptem artes liberales, hic habet plus quàm decem illiberales *Pe.* Aliquid tamen fuerit oportet quod illum commendaret parentibus. *Ga.* Nihil aliud quàm glorioſum equitis nomen. *Pe.* Qualis eques, cui per ſcabiem vix in ſella ſedere

a Apud veteres damnati objiciebantur aliquando feris.

b Sacus quo involuti parricidii rei projiciebantur in profluentem fluvium.

ſedere licet? Sed fortaſſis habet luculentas poſſeſſiones. *Ga.* Habuit mediocres; ſed ex protervia, quam fecit, nihil ſupereſt præter unam turriculam, unde excurrere ſolet ad prædam, eámque tam bellè inſtructam, ut nolis illic porcos tuos ali. Sed interim nunquam non habet arces in ore, & feuda, aliáque magnifica nomina; nuſquam non affigit ſua inſignia. *Pe.* Clypeus quod habet ſymbolum? *Ga.* Tres elephantos aureos in ſpatio phœniceo. *Pe.* Scilicet Elephaſeephanti congruit. Oportet autem hominem eſſe ſanguinarium. *Ga.* Imò vinarium; nam rubro vino mirum in modum delectatur, ſic tibi ſanguinolentus eſt. *Pe.* Ad hauriendum igitur utilis eſt illi proboſcis. *Ga.* Maximè. *Pe.* Itaque inſignia declarant magnum ac ſtolidum nebulonem, vini gurgitem; neque enim ille color ſanguinis eſt, ſed meri: & aureus elephas indicat, quicquid auri nactus eſt vino abſumi. *Ga.* Sic eſt. *Pe.* Quod igitur dotis hic Thraſo conferet ad ſponſam? *Ga.* Quid? maximam. *Pe.* Qui maximam decoctor? *Ga.* Sine me loqui; maximam, inquam, peſſimámq; ſcabiem. *Pe.* Emoriar, ni malim filiam meam equo nuptam quàm tali equiti. *Ga.* At ego vel monacho nuptam malim. Imò hoc non eſt homini nubere, ſed hominis cadaveri. Hoc ſpectaculum ſi vidiſſes, dic mihi, tenuiſſéſne lacrymas? *Pe.* Qui potuiſſem, qui vix iſta ſine lacrymis audio? Adeóne parentes ad omnem naturalis pietatis affectum obſurduiſſe, ut filiam unicam, puellam tali formâ, tali indole, tam amabilibus moribus, tali monſtro in ſervitutem traderent, propter mendacem clypeum? *Ga.* Atqui facinus hoc, quo nihil invenias nec immanius, nec crudelius, nec magis impium, hodie magnatum etiam ludus eſt, cùm expediat eos qui Reipublicæ tractandæ naſcuntur, eſſe quàm proſperrimâ valetudine. Corporis enim habitus animi vim afficit. Cerè hic morbus quicquid eſt homini cerebri ſolet exhaurire. Ità fit ut Reipublicæ præſideant qui nec animo bene valeant nec corpore. *Pe.* Non ſolùm integræ mentis ac proſperâ valetudine convenit eſſe qui Reipublicæ gubernaculis affident, verùm etiam formâ dignitatéque corporis præcellentes. Quanquam enim prima principum commendatio ſint ſapientia & integritas; tamen nonnihil refert quâ ſpecie corporis ſit qui cæteris imperat. Nam ſi ſævus eſt, multum invidiæ addit corporis deformitas. Sin probus & pius, *Gratior eſt pulchro veniens è corpore virtus.* *Ga.* Rectè. *Pe.* Nonne deplorant earum infelicitatem, quarum conjuges poſt peractas nuptias in lepram aut morbum incidunt comitialem? *Ga.* Meritò

sané. *Pe.* Quæ igitur dementia est, ultro filiam plus quàm leprosò tradere? *Ga.* Plus quàm dementia est. Si satrapes paret tollere catulos, quæso num ad generosam fœminam admittet scabiosum & ignavum canem? *Pe.* Imò magnâ curâ dispiceret, ut undiquaque generosum adjungeret, nè nascantur (*a*) hybridæ. *Ga.* Et si dux augere velit equitatum, num ad eximiam equam admitteret morbidum aut degenerem? *Pe.* Nè in commune quidem stabulum reciperet morbidum, nè quà serpat malum ad alios. *Ga.* Nec interim referre putant quem admittant ad filiam, & unde nascantur liberi, non tantùm in hæreditatem omnium facultatum succesturi, verùm etiam rempublicam moderaturi. *Pe.* Nè rusticus quidem quemvis taurum admittit ad juvencam, nec quemvis equum jungit equæ, nec quemvis porcum scrophæ; cùm taurus gignatur aratro, equus rhedæ, porcus culinæ. *Ga.* Vide quàm perversa sint hominum judicia. Si quis plebeius patriciæ puellæ osculum obtrudat, injuriam putant bello vindicandam. *Pe.* Acerrimo. *Ga.* Et ipsi volentes, scientes, prudentes, id quo nihil habent charius dedunt abominando portento, & privatim impii in suam gentem, & publicè in civitatem. *Pe.* Si sponsus subclaudicat, alioqui sanus, quàm abhorretur à conjugio? Hoc tantum malum non imputatur in sponsalibus. *Ga.* Si quis filiam elocavit Franciscano, quanta abominatio, quanta deploratio malè collocatæ Virginis! At illa veste detractâ virum habet membris validis: ista totam ætatem transigit cum semivivo cadavere. Si qua nubit sacerdoti, lugent in unctum; at hæc (*b*) pejùs uncto nupsit. *Pe.* Vix hoc faciunt hostes puellis bello captis, vix piratæ faciunt scelere abductis; & hoc faciunt parentes unicæ filiæ, nec illis datur à magistratu curator. *Ga.* Quomodo medicus succurret phrenetico, si ipsum habeat phrenesis? *Pe.* Atqui mirum est, à principibus, quorum munus est prospicere Reipublicæ duntaxat in his quæ ad corpus pertinent, cùm in hoc genere nihil prius ac potius sit bonâ valetudine, hic nullum excogitari remedium. Tanta pestis bonam orbis partem occupavit, & illi interim stertunt, quasi nihil ad rem pertineat. *Ga.* De principibus, Petroni, religiosè loquendum est. Sed admove aurem? insusurrabo tria verba. *Pe.* O miseriam! Utinam falsa prædicares. *Ga.* Quot morborum genera nasci putas ex vinis corruptis ac mille modis infectis? *Pe.* Innumera, siqua medicis fides. *Ga.* Num hic vigilant ædiles; *Pe.* Planè vigilant in exigendis vectigalibus. *Ga.* Quæ sciens nubit morbido, fortasse digna est suo

a Catuli qui ex parentibus diversæ naturæ & studii nascuntur.

b Alludit tecitè ad unguenta & cataplasmata illorum qui poscas habent.

ſuo malo, quod adſcivit ipſa ſibi: quanquam ſi principatum gererem, utrumque ſemoverem ab urbano commercio. Cæterùm ſi qua nupſiſſet huic obnoxio lui, qui ſe ſanum mentitus eſſet, ſi quis mihi ſummum Pontificium deliget, dirimerem hoc conjugium, etiamſi, ſexcentis (a) tabulis ſponſalibus contractum eſſet. *Pe.* Quo colore? Nam conjugium ritè contractum ab homine non poteſt dirimi. *Ga.* Quid? tibi videtur ritè contractum quod dolo malo contractum eſt? Non valet contractus, ſi puella decepta ſervo nupſit, quem putabat liberum. Hic cui nupſit ſervus eſt miſerrimæ dominæ Pſoræ; atque hoc infelicior eſt ſervitus, quòd illa neminem manumittit, ut ſervitutis miſeriam aliqua libertatis ſpes conſolari poſſit. *Pe.* Sanè colorem reperiſti. *Ga.* Ad hæc, non eſt conjugium niſi inter vivos. Hic mortuo nubitur. *Pe.* Repertus eſt alter color. Sed fineres, opinor, ſcabioſas ſcabioſis nubere, juxta vetus illud adagium, * ὅμοιον πρὸς ὅμοιον. *Ga.* Si hoc mihi liceret, quod expediret Reipublicæ finerem quidem jungi, ſed junctos exurerem. *Pe.* Tum tu quidem Phalaridem ageres, non principem. *Ga.* An tibi Phalaris videtur medicus qui ſecat digitos aliquot, aut inurit corporis partem, nè totum pereat! Mihi non videtur iſta crudelitas, ſed miſericordia. Quod utinam initio naſcentis mali fuiſſet factum! Tum enim paucorum exitio totius orbis ſaluti conſuli poterat. Et hujus facti reperimus exemplum in Gallorum annalibus. *Pe.* At mitius erat illos caſtrari ac ſubmoveri. *Ga.* Fœminis porrò quid faceres? *Pe.* Adderem fibulas. *Ga.* Ità quidem proſpectum eſſet nè (b) ex malis corvis naſcantur mala ova: ſed fatebor hoc eſſe mitius, ſi tu fatearis illud eſſe tutius. Nam pruriunt & exſecti nec uno modo tranſilit malum, ſed oſculo, ſed colloquio, ſed contactu, ſed compotatiunculâ ſerpit ad alios. Et videmus huic malo fatalem quandam malitiam adjunctam, ut quiſquis eo tenetur, vel nullo ſuo commodo gaudeat quam plurimis ſuam affricare ſcabiem. Jam ſubmoti poſſunt fugere, poſſunt vel noctu vel ignotis imponere; à mortuis verò nihil eſt periculi. *Pe.* Tutius fateor; ſed haud ſcio an conveniat Chriſtianæ manſuetudini. *Ga.* Dic age mihi unde plus periculi eſt, à ſimplicibus furibus, an ab iſtis? *Pe.* Fateor pecuniam multo viliorem bonâ valetudine. *Ga.* Et tamen hos Chriſtiani ſuffigimus in crucem; nec appellatur crudelitas ſed juſtitia; &, ſi Rempublicâ ſpectes pietas eſt. *Pe.* Verùm ibi plectitur qui damnum dedit. *Ga.* Hi ſcilicet lucrum adferunt. Sed demus hoc malum multis nulla ſua culpa contractum, cùm

a Scripti eo. dicilli initi matrimonii de pacto & legato ut aiunt.

* Id eſt, ſimile, ſimili gaudet.

b Vid prov. *Mali Corvi malum ovum*

tamen paucos reperias quibus eam luem non concilîârit nequitia; jure consulti docent interdum innoxios rectè occidi, si id magnopere interfit Reipublicæ. Quemadmodum Græci post eversam Trojam occiderunt Astyanactem Hectoris filium, nè per illum bellum instauraretur. (a) Nec putant impium post extinctum tyrannum, & liberos innoxios trucidari. Quid quòd nunquam non bellamus Christiani, neque tamen nescimus in bellis maximam malorum partem ad eos redire qui nihil commeruerunt? Idem usu venit in (b) repressalibus quæ vocant. Qui læsit, in tuto est; & spoliatur negotiator, qui nec factum quidem audivit, tantum abest ut in culpa fuerit. Quod si talibus remediis utimur in rebus non ità magni momenti, quid censes faciendum in re omnium atrocissima? *Pe.* Vincor veris. *Ga.* Tum illud mihi perpende. Apud Italos ut primùm scintillare cœpit pestilentia, occluduntur ædes: qui laboranti inserviunt, submoventur à publico. Hoc quidem appellant inhumanitatem, cum summa sit humanitas. Siquidem hâc vigilantiâ fit ut paucis funeribus sopiatur malum. At quanta est humanitas tot millium vitæ consuli? Sunt qui parùm hospitale putant, quòd Itali, in rumore pestilentiæ, tempore vespertino hospitem portis submovent, cogúntque sub dio noctem agere; at pietas est, paucorum incommodo, maximo Reipublicæ bono prospicere. Quidam sibi valde fortes videntur & officiosi, quòd ausint ad quemvis pestilentiâ laborantem accedere, etiamsi nihil illic habeant negotii. At dum reversi domi inficiunt uxores, liberos, ac totam familiam, quid eâ fortitudine stultius? quid officio inofficiosius, ut salutes alienum, tibi charissimos in præsens vitæ discrimen adducere? Hic tamen quanto minus est periculi à pestilentia quàm ab hac scabie! Rariùs afflat propinquos, nec ferè senes attingit; & quos attigit, aut cito liberat, aut restituit sanitati, puriores etiam quàm antea fuerunt. Hæc quid aliud quàm perpetua mors est, vel, ut verius dicam, sepultura? obvolvuntur linteis & unguentis more cadaverum. *Pe.* Veriſſima narras. Saltem idem curæ dandum erat huic tam exitiali malo quod datur leprosis. Aut si hoc quoque nimium est, nemo barbæ sylvam patiatur sibi demeti, aut sibi quisque tonsorem præstet. *Ga.* Quid si uterque claudat os? *Pe.* Afflant naribus malum. *Ga.* Est & istî malo remedium. *Pe.* Quodnam? *Ga.* Ut, quod solent Alcumici, addant personam quæ per vitreas fenestellas præbeat lumen oculis, ori naribúsque respirationem, cornu à persona per axillas in tergum porrecto. *Pe.*

Bellè,

(a) Vide prov. *Stultus qui patre cæso liberis peperceris.*

(b) Est potestas qua creditori in sua patria contra debitorem in aliena jus suum persequi licet.

Bellè, si nihil metuendum est à contactu digitorum, linteorum, pectinis, & forcipis. *Ga.* Optimum igitur barbam usque ad genua demittere. *Pe.* Ita videtur. Deinde fiat edictum, Nè quis idem sit tonsor & chirurgus. *Ga.* Ad famem redegas tonsores. *Pe.* Minuant sumptus, & aliquanto pluris radant. *Ga.* Esto. *Pe.* Tum feratur lex, nè quis cum alio poculum habeat commune. *Ga.* Istam vix recipiet Anglia. *Pe.* Neve duo misceantur eodem lecto, præter uxorem & maritum. *Ga.* Placet. *Pe.* Ad hæc, in diversoriis nè quis hospes indormiat linteis in quibus alius indormiit. *Ga.* Quid facies Germanis, qui vix lavant bis in anno? *Pe.* Exstimulent lotrices. Præterea tollatur mos quamvis vetustus salutandi osculo. *Ga.* Etiamne in templis? *Pe.* Tabellæ suam quisque opponat manum. *Ga.* Quid de colloquio? *Pe.* Viteur illud Homericum, (a) Ἄγχι ἀχὼν κεφαλήν & vicissim qui auscultat, comprimat labra. *Ga.* Vix istis legibus sufficerint duodecim tabulæ. *Pe.* Sed quid consulas interim infelici puellæ? *Ga.* Quid, nisi ut libenter sit misera, quò sit minùs misera? & suavio conjugis opponat manum, tum armata cum illo dormiat? *Pe.* Quonam hinc properas? *Ga.* Rectà in musæum. *Pe.* Quid facturus? *Ga.* Pro (b) Epithalamio, quod postulant, scripturus Epitaphium.

a Id est, *prohibens admovens caput.*

b Carmen quod in nuptiis decantari consuevit: Epitaphium inscriptio sepulchri.

ARGUMENTUM.

Impostura habet familiare colloquium inter Livinum & Philippum; ubi Livinus imponit Philippo, carmina loquens, cùm ille prosam rebatur loqui.

PHILIPPUS, LIVINUS.

Ph. SAlve, Livine. *Li.* Salvebo, si vis ità; sed à me tibi cave. Nam est animus imponere tibi, nisi caves. *Ph.* Non est admodum metuendus hostis qui periculum denunciat. Sed age, falle, si potes. *Li.* Ecce jam fefelli, nec sentis adhuc. Iterum cave. *Ph.* Cum præstigiarum, opinor, artifice mihi res est. Nihil enim sentio impostura. *Li.* Rursus adverte mentem tuam, ni velis decipi, sicuti falsus es non semel. *Ph.* Hic sum, incipe. *Li.* Jamdudum mihi quod jubes peractum est. *Ph.* Quid actum? aut quid peractum? Nihil sentio doli. *Li.* Jam toties admonitus saltem adhibe attentum animum. *Ph.* Novum præstigiarum genus. Ludor, ut ais, neque quicquam artis sentio, cùm observem & oculos, & manus, & linguam tuam. Sed age, rursus incipe. *Li.* Iterum atq; iterum incipio, atq; adeò toties facio, neq; tu assequeris laqueos. *Ph.* Quâ re mihi laqueos tendis? *Li.* Hæc tibi inquit lingua dolos parat, nec auribus sentis, nec oculis vides. Nunc saltem attentos habe oculos & aures. *Ph.* Non possum magis

magis, etiamsi de capite ageretur. Sed falle rursum. *Li.* Iterum ecce fefelli, neque deprehendis artem. *Ph.* Enecas. Quæso dic, quodnam est hoc præstigiarum genus? *Li.* Hactenus sum tibi loquutus carmine, atque adhuc loquor. *Ph.* Nihil minùs sensi quàm isthuc. *Li.* Primùm tibi respondi duobus trimetris Iambicis. Deinde trochaico tetrametro catalectico, Mox meris creticis sum loquutus. Post hæc Phaleucio hendecasyllabo. Deinde meris choriambis. Ad hæc meris anapæstis. Rursum tribus sapphicis. Mox sotadico: postremò trochaico tetrametro. *Ph.* Deum immortalem quidvis suspicabar potiùs quàm istud. Si vixero, aliquando vicem reponam. *Li.* Huc si quid potes. *Ph.* Ecce bis par pari retuli, nec dolum percipis. *Li.* Hui, tam citó? *Ph.* Minatus sum tibi Iambico tetrametro catalectico, mox addidi creticos quinque. *Li.* Prorsus accidit, ut video, quod dici solet, * *Cretensis incidit in Cretensem.* *Ph.* Sic est: sed illud precor utrique nostrûm, nè nobis unquam occurrat impostura nocentior,

* Cretenses nebulones & mendaces notati sunt.

ARGUMENTUM.

Cyclops, sive Evangeliophorus, taxat eos qui Evangelium semper habent in ore, cum in vita nihil prorsus sit Evangelicum. Acerbè invehitur in hypocritas, qui profitentur ore, negant opere Religionem. Evangelium, ut vinum, non prodest nisi intrinsecus sumptum.

CANNIUS, POLYPHEMUS.

Ca. QUid hìc venatur Polyphemus? *Po.* Quid vener, rogas, sine canibus & venabulo? *Ca.* Fortè nympham aliquam hamadryadem. *Po.* Pulchrè divinâsti. En tibi rete venatorium. *Ca.* Quid ego video? Bacchum in exuvio leonis, Polyphemum cum codice, (a) γαλῆ κροκωτόν; *Po.* Non croco tantùm pinxi libellum, sed etiam minio lasurióque. *Ca.* Non loquor de croco, sed Græcè dixi quiddam. Militaris videtur libellus; nam nodis, laminis & circulis æreis armatus est. *Po.* Introspice. *Ca.* Video. Sanè perquam bellus est: sed nondum ornâsti satis. *Po.* Quid deest? *Ca.* Addere debebas tua insignia. *Po.* Quæ? *Ca.* Sileni caput è dolio prospiciens. Sed quid tractat? Artem potaticam? *Po.* Vide nè quam imprudens effutias Blasphemiam. *Ca.* Quid igitur? estne sacri quippiam? *Po.* Est quo nihil sacratius, Evangelium. *Ca.* (b) Ἡράκλεις! Quid Polyphemo cum Evangelio? *Po.* Quin ità rogas, Quid Christiano cum Christo? *Ca.* Nescio, nisi quòd te talem magis decet halbardacha. Nam si quis mihi istâ specie ignotus occurreret in mari, piratam esse crederem; si in nemore, sicarium. *Po.* Atqui hoc ipsum nos docet

a Id est, *Felis crocotum.* Vide prov.

b Id est, *Hercules* admirandi adverbium apud Græcos.

docet Evangelium, nè quem judicemus juxta faciem. Quemadmodum enim sæpenumero sub tunica cinericea latet animus tyrannicus; ità nonnunquam attonsum caput, circumtorta barba, torva supercilia, truces oculi, vertex plumam ventilans, sagum militare, caligæ intersectæ, tegunt Evangelicum animum. *Ca.* Quidni? nonnunquam & sub pelle lupina latet ovis: &, siqua fides apologis, sub exuvio leonis latet asinus. *Po.* Imò ego novi qui ovem gestat in vertice, vulpem in pectore; cui libens optârim, ut quàm habet nigros oculos, tam habeat candidos amicos, támq; probe inauretur quàm colorem habet inauratæ congruum. *Ca.* Si ovem gestat in vertice qui pileum gestat ovillum, quàm tu incedis onustus, cùm ovem simul & struthiocamelum gestes in capite? Tum an non absurdiùs facit qui avem portat in capite, asinum in pectore? *Po.* Mordes. *Ca.* Sed bellè res habuerit si, quàm tu decorâsti variis ornamentis Evangelium, tam te vicissim exornet. Ornâsti coloribus, utinam exornet te bonis moribus. *Po.* Curabitur. *Ca.* Ut soles. *Po.* Sed omissis convitiis, itáne damnas eos qui circumferunt codicem Evangelicum? *Ca.* Minimè gentium. *Po.* Quid? an tibi videor minimus gentium vel asinino capite te procerior? *Ca.* Non arbitror tanto, si asinus arrigat auriculas. *Po.* Certè bubalino. *Ca.* Placet collatio; sed ego minimè dixi, non, minimé. *Po.* Quid interest inter ovum & ovum? *Ca.* Quid interest inter medium digitum & infimum? *Po.* Medius est longior. *Ca.* Scité. Quid interest inter asininas auriculas & lupinas? *Po.* Lupinæ sunt breviores. *Ca.* Rem tenes. *Po.* At ego longa breviaque palmâ & ulnâ metiri soleo, non auribus. *Ca.* Age, qui Christum gestavit dictus est Christophorus: tu qui Evangelium portas, pro Polyphemo dicendus es Evangeliophorus. *Po.* An sanctum non putas portare Evangelium? *Ca.* Non, nisi tu fatearis esse sanctissimos asinos. *Po.* Qui sic? *Ca.* Quia unus sufficit gestandis tribus istiusmodi codicum millibus; nec te crediderim futurum imparem oneri, si probè sis clitellatus. *Po.* Nihil absurdi sic asino tribuere sanctimoniam, quia gestavit Christum. *Ca.* Istam sanctimoniam tibi non invideo. Et, si vis, donabo tibi reliquias illius asini cui Christus insedit, ut exosculeris. *Po.* Dabis munus gratissimum: Nam asinus ille contactu corporis Christi consecratus est. *Ca.* Sanè Christum contigerunt & qui illi impegerunt alapas. *Po.* Sed age, dic serio, nonne pium est circumferre codicem Evangelicum? *Ca.* Pium si absit hypocrisis, si verè id fiat.

Po.

Po. Abeat hypocrisis ad monachos; quid militi cum hypocrisi? *Ca.* At primùm expedi mihi quid sit hypocrisis. *Po.* Cùm aliud præ te fers quàm latet in animo. *Ca.* Sed quid præfert circumlatus Evangelii codex? nonne vitam Evangelicam? *Po.* Opinor. *Ca.* Ergò ubi vita non respondet codici, nonne Hypocrisis est? *Po.* Videtur, sed quid est verè codicem Evangelicum circumferre? *Ca.* Quidam circumferunt manibus, quemadmodum Franciscani Franciſci regulam: idem possunt & bajuli Lutetiani, & asini, & cantherii. Sunt qui circumferunt ore, nihil crepantes nisi Christum & Evangelium: hoc est Pharisaicum. Quidam circumferunt animo. Proindeverè circumfert, qui & manibus, & ore, & corde portat Evangelium. *Po.* Ubi sunt isti? *Ca.* In templis diaconi, qui portant codicem, pronunciant populo, & tenent corde. *Po.* Tametsi non omnes sancti sunt qui animo gestant Evangelium. *Ca.* Nè mihi sophistam agas. Non gestat animo, nisi qui medullitùs amat. Nemo penitus amat, nisi qui moribus exprimit Evangelium. *Po.* Istas subtilitates non assequor. *Ca.* At dicam crassiore Minervâ. Si lagenam vini Belnensis gestes humeris, quid aliud est quàm onus? *Po.* Nihil aliud. *Ca.* Si teneas faucibus, ac mox exspuas? *Po.* Haud profuerit, quanquam id quidem non soleo. *Ca.* Sin, ut soles affatim haurias? *Po.* Nihil divinius. *Ca.* Concalescit omne corpus, rubescit facies, hilarescit frons. *Po.* Prorsus. *Ca.* Tale quiddam est Evangelium: in animi venas demissum innovat totum hominis habitum. *Po.* Videor igitur tibi parum Evangelicè vivere? *Ca.* Istam quæstionem nemo te dissolverit rectiùs. *Po.* Si bipenni res agatur. *Ca.* Si quis in os te vocet mendacem aut ganeonem, quid facias? *Po.* Quid faciam? sentiret pugnos meos. *Ca.* Quid si quis tibi impingat colaphum? *Po.* Amputarem illi collum pro colapho. *Ca.* Atqui codex tuus docet, ut pro convitio referas benignum sermonem, & terienti maxillam dexteram porrigas & sinistram. *Po.* Lepi, sed exciderat. *Ca.* Oras, opinor, frequenter. *Po.* Isthuc est Pharisaicum. *Ca.* Pharisaicum est prolixè precari, sed fucatè. At, tuus codex docet semper orandum, sed ex animo. *Po.* Attamen oro nunnunquam. *Ca.* Quando? *Po.* Cùm venit in mentem, semel aut bis in hebdomade. *Ca.* Quid tum oras? *Po.* Precationem dominicam. *Ca.* Quoties? *Po.* Semel. Nam vetat Evangelium * Battologiam eadem iterantem. *Ca.* Potes attentus absolvere precationem Dominicâ? *Po.* Nunquam id tentatum est. An non satis quod voce pronuncio? *Ca.* Nescio, nisi quòd Deus non audit nisi cordis

Quisnam verè portat Evangelium.

* Inanis & multorum verborum effusio, à Batto quodam dicta, cui hoc solemne fuit. Battologiam damnat Christus nominatim apud Matthæum.

cordis vocem. Crebrò jejunas? *Po.* Nunquam. *Ca.* At tuus codex probat precationem & jejunium. *Po.* Probatam & ego, nisi aliud flagitaret venter. *Ca.* At Paulus negat eos servire Jesu Christo qui ventri serviunt. Vescéris carnibus quovis die? *Po.* Cùm dantur. *Ca.* Atqui ista gladiatoria laterum firmitas vel fœno arborúmque corticibus poterat ali. *Po.* Sed Christus dixit non coinquinari hominem his quæ intrant in os. *Ca.* Ità, si modicè, si præter offendiculum. At Paulus Christi discipulus mavult fame mori quàm fratrem infirmum offendere suo cibo; nósque ad suum hortatur exemplum, ut omnibus per omnia placeamus. *Po.* Paulus est Paulus, ego sum ego. *Ca.* At Ægonis est capras pascere. *Po.* Malim êsse. *Ca.* Pulchre tibi precaris; caper citius fies quàm capra. *Po.* Esse dixi, pro edere. *Ca.* Eleganter. Libenter succurris pauperibus? *Po.* Non est quod dem. *Ca.* At esset si sobriè viveres, si gnaviter laborares. *Po.* Dulce est otium. *Ca.* Servas præcepta Dei? *Po.* Grave est. *Ca.* Agis admissorum pœnitentiam? *Po.* Christus pro nobis dependit. *Ca.* Unde igitur declaras te amare Evangelium? *Po.* Dicam. Franciscanus quidam apud nos non desinebat è suggesto deblaterare in Novum Testamentum Erasmi; conveni hominem privatim, lævam injeci capillis, dextrâ pugilem egi, suggillavi illum magnificè, totámque faciem tuber reddidi. Quid ais? Non est hoc favere Evangelio? Deinde absolvi illum à commissis, hoc ipso codice ter in verticem impacto, fecique tria tubera, in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs sancti. *Ca.* Satis quidem Evangelicé. Isthuc nimirum est Evangelium Evangelio defendere. *Po.* Occurrit alter ejusdem sodalitii, qui nullum neque modum neque finem faciebat debacchandi in Erasmum. Accensus Evangelico zelo, minis hominem adegi ut utroque genu flexo rogaret veniam, fateretúrque se quæ dixerat instigante diabolo dixisse, ni feciset, jam halbardacha erat in cervicem vibrata. Vultus erat qualis esse solet Martis irati. Hoc gestum est coram aliquot testibus. *Ca.* Miror hominem non hausse prorsus exanimatum. Sed ut pergamus; Vivis casté? *Po.* Id fortasse fiet ubi senuero. Sed vis tibi verum fatear? Canni. *Ca.* Non sum sacerdos; si confiteri libet, alium quære. *Po.* Deo soleo confiteri. Sed tibi fateor me nondum esse perfectum Evangelicum, sed unum è populo. Habemus quatuor Evangelia. Nos evangelici quatuor res potissimùm venamur: ut ventri bene sit; nequid desit iis quæ sub ventre sunt; tum ut sit unde vivamus; postremò

Quæ venantur pseud. Evangelici præter 4 Evangel.

postremò, ut liceat quod lubet agere. Hæc si suppetant, inter pocula clamamus, Io triumphe, Io pæan; Vivit Evangelium, regnat Christus. *Ca.* Ista quidem Epicurea vita est, non Evangelica. *Po.* Haud inficior. Sed scis Christum omnipotentem esse; potest repentè nos vertere in alios homines. *Ca.* Potest & in sues; quod quidam proclivius arbitror quàm in bonos viros. *Po.* Utinam non essent pejores in mundo suibus, bobus, asinis & camelis. Multos videas leonibus truculentiores, lupis rapaciores, passeribus salaciores, canibus mordaciores, viperis nocentiores. *Ca.* At jam tempus est ut exanimante bruto in hominem incipias verti. *Po.* Rectè mones. Nam horum temporum Prophetæ dicunt instare supremum mundi diem. *Ca.* Tantò magis properandum. *Po.* Exspecto Christi manum. *Ca.* Vide ut tu manui ceream præbeas materiam. Sed unde colligunt in propinquo esse mundi finem? *Po.* Quoniam, inquiunt, idem nunc faciunt homines quod faciebant imminente diluvio; epulantur, potant, comessantur, ducunt, nubunt, scortantur, emunt, vendunt, fœnerant & fenerantur, ædificant; reges belligerantur, sacerdotes student augendis censibus, Theologi nectunt syllogismos, Monachi per orbem cursitant, populus tumultuatur, Erasmus scribit colloquia: denique nihil malorum abest, fames, sitis, latrocinia, bellum, pestilentia, seditio, rerum bonarum inopia. Annon hæc arguunt adesse finem rerum humanarum? *Ca.* Ex hoc malorum acervo quod tibi est molestissimum? *Po.* Divina. *Ca.* Quòd crumenam tuam obsident aranex. *Po.* Disperearn nisi rem acu tetigisti. Nunc venio recens à compotatione: aliàs sobrius tecum disputabo, si voles, de Evangelio. *Ca.* Quando te videbo sobrium? *Po.* Cùm fuero. *Ca.* Quando eris? *Po.* Cum videris. Interim, mi Canni, sis felix. *Ca.* Tibi vicissim opto ut sis quod dixeris. *Po.* Ne me vincas officio, precor nè Cannium unquam destituat unde cognomen sortitus est.

ARGUMENTUM.

† Id est, *nihil ad Bacchum*, cùm nihil ad rem præsentem quadret. οὐδὲν πρὸς Διόνυσον.

Hoc colloquium, cui titulus † Ἀπροσδιόνυσα, *seu Absurda, confusam continet confabulationem, ubi nihil plane ad rem respondetur quod Anglicè dicimus* Non sense. *Alter enim de nuptiis rogat, alter de naufragio infelicique navigatione respondet.*

ANNIUS, LEUCIUS.

An. AUdio te interfuisse nuptiis Pancratii & Albinæ. *Le.* Nunquam antehac infelicius navigavi quàm hoc tempore. *An.* Quid ais? tantam fuisse hominum frequentiam?

am? *Le.* Nec unquam mihi vilior fuit vita quàm id temporis. *An.* Vide quid faciant opes. Ad meas nuptias paucì convenerint, iique tenues. *Le.* Vix fueramus ingressi pelagus, ortus est ingens turbo. *An.* Narras deorum cœtum. Totne aderant viri principes, tot matronæ nobiles? *Le.* Boreas dissecuit velum, dissectúmq; dissipavit. *An.* Desponsam novi. Nihil fingi potest venustius. *Le.* Mox fluctus revulsit clavum. *An.* Idem videtur omnibus. Nec sponsus admodum illi cedit, ut aiunt, formæ gratia. *Le.* Quid animi censes nobis illic fuisse? *An.* Sanè rarum nunc est virgines nubere. *Le.* Remigandum nobis erat. *An.* Dotem vix credibilem narras. *Le.* Ecce mox aliud malum. *An.* Cur puellam impuberem commiserunt tam feroci? *Le.* Apparuit piratarum navis. *An.* Profectò sic est, in multis nequitia supplet ætatem. *Le.* Ibi nobis geminum fuit bellum, alterum cum mari, alterum cum prædonibus. *An.* Hui! tantum donariorum? interim pauperibus nemo dat festucam. *Le.* Quid? cederemus? Imò desperatio vitæ addebat animos. *An.* Vereor nè sint steriles nuptiæ, si vera prædicas. *Le.* Imo injecimus harpagones. *An.* O rem novam! ante nuptias gravida? *Le.* Si spectasses cum conflictum, fatereres me non esse fœminam. *An.* Ut audio, conjugium hoc non solùm ratum est, sed etiam consummatum. *Le.* Insiluimus in navem piraticam. *An.* At demiror te vocatum alienum, me præterito, qui tertio propinquitatis gradu sponsæ patrem contingo. *Le.* Ipsos in mare præcipites dedimus. *An.* Vera prædicas, *Infelicium nulli sunt affines.* *Le.* Quicquid erat prædæ, inter nos partiti sumus. *An.* Expostulabo cum puella primo quoque tempore. *Le.* Mox exorta est subita tranquillitas; dixisses esse * Alcedonia. *An.* Si illi res est, mihi est animus. Nihil moror illius benevolentiam. *Le.* Ità pro una duas naves in portum deduximus. *An.* Indignetur qui vult. *Le.* Quò eam, rogas? in templum, veli partem dicaturus divo Nicolao. *An.* Hodie non est liberum mihi; nam ipse domi convivas expecto: aliàs non recusabo.

* Dies serenus quibus mare tranquillum & pacatum est.

ARGUMENTUM.

(a) Ἀνωνύμου ἀνανγωρ, *sive Emantita nobilitas, depingit eos qui sub umbra nobilitatis existimant sibi nihil non licere. Quamvis nullâ generis aut virtutis celebritate insigne, arrogant tamen sibi perfrictæ frontis quo nebulones honorem illis nullo facinore debitum, nisi flagitiis honor debeatur improbissimo.*

a Id est, *& quæ sine ære.*

(b) HARPALUS, NESTORIUS.

Ha. POres me tuo levare consilio? Senties me hominem non immemorem nec ingratum, *Ne.* Dabo expeditum,

b *Repacem* sonat nomen servuli apud Plautum.

tum, ut fis quod esse velis. *Ha.* At nobis in manu non est ut nascamur nobiles. *Ne.* Si non es, enitere benefactis, ut à te initium capiat nobilitas. *Ha.* Perlongum est. *Ne.* Exigui summâ tibi vendet Cæsar. *Ha.* Vulgo ridetur emptitia nobilitas. *Ne.* Cùm nihil sit magis ridiculum quàm ementita nobilitas, quid est ut tantopere affectes nomen equitis? *Ha.* Sunt causæ, nec leves, quas tibi non gravabor indicare, si mihi commonstrâris rationes quibus nobilitatis opinionem mihi parem apud vulgus. *Ne.* Nomen absque re? *Ha.* Atqui cùm res abest, proximum est opinio. Sed age, consule, Nestori; ubi causas audieris, fateberis operæ pretium. *Ne.* Quando ità vis, dicam. Primum, fac procul te abducas à patria. *Ha.* Memini. *Ne.* Ingere te in convictum juvenum verè nobilium. *Ha.* Intelligo. *Ne.* Hinc primùm orietur suspicio, te talem esse cum qualibus victitas. *Ha.* Sic est. *Ne.* Vide nè quid habeas plebeium. *Ha.* Quidnam? *Ne.* De cultu loquor. Nè vestis sit lanea, sed aut serica, aut, si deest qui emas, fustanea; denique vel canabea potiùs quàm pannea. *Ha.* Rectè. *Ne.* Vide ne quid sit integrum, sed dissecta pileum, thoracem, caligas, calceos, ungues si potes, néve quicquam humile loquaris. Si quis ex Hispania veniat hospes, roga quomodo conveniat Cæsari cum Pontifice, quid agat affinis tuus comes à Nassauen, quid cæteri congerrones tui. *Ha.* Fiet. *Ne.* Sit annulus in digito cum gemma signatoria. *Ha.* Siquidem loculi ferant. *Ne.* At parvo constat annulus æreus inauratus cum gemma factitia. Sed adde clypeum cum insignibus. *Ha.* Quænam mihi suades deligam? *Ne.* Duo mulctra, si velis, & cantharum cervisiarium. *Ha.* Ludis; age, dic serió. *Ne.* Nunquam fuisti in bello? *Ha.* Nè vidi quidem. *Ne.* At interim, opinor, decollâsti anseres & capos rusticorum. *Ha.* Persæpe, & quidem fortiter. *Ne.* Pone machæram argenteam, tria anserum capita aurea. *Ha.* In quo solo? *Ne.* Quo nisi sanguinolento? monumentum fortiter effusi cruoris. *Ha.* Quidni? rubet sanguis anserinus æque atque humanus. Sed perge, obsecro. *Ne.* Hunc igitur clypeum pro foribus omnium diversoriorum in quibus fortè versatus es affigendum curato. *Ha.* Quid addetur galeæ? *Ne.* Rectè submones. Eam facies ore dissecto. *Ha.* Quamobrem? *Ne.* Ut spires; deinde, ut congruat vestitui. In vertice quid eminebit? *Ha.* Exspecto. *Ne.* Caput canis demissis auribus. *Ha.* Vulgatum est. *Ne.* Adde duo cornua, rarum hoc est. *Ha.* Placet. Sed quæ bestiæ sustinebunt clypeum? *Ne.* Cervos, canes, dracones, gryphes occupârunt principes;

tu

tu ponito duas Harpyias. *Ha.* Optimè consulis. *Ne.* Restat cognomen. Hic illud inprimis cavendum, nè plebeio more te patiaris vocari Harpalum Comensem, sed Harpalum à Como; hoc enim nobilium est, illud sordidorum Theologorum. *Ha.* Sic memini. *Ne.* Habésne quicquam cujus te possis appellare dominum? *Ha.* Nè haram quidem. *Ne.* In urbe celebri natus es? *Ha.* Imò in obscuro pago. Non enim fas est ei mentiri unde petis medicinam. *Ne.* Rectè est. Sed ei pago nullus est vicinus mons? *Ha.* Est. *Ne.* Et habet alicunde rupem? *Ha.* Habet præruptam. *Ne.* Ergò sis Harpalus eques ab Aurea rupe. *Ha.* Atqui mos est magnatum, ut suum quisque symbolum habeat vocale; quemadmodum Maximilianus habebat, *Tene mensuram*; Philippus, *Qui volet*; Carolus, *alteriks*; item alius aliud. *Ne.* Tu ascribito, *Omnis jacta sit alea*. *Ha.* Næ tu percommodè dicis. *Ne.* Jam quò firmior sit hominum opinio, fingito literas à magnatibus ad te missas, in quibus identidem appelleris eques clarissimus; magnarúmque rerum fiat mentio, de feudis, de arcibus, de multis florenorum millibus, de præfecturis, de matrimonio opulento. Curabis ut hujusmodi literæ, tibi velut elapsæ, aut per oblivionem relictæ, veniant ad allorum manus. *Ha.* Istud quidem erit mihi commodum. Nam & literas novi, & hanc facultatem multo usu paravi, ut cujusvis manum facilè effingam. *Ne.* Interdum insue vesti, aut relinque in crumena, ut quibus sarciendi negotium dederis illic reperiant. Illi non fiebunt; & tu, simul ac resciveris compones vultum ad iracundiam ac mœstitiam, quasi doleat casus. *Ha.* Et isthuc jam pridem meditatus sum, ut faciem tam facilè mutem quàm personam. *Ne.* Ità fiet ut nec fucus suboleat, & res cum fide spargatur. *Ha.* Curabitur sedulò. *Ne.* Deinde sodales aliquot adsciscendi sunt, aut etiam famuli, qui tibi cedant loco, & apud omnes te Joncherum appellent. Nec est quod hic sumptum metuas. Sunt plurimi juvenes qui vel gratis cupiant hanc agere fabulam. Adde huc, quòd hæc regio scatet juvenibus eruditulis, qui mirâ tenentur scribendi libidine, (*a*) nè dicam scabie. Nec desunt famelici quidam typographi, nihil non audentes, si spes quæstûs affulserit. Ex his aliquot suborna, qui in libellis suis te prædicent patriæ procerem, idque subindè repetatur literis majusculis. Hâc viâ vel in Bohemia celebrabunt procerem patriæ. Et citiùs enim & latiùs discurrunt libelli quàm voces aut quamlibet loquaces famuli. *Ha.* Nec ista displicet ratio. At famuli sunt alendi. *Ne.* Sunt; at non ales famulos (*b*) ἀχόρους,

(*a*) *Alludit ad hoc Juvenalis, Tenet insanabile multos Scribendi cacoethes.*

(*b*) Id est, *sine* & *mansuros*.

* *Inutiles.* & ob id * ἀχρεῖους. Mittantur huc & illuc, invenient aliquid. Scis varias esse talium rerum occasiones. *Ha.* Define, teneo rem. *Ne.* Superstunt artes. *Ha.* Aveo scire. *Ne.* Ni sis bonus aleator, probus chartarius, scortator improbus, potator strenuus, profusor audax, decoctor & conflator æris alieni, deinde scabie ornatus Gallicâ, vix quisquam te credet equitem. *Ha.* In istis quidem jampridem exercitatus sum. Sed unde sumptus? *Ne.* Mane; isthuc ibam. Est tibi patrimonium? *Ha.* Perpusillum. *Ne.* Postquam apud multos confirmata fuerit nobilitatis opinio, facilè reperies fatuos qui tibi credant; quosdam etiam pudebit negare, quidam metuent. Jam ut ludas creditores mille sunt artes. *Ha.* Earum quidem rudis non sum. Sed tandem urgebunt, ubi perspexerint nihil esse nisi verba. *Ne.* Imò nulla est commodior ad regnum via quàm debere quam plurimis. *Ha.* Qui sic? *Ne.* Primùm, creditor observat te non aliter quàm obligatus magno beneficio, veretúrque nè quam præbeat ansam amittendæ pecuniæ. Servos nemò magis habet obnoxios quàm debitor suos creditores; quibus si quid aliquando reddas, gratius est quam si dono des. *Ha.* Animadverti. *Ne.* Illud tamen caveto, nè cum tenuibus habeas commercium. Nam hi ob parvulam summulam ingentes excitant tragœdias. Placabiliores sunt quibus lautior est fortuna; cohibet illos pudor, lactat spes, deterret metus, nôrunt quid possint equites. Postremò, cùm inundaverit æris alieni magnitudo, fictis causis aliò demigra, atque indè rursus alió. Nec est quòd hujus rei te pudeat. Nulli magis obærati sunt quàm magni principes. Si quis rusticus urgeat, finge offensum improbitate animum. Interdum tamen aliquid reddito; verùm nec totum, nec omnibus. Illud ubiq; curandum, ne cui suboleat tibi prorsus exhaustos loculos. Semper ostenta. *Ha.* Quid ostentet qui non habet? *Ne.* Si quid amicus apud te depositi, ostenta pro tuo; sed artem dissimula, cura ut casus videatur. In hunc usum interdum sumito pecuniam commodato, quam mox reddas. Ex loculo nummis æreis distento profer aureos duos ibi sepositos. Cætera ex teipso conjicito. *Ha.* Intelligo. At tandem obruar oportet ære alieno. *Ne.* Scis quantum apud nos liceat equitibus. *Ha.* Nihil non, & quidem impunè. *Ne.* Ergò famulos ale non segnes, aut etiam sanguine propinquos, qui alioqui forent alendi. Occurret negotiator quem obvium spolient. Reperient aliquid in diversoriis, aut in ædibus, aut in navibus incustoditum. Tenes? Meminerint non frustrà datos homini digitos

gitos. *Ha.* Siquidem tutó. *Ne.* Cura ut habeas pulchrè veſtitos, cum inſignibus. Committe literas fictitias ad ſummates. Si quid clam ſuſtulerint, nullus audebit illos inſimulare; etiam ſi quid ſuſpicentur, timebunt equitem dominum: ſin vi prædam extorſerint, bellum vocabitur. His (*a*) progymnaſmatibus ad bellum præluditur. *Ha.* O felix conſilium! *Ne.* Jam illud equeſtre dogma ſemper erit tuendum, Jus ſiſque eſſe equiti plebeium viatorem exonerare pecuniâ. Quid enim indignius, quàm ignobilem negotiatorem abundare nummis, cùm interim eques non habeat quod impendat ſcortis & aleæ? Fac ſemper te adjungas magnatibus, vel ingeras potiùs: nè quid pudeat, perfricanda frons eſt, ſed præſertim hoſpitibus; eóque præſtat in celebri quopiam loco vitam agere, puta in thermis, frequentibus diverſoriis. *Ha.* Iſtuc ipſum erat in animo. *Ne.* Hic ſæpenumero fortuna prædam objicit. *Ha.* Qui? rogo. *Ne.* Puta, hic aut ille reliquit crumenam, aut oblitus reliquit clavim in ſera promptuarii. Cætera tenes. *Ha.* At. *Ne.* Quid metuis? de ſic culto, de tam magnificè loquente, de Equite ab Aurea rupe, quis audebit ſuſpicari? Et ſi quis fortè tam improbus exſtiterit, quis erit tam audax ut re appellet? Interim ſuſpicio derivabitur in aliquem hoſpitem qui pridie diſceſſerit. Turbabuntur famulitia cum pandocheo. Tu tranquillus tuam perſonam agito. Hoc ſi acciderit homini modeſto cordatóque, ſilebit, nè ſimul cum damno lucrifaciat pudorem, qui rem ſuam indiligenter ſervaverit. *Ha.* Non abſurdè dicis. Nam nôſti, opinor, Comitem à Vulture albo. *Ne.* Quidni? *Ha.* Apud hunc diverſatus eſt, ut accepi, Hiſpanus quidam, ſpecie cultúque ſanè quàm liberali. Is abſtulit florenos ſexcentos, nec unquam Comes auſus eſt queri. Tanta erat hominis majeſtas. *Ne.* Habes exemplum. E famulis tuis interdum aliquem emandes, in bellum ſcilicet. Is ſpoliatis templis aut monaſteriis quibuſlibet redibit onuſtus prædâ bello partâ. *Ha.* Hoc quidem eſt tutiſſimum. *Ne.* Eſt & alia ratio conflandæ pecuniæ. *Ha.* Narra, obſecro. *Ne.* In bene nummatos finge cauſas irarum, præſertim in monachos aut ſacerdotes, qui nunc apud omnes ferè ſummâ laborant invidiâ. Alius irriſerit, aut conſpuerit clypeum tuum; alius parùm honorificè de te ſit loquutus; alius ſcripſerit aliquid quod in calumniam detorqueri valeat. His per (*b*) feciales (*c*) ἄσπονδον πόλεμον denuncia. Sparge minas atroces, (*d*) παντολεθείας meras: territi venient ad componendam litem. Ibi fac magno æſtimes tuam dignitatem,

a Eſt præexercitamentum & quaſi rudimentum aliquod. Habent omnes quidem artes peculiaria quædam rudimenta, quibus cognitis facilior nobis aditus ad ipſas artes datur.

b Sacerdotes legati, per quos olim Romani fœdera cum hoſtibus ſanciebant, & res repetebant, bellúmq; nunciabant.

c Id eſt, *irreconciliabile bellum.*

d *Omnium rerum deſtructionem* ſignificat.

tem, hoc est, iniquum petas, ut æquum feras. Si postules tria millia, pudebit minus offerre quàm ducentos aureos. *Ha.* Aliis minitabor leges. *Ne.* Istud propiùs quidem accedit ad sycophantiam; sed tamen juvat & hoc in partem. Sed heus, Harpale, penè excideràt quod dictum imprimis oportuit; puella quæpiam bene dotata in matrimonii nassam illaqueanda est. Habes apud te (*a*) philtrum, juvenis es, candidulus es, lepidus nugator es, rides blandúm. Sparge, te magnis promissis ascitum in aulam Cæsaris. Amant puellæ Satrapis nubere. *Ha.* Novi quibus hoc bene cesserit. Cæterùm quid si fucus tandem erumpat, & insiliant undique creditores? Irridebor personatus eques. Nam id apud istos turpius est quàm si templum sacrilegio spolies. *Ne.* Hic oportet meminisse perfrictæ frontis. Illud inprimis, quòd nullis unquam temporibus magis licuit audaciâ pro sapientia uti quàm hodie. Comminiscendum est aliquid quod excuses. Deinde nunquam deerunt candidi, qui faveant tuæ fabulæ; nonnulli civiliores dissimulabunt intellectum fucum. Postremò, si nihil aliud, profugiendum est aliquò in bellum, in tumultum. Quemadmodum *κλύζει θάλασσα πάντα τὰ ἀνθρώπων κακά. Ità bellum operit omnium scelerum sentinam. Nec enim habetur hodie bonus belli dux, nisi tali tyrocinio præparatus accesserit. Hoc erit extremum asylum, si cuncta fefellerint. Verùm omnis movendus erit tibi lapis, nè huc veniatur. Vide nè te securitas opprimat: oppidula minuta fuge, in quibus nè pedere quidem licet ni populus sciat: in magnis ac frequentibus civitatibus plus est licentiæ, nisi siqua sit (*b*) Massiliæ similis. Dissimulanter explscare quid de te quisque loquatur. Ubi senseris hujusmodi voces increbrescere, Quid agit? cur hîc tot annos moratur? cur non revisit patriam? cur negligit arces suas? unde ducit imagines? unde tantæ profusioni facultates? Hoc genus, inquam, voces ubi cœperint magis ac magis glisce re, tum maturè tibi de migrando cogitandum est: sed sit fuga leonina, non leporina. Adsimula te vocari in aulam Cæsaris ad res magnas, brevi te adfuturum cum exercitu. Non audebunt in absentem hiscere quibus est quod nolint amittere. Sed imprimis tibi censeo cavendum genus istud hominum poeticum, irritabile, nigrúmque. Illinunt chartis, si quid illos habet malè; subitóque per orbem spargitur quicquid illeverint. *Ha.* Dispeream ni mihi vehementer placet tuum consilium. Efficium ut intelligas te nactum docile ingenium, & juvenem minimè ingratum. Equum quem

a Illectamentum amatorium.

* Id est, *Proluit mare omnia hominum mala.*

b Lege Prov. *Massiliensium mores.*

quem primùm te dignum nactus in pascuis fuero, tibi dono mittam. *Ne.* Nunc supereſt ut quod pollicitus es viciſſim præſtes. Quid eſt cur tantopere affectes falſam opinionem nobilitatis? *Ha.* Nullam aliam ob cauſam niſi quòd his omnia licent impunè. An hoc tibi leve videtur momentum? *Ne.* Ut peſſimè cedat, mors una debetur naturæ, etiamſi vixiſſes in Carthuſia. Et leviùs moriuntur in rota quàm qui moriuntur calculo, podagrâ, aut paralyſi. Nam militare eſt credere, nihil hominis ſupereſſe poſt mortem præter cadaver. *Ha.* Sic opinor.

ARGUMENTUM.

Ἀστραγαλισμὸς, ſive Talorum luſus, oſtendit quid & ubi Talus ſit, quemodo talis ludebatur olim; quare clerici talaribus utuntur veſtimentis, verecundiæ nempe & differentiæ gratiâ. Talus ſpecies oſſis plantarii. Varia τῦ ἀστραγάλυ etymologia. Genus luſûs Anglicè Cockall or Takeall. *Canis jactus damnoſus.* Aumes ace, Dog-chance. *Venus jactus felicissimus, Senio ſeu Midas dicitur.*

QUIRINUS, CAROLUS.

Qu. Diſce, inquit Cato, *ſed à doctis.* Cupio itaque, mi Utenhovi, te magiſtro diſcere, quamobrem priſci illi religionis antiſtites edixerint ut clerici talaribus tunicis uterentur, hoc eſt, uſque ad talos demiſſis. *Ca.* Duabus opinor, de cauſis. Primùm, verecundiæ gratiâ, nè quid nudi pateret oculis. Nam olim nec hoc caligarum genus fuit repertum quod nunc ab ilibus uſque ad imos pedes corpus tegit, neque ſubligaribus aut femoralibus vulgò utebantur. Eadem de cauſa turpe eſt fœminis, brevioribus uti veſtimentis, quò magis conſultum ſit ſexûs pudori. Deinde, ut non ſolùm moribus, verùm etiam habitu different à populo, in quo ut quiſque eſt profaniſſimus, ità breviſſimis tunicis uti gaudet. *Qu.* Non diſſimile veri eſt quod narras. Cæterùm ex Ariſtotele Plinióque didici, nulli hominum eſſe talos, ſed tantùm quadrupedibus, non tamen omnibus, ſed biſulcis pleriſque, nec rurſus his niſi in tibiis poſterioribus. Unde igitur veſtis dici talaris poteſt quam geſtat homo, niſi fuerint homines olim quadrupedes, juxta fabulam Ariſtophanis? *Ca.* Imò, ſic redimus Oedipo, & quadrupedes, & tripedes, & bipedes inveniuntur homines; nec rarò nobis è bello redeunt unipedes, interdum (a) apodes. Sed quod ad tali vocabulum attinet, rectiùs mireris ſi legas Horatium, qui fabulis quoq; talos attribuit. Sic enim, opinor, ſcribit in arte Poetica,

Veſtis talaris.

a *Sine pedibus* Aviculæ item ſunt de genere hirundinum apodes dictæ

Securus cadat, an recto ſtet fabula talo.

Qu. Poetis licet ut libet loqui, apud quos Tmolus habet aures, & (*a*) naves loquuntur, & ſaltant quercus. *Ca.* Quin & Ariſtoteles tuus hoc te docere poterat, eſſe talos dimidiatos, quos ille vocat ἡμιασραγάλους, quales tradit eſſe lyncum generi. Addit leonibus ineſſe quiddam vice tali, ſed anfractuoſum, quod ille vocat λαβυεινθώδες, Plinius vertit *tortuoſum*. Denique, ubicunque committuntur oſſa oſſibus ad flexûs commoditatem, cava prominentibus inter ſe reſpondent, utrinque lubricâ cartilagine communitis, ac velut incruſtatis partibus, nè mutuo attritu ſeſe lædant, ut idem docet Ariſtoteles. In his ferè eſt aliquid quod à tali ſimilitudine pariter & uſu non diſcrepat; velut in ima tibia juxta calcaneum, ubi totius pedis flexus eſt, prominet quiddam talo ſimile, quod Græci σφυρὸν appellant. Rurſus in flexura genu, quod, ni fallor, ἰσχίον appellant, quidam vertebram. Simile quiddam videmus in coxendicibus, in humeris, poſtremò in commiſſuris digitorum pedis ac manûs. Quod nè tibi mirum videatur, Græci tradunt ἀσραγάλε vocabulum apud probatos authores tributum etiam oſſibus quibus ſpina connectitur, præſertim in cervice. Citant enim hoc carmen,

(*b*) Ἐκ δέ μοι αὐχὴν ἀσραγάλων ἰάλη.

Quoniam autem Ariſtoteles tradit priores tibias animantibus datas ad celeritatem, & ob id carere talis, poſteriores ad ſtabilitatem, quòd in eam partem vergat pondus corporis, quemadmodum ad robur iis quæ calcibus feriunt: Flaccus dum ſignificare vult fabulam non ejectam, ſed ad finem uſque peractam, dicit illam ſtetiſſe fixo talo; nec aliter tribuit fabulæ talum, quàm nos libro tribuimus calcem, & voluimini umbilicum. *Qu.* Næ tu probè grammaticum agis. *Ca.* At quò magis id credas, Græci literatiores ἀσρόγαλον, dici volunt à σρέφω, & α particula privativa, quòd minimè flectatur, ſed immobilis ſit. Quanquam alii malunt ἀσρόγαλον, interjectâ literâ ρ, dictum pro ἀσάγαλον, quòd lubricâ volubilitate ſtare neſciat. *Qu.* Ad iſtum modum licet plura divinare. Simplicius erat dicere, Neſcio. *Ca.* Non uſque adeò videbitur abſurda divinatio, ſi cogites quantam habeat caliginem vocum primitiva origo; tum in re nullam eſſe contrarietatem: quod apparebit ſi propiùs inſpicias. Volubilis eſt talus, ſed ità volubilis, ut eam partem cui innectitur reddat ad ſtandum firmiorem, deinde os oſſi connectit, nè facilè luxari queat. *Qu.* Tu vel ſophiſtam agere poſſis, quan-

a Argo fuiſſe volalem authores ſunt poetæ qui Argonauticam ſcripſerunt. Orpheus & Amphion ſaxa & arbores citharâ moviſſe dicuntur.

b Id eſt, *effracta mihi cervix eſt extra talos.*

Aſtragali etymologia.

quantum video, si libeat. *Ca.* Sed nihil est, Talesi, quòd nos torqueat etymologia vocis. Nam quod hodie Græci vocant ἀστράγαλον, prisci, quorum est Callimachus, dixerunt ἄστεον, cujus hoc refertur hemistichium, Δίχα δ' ἄστεα πάντα λύλεσθ· unde quemadmodum ἀστραγαλίζειν, ità & ἀστεΐζειν dicebant *talis ludere*. *Qu.* Quale est igitur illud quod propriè talum vocant? *Ca.* Est id quo nunc ludunt puellæ: olim puerorum erat lusus, quemadmodum nuces. De quo est illud Græcorum,--- Ἀμφ' ἀστραγάλοισι χολωθείς, cùm iram levi de causa susceptam indicant. Rursus Horatius in Odis, *Nec regna vini sortiere talis.* Item in Sermonibus, *Te talos, Aule, nuces que*, &c. Postremò, illud dictum Lacedæmonii, ni fallor, *Pueros esse fallendos talis, viros jurejurando.* Hunc talum negant in ullo animante inveniri quod sit μόνυχον, hoc est, ungulâ solidâ, excepto asino Indico unicorno; aut quod sit πολυχηλὲς, hoc est, pede in multos digitos ungulasve fisso, quod genus sunt leo, panthera, canis, simius, homo & avis, aliáque permulta. Quæ verò δίχηλα sunt, hoc est, ungulâ bisulcâ, pleraque talum habent, idque, ut rectè dicebas, in posterioribus cruribus. Uni homini duplici de causa tali non sunt. Primùm, quia bipes; deinde, quia quinis digitis fissos habet pedes. *Qu.* Ista frequenter audivi. Cæterùm pervelim mihi situm ac tali formam describi. Nam istud lusûs genus etiam puellis hodie tæstidium est; sed aleam, chartas, aliósque masculos lusus affectant. *Ca.* Non mirum, cùm affectent & Theologiam. Verùm etiamsi mathematicus sim, aut pictor, aut etiam plastes, non possim tibi meliùs tali formam exhibere quàm ipso talo; nisi mavis ut tibi describam per literas, ut illi solent. *Qu.* Habésne talum? *Ca.* En tibi ovillum è dextro crure. Vides quatuor duntaxat latera, cùm in cubo & alea, seu tessera, sint sex; in ambitu quatuor, in summo & imo duo. *Qu.* Sic est. *Ca.* In talo, quoniam summa pars & ima curvatur, non sunt nisi quatuor latera; quorum unum vides velut in dorsum intumescere. *Qu.* Video. *Ca.* Quod est è regione casûm habere. Istud Aristoteles vocat πρηνὲς, id est, *pronum*, hoc ὕπτιον, id est, *supinum*. Velut in congressu uxoris & mariti, cùm dant operam liberis mulier supina est, vir pronus; & manus, si vola spectet terram, prona est, si inversas, supina. Quanquam oratores & poetæ nonnunquam his verbis abutuntur, quod ad hanc rem nihil attinet. *Qu.* Isthuc quidem eleganter oculis subjecisti. Inter aliqua duo latera quid est discriminis? *Ca.* Alterum me dicé cavatum est, ut ossi cui innectitur congruat; alterum

Id est, *decem vel talos ca pit præmium.*

Id est, *ob talevi.*

los iratus.

propemodum, nihil habet concavi, minúsque armatum eſt cartilagineâ tunicâ, ſed tantum nervo & pelle tegitur? *Qu.* Video. *Ca.* Pronum latus nihil habet nervorum, ſed ſupinæ partis concavo adhæret nervus, quemadmodum dextri lateris ſummo, lævi imo. *Qu.* Pulchre narras; ſed unde dignoſcam dextrum à ſiniſtro? *Ca.* Rectè admones. Nam perperàm docui, niſi dextri cruris talum intelligas. Dicam igitur meliùs, ſimúlque, quod volebas, ſitum indicabo. Talus eſt in ipſa ſuffragine cruris infra coxam. *Qu.* Complures arbitrantur juxta pedem eſſe. *Ca.* Errant. Is qui propriè dicitur talus eſt in ſuffraginibus, quas Græci κνήμας vocant, ſed crurum, ut dixi, poſteriorum. Inter pedem tuum & genu tibia eſt. *Qu.* Sic opinor. *Ca.* Poſt genu κάμπη. *Qu.* Aſſentior. *Ca.* Nam qui flexus eſt homini in brachiis, idem eſt quadrupedibus in cruribus poſterioribus; ſimiam excipio, ſemihominem. Itaque quod genu eſt in cruribus, id cubitus eſt in brachiis. *Qu.* Animadverto. *Ca.* Itaque flexus flexui reſpondet. *Qu.* Illud dicis, crurum poſteriorum & priorum. *Ca.* Tenes. In ea igitur ſuffragine quæ reſpondet ſuffragini quæ eſt poſt genu, ſtat talus erectus cùm ſtat quadrupes, cujus ſumma & ima pars leniter incurvatur, quanquam non prorſus eodem modo. Nam ſuperior replicatur in cornua quædam, quas Ariſtoteles appellat κεραίας. Theodorus vertit *antennas*, juxta quas ſe ſubmittit pronum latus. Ima tale nihil habet. *Qu.* Planè video. *Ca.* Illud ergò latus quod ſpectat tibias priores Ariſtoteles vocat *ſupinum*; quod illi adverſum eſt, *pronum*. Rurſum ſunt duo latera, quorum alterum intus ſpectat tibiam poſteriorem, puta lævam aut dextram, alterum ſpectat foras. Quod introrſum ſpectat, Ariſtoteles appellat κοῖλον, quod foras, ἰσχίον. *Qu.* Prorſus oculis rem video. Jam ſupereſt ut nobis indices quæ fuerit olim talis ludendi ratio. Nam qui luſus noſtrâ memoriâ dicitur in uſu fuiſſe, nihil convenit cum iis quæ comperimus apud priſcos authores de hoc ludendi genere. *Ca.* Ac ſanè fieri poteſt, ut quemadmodum hodiè a chartis ac teſſeris ad varias ludendi formas abutimur, ita ſit fuerit eadem apud veteres talis luſitandi ratio. *Qu.* Probabile eſt quod dicis. *Ca.* Theodorus Gaza, ſive, ut alii malunt appellare, Theſſalonicenſis, vertens Ariſtotelis librum de Hiſtoria animalium ſecundum formas abutimur, ita ſit fuerit eadem apud veteres talis luſitandi ratio. *Qu.* Probabile eſt quod dicis. *Ca.* Theodorus Gaza, ſive, ut alii malunt appellare, Theſſalonicenſis, vertens Ariſtotelis librum de Hiſtoria animalium ſecundum formas cundum, ait tali latus quod foras tranſverſum ſpectat *Canem* vocari, quod introrſum ad alterum crus *Venerem*. Cæterùm hoc quidem de ſuo addidit. Nam Ariſtoteles hæc tantùm ponit, (a) τὸ μὲν πρανὲς ἔξω, τὸ δὲ κοῖλον ἔσω· τὸ

a Hoc eſt, *Atque illud quidem quod pronum eſt foras, quod verò ſupinum intus: & ea quidem inter ſe adverſa ſunt: ſed ea quæ foras, ſuprà vocata antenna.*

τὰ μὲν κῶλα ἐντὸς ἐστραμμένα πρὸς ἄλληλα, τὰ δὲ ἰσχία καλύπτα ἔξω, καὶ τὰς κεφαλὰς ἄνω. Cæterùm quando constat ab aliis Veneris jactum appellari, quoties ex quatuor talis nullus est qui summam faciem habet cum alio congruentem, demiror quid sequutus Theodorus unum latus appellet Venerem. Erasmus noster, quem communem habemus amicum, hujusmodi observationum non admodum incuriosus, in proverbiis aliquot ex authoritate veterum indicat quædam de ludo talorum: velut in proverbio, *Non Chium, sed Cous*, refert Coum & Senionem eundem esse quem Græci ἑξέτην dicunt. Idem tradit in proverbio *Chius ad Coum*, (addens Chium eundem esse cum Cane,) Coi jactum fuisse felicem, Canis infelicem, teste Persio,

—— Quid dexter senio ferret
Scire erat in votis, Damnosa canicula quantum
Raderet ——————

Itidem Propertius,

Semper damnosi subsiluere canes.

Et Ovidius libro de Tristibus 2. *damnosos canes* appellat, Addit ex Martiale, Senionem videri per se felicem, cæterùm infelicem fieri si accedat Canis: Sic enim loquitur,

Senio nec nostrum cum Cane quassat ebur.

Jam Veneris jactum esse ut rarum, ita felicissimum, indicat Martialis in Apophoretis;

Cùm steterit vultu nullus tibi talus eodem,
Munera me dices magna dedisse tibi.

Tot autem talis ludebatur quot quisq; habet latera. Nam tesseris non plùs tribus ludi solet. Sed propiùs ad ludendi rationem facit quod scribit Suetonius in Octavio Augusto, recitans ex illius quadam ad Tiberium Epistola hæc, *Inter cœnam lusimus* (*a*) γεροντικῶς & herì & hodie. *Talis enim jactatis, ut quisq; canem aut senionem miserat, in singulos talos singulos denarios in medium conferebat, quos tollebat universos qui Venerem jecerat. Qu.* Docuisti felicissimum esse jactum cùm omnes tali quatuor ostenderint diversum latus, quemadmodum in tesserarum ludo fortunatissimus est qui dicitur Midas; at nondum declarâsti hunc jactum dici Venerem. *Ca.* Illud expediet tibi Lucianus, ità loquens in Cupidinibus. (*b*) Καὶ βαλὼν μὲν ἔτι σκοπεῖ μάλιστα ἢ ἑπτὰς ἢ θεὰν αὐτὴν εὐβολήσειε, μεδενὸς ἀσφαλῶς πεσόντος ἴσως χαίρει, περιτρέπει, & ὑπερθυμίας τυγχάνειν νομίζων. Loquitur autem illic de Venere. *Qu.* Si falsus est Theodorus, duo tantùm latera suis vocabulis designantur. *Ca.* Fortassis alicujus authoritatem ille

a Id est, *Seniliter.*

b Id est, *Et jactans quidem ad scopum, maximè verò si quando ipsam deam feliciter jecisset, nullo scilicet talorum æquali figura cadente, adorabat, arbitratus se desiderio suo fruiturum.*

ille ſequutus eſt quæ nos fuit: quod apud authores compertum eſt, adferimus in medium. Nam ſunt qui meminerunt de numero Teſtichorio in talis, quem putant ogdoadem eſſe. Item de Euripidio, qui continebat quadraginta. *Qu.* Reſtat ut luſûs leges præſcribas. *Ca.* Non arbitror pueros iiſdem uſos legibus quibus ſe uſum fuiſſe ſcribit Octavius. Nec probabile eſt hoc ludendi genus quod commemorat fuiſſe publicum: Id ſi fuiſſet, ſatis erat dixiſſe, *inter cænam luſimus talis*. Sed mihi ſubindicare videtur novam ludendi conditionem inter illos repertam, velut aptam ſenibus, miniméque torquentem animos ſolicitâ cogitatione, quemadmodum faciunt hodie complures luſus, ut levius ſit intendere ſtudiis. *Qu.* Profer, obſecro te, reliquos talos, ut experiamur. *Ca.* Sed deeſt nobis turricula volvendis talis, deinde tabula. *Qu.* Suffecerit hæc menſa ad qualecunque ſpecimen exhibendum. Pro turricula ſuffecerit cyathus aut pileum. *Ca.* Imò complexus cavarum manuum. Jactus ſæpius oſtendit ſupinam partem quàm pronam, & pronam ſæpius quàm ſenionem aut canem. *Qu.* Videtur. *Ca.* Si inter quatuor talos exſtiterit unus canis, expones nummum; ſi duo, duos; ſi tres, tres; ſi quatuor, quatuor. Item quoties jeceris ſenionem, toties recipies unum è nummis. *Qu.* Quid ſi ſenionem cum cane? *Ca.* Si vis, uterque nummum addet, neuter tollet: cui primùm obtigerit Venus, is auferet acervum. *Qu.* Quid ſi talus oſtendat partem ſupinam aut pronam? *Ca.* Is jactus erit irritus, & aut tu jactum repetes, aut jaciendi jus ad me devolvetur. *Qu.* Placet devolutio. *Ca.* Nunc appone ſortem. *Qu.* Experiamur abſque periculo. *Ca.* Vis tu tantam artem diſcere gratis? *Qu.* Verùm impar certamen eſt inter artificem & rudem. *Ca.* Atqui ſpes lucri, & damni metus, reddet te attentiorem. *Qu.* Quanti certabimus? *Ca.* Si vis citò diteſcere, centum ducatis. *Qu.* Utinam ſint quos deponam. Tutius eſt paulatim diteſcere. En tibi ſolidum aſſem. *Ca.* Age, addemus puſillum puſillo, quemadmodum monet Heſiodus; ſic quoque fiet ingens acervus. Convolve ac mitte. Felix auſpicium; canem habes: appone nummum, & poſthæc agnoſce damnoſum latus. Da talos. *Qu.* Felicius auſpicium; tres habet canes: appone. *Ca.* Inſidiatur tibi fortuna. Mitte, ſed circumvolutos, ô bone. Labor irritus: pronum habes & ſupinum. Succedo; trade talos. *Qu.* O factum bene! rurſum tres video canes. *Ca.* (a) Μὴ πρὸ τῆς νίκης ἐγκώμιον. Illectat, inquam, te fortuna. Sed heus tu, ad hunc quidem modum edoctus ſum. At meâ ſententiâ ſecùs luſit Octavius.

Quam etiam pyrgum vocavit Hor. *Mitteret in pyrgum talos.*

(a) Id eſt, *Ne ante victoriam encomium* Vide proy.

Qu. Quo-

Qu. Quomodo? *Ca.* Qui canem jecerat apponebat denarium, ut diximus; qui ſenionem, nihil quidem auferebat, ſed alter ponebat. *Qu.* Quid ſi plures ſeniones exiſſent? *Ca.* Totidem nummos alter addebat. Bene cumulatum acervum ſemel tollebat Venus. Et illud addas licebit. Cui nec ſenio obtigerit, nec canis, nihil aliud quam mittendi vicem perdet. *Qu.* Non recuſo. *Ca.* Mihi videtur & hoc elegantius, ſi tertio quiſque jactu defungatur qui talos tenet, & mox alteri tradat vices. *Qu.* Placet: ſed quota Venus finiet ludum? *Ca.* Tertia, ſi videtur. Deinceps liberum erit de integro paciſci. Siquidem tum rarò, tum paucis favet Venus. Nunc aggrediamur bonis avibus. *Qu.* Fiat; ſed præſtat occludere fores, nè noſtræ culinæ regina videat nos puerorum more ineptientes. *Ca.* Imò ſeniliter potiús. Adeóne loquacem habes famulam? *Qu.* Tam futilem, ut ſi deſint homines quibus narret quicquid domi geritur, longo ſermone gallinis narret ac felibus. *Ca.* Heus puer, claude oſtium & obde peſſulum, nequis ſubitus interveniat ſpectator, quò liceat ad ſatietatem uſque ludere.

ARGUMENTUM.

Senatulus, ſive Γυναικονόμιον, vitia quædam mulierum civiliter traducit; volunt enim Rempublicam conſtituere, & Senatulos congregare, ut viri; peſſe ſe aiunt rerum habenas moderari melius quàm maximi jam principes. Mulier qua virum dehonestat ſuum, ſeipſam dedecorat. Mulieris conditio tutior quam viri. Agitur de cultu, de veſtibus, &c. Ut nobiles ab ignobilibus differant.

CORNELIA, MARGARETA, PEROTTA, JULIA, CATHARINA.

Co. QUod felix fauſtúmq; ſit huic ordini, totíq; reipublicæ fœmineæ, & frequentes hodie conveniſtis & alacres; unde ſpem optimam concipio, futurum ut Deus propitius cuique ea ſuggerat in animum quæ ad communem omnium & dignitatem & utilitatem pertinent. Scitis, opinor omnes, quantum hinc commodis noſtris deceſſerit, quòd, cùm viri quotidianis conventibus ſuum agant negotium, nos colo telæque aſſidentes cauſam noſtram deſerimus: Itaque res huc devenit, ut nec inter nos ſit ulla reipublicæ diſciplina, & viri nos penè pro delectamentis habeant, vixque hominis vocabulo dignentur. Quòd ſi quà cœpimus pergamus, divinate vos ipſæ quò tandem res ſit evaſura: vereor enim verba ſiniſtri ominis eloqui. Ut dignitatem noſtram negligamus, certè incolumitas debet eſſe curæ. At ſapientiſſimus ille rex ſcriptum reliquit, *Ibi demum eſſe ſalutem, ubi* Prov. 11.

multa

multâ consilia. Habent Episcopi suas synodos, habent monachorum greges sua conciliabula, habent milites suas stationes, habent fures sua conventicula, denique habet & formicarum gens suos congressus. Solæ omnium animantium mulieres nunquam coimus. *Ma.* Sæpius quàm decet. *Co.* Nondum interloquendi tempus est. Sinite me perorare; dabitur singulis dicendi locus. Neque novum est quod facimus, vetus exemplum revocamus. Siquidem ante annos mille trecentos, nisi fallor, Heliogabalus Cæsar laudatissimus — *Pe.* Qui laudatissimus, quem unco tractum in cloacam projectum esse constat? *Co.* Rursus interpellor. Si quem hâc ratione probamus aut improbamus, malum dicemus Christum, quòd in crucem suffixus sit; Pium Domitium, quòd domi sit mortuus. Atqui nihil objicitur Heliogabalo atrocius, quàm quòd sacrum ignem, qui à Vestalibus servabatur, in terram abjecerit; quódque domi in * lario Mosen habuerit & Christum, quem illi contumeliæ causâ Chrestum vocabant. Is igitur Heliogabalus instituit, ut quemadmodum Imperator cum suis habebat senatum, in quo de rebus communibus consultaret; ità haberet & mater illius Augusta senatum suum, in quo de fœmineæ gentis negotiis tractaretur, quem viri vel jocandi vel discernendi gratiâ Senatulum vocabant. Hoc exemplum tot jam seculis intermissum res ipsa jamdudum monet nos instaurare. Nec ullum moveat quòd Paulus Apostolus vetat mulierem loqui in cœtu, quam ille vocat Ecclesiam. De cœtu virorum loquitur, hic cœtus est muliebris. Alioqui si semper tacendum erat fœminis, in quem usum natura dedit nobis & linguas non minùs expeditas quàm sunt virorum, & vocem non minùs sonoram? Quanquam illi sonant raucius, ac propiùs referunt asinos, quàm nos. Verùm illud oportet nobis omnibus esse curæ, ut eâ gravitate tractemus hoc negotium, nè rursus viri Senatulum appellent; aut fortasse probrosius aliquod nomen excogitent, ut solent in nos libenter esse dicaces. Quanquam si liceat illorum comitia veris æstimare, plus quam muliebria videri possint. Videmus monarchas tot jam annis nihil aliud quàm belligerare: inter theologos, sacerdotes, episcopos & populum nihil convenire: quot homines, tot sententiæ; & in his ipsis plus quàm muliebris est inconstantia. Nec civitati cum civitate, nec vicino cum vicino concordia est. Si nobis essent traditæ rerum habenæ, aliquantò, ni fallor, tolerabiliùs haberent res humanæ. Non est fortasse fœmineæ pudo-

* Sacrarium domesticum in quo Lares & dii peculiares adorabantur.

Quod autem hi: Heliogabalo attribuitur, Lampridius Alexandro Severo adscribit.

pudoris tantis proceribus tribuere ſtultitiam: at fas eſt, opinor, recitare quod ſcripſit Solomon Proverbiorum capite decimotertio, *Inter ſuperbos ſemper jurgia ſunt; qui autem agunt omnia cum conſilio, reguntur ſapientiâ.* Sed nè vos longiore morer procœmio, utì ſingula gerantur ordine, decenter & ſine tumultu, primo loco tractandum erit quæ debeant intereſſe conſilio, quæ ſubmovendæ ſint. Nam immodica turba tumultus eſt **veriùs quàm** conſilium: & paucorum conſeſſus habet **quiddam** tyrannicum. Huc ergò cenſeo nullam recipiendam virginem, eò quòd incidant permulta quæ non decet illas audire. *Ju.* At quo ſigno dignoſcas virgines? An pro virginibus habebuntur quæcunque coronam geſtant? *Co.* Non: at nuptas tantùm recipiendas cenſeo. *Ju.* Et inter nuptas virgines ſunt, quæ maritos habent eunuchos. *Co.* Sed tribuatur hoc honoris conjugio, ut nuptæ pro mulieribus habeantur. *Ju.* Alioqui ſi non excludimus niſi virgines, erit immenſa turba, nec multum decreſcet numero. *Co.* Excludentur & plùs quàm ter nuptæ. *Ju.* Quamobrem? *Co.* Quoniam illis velut emeritis debetur miſſio. Idem cenſeo de ſeptuageſimum annum egreſſis. Statuendum nè qua nominatim de viro ſuo loquatur petulantiùs; in genere fas ſit, ſed eâ moderatione, nè quid nimis. *Ca.* Qui minùs hic liberè de viris liceat dicere, cùm ipſi de nobis nuſquam non loquantur? Meus Titius, ſi quando ſtudet eſſe conviva feſtivior, narrat quid mecum noctu egerit, quid dixerim; neque rarò multa ſolet affingere. *Co.* Si velimus fateri verum, noſtra dignitas pendet à viris: eos ſi traducimus, quid aliud quàm nos ipſas dehoneſtamus? Quanquam autem habemus non paucas juſtæ querimoniæ cauſas, tamen, expensâ rerum omnium ſummâ, noſtra potior eſt quàm illorum conditio. Illi, dum quærunt rem, per omnes terras ac maria volitant, non ſine capitis diſcrimine: illi, ſi bellum incidat, excitantur buccinâ, ferrei ſtant in acie, dum nos domi ſedemus tutæ. Si quid committunt adverſus leges, graviùs in illos animadvertitur, noſtro ſexui parcitur. Denique, magna ex parte in nobis ſitum eſt, ut commodos habeamus maritos. Reſtat ut de conſeſſûs ordine ſtatuatur, ne nobis eveniat quod frequenter uſu venit regum, principum ac pontificum oratoribus, qui in conciliis totos tres menſes litigant, antequam poſſint conſidere. Itaque cenſeo primum eſſe debere nobilium ordinem, & in his præcedent quæ quatuor habent nobilitatis partes; proximæ

Mulier in meliori ſtatu quàm eſt vir.

proximæ quæ tres, deinde quæ duas, poſtremæ quæ unam, poſtremò quæ dimidiatam. Et in ſingulis ordinibus locus ex antiquitate deſignabitur, Nothæ in ſuo quoque ordine extremum tenebunt locum. Alter confeſſus erit plebeiarum. In hoc primas tenebunt quæ copioſiorem ſobolem enixæ ſunt. Inter pares litem dirimet ætas. Tertius erit earum quæ nondum pepererunt. *Ca.* Quò mittis viduas? *Co.* Commodè mones. Iſtis locus dabitur in medio matrum, ſi modò liberos habent habuerintve. Steriles extremum obtinebunt locum. *Ju.* Quem locum deſignas ſacerdotum ac monachorum uxoribus? *Co.* De his proximo conſeſſu deliberabimus. *Ju.* Quid de his quæ corpore faciunt quæſtum? *Co.* Non patiemur hunc ſenatum admixtu talium inquinari. *Ju.* Quid de concubinis? *Co.* Iſtarum non ſimplex eſt genus de quibus per otium tractabitur. Adjiciendum eſt, quomodo fieri debeat ſenatuſconſultum, punctiſne, an calculis, an ſuffragiis vocalibus, an porrectis digitis, an diſceſſione. *Ca.* In calculis dolus eſt, quemadmodum & in punctis: ſi pedibus eatur in ſententiam, quoniam veſtes longas gerimus, nimium movebimus pulveris: optimum igitur, uti voce pronunciet unaquæque quod ſentit. *Co.* At difficile eſt numerare voces. Deinde cavendum nè fiat pro concilio convitium. *Ca.* Nihil fiet abſque notariis, nè quid poſſit excidere. *Co.* Ità quidem conſultum eſt numero. Sed quibus modis excludes * convitium? *Ca.* Nè qua loquatur niſi rogata, & ſuo ordine. Quæ ſecùs fecerit, è ſenatu movebitur. Tum ſi quæ quid effutierit eorum quæ hìc aguntur, ſilentio plectetur triduano. *Co.* Hactenus de ratione tractandi. Nunc accipite quibus de rebus conſultandum ſit. Primam oportet eſſe curam dignitatis: ea potiſſimùm ſita eſt in cultu; cujus rei tantus eſt neglectus, ut hodie vix agnoſcas diſcrimen inter nobilem & plebeiam, inter nuptam & virginem aut viduam, inter matronam & meretricem. Adeò ſublatus eſt pudor, ut quidvis uſurpent quælibet. Videre eſt plùs quàm plebeias, ac loci plane ſordidi, veſtiri holoſericis, undulatis, florulentis, virgatis, byſſinis, aureis, argenteis, pellibus zebellinis, Madauricis, cùm interim maritus domi conſuat calceos. Digitos habent ſmaragdis & adamantibus onuſtos; nam uniones nunc vulgò faſtidiuntur: nè quid querat de ſuccinis, & coraliis, & crepidis inauratis. Satis erat tenuibus, in honorem ſexûs cingulis uti ſericis, ac fimbrias veſtium ſerico limbo decorare: nunc geminum eſt malum; & res familiaris extenuatur, & ordo, qui dignitatis eſt cuſtos, con-

* Convitium Juriſconſulti dictum putant quaſi convocium.

confunditur. Si (*a*) pilentis & lecticis eboratis ac byſſo teſtis vehuntur plebeiæ, quid reliquum eſt nobilibus ac potentibus? Et ſi vix Equiti nupta caudam trahit ulnarum quindecim, quid faciet Ducis aut Comitis uxor? Atque hæc res hòc eſt intolerabilior, quòd mirâ temeritate ſubindè mutamus cultum. Pridem è porrectis à vertice cornibus pendebant linteamina. Hoc ornatu fœminæ principes diſcernebantur à plebeiis. Illæ nè quid conveniret, ſumpſerunt pilea, foris oſtentantia pelles albas nigris maculis variegatas. Statim vulgus arripuit. Rurſus mutato cultu ſumpſerunt (*b*) flammea è nigra byſſo. Id fœminarum vulgus non ſolùm auſum eſt imitari, verùm etiam addiderunt fimbrias aureas, denique & gemmas. Olim nobilium erat, à fonte atque à temporibus revulſis pilis in verticem capillos cogere. Non diu licuit, mox quælibet æmulatæ ſunt. Tandem demiſerunt crines in frontem: protinus & hoc imitatæ ſunt plebeiæ. Solæ nobiles olim habebant laterones & anteambulones, & ex his unum delicatum qui ſurrecturæ manus porrigeret, qui lævam incedentis brachio dextro fulciret: nec hoc honoris concedebatur niſi bene nato. Nunc ut paſſim id faciunt matronæ, ità quoſlibet ad hoc officii recipiunt, quemadmodum ad geſtandam à tergo caudam. Item olim ſolæ nobiles ſalutabant oſculo, nec quemvis ad oſculum recipiebant, imò nè dextram quidem porrigebant quibuſlibet. Nunc qui corium olent irruunt ad oſculum fœminæ quæ ſcutum habet plenæ nobilitatis. Nè in conjugiis quidem habetur ulla dignitatis ratio. Patriciæ nubunt plebeiis, plebeiæ patriciis; ità naſcuntur nobis hybridæ. Nec ullà tam obſcuro loco nata eſt, quæ metuit adhibere (*c*) fucos omnes nobilium; cùm plebeis ſufficere deberet aut flos recentis cervifiæ, aut ſuccus recens ab arbore detracti corticis, aut ſi quid aliud parvo parabile: purpuriſſam, ceruſſam, ſtibium, reliquóſque colores elegantiores oportebat claris fœminis relinquere. Jam in convivis, in publico inceſſu, quàm nullus ordo? Sæpe fit ut negotiatoris uxor dedignetur utroque parente nobili cedere. Res igitur ipſa jamdudum hortatur, ut hiſce de rebus aliquid certi ſtatuamus. Atqui hæc inter nos facilè poterunt tranſigi quoniam non niſi ad fœmineum pertinent genus. Eſt autem & quod cum viris aganius, qui nos ſubmovent ab omni dignitate, ac tantùm non pro lotricibus & cocis habent, ipſi res omnes pro ſuo gerunt arbitratu. Concedemus igitur illis magiſtratus publicos, ac bellicæ rei curam. Quis hoc ferat, quòd

a Vehiculi genus apud Livium, quo matronæ per urbem vehebantur.

b Ornamenta capitis quæ, ut Varroni placet, linteæ fuere, & cujuſlibet fœminæ.

c Color aſcititius, quo fœminæ faciem magis ſanè dehoneſtant quàm honeſtant.

quòd in clypeo ſemper uxoris inſignia lævum habent latus, etiamſi tribus partibus ſuperet viri nobilitatem? Deinde par eſt, ut in elocandis liberis etiam mater habeat jus ſuffragii. Et fortaſſis hoc quoque evincemus, ut viciſſim geramus officia publica; duntaxat quæ intra mœnia & ſine armis geri poſſunt. Hæc eſt ſumma rerum de quibus mihi videtur operæ pretium conſultare. Super his apud ſe quæque deliberet, ut de ſingulis fiant ſenatuſconſulta; & ſi cui veſtrûm aliud quippiam in mentem venerit, cras in medium conferat. Conveniemus enim diebus ſingulis, donec ſynodum abſolverimus. Adhibeantur notariæ quatuor, quæ * notis excipiant quicquid dicatur. Præterea quæſtoriæ duæ, quæ loquendi poteſtatem vel faciant vel adimant. Sit hic confeſſus divinationis loco.

* Olim expeditâ ſcribendi ratione in judiciis res vel ſingulis literarum notis excipiebantur, quarum etiamnum aliquot exſtant in libello qui Valerii Probi titulo cercumfertur.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc eſt doctiſſima deſidiæ caſtigatio, & ad honeſta ſtudia incitamentum. Naſicæ jocus, cui ancilla juſſu Ennii heri ſui dixit intum non eſſe domi. Philypnus domi poſt octavam altùm dormiebat, nocturnis conviviis, luſibus & jocis ad mediam uſque noctem vigilans. Suadet Nephalius, ut temporius relinquat cubile. Aurea dicta pro aurora. Sol ideo non lucet, ut homines dormiant. Curanda potius anima quàm corpus. Vita hominis vigilia eſt. In nobis eſt ut longiorem vitam traducamus. A prandio non eſt tutum ſtudere. A conſuetudine prava diſſuſcendum.

(a) NEPHALIUS, (b) PHILYPNUS.

a *Sobrius & vigilans.*

b Philypnus, *Ne. ſomniculoſus, ſomnicupidus.*

HOdie te conventum volebam, Philypne, ſed negabaris eſſe domi. *Ph.* Non omnino mentiti ſunt: tibi quidem non eram, ſed mihi tum eram maximé. *Ne.* Quid iſthuc ænigmatis eſt? *Ph.* Nôſti illud vetus proverbium, *Non omnibus dormio.* Nec te fugit ille Naſicæ jocus cui cùm Ennium familiarem inviſere volenti, ancilla juſſu heri negâſſet eſſe domi, ſenſit Naſica, & diſceſſit. Cæterum ubi viciſſim Ennius, Naſicæ domum ingreſſus, rogaret puerum num eſſet intus, Naſica de conclavi clamavit, Non, inquiens, ſum domi; cúmque Ennius agnitâ voce dixiſſet, Impudens, non te loquentem agnoſco? Imò tu, inquit Naſica, impudentior, qui mihi ipſi fidem non habeas, cum ego crediderim ancillæ tuæ. *Ne.* Eras fortaſſis occupatior. *Ph.* Imò ſuaviter otioſus. *Ne.* Rurſum ænigmate torques. *Ph.* Dicam igitur explanatè, nec aliud dicam ſicum quàm ſicum. *Ne.* Dic. *Ph.* Altùm dormiebam. *Ne.* Quid ais? Atqui jam præterierat

terierat octava, cùm Sol hoc menſe ſurgat ante quartam. *Ph.* Per me quidem Soli liberum eſt vel mediâ nocte ſurgere, modò mihi liceat ad ſatietatem uſque dormire. *Ne.* Verùm iſthuc utrùm caſu accidit, an conſuetudo eſt? *Ph.* Conſuetudo prorſus. *Ne.* Atqui rei non bonæ conſuetudo peſſima eſt. *Ph.* Imò nullus ſomnus eſt ſuavior quàm poſt exortum Solem. *Ne.* Quâ tandem horâ ſoles lectum relinquere? *Ph.* Inter quartam & nonam. *Ne.* Satis amplum ſpatium: vix tot horis comuntur reginæ. Sed unde veniſti in iſtam conſuetudinem? *Ph.* Quia ſolemus convivia, luſus & jocos in multam proferre noctem, id diſpendii matutino ſomno penſamus. *Ne.* Vix unquam vidi hominem te perditiùs prodigum. *Ph.* Mihi parſimonia videtur magis quam profuſio: interim nec candelas abſumo, nec veſtes detero. *Ne.* Præpoſtera ſanè parſimonia, ſervare vitrum ut perdas gemmas. Aliter ſapuit ille Philoſophus, qui rogatus quid eſſet pretioſiſſimum, reſpondit, Tempus. Porrò, cùm conſtet diluculum eſſe totius diei partem optimam, tu quod in re pretioſiſſima pretioſiſſimum eſt gaudes perdere. *Ph.* An hoc perit quod datur corpuſculo? *Ne.* Imò detrahitur corpuſculo, quod tum ſuaviſſimè afficitur maximéque vegetatur cùm tempeſtivo moderatéque ſomno reficitur, & matutinâ vigiliâ corroboratur. *Ph.* Sed dulce eſt dormire. *Ne.* Quid eſſe poteſt dulce nihil ſentienti? *Ph.* Hoc ipſum dulce eſt, nihil ſentire moleſtiæ. *Ne.* Atqui iſto nomine feliciores ſunt qui dormiunt in ſepulchris. Nam dormienti nonnunquam inſomnia moleſta ſunt. *Ph.* Aiunt eo ſomno maximè ſaginari corpus. *Ne.* (*a*) Iſta glirium ſagina eſt, non hominum. Rectè ſaginantur animalia quæ parantur epulis: homini quorſum attinet accerſere obeſitatem, niſi ut graviore ſarcinâ onuſtus incedat? Dic mihi, ſi famulum haberes, utrùm obeſum malles, an vegetum & ad omnia munia habilem? *Ph.* Atqui non ſum famulus. *Ne.* Mihi ſat eſt quòd miniſtrum officijs aptum malles quàm bene ſaginatum. *Ph.* Planè mallem. *Ne.* At Plato dixit *Animum hominis hominem* eſſe; Corpus nihil aliud eſſe quàm domicilium aut inſtrumentum. Tu certè fateberis, opinor, animum eſſe principalem hominis portionem, corpus animi miniſtrum. *Ph.* Eſto, ſi vis. *Ne* Cùm tibi nolles miniſtrum abdomine tardum, ſed agilem malles & alacrem, cur animo paras miniſtrum ignavum & obeſum? *Ph.* Vincor veris. *Ne.* Jam aliud diſpendium accipe: ut animus longè præſtat corpori, ità fateris opes animi longè præcellere bona corporis. *Ph.* Probabile dicis. *Ne.* Sed inter animi

a Varro rationem tradit ſaginandi glires, in Re ruſtica.

bona primas tenet ſapientia. *Ph.* Fateor. *Ne.* Ad hanc parandam nulla dici pars utilior quàm diluculum, cùm Sol novus exoriens vigorem & alacritatem adfert rebus omnibus, diſcutitq; nebulas è ventriculo exhalari conſuetas, quæ mentis domicilium ſolent obnubilare. *Ph.* Non repugno. *Ne.* Nunc mihi ſupputa quantum eruditionis tibi parare poſſis quatuor illis horis quas ſomno intempeſtivo perdis. *Ph.* Profectò multum. *Ne.* Expertus ſum, in ſtudiis plus effici unâ horâ matutinâ quàm tribus pomeridianis, idque nullo corporis detrimento. *Ph.* Audivi. *Ne.* Deinde illud reputa, ſi ſingulorum dierum jacturam in ſummam conferas, quantus ſit futurus cumulus. *Ph.* Ingens profectò. *Ne.* Qui gemmas & aurum temerè profundit, prodigus habetur, & tutorem accipit: hæc bona tanto pretioſiora qui perdit, nonne multò turpiùs prodigus eſt? *Ph.* Sic apparet, ſi rem rectâ ratione perpendamus. *Ne.* (*a*) Jam illud expende quod ſcripſit Plato, *nihil eſſe pulchrius, nihil amabilius ſapientiâ; quæ ſi corporeis oculis cerni poſſet, incredibiles ſui amores excitaret.* *Ph.* Atqui illa cerni non poteſt. *Ne.* Fateor, corporeis oculis. Verùm cernitur oculis animi, quæ pars eſt hominis potior. Et ubi amor eſt incredibilis, ibi ſumma voluptas adſit oportet, quoties animus cum tali amica congreditur. *Ph.* Veriſimile narras. *Ne.* I nunc (*b*) & ſomnum, mortis imaginem, cum hac voluptate commuta, ſi videtur. *Ph.* Verùm interim pereunt nocturni luſus. *Ne.* Bene pereunt, quæ pejora melioribus, inhoneſta præclaris, viliſſima pretioſiſſimis permutantur. Bene perdit plumbum, qui illud vertit in aurum. Noctem natura ſomno tribuit; Sol exoriens cùm omne animantium genus, tum præcipuè hominem, ad vitæ munia revocat. *Qui dormiunt*, inquit Paulus, *nocte dormiunt; & qui ebrii ſunt, nocte ebrii ſunt.* Proinde quid turpius, quàm cùm omnia animantia cum Sole expergiſcantur, quædam etiam illum nondum apparentem, ſed adventantem, cantu ſalutent, cùm elephantus Solem orientem adoret, hominem diù poſt Solis exortum ſtertere? Quoties aureus ille ſplendor illuſtrat cubiculum tuum, nonne videtur exprobare dormienti. " Stulte, quid optimam vitæ " tuæ partem gaudes perdere? Non in hoc luceo, ut abdi" dormiatis, ſed ut rebus honeſtiſſimis invigiletis. Nemo lu" cernam accendit ut dormiat, ſed ut aliquid operis agat " & ad hanc lucernam omnium pulcherrimam nihil aliud " quàm ſtertis? *Ph.* Bellè declamas. *Ne.* Non bellè, ſed veré Age, non dubito quin frequenter audiveris illud Heſiodi, *Stra*

(*a*) Imitatus eſt locum Cic. ex Plat. lib. 1. Offic.

(*b*) Alludit ad carmen Ovid. *Stulte, quid eſt ſomnus, gelidæ niſi mortis imago?*

in fundo parsimonia. Ph. Frequentissimé. Nam in dolii medio vinum est optimum. *Ne.* Atqui in vita prima pars, nimirum adolescentia, est optima. *Ph.* Profectò sic est. *Ne.* At diluculum hoc est diei, quod adolescentia vitæ. An non igitur stultè faciunt qui adolescentiam nugis, maturinas horas somno perdunt? *Ph.* Sic apparet. *Ne.* An est ulla possessio quæ cum hominis vita sit conferenda? *Ph.* Nè universa quidem (*a*) Persarum gaza. *Ne.* Annon vehementer odisses hominem, qui tibi vitam posset ac vellet malis artibus ad annos aliquot decurtare? *Ph.* Illi mallem ipse vitam eripere. *Ne.* Verùm pejores ac nocentiores arbitror, qui sibi volentes reddunt vitam breviorem. *Ph.* Fateor, si qui tales reperiantur. *Ne.* Reperiantur? imò id faciunt omnes tui similes. *Ph.* Bona verba. *Ne.* Optima. Sic tuo animo reputa; nonne videtur rectissimè dixisse Plinius, *Vitam esse vigiliam, & hoc pluribus horis hominem vivere, quò majorem temporis partem impenderit studiis?* Somnus enim mors quædam est. (*b*) Unde ab inferis venire fingitur, & ab * Homero *mortis germanus* dictus est. Itaque quos somnus occupat, nec inter vivos nec inter mortuos censentur; sed tamen potiùs inter mortuos. *Ph.* Ita videtur omnino. *Ne.* Nunc mihi rationem subducito, quantam vitæ portionem sibi resecant qui singulis diebus tres aut quatuor horas perdunt somno. *Ph.* Video summam immensam. *Ne.* Nonne pro Deo haberes Alchymistam qui posset decem annos vitæ summæ adjicere, & provectiorem ætatem ad adolescentiæ vigorem revocare? *Ph.* Quidni habeam? *Ne.* Sed hoc tam divinum beneficium ipse tibi præstare potes. *Ph.* Qui sic? *Ne.* Quia manè diei est adolescentia, usque ad meridiem fervet juventus, mox virilis ætas, cui succedit pro senecta vesper, vesperam excipit occasus, velut diei mors. *Magnum* autem *vectigal parsimonia* est, sed nusquam magis quam hìc. Annon igitur ingens lucrum sibi adjunxit qui magnam vitæ partem, eámque optimam perdere desiit? *Ph.* Vera prædicas. *Ne.* Proinde videtur admodum impudens eorum querimonia qui naturam accusant quòd hominis vitam tam angustis spatiis finierit, cum ipsi ex eo quod datum est sibi sponte tantum amputent. Satis longa est cuique vita, si parcè dispensetur. Nec mediocris profectus est, si quis suo quæque tempore gerat. A prandio vix semihomines sumus, cùm corpus cibis onustum aggravat mentem: nec tutum est spiritus ab officina stomachi, concoctionis officium peragentes, ad superiora evocare, à cœna multò minùs. At maturinis horis homo totus

a Persarum divitiæ & luxus multorum literis celebrantur.

b Certam Poetæ fingunt regiam Somni apud inferos esse, ut Ovid. Transformat. lib. 2.

* Versus Homeri sic habet. Ἐν δ' ὕπνῳ σύμβλητο κασιγνήτῳ θανάτοιο.

totus est homo, dum habile est ad omne ministerium corpus, dum alacer viget animus, dum omnia mentis organa tranquilla sunt ac serena, dum * *auræ divinæ*, ut ait ille, *particula* spirat, & sapit originem suam, & rapitur ad honesta. *Ph.* Eleganter tu quidem concionaris. *Ne.* Apud Homerum audit Agamemnon, opinor, (a) Οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα. Quantò turpius est tantam diei partem somno perdere? *Ph.* Verum, sed βουληφόρων. Ego non sum dux exercitûs. *Ne.* Si quid aliud charius est quàm ipse tibi, ne quid te moveat Homeri sententia. Faber ærarius ob vile lucellum surgit ante lucem; & nos amor sapientiæ non potest expergefacere, ut saltem Solem ad lucrum inæstimabile evocantem audiamus? Medici non ferè dant pharmacum nisi diluculò; illi nôrunt horas aureas, ut subveniant corpori: nos eas non novimus, ut locupletemus ac sanemus animum? Quod si hæc leve pondus habent apud te, audi quid apud Solomonem loquatur illa cœlestis sapientia. *Qui manè*, inquit, *vigilaverint ad me, invenient me.* Jam in mysticis Psalmis quanta matutini temporis commendatio? *Manè* Propheta *extollit Domini misericordiam*; *manè exauditur vox* ejus; *mane* illius *deprecatio prævenit Dominum.* Et apud Lucam Evangelistam populus sanitatem ac doctrinam expetens à Domino, mane ad illum confluit. Quid suspiras, Philypne? *Ph.* Vix lacrymas teneo, cùm subit quantam vitæ jacturam fecerim. *Ne.* Supervacaneum est ob ea discruciari quæ non revocari, sed tamen posterioribus curis sarciri possunt. Huc igitur incumbe potiùs quàm ut præteritorum inani deploratione futuri quoque temporis jacturam facias. *Ph.* Bene mones: sed me jam sui juris fecit diutina consuetudo. *Ne.* Phy! *Clavus clavo pellitur*, consuetudo consuetudine vincitur. *Ph.* At durum est ea relinquere quibus diu assueveris. *Ne.* Initio quidem; sed eam molestiam diversa consuetudo, primùm lenit, mox vertit in summam voluptatem, ut te brevis molestiæ non oporteat pœnitere. *Ph.* Vereor ut succedat. *Ne.* Si septuagenarius esses non retraherem te à solitis; nunc vix decimum septimum, opinor, annum egressus es. Quid autem est quod ista ætas non possit vincere, si modò adhit promptus animus? *Ph.* Equidem aggrediar, conabórque ut ex (b) Philypno fiam (c) Philologus. *Ne.* Id si feceris, mi Philypne, sat scio, post paucos dies & tibi seriò gratulaberis, & mihi gratias ages qui monuerim.

* Hor. Poet.

a Id est, *Haud decet in totam consultum stertere noctem.*

Prov. 2.

Psal. 58. 59. 87.

Luc. 6.

b *Somnolento.*

c *Sermonis amator.*

ARGU-

ARGUMENTUM.

(a) Νηφάλιον Συμπόσιον *Symbola & argumenta literaria exquisitissima a proferet. Phocionis patientia. Aristidis justitia: Ostracismo pellitur: Socrates vir patientissimus. Modus vincendi absteminm injurias. Catonis patientia. Diogenes quemodo ultus esset inimicum. Phocionis dictum, cum virum improbum suo defendisset patrocinio. Demochares nepos Demosthenis. Philippum Macedonem indignè tractat. Modus honestam famam acquirendi. Facetum responsum Lacænæ cujusdam in auctione vendendæ. Moderatio Philippi Macedonis, cùm tres insignes felicitates ei eodem obtigissent die.*

a Id est, *soprium, sive* convivium.

ALBERTUS, BARTHOLINUS, CAROLUS, DIONYSIUS, ÆMILIUS, FRANCISCUS, GYRALDUS, HEIRONYMUS, JACOBUS, LAURENTIUS.

Al. VIdistine unquam hoc horto quicquam amœnius? *Ba.* Vix opinor in insulis fortunatis esse quicquam jucundius. *Ca.* Planè mihi videor videre Paradisum, cui custodem cultorémque Deus præfecerat Adam. *Di.* Hìc vel Nestor vel Priamus posset repubescere. *Fr.* Imò vel mortuus reviviscere. *Gy.* Adderem lubens, si quid possem, tuæ hyperbolæ. *Hi.* Profectò miris modis arridet omnia. *Ja.* Oportet hunc hortum aliquâ compotatiunculâ dedicare. *La.* Rectè monet noster Jacobus. *Al.* Talibus mysteriis jam olim initiatus est hic locus. Verùm scitote nihil hìc esse unde vobis merendam exibeam, nisi placet (*b*) ἄοινον compotatio: lactucas apponam absque sale, aceto & oleo; vini guttula non est, nisi quod gignit hic puteus. Nè panis quidem adest aut poculum, & ea est anni pars quæ magis pascit oculos quàm ventrem. *Ba.* Sed habes tabulas lusorias, habes sphæras; lusu dicabimus hortum, si minùs licet convivio. *Al.* Quoniam tam belli homunculi convenimus; habeo quiddam quod vel lusum vel convivium possis dicere, meâ sententiâ multò dignius ad hunc hortum initiandum. *Ca.* Quodnam? *Al.* Suum quisque Symbolum conferat; non deerit lautum, nec minùs suave convivium. *Æm.* Quid adferemus, qui vacui huc venerimus? *Al.* Vacui, qui tantum opum circumferatis in pectore? *Fr.* Exspectemus quid velis. *Al.* Proferat in medium quod quisque per hanc hebdomadam legit elegantissimum. *Gy.* Rectè mones; nihil vel hujusmodi conviviis, vel te convivatore, vel hoc loco dignius. Te hujus consilii ducem sequemur omnes. *Al.* Nil recuso, si vobis ità videtur. Hodie vehementer delectavit animum meum in homine non Christiano tam Christiana sententia. Phocion enim, quo

b Id est, *absque vino.*

Phocionis patientia.

vix alius apud Athenienſes fuit vir ſanctior publicæque utilitatis ſtudioſior, cùm per invidiam damnatus, eſſet bibiturus cicutam, rogatus ab amicis quid vellet etiamnum mandari filiis ſuis; *Nè hujus*, inquit, *injuriæ velint unquam meminiſſe*. *Ba.* Tam inſignis patientiæ exemplum vix hodie reperias inter Dominicanos & Franciſcanos. Itaque ſimile referam, quando par non poſſum. Ariſtides Phocioni ſimillimus erat moribus incorruptiſſimis, adeò ut vulgus illi *Juſti* tribueret cognomen. Ob hujus cognominis invidiam, vir optimè de Republica meritus (*a*) oſtraciſmo populi juſſus eſt vertere ſolum. Poſteaquam intellexerat populum non aliâ re offenſum quàm juſti cognomento, cùm alioqui rem ſemper expertus eſſet ſibi ſalutarem, paruit æquo animo. In exilio rogatus ab amicis, quid precaretur ingratiſſimæ civitati; *Nihil aliud*, inquit, *niſi tantam rerum proſperitatem, ut illis nunquam in mentem veniat Ariſtides*. *Ca.* Mirum ſi Chriſtianos non pudet ſui, ad quamvis levem injuriam excandeſcentes, ac vindictam per fas nefàsque molientes. Tota Socratis vita nihil aliud mihi videtur quàm temperantiæ ac tolerantiæ exemplum. Sed nè planè ſim (*b*) aſymbolos, unum referam quod mihi præ cæteris arriſit. Eunti publicâ viâ improbus quiſpiam colaphum impegit. Cùm id tacitus ferret Socrates, amici quidam hortati ſunt ad ultionem. At ille, *Quid percuſſori faciam?* inquit. *Voca*, inquiunt, *in jus. Ridiculum!* inquit: *ſi me aſinus calcibus percuſſiſſet, num vobis authoribus aſinum in jus traham?* ſignificans improbum ſcurram nihilo potiorem aſino; & infimi animi eſſe, non poſſe ferre contumeliam ab homine vecordi quam ferret ab animali bruto. *Di.* Pauciora ſunt in Romanis annalibus exempla moderationis, nec ea perinde inſignia. Neque enim opinor magnam habere laudem tolerantiæ, ſi quis parcat devictis, & debellet ſuperbos. Non arbitror tamen indignum memoratu, quòd Cato ſenior cùm Lentulus quidam in os illi ſputum & oris purulentiam injeciſſet, nihil aliud reſponderit quàm, *Poſthac habeo quod illis reſpondeam qui negant tibi eſſe os*. Os autem latinis habere negantur quos nihil pudet. Itaque jocus ex ambiguo. *Æm.* Aliis arrident alia: mihi inter Diogenis dicta, præclara quidem omnia, nihil magis adblanditur, quàm quòd roganti cuidam, quo pacto maximè poſſit ulciſci inimicum, *Si teipſum*, inquit, *quam maximè probum & honeſtum virum præſtiteris*. Demiror quis Deus illi tales cogitationes miſerit in mentē. Videtur autem & Ariſtotelis dictum valde conſentaneum Paulino dogmati; qui rogatus à

(*a*) Suffragiorum quoddam genus, quod per calculos ac fabas ferebatur; in hoc repertum ut per id cives qui vel opibus immodicis, vel nobilitate, vel aliâ quavis inſigni virtute, multitudinis invidiam in ſe provocâſſent, in exilium decennè relegarentur.

(*b*) *Qui nihil confert.*

tus à quodam, *quid fructûs sua illi philosophia attulisset? Ut meâ* inquit, *sponte ea faciam quæ plerique legum metu coacti faciunt.* Docet enim Paulus, eos quos afflavit Christiana Charitas non esse Legi obnoxios, eò quòd plus præstant suapte sponte quàm Lex metu pœnæ possit extorquere. *Fr.* Christus Judæis obmurmurantibus, quòd cum publicanis & peccatoribus haberet etiam mensæ familiaritatem, respondit, *Non esse opus medico iis qui rectè valerent, sed qui minùs essent prosperâ valetudine.* Non abhorret hinc quod apud Plutarchum dixit Phocion, qui cùm reprehenderetur quòd homini illaudato improbóque patrocinatus esset in judicio non minùs festiviter quàm clementer, *Quidni*, inquit, *quando nemo probus indiget tali patrocinio? Gy.* Et istud Christianæ bonitatis exemplum est, ad exemplum æterni Patris, & probis & improbis quantum licet benefacere, qui *Solem suum oriri jubet, non solùm piis, sed etiam impiis.* Verùm admirabilius forsitan erit in rege moderationis exemplum. Cùm Democharem, Demosthenis nepos, Athenienſium nomine legatione fungeretur apud Philippum Macedonum Regem, & impetratis quæ volebat à Rege dimitteretur, humaniter interrogante si quid præterea vellet; *Ut teipsum suspendas*, inquit Democharem. Vox impotens odium arguebat; Rex erat, & bene meritus, in quem jaciebatur convitium: nec tamen incanduit; tantùm ad collegas conversus, *Vos*, inquit, *hæc renunciate populo Athenienſi, quò re cognitâ judicet utrum nostrûm existimet præstantiorem, me, qui hæc patienter audierim, an istum, qui hæc dixit.* Ubi nunc sunt orbis monarchæ, qui se diis pares putant, & ob verbum inter pocula dictum atrocia bella concitant? *Hi.* Magnos impetus habet gloriæ sitis, multósque transversos agit hic affectus. Ex eorum numero quidam Socratem interrogabat, quâ viâ sibi posset compendio honestissimam comparare famam. *Si talem*, inquit *præstiteris teipsum qualis haberi vis. Ja.* Profectò non video quid dici possit vel brevius vel absolutius. Fama non est affectanda, sed ea virtutem ultro comitatur, quemadmodum improbitatem infamia. Vos admiramini viros; mihi puella Lacæna placuit, quæ cùm in auctione venderetur, licitator quidam adiit illam, *Quid?* inquiens, *num proba futura es, si te mercatus fuero? Etiam*, inquit illa, *si tu non fueris mercatus.* Indicans sese non in cujusquam gratiam probitatem servare, sed suopte ingenio virtutem ipsius gratiâ sectari, quòd *virtus ipsa sui pretium est. La.* Masculam sanè vocem edidit puella. Cæterum insigne

Matth. 9. Marc. 2. Luc. 5.

Matth. 5.

mihi videtur exemplum adversus fortunam quamlibet blandientem constantiæ, quòd cùm Philippo Macedonum Regi tres eximiæ felicitates eodem die nunciarentur, quòd in Olympiis vicisset, quòd dux exercitûs Parmenion prælio superâsset Dardanos, quòd uxor Olympias ipsi filium esset enixa, sublatis in cœlum manibus precatus est, ut *Deus tantam prosperitatem pateretur levi quopiam infortunio expiari.* *Al.* Hodie nulla est tanta prosperitas cujus invidiam metuat quispiam; sed perinde jactant, si quid successerit, quasi vel mortua vel surda esset Nemesis. Hæc merenda si vobis placet, hic hortulus eam vobis quoties volueritis exhibebit, quem hoc colloquio non minùs jucundo quàm frugifero dicâstis. *Ba.* Profectò nec Apitius potuisset discum suaviorem apponere. Quare nos exspectabis frequenter, modò boni consulas quod nunc attulimus; non quæ digna erant tuis auribus, sed quæ non præmeditatis venerunt in mentem Meditati lautiora proferemus. *Al.* Hòc eritis gratiores.

ARGUMENTUM.

Ars notoria vanam magnificæ cujusdam libri pollicitationis jactantiam indet, literarum disciplinarumque cognitionem in quatuordecim diebus pollicentis. Præstantissima ratio & methodus ad artes compendiaria est, 1. Amare studia, 2. Mirari, 3. Observare honorem viris eruditis habitum. Quibus memoria est parum tenax, ii tantò obnixiùs studere debent. Prima sit cura rem penitus intelligere; 2. tecum repetere; 3. cicurare animum ut cogitationi possit insistere, animus enim volubilis ineptus est literis 4. versari inter doctos. In summa, Cura, amor & assiduitas sunt optima Ars memorativa.

DESIDERIUS, ERASMUS.

De. QUomodo succedunt tua studia, Erasme? *Er.* Musis, ut apparet, parùm favent ibus: sed feliciùs succederent si quiddam abs te queam impetrare. *De.* Nihil non impetrabis, modò sit in rem tuam. Dic tantùm quid rei sit. *Er.* Non dubito quin nihil sit artium reconditarum quod te fugiat. *De.* Utinam vera prædices. *Er.* Audio artem esse quandam notoriam, quæ hoc præster, ut homo minimo negotio perdiscat omnes disciplinas liberales. *De.* Quid audio? Vidisti codicem? *Er.* Vidi, sed vidi tantùm, quòd non esset doctoris copia. *De.* Quid continebat liber? *Er.* Varias animantium formas, draconum, leonum, leopardorum, variósque circulos, & in his descriptas voces, partim Græcas, partim Latinas, partim Hebraicas, aliásque barbaricarum linguarum. *De.* Intra quot dies pollicebatur titulus disciplinarum cognitionem? *Er.* Intra quatuordecim. *De.* Magnifica sanè pollicitatio: sed nôstine quemquam per istam artem notoriam

evasis-

evasisse doctum? *Er.* Nequaquam. *De.* Neque quisquam alius vidit unquam, aut visurus est, nisi posteaquam viderimus aliquem per alchymisticam evasisse divitem. *Er.* Non ergo vera est? Equidem optârim artem esse veram. *De.* Fortasse quòd pigeat literas tantis sudoribus emere. *Er.* Scilicet. *De.* Atqui sic visum est superis. Opes istas vulgares, aurum, gemmas, argentum, palatia, regnum nonnunquam, largiuntur ignavis & immerentibus; sed quæ veræ sunt opes, ac propriè nostræ sunt, voluerunt parari laboribus. Nec oportet nobis videri molestum laborem quo res tanta paratur, cùm cernamus plurimos homines per horrenda discrimina, per non æstimandos sudores eluctari ad res & temporaria, & planè viles, si ad eruditionem conferantur; nec tamen semper assequuntur quod ambiunt. Et habent studiorum labores multum admistum mellis, si paululùm in ea processeris. Jam in te bona ex parte situm est ut magnam tædiorum partem amputes. *Er.* Quonam pacto? *De.* Primùm, ut animum inducas amare studia: deinde, ut ea mireris. *Er.* Quibus rationibus hoc fiet? *De.* Contemplare quàm multos ditârint, quàm multos ad summam dignitatem authoritatémque provexerint literæ: simúlque tecum consídera quantum interfit inter hominem & pecudem. *Er.* Probè mones. *De.* Deinde cicures ingenium tuum oportet, ut possit secum consistere, atque his delectari quæ utilitatem adferunt potiùs quàm voluptatem. Nam quæ per se sunt honesta, etiamsi initio nonnihil habent molestiæ, tamen assuetudine dulcescunt: Ità fiet ut & minùs fatiges præceptorem, & ipse facilius percipias, juxta dictum Isocraticum, aureis literis in Frontispicio codicis tui pingendum, (a) Ἐὰν ἦς φιλομαθὴς, ἔσῃ πολυμαθὴς. *Er.* Satis adest celeritatis in percipiendo, sed mox effluit quod perceptum est. *De.* Itaque pertusum mihi narras dolium. *Er.* Haud multùm aberras à scopo. Sed quid remedii? *De.* Obturanda est rima, ne perfluat. *Er.* Quibus rebus? *De.* Non musco, neque gypso, sed diligentiâ. Qui voces ediscit non intellectâ sententiâ, mox obliviscitur: nam verba, ut inquit Homerus, (b) πτερόεντα sunt, faciléque avolant, nisi sententiarum pondere librentur. Prima igitur cura sit, ut rem penitùs intelligas, dein subindè tecum verses ac repetas: & in hoc cicurandus est, ut dictum est, animus, ut quoties opus est cogitationi possit insistere. Nam si cui mens est adeò sylvestris, ut in hoc cicurari non possit, haudquaquam est idonea literis. *Er.* Isthuc quam sit difficile plùs satis intelligo.

a Id est, *Si fueris discendi cupidus, multa addiscet.*

b Id est, *alata.* Huc alludit noster Poeta, *Et volat emissum semel irrevocabile verbum.*

De. Quisquis enim habet animum adeò volubilem, ut nulli cogitationi possit immorari, nec diu potest audire loquentem, nec infigere memoriæ quod didicit. Plumbo potest aliquid imprimi, quòd maneat in loco; aquæ aut argento vivo, quoniam assiduè fluitat, nihil potest imprimi. Quòd si possis in hoc ingenium tuum mansuefacere, cùm assiduè versaris inter eruditos, quorum confabulationes quotidie tam multa proferunt digna cognitu, minimo labore disces quamplurima. *Er.* Profectò sic est. *De.* Nam præter sermones convivarum, præter quotidiana colloquia, statim à prandio audis octo lepidissima dicta ex probatissimis authoribus selecta, totidem à cœna. Jam mihi supputa quantam hæc summam conficiant in singulos menses & annos. *Er.* Magnificam, si possem meminisse. *De.* Ad hæc, cùm nihil audias nisi bene Latinè loquentes, quid obstat quò minùs intra paucos menses ediscas Latinè, cùm illiterati pueri Gallicam aut Hispanicam linguam discant exiguo temporis spatio? *Er.* Sequar tuum consilium, experiárque num possit hoc ingenium Musarum jugo mansuescere. *De.* Ego aliam artem notoriam non novi quàm curam, amorem & assiduitatem.

ARGUMENTUM.

Invehitur hic Erasmus in quendam Franciscanum, (quem vocat Merdardum,) merdosum planè Theologistam, qui carpserat suam Cantici B. V. Mariæ, viz. Magnificat, versionem. Viri hujus personam describit, qui vocaret Erasmum Diabolum. Cavillatur quòd verterat Erasmus, quia respexit Dominus ad humilitatem ancillæ suæ, cùm V. Maria angelicâ dignitate excelsior siet. Num vilitas *respondeat τῇ ταπεινώσει.* Respicere ad, *&* adspicere, *quid differant.* Respicere aliquem, *&* respicere ad aliquem. Humilitas *apud Latinos refertur tum ad animum, tum ad conditionem. Locus in Col.* 2. 18. *explicatur. Sic Jacob.* 1. 9, 10. *Differentia inter ταπείνωσιν & ταπεινοφροσύνην. Ipse Cantici textus declarat B. Virginem de sua loqui indignitate: quod Erasmus elegantissimè explicat. Monachorum crassissima ignorantia, qui vestimentibus dicant pro* vestibus. *Petulantissimi nebulones, quos nec ipsi reges audeant lacessere.*

HILARIUS, LEVINUS.

Hi. DEum immortalem! cujusmodi portenta gignit alitque terra! Usque adeò nihil pudere viros Seraphicos! Existimant, opinor, sese apud fungos, non apud homines, loqui. *Le.* Quid secum murmurat Hilarius? Componit, opinor, versiculos. *Hi.* Quàm libens illi blateroni os impurum obturâssem oleto? *Le.* Compellabo hominem. Quid agis, Hilari, parùm hilaris? *Hi.* Optimè temet, fers, Levine, in quem hanc pectoris ægritudinem evomam. *Le.* In pelvim

pelvim evomas malim quàm in me. Sed quid eſt mali? & unde nobis prodis? *Hi.* E concione ſacra. *Le.* Quid homini poetæ cum ſacris concionibus? *Hi.* A ſacris non abhorreo: ſed in hanc incidi ità ſacram, ut Virgilius *auri famem* appellavit *ſacram.* At tales rabulæ ſunt in cauſa ut rariùs audiam Eccleſiaſtas. *Le.* Ubi habita eſt concio? *Hi.* In ſummo templo. *Le.* A prandio? Id temporis ferè dormitant homines. *Hi.* Utinam illi locutuleio dormiſſent omnes, vix digno qui concionetur apud anſeres. *Le.* Obſtreperum eſt animal anſer. Ferunt tamen patriarcham Franciſcum aliquando concionatum apud ſorores aviculas, à quibus magno ſilentio ſit auditus. Sed age, etiámne ſabbato fit concio? *Hi.* Fit in honorem divæ Virginis Matris. Nam die Dominico Chriſtus prædicatur. Decet autem ut priores teneat mater. *Le.* Quod erat thema? *Hi.* Enarrabat Canticum Virginis. *Le.* Argumentum vulgatiſſimum. *Hi.* Nimirum aptiſſimum Eccleſiaſtæ. Nam ſuſpicor illum hoc unum thema didiciſſe: quemadmodum aiunt inveniri ſacerdotes qui nullam (*a*) liturgiam callent niſi pro defunctis unicam. *Le.* Dicatur igitur ille Concionator de Magnificat, aut, ſi mavis, Magnificatidius. Sed cujuſmodi tandem avis erat, aut quibus ornata plumis? *Hi.* Vulturi non diſſimilis. *Le.* Qua tandem ex corte? *Hi.* Franciſcana. *Le.* Quid audio? ex tam ſancto ſodalitio? Fortaſſis ex illorum degenere genere qui dicuntur Gaudentes, colore fuſco, calceis integris, cingulo candente: nec horrent, contremiſco referens, nudis digitis contrectare pecuniam. *Hi.* Imò è grege ſelectiſſimo iſtorum qui gaudent Obſervantes nominari, colore cinericeo, cingulis canabeis, calceis feneſtratis, quique citiùs occiderent hominem quàm nudâ cute pecuniam attingerent. *Le.* Nihil mirum eſt, in roſariis naſci (*b*) cynorrhodum. Sed quis talem hiſtrionem induxit in hoc proſcenium? *Hi.* Iſthuc magis etiam diceres ſi vidiſſes perſonam tragicam. Corpore erat vaſto, buccis rubentibus, ventre prominente, lateribus gladiatoriis; dixiſſes athletam eſſe: & quantum ego divinare queo, biberat in prandio pluſquam unum vini ſextarium. *Le.* Unde tanta vini copia non tractanti pecuniam? *Hi.* Ex aula regis Ferdinandi ſingulo quoque die dabantur illi ſextarii quatuor. *Le.* O malè collocatam benignitatem! Fortaſſis erat doctus. *Hi.* Præter effrontem improbitatem & linguam effrænem nihil habebat. *Le.* Quæ res igitur ſic impoſuit Ferdinando, ut (*c*) bovem adduceret ad ceroma? *Hi.* Ut numero dicam, pietas & regia bonitas. Commendatus erat, ille demittebat

a Sic miſſæ ſacrum vocant. Eſt autem liturgia propriè non ſacrificium, ſed quodvis officium.

b *Roſa canina* fœtidè olens.

c Hoc eſt, ad id ad quod inutilis eſt. Ceroma unguentum dicitur quo olim ungebantur athletæ; Bos autem ad certamina inutilis eſt.

bat caput in dextrum humerum. *Le.* Sic Christus pendet in cruce. Sed erat concio frequens? *Hi.* Qui potuit esse infrequens Augustæ, in templo celeberrimo, & in tot monarcharum conventu, quos Carolus Cæsar ex universa Germania, ex Italia, ex Hispaniis, ex Anglia eò contraxerat? Quin & eruditi complures aderant in ipsa concione, præsertim ex aula regum. *Le.* Demiror si porcus ille quicquam adferre potuit dignum tali auditorio. *Hi.* At multa se digna protulit. *Le.* Quæ tandem, obsecro? Sed priùs te quæso ut mihi nomen hominis edas. *Hi.* Non expedit. *Le.* Quamobrem, Hilari? *Hi.* Non libet talibus gratum facere. *Le.* Au; gratificatur qui traducit? *Hi.* Illis pro summo beneficio est quocunq; modo innotescere. *Le.* Saltem mihi nomen edito taciturno. *Hi.* Merdardum vocant. *Le.* Merdardum illum probè novi. Nimirum is ipse est qui nuper in convivio Erasmum nostrum appellavit diabolum. *Hi.* Rem tenes: sed quod in convivio dixit, tametsi non omnino dixit impunè, qui civiliores erant imputabant temulentiæ, & vino censebant inscribendum. *Le.* Sed quid excusationis attulit objurgatus? *Hi.* Negavit se dixisse ex animo. *Le.* Qui potuit ex animo, cui nihil erat mentis aut animi? *Hi.* Sed mihi ac doctis omnibus visum est intolerabile, quòd publicitus, quòd eo in loco, quòd apud tales auditores, denique quòd in tam celebri monarcharum conventu, Merdardus suas Merdosas purulentias effuderit. *Le.* Aveo scire quid dixerit. *Hi.* Multa stolidissimè debacchatus est in Erasmum nostrum, quorum hæc erat summa: *His*, inquit, *temporibus exstitit quidam novus doctor*, Erasmus, *lapsa est lingua*, asinus *volebam dicere*; simúlque populo interpretatus est quid Germanicè sonaret *asinus*. *Le.* Rem mirè facetam narras. *Hi.* Itáne facetam? imò fatuam potiùs. *Le.* An non tibi facetum videtur, talem asinum quemquam omnino vocare asinum, nedum Erasmum? Unum istud scio, si Erasmus ipse præsens fuisset, non potuisset à risu temperare. *Hi.* Profectò non minùs refert asinum animi stupore quàm colore vestis. *Le.* Neque arbitror in tota Arcadia esse ullum asinum usque adeo asinum, quin hic dignior sit qui fœno pascatur quàm ille. *Hi.* Prorsus inversus est Apuleius. Ille sub asinina specie tegebat hominem; hic sub hominis specie tegit asinum. *Le.* At tales asinos hodie * mulso & placentis saginamus; ut mirum non sit si mordeant quemlibet & calcibus feriant. *Hi.* Is inquit *doctor asinus audet corrigere* Magnificat, *cùm id canticum sit à Spiritu Sancto proditum per os sacratissimæ Virginis.* *Le.*

* Qui delicatis pascuntur, ut plurimùm petulantiores sunt & ferociunt.

Le. Agnoſco (*a*) παρρησίαν ἀδελφικήν. *Hi.* Atqui id verbis exaggerabat, quaſi ſumma eſſet admiſſa blaſphemia. *Le.* Mihi nunc cor metu palpitat; quid erat criminis? *Hi.* Aiebat Eraſmum, pro eo quod Eccleſia canit, *Quia reſpexit Dominus humilitatem ancillæ ſuæ*, vertiſſe, *Quia reſpexit vilitatem ancillæ ſuæ*; eáque vox odioſius ſonat Germanicè quàm Latinè. *Le.* Quis autem non fateatur eſſe blaſphemiam exſecrabilem, ſi quis ſacratiſſimam Chriſti matrem, etiam Angelicâ dignitate celſiorem, appellet vilem ancillam? *Hi.* Agè, quid ſi quis appellet Apoſtolos *ſervos inutiles*? *Le.* Pararem blaſphemo faſciculos. *Hi.* Quid ſi quis eximium illum Paulum appellet *indignum Apoſtoli nomine*? *Le.* Clamarem. Ad ignem. *Hi.* Atqui ſic Apoſtolos ſuos loqui docuit ille doctor noſter irrefutabilis Chriſtus, *Cùm omnia feceritis quæ præcepta ſunt vobis, dicite, Servi inutiles ſumus:* & hujus præcepti non immemor Paulus de ſe prædicat, *Minimus ſum omnium Apoſtolorum, atque adeò indignus Apoſtoli titulo.* *Le.* Verùm ubi de ſe talia prædicant homines pii, (*b*) modeſtia virtus eſt quâ nulla Deo gratior: ſi quis alius idem prædicet de illis, præſertim in divorum conſortium relatis, gravis ſit blaſphemia. *Hi.* Pulchre nodum ſecuiſti. Proinde ſi Eraſmus adorandam illam Virginem dixiſſet *vilem ancillam* Domini, nemo non fateretur eſſe dictum impiè. Cæterùm quoniam ipſa ad iſtum modum de ſe loquitur, & in illius cedit gloriam, & nobis ſalutare modeſtiæ exemplum exhibetur; ut, quoniam quicquid ſumus munificentiâ Dei ſumus, quò quiſque major eſt, hòc ſe gerat ſubmiſſiùs. *Le.* Hactenus quidem inter nos convenit. Verùm iſti cùm corrigere dicunt, ſentiunt corrumpere ſive falſare. Illud itaque videndum, an *vilitatis* verbum Græcæ voci quam Lucas poſuit reſpondeat. *Hi.* Iſtam ipſam ob cauſam à concione mox ad codicem cucurrimus. *Le.* Expecto venatum. *Hi.* Verba quæ Lucas afflatu Spiritûs ſanctiſſimis digitis ſuis exaravit, ſic habent, ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ. Ea ſic reddidit noſter Eraſmus, *Quia reſpexit ad humilitatem ancillæ ſuæ.* Tantùm addit præpoſitionem, quam Lucas non omiſit, nec eam reſpuit Romani ſermonis elegantia, nec ad ſenſum eſt otioſa. Sic enim loquitur Terentius in Phormione, *Reſpice ad me.* In Annotationibus tamen admonet, Lucam potiùs dixiſſe *aſpice ad me*, quàm *reſpice ad me.* *Le.* Intereſt igitur aliquid inter *reſpicere* & *aſpicere*? *Hi.* Non ità multum, ſed tamen nonnihil. *Reſpicit*, qui flexo collo aſpicit quæ à tergo ſunt; *aſpicit*, qui ſimpliciter intuetur. Velut

a Id eſt, *verbium fraterculorum.*

Luc. 17.

1 Cor. 15.

b Modeſtia virtus eſt quâ quis nec arroganter nec ſuperbè de ſe ſentit, ſed modicè.

Reſpicio & reſpicto ad, quid differunt ab *aſpicio.*

Velut apud Terentium Phædra aſpicit Thaidem dum prodeuntem, *totus*, inquiens *Parmeno, tremo horreóque quam aſpexi hanc.* At hujus frater Chærea ſic loquitur, *huc reſpicio ad virginem.* Nam ad ſenem ſeſe flexerat eo abſoluto reflexit corpus ad virginem. Interdum tamen uſurpant * *reſpicere* pro eo quod eſt rationem ſeu curam habere, ſive rei cujuſpiam imminentis, ſive præſentis, Satyricus,

* *Reſpicere*, curam ſuſcipere.

Reſpicere extremæ juſſit ſpatia ultima vitæ.

Mors enim velut à tergo imminens ſequitur, ad quam reſpectimus oculos quoties eum animo reputamus. Et Terentius *Reſpice ſenectutem tuam.* Proinde qui alibi intentus non habet curam liberorum, dicitur illos *non reſpicere.* Rurſus qui diſcuſſis aliis curis cogitationem huc vertit, eleganter *reſpicere* dicitur. At Deus unico intuitu contuetur univerſa, præſentia, præterita & futura; & tamen in Scriptura nobiſcum humano more loquitur. *Averſari* dicitur eos quos reprobat; *reſpicere*, quos aliquandiu veluti neglectos dignatur favore. Verùm hoc magis expreſſiſſet Lucas ſi dixiſſet ἐνέβλεψεν, nunc legimus ἐπέβλεψεν. Sed utrum legas, minimum refert ad ſenſum. *Le.* At videtur otioſa * præpoſitio repetita. *Hi.* Certè ſic & Latini loquuntur, *Acceſſit ad me. Appulit animum ad ſcribendum.* Hic mihi præpoſitio non videtur otioſa. Nam *reſpicere* poteſt qui in tergum flectit oculos caſu quopiam, in nullam rem certam intendens ſuum tuitum: at cùm audis *reſpexit ad me*, exprimitur peculiaris favor volentis huic aut illi ſuccurrere. Item *aſpicimus* interdum caſu obvia, quorum nobis nulla cura eſt, imò quæ videre nolimus: at quiſquis *ad aliquem aſpicit*, peculiariter attentus eſt ad id quod intuetur. Ad hæc multa ſimul *aſpicimus*, ſed non *ad* multa. Spiritus itaque Sanctus volens nobis exprimere ſingularem erga ſanctiſſimam Virgunculam favorem, ſic per illius os locutus eſt, *Quia reſpexit ad humilitatem ancillæ ſuæ.* Avertit oculos ab elatis, ſuóque judicio magnis, & obtutum ſuum flexit ad eam quæ in oculis ſuis erat infima. Nec enim dubium eſt, quin multi fuerint docti, potentes, divites, nobiles, qui ſperabant Meſſiam de ipſorum ſtirpe proditurum: ſed illos aſpernatus Deus, clementiſſimi favoris oculos flexit ad Virginem, famâ obſcuram, opibus tenuem, fabro nuptam, nè ſobole quidem ullâ divitem. *Le.* Nondum audio quicquam de *vilitate. Hi.* Ea vox ſycophantæ fuit, non Eraſmi. *Le.* At in Annotatione ſic ſitan meminit *vilitatis. Hi.* Nequaquam. In vocem ταπείνω-

* Præpoſitio *ad* non eſt otioſa.

ν tantùm hoc modeſtiſſimè notat: *Ut intelligas*, inquit, *parvitatem, non animi virtutem; ſitque ſenſus, Etſi ſim ſima ancilla, tamen non eſt averſatus me Dominus. Le.* Hæc ſi era ſunt, ac pietatis plena, quid eſt quod obrudant onagri? *Hi.* Latinæ vocis ignorantia parit hos tumultus. Humilitas pud veteres emendatiùs loquentes non declarat virtutem nimi quæ pugnat cum arrogantia, dicitúrque Modeſtia; ſed conditionis abjectiorem ſortem; quo ſenſu ignobiles, tenues, diotas & contemptos humiles dicimus, quaſi humi repentes. Quemadmodum igitur magnatibus loquentes, dicimus, Ro- o ut *tua celſitudo* nobis hac in re faveat: ità qui de ſe lo- uentes ſua volunt elevare, dicere ſolent, Quæſo ut *humi- itatem noſtram* tuâ humanitate ſubleves. Nam pronominum rimogeniorum emphaſis interdum habet neſcio quid ar- ogans. Quod genus eſt illud, *ego* dico, *ego* perficiam. Bifari- m itaque puella modeſtiſſima ſimul & ſuam ſortem exte- uavit, & numinis in ſe munificentiam extulit: non conten- a ſeipſam *ancillam* dicere, ſed addidit, *humilem* ancillam, & nfimæ ſortis. Quemadmodum, juxta proverbium, ſervus ræ ſervo eſt; ità & inter ancillas alia eſt aliâ præſtantior, imirum pro dignitate functionis. Honeſtior enim com- otrix quàm lotrix. *Le.* At miror Merdardum non agnoviſſe ermonis formam, cùm ipſe frequenter audierim Franci- canos ità loquentes, *Mea parvitas* agit tibi gratias pro lauta refectione. *Hi.* Quidam non multùm aberrarent ſi dicerent, *nea pravitas.* Cæterùm quoniam Græca vox ταπεινοφρο- ύνη quiddam amplius exprimere videtur quàm Latina *mo- eſtia*, Chriſtiani maluerunt *humilitatem* dicere quàm *mo- eſtiam*, h. e. maluerunt ſignificantiùs loqui quàm elegan- iùs. *Modeſtus* enim is dicitur qui modicè de ſe ſentit, nihil ibi præter meritum arrogans. At ταπεινοφροσύνης laus non ompetit niſi in eum qui minus ſibi arrogat quàm habet. *Le.* At periculum eſt, nè dum modeſtiam amplectimur inci- amus in vanitatem. *Hi.* Quî ſic? *Le.* Nam ſi verum dixit aulus, *Non ſum dignus vocari Apoſtolus*, & ſi verè ſe dixit aria *ancillam humilem*, hoc eſt, infimæ ſortis, periclitantur e mendacio qui utrumq; tam magnificis efferant laudibus. *Hi.* Nihil hic, ô bone, periculi: cum nos laudibus vehimus ios aut pias, prædicamus in illis Dei beneficentiam; cùm ſi ſemet abjiciunt, reſpiciunt vires ac merita ſua, ſi deſit avor numinis. Nec ſtatim mendacium eſt, ſi quis ſibi non endicat quæ habet: ſi loquitur ex animo, fortaſſis error dici poteſt, mendacium dici non poteſt. At hunc errorem

Humilitas quid ſignificat apud veteres.

Modeſtus quis.

in

in nobis amat Deus. *Le.* At Paulus, qui se negat esse dignum Apostoli titulo, alibi magnificè de se prædicat, commemorans sua facinora: *Plus*, inquit, *omnibus laboravi*; & *Qui videbantur esse aliquid, nihil mihi contulerunt:* Cùm sanctissima Virgo tale nihil dixisse legatur. *Hi.* Sed ista facinora Paulus appellat suas *infirmitates*, quibus illustrata est Dei potentia, eámque commemorationem vocat *insipientiam*, ad quam sit adactus pseudapostolorum improbitate, ob quos fuit illi necesse sibi vendicare authoritatem Apostolicam; non quòd ipse delectaretur humanâ gloriâ, sed quòd expediret Evangelio, cujus dispensatio fuerat illi credita. In Virgine matre non fuit eadem ratio; non enim illi commissum erat munus prædicandi Evangelii. Tum & sexum, & virginem, denique Jesu matrem, decebat summus pudor summáque modestia. Nunc venio ad hujus erroris fontem.

* *Humilitas* quid significat; quam varié.

Qui Latinè nesciunt, putant * *humilitatem* nihil aliud declarare quàm insignem modestiam: cùm interdum referatur ad locum aut conditionem, non ad animi virtutem; interdum sic referatur ad animum ut vitium sonet. *Le.* Etiámne in sacris literis? *Hi.* Maximé. En tibi locum apud Paulum ad Col. cap. 2. 18. *Nemo vos seducat volens in humilitate & religione Angelorum.* Nec hic est ἐν ταπεινώσει, quæ vox est in cantico Virginis, sed ἐν ταπεινοφροσύνῃ. Locus habet nonnihil obscuritatis, fateor, sed mihi videtur germanus sensus, quem accuratiùs docti adferunt, Nè sitis tam humili támque abjecto animo, ut cùm semel dedicaveritis vos ipsos Christo, salutis unico authori, patiamini vobis persuaderi ab Angelis sperandam esse salutem, quos quidam sibi fingunt apparuisse. Sitis excelso animo, ut *etiamsi* verè *Angelus* quispiam è cœlo veniens *prædicet vobis aliud Evangelium quàm quod* Christus tradidit, *sit* vobis *execrabilis*, velut Angelus impius & Christi adversarius. Multò minùs convenit vos esse tam demissis animis, ut istorum fictis apparitionibus patiamini vos abduci à Christo. Ab uno Christo sperare salutem religio est, ab Angelis aut Divis idem exspectare superstitio est. Paulus igitur vult, humilis abjectique animi esse, non ab illo sublimi Christo ad commentitias Angelorum apparitiones desciscere; demissi ingenii est, quorumlibet suasu circumagi. Vides hìc ταπεινοφροσύνην, in vitium usurpatam esse. *Le.* Quidni videam? *Hi.* Rursus in eodem capite; *Secundum præcepta & doctrinas hominum, quæ sunt rationem quidem habentia sapientiæ in superstitione & humilitate.* Hìc iterum ταπεινοφροσύνη vitium sonat. *Le.* Palam est. *Hi.* Atqui 1 Pet. 5. usurpatur

Sensus illius loci, Col. 2. 18.

ſurpatur pro virtute quæ contraria eſt ſuperbiæ, ἢ ταπεινοφροσύνην ἐγκομιάζωσιν, pro quo nos legimus, *humilitatem inſinuate*. Rurſum ad Phil. 2. Τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀλλήλους ἡγούμενοι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν, i. e. *Per animi modeſtiam unuſquiſque alium ſe præſtantiorem exiſtimet. Le.* Docuiſti ταπεινοφροσύνην uſurpari in utramq; partem; cùm apud Latinos *modeſtia* non uſurpetur niſi in laudem: Verùm poteſne docere ταπείνωσιν accipi pro *modeſtia*? *Hi.* Nihil abſurdi ſi quis ad iſtum modum uſurper. Nam & animo tribuere ſubmiſſionem aut demiſſionem pro modeſtia nihil vetat. Cæterùm an in divinis literis ità poſitum reperiatur neſcio. *Le.* Vide num apud * Divum Jacobum ità ſit uſurpatum: *Glorietur autem frater humilis in exaltatione ſua, dives autem in humilitate ſua. Hi.* Iſto quidem loco eſt ἐν ταπεινώσει, non ταπεινοφροσύνῃ. Quòd ſi contendas hîc *humilitatem* accipi pro modeſtia, conſequens eſt, ut *exaltationem* accipiamus pro ſuperbia; ac protinus gemina exiſtet abſurditas. Nam ut modeſtus non eſt qui de ſua modeſtia gloriatur, ac jactitat ſeſe; ità bis arrogans eſt qui de ſua ſuperbia gloriatur. *Le.* Quid igitur ſibi vult Apoſtolus? *Hi.* Commendat æqualitatem inter Chriſtianos. Pauper dicitur humilis ob fortunam abjectiorem: dives dicitur ſublimis, utique juxta mundum, ob fortunæ ſplendorem. Hic dives ſe demittit ad ſortem pauperum, & pauper erigitur ad æqualitatem divitum. Uterque habet quod glorietur: alter gaudet ſuis opibus ſublevari pauperum inopiam; alter glorificat Chriſtum qui eam mentem inſpirârit divitibus. *Le.* Sed interim dives ille modeſtiæ laudem habet. *Hi.* Fortaſſe; ſed non ideo protinus ταπείνωσις ſignificat *modeſtiam*. Sunt enim qui venantes laudem ab hominibus multa pauperibus erogant. Quin potiùs uterq; modeſtus eſt, ſi modò adſit ſincera pietas: dives, dum non gravatur ob Chriſtum æquari pauperi; pauper, dum ob honorem ſibi habitum non inſoleſcit, ſed Chriſto gratias agens in illo gloriatur. Illud extra controverſiam eſt, ταπείνωσιν in Divinis libris frequentiſſimè uſurpari pro demiſſione ſive dejectione quæ fit per afflictionem aut conditionis infimitatem. Ita Paulus Phil. 3. *Reformabit corpus humilitatis noſtræ*, ταπεινώσεως. Item Pſal. 9. *Vide humilitatem de inimicis meis*, ταπείνωσίν. Rurſum 118. *Hec me conſolata eſt in humilitate mea*, ἐν ταπεινώσει, nimirum in afflictione. Hujus generis loca ſunt complura, quæ longum ſit hîc referre. Quemadmodum igitur μεταφορικῶς ταπεινὸς dici poſſet ὁ ταπεινόφρων, qui modeſto ſit animo minimèque elato; ità nihil prodigii

* Jacob. 1. 9. 10.

fuerit, si quis ταπείνωσιν dicat ταπινοφροσύνην. Nos de Scripturæ usu loquimur. Cæterùm qui contendunt in cantico Mariæ ταπείνωσιν sonare *modestiam animi*, quin eâdem operâ sic interpretantur quod legimus Geneseos 29. *Vidit Dominus humilitatem meam*, ταπείνωσιν; Lea non jactat suam modestiam, sed, quòd ob deformitatem minùs esset cordi marito, humilitatem appellat. Eundem ad modum Deuteronomii 26. *Et respexit humilitatem & laborem atque angustiam.* An non hîc ταπείνωσιν appellat afflictionem? *Le.* Unde igitur istis in mentem incidit, ut humilitatem in Cantico interpretentur animi modestiam? *Hi.* Nihil aliud video causæ, nisi quòd multi Theologi neglexerint & (*a*) linguarum peritiam, & Latini sermonis studium, una cum priscis Ecclesiæ doctoribus, qui sine hisce præsidiis ad plenum intelligi non queant: præterea quòd difficillimum sit revellere, si quid penitus insiderit animo. Porrò videas quosdam tantum scholasticis placitis tribuere, ut malint ad ea detorquere Scripturam, quàm ad Scripturæ regulam opiniones humanas corrigere. *Le.* At isthuc absurdius est quàm quod narrant de (*b*) regula Lesbia. *Hi.* Beda monachus, non admodum gravis author, quoties ab alienis recedit vestigiis, ex occasione dictæ humilitatis meminit de superbia. At Theophylactus scriptor Græcus, qui sua fecè ex probatissimis Græciæ scriptoribus hausit, negat hîc ταπείνωσιν accipi posse pro virtute. *Le.* Ad istud probandum quid opus est authoriate, cùm ipse sensus communis respuat eam interpretationem? *Hi.* Rectè dixisti. Nam cùm modestia sit quodammodo (*c*) colophon ac tutatrix omnium virtutum; immodestia, est, si quis eam de se prædicet. Fatemur quidem in Sanctissima Virgine virtutem hanc fuisse summam & incomparabilem (Christum semper excipio;) sed hoc ipso ob modestiam laudabilior est, quòd eam ipsa non laudat, sed, agnoscens suæ conditionis humilitatem, mysterii magnitudinem adscribit misericordiæ divinæ. Mariæ, inquiunt, per modestiam meruit fieri Mater Dei. Donemus hoc aliqua ex parte verum esse: Verùm quæ tandem modestiæ species est, puellam hoc de se prædicare? *Le.* Quin & ipse (*d*) Cantici tenor declarat illam de sua indignitate loqui, eóque sic orditur, *Magnificat anima mea Dominum.* At quæ dicit, Merui fieri Mater Dei per modestiam, se magnificat, non Dominum. Mox subjicitur, *Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Ecce* significat rem subitam & inexspectatam. Non exspectat autem summum honorem, qui sese nullo honore dignum judicat. Ne felicita-

a Linguarum imperitia erroruм causa.

b Vide prov.

c Finis, perfectio.

d Cantici tenor evincit.

felicitas dicitur, si contingat quod meritis debebatur. Flaccus enim negat se hoc nomine felicem appellandum, quòd à Mecænate in amicorum numerum adoptatus esset. *Hi.* Quamobrem? *Le.* Quia judicio fuit ascitus, non gratuito favore: Mecænas hoc illi tribuit quod ejus virtutibus deberi judicârat. *Hi.* Eódem pertinet quod sequitur, *Quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen ejus.* Non dixit, *fecit mihi magna* quia me dignam judicavit, sed *quia potens est*, & facit quæcunque vult, & ex indignis facit suo favore dignos, & ideo *Sanctum nomen ejus*: *sanctum* dixit gloriosum. Quantum autem nostris meritis arrogamus, tantum detrahimus divini nominis gloriæ. Nam, juxta Paulum, *illius potentia per nostram imbecillitatem perficitur.* Mox in eo versu, *Deposuit potentes de sede, & exaltavit humiles*, non est ταπεινοφρονας, sed ταπεινους, hoc est, contemptos juxta mundum, ut opponatur *potentibus.* Hunc versiculum juxta propheticæ eloquutionis morem declarat sequens, *Esurientes implevit bonis, & divites dimisit inanes.* Quos modò dixerat *humiles*, hîc appellat *esurientes*, hoc est, tenues: quos modò *potentes*, hîc *divites* vocat. Proximo versu fit mentio misericordiæ sese per omnes orbis nationes profundentis. In extremo versu prædicat Fidem Dei in promissis, *Sicut loquutus est*, &c. Toto Cantico prædicatur gloria, hoc est, potentia, bonitas & veritas Dei: nulla est meritorum mentio. *Le.* Sed ut potentiam ac divitias comitatur superbia, ità paupertas docet modestiam. *Hi.* Non equidem inficior isthuc interdum accidere, sed videas plerumque pauperes arrogantissimos: si negas, objiciam Merdardos multos. Verùm demus esse, quod non est, perpetuum; non jam agitur qualis fuerit sacratissima Jesu mater, sed qualia de se prædicârit in hoc Cantico. *Le.* Demiror istorum pervicaciam, qui toties moniti, frequenter etiam irrisi, non resipiscant. *Hi.* Quoties moniti sunt, declamationem esse fictì thematis tractationem, ad exercendam dictionis facultatem adhiberi solitam? & tamen istis declamatio nihil aliud est quàm sacra concio. Quoties inclamatum est illis, cœlibem esse quisquis uxorem non habeat, etiamsi sexcentas alat concubinas? & tamen cœlibatus istis nihil aliud est quàm continentia & castitas. Idem usu venit de humilitate, aliisque similibus quampluribus. *Le.* Unde stupor tam pertinax? *Hi.* De * Merdardis respondeo. Non dederunt à puero operam literis, nec est illis præceptorum aut librorum copia; & si quid istiusmodi facultatis obrigit, malunt abdomini impendere. Sacrosan-

* Monachi & fratres indocti.

ctam illam vestem existimant abunde sufficere & ad pietatis & ad eruditionis opinionem. Postremò, putant nonnullam esse religionis partem, si cum suo Francisco nè Latinè quidem loqui sciant. *Le.* Profectò plurimos novi qui ista ex parte bellè referant instituti sui principem, qui caperonem dixit pro galero, opinor, & vestimentibus pro vestibus. At Franciscus constanter recusavit presbyteri honorem; quod idem, opinor, fecit Benedictus & Dominicus. Nunc isti cum suis vestimentibus non abhorrent à galero Cardinalitio. *Hi.* Quid ais? imò nè à corona quidem triplici. Et humiles illi pauperis Francisci filii porrigunt calceos suos summis orbis monarchis osculandos. *Le.* Jam si fuisset facta *vilitatis* mentio, quid erat piaculi? *Hi.* Nihil si *vilem* intelligas qui parvo æstimatur apud homines, aut qui sibi videtur contemptibilis. Sed quid opus excusare quod dictum non est? *Le.* Non puduit Merdardum ad istum mentiri modum, idque in fano tam celebri, in frequentissima monarcharum synodo, coram tot eruditis viris quorum plerique Erasmicas lucubrationes evolverant? *Hi.* Pudui, ais? Imò sibi visus est scurra rem palmariam ac triumpho dignam facere. Hoc est quartum Merdardorum vorum longè tribus illis religiosius, Nihil omnino pudere. *Le.* Istius profectò plerique sunt observantissimi. *Hi.* Nec erat simplex mendacium. (*a*) Primùm, Mariæ Canticum, ut est à Luca scriptum, manet intactum. Qui verò corrigere dicitur qui nihil mutat? Deinde, vox *humilitatis* immutata non est, nec ulla usquam *vilitatis* mentio. Postremò, non corrigit Canticum qui bonâ fide reddit quod scripsit Lucas, sed explicat. *Le.* Video triplex mendacium effronte scurrâ dignum. *Hi.* Manè, nondum audivisti quod est omnium impudentissimum. *Le.* Etiámne amplius? *Hi.* Vociferabatur doctorem illum asinum fuisse principem, authorem & antesignanum universi tumultûs quo nunc concutitur orbis Christianus. *Le.* Quid ais? *Hi.* Huic imputandum quòd tot sectis discinditur Ecclesia, quòd Sacerdotes spoliantur decimis, quòd contemnuntur Episcopi, quòd sacrosanctæ Pontificis majestati passim obeditur, quòd agricolæ (*b*) vetus gigantum exemplum instaurârunt. *Le.* Ista publicitus? *Hi.* Magnis clamoribus. *Le.* Atqui longè secùs existimant qui Erasmi libros attentiùs introspiciunt. Horum plurimi fatentur se ex illius lucubrationibus hausisse veræ pietatis semina. Totum hoc incendium per Monachos ortum per eosdem huc usque incanduit; quod non aliter nunc quo-

a Mendacium Merdardi triplex.

b *Affectâsse ferunt regnum cœleste gigantes,* Ovid.

quoque conantur extinguere, quàm si *oleum* quod aiunt, *addant camino*. *Hi.* Vides † ὡς κάπρον θνέιν ἐξιν ἡ χαρίς. *Le.* Rem acu tetigisti. Illi nimirum expedit in populo Christiano superstitionis esse quàm plurimum, pietatis quàm minimum. Sed quid concio? ferebátne Cumanum asinum tam insolenter rudentem è suggesto? *Hi.* Quidam mirabantur quid accidisset homini. Qui stomachi erant impatientioris surgebant, atque è templo abibant, submurmurantes, Venimus huc audituri laudes Divæ Virginis, & hic temulentus nobis evomit meras sycophantias. In his erant etiam non paucæ mulieres. *Le.* Atqui solet hoc genus mirè deditum esse isti sodalitio. *Hi.* Vera prædicas; sed cœperunt & fœminæ sapere. Eruditi quotquot aderant plerique ringi, nonnulli etiam subsibilare. *Le.* Non curat asinus sibila; oportuit talem rabulam putribus ovis aut ruderibus è suggesto deturbare. *Hi.* Non deerant qui hoc illum dignum existimarent, sed cohibebat illos loci reverentia. *Le.* Sed loci religio non debet his opitulari qui locum scelere profanárunt: veluti qui in templi septis occidunt hominem. non æquum est ut illic habeant asylum; itidem qui in sacris concionibus & loci religione & populi patientiâ stolidè abutitur, huic non oportet esse præsidio quod ipse suâ temeritate profanavit. Laudatus est à priscis ille qui eum non habuit pro Consule, cui ipse non esset Senator: nec par est ut populus cum habeat pro Ecclesiasta, cui ipse non est concio. *Hi.* Metuunt fulmen Episcoporum. * *Si quis instigante Diabolo*, &c. nôsti legem. *Le.* Sed priùs in tales rabulas Episcopi debebant vibrare fulmen. *Hi.* Metuunt & illi. *Le.* Quos? *Hi.* Illos ipsos rabulas. *Le.* Quamobrem? *Hi.* Ob hoc ipsum, quòd rabulæ sunt. *Le.* Apostoli non metuebant regum & præsidum minas, & isti metuunt unum mendicum? *Hi.* Sed ob isthuc ipsum magis formidandi quòd mendici sunt; quod eripiatur non habent, quo lædant habent. Abi tu sodes ad vesparum aut crabronum nidum aliquem, & unam quamlibet ex illis digito contige; ea res si tibi bene successerit, redito ad me. & Episcopos ignavos appellato qui refugiunt unum mendicum irritare. Romanum Pontificem nonne potentissimi Christianæ ditionis Monarchæ reverentur, fortassis & metuunt. *Le.* Nec mirum, est enim Christi vicarius. *Hi.* At Alexander sextus, vir nec stultus nec indoctus, fertur ità loqui solitus, Se malle è summis Monarchis aliquot offendere, quàm unum quemlibet fraterculum ex ordine Mendicantium. *Le.* Omitte pontifices. Cùm istius sceleris rumor ad aures princi-

† Id est. Quòd pessima quæque ventri.

* Canon est in Decretis quo excommunicantur qui in monachos & sacerdotes manus injecerint.

principum qui tum Augustæ erant dimanâsset, non est sumptum de homine supplicium? *Hi.* Indignè tulerunt omnes, sed præcipuè Rex Ferdinandus, & hujus soror Maria, fœminarum hujus seculi decus, Bernardus Cardinalis Tridentinus, Balthasar Episcopus Constantiensis; objurgatus est graviter Ecclesiastes, sed à nullo acriùs quàm à Joanne Fabro Episcopo Viennensi. *Le.* Quid objurgatio? asinus non sentit nisi fustem. *hi.* Præsertim si in ventrem ingeras. Sed quid illi stolido fecissent Principes, longè gravioribus curis occupati? *Le.* Certè submovissent à concionandi munere, & suam illi benignitatem subtraxissent. *Hi.* At artifex ille pus suum in ipsam concilii dissolutionem distulerat, cùm jam aliquo foret abeundum. *Le.* Isto quidem pacto dicuntur abire cacodæmones, ingenti fœtore relicto. *Hi.* Itaque dimissus à Rege Ferdinando, sed bene pastus. Nam objurgatio nè tantillum quidem detraxit hominis obesitati. *Le.* Franciscus dicitur concionatus sororibus avibus; iste dignus videtur qui concionetur fratribus asinis ac suibus. Sed quò se contulit? *Hi.* Quò nisi ad suos gregales? à quibus acceptus est ovatione, ob rem strenuè felicitérque gestam, & inter pocula pro *In triumphe.* cantatum est *Te Deum Laudamus.* Dignissimus est iste Merdardus qui funem in collo gestet potiùs quàm in lumbis. Sed quid imprecemur isti stolido gregi qui tales fovet pecudes? *Hi.* Vix invenias quod imprecceris malum gravius quàm ipsi accersunt sibi: siquidem his rationibus maximè traducunt sese, & in bonorum omnium conjiciunt odium, efficaciùs quàm quisquam possit hostis. Sed non est Christianæ mentis cuiquam imprecari malè; illud potiùs optandum, ut clementissimus rerum formator & reformator, (qui ex Nabuchodonosor homine fecit bovem, & rursus ex bove fecit hominem, quique asinæ Balaami dedit hominis linguam) omnes Merdardi similes vertat in melius, détque illis & mentem & linguam viris Evangelicis dignam.

ARGUMENTUM.

Philodoxus ad veram gloriam & honestum nomen viam indicat. 1. Conatur ut sit talis qualis haberi se velit. 2. Imitetur viros celebres qui tamen variis olim de criminibus accusati. Cato Senior quadrigis causam egit reus. 3. Caveat in omni re, Ne quid nimis. 4. Facilis sit in aliorum moribus perferendis, ad leviora vitia connivens. 5. Ne sit pravicus aut pertinax in sua opinione. 6. Sit comis, &c. Impossibile est placere omnibus. 7. Bene mereatur de omnibus in quantum potest: sit hoc partim officiis, partim etiam benignitate. Felicitas quibusdum inest à natura, ut quicquid agant placeat. 8. Comitas & morum suavitas in rebus omnibus favorem conciliant. 9. Inconstantia cavenda. 10. A natura minimum, ab honesto minimè recedendum esse.

esse. 11. *Observandi hominum & nationum mores.* 12. *Si quid agendum,quod forsan necessariò displicebit, nostra apparat voluntas agendi aliter.* 13. *Rectum & honestum semper agamus.* 14. *Lingua multis causa est invidiæ. Quomodo laudandum & vituperandum.* 15. *Libros exactè scribere, argumento non vulgari, formâ januas aperit.* 16. *Invidiam obvertentem beneficiis vincere.*

(*a*) PHILODOXUS, (*b*) SYMBULUS.

Ph. FElix auspicium interpretor occursum tuum, Symbule. *Sy.* Utinam sit aliquid, Philodoxe, in quo tibi queam esse felix. *Ph.* Quid auspicatius quàm si quis Deus occurrat homini? *Sy.* Equidem nihil isthoc existimarem auspicatius, etiamsi sexcentæ volitent (*c*) noctuæ. Sed quem mihi narras Deum? *Ph.* Te, itquam, Symbule. *Sy.* Mène? *Ph.* Te planè. *Sy.* Ego Deos cacantes nunquam feci pili. *Ph.* Si non fallit proverbium, * Deum esse quisquis juvat mortalem,tu mihi Deus esse potes. *Sy.* De fide proverbii viderint alii,ego certè perquam lubens amico profuero si queam. *Ph.* Non est quòd metuas, Symbule: haud pero mutuum: sacra res est consilium; eo tantùm me juva. *Sy.* Atqui isthuc ipsum est petere mutuum, quandoquidem hoc officii genus inter amicos ultro citróque commeare debet,quemadmodum & cætera omnia. Sed quid est rei in quo meum desideras consilium? *Ph.* Piget obscuritatis, cuperem esse celebris; commonstra viam. *Sy.* En tibi compendiariam: imitare * Erostratum, qui incendit templum Dianæ, aut huic simillimum Zoïlum, qui laceravit Homerum, aut aliud aliquod (*d*) facinus & memorabile designa,& * ἀοίδιμος eris cum Cecropibus ac Neronibus. *Ph.* Famam ex scelere parent alii; ego nomen ambio rumoris honesti. *Sy.* Talem igitur te præsta qualem optas prædicari. *Ph.* At multis egregiâ virtute præditis non contigit nominis celebritas. *Sy.* Istud an verum sit,nescio: attamen si id eveniat quod ais,ipsa virtus abunde magnum sui præmium est. *Ph.* Vera prædicas planéque Philosophicé. Veruntamen, ut sunt res humanæ, mihi videtur gloria præcipuum quoddam ornamentum esse virtutis, quæ non aliter gaudet agnosci quàm Sol amat lucere, vel ob hoc ipsum, ut & prosit quamplurimis, & quamplurimos ad sui pelliciat æmulationem. Postremò, non video quam possessionem speciosiorem parentes liberis suis relinquere possint quàm honesti nominis immortalem memoriam. *Sy.* Ut video,gloriam expetis virtute partam. *Ph.* Scilicet. *Sy.* Proinde tibi propone literis omnium celebratos, Aristidem, Phocionem, Socratem, Epaminondam, Scipionem

a *Amans gloriæ*, qui famam venatur.

b *Consiliarius.*

c Noctuæ volatus apud Athenienses felix & bene ominatus fuit.

* *Homo homini Deus.*

† Erostrati & Zoili fama.

d *Aude aliquid brevibus Gyaris.* Juvea.

* Id est, *celebratus carmine.*

pionem Africanum, Catones seniorem & Uticensem, Marcum Brutum, & horum similes, qui belli domique de Republica quàm optimè mereri studuerunt. Hic est enim feracissimus gloriæ campus. *Ph.* Verùm inter istos celebres, Aristides ostracismo jussus est solum vertere; Phocion & Socrates biberunt cicutam; Epaminondas capitis est postulatus quemadmodum & Scipio; Cato senior quadragies reus causam dixit; Uticensis sibi mortem conscivit, itidem Brutus. Ego gloriam optarem nullâ invidiâ contaminatam. *Sy.* At istuc nè Herculi quidem filio concessit Jupiter. Nam post tot monstra virtute domita cum (*a*) Excetra fuit extremum certamen, idque multò omnium pertinacissimum. *Ph.* Ego Herculi suos glorioſos labores nunquam invidebo. Eos demum felices duco, quibus obtigit honestum nomen nullâ invidiâ contaminatum. *Sy.* Vis, ut video, suaviter vivere, eò metuis invidiam; nec id injuriâ. (*b*) κάκιστον γὰρ θηρίον θνητόν. *Ph.* Sic est. *Sy.* Ergo (*c*) κἀδάκρυτος βιώσεις. *Ph.* At istuc est mortuum esse, non vivere. *Sy.* Intelligo quid affectes. In Sole clarissimo versari gaudes absque umbra. *Ph.* Istuc quidem fieri non potest. *Sy.* At nihilo magis fieri potest ut gloriam consequaris nullâ contaminatam invidiâ. Rectè factis ultro sequitur gloria, gloriam comitatur invidia. *Ph.* Atqui posse gloriam absque invidia contingere docet nos senex ille Comicus, *Ità ut facillimè sine invidia laudem inveniat, & amicos pares.* *Sy.* Si istâ laude contentus es quam tulit Pamphilus adolescens obsequiis & morum commoditate, poteris eodem è loco petere rationes assequendi quod expetis, unde decerpsisti sententiam. In omni re memento, *Nè quid nimis*, sed tamen *mediocriter omnia*; esto facilis in perferendis aliorum moribus, ad leviora vitia connivens; nè sis præfractus, tuæque sententiæ nimiùm tenax, sed aliorum studiis temet accommoda; nulli lædas os, sed comem te præbeas omnibus. *Ph.* Adolescentiæ favent plerique, nec magni negotii sit tum istam parare laudem: ego magnificum quoddam nominis decus optârim, quod per universum orbem resonet, quódque cum ætate semper fiat illustrius, atque à funere tandem clarius elucescat. *Sy.* Equidem laudo generosam istam indolem tuam. Philodoxe: Cæterùm si cupis gloriam virtute partam, præcipua virtus est negligere gloriam, & summa laus est non ambire laudem, quæ magis sequitur fugientem. Videndum est igitur, nè quò impensiùs ista ambis, hòc frustrere magis. *Ph.* Non sum Stoicus (*d*) ἀπαθὴς tangor humanis affectibus. *Sy.* Si te profi-

a Excetra Hydræ appellata est, quod uno capite abscisso plura excrescerent.

b Id est, *Pessimum enim est animal.*

c Id est, *lætenter vive.*

d Id est, *expers affectuum.* Stoici negabant in virum sapientem ullos affectus cadere.

proficeris hominem, nec ea recusas quæ sunt humanæ sortis cur ea venaris quæ nec Deo contingunt? Nôsti enim Theognideum illud non minùs verè quàm scitè dictum, *Jovem nec pluvium, nec serenum placere omnibus.* *Ph.* Non est fortassis ignis absque fumo, sunt tamen (a) ἄκαπνα. Si non potest obtineri quin aliquâ livoris nubeculâ obscuretur hominis gloria, arbitror tamen esse rationes quibus fiat ut quàm minimùm invidiæ sit admistum. *Sy.* Eas igitur tibi vis commonstrari? *Ph.* Percupio. *Sy.* Modicè virtutem exsere & minùs gravaberis invidiâ. *Ph.* At gloria, nisi sit insignis, non est gloria. *Sy.* Ecce tibi certissimam viam. Designa præclarum aliquod facinus, & morere, & citra invidiam celebraberis cum Codris, (b) Menœciis, Iphigeniis, Curtiis ac Deciis.

a Ligna sunt quæ dum cremantur fumum non faciunt, ab α privativa particula, & καπνὸς, quod *fumum* significat.

Pascitur in vivis livor, post fata quiescit.

Ph. Equidem, ut ingenuè quod res est fatear, cupio liberis ac nepotibus meis honesti nominis hæreditatem relinquere; verùm hujus rei fructum vivus apud vivos aliquamdiu decerpere cupiam. *Sy.* Age non te suspendam ampliùs. Certissima ad illustre nomen est via, bene mereri, cùm privatim de singulis, tum publicitus de universis. Id partim fit officiis, partim benignitate. Benignitas sic temperanda est, nè cogaris ab aliis rapere quod aliis suppedites. Nam ex hujusmodi largitionibus plus odii nascitur apud probos quàm favoris apud improbos. Porrò, ab improbis laudari infamia verius est quàm gloria. Ad hæc, benignitatis fons largiendo exhauritur. Porrò, beneficentia quæ constat officiis fundum non habet; imò quò largiùs hinc hauritur, hoc scatet uberiùs. At hîc multæ res sunt quæ & invidiam mitigant, & famæ celebritatem illustrant, quas nemo sibi præstare valet, sed contingunt gratuito favore numinis.

b Nobilis adolescens Thebanus qui pro patriæ salute seipsum morti objecit, apud Philostratum in Imaginibus.

Gratior est pulchro veniens è corpore virtus:

At formam corporis sibi nemo largitur. Adfert secum dignitatis plurimum generis claritudo: At hæc quoque fortunæ munus est. Idem sentiendum de divitiis, quæ rectè factis partæ ab avis atque atavis ad nos devenerunt. Nè hoc quidem quisquam sibi præstat. Hujus generis sunt & ingenii dexteritas, ac dicendi gratia, lepos, & comitas non ascita, sed ingenita: postremò, decorum quoddam arcanum, atque etiam felicitas, cujus effectum in multis videmus quotidie, causam reddere nemo potest. At non frequenter conspicimus eadem geri dicive à diversis, & magnam inire gratiam qui pejus gessit dixitve, cùm,

Forma. Nobilitas. Opes.

cùm is qui meliùs rem egerit pro gratia referat odium. Hoc prisci quidam ad Genios referebant. Dicebant enim in ea re quemque fortunatum esse ad quam natus esset; contrà, parùm succedere quod quis *invitâ Minervâ* iratóque genio tentaret. *Ph.* Hic igitur nullus est consilio locus? *Sy.* Vix ullus. Attamen qui sagaces sunt deprehendunt in pueris aut adolescentibus notas quasdam quibus conjecturam facere liceat, ad quæ studia, quódve vitæ genus, quáisve actiones sint idonei. Idem indicat in nobis arcanus quidam animi sensus, quo à quibusdam abhorremus nullâ evidente causâ, ad quædam item miro impetu rapimur. Hinc est quòd alius feliciter tractat rem militarem, alius dexter est in negotiis politicis, alium dicas ad studia natum. Quanquam & in his mira varietas; nimirum tanta quanta est functionum diversitas. Alium natura genuit imperio, alium voluit esse fortem militem: cui plurimum indulsit, ei concessit ut, juxta Homerum, *pariter & bonus* sit *lanciarius & egregius dux*. Itidem in rebus civilibus, alius valet in consilio, alius in agendis causis excellit, alius obeundis legationibus & gaudet & feliciter rem gerit. De studiorum varietate quid attinet dicere? sunt qui sic rapiantur ad institutum monasticum, nec ad quodvis, sed vel ad hoc vel illud, ut vitam sibi putent acerbam nisi quod optant assequantur. Sunt è diverso, qui mirum in modum abhorrent, ut mori ducant potiùs quàm fieri monachum: nec id odio faciunt, aut certâ ratione, sed arcano quodam naturæ sensu. *Ph.* Ista quidem in complurjbus ità ut narras & comperi nonnunquam, & frequenter admiratus sum. *Sy.* In his igitur bonis quæ nobis gratuitò largitur naturæ benignitas, multò minus orietur invidiæ, si fastus absit & ostentatio. Amabilior enim est forma, aut nobilitas, aut opulentia, aut facundia, in his qui se his bonis præcellere quasi nesciunt. Comitas autem & modestia nihil immiauunt hæc commoda, sed ut gratiam addunt, ità depellunt invidiam. Hæc autem comitas & morum suavitas oportet in omnibus vitæ actionibus sit perpetua, nisi prorsus repugnet Minerva. Nam frustrà, ut opinor, tentaret Xenocrates quod successit Socrati ac Diogeni; frustrà moliretur Cato Censorius, quod Lælium fecit gratiosum. Attamen Demea ille Terentianus subitò mutatus, satis declaravit quantum ad conciliandum benevolentiam habet momenti studiis & affectibus omnium obsecundare. Verùm quoties à recto recedit ur, jam & à vera gloria ad temporarium hominum favorem degenerat.

ratur. Cæterùm ea demum gloria perpetua est quæ Honesti radicibus nititur, à judicio rationis profecta. Nam affectus temporarios habent impetus, qui simul atque relanguerint, odisse cœpimus quod antè vehementer arrisit; ac proinde plausus vertitur in sibilum, laus in vituperium. Cæterùm ut ingenium prorsus inverti non potest, ità potest aliqua ex parte corrigi. *Ph.* Exspecto quid dicas. *Sy.* Qui naturâ blandior est, is cavere potest, ne dum apud omnes gratiosus esse studet, deflectat ab honesto; néve dum sese quibuslibet accommodat, Polypum imitatus, sibi parùm constet. *Ph.* Tales novi permultos lubricæ fidei & erubescendæ vanitatis. *Sy.* Rursus, qui severiore sunt ingenio, dare operam oportet ut sic affectent comitatem, nè quod agunt videatur simulatum, aut subindè ad naturam suam recurrant, pro laude geminum dedecus sibi comparaturi; & quòd interdum rigidiùs agant & quod sint inconstantes. Tantam enim vim habet constantia, ut qui vitiosam nacti sunt naturam, tamen ob hoc ipsum leviùs ferantur, quòd nusquam sunt sui dissimiles. Fucus autem simulatque suboluit etiam in benefactis gignit odium. Porrò quod simulatum est perpetuò latere non potest, aliquando erumpat oportet: quod ubi factum fuerit, simul evanescit omnis ille magnificus gloriæ fumus, atque etiam in fabulam vertitur. *Ph.* Illud igitur, ut video, monendus, à natura minimum, ab honesto minimè recedendum esse. *Sy.* Tenes. Ad hæc, scis, quicquid subitò inclarescit obnoxium esse invidiæ. Indè vox odiosa (*a*) νεοπλούτος apud Græcos, apud Romanos *novorum* hominum cognomen, apud patrosque *terræ filiorum*, & *è cœlo delapsorum*. Cæterùm fama quæ paulatim nascitur & augescit, quemadmodum minimum habet invidiæ ità maximè durabilis est, ut indicat hoc ille poëtarum acutissimus Horatius, *Crescit occulto velut arbor ævo Fama Marcelli.* Proinde, si veram, si perpetuam, si favori quàm minimùm expositam gloriam expetis, auscultato Socrati, qui dixit, quibusdam usu venire, ut dum nimiùm properant initio, seriùs perveniant ad finem. *Ph.* Sed hominum vita brevis est. *Sy.* Ergò ad benefacta properandum, non ad gloriam, quæ suâ sponte consequitur. Non enim id consulis, opinor, quibus rationibus longævus fieri possis. Nam isthuc Parcarum munus est, quæ fila ducunt & amputant, cùm ipsis est visum. *Ph.* Utinam isthuc quoque possis. *Sy.* Nunquam, ô Philodoxe, divi tam fuerunt benigni, ut uni darent omnia. Quod annis detrahunt, nominis splendore pensant. Quibusdam, sed pauciſſimis, tam indulgenter favent,

a Id est *novus per divos* factus, qui subitò divitias nactus nusquam non ostentat illas, priùs lentes domi vorant.

vent, ut vivi, sibique quodammodo superstites, posteritate suâ fruantur. Sed *rari* sunt *quos æquus amavit Jupiter*. Hoc fortassis aliqui *diis ingeniti potuere*; verùm ista felicitas non cadit in hanc consultationem. *Ph.* Sæpe mecum admirari soleo seu fortunæ seu naturæ invidentiam, quæ nihil omnino commodi largitur mortalibus quod non aliquo temperet incommodo. *Sy.* Quid igitur superest, amice, nisi ut homines nati sortem humanam æquo feramus animo? Jam & illud haud mediocriter conducit ad leniendam invidiam, si penitus cures habere perspecta nationum, ordinum & singulorum hominum ingenia, nimirum ad eorum exemplum qui bestiis cicurandis alendisque dant operam. Siquidem horum præcipuum est studium, animadverte quibus rebus quòdque animal vel efferetur vel deliniatur. Non jam loquor tantùm de discrimine quod est inter avem & quadrupedem, inter serpentem & piscem, aut quod est inter aquilam & vulturem, inter elephantum & equum, inter delphinum & phocam, inter viperam & aspidem; sed de innumera varietate quæ est in singulis animantium generibus. *Ph.* Exspecto quò sis evasurus. *Sy.* Omnes canes sub una specie continentur; sed hæc species quàm in innumeras formas distrahitur? ut dicas illos genere distingui, non specie. Jam prorsus in eadem specie quàm varii sunt canum mores & ingenia? *Ph.* Immensa varietas. *Sy.* Quod de canibus dictum est, de singulis animantium generibus dictum puta; sed in nullo magis elucet discrimen quàm in equis. *Ph.* Vera prædicas. Sed quorsum hæc? *Sy.* Quicquid in animantium generibus, vel in formis, vel in singulis animantibus varietatis est, hoc omne puta esse in homine. Illic reperis lupos varios, canes inenarrabili varietate, elephantos, camelos, asinos, leones, oves, viperas, simias, dracones, aquilas, vultures, hirudines, hirundines, & quid non? *Ph.* Quid tum? *Sy.* Nullum autem est animal tam efferum, quin arte tractatum aliquam de se præbeat utilitatem, aut certè non lædat. *Ph.* Nondum perspicio quid agas. *Sy.* Est nonnihil discriminis inter Hispanum, Italum, Germanum, Gallum & Anglum. *Ph.* Est planè. *Sy.* Ad hæc, est singulis in unoquoque genere peculiare quoddam ingenium. *Ph.* Fateor. *Sy.* Hanc varietatem si sagaciter habueris animadversum, & singulorum moribus te accommodes, facilè consequêris, ut aut omnes habeas amicos, aut certè nullos inimicos. *Ph.* Si Polypum me fieri jubes, ubi rectum & honestum? *Sy.* Est in rebus communibus aliquod obsequium quod nullo pacto

iat honestum : quod genus. Apud Italos osculo salutant viri viros ; in Germania si facias idem, absurdum videarur. sed ro osculo dextram porrigunt. Rursus in Anglia viri salunt mulieres etiam in templo obvias : idem si fiat in Ita, flagitium habeatur. Item in Anglia porrigere poculum uum intervenienti in convivio civilitatis est ; in Gallia contumeliæ est. In his & aliis hujusmodi citra recti jactum licet omnibus obsecundare. *Ph.* At perdifficile sit omium gentium mores ac singulorum hominum ingenia nôsse. *Sy.* Verùm, ô Philodoxe, si gloriam insignem quæris, emque virtute partam, necesse est ut virtutem quoque præles non vulgarem. Scis autem virtutem circa difficilia versari, quemadmodum ante Peripateticum illum docuit Hesiodus : proinde si mel cupis, apes feras oportet. *Ph.* Scio, & memini : sed mitigandæ invidiæ rationem quærimus. *Sy.* Proinde da operam ut in bello dux esse malis quàm miles, & in eo bello quod gerendum cum invisis hostibus potiùs quàm cum civibus aut sociis. In Republica ea potissimùm munia capesse quæ popularia sunt & gratiosa : velut, defendere popularius est quàm accusare ; honorare quàm punire. Quòd si qua incidunt, sicut incidere necesse est, naturâ molesta, tamen ea quoque, si vitiari non possunt, commoditate sunt lenienda. *Ph.* Quo pacto ? *Sy.* Sedes judex aut arbiter ? altera pars nonnihil offendenda est ; sed eâ rem æquitate geras ut, si fieri possit, etiam victus gratias agat. *Ph.* Quî fic ? *Sy.* Puta, intenditur actio furti aut sacrilegii ; muta, si potes, actionis formulam, & fac ut sit actio rei vindicandæ. Hic protinus ità reum subleves, ut nihil tamen decedat actori. Porrò actionem omnem sic moderare, ut citra actoris dispendium reo videaris æquus. Postremò, damnati pœnam nonnihil mitiga. Absit interim aut vultûs torvitas, aut verborum acerbitas, aut morositas ; quæ res faciunt ut quidam pejorem ferant gratiam pro dato beneficio, quàm alii pro negato. Interdum monendus est amicus : sed si nulla spes emendationis, silere præstat. Si res gravior est, & spes est profectûs, magni refert qualis sit admonitio. Nam sæpenumero fit, ut qui siniſtrè aut intempestivè admonet, & morbum exasperet, & ex amico reddat inimicum. Hæc dexteritas magis etiam habet locum si agas cum principe : nam horum affectibus nonnunquam incidit ut sit resistendum. Quod si fit comiter ac dextrè, paulò pòst qui obstitere plus ferunt gratiæ quàm qui obsecundârunt. Quod enim cupiditati placet temporarium est ; quòd recta ratione

Declinandi invidiam modus.

Siniſtra & intempestiva monitio.

Lingua multis causa invidiæ.

tione geritur perpetuò probatur. Longè verò maxima pars invidiæ nascitur ex intemperantia linguæ. Quantum odii nonnunquam unica vox temere excidens concitat nonnullis? Quam multis dictum, aut jocus intempestivus fuit exitio? Laudabis igitur, sed dignos, idque parcè; sed vituperabis parciùs, si tamen omnino quispiam vituperandus est: proinde vitanda loquacitas; difficillimum enim fit simul & multa & opportunè dicere. *Ph.* Assentior istis omnibus. Sed mihi videtur præcipua ad parandum nominis celebritatem via, scribere libros. *Sy.* Vera prædicas, nisi quòd obstat scribentium turba. At si ista placet ratio, cura ut exactè scribas potiùs quam multa.

Scribere libros non vulgari argumento.

Cum primis autem Argumentum delige neque protritum, neque cum multis commune, ad hæc minimè invidiosum: in id, quicquid insigne complurium annorum lectione contractum est, conferas: tractatione verò tale reddas, ut voluptatem habeat cum utilitate conjunctam. *Ph.* Prudenter tu quidem, Symbule; meóque animo feceris satis, si unum istud adjeceris, quibus rebus effici possit ut maturius etiam contingat gloria. Multos enim video qui vix sub obitum inclarescunt; nonnullos à rogo, quod aiunt, demum innotescere. *Sy.* Hic quod consulam nihil habeo melius quàm quod tibicen suasit tibicini. Fac ut his teipsum probes qui gloriâ jam vicerunt invidiam; in horum amicitiam temet insinua, quorum honorifica de te prædicatio facilè populare studium tibi conciliabit. *Ph.* At si quando exoriatur invidia, quid ostendis remedii? *Sy.* Fac quod solent hi qui picem coquunt: si flamma effulserit, infundunt aquam; ac tum magis effervescit ac stridet incendium, ni id facias constanter ac sæpius. *Ph.* Quid isthuc ænigmatis est? *Sy.* Invidiam oborientem beneficiis obrue potiùs quàm vindictâ. Nihil egit Hercules resectis Hydræ Lernææ capitibus; igni Græco devicit exitiabile monstrum. *Ph.* Sed quem vocas ignem Græcum? *Sy.* Qui ardet etiam in mediis aquis. Eum adhibet, qui lacessitus injuriâ malorum, non cessat tamen de omnibus bene mereri. *Ph.* Quid ego audio? beneficentia igitur nunc aqua est, nunc ignis? *Sy.* Quid vetat? Quando Christus in allegoriis nunc Sol est, nunc Ignis, nunc Lapis. Dixi sedulo. Si quid melius eris nactus, sequitor, meúmque repudiato consiliuni.

Modus extinguendij invidiam quavis occasione ortam.

ARGU-

ARGUMENTUM.

Opulentia ſordida inſignem cuiuſdam divitis ſordiciem memorat; ubi oſtenditur quo vivatur modo apud avaros. In hyeme focos ſtruunt ex arborum radicibus humidis, unde fumus, at vix ulla flamma. Pulicum & cimicum frequentia ſomnum capere non ſinit. Aquâ vinum diluunt. Ex vini calculum generat in renibus. Triticum vitiatum emunt, quod etiam cum tertia argilla parte admiſcent. Nullum jentaculum. Prandium ad horam primam differtur, cœnatur ad horam decimam. Quam ſordidus convivii apparatus. Peſſimas emunt carnes. Corpori tenero tenuique, & ſpiritibus ſubtiliſſimis, non jejunandum. Diæta & victûs conſuetudo multum habet momenti ad valetudinem conſervandum.

JACOBUS, GILBERTUS.

Ja. UNde nobis tam exſuccus, quaſi cum cicadis intrea(*a*)rore ſis paſtus? Mihi nihil aliud quàm(*b*)ſyphar hominis eſſe videris. *Gi.* Apud inferos umbræ malvâ & porro ſaturantur; at ego decem menſes ubi nè id quidem contigit. *Ja.* Ubinam? te quæſo: num a Creptus in navem galeatam? *Gi.* Nequaquam, ſed Synodii. *Ja.* In urbe tam opulentâ bulimiâ periclitatus es? *Gi.* Maxime. *Ja.* Quid in cauſa? an deerat pecunia? *Gi.* Nec pecunia, nec amici. *Ja.* Quid igitur erat mali? *Gi.* Mihi res erat cum hoſpite (*c*) Antronio. *Ja.* Cum illo opulento? *Gi.* Sed ſordidiſſimo. *Ja.* Monſtri ſimile narras. *Gi.* Minimè; ſed ſic fiunt divites qui è ſumma emergunt inopia. *Ja.* Quid ità libuit tot menſes apud talem hoſpitem commorari? *Gi.* Erat quod alligaret, & ſic tunc erat animus. *Ja.* Sed dic, obſecro, quo tandem vivit ille apparatu? *Gi.* Dicam, quandoquidem *Actorum labor* ſolet eſſe *jucunda commemoratio*. *Ja.* Mihi certè futura eſt. *Gi.* Illud (*d*) ἀεχάδειν acceſſit incommodi cùm illic argerem, totos tres menſes ſpirabat Boreas, niſi quòd illic neſcio quo pacto nunquam perſeverat ultra diem octavum. *Ja.* Quomodo igitur ſpirabat totos tres menſes? *Gi.* Sub eum diem velut ex conſtituto mutabat ſtationem, ſed poſt horas octo migrabat in locum priorem. *Ja.* Ibi tenui corpuſculo opus erat foco luculento. *Gi.* Satis erat ignis, ſi ſuppetiſſet lignorum copia. Verùm nè quid hîc faceret impendii noſter Antronius, ex ruſculis inſularibus evellebat arborum radices ab aliis neglectas, idque ferè noctu. Ex his nondum bene ſiccis ſtruebatur ignis non abſque fumo, ſed ſine flamma; non qui calefaceret, ſed qui præſtaret nè verè dici poſſit ibi nullum eſſe ignem. Unicus autem ignis durabat totum diem, adeò temperatum erat incendium. *Ja.* Illic hybernare durum erat. *Gi.* Imò multò durius æſtivare.

Ja. Qui

a Vide prov. *Rore paſtitur.*

b Serpentis exuvium: ità appellatur mitè leve & ſicum.

c Non homine, ſed aſino. Vide Chiliades.

d Id eſt, *calitus.*

Ja. Qui sic? *Gi.* Quoniam ea domus tantum habebat pulicum ac cimicum, ut nec interdiu quietum esse, nec nocte somnum capere liceret. *Ja.* Divitias miseras! *Gi.* Præsertim in hoc pecoris genere. *Ja.* Oportet illic ignavas esse fœminas. *Gi.* Latitant, nec inter viros versantur. Ità fit ut illic & fœminæ nihil aliud sint quàm fœminæ, & viris desint ea ministeria quæ solent ab eo sexu suppeditari. *Ja.* Sed Antronium interim non pigebat tractationis? *Gi.* Illi in hujusmodi sordibus educato præter lucrum nihil erat dulce. Ubivis potiùs habitabat quàm domi, nulla in re non negotiabatur. Scis autem eam urbem esse præ cæteris (*a*) Mercurialem. Pictor ille nobilis deplorandum existimavit si dies abiisset sine linea; Antronius longè magis deplorabat si dies præterisset absque lucro. Quod si quando evenisset, domi quærebat Mercurium. *Ja.* Quid faciebat? *Gi.* Habebat in ædibus cisternam ex ejus civitatis more, illic hauriebat aliquot aquæ situlas, & infundebat in vasa vinaria. Hìc erat certum lucrum. *Ja.* Fortasse vinum erat æquo vehementius. *Gi.* Imò plus erat quàm vappa. Nunquam enim emebat vinum nisi corruptum, quò minoris emeret. Ex eo nè quid periret, subindè fæces annorum decem miscebat, volvens ac revolvens omnia, quò mustum videretur; neque enim ille passus fuisset ullam fæcis micam perire. *Ja.* At si qua fides medicis, tale vinum gignit vesicæ calculos. *Gi.* Non erant medici; nam in ea domo nullus erat annus tam felix quin unus atque alter calculo periret; nec horrebat ille funestam domum. *Ja.* Non? *Gi.* (*b*) Etiam à mortuis colligebat vectigal. Nec aspernabatur quamvis exiguum lucellum. *Ja.* Dicis furtum. *Gi.* Lucrum vocant negotiatores. *Ja.* Quid interea bibebat Antronius? *Gi.* Idem ferme nectar. *Ja.* Non sensit malum? *Gi.* Durus erat, qui vel fœnum esse posset, & talibus, ut dixi, deliciis fuerat à teneris educatus. Hoc lucro nihil existimabat certius. *Ja.* Quid ità? *Gi.* Si supputes uxorem, filios, filiam, generum, operas & famulas, alebat domi ferè corpora triginta tria. Jam quò virum erat ditius, hòc & parciùs bibebatur, & seriùs exhauriebatur. Hìc mihi subducito, in singulos dies addita aquæ situla quàm non pœnitendam summam conficiat in annum. *Ja.* O sordes! *Gi.* Atqui non minus compendii redibat ex pane. *Ja.* Quo pacto? *Gi.* Emebat triticum viriatum, quod alius noluisset emere. Hìc præsens statim lucrum, quia minoris emebat. Cæterùm vitio medicabatur arte. *Ja.* Quâ tandem? *Gi.* Est argillæ genus frumento non dissimile,

(*a*) Ubi mercatorum magna & plurima negotia tractantur.

(*b*) Vide proverbium *A mortuo tributum.*

mile, quo videmus & equos delectari, dum & parietes arrodunt, & ex lacunis eâ argillâ turbidis bibunt libentius. Ejus terræ tertiam partem admiscebat. *Ja.* Est isthuc medicari? *Gi.* Certè tritici vitium minùs sentiebatur. An hoc quoque lucrum putas aspernandum? Adde jam aliud strategema: Domi panem subigebat, nec id crebiùs, etiam æstate, quàm bis in mense. *Ja.* Isthuc est lapides apponere, non panes. *Gi.* Aut si quid lapide durius. Sed huic quoque malo erat paratum remedium. *Ja.* Quodnam? *Gi.* Fragmenta panis immersa cyathis vino macerabant. *Ja. Similes* habebant *labra lactucas.* Sed ferebant talem tractationem operæ? *Gi.* Primùm narrabo primatum ejus familiæ apparatum, quò facilius divines quomodo tractentur operæ. *Ja.* Audire cupio. *Gi.* De jentando nulla erat illic mentio. Prandium ferè differebatur in horam à meridie primam. *Ja.* Quamobrem? *Gi.* Exspectabatur Antronius paterfamilias. Cœnabitur interdum ad horam decimam. *Ja.* At tu solebas esse inediæ impatientior. *Gi.* Eóque subindè clamabam ad Antronii generum Orthrogonum, (agebamus enim in eodem conclavi) Heus Orthrogone, non cœnatur hodie apud Synodos? Commodè respondit, brevi adfuturum Antronium. Cùm nihil viderem apparari, & latraret stomachus, Heus, inquam, Orthrogone, erit hodie pereundum fame? Excusabat horam, aut aliud simile. Cùm non ferrem stomachi latratum, rursus interpellabam occupatum. Quid futurum est? inquam, eritne moriendum fame? Ubi jam Orthrogonius consumpsisset omnem tergiversationem, abiit ad famulos, jussitque adornari mensam. Tandem cùm nec rediret Antronius, nec quicquam apparetur, Orthrogonus vitus convitiis meis descendebat ad uxorem & socrum ac liberos, clamitans ut appararent cœnam. *Ja.* Nunc saltem exspecto cœnam. *Gi.* Ne propera. Prodibat tandem famulus claudus, ei præfectus negotio, non admodum dissimilis Vulcano, insternit mensam linteo. Ea prima cœnæ spes. Tandem post longam vociferationem afferuntur phialæ vitreæ, cum aqua sanè limpida. *Ja.* Altera cœnæ spes. *Gi.* Ne propera, inquam. Rursum post atroces clamores adfertur phiala illius nectaris fæculenti plena. *Ja.* O factum bene! *Gi.* Sed sine pane. Nihil adhuc periculi; nemo famelicus bibit lubens tale vinum. Clamatum est iterum usque ad rabiem. Tum demum apponitur panis ille, quem vix ursus dentibus frangeret. *Ja.* Certè jam vitæ consultum est. *Gi.* Sub multam noctem tandem venit Antronius; hoc ferè

prœmio inauſpicatiſſimo, ut diceret ſibi dolere ſtomachum. *Ja.* Quid hìc mali auſpicii? *Gi.* Quia tunc nihil erat quod ederetur. Quid enim exſpectes, hoſpite malè affecto? *Ja.* Dolebat revera? *Gi.* Adeò ut ſolus devoraturus fuerit tres capos, ſi quis dediſſet gratis. *Ja.* Exſpecto convivium. *Gi.* Primùm ipſi apponebatur patina cùm farina fabacea, quod obſonii genus illic vulgò venditur tenuibus. Aiebat ſe hoc uti remedio adverſus omne morbi genus. *Ja.* Quot eratis convivæ? *Gi.* Interdum octo aut novem, inter quos erat Verpius ille doctus, quem arbitror tibi non ignotum, & filius familias natu major. *Ja.* Quid illis apponebatur? *Gi.* Annon ſatis eſt frugi hominibus quod Melchiſedec obtulit Abrahæ quinque regum victori? *Ja.* Nihil igitur obſonii? *Gi.* Erat nonnihil. *Ja.* Quodnam? *Gi.* Memini nos fuiſſe in menſa convivas numero novem, cùm in patina non numerarem niſi ſeptem foliola lactucæ aceto innatantia, ſed abſque oleo. *Ja.* Solus igitur ille devorabat ſuas fabas? *Gi.* Vix ſemiobolo emerat; nec tamen vetabat, ſi quis proximè aſſidens vellet guſtare; ſed incivile videbatur, languido ſuum eripere cibum. *Ja.* Secabantur folia, quemadmodum de * cumino meminit proverbium? *Gi.* Non; ſed lactucis à primoribus abſumptis, reliqui panem immergebant aceto. *Ja.* Quid autem poſt ſeptem folia? *Gi.* Quid niſi caſeus, conviviorum clauſula? *Ja.* Hiccine erat apparatus perpetuus? *Gi.* Propemodum, niſi quòd interdum, ſi eo die Mercurium fuiſſet expertus propitium, erat paulò profuſior. *Ja.* Quid tum? *Gi.* Jubebat emi tres uvas recentes uno æreo nummulo. Ea res exhilarabat totam familiam. *Ja.* Quidni? *Gi.* Id eo duntaxat tempore quo ſumma eſt uvarum ibi vilitas. *Ja.* Proin extra autumnum nihil profundebat? *Gi.* Profundebat. Sunt illic naviculatores qui concharum minutum genus hauriunt, potiſſimùm è latrinis: hi clamore certo ſignificant quid habeant venale. Ab his interdum jubebat emi dimidio nummuli quem illi bagathinum appellant. Tum verò dixiſſes in ea familia eſſe nuptias. Nam igni erat opus, licèt celerrimè percoquantur. Atque hæc quidem poſt caſeum, loco bellariorum. *Ja.* Bella mehercule bellaria! Sed nihil unquam apponebatur carnium aut piſcium? *Gi.* Tandem victus meis clamoribus cœpit eſſe ſplendidior. Quoties autem videri volebat Lucullus, hi fermè erant miſſus. *Ja.* Iſthuc verò lubens audiero. *Gi.* Primo loco dabatur jus Lucullum, quod illi neſcio quam ob cauſam appellant miniſtram. *Ja.* Lautum, opinor. *Gi.* His conditum aromatibus

* *Cumini Alex.*

Admo-

Admovetur igni cacabus aquâ plenus, in eam conjiciuntur aliquot fragmenta caſei bubalini, qui jam olim in ſaxum induruit; nam ad defringendum aliquid bonâ ſecuri opus eſt. Cùm ea fragmenta tepore aquæ ſolvi cœperint, inficiunt eam nè poſſit mera dici aqua. Hoc juſculo præparant ſtomachum. *Ja.* Suibus dignum. *Gi.* Dein apponitur paululum carnium de ventre veteris vaccæ, ſed elixum ante dies quindecim. *Ja.* Fœtet igitur. *Gi.* Maximè; ſed adhibetur remedium. *Ja.* Quodnam? *Gi.* Dicam, ſed vereor nè imitaturo. *Ja.* Scilicet. *Gi.* Miſcent ovum atque calefactæ, eo jure perfundunt carnem: ità magis falluntur oculi quàm nares; nam fœtor erumpit per omnia. Si dies requirit eſum piſcium, interdum apponuntur auratæ tres, nec hæ magnæ, cùm convivæ ſunt ſeptem aut octo. *Ja.* Præterea nihil? *Gi.* Nihil niſi caſeus ille ſaxeus. *Ja.* Novum mihi narras Lucullum. Sed quî potuit tam exilis apparatus tot ſufficere convivis, præſertim nullo refectis jentaculo? *Gi.* Imò, ne ſcis inſcitens, ex ejus convivii reliquiis alebantur ſocrus, nurus, filius natu minor, famula, & aliquot parvuli. *Ja.* Tu quidem admirationem meam auxiſti, non ademiſti. *Gi.* Iſthuc tibi vix poſſum deſcribere, niſi priùs ordinem convivii depinxero. *Ja.* Pinge igitur. *Gi.* Antronius obtinebat primum locum, niſi quòd ego illi ſedebam dexter, velut extraordinarius: è regione Antronii Orthrogonus, Orthrogono aſſidebat Verpius, Verpio Strategus natione Græcus. Antronio ſiniſter aſſidebat filius natu major. Si quis acceſſiſſet conviva, ei locus dabatur pro dignitate. Primùm de jure minimum erat vel periculi vel diſcriminis, niſi quòd in procerum diſcis natabant fragmenta bubalini caſei. Cæterùm ex phialis vini aquæque ferme quatuor vallum quoddam fiebat, ut nemo poſſet attingere quod erat oppoſitum, præter tres ante quos ſtabat patina, niſi quis ſuſtinuiſſet eſſe impudentiſſimus, & tranſilire ſepta. Nec tamen ea patina diu manebat, ſed mox tollebatur, ut aliquid ſupereſſet familiæ. *Ja.* Quid igitur edebant reliqui? *Gi.* Suo more deliciabantur. *Ja.* Quî? *Gi.* Panem illum argillaceum macerabant vino fæcis vetuſtiſſimæ. *Ja.* Tale convivium oportuit eſſe perbreve. *Gi.* Frequenter horâ prolixius. *Ja.* Quî potuit? *Gi.* Sublatis, ut dixi mox, quæ non carebant periculo, ponebatur caſeus, unde nullum erat periculum nè quiſquam ullo cultello eſcario quicquam abraderet. Manebat illa præclara fax, & ſuus cujuſque panis. Atq; inter hæc bellaria tutò miſcebantur fabulæ. Interim prandebat fœminarum ſenatus. *Ja.* Quid in-

terim operæ? *Gi.* Nihil habebant nobiscum commune; suis horis sibi prandebant ac cœnabant. Sed hi cibo capiendo vix semihoram impendebant toto die. *Ja.* Verùm apparatus cujusmodi? *Gi.* Isthuc tuum est divinare. *Ja.* At Germanis vix sufficit hora in jentaculum, tantundem in merendam, tesquihora in prandium, duæ horæ in cœnam; ac nisi affatim expleantur eleganti vino, bonis carnibus ac piscibus, deserunt patronum, & fugiunt in bellum. *Gi.* Suus cuique gentì mos est. Itali minimum impendunt gulæ, pecuniam malunt quàm voluptatem; & sobrii sunt naturâ quoque, non solùm instituto. *Ja.* Nunc profectò non miror te nobis redisse tam exilem, sed omnino vivum redisse demiror, præsertim cùm antea capis, perdicibus, turturibus & phasianis assueviſſes. *Gi.* Planè perieram nisi repertum fuisset remedium. *Ja.* Malè res agitur ubi tot remediis est opus. *Gi.* Effeceram ut mihi jam languescenti in singula convivia daretur quarta pars pulli elixi. *Ja.* Nunc incipies vivere. *Gi.* Non admodum. Emebatur pullus exiguus, nè multum impenderetur, cujusmodi sex non sufficerent uni boni stomachi Polono in jentaculum. Nec empto dabant cibum, nè quid esset impendii: itaque macie enecti ac semivivi coquebatur ala aut ples; jecur dabatur Orthrogoni filio infanti. Jus autem semel atq; iterum ebibebant mulieres, subinde novâ infusâ aquâ. Itaque ples ad me veniebat pumice siccior, & quovis putri ligno insipidior. Jus nil erat nisi mera aqua. *Ja.* Et tamen audio illic avium genus & copiosissimum esse, & elegans, & vile. *Gi.* Est prorsus, sed illis charior est pecunia. *Ja.* Satis dedisti pœnarum, etiam si Romanum Pontificem occidisses, aut si minxisses ad sepulchrum D. Petri. *Gi.* Sed audi reliquum fabulæ. Scis esse in quaque hebdomada quinq; dies quibus vescimur carnibus. *Ja.* Nimirum. *Gi.* Duos itaque pullos duntaxat emebant. Die Jovis se fingebant oblitas emere, nè vel totum pullum eo die apponerent, vel aliquid superesset. *Ja.* Næ iste Antronius superat etiam Euclionem Plautinum. Sed piscariis diebus quo remedio consulebas vitæ? *Gi.* Amico cuidam dederam negotium, ut mihi meo ære in singulos dies emeret ova tria, duo in prandium, unum in cœnam. Sed hìc quoque fœminæ pro recentibus carè emp is supponebant semiputria; ut mecum prælarè crederem actum, si ex tribus unum esset quod edi posset. Tandem & utrem vini purioris meâ pecuniâ emeram: cæterùm mulieres effractâ serâ intra paucos dies exsorbuerunt, non admodum irato Antronio. *Ja.* Itáne nullus erat illic quem

tui

tui misereſceret? *Gi.* Miſereſceret? Imò videbat illis gluto quiſpiam & helluo, qui tantum ciborum unus devorarem. Itaque ſubindè me admonebat Orthrogonus, haberem ejus regionis rationem, meæq; conſulerem incolumitati: & aliquot noſtrates commemorabat, quibus illic edacitas conciliâſſet aut mortem aut morbum graviſſimum. Cùm is me videret deliciis quibuſdam, quas illic ex nucleis pineis aut peponum melonumq; venditant pharmacopolæ, tulcire corpuſculum, & aſſiduis laboribus & inedia, & jam etiam morbo fractum, ſubornat medicum, mihi amicum & familiarem, ut perſuadeat victûs moderationem. Egit hoc mecum diligenter. Móxque ſenſi ſubornatum, nec reſpondi tamen. Cùm idem accuratiùs mecum ageret, nec admonendi faceret finem, Dic, inquam, mihi, vir egregie, ſerio iſthæc loqueris, an joco? Seriò, inquit. Quid igitur ſuades ut faciam? A cœnis in totum abſtine; & vino adde, ut minimium, aquæ dimidium. Riſi præclarum conſilium. Si me cupis extinctum, huic corpuſculo, & raro & exili, & ſpiritibus ſubtiliſſimis, vel ſemel à cœna abſtinere mors eſſet: id toties ipſâ re compectum habeo, ut non libeat iterum experiri. Quid autem futurum cenſes ſi ſic pranſus à cœna temperem? Et tali vino jubes addi aquam? quaſi non præſtaret puram aquam bibere quàm fæculentam. Nec dubito quin hæc te loqui juſſerit Orthrogonus. Subriſit medicus, ac micigavit conſilium. Non hæc loquor, inquit, Gilberte doctiſſime, quòd in totum arceam te à cœnis; licebit guſtare ovum, & ſemel bibere; ſic enim ipſe vivo. In cœnam coquitur ovum, indè capio vitelli dimidium, reliquum do filio: Mox hauſto ſemicyatho vini, ſtudeo in multam noctem. *Ja.* Num iſthæc vera prædicabat medicus? *Gi.* Veriſſima. Nam ipſe fortè per viam ambulans redibam à ſacro, & comes admonuerat illic habitare medicum: lubuit videre regnum illius. Erat autem dies dominicus. Pulſavi fores; apertæ ſunt; aſcendi: offendo medicum cum filio, & eodem famulo, prandentem. Apparatus erat duo ova, prætera nihil. *Ja.* Oportuit eſſe exſangues homines. *Gi.* Imò ambo erant pulchre habito corpore, colore vivido ac rubido, oculis lætis. *Ja.* Vix credibile eſt. *Gi.* At ego compertiſſima narro. Nec ille ſolus ad iſtum vivit modum, ſed complures alii & imginibus clari & re lautâ. (a) Polyphagia & Polypoſia, crede mihi, conſuetudinis res eſt, non naturæ. Si quis paulatim aſſueſcat, tandem eò proficiet ut idem faciat quod Milo, qui bovem eodem die totum abſumpſit. *Ja.* Deum immorta-

(a) *Edacitas* eſt vorandi quædam celeritas; Polypoſia, *bibacitas.*

lem! si tam parvo victu licet tueri valetudinem, quantum impendiorum perit Germanis, Anglis, Danis & Polonis? *Gi.* Plurimum haud dubiè, & quidem non sine gravi tum valetudinis tum ingenii detrimento. *Ja.* Sed quid obstabat quò minùs tibi sufficeret ille victus? *Gi.* Quia diversis assueveram, & serum jam erat mutare consuetudinem: quanquam me non tam offendebat ciborum exiguitas quàm corruptio. Duo ova poterant sufficere, si fuissent recèns nata: vini cyathus erat satis, nisi pro vino daretur fæx vappida: dimidium panis aluisset, nisi pro pane daretur argilla. *Ja.* Adeóne sordidum esse Antronium in tantis opibus? *Gi.* Arbitror censum illius non fuisse infra octoginta ducatorum millia. Nec ullus erat annus quo non accederet lucrum mille ducatorum, ut dicam parcissimé. *Ja.* Sed juvenes illi quibus hæc parabant num eâdem utebantur parsimoniâ? *Gi.* Utebantur, sed domi duntaxat; foris liguriebant, scortabantur, ludebant aleam: cùmque pater in gratiam honestissimorum convivarum gravaretur teruncium impendere, juvenes interdum unâ nocte sexaginta ducatos perdebant aleâ. *Ja.* Sic perire solent quæ sordibus corraduntur. Verùm è tantis periculis incolumis quò nunc te confers? *Gi.* Ad vetustissimum Gallorum contubernium, sarturus quod illic dispendii factum est.

ARGUMENTUM.

Exsequiæ Seraphicæ Franciscanorum ordinem, vestem, vitam & vota, horrendáque eorum blasphemias excutiunt. Habitum Franciscanum, facere ut satana viventes Christo moriantur: Baptismo efficaciorem esse. Arcana Franciscana. Privilegia Francisci discipulis plura quam Christi. Vestis Franciscana abigit diabolum, nec sinit vermes cadaver hominis attingere. Vestis hæc beat absque fide; Turcam, imo ipsum Satanam poterat servare, si velint induere. Franciscus addixit Evangelio Christi. Contactus pecunia Franciscanis prohibetur.

(a) PHILACOUS, (b) THEOTIMUS.

a *Audiendi cupidus famæ investigator.*

b *Qui Deum ut veneratur & colit.*

Ph. UNde nobis Theotimus novâ religionis facie? *Th.* Quî sic? *Ph.* Quia severa frons, oculi in terram defixi, caput in levum humerum nonnihil inflexum, sphæruſæ precatoriæ in manibus. *Th.* Si nôsse cupis, amice, quæ ad te nihil attinent, è spectaculo venio. *Ph.* An spectâsti funambulum, aut præstigiarum artificem, aut aliud huic simile? *Th.* Fortasse non irà huic dissimile. *Ph.* Equidem nunquam antehac vidi quenquam istiusmodi vultu redeuntem è spectaculo. *Th.* Sed ejusmodi fuit spectaculi genus, ut si tu interfuisses, fortassis me incederes aliquanto tristior. *Ph.* Quia

Ph. Quin tu ergò memoras quid te tam fecerit religiosum? *Th.* Redeo ab exsequiis Seraphicis. *Ph.* Quid ego audio? Iráne moriuntur & Angeli? *Th.* Non, sed horum sodales. Cæterùm nè te diutiùs suspensum habeam, nôsti, opinor, hic apud Pelusios Eusebium, hominem clarum & eruditum. *Ph.* Illúmne ex principe privatum, è privato exulem, ex exule tantùm non mendicum, penè addideram sycophantam? *Th.* Rectè divinâsti quem dicam. *Ph.* Sed quid illi accidit? *Th.* Hodie sepultus est: à pompa funebri redeo. *Ph.* Admodum tristem fuisse oportet quæ te nobis tam tristem remisit. *Th.* Vereor ut sine lacrymis queam tibi quod vidi describere. *Ph.* At ego vereor ut sine risu possim audire. Sed narra, obsecro. *Th.* Scis, Eusebium jampridem fuisse miserâ valetudine. *Ph.* Scio, ante annos aliquot evirato corpusculo. *Th.* In hujusmodi morbis qui lentè conficiunt hominem, medici certis præsagiis solent mortis diem prædicere. *Ph.* Maximé. *Th.* Hi monuerunt hominem, quicquid medicorum ars præstare posset id omne summâ curâ præstitum esse. Deum quidem potentiorem omni medicorum ope; sed quoad humanâ conjecturâ deprehendi quiret, non superesse triduum vitæ. *Ph.* Quid tum postea? *Th.* Ibi continuò præclarus Eusebius detecto corpusculo totum sanctissimi Francisci amictum induit, traditur, accipit cucullam cinericiam, vestem ejusdem coloris, funem nodosum, fenestratos calceos. *Ph.* Moriturus? *Th.* Sic est. Quin & profiteur voce jam moribundâ, se Christo militaturum juxta Francisci regulam, si quod medici desperabant daret Deus. Ad hanc professionem adhibiti sunt testes, viri sanctimoniâ celebres. In ea veste moritur vir egregius ad tempus à medicis prædictum. Veniunt ex eo sodalitio complures, qui funebrem pompam celebrent. *Ph.* Utinam adfuissem isti spectaculo. *Th.* Illacrymâsses, si spectâsses quâ charitate Seraphici sodales cadaver abluerint, amictum illum sacrosanctum adaptârint, manus in crucis imaginem composuerint, pedes nudârint & nudatos exosculati sint, faciem unguento etiam exhilarârint, juxta præceptum Evangelicum. *Ph.* Prodigiosa humilitas! Seraphicos viros agere pollinctores ac vespillones. *Th.* Post hæc feretro composuerunt, & juxta Pauli doctrinam, *Alter alterius onera portate*, propriis humeris fratres fratrem bajulârunt per viam publicam ad monasterium. Ibi solennibus næniis sepelierunt. Cùm venerabilis illa pompa per viam incederet, vidi complures invitis oculis effundere lacrymas, cùm talem virum

rum, quem priùs viderant purpurâ byssóque vestitum, nunc conspicerent in amictu Franciscano, funè canabeo cinctum, tam religiosâ specie toto corpore compositum. Nam & mortui caput erat deflexum in humerum, & manus, ut dixi, * decussatim compositæ. Cætera item omnia mirificam quandam religionem præ se ferebant. Quin ipsa turba Seraphica cervicibus inflexis, oculis in terram defixis, & næniis adeò lugubribus, ut arbitrer ipsos manes non canere lugubriùs, multis excutiebat lacrymas & singultus. *Ph.* Sed habebárne quinque Franciscí vulnera? *Th.* Id non ausim affirmare certó. Apparebant in manibus ac pedibus vestigia quædam sublivida, ac vestis in siniſtro latere seneſtellam habebat. Verùm non ausus sum oculos acriùs intendere, quòd affirment in hujusmodi rebus curiosiratem multis fuisse exitio. *Ph.* Sed nullósne illic sensisti ridentes? *Th.* Sensi, verùm eos suspicor hæreticos esse, quorum hodie plenus est mundus. *Ph.* Ut simpliciter tecum fabuler, mi Theotime, vix ipse valuissem à risu temperare, si isti spectaculo adfuissem. *Th.* Faxit deus nè tu sis istius fermenti contagio corruptus. *Ph.* Nihil hinc periculi est, optime Theotime: Ego à puero religiosè beatum Franciscum, juxta mundum nec doctum nec sapientem, sed profundâ mundanorum affectuum mortificatione Deo chariſſimum, semper animo sum veneratus, cúmque hoc omnes qui illius ingressi vestigiis, ex animo student mundo mortui, Christo vivere. Nam vestem nihil moror: sed iubens ex te didicero, quid vestis conferat mortuo. *Th. Margaritas non* esse *porcis objiciendas, nec sanctum dandum canibus*, scis ab ipso Domino præceptum esse. Proinde si ridendi causâ percontaris, nihil ex me audies; sin simplici discendi studio, libens impartiam quod ab illis didici. *Ph.* Profiteor discipulum & attentum, & docilem, & benevolum. *Th.* Principio scis quosdam usq; adeò ambitiosos, ut non sat habeant superbè & insolenter vixisse, nisi & ambitiosè sepeliantur mortui. Non sentiunt exanimes; sed tamen viventes imaginatione quadam futuræ pompæ voluptatem aliquam ac fructum percipiunt. Hoc quicquid est affectûs abdicare, non negabis, opinor, aliquam pietatis partem. *Ph.* Fateor, si fastus exsequiarum non valeat aliâ ratione devitari. Sed mihi videtur modestius, si princeps exanimis involvatur linteo vili, ac per plebeios vespillones in vulgari cœmeterio inter plebeia cadavera sepeliatur, Nam qui sic efferuntur quemadmodum elatus est Eusebius, mutâsse fastum videntur veriùs quàm vitâsse.

* Transverse ut litera X in formam crucis quam vulgo S. Andreæ vocant,

tâsse. *Th.* Deo gratum est quicquid bono fit animo. Illius autem est judicare cor hominis. Verum quod dixi leve est, sunt alia graviora. *Ph.* Quæ? *Th.* Profitentur ante mortem Franciſci regulam. *Ph.* Videlicet ut eam ſervent in campis Elyſiis. *Th.* Non, ſed hîc, ſi revaleſcant. Et ſit aliquoties, ut medicorum ſententiis damnati, ſimul ut ſacroſanctam veſtem induerint, ope Dei reviviſcant. *Ph.* Idem ſæpenumero uſu venit in his qui veſtem eam non induunt. *Th.* Oportet ſimpliciter ambulare in via fidei. Sî nihil eſſet eximii fructûs in hac re, non ambirent, præſertim apud Italos, genere & literis nobiles plurimi, ut in amictu ſacroſancto ſepeliantur. Ac nè repudies ignotorum hominum exempla, ſic ſepultus eſt ille cui tu meritò, plurimum tribuis, Rodolphus Agricola; ſic nuper Chriſtophorus Longolius. *Ph.* Meâ nihil refert quid delirent homines cùm agunt animam; ex te doceri cupio quid magni boni conferat, hominem metu mortis attonitum, ac certâ vitæ deſperatione perturbatum, profiteri aut veſtiri. Quid quòd vota ſunt irrita, niſi fiant animo ſano ſobrióque, maturâ deliberatione, ſublato metu, dolo aut vi? Ut horum nihil ſit, profeſſio talis non obligat niſi poſt annum probationis, quo geſtare jubentur tunicam cum caperone: ſic enim loquitur vir ille Seraphicus. Itáque ſi reviviſcant, duplici nomine non tenentur: neque enim votum eſt quod ab attonito fit metu mortis ac ſpe vitæ, neque profeſſio obligat, ante caperonem geſtatum. *Th.* Utcunq; habet obligatio, illi certè putant ſe obligari, & illa totius voluntatis addictio non poteſt Deo non eſſe gratiſſima: ſiquidem hoc eſt in cauſa ut bona opera Monachorum, etiamſi demus cætera paria, gratiora ſint Deo quàm aliorum, quòd ex optima radice proficiſcantur. *Ph.* Non excutiam hîc quanti momenti ſit, hominem totum ſe Deo addicere cùm jam ſui juris non eſt: ego arbitror unumquemque Chriſtianum ſe totum addicere Deo in baptiſmo, cùm renunciat omnibus pompis & voluptatibus Sataneæ, dátque nomen imperatori Chriſto, poſthac illi per omnem vitam militaturus. Et Paulus agens de his qui *Chriſto commoriuntur*, *ut jam ſibi non vivant*, *ſed ei qui pro ipſis mortuus eſt*; non loquitur propriè de Monachis, ſed de univerſis Chriſtianis. *Th.* Opportunè meminiſti baptiſmi; ſed olim tingebantur aut aſpergebantur agentes animam, quibus tamen dabatur ſpes æternæ vitæ. *Ph.* Quid Epiſcopi promiſerint non ità magni refert: Quid Deus præſtare dignetur nobis incertum eſt.

Si

Si certum fuiſſet tales aſperſione aquulæ repentè fieri cives cœli, quæ major poterat aperiri feneſtra, ut homines mundo dediti ſtudio per omnem vitam ſervirent impiis cupiditatibus, ac tum demum adhiberent aſperſiunculam cùm jam amplius peccandi facultas non eſſet? Quòd ſi tali baptiſmo ſimilis eſt iſta profeſſio, præclarè conſultum eſt impiè viventibus nè pereant, hoc eſt, Satanæ vivant, Chriſto moriantur. *Th.* Imo ſi fas eſt aliquid ex Seraphicis myſteriis prodere; efficacior eſt illorum profeſſio quàm baptiſmi. *Ph.* Quid audio? *Th.* In baptiſmo tantùm proluuntur crimina, reſtat anima pura, ſed nuda; hic qui profitetur ſtatim dicatur totius ordinis egregiis meritis, nimirum inſitos corpori ſanctiſſimæ ſodalitatis. *Ph.* Iráne qui per baptiſmum inſeritur corpori Chriſti nihil accipit, nec à capite nec à corpore? *Th.* Nihil à Seraphica maſſa, niſi beneficentia aut favore promereatur. *Ph.* Quis Angelus hoc iſtis revelavit? *Th.* Non Angelus, ô bone, ſed ipſe Chriſtus ore proprio hoc aliáque permulta beato Franciſco præſens præſenti patefecit. *Ph.* Obſecro te per noſtram amicitiam atque obteſtor, nè me graveris iſtis impartiri ſermonibus. *Th.* Sunt reconditiſſima myſteria, nec fas eſt ea profanis communicare. *Ph.* Qui profanus, amice, qui nulli unquam ordini melliùs voluerim quàm Seraphico? *Th.* Sed interdum velitas eos odioſiùs. *Ph.* Hoc ipſum, Theotime, amoris argumentum eſt, cùm eum ordinem nulli graviùs lædam quàm qui ſub illius umbra turpiter vivunt: quiſquis optimè velit ordini, neceſſe eſt ut illius corruptoribus maximè ſuccenſeat. *Th.* At vereor nè Franciſcum iratum habeam, quid arcanorum effutiero. *Ph.* Quid mali metuis ab innocentiſſimo viro? *Th.* Quid? Nè me exoculet, aut nè mihi mentem adimat, quomodo multos tractaſſe dicitur qui reclamarunt illius quinque vulnerum veſtigiis. *Ph.* Iráne Diis pejores ſunt in cœlo quàm fuerunt in terris? Audio Franciſcum adeò fuiſſe miti ingenio, ut cùm pueri per viam incedenti caſeum, lac, rudera & lapides immitterent in ruſticanam cucullam à tergo pendentem, nihil offenderetur ſed hilaris incederet & gaudens: & nunc factus eſt iracundus, ac vindex? Alio die cùm à ſocio audiſſet fur, ſacrilegus, homicida, inceſtus, ebrioſus, & quicquid criminum in ſceleroſiſſimum quemvis congeri poteſt, confractus ego gratias, confeſſus illum nihil eſſe mentitum. Miranti ſocio cur ità loqueretur, Hæc, inquit, omnia & his ſceleratior patraram, niſi me numinis favor ſervaſſet. Unde igitur

nun

nunc factus est vindex? *Th.* Sic est: Divi in cœlo regnantes lædi nolunt. Quid Cornelio mitius? Quid Antonio mansuetius? Quid Joanne Baptista patientius, dum viverent? At nunc quàm horrendos morbos immittunt, nisi legitimè colantur? *Ph.* Citiùs crediderim illos adimere morbos quàm immittere. Sed quod mihi dixeris nec profano commiseris, & taciturο crederis. *Th.* Age, tua fretus fide dicam quod quidem ad hanc rem attinet. Obsecro te, Franciscе, ut te cuique sodalibus propitiis, *sit mihi fas audita loqui.* Scis Paulo fuisse *sapientiam reconditam*, quam non palàm, sed occultè *loquebatur inter perfectos.* Sic habent & illi quædam arcana, quæ non evulgant apud quosliber, sed beatis viduis, aliisque piis & selectis bene volentibus gregi Seraphico privatim impertiunt. *Ph.* Exspecto τειταγὰς ὑποκατάλυξις. *Ph.* Principio, Dominus prædixit patriarchæ Seraphico futurum, ut quò grex Seraphicus magis increbresceret, hòc illi pabulum abundantiùs suppeditaret. *Ph.* Hic protinus adempta est omnis querela iis qui dictitant, hoc hominum genere indies increbrescente gravari populum. *Th.* Dein aperuit & hoc, quòd quotannis in die illi festo omnes animæ, non modò fratrum qui sacrosanctum illum gestant habitum, verùm etiam ordini benecuplentium ac de ipsius sodalibus bene merentium, ab igni purgatorio liberarentur. *Ph.* Tam familiariter Christus cum illo fabulabatur? *Th.* Quidni? *ut cum amico* & sodali, quemadmodum Deus pater fabulabatur cum Mose: Moses à Deo traditam legem tulit ad populum, Christus legem Evangelicam promulgavit, Franciscus legem suam Angeli manibus bis descriptam tradidit Seraphicis fratribus. *Ph.* Exspecto tertiam Apocalypsin. *Th.* Verebatur egregius ille Patriarcha, ne bonum semen quod seminatum erat noctu vitiaret ille malus, & ità cum zizania revelleretur & triticum. Hunc scrupulum exemit illi Dominus, promittens illi sibi curæ futurum ne deficeret semicalceatorum ac cinctorum fune populus usque ad extremum judicii diem. *Ph.* O Domini clementiam! Alioqui fuerat actum de ecclesia Dei. Sed perge. *Th.* Quarto loco reservavit illud, quòd nullus impiè viveus diu perseverare possit in eo ordine. *Ph.* An non defecit ab ordine quisquis impiè vivit? *Th.* Non, neque enim Christum statim abnegavit qui sceleratè vivit; quanquam alliquo modo negant Deum, qui ore profitentes factis negant. Sed quisquis abjecit sacrosanctum habitum, is irreparabiliter defecit ab ordine. *Ph.* Quid igitur dicemus de

Virg. Æn. 6 1 Cor. 2.

Id est, tar-tarea revelationes.

de tot monasteriis conventualium qui pecunias habent, qui potant, ludunt aleam, scortantur, & palàm alunt domi concubinas, nè plura commemorem? *Th.* Franciscus nunquam gestavit vestem tali colore, nimirum fusco, nec usus est cingulo è lino candido confecto. Proinde illis, ubi pulsârint ostium, dicetur, *Nescio vos*; eò quòd non habent vestem nuptialem. *Ph.* Estne amplius? *Th.* Nihil adhuc audisti. Quinto loco patefecit illi, quòd qui malè vellent ordini Seraphico, quales (*heu!*) nimium multi sunt, nunquam pervenirent ad dimidium ætatis à Deo præfinitæ, nisi mortem anticipâssent, sed omnes pessimâ morte quàm ocyssimè perituros. *Ph.* Vidimus isthuc cùm in aliis multis aliàs tum nuper in Matthæo Cardinali Seduneſi: de semicalceatis pessimè & loquebatur & sentiebat; periit priusquam, opinor, attingeret quinquagesimum annum. *Th.* Recte quidem dicis, sed ille læserat etiam Cherubicum ordinem. Nam hujus operâ potissimùm effectum prædicant, ut Bernæ quatuor illi Dominicani traderentur flammis, cùm alioqui Pontificis animum pecuniâ fuerint expugnaturi. *Ph.* Sed aiunt illos prodigiosæ impietatis orsos fabulam. Fictis visionibus ac miraculis agebant, ut persuaderent Virginem matrem fuisse contaminatam labe originali, divum Franciscum non habuisse vera Christi vulnerum vestigia, eaque veriùs habuisse Catharinan Senensem; sed perfectissimam pollicebantur laico converso, quem ad hanc fabulam agendam subornaverant, & ad hanc impostoram abutebantur corpore Domini, postremò etiam fustibus & venenis. Denique prædicant hanc fabulam non fuisse unius monasterii, sed totius ordinis procerum. *Th.* Utcunque ista habent, non temere dictum est à Deo, *Nolite tangere Christos meos*. *Ph.* Expecto si quid supereſt. *Th.* Supereſt Apocalypsis sexta, quâ Dominus juravit illi, futurum ut fautores ordinis Seraphici, quantumvis impiè viverent, tamen aliquando Domini misericordiam consequerentur, & sceleratam vitam beato fine clauderent. *Ph.* Etiámne si in adulterio deprehensi occiderentur? *Th.* Quod Dominus promisit non potest non esse ratum. *Ph.* Sed quibus tandem rebus illi metiuntur favorem ac benevolentiam? *Th.* Oh, dubitas? qui dat, qui vestit, qui culinam instruit, jamdudum amat. *Ph.* Non amat qui monet, qui docet? *Th.* Hæc ipsis domi abundant: & hujus generis beneficia solent aliis largiri, non ab aliis accipere. *Ph.* Plus ergò Dominus promisit Francisci discipulis quàm suis, Sibi quidem patitur imputari, si quid ipsius re-

Li. inter Viros Seraphici & Cherubici ordinis, *h. e.* inter Franciscanos & Dominicanos, Beatam Virginem originali peccato contaminatam.

respectu beneficat cuilibet Christiano; sed non promittit malè viventibus vitam æternam. *Th.* Nec mirum, amice: nam extremus Evangelii vigor servatus est huic ordini. Sed audi jam septimam Apocalypsin, eámque postremam. *Ph.* Hîc sum. *Th.* Juravit illi Dominus, neminem malè moriturum qui in habitu Seraphico moreretur. *Ph.* At quid appellas malè mori? *Th.* Is malè moritur cujus anima relicto corpore rectà defertur ad Tartara, unde nulla est redemptio. *Ph.* Vestis igitur non liberat ab igni purgatorio? *Th.* Non, nisi quis moriatur in ipso festo Beati Francisci. Verùm an tibi parùm videtur, tuum esse à Tartaro? *Ph.* Maximum ego quidem arbitror. Sed quid de his sentiendum quibus jam mortuis induitur sacra vestis? non enim in ea moriuntur. *Th.* Si viri hoc petierunt, voluntas habetur pro facto. *Ph.* At ego, cùm agerem Antuerpiæ, adfui cum cæteris cognatis matronæ cuidam agenti animam; aderat Franciscanus, vir admodum venerabilis. Is ubi vidit mulierem jam oscitantem, alterum brachium illius inseruit suæ vesti, sic ut etiam aliquam humeri partem tegeret. Ibi quidam dubitabant utrùm tota mulier esset tuta ab inferorum portis, an pars contecta. *Th.* Tota erat tuta, non aliter quàm in Baptismo pars hominis tingitur aquâ, totus tamen Christianus redditur. *Ph.* Mirum cacodæmones tantopere horrere vestem illam. *Th.* Magis horrent quàm crucem Domini. Cùm efferetur Eusebius, vidi (non solus tamen) agmina nigrorum dæmonum, muscarum instar, assultantium ad corpus, nullus tamen audebat attingere. *Ph.* At interim facies, manus, pedes erant in periculo, quippe nudi. *Th.* Ut serpentes nec umbram fraxini, licet porrectam longius, ferre possunt; ità dæmones virus illud sacræ vestis etiam procul fugiunt. *Ph.* Proinde non arbitror talia corpora putrescere, alioqui plus animi esset vermibus quàm cacodæmonibus. *Th.* Verisimile narras. *Ph.* Quàm fortunati pauperculi, qui in tam divina veste perpetuò vivunt! Cæterùm cùm vestis deferatur ad sepulchrum, quid est quod juvetur animam? *Th.* Vestis umbram secum defert, ea tutam reddit, adeò ut negent quenquam illius ordinis venire in purgatorium ignem. *Ph.* Næ ego istam Apocalypsin, si vera narras, pluris facio quàm illam Joannis. Hæc enim expeditam ac facilem ostendit viam, quâ cuivis liceat citra sudorem, citra molestiam, citra pœnitentiam

mortem

mortem æternam effugere, totâ vitâ suaviter peractâ in deliciis. *Th.* Assentior. *Ph.* Jam igitur mirari desino, si plerique Seraphicis sodalibus plurimum tribuant: verùm non quo ſ. tis admirari, non deesse qui non vereantur illis oppedere. *Th.* Nimirum istos scias quotquot videris traditos in reprobum sensum, suâque malitiâ excæcatos. *Ph.* Posthac ero cautior, dabóque operam ut in sacrosancta veste moriar. Verùm exstiterunt hoc seculo quidam qui docent, hominem *solâ fide justificari*, nullo operum præsidio; maximum igitur privilegium sit, si vestis beet absque fide. *Th.* Non simpliciter absque fide, nè quid erres, Philacoe. Satis autem est credere hæc quæ diximus esse promissa à Christo patriarchæ Francisco. *Ph.* Vel Turcam igitur servabit vestis? *Th.* Vel ipsum Satanam, si se patiatur indui, & fidem habeat Apocalypsi. *Ph.* Jamdudum me tuum feciſti, sed unum atque alterum scrupulum mihi cupiam per te eximi. *Th.* Dic. *Ph.* Audivi Franciscum suum appellare institutum Evangelicum. *Th.* Verum. *Ph.* Sed Evangelii regulam profitentur omnes Christiani, meâ quidem sententiâ. Quòd si istorum institutum est Evangelicum, oportet quotquot Christiani sunt eosdem esse Franciscanos: & in his primas tenebit Christus cum Apostolis & sanctissima Matre. *Th.* Convinceres tu quidem nisi Franciscus quædam addidisset Evangelio Christi. *Ph.* Quæ? *Th.* Vestem cinericiam, funem canabeum, & pedes nudos. *Ph.* Istis igitur notis dignoscimus Evangelicum à Franciscano? *Th.* Differunt & contactu pecuniæ. *Ph.* Verùm, ut audio, Franciscus recipi vetat, non attingi. Recipit autem vel dominus, vel procurator, vel creditor, vel hæres, vel mandatarius: & si numeret chirothecâ munitus, nihilominus recepisse dicitur. Unde igitur hoc novum interpretamentum, nè recipiant, id est, nè contingant? *Th.* Sic interpretatus est Benedictus Pontifex. *Ph.* At non ut Pontifex, verùm ut Franciscanus. Alioqui nonne qui sunt observantissimi, cùm peregrinantur, excipiunt linteolo nummos? *Th.* Faciunt cùm urget necessitas. *Ph.* At mori satius est quàm violare regulam plusquam Evangelicam. Deinde, nonne passim recipiunt per suos procuratores? *Th.* Quidni? etiamsi dentur aliquot millia, id quod non rarò accidit. *Ph.* At regula dicit, *neque per se, neque per alios*. *Th.* At non contingunt. *Ph.* Ridiculum! si contactus impius est, etiam per alios contingunt. *Th.* Verùm non est illis cum procuratoribus actio. *Ph.* Non est? Experiatur hoc qui velit. *Th.* Christus non legitur usquam contigisse pecuniam. *Ph.*

Vestis Franciscana ipsum servatura Satanam, *ſi* indueret.

Esto;

Esto; sed probabile est Christum adolescentulum crebro parentibus suis emisse oleum, acetum, & olera. Sed extra controversiam Petrus & Paulus contrectaverunt. Non est in contactûs fuga laus pietatis, sed in contemptu. Vini contactus multò periculosior est quàm pecuniæ; cur non horrent ibi periculum? *Th.* Quia Franciscus non prohibuit. *Ph.* Nonne porrigunt manus suas otio molliculas & pulchrè lotas fœminis salutantibus? at nummo fortè inspiciendi causa oblato resiliunt, ac se muniunt signo crucis, papæ! quam Evangelicé! Equidem puto Franciscum, licet omnis literaturæ rudem, non adeò despuisse, ut veterit qualemcunq; pecuniæ contactum. Et tamen si id sensit, quanto periculo suos exposuit, quos jussit nudis pedibus incedere? Vix enim vitari potest quin aliquando imprudentes calcent nummum humi jacentem. *Th.* Verùm non tangunt manibus. *Ph.* An tactus non est sensus toti corpori communis? *Th.* Est; atque etiam si quid tale usu veniat, non sacrificant nisi confessi. *Ph.* Religiosè. *Th.* Verùm omissis cavillationibus, dicam id quod res est. Pecunia multis est erítque maximorum malorum occasio. *Ph.* Fateor, sed eadem aliis est multorum bonorum materia. Divitiarum amorem lego damnarum, pecuniam damnatam nusquam lego. *Th.* Rectè dicis. Sed quo longiùs absint ab avaritiæ morbo, sic prohibitus est contactus, quemadmodum in Evangelio vetamus jurare, nè incidamus in perjurium. *Ph.* Quin igitur veritus est aspectus? *Th.* Quia facilius est continere manus quàm oculos. *Ph.* Et tamen per illas fenestras ingressa est mors. *Th.* Et ideo qui germani Franciscani sunt ultra supercilia deducunt cucullam, tectisque & in terram defixis oculis incedunt, nè quid videant præter viam: quod idem videmus in equis currus onustos trahentibus, utrinque corium capistro additum non finit eos quicquam videre nisi quod ante pedes est. *Ph.* Verùm age, dic mihi, éstne hoc verum quod audio, in regula veritum, nè quod indultum impetrent à Pontifice? *Th.* Est. *Ph.* Atqui audio nullum hominum genus pluribus instructum indultis, adeò ut liceat illis homines ipsorum sententiâ damnatos vel veneno necare, vel vivos defodere, citra ullum irregularitatis periculum. *Th.* Non est vana fabula quam audisti; nam mihi narravit vir minimè mendax Polonus, se obdormisse potum in templo Franciscanorum, in his angulis in quibus sedent fœminæ per laminas foraminosas confitentes. Experrectus cantu nocturno non ausus est se prodere. Decantatis ex more nocturnalibus, torus fratrum chorus

Christum pecuniam tetigisse.

Polonus potus dormit in templo Franciscanorum: quid vidit.

chorus descendit in ædem inferiorem ; ibi erat parata fossa bene lata benéque profunda. Stabant duo juvenes revinctis à tergo manibus. Habita est conscio de laude obedientiæ ; promida est apud Deum omnium commissorum venia. Nonnulla etiam spes injecta, fore ut Deus fratrum animos flecteret ad misericordiam, si sponte descenderent in foveam, seque supinos reponerent. Factum est, subductisq; scalis, omnes simul injecere terram. *Ph.* Sed siluistne interim ille spectator ? *Th.* Maximè, tum quidem nimirum metuens, nè si se prodidisset, tertius adderetur fossæ. *Ph.* Etiámne hoc illis licet ? *Th.* Licet, quoties periclitatur decus ordinis. Nam ille simulatque evasisset, passim in omnibus conviviis narrabat quæ viderat, magnâ Seraphicæ gentis invidiâ. Nonne præstiterat vivum sepeliri ? *Ph.* Fortasse. Verùm his subtiliratibus omissis, quî fit ut cùm Parcriacha jusserit incedi nudis pedibus, nunc maximè incedunt calceis seneſtratis ? *Th.* Duabus de causis præceptum hoc mitigatum est : altera, est, nè per imprudentiam tangant pecuniam ; altera, nè frigus lædat, aut spina, aut serpentes, aut silices, aut aliud simile cùm illis sit per universam terrarum orbem obambulandum. Cæterum ut id fiat inviolatâ regulæ majestate, fenestra calcei pedem nudum ostendit (a) per synecdochen. *Ph.* Prædicant se profiteri perfectionem Evangelicam, quam aiunt constare consiliis Evangelicis, de quibus inter eruditos magna digladiatio est. Et in unoquoq; vitæ statu locus est perfectioni Evangelicæ. Sed quid omnium maxime perfectum tibi videtur inter Evangelii præcepta ? *Th.* Arbitror totum illud quod prodidit Mat. cap. 5. cujus hæc est clausula, *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui vos oderunt, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos ; ut sitis filii patris vestri qui est in cælis, qui Solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super justos & injustos. Estote ergò vos perfecti, sicut & pater vester cælestis perfectus est.* *Ph.* Commodè respondisti. Sed pater ille *dives est ac munificus in omnes*, nec mendicat à quoquam. *Th.* Munifici sunt & illi, sed opum spiritualium, hoc est, precum & bonorum operum, quibus opulenti sunt. *Ph.* Ultimam sint inter illos exempla charitatis Evangelicæ, quæ maledicta benedictis, injuriam beneficio pensat. Quid sibi vult illa tam celebris Alexandri Pontificis vox, *Tutius esse regem quamlibet potentem lædere, quàm quemlibet ex ordine Franciscanorum aut Dominicanorum ?* *Th.* Ordinis lædi dignitatem ulcisci fas est ; & quod uni ex minimis male fit, fit toti ordini.

Vivi defossi.

(a) Per synecdochen pars ponitur pro toto ; sic Franciscanorum pars pedis denudatur, pro toto scilicet pede.

ordini. *Ph.* At cur non potiùs quod uni bene fit, fit toti ordini? & cur non unus Christianus læsus totum Christianissimum ad vindictam provocat? Cur toties cæsus ac lapidatus Paulus non inclamavit suppetias adversus Apostolicæ dignitatis violatores? Jam si, juxta Domini sententiam, *Beatius est dare quàm accipere*, utique perfectior est qui bene vivens ac docens de suo dat egentibus, quàm qui tantùm accipit. Alioqui Paulus fruſtrà gloriatur, quòd gratis prædicaverat Evangelium. Atque hic videtur esse præcipuum illius laudatæ addictionis experimentum, si convitiis impetiti non incandescant, si in malè merentes charitatis affectum obtineant. Quid magni est, si quis aliquid facultatum relinquat, de alieno victurus aliquantò lautiùs, cùm sibi servet ulciscendi cupiditatem? Cinctorum tunc, semicalceatorum ubique est magna copia: hæc qui præstet quæ perfecta Dominus vocat, quæ Apostoli constanter adhibuerunt, inter istos nimium rara est avis. *Th.* Non ignoro quas fabulas impii quidam de illis spargunt; sed ego sic affectus sum, ut ubicunque videro illam sacrosanctissimam vestem, putem adesse Angelos Dei, eámque domum esse felicem cujus limen crebrò teritur illorum pedibus. *Ph.* Et ego arbitror pauciores esse steriles fœminas ubi illi agunt familiariter. Sed mihi propitius sit Franciscus, Theotime, qui hactenus tanto in errore sim versatus. Existimabam istorum vestem nihil aliud esse quàm vestem, nec per se meliorem veste nautæ aut calcearii, nisi utentis sanctimoniâ commendaretur, quemadmodum Christi vestis contacta sanavit (a) hæmorrhoidam. Alioqui dubitabam utrùm textor an vestiarius eam vim dedisset vesti. *Th.* Haud dubiè, qui formam dat, dat vim. *Ph.* Posthac ergò vivam suaviùs, nec me macerabo metu inferorum, aut confessionis tædio, aut cruciatu pœnitentiæ.

1 Cor. 9.

a Mulieremi quæ laborabat *profluvio sanguinis.*

ARGUMENTUM.

Amicitiâ & sympathia rerum & antipathia agit. Serpens humanæ generi infestus, ut & lacertarum: lacte delectatur; allii odor illum abigit. Crocodilus homini inimicissimus. Delphinus φιλάνθρωπος. Unumquodque animal mero instinctu horret suum hostem. Equus versum capitaliter odit. Elephantus mire amat hominem, odit Draconem, odit & murem & hirundinem. Canis homini amicus; Lupus inimicus, adeò ut vel conspectus vocem tollat humanam. Araneus Serpenti & Bufoni inimicus. Bufo admorsâ plantagine sanatur illico. Historia Monachi à Bufone liberati. Simius supra modum horret Testudinem, Acanthis Asinum, Scarabeus Aquilam, Columba Accipitrem. Leo ad Galli cantum expavescit. Simius Cuniculis amicus. Fraxinus Serpentes fugat. Erucæ in papiliones vertuntur: mortua

a Nomen personæ ab ἐφορᾶν, id est, diligenter contemplari, & cum singuli cura observare. Sic, dum iste animalium naturam, vim & potentiam diligenter contemplando observat, non

mortua sentiunt contactum Aranei. Homicidam etiam occisus jam mortuus detegit. Quercus odit oleam & juglandem, vitis brassicam. Allium liliis amicum. Fluvii suam habent antipathiam. Venti, Sidera, Genitique nobis amici & infesti. Boves amant hunc, oderunt alium socium. Homo secretam habet in aliquos antipathiam. Ipse pueruli collaseram hunc amant, illum fugiunt. Mentientem horret pueruum Erasmus ostennis, arcano naturæ ductu. Unusquisque abstinere debet ab illo vitæ instituto à quo tacito naturæ sensu abhorret. Charitas cum omnibus, familiaritas cum paucis contrahenda.

(a) EPHORINUS, JOHANNES.

Eph. SÆpenumero mecum admirari soleo, (b) quem deum in consilium adhibuerat Natura, cùm in omni rerum genere misceret (c) amicitias & inimicitias quasdam arcanas, nec ullis causis evidentibus probabiles, nisi quòd hoc spectaculo videtur fuisse delectata, quemadmodum nos (d) ex commissis inter se gallis gallinaceis & cocurni-

immeritò Ephorinus appellatur. *b* Non adhibemus in consilium, nisi quos prudentiores aut rerum peritiores arbitramur; nihil autem Deo prudentius aut consultius. Est autem hæc formæ loquendi perelegans, quoties nos admirari novitatem aut mirificum rei eventum significamus, quod subinde apud poetas dii in consilium ab Heroicis adhibeantur. *c* Allusum forsitan est ad Empedoclis physici decretum, qui principia mundi φιλίαν & νεῖκος, h. e. *amicitiam & inimicitiam*, constituit: *Cum enim*, inquit, *prius omnia diffusa jacerent, ab amicitia inimicitiaque discriminatio sunt divisa: sine iis verò nihil aut fieri potest, aut perire.* Exstat autem apud Aristotelem nobile nehercule caput de his qui perpetuas inimicitias inter se gerunt, l. 9. c. 1. hoc Plinius transtulit in suum opus, l. 10. c. 74. *d Committere* significat in certamen & contentionem mittere, quemadmodum dicimus gladiatores commissos qui in certamen descendunt, Pl. l. 10. c. 21. Gallinaceum contentiosum animal, & præliis maximè ali testatur. *Dimicatione, ait, pariter victoria quoque inter ipsos, velut ideo innata cuibus suis tela intelligentes, nec finis sæpe commorientibus.* Addit plerosque gallorum *ad bella tantùm & prælia assidua nasci, quibus etiam patrias nobilitârunt Rhodum & Tanagram.* Deinde, *Pergami gallorum spectaculum omnibus annis publicè edi, cum gladiatorum.* Quod ipsum etiam hodie in plerisque Brabantiæ oppidis fieri observatum est. Hinc Gallinaceus & Columella *pites*, h. e. *pugil* & *luctator*, appellatur, quòd Græcorum studium ferocissimum quemque alitem certaminibus & pugnæ præpararet. Aristophanes Poeta Gallum Ἀρεως ὄρνιθα, h. e. *Martis pullum* vocat, quòd avis ista sit admodum bellicosa, vel quòd Gallum adolescentem egregium fuisse dicant, quo cùm familiariter Mars uteretur, custodem posuit ædium suarum, ut si Vulcanus advenisset, interea dum cum Venere adultera sua suaviùs viveret, adolescentulus indicaret, verùm cùm aliquando obdormisset, Vulcano deprehendente adulterium uxoris, in ayem illam Mars transformavit, sed ità ut habitum armorum, cristam scilicet galeæ & calcaria, retineret, hincque esse quòd tanto studio præliandi perpetuò flagret. Mirum est quod Aristophanes gallinaceos, quos prælio vicerunt, in servitutem rapere, adferat. Illius interpres scribit, gallos qui alcerent ad pugnam, priusquam eos committere solent, aliis alero solitos, quò exacti facti calidiores & vehementiores redderentur. Indè factum verbum ἀναφοδίτειν, quod est, gallos prinsquam in prælium descendant *alios confricare.* Coturnicum quoque masculorum naturam ἐπιφθονον, id sonat, *rixosam*, Aristophanis Interpres scribit. In Apoph. Plutarchi, Augustus, cùm audisset Erotem qui res Ægyptias scribat emisse centurionem, omnes alias pugnando superantem atque invictam, & comedisse asinam, eam ad se accersivit, ac judicio constituto confessum malo navi figi jussit.

cibu

tibus voluptatem capimus. *Jo.* Nondum satis percipio quid velis dicere. *Eph.* Dicam igitur, si vis crassiore Minervâ. (*a*) Scis serpentum genus esse inimicum homini. *Jo.* Scio verus inter illos & nos esse dissidium & irreconciliabile, futurúmque donec meminerimus illius (*b*) inauspicati pomi. *Eph.* Nôsti lacertam? *Jo.* Quidni? *Eph.* Italia (*c*) magnas habet & virides. Hoc animal naturâ & homini amicum est, & serpentibus inimicum. *Jo.* Unde hoc deprehenditur. *Eph.* Ubicunque prospicit homo, ibi congregantur lacertæ, obliquato capite diu contemplantes hominis faciem: si exspuas, e-lambunt salivam ore redditam; vidi & puerorum mictum exsorbentes. Quin & puerorum manibus tractantur impunè, atque etiam læduntur, & admotæ ori gaudent (*d*) salivam lambere. Cæterùm si comprehensæ inter se committantur, dictu mirum quàm in sese sæviant, nec appetunt commissentem. Si quis in agris ambulet per viam cavam, nunc hinc nunc illinc strepitu dimoti rubi admonent hominem: insuetus crederet serpentem esse: ubi dispexeris, lacertæ sunt obliquato capite contemplantes, donec consistas; si pergas, sequentes. Rursus aliud agentem admonent. Diceres eas luderè, vehementérq; delectari hominis aspectu. *Jo.* Mira narras. *Eph.* Quodam die vidi prægrandem & mirè viridem in ostio (*e*) cavi decertantem cum serpente. Primùm mirabamur quid esset rei, nam serpens nobis non erat conspicuus. Italus admonebat in antro esse hostem. Paulò post venit ad nos lacerta, velut ostendens sua vulnera, ac remedium flagitans, séque (*f*) tantùm non tangi patiebatur: quoties autem restabamus, restabat & illa nos contemplans. Serpens alterum latus penè totum eroserat, & ex viridi rubrum fecerat. *Jo.* Mihi si adfuissem libuisset ulcisci lacertæ vicem. *Eph.* At hostis jam se in profundum antrum abdiderat: post aliquot tamen dies (*g*) pavimus oculos nostros

a Adeo inimicum est, ut salivam hominis tolerare non possit, sed mox si conspergatur fugiat, authore Plinio, Apollonio Rhodio, θαλάσσιος Serpens vocatur, quòd hominibus *mortem inferat.*

b Inauspicatum est quod bonis auspiciis non geritur: sic pomum illud, propter quod ex divinaportione ad humanam miseriam occidimus per primigenios nostros parentes meritò inauspicatum dicitur quòd tam infausto & infelici auspicio mortalitatem sumus aggressi. *c* Magnas, inquit, & virides, quòd nostrates palmæ, aut summum pedis longitudinem non excedant: nec item omnes virides sunt, verùm & cinericei & nigri coloris; naturâ, quantum ad conflictum cum Serpentibus & viarum obsessiones, ab Italicis nihil differentes. *d* Ex hac re satis constat amicas humano generi lacertas, quorum scilicet salivam bibunt, ut quæ omnibus venenatis maximè adversatur, ut testantur Nicand. Dioscor. & Plinius. *e* Cavum frequentiùs substantive neutro genere invenitur pro foramine terrestri, seu lustro & cubili serpentum, quàm ab adjectivo cavus. Columella, *Cavum verbenacâ diligenter obturato, ne quis cubilia persiet.* *f* A Græcis sumptum, μοῦνος, id perinde valet quasi dicas *vix pedem.* Sic reperies apud Latinos, tum Livium, tum Suetonium. Terentius dixit *modò non* in Phormione. *g* Pascimus oculos eâ re quam libenter inspicimus, ut pascimus animum quoties jucundo aliquo spectaculo oblectamur, & velati nos recreamus. Maro, *Atque animum pictura pascit inani.* Nihil autem gratius obtingere potest, quàm si videamus nocentem ob innoxium afflictum pœnas dare.

a Tam vehementis & præter solitum major, ut etiam aliquid prodigere miraculi causâ posse videatur.

vindictâ. *Jo.* Gaudeo profectò. Sed quo pacto? *Ep.* Forte inambulabamus per eundem locum. Serpens è fonte vicino biberat; erat enim æstus (*a*) prodigiosus adeò ut nos quoque aquæ inopiâ periclitaremur. Commodum occurrit ex agris puer natus annos tredecim, ejus domûs filius in quarum metu pestilentiæ Bononiâ profugi rusticabamur, gestans (*b*) rastrum quo scenum demessum convertunt agricolæ; simul ut serpentem vidit exclamat. *Jo.* Metu fortasse. *Ep.* Nequaquam, imò gaudio, velut insultans deprehenso hosti. Ferit rastro; serpens se contrahit: ille non facit feriendi finem, donec (*c*) contrito capite (*d*) serpens in longum porrigitur. Nam hoc non faciunt nisi morientes. Indè est, quem frequenter audisti, (*e*) apologus de Cancro, qui serpentem hospitem occidens, ubi porrectum vidit, *Sic*, inquit, *vivum incedere oportuit*. *Jo.* O factum bene! Quid tum? *Ep.* Puer arreptum rastro suspendit è frutice supra antrum. Ibi diebus aliquot vidimus frondes sanie tinctas. Ejus rursùs agricolæ pro comperto nobis aliud quiddam mirabile referebant. Agricolæ nonnunquam fessi obdormiunt in agro, atque illic interdum habent (*f*) urceum lactis, in cibi simul & potûs usum. (*g*) Serpentes summopere lacte capi-

b Ejusmodi rustica instrumenta Varro *Rastellos* appellat, ferras nimirum leves quibus homo per fœnisecia festucas abradit.

c Nam ut Plin. tradit, serpentis caput, etiamsi cum duobus

evaserit digitis, nihilominus vivit. Hinc est fortè quòd vulgus serpentem dissectum medium revivíscere & coalescere opinatur. *d* Ergò Poeta 3. Georg. rusticos in serpentibus necandis jubet, nè antea cædendi finem faciant quàm *videant medius nexus extremæque agmina caudæ* serpentis *soluta*, quàm non tortuosum, sed porrectum videant. *e* Apologum recenset Æsopus: *Cancer*, inquit, *cum serpente initâ societate simul versabatur. Cancer autem, cum moribus simplicibus præditus esset, sæpiùs adhortabatur serpentem ut versutiam dolósque malos deponeret. Quod ille cùm negligeret, & moribus consuetis constanter viveret, cancer, captatâ opportunitate cùm ille obdormisset, quantâ potuit vi serpentem comprimendo enecavit. Cùm verò expirantem animam in longum porrectum vidisset, Sic, inquit & antea tè simplicem rectúmque fuisse oportebat: non enim jam pœnam supplicio dedisses.* Pulchri animi mores Cancer ad corporis habitum conferebat. *f* Vas est aquarium urceus, nec exiguum, non ad hauriendam aquam aut portandam, sed ad conservandam diutiùs, quales nunc Romæ prædivites Cardinales & nobiles in subterraneis cameris collocatos habent alveos: ejusmodi quoque vasibus rustici plerarumque nationum lac conservant, & concretum quidem lactis in cibum, serum verò potûs loco illis servatur. *g* Lycophron, teste Athen. *Σύραι γαλακτοφάγοι*, hoc est, *bestias lactivoras*, serpentes appellavit, quod naturali quodam appetitu lac præcipuè sorbere gaudeant, cùm tamen alioqui exiguo indigeant potu. Quoties autem ad lactis urceum adrepunt, non tam lactis suctu delectantur, quàm ut pingue supernatans quod in butyrum conflatur, lingere ac desorbere valeant: hæc summa voluptas. Aliquando in pratis ac pascuis ad ubera pascentium arrepunt, miserósque rusticos omni lactis & spe & proventu defraudant; & facilè quidem patiuntur vaccæ ejusmodi mulgentes fauces, vel quod venenum vereantur si repugnent & obnitantur, vel quòd molliùs suctu quàm digitis compressis lac educi sentiant. Habent ad hoc remedium mulierculæ; cereum comparant, quem devovent hierophantæ in purificationum feriis; hâc incensâ ter contingunt ubera, sed non sine ripudio & choreis, atque ità illæsas in annum redeuntem se conservare arbitrantur.

Untur-

untur. Itaque non rarò fit ut in vias illabantur. Ei malo paratum habent remedium. *Jo.* Quod, obsecro? *Ep.* (*a*) Summum testæ os allio circumlinunt. Is odor deterret serpentes. *Jo.* Quid igitur sensit Horatius (*b*) cùm scriberet allium venenum cicutis nocentius, cùm sit, ut ais, adversus venena remedium? *Ep.* Sed audi quod est durius; interdum clanculùm adrepentes in os patens dormientis conjiciunt sese, & in stomachum sese convolvunt. *Jo.* Annon protinus exanimatur homo talem nactus hospitem? *Ep.* Non, sed afflictissimè vivit, nec est ullum mali levamen, nisi ut lacte aliisque gratissimis serpenti cibis alant hospitem. *Jo.* Nihil remedii adversus tantum malum? *Ep.* Comesum affatim allium. *Jo.* Non mirum igitur si (*c*) messores gaudent allio. *Ep.* Et aliàs medetur (*d*) delassatis labore & æstu. Verùm in hoc discrimine non rarò lacerta, quamvis pusilla, servat hominem. *Jo.* Qui potest? *Ep.* Ubi sensit serpentem insidiari, circumcursat per collum & faciem hominis, nec finem facit donec pruritu scalptúque unguium excitetur. Porrò qui expergiscitur, conspectâ in propinquo lacertâ, mox intelligit hostem alicubi esse (*e*) in insidiis, ac circumspiciens deprehendit. *Jo.* Mira naturæ vis! *Ep.* Jam nullum est animal inimicius homini quàm Crocodilus, qui sæpenumero totos homines devorat, & (*f*) arte malitiam adjuvat, hausta aquâ lubricans semitas quibus descendunt ad Nilum aquam hausturi quò collapsos devoret. Neq; te fugit delphinum, etiam in diverso elemento natum, (*g*) φιλάνθρωπον esse. *Jo.* (*h*) Au-

a Gravis odor allii serpentes fugat, ut docet Nicander in Alexipharmacis, & à factore Latini allium vocârunt, quasi *halium*, quod graviter halaret: Græci verò σκόροδον, ἀπὸ τῆς σκαίας, ὄζειν, id est, à *male olendo*, vel ἀπὸ τῆς σκαὶ ὄζης, quòd *stercus oleat.*

b Horat. in Epod. Ode tertia, non aliam pœnam parricidæ statuit, quàm ut degustet allium quòd hoc cicutis, id est veneno sit

nocentius. *c* Hor. in Ode paulò ante citata miratur messores tam horrendum cibum ferre posse. *O dura*, inquit, *messorum ilia, quæ allium magis quàm cibum concoquitis!* Non autem messorum tantùm cibus est, verùm omnium rusticorum, quòd hæ fuerint prisci illius & frugalis seculi deliciæ, cujus si adhuc vestigia usquam extant, ea mehercule apud hoc genus hominum tanùm supereſſe dixero. Allii autem arrosionem ad frugalitatem pertinere, item pauperum rusticorúmque cibum fuisse, docere te potest apud Aristophanem Interpres. Galenus certè *amuletum rusticorum* allium prædicat. Et Plin. ad multa, ruris præcipuè, medicamenta facere testatur. *d* Id videtur à Virg. acceptum, ubi Thestylis Maroniana messoribus suis rapido fessis æstu, *Allia serpillumque herbas contundit olentes.* *e* In insidiis esse significat *insidiare*, metaphora à re militari. Nam hostes cùm aperto Marte cum adversariis conserere manus non audent, alicubi latentes ex insidiis subitò inimicum aggredi solent. Terent. *Nunc priùs adito tu, ego in insidiis hic ero si quid deficiet.* Salustius, *Ut statim signo dato undique simul ex insidiis Numidia invaditur.* *f* Subjicit mox versutiam: vel hoc referendum ad id, quòd conspecto homine lacrymas dicitur emittere, quo facilius nihil tale metuentem devoret. Vide Chillades, *Crocodili lacryma.* *g* τὸ φιλάνθρωπον sonat *hominis studiosum, amicum, faventem homini.* Sic Plin. *Delphinus*, inquit, *amicum homini animal.* *h* Hujus fabulæ & plurium hujusmodi mentio est apud Plinium, capite de Delphinis: & Nepos in Epistolis & Oppianus recensent quoque similes.

divi fabulam de adamato puero celebrem, (a) celebriorem autem de Arione. *Eph.* (b) Quin & in venatu mugilum piscatores Delphinorum ministerio vice canum utuntur, qui acceptâ prædæ portiunculâ recedunt. Quin & castigari sese patiuntur, si quid in venatu deliquerint. In mari vero frequenter navigantibus apparent, gaudio gestientes, & in summis undis lusitantes; interdum adnantes ad navim, nonnunquam & tensa vela transilientes: adeò delectantur hominum consuetudine. Verùm ut hominum est studiosus Delphinus, ità Crocodilo capitalis est hostis. Egreditur mare, & in Nilum, in quo regnat Crocodilus, audet venire, congressurus cum dentibus, unguibus & squamis ferro etiam impenetrabilibus armatâ belluâ, ipse nec ad morsum satis instructus, quippe (c) os habens ad pectus vergens. Sed impetu fertur in hostem, ac jam illi proximus repentè submittit sese, erectisque in tergo pinnis mollia ventris per-

a Hanc Gellius floridâ dictione ex Herodoto descripsit, & Plin. capite eodem, *Est autem hoc animal non modo homini amicum, sed quicquid musicâ sonoritate aures demulcere potest, huic gaudet adesse, cum homine ludere delectatur.* Et

quod de citharædo Arione narrat, id quoque in lusciniâ accidisse memini me ex Græcorum Epigrammatis didicisse. Epigramma autem lib. 1. habetur, lepidum certè & mirum in modum elegans, quare nec pigebit ascribere; exstat autem Philippi titulo, qui temporibus Justiniani Augusti in hoc scribendi genere nulli inferior fuit.

Μειφοιδὴν Βορέλιν, ἐπεπλαίμιλλον ὕφ' ἅλμης,
Πνεῦ γὸ ἀμοὶ θρήικης ἤπιος· ἐδ' ἀνεμος.
Ἀλλά με τλὺ μελίγηρον ἀνδόνα λίξαλο νότοις
Δελφὶν, ᾧ πλωλὼ πόντιος· ἠιθέχει.
Πισοτάτῳ δ' ἀρίστη πορθμιδομόρῳ τὸν ἄκωπον
Ναύτλιν τῇ τομάδι· δέλγον ἐγὼ κιθάρη.
Εἰρεσίλιν δελφῖνες ἐοὶ μέσσοιν ἀμιάδον
Ἤρυσαν, ὑ φόϊσις μὺθος· Ἀρίονι.

Id nos ità conati sumus Latinum facere:

Aversata gravem Boream, super æquora Aedon
Me dedoram, ventis, Thracia, pulsa tuis.
Squamiger, ut nostræ persensit murmura linguæ,
Auxilio Delphin me perennte venit.
Jámque sedens humeris tam lato remige tuta,
Vultirem blandâ mulcet voce meum.
Sed neque Delphinis naulum mos solvere Musis,
Nec rumor fictum perstrepit Arionem.

b Hoc Plinius eodem capite, in stagno Laterno appellato, Nemansiensis agri, in provincia Narbonensi, & in Jassico sinu fieri tradit. Oppianus quoque ἁλιευτικῶν postremo hanc venandi cum Delphinibus consuetudinem describit, atque id eleganter satis, sed in Ægeo mari circa Eubœam. Quod autem Erasmus ait, vice canum, id quoque per similitudinis applicationem Oppianus.

—— ἀτ' ἀγαλλόμενοι θηρητῆρσιν
Θῆρες κύνες σιόοντες ἀμοιβαίης ὑλακῆσι.

Sic pisces ad terram, inquit, pellunt Delphines, *tanquam ad viros venatores canes mutuis latratibus feram citant.* c Sic Plin. *Multum illis infra rostrum est, ac medio pene in ventre.*

scindit,

ſcindit, aliàs invulnerabili. *Jo.* Mirum eſt quodq; animal ſtatim agnoſcere hoſtem ſuum, etiam nunquam antea viſum, ſciréque & cur impetatur, & quà lædi, aut ſeſe tueri poſſit; cùm hoc homini ſit negatum, qui nè (*a*) regulum quidem horreret, niſi admonitus malóve doctus. *Eph.* Scis equum animal obſequiis hominum natum. Huic capitale diſſidium eſt cum urſo, homini noxia beſtia. Agnoſcit hoſtem nunquam viſum, ac protinus ſe parat ad pugnam. *Jo.* Quibus armis pugnat? *Eph.* Arte potiùs quàm viribus. Tranſilit urſum, & in ipſo ſaltu poſteriores calces impingit in caput. Atque urſus interim unguibus ſcalpit equini ventris mollia. Aſpis homini venenum eſt immedicabile, cum hac belligerarur (*b*) inchneumon. Idem exitialis hoſtis crocodilo. Similis affectus eſt elephantis erga hominem: nam (*c*) & viatorem ſimpliciter errantem clementer reducunt in viam, & agnoſcunt amántque doctorem ſuum. Feruntur & exempla devoti amoris erga certos homines. Siquidem unus adamavit in Ægypto mulierculam corollas vendentem. Ariſtophani grammatico charam: alius Menandrum Syracuſanum adoloſcentem ſic amavit, ut deſiderium illius, quoties non viderit, inediâ teſtatus ſit. Sed nè hæc, quæ plurima commemorantur, referre pergamus; Cùm Bochus rex in triginta quoſdam ſævire decreviſſet, eos totidem elephantis objecit, ſtipitibus alligatos. Cùmque emiſſi eſſent qui inter elephantos procurſantes eos laceſſerent, nunquam efficere potuerunt ut ſe regiæ crudelitatis miniſtros præberent. Atque huic animanti φιλανθρώπῳ bellum exitiale eſt cum draconibus Indicis, qui feruntur eſſe maximi, ut frequenter in pugna pereat uterque. Simile diſſidium eſt aquilæ cùm draconibus minoribus, cùm homini ſit innoxia, imò cùm feratur etiam amatorios ignes ſentire erga certas puellas. Eidem avi bellum internecinum eſt (*d*) cum cyminde, id eſt, nocturno accipitre. Elephantus odit etiam murem, animal homini quoq; moleſtum; eoq; abhorret à pabulo in

a Regulum, Baſiliſcum, facto nomine ab Etymologia Græca, nequis opinetur regulum avem hoſtem eſſe noſtrum.

b Quod cum Serpentibus Crocodilo & Aſpide perpetuam inimicitiam exercet. Græci aliquot autores ἐχθραῖον appellant. Belligerantur autem cum aſpide ichneumones, quia capientes hos ſerpentes per caput vel caudam in flumen trahunt. Crocodilis verò inſidiantur; dum illi trochilis dentibus purgandis rictum diducunt, ichneumon in oris hiatum intrat; & exeſis viſceribus è ventre mortuorum egreditur. Lege præter Plinium Ammianum Marcellinum li. 22. *c.* Plinius hæc omnia tradit.

d Plinius capite de Accipitribus author eſt. Verùm Homerus Cymindin non accipitrem, ſed noctuam, viderur appellaſſe, hoc verſu, Χαλκίδα κικλήσκουσι θεοί, ἀνδρες δ' ὄρυμδα. Noctua enim χαλκὶς vocatur, quòd *aneum* colorem videatur habere: & fortaſſis cymindis à muris colore, quòd ut noctua, ſic mare ſubinde *glaucum* epitheto dicatur. Callimachus eam avem non cymindin, ſed cymin vocat, fortaſſis ob ſonum quem reddit Cycaban. Homeri tamen ſcholia γῦπα & ἱέρακα, id eſt, *ea accipitrum genera*, cymin eſſe cenſent.

quo murem conſpexerit. Nec cauſa liquet cur oderit. Nam hirundinem meritò horrent, quòd eà in potu hauſtâ graviſſimè diſcrucientur. Jam vix ullum animal amicius hominiquàm canis, nec inimicius quàm lupus, ut quod aſpectu quoque vocem adimat: & inter hæc ſumma diſcordia eſt, quemadmodum ovium generi lupus infeſtiſſimus. Quod totum pendet à providentia hominum, quorum præcipua cura eſt tueri animal innoxium & alendo homini natum; in lupum verò, velut in publicum humani generis hoſtem, armantur omnes, præcipuè canum commilitio, quæ res etiam proverbio fecit locum. *(a) Non magis pacemus quàm lupis.* *(b)* Lepus marinus immedicabile eſt homini venenum, ſi quis imprudens guſtaverit: at rurſus hominis contactus mors eſt lepori. Panthera ſæva eſt in hominem, & tamen adeò terretur ab Hyæna, ut nè congredi quidem ſuſtineat. Hinc narrant, ſi quis quid ſecum geſtet de corio Hyænæ, à Panthera non appeti, tam ſagax eſt naturæ ſenſus. Addunt & illud ſi pelles utriuſque belluæ ſuſpendas invicem ex adverſo, panthericæ pilos defluere. Araneus homini domeſticum eſt animal, *(c)* exitiale verò ſerpenti, adeò ut fortè conſpicatus ſub arbore ſerpentem apricantem, filo ſe libret, & aculeum mediæ infigat fronti tam acri vulnere, ut ſerpens dolore rotans ſeſe in gyrum tandem emoriatur. Accepi ab iis qui ſpectârunt ſimile diſſidium eſſe araneo cum bufonibus, ſed bufonem ictum ſibi *(d)* plantagine admorsâ mederi. Audies fabulam Britannicam. Sis illic conclavium ſolum conſterni ſcirpis virentibus. Monachus quidam tantum eriam ut ſi quis illic lupum interemiſſet inferias illius ſepulchro inferre compellebatur; hinc πολιὸς, i. e. *canus*, non à colore dici, ſed ob reverentiam. Cauſam addit, quòd Latona uterum geſtans bis ſenis diebus in lupam mutata in Delum pertexerit; hinc eſſe quòd certo quodam anni tempore omnes illæ lupæ pariant, idque intra duodecimum diem. Adducit Philoſtephanum quempiam qui talia prodiderit in commentariis ſuis. *b.* Hoc Plin. tradidit l. 32. c. 1. De Pantheris & Hyænis eadem docet. Hoc tamen quod ait, Hyænam cum Panthera pugnare, non ea de cauſa fit quòd Hyæna erga hominem bene affecta ſit; nam Ariſt. l. 9. Hiſtoriæ animalium mirificè inſidias moliri Hyænam hominibus tradit, & ſepulchra quoque effodere, tantam illi feræ aviditatem humanæ carnis ineſſe. *c* Hoc ipſum Plin. l. 10. c. 74. *d* Aiunt aliquando Monachum (eſt enim hominum genus admodum curioſum) in araneum & bufonem concertantes inciditſſe, & dum eventum certaminis avidus exſpectat, ictum bufonem vehementer vidiſſe tumidum, ſed mox plantagine guſtatâ quæ tum in huſtuario creſcebat, veluti reſumptis viribus, pugnam redintegrâſſe. Admiratus in ſolitum ſpectaculum Monachus, diligentius hos pugiles obſervabat, & quod paulò antè de bufone cognoverat, id iterum conſpicatus, quàm poteſt ocyſſimè plantaginem omnem quæ de proximo creſcebat radicitùs extirpat, & apud ſe condit. Interea bufo acceptâ tertiâ plagâ, dum ad ſolitum medicamentum accurrens auxilio herbæ deſtitueretur in tantum intumuit, ut non priùs tumorem quàm vitam finiret. Inde compertum habuit plantaginem contra venena & venenatorum ictus multùm facere.

[a] Ex Ariſtophane & illius interprete hoc adagium enarratum eſt ab authore, quòd ſcilicet olim apud Atticos lex fuerat de interficiendis lupis, quæ præmio etiam invitaret ad hanc feram perſequendam. Ex hæc quidem interpres Comici. Sed videtur hoc commentum damnare Apollinii Rhodii ſcholiaſtes, qui in honore ſummo apud Athenienſes lupos fuiſſe contendit, in

faſ-

fasciculos aliquot scirporum in cubiculum congesserat, sparsurus cùm esset commodum. Is cùm à prandio supinus dormiret, bufo ingens erepsit, & os dormientis obsedit, infixis superno atque inferno labro quatuor pedibus. Detrahere bufonem certa mors erat; non amoveri quidddam erat morte crudelius. Quidam suaserunt ut monachus ad fenestram deferretur supinus, in qua ingens araneus habebat telam. Factum est. Mox araneus hoste conspecto filo se librat, & bufoni spiculum infigit, ac filo se recipit in telam. Intumuit bufo, sed non est avulsus. Repetitur ab araneo: magis intumuit, sed vixit. Tertiò ictus abduxit pedes, ac mortuus decidit. Hanc gratiam araneus retulit hospiti suo. *Jo.* Mira narras. *Ep.* Addam quod non legi, sed his oculis conspexi. Simius supra modum horret testudinem. Hujus rei quidam dedit nobis specimen Romæ. Puero suo in verticem imposuit testitudinem, & pileo contexit; dein produxit ad simium. Illico simius gaudens infilliit in humeros pueri venaturus pediculos: sub lato pileo reperit testudinem. Mirum erat spectaculum quanto cum horrore refillerit bestia, quàm expaverit, quàm timidè respexerit an sequeretur testudo. Additum est aliud specimen: alligavimus testudinem catenæ à qua revinctus erat simius, ut effugere non posset quin saltem aspiceret. Incredibile dictu quantopere fuerit discruciatus; tantùm non metu exanimabatur; interdum aversus posterioribus pedibus depellere tentavit hærentem bestiam. Tandem (*a*) quicquid erat in alvo aut vesica oneris rejecit. Sequuta est ex pavore febris, ut nobis fuerit solvendus à catena, & aquâ vino temperatâ refocillandus. *Jo.* Atqui nihil est quod sibi à testudine metuat simius. *Ep.* Fortassis aliquid est quod nos sugit, naturæ cognitum. Nam cur acanthis oderit asinum causa in promptu est, quod ille se affricat spinis in quibus nidulatur avicula & flores ejus depascitur. Tantus autem terror habet acanthidem, ut siquando procul asinum rudentem audiat ova dejicit, pulli è nido decidunt metu. Nec patitur hostem impunem. *Jo.* Sed qui tandem in re acanthis lædit asinum? *Ep.* (*b*) Rostro fodit illius ulcera fustibus & oneribus facta, pungit & mollia narium. Potest item aliquid causæ divinari, cur inter vulpes & milvos mutua sit simultas, quòd avis rapax alterius catulis insidietur; fortasse vulpes vicissim illius pullis: quæ causa dissidii est inter (*c*) sorices & ardeolas. Eadem ferè ratio est inter æsalon parvam aviculam & vulpem. Nam æsalon ova corvorum frangit.

a Simius non aliâ re metum indicat, quàm projectis excrementis; hinc vulgare nostratium proverbium, *Verendum ne præ metu te comanculas instar simii*, cùm in meticulosum ludunt.

b Id Plinius Ægytho avi adscribit. *Asinus*, inquit, *spinis se scabendi causâ atterens, nidos agythis dissipat, quod illa adeò pavet, ut voce omnino rudentis audità ova ejiciat, pulli ipsi metu cadant. Igitur advolans ulcera ejus rostro excavat.* Deinde refertur & acanthida ea de causa asino inimicam lib. 10. c. 74.

c Quoniam, inquit Plin. *altera alterius catulis insidiatur.* Ibid.

frangit. Eadem infestatur à vulpibus, & viciſſim illas infeſtat, catulos earum vellicans. Quod ubi viderint corvi, vulpibus velut adverſus communem hoſtem ſuppetias ferunt. At vix divinare liceat quàm ob cauſam inter ſe oderint olores & aquilæ, corvus & (a) chlorio, cornix & noctua, aquila & trochilus, niſi hoc malè habeat aquilam, (b) quòd ille rex avium vocetur. Cur malè convenit cum noctua cæteris minoribus avibus, muſtelæ cum cornice, (c) turturi cum pyrali, ichneumonibus veſpis cum phalangiis araneis, anatibus cum gaviis, (d) harpæ cum (e) triorche accipitre, thoibus cum leonibus? Præterea cur ſorices formicoſam horrent arborem? Unde tam irreconciliabile bellum inter ſcarabeum & aquilam? Nam apologus ex ipſa animantium natura conflictus eſt, unde eſt quod juxta Olynthum in certo terræ ſpatio non vivunt ſcarabei ſi inferantur? Et inter aquatilia quam ob cauſam mugil & lupus (f) mutuo odio flagrant, ſicut conger & muræna, caudas inter ſe prærodentes? Polypum in tantum horret locuſta piſcis, ut ſi eum juxtà viderit, metu emoriatur. Sic quædam animantia mirè junxit arcanus quidam benevolentiæ affectus; (g) veluti pavones columbis, turtures cum pſittacis, merulas cum turdis, cornices cum ardeolis, qui ſibi viciſſim auxiliantur adverſus vulpium genus; harpam & milvum adverſus triorchen accipitris genus, communem hoſtem. (h) Balænis muſculus piſcis exiguus prænatans monſtrat viam, nec apparet quamobrem illi velit inſervire. Nam quod (i) crocodilus fauces porrigit trochilo aviculæ, amicitia dici non poteſt, cùm utrumque animal ſuo ducatur

a Qui Græcis χλωρίων, Theodorus *viridem* à *viridi* colore interpretatus eſt; avis tota viridis, quod ex voce liquet: hyeme non videtur ſed teſte Ariſtotele per ætatem volat, ſdque maximè ſolſtitialibus horis; ſed tamen difficulter; pennas movet, cùm alioqui ingeniosus & δόλιος habeatur.

b Trochilus Græcis τροχίλος à *mobilitate* & *curſitando* nomen habet, nempe ἀπὸ τῦ τρέχειν. Ariſtoteles cap. 11. l. 9. Aquilam cum Trochilo pugnare ſcribit, quod Trochilus Senator & rex vocetur. c De his omnibus lege Plinium lib. 10. 74. unde hæc deſumpta ſunt. d Hanc eſſe Latinam avem Græcorum docent lexica: in quorum etiam commentariis proditum eſt, ipſam quoties veneno icta fuerit ſibi hederâ ſuccurrere. e Triorches τριόρχης. Triorchis avis à *numero teſtium* nomen habet, eſt de genere accipitrum. Plinius. f Hoc quoque Plinius: ſed & Oppianus meminit libro tertio. g Plinius libro decimo cap. 74. h Quæ de muſculo Plinius & alii referunt, hoc Oppianus Lamnæ piſciculo cuidam aſcribit. Hunc vocant balænarum ὁμήγυλον, hoc ſonat *itineris comitem*; hunc ἡγησίπορα, hoc eſt, *viæ ducem*, καὶ καλαεσιβίον ἑταῖρον, id eſt, *pergratum ſocium*, præterea πομπὸν καὶ φρουρὸν, hoc eſt, *ductorem cuſtodemque*, poſtremò περιμαχὲς τὸ καὶ ἄπατον καὶ ἑαλωτὸν ἰχθῦσι, quod eſt, *propugnatorem, & aures, & lamina piſcium*, quod deſtituta hoc piſciculo capitur balæna, quòd ſine Lamna nihil videat, nihil audeat: & multa præterea mirificæ naturæ opera illic legere licet. i Lege Ammianum lib. 22. Diodorum Siculum, & Ariſtot. lib. 9. cap. 6. Hiſtor.

commo-

commodo. Crocodilis gaudet ſibi purgari dentes, & ſcabendi voluptatem amplectitur; avicula cibum quærit, veſcens piſcium reliquiis inter dentes hærentibus. Conſimili ratione corvus inequitat dorſo ſuis. Inter (*a*) anthum & ægithum tam pertinax eſt odium, ut negent ſanguinem illorum poſſe miſceri. Quemadmodum narrant aliarum avium pennas abſumi ſi aquilinis miſceantur. Accipiter eſt infeſtus columbino generi; ſed has defendit tinnunculus avicula, cujus conſpectum & vocem mirum in modum horret accipiter. Nec hoc latet columbas: (*b*) ubicunque tinnunculus reconditus eſt, ab ea ſede non migrant, fiduciâ protectoris. Quis cauſam conjiciat cur aut bene velit generi columbino tinnunculus, aut cur tinnunculum horreat accipiter? Atque ut interdum animalculum minimum præſidio eſt ingenti belluæ; ità contrà à minutiſſimis exitium eſt maximis. Eſt piſciculus ſcorpii effigie, magnitudine aranei piſcis. Is ſub pinna affigit ſeſe aculeo thynnis interdum magnitudinem delphini ſuperantibus, tanto dolore, ut nonnunquam in naves inſiliant: idem facit mugilibus. Quid eſt cur leo, animal cunctis tremendum, (*c*) expaveſcat galli gallinacei cantum? *Jo.* Nè ſim in hoc convivio prorſus (*d*) aſymbolus, referam quod olim his oculis vidi in ædibus Thomæ Mori, clariſſimi apud Anglos viri. Alebat domi ſimium prægrandem: rum fortè, quò revaleſceret à vulnere, ſolutus obambulare ſinebatur. In extremo horti erant concluſi cuniculi, quibus inſidiebatur

Frequenter in his regionibus ubi liberos habent agreſſus accidere ſolet. Id nè fiat, vetus eſt Democriti præceptum. Genus accipitris tinnunculum vocant ruſtici, qui fere in ædificiis nidos facit. Ejus pulli figuli fictilibus ollis conduntur, ſtipatiſque operculo ſuppoununtur, & gypſo lita vaſa in angulis columbarii ſuſpenduntur, quæ res avibus amorem loci ſic conſciat ne unquam deſerant. c Hoc Plin. habet & Plutarchus in commentario De differentia inter odium & inviſiam. Divus Ambroſius, libro 6. c. 4. Hexaëmeron, dicit utique leonem veretri gallum, ſeu præcipuè album. Lucretius quoque poëta, dum cauſam hujus odii inveſtigat, ità canit lib. 4.

Quinetiam gallum noctè explaudentibus alis
Auroram clarâ conſuetum noctè vocare,
Quem nequeunt rapidi contra conſtare leones
Inque tueri; ità continuò meminere fugaci.
Nimirum quia ſunt gallorum in corpore quædam
Semina, quæ cum ſunt oculis emiſſa leonum,
Pupillas interſ. diunt, acremque dolorem
Prabent, ut nequeant contra durare ferocet.

Et ſunt qui ſcribunt, quos jure gallinaceorum perciderit, hos à leonibus morſu non appeti. *d* Aſymbolus dicitur *qui nihil ad ſymbolum confert*, tranſlatum à conventionibus; nam ſymbolum pignus collatitium in commune ſignificat.

a Ἄνθος Græcis, Latinis *florem*, ſonat; hinc autem quæ illis Anthus, noſtris florus appellatur. Aquatilis, eſt colore variegato ſpecioſoque. Vide de Anthi & Ægithi ſanguine Plinium 10. 74. & de ſequentibus quoque.

b Hanc rem ità Columella li. 8. Tradit. *Tam faſtidioſa columba eſt, ut ſæpe ſedes ſuas poſtea ſi detur evolandi poteſtas, relinquat: quod*

mu ſcu la

mustela. Id simius procul quietus & otiosus spectabat, donec viderit cuniculis nihil esse periculi. Cæterùm postea quam mustela (a) labefactâsset caveam à muro revulsam, jamque periculum esset nè cuniculi à tergo nudati prædæ essent hosti, occurrit simius, & conscensâ trabe quadam, caveam retraxit in locum priſtinum tantâ arte ut homo non posset dexteriùs. Ex quo perſpicuum hoc animantium genus simiis esse charum. Ipſi cuniculi non intelligebant ſuum periculum, ſed hoſtem ſuum per cancellos oſculabantur: ſimius opitulatus eſt periclitanti ſimplicitati. *Ep.* Omnibus catulis minoribus delectantur ſimii, gaudentque fovere ſinu & complecti. Sed pius ille ſimius dignus erat aliquo pietatis præmio. *Jo.* Habuit. *Ep.* Quod? *Jo.* Reperit illic fruſtum panis à pueris ut opinor, projectum: id arreptum comedit. *Ep.* Verùm mihi videtur admirabilius, hoc genus (b) ſympathias & antipathias, ſic enim Græci vocant amicitiæ & inimiciciæ naturales affectus, etiam in rebus animâ, aut certè ſenſu, carentibus reprehendi. Omitto jam dicere de fraxino, cujus nec umbram quamvis in longum porrectam ferunt ſerpentes adeò ut ſi locum (c) in gyrum circumdes igni, ſerpens citius in flammam eat quàm ad arborem fugiat. Nam hujus generis exempla ſunt innumera. (d) Erucæ cùm membranis incluſæ occulto naturæ opificio transfigurantur in papiliones, mortuis ſimillimæ videntur, nec ad contactum quidem ſeſe movent, niſi tranſeunte araneo. Hominis prementis digitum non ſentiunt, & ſentiunt leviſſimi animantis leviter incedentis pedes. Ibi demum vivunt. *Jo.* Sentit hoſtem capitalem nondum natum inſectum. Iſti non omnino diſſimile eſt quod narrant de ferro (e) cæſis, ad quos ſi cæteri accedant, nihil accidere novi; ſin is qui necavit, continuò profluere ſanguinem velut ex recenti vulnere: atque hoc indicio ferunt frequenter prodirum cædis authorem. *Ep.* Nec eſt vanum quod audiſti. Sed nè perſequamur (f) fabulas Democriticas, nonne comperimus ex-

a Elegans verbum, quod pro corrumpere, vitiare & deſtruere ponitur.

b Συμπαθεῖν Græc. ſignificat *compati*; non tamen eſt, quod vulgò accipiunt indocti, pro moveri malis alterius, ſed ſocium eſſe & imitatorem atque æmulum afflictionum alicujus. Eum autem affectum atque impulſum συμπάθειαν appellant, hoc eſt, mutuam quandam rerum cognationem & voluptatem; ad verbum ſonat *compaſſionem*: ἀντιπάθεια verò contrà repugnantem affectum & rerum inter ſe, vel potiùs contra ſe, differentiam ſignificat, quaſi tu dicas, *contrapaſſionem*, & ἀντιπαθὲς ἔχειν ἀλλήλων, eſt, *inter ſe pugnare*, & differre multum. Sic dicitur in Græcorum ſcholiis τὸν κεφάλιον καὶ ἄμπελον ἀντιπαθὲς ἔχειν ἀλλήλων, h. e. *broſſicam & vitem inter ſe pugnare*, de qua mox plura annotabimus.

c Hoc Plin. ſe expertum dicit.

d Author eſt Plin. l. 11. c. 32.

e Cæſos in hoc loquendi genere non tantùm percuſſos, ſed cæſos, i. e. occiſos, notat. Ferrum generale pro omnibus armis ferreis quibus corpus vulneratur.

f Hic poſt Pythagoram philoſophiam magicam profeſſus mirabiles commentationes reliquit, in quibus de naturæ ſecretioribus fabuloſiſſima quævis deſcripta reliquit. Hinc fabulæ Democriticæ videntur dictæ, de naturalibus quidem rebus traditæ, ſed quæ ob inſignem vanitatem & in experientiam fidem non merentur. Scripſit hic artem quo pacto avium garritus poſſit intelligi: item non exiguum volumen de iſtis quæ apud inferos uſu veniant, (ut Athenæus refert) prodigioſis, ut conjectandum eſt, fabulis refertum.

pe-

perimentis tantum esse dissensionis inter (a) quercum & oleam, ut utraque in alterius scrobe posita emoriatur? quercui autem tam malè convenire cùm juglande, ut in propinquo posita extinguatur, tametsi juglans cunctis ferè satis & arboribus noxia est? Rursus, cùm vitis claviculis suis omnia complecti soleat, solam (b) brassicam refugit, &, perinde quasi sentiat, in diversam partem se vertit. Quis admonet vitem hostem esse in propinquo? Est enim brassicæ succus vino contrarius, eóque solet edi adversus ebrietatem. Nec deest brassicæ suus hostis: siquidem oppositа cyclamino & origano exarescit. Similis affectus est inter cicutam & vinum; cicuta homini venenum est, (c) cicutæ vinum. Quod est illud arcanum commercium inter * lilium & allium, ut in propinquo nascentia mutuò sibi gratificentur? Nam allio plus est vigoris, & lilii flores suaviùs olent. Quid hic memorem de conjugiis arborum, quarum fœminæ sterilescunt, nisi in propinquo sit mascula? Oleum soli calci miscetur, cùm utraque res pariter oderit aquam. Pix attrahit oleum, cùm utrumque sit pingue. Argento vivo innatant omnia excepto auro: id solum ad se trahit & complectitur. Quis ille naturæ sensus ut adamas, quamlibet duris resistens, sanguine hircino mollescat? Quin & inter ipsa venena dissidia videas. Scorpius si fortè repat per aconitum, pallescit ac torpescit. Eidem adeò noxia est herba cui nomen cerastis, ut qui semen modò ejus tractárit digitis impunè contrectet scorpium. Sed harum rerum, quæ sunt innumeræ, confideratio ad rei medicæ professores pertinet. Quænam est illa vis vel amicitiæ vel dissidii inter * chalybem & magnetem, ut materia naturâ gravis ad lapidem currat & inhæreat, velut osculo, & ab eodem citra contactum refugiat? Jam cùm aqua se facilè misceat rebus omnibus, maximè sibi, tamen sunt quæ tanquam odio mutuo misturam refugiunt; velut (d) amnis qui in Fucinum lacum invectus supermeat, in Larium Addua, in Verbanum Ticinus, in Benacum Mincius, in Sevinum Olitus, in Lemanum Rhodanus: è quibus nonnulli multorum millium transitu hospitales suas aquas tantùm, nec largiores quàm

a De his omnibus sequentibus curre ad indices Plin.

b Causam fabulosam fingunt Græci, quam recenset Aristoph. interpres. Lycurgus fuit homo sceleſtus, qui omnes vites falce demetere in animum induxerat: hunc comprehensum Bacchus vitibus alligavit, ut supplicium de illo sumeret: sed idum vitibus ligatus lacrymas effunderet, ex illis Brassicæ nata est; atque hinc esse aiunt, quòd etiamnum malè conveniat viti & brassicæ, hostis sui reliquiis. Hanc autem fabulam rusticorum filios credere dicit, quia si quis brassicæ radice vitem

contingat vitive alliget, nullos vitem fructus edituram: unde etiam illam primo loco in sympoſiis proponi, & Ægyptii ante omnia fercula coctas brassicas degustabant, nè possent vino inebriari. Hæc ille. (c) Nec hoc mirandum, cùm illa sit omnium herbarum, & fortè etiam venenorum, frigidissima, vinum verò egregiè calidum à physicis proditur; unde & αἶθοπα οἶνον apud Homerum. Lege de his Plinium. * Allium lilio amicum, chalybs magneti. (d) Omnia apud Plin. & Solin.

intulere,

intulere, evehunt. Tigris influit in Iacum Arethuſam, ac per eum velut hoſpes fertur ſic, ut nec color, nec piſces, nec aquarum natura miſceatur. Ad hæc, cùm cætera ferè flumina properent in mare procurrere, quædam tamen, velut exoſa mare, priuſquam eò perveniant abdunt ſeſe in terram. Simile quiddam videmus & inventis. Auſter hominì peſtilens eſt, huic contrarius Boreas, ſalubris. Alter nubes contrahit, alter diſſipat. Jam, ſi quæ fides Aſtrologis, ſunt & ſideribus quidam amicitiæ & inimicitiæ effectus: quædam amica homini, quædam infeſta: rurſus ſunt quæ homini adverſus nocentium vim opitulantur. Adeò nihil eſt in ulla naturæ parte quod non per hæc diſſidia concordiáſque & noxam & remedium homini ſuppeditet. *Ja.* Fortaſſe & ultra cœlos quiddam deprehendere liceat. Etenim ſi Magis credimus, unumquemque mortalium duo comitantur (*a*) genii, alter amicus alter malevolus. *Eph.* Nobis amice, ſatis eſt ad cœlum uſque perveniſſe, etiamſi non hoc quoque ſeptum tranſiliamus. Redeamus ad boves & equos. *Ja.* Næ tu præclarum facis ſaltum. *Eph.* Illud nobis magis admirandum eſt, quòd in eadem prorſus animantium ſpecie deprehendamus amoris & odii veſtigia, nullâ evidente cauſâ. Sic, enim nobis perſuadere conantur equiſones & bubulci, in iiſdem paſcuis aut eodem in ſtabulo (*b*) bos bovem, equus equum gaudet habere vicinum, qui alium non ferat. Equidem arbitror ſimiles eſſe affectus in omni animantium genere, præter ſexûs favorem, ſed in nullo genere evidentiùs quàm in homine. Siquidem in pluribus manifeſtum eſt quod de ſuo in Voluſium affectu profitetur Catullus,

Non amo te, Voluſi, nec poſſum dicere quare
Hoc tantùm poſſum dicere, non amo te.

Verùm in adultis fortaſſe divinet alius aliam cauſam: in pueris, qui ſolo naturæ ſenſu ducuntur, quid eſt illud quod ſic hunc illi tanto amore conciliat, rurſus alium ab hoc tanto diſſidio ſeparat? Ipſe cùm puer eſſem natus annos plus minus octo, incidi in quendam meæ ætatis, aut fortaſſis anno majorem, prodigioſæ vanitatis, adeò ut ad omnem occaſionem extempore monſtra quædam confingeret. Occurrebat mulier. Vides, inquit, hanc? Video. Cum hac decies concubui. Tranſibamus ponticulum anguſtum juxta molam. Ubi vidit me horreſcentem ad conſpectum aquæ ob profunditatem nigrantis. In hanc, inquit, aquam aliquando prolapſus ſum. Quid ais? Illic reperi cadaver hominis accinctum crumenâ; in ea erant annuli tres. Cùm nullus eſſet men-

Venti hominibus ſalubres & inſalubres.

Sedera amica & infeſta.

a Genii boni & mali.

b Bos bovi, & equus equo.

menciendi finis, ſic puer horrui puerum, ut viperam minùs, nullâ certâ ratione, cùm talibus mendaciis alii delectarentur, ſed tantùm arcano naturæ ſenſu. Neque verò id fuit temporarium, imò & hodie ſic horreo naturâ vanos, ut conſpectis illis ſentiam totum corporis habitum commoveri. Tale quiddam (a) in Achille notat Homerus, cùm profitetur *mendaces ſibi æquè odioſos atque ipſas inferorum portas.* Hoc ingenio cùm natus ſim, tamen hoc contrà fato natus videor, ut per omnem vitam mihi cum mendacibus & impoſtoribus fuerit res. *Jo.* At nondum vidéo ſcopum quò totus hic ſermo confertur. *Eph.* Expediam paucis. Sunt qui felicitatem petant à magicis artibus, ſunt qui ab aſtris: ego nullam certiorem ad felicitatem viam arbitror inveniri poſſe, quàm ſi quiſque abſtineat ab eo vitæ genere à quo naturæ ſenſu tacito abhorret; ad id ſe conferat quò propenſus eſt: ſemper excludo turpia. Item ab eorum conſuetudine ſe ſubducat cum quorum geniis ſentit ſuo genio non convenire: & his ſi copulet ad quos arcano naturæ fertur affectu. *Jo.* Id ſi fiet, inter paucos erit amicitia. *Ep.* Chriſtiana charitas ſe dilatat ad univerſos, familiaritas autem cum paucis habenda eſt. Et qui nullum quamvis malum lædit, gaviſurus etiam ſi reſipiſcat, ſatis, opinor, Chriſtianè diligit omnes.

a Verſus Homerici ſunt, Ἐχθὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς Ἀΐδαο πύλῃσιν, Ὅς χ' ἕτερον μὲν κεύθῃσι νόῳ, ἄλλο δὲ βάζῃσι. *Nam aliter flagrans odio eſt mihi janua Ditis, Atq; hi qui celant aliud quam lingua loquantur.*

ARGUMENTUM.

Problema tradit quid grave ac leve ſit. Terra centrum ac ſedes gravium. Quæ terra ſit leviſſima, quæ aqua. Cur plumbum gravius ſit lapide. Aurum plumbo gravius. Nihil liquidius melle & oleo. Homo macilentus obeſo gravior, jejunus pranſo. Peccatum omnium eſt graviſſimum.

(a) CURIO, (b) ALPHIUS.

Cu. LUbens ex te rerum plurimarum! perito diſcerem quiddam, ſi tibi non ſit moleſtum. *Al.* Age, Curio, percontare quod voles, nè non reſpondeas tuo nomini. *Cu.* Equidem non gravabor dici Curio, modò nè addas animal

Declinat unuſquiſque ſibi inimica, ſive homines, ſive res.

Dictus eſt hic Dialogus, quod quæſtiones quædam in eo proponuntur quibus reſponſio mox ſubjungitur. Eſt enim Problema quæſtio propoſita cum reſponſione: & quamvis hoc vocabulum de naturalibus quæſtionibus præcipuè dicatur, tamen omni etiam dubitabili quæſtioni commune eſt. Nam & exſtant Plutarchi problemata de rebus Romanorum, & fertur Alcippus quiſpiam problemata ſcripſiſſe de rebus domeſticis. a Curio interloquitur: nomen habet facile ac apertum, à *cunâ* ſcilicet diligentia & percontandi. b Alphius verò à *candore* reſpondendi, ἀλφὸς ſiquidem Græcè, *candidum* Latinis eſt: vel ab *inveniendi* & indagandi ſcientia, quòd ἀλφᾶν *invenire* & *excogitare* fingtincet, unde hominet Alpheſtæ dicuntur *reperiores* & *excogitatores* apud Homerum.

illud

illud (a) monosyllabum, Veneri juxta ac Minervæ invisum, *Al.* Dic igitur quid velis. *Cu.* Scire cupio quid sit quod appellamus grave ac leve. *Al.* Eadem operâ rogo quid sit frigidum ac calidum. Quin tu isthuc problema bajulis proponis potiùs quàm mihi; aut, si mavis, asinis, qui gravitatem oneris demissis auriculis indicant? *Cu.* At ego non asninam, sed philosophicam responsionem exspecto, præsertim ab Alphio. *Al.* Grave est quod suapte naturâ fertur deorsum, leve quod surſum. *Cu.* Cur igitur Antipodes, qui infra nos sunt, non decidunt in subjectum cœlum? *Al.* Pariter illi mirantur quamborem tu non decidas in cœlum, non subjectum, sed imminens. Cœlum enim est supra omnia, quæ intus complectitur: nec antipodes sunt infra te, nihilo magis quàm tu supra illos: contra nos esse possunt, infra nos non possunt. Alioqui justiùs admirareris cur rupes quas sustinet antipodum terra non decidant, cœlumque perrumpant. *Cu.* Quæ est igitur nativa sedes gravium? quæ contrà levium? *Al.* Ad terram nativo motu deferuntur omnia gravia, ad cœlum levia: de motu violento aut animali jam non loquimur. *Cu.* Est igitur motus aliquis qui dicitur animalis? *Al.* Est. *Cu.* Quinam? *Al.* Is fertur juxta quatuor corporis situs, prorsum, retrorsum, ad dextram ac lævam, & in circulum; & in principio ac fine celerior est, in medio lentior. Nam in initio vigor addit alacritatem, in fine propinquo spes perveniendi quò tendit animal. *Cu.* Nescio quid aliis accidit animalibus, sed habeo famulam quæ lassa est priùs quàm incipiat, delassata priùs quàm opus absolvat. Verùm redi ad id quod agere cœpisti. *Al.* Nativo, inquam, motu quæ gravia sunt feruntur deorsum; & quo quidque gravius est, hoc celeriori motu fertur ad terram, quò levis hòc majore impetu rapitur in cœlum: Contrà fit in motu violento, qui celerior in initio paulatim segnescit; cùm contrà fiat in motu naturali: veluti sagitta in altum missa, & saxum ex alto decidens. *Cu.* Atqui ego putabam homines sic per orbem terræ discurrere quemadmodum minutissimæ formicæ cursitant in prægrandi sphæra, hærent undique, nec ulla decidit. *Al.* In causa sunt sphæræ superficies nonnihil habens asperum, tum scabrities quædam, in formicarum pedibus, quam habent insecta ferè omnia, postremò, corpusculorum levitas: id si non credis, fac sphæram vitream bene levem & glabram, videbis solas formicas non decidere quæ in summo versantur orbe. *Cu.* Si quis Deus orbem terræ medium perterebret, hinc usque ad Anti-

(a) Id animal sus est quod additum, nomini Curio, *curiosus* erit. Est autem Minervæ odiosa sus propter immunditiem & indocilitatem, (ut ità loquar) cùm Minerva omnium artium præses habeatur. Lege proverbium, *Sus Minervam.* Quòd verò Venus hanc bestiam prosequatur odio, in causa est Adonidis amati ab illa interitus. Nam dum incautus per sylvas vagatur Adonis, à porco sylvestri interemptus est, ut refert Theocritus.

Antipodes perpendiculo per centrum demiſſo, quemadmodum ſolent Coſmographi, terræ totius ſitum in globis ligneis repræſentantes, tum ſi ſaxum conjicias in foramen, quò perferetur? *Al.* Uſque ad terræ centrum; ibi quies eſt omnium gravium. *Cu.* Quid ſi Antipodes quoque ex adverſo mittant lapidem? *Al.* Tunc lapis occurret lapidi circa centrum; ibi conquieſcet uterque. *Cu.* Age, ſi verum eſt quod dixiſti, motum nativum progreſſu magis ac magis incitari, ſi nihil obſtet, lapis aut plumbum conjectum in foramen ob motûs vehementiam prætercurret centrum, jamque prætermiſſo centro rurſum motus erit violentior. *Al.* Plumbum nunquam perveniret ad centrum niſi liquefactum; ſed lapis ſi prætereat centrum motu tam violento, primùm ſegniùs feretur, nec aliter redibit ad centrum quàm lapis vi in altum projectus redit in terram. *Cu.* Sed recurrens nativo motu rurſus concitato impetu prætervehetur centrum; itaque fiet ut nunquam quieſcat lapis. *Al.* Conquieſcet tandem, prætercurrens ac recurrens donec perventum fuerit * ad æquilibrium. *Cu.* At ſi nihil eſt in rerum natura vacuum, oportet foramen illud aëre plenum eſſe. *Al.* Eſto. *Cu.* Pendebit igitur in aëre corpus naturâ grave. *Al.* Quidni? quemadmodum chalybs in aëre pendet, undique librantibus magnetibus. Quid autem prodigii, ſi unicum ſaxum pendeat in meditullio aëris, cùm tota terra tot rupibus onuſta ad iſtum pendeat modum? *Cu.* Sed ubi eſt terræ centrum? *Al.* Ubi eſt circuli centrum? *Cu.* Id quidem eſt punctum, indiviſibile. Si tantillum eſt terræ centrum, quiſquis perforaverit mediam terram aufert centrum, nec habebunt gravia quò ferantur. *Al.* Næ tu ſatis otiosè nugaris. *Cu.* Nè quæſo ſuccenſeas; diſcendi ſtudio loquor quicquid loquor. Si quis terræ ſphæram perterebret, non per ipſum centrum, ſed à latere, pura ut abſit à centro centum ſtadiis, quo tum feretur conjectus lapis? *Al.* Non feretur rectà per foramen, imò potiùs rectâ, ſed ad centrum: itaque priùs quàm perveniret ad medium jam conquieſcet in terra quæ ad lævam eſt, ſi centrum eſt ad lævam. *Cu.* Sed quid eſt hoc quod reddit corpus grave aut leve? *Al.* Ad iſthuc reſpondeat tibi Deus, cur ignem fecerit omnium leviſſimum, aërem proximâ levitate, terram graviſſimam, proximâ gravitate aquam. *Cu.* Cur igitur nubes aqueæ pendent in ſublimi aëre? *Al.* Quoniam à Sole attrahente concipiunt naturam igneam, quemadmodum fumus è lignis humentibus violento calore excuſſus. *Cu.* Cur igitur tanto

Quies gravium in centro ſuo.

* Hoc eſt ad eam partem medii ubi æquo pondere ſuſpendatur & libretur, ubi nec huc nec illuc cadat, ſed in æquamento & quaſi trutina conſiſtat.

pondere decidunt, ut interdum montes in planitiem redigant? *Al.* Concretio denſitaſque addit pondus. Alioqui poſſunt ſic videri ſuſtineri ab aëre ſubjecto, quemadmodum tenuis ferri lamina ſuſtinetur ſummâ aquâ. *Cu.* Sic igitur putas, quod plurimum habet igneæ naturæ eſſe leviſſimum, quod terrenæ, graviſſimum. *Al.* Haud procul abes à ſcopo. *Cu.* Atqui nec quivis aër pariter levis eſt, nec quævis terra pariter gravis: idem de aqua fortaſſe ſentiendum. *Al.* Nec mirum, cùm iſta quæ nominâſti non ſint elementa pura, ſed ex variis elementis temperata: Itaque probabile eſt eam terram eſſe leviſſimam quæ plurimum habet ignis aut aëris admixtum; eam aquam eſſe graviſſimam quæ graviorem terram habet admixtam, qualem arbitror eſſe marinam, & eam unde conficitur ſal: itidem aër aquæ terræve proximus gravior eſt, aut certè minùs levis eſt, eo qui procul abeſt à terra. *Cu.* Utrum habet plus terrenæ naturæ, lapis an plumbum? *Al.* Lapis. *Cu.* Et tamen plumbum lapide gravius eſt pro ratione portionis. *Al.* In cauſa eſt denſitas; lapis enim rarior eſt, eóque plus habet aëris quàm plumbum. Hinc eſt quòd videmus quoddam terræ genus deficcatum, ſi conjiciatur in aquam non ſubſidere, ſed natare: eadem de cauſa videmus totos agros natantes; ſuſtinentur enim cavis radicibus arundinum aliarúmque paluſtrium herbarum inter ſe connexis. *Cu.* Hinc fortaſſis & pumicum levitas. *Al.* Quia pleni cavernis ſunt, præterea multo igne decocti; ſubmittuntur enim è locis ardentibus. *Cu.* Unde tanta ſuberis levitas? *Al.* Jam dictum eſt: raritas enim in cauſa eſt. *Cu.* Utrum eſt gravius, plumbum an aurum? *Al.* Aurum, opinor. *Cu.* Aurum tamen videtur habere plus igneæ naturæ. *Al.* Quia noctu velut ignis lucet, (*a*) ut ait Pindarus? *Cu.* Scilicet. *Al.* Sed denſitas in auro major. *Cu.* Unde id deprehenditur? *Al.* Reſpondebunt aurifices, nec argentum, nec plumbum, nec æs Cyprium, nec ullum ſimile genus latiùs diducitur malleo quàm aurum. Eàdem ratione philoſophi deprehenderunt nihil eſſe liquidius melle & oleo: quod ſi quis hæc inunctione dilatet, & latiſſimè diffunditur humor & ſicceſcit feriùs. *Cu.* Sed utrum gravius eſt, oleum an aqua? *Al.* Si de oleo lini loqueris, arbitror oleum eſſe gravius. *Cu.* Cur igitur aquæ ſupernatat oleum? *Al.* Levitas non eſt in cauſa, ſed ignea olei natura, tum peculiaris omnium pinguium vis ab aqua abhorrens, quæ eſt in herba quæ dicitur (*b*) ἄβαπτον. *Cu.* Cur igitur non natat ferrum igne candens? *Al.* Quia non eſt calor nativus. Et ideo citiùs penetrat

a In primo hymno Olympicorum, ὁ δὲ χρυσὸς αἰδόμενον πῦρ ὅτε διαπρέπει νυκτὶ, μεγάνορ' ἔξοχα πλούτου. Hoc eſt, *aurum verò tanquam lusidius ignis nocte ſplendet inter præcipua divitiarum.*

b Ἄβαπτος ſonat quod *immergi aquâ non poteſt.*

trat aquam, quòd caloris magnitudo dissipellat obstantem liquorem. Sic cuneus ferreus citiùs petit ima quàm lamina. *Cu.* Utrum intolerabilius est, ferrum candens an frigidum? *Al.* Candens. *Cu.* Gravius igitur. *Al.* Est, si commodius est gestare manu paleam incensam, quàm silicem frigidum. *Cu.* Quid est in causa quod lignum ligno levius aut gravius est? *Al.* Densitas ac raritas. *Cu.* At ipse novi quendam è familia regis Britanniæ qui in convivio ostendit nobis lignum ejus, ut aiebat, arboris quæ fert aloën: adeò solidum erat, ut lapis videri posset; adeò manibus libranti leve, ut arundo videri posset, & si quid siccâ arundine levius: impositum vino (putabat enim ità depelli venena) mox properabat ad fundum, ut vix plumbum celeriùs. *Al.* Nec densitas nec raritas semper in causa est, sed peculiaris & occulta in rebus cognatio, quæ facit ut quædam sese amplectantur aut refugiant, veluti magnes attrahit chalybem, vitis refugit brassicam, & flamma etiam è longinquo ad naphtham transvolat aliquantò inferiore loco positam, cùm naphtha sit naturâ gravis, flamma levis. *Cu.* Omne genus æris innatat argento vivo, solum aurum subsidit & circumvolvitur, cùm argentum vivum sit materia liquidissima. *Al.* Non habeo quod respondeam, nisi peculiarem naturæ cognationem: ad hoc enim natum est argentum vivum ut purget aurum. *Cu.* Cur Arethusa fluvius subter mare Sicanum transit, ac non potiùs innatat, cùm antè dixeris marinam aquam fluviatili esse graviorem? *Al.* Naturale dissidium est in causa, sed arcanum. *Cu.* Cur natant cygni, cùm homines eandem aquam ingressi pessum eant? *Al.* In causa est non tantùm pennarum concavitas levitásque, verùm etiam siccitas, quam aqua refugit: hinc est quod in panno linóve vehementer sicco, si ponas aquam aut vinum, in globum se contrahit; sin in humidum, mox spargitur. Itidem si infundas liquorem in cyathum siccum, aut marginibus pingui oblitis, & infundas aliquantò plus quàm cyathus capit, liquor circa medium citiùs colligit sese in rotundum quàm transeat margines. *Cu.* Cur in fluminibus naves minus sustinent oneris quàm in mari? *Al.* Quia subtilior est fluviatilis aqua. Eadem de causa volucres faciliùs sese librant in aëre crassiore quàm vehementer subtili. *Cu.* Cur non subsidunt (*a*) Flotæ? *Al.* Quoniam cutis Sole desiccata & levior facta est, & humorem respuens. *Cu.* Cur ferrum diductum in amplam laminam natat, cùm idem contractum sidat? *Al.* Partim siccitas est in causa, partim aër inter aquam & lami-

Res mira de ligno aloës.

Arethusa fluvius.

a Pisces sunt qui & flutæ, à Græcis πλῶτες & πλῶτες appellati à continua *navigatione*, nunquam enim submerguntur. Murænas esse volunt in freto Siculo.

laminam mixtus. *Cu.* Utra res gravior, aqua an vinum? *Al.* Arbitror vinum non cedere aquæ. *Cu.* Quamobrem ergò qui ab œnopolis emunt vinum, aquam pro vino reperiunt in imo dolio? *Al.* Quia vinum habet pingue quiddam quod aquæ refugit liquorem non aliter quàm oleum. Argumentum in promptu eſt: Quò vinum eſt generoſius, hòc & difficiliùs admiſcetur aquæ & incenſum ardet vehementiùs. *Cu.* Cur in Aſphaltite lacu nullum corpus animalis vivum mergitur? *Al.* Non eſt meum ad omnia naturæ miracula reſpondere. Habet illa quædam arcana quæ nos mirari voluit, ſcire noluit. *Cu.* Cur homo macilentus obeſo gravior eſt, ſi cætera ſunt paria? *Al.* Quoniam oſſi denſiora ſunt carne, & ideo graviora. *Cu.* Cur idem homo jejunus gravior eſt ſeipſo pranſo, cùm corpori onus acceſſerit? *Al.* Cibo potúque ſpiritus augentur, & ii addunt corpori levitatem. Unde & hilaris levior eſt mœrente, & mortuus vivo longè gravior. *Cu.* Sed qui fit ut idem homo cùm vult faciat ſe graviorem ac leviorem? *Al.* Contento ſpiritu reddit ſe leviorem, emiſſo graviorem. Sic natat veſica inflata & clauſa, pertuſa ſidit. Sed quando Curio deſinet nobis occinere Cur? *Cu.* Deſinam, ſi mihi pauca etiam dixeris; cœlum utrùm grave ſit an leve? *Al.* An leve ſit neſcio; certè grave non poteſt eſſe, cùm ſit naturæ igneæ. *Cu.* Quid igitur ſibi vult vetus proverbium, *Quid ſi cœlum ruat?* *Al.* Quia rudis antiquitas Homerum ſequuta credidit cœlum eſſe ferreum. Sed Homerus à coloris ſimilitudine ferreum dixit, non à pondere; quemadmodum nos cinericeum dicimus quod cineris colorem præ ſe fert. *Cu.* Eſt igitur cœlum coloratum? *Al.* Non verè, ſed tale nobis videtur propter aërem & liquorem medium; quemadmodum Sol nobis nunc rubet, nunc fulvet, nunc candicat, cùm is nihil talium mutationum recipiat. Itidem & Iridis pictura non in cœlo eſt ſed in aëre humido. *Cu.* Verùm, ut finiam, fateris cœlo nihil eſſe ſublimius, quâcunque tegit orbem terræ? *Al.* Fateor. *Cu.* Et centro terræ nihil eſſe profundius? *Al.* Scilicet. *Cu.* Inter omnes rerum ſpecies quid eſt graviſſimum? *Al.* Aurum, opinor. *Cu.* Hîc abs te vehementer diſſentio. *Al.* An ſcis aliquid auro gravius? *Cu.* Scio, & quidem multis partibus. *Al.* Proinde me viciſſim doce, quando ſcis quod me neſcire profiteor. *Cu.* Quod igneos illos ſpiritus è ſummo cœli vertice depreſſit in ima tartari, (nam ea collocant in centro terræ) nonne oportuit omnium eſſe graviſſimum? *Al.* Fateor, ſed quidnam fuit illud? *Cu.* Peccatum, quod & homi-

Cauſa levitatis ac gravitatis in homine.

Homerus quomodo cœlum eſſe ferreum dixit.

Peccatum omnium rerum eſt graviſſimum.

hominum animas, quas Maro vocat *auraï ſimplicis ignes*, eódem demergi. *Al.* Si libet ad iſtud philoſophiæ genus demigrare, fateor & aurum & plumbum eſſe plumeæ levitatis ſi cum peccato conferantur. *Cu.* Quî fiet igitur ut qui hâc farcinâ ſunt onuſti ſubvolant in cœlum? *Al.* Profectò non video. *Cu.* At qui ſeſe parant ad curſum ſaltúmve non ſolùm quicquid eſt oneris abjiciunt, verùm etiam contento ſpiritu ſeſe reddunt leviuſculos; & ad hunc curſum ſaltúmque quo ferimur in cœlum, non ſtudemus illud abjicere quod omni ſaxo, omni plumbo gravius eſt? *Al.* Faceremus, ſi vel micam ſanæ mentis haberemus.

ARGUMENTUM.

(a) *Epicureus, divini ſimum planè colloquium, de vero bono, pura conſcientia, temperaria & aterna vita, pie & eruditè diſſerit. Felicitas eſt uli vera voluptas, minimum triſtitia. Chriſtiani verè pii ſunt veri Epicurei: habent enim conſcientiam puram, cum Deo pacem, qui tametſi mundo videntur lugere, revera tamen deliciantur. Præcipua voluptates proficiſcuntur ab animo. Qui Deum habet, quid poteſt deſiderare amplius? De Sacerdote qui præſtigiis ſuis convivas exceperat epulis imaginariis. Libido, ſcortatio & ebrietas plus habere doloris quàm voluptatis. Stolidum Tantali votum. Peccatum eſt lapis Tantaleus. Immenſa Dei miſericordia erga peccatores reſipiſcentes.*

a Collatio honeſtæ ac turpis voluptatis.

b *Voluptuarius* ἀπὸ τῆς ἡδονῆς, h. e. *à voluptate* nomen habet.

c *Frugalis, honeſtus, ſtudioſus.*

d Fines dicuntur cujuſque rei extrema, fines in agris ſunt limites qui agrum ab agro dirimunt.

e Hoc eſt *dubitans & ſuſpiciens* in opinione. Tractum à Philoſophis Academicis, qui ἐφεκτικοὶ dicebantur, h. e. de nulla re pronuncientes, ſed ſemper *hærentes*.

(b) HEDONIUS, (c) SPUDÆUS.

He. QUid venatur meus Spudæus, quòd ſic totus incumbit libro, neſcio quid ſecum murmurans? *Sp.* Planè venor, Hedoni, ſed nihil aliud quàm venor. *He.* Quid voluminis eſt quod habes in ſinu? *Sp.* Dialogi Ciceronis de Finibus bonorum. *He.* At quantò ſatius eſſet quærere bonorum initia, quàm fines? *Sp.* Sed M. Tullius finem boni appellat bonum omnibus muneris abſolutum, quod qui ſit aſſequutus nihil præterea deſideret. *He.* Opus cumprimis eruditum & eloquens: ſed num tibi videris aliquod operæ pretium feciſſe, quòd ad veri cognitionem attinet? *Sp.* Hoc mihi videor feciſſe lucri, quòd nunc magis etiam (*d*) ambigam de finibus quàm antea. *He.* Agricolarum eſt ambigere de finibus. *Sp.* Nec ſatis queo mirari, de re tanta inter tantos viros tantam fuiſſe ſententiarum pugnam. *He.* Nimirum quia fœcundus eſt error, cùm ſimplex ſit veritas. Quoniam totius negotii caput ac fontem ignorant, divinant ac delirant omnes. Sed quæ ſententia tibi videtur eſſe ſcopo vicinior? *Sp.* Cùm audio impugnantem M. Tullium, diſplicent ſingulæ: rurſus cùm audio defendentem, ſio prorſus (*e*) ἐφεκτικός. Mihi tamen Stoici videntur minùs aberrare à verò, quibus proximum locum tribuo Peripateticis.

ticis. *He.* At mihi nulla ſecta magis arridet quàm Epicureorum. *Sp.* Atqui inter omnes nulla damnatior omnium ſuffragiis. *He.* Miſſam faciamus nominum invidiam; fuerit Epicurus qualis quiſque velit, rem per ſe conſideremus. Ille felicitatem hominis collocat in voluptate, eámque vitam judicat beatiſſimam quæ plurimum habeat voluptatis, triſtitiæ quam minimum. *Sp.* Sic eſt. *He.* Quid dici potuit hâc ſententiâ ſanctius? *Sp.* Imo clamitant omnes hanc eſſe vocem pecudis, non hominis. *He.* Scio: ſed iſti errant in rerum vocabulis. Quòd ſi de veris loquamur, nulli magis ſunt Epicurei quàm Chriſtiani piè viventes. *Sp.* Cynicis propiores: nam iſti ſe macerant jejuniis, deplorant ſua commiſſa, & aut ſunt tenues, aut benignitas in egenos conciliat illis inopiam, opprimuntur à potentioribus, deridentur à pleriſque. Si voluptas adfert felicitatem, hoc vitæ genus à voluptatibus quàm longiſſimè videtur abeſſe. *He.* Admittiſne authoritatem Plautinam? *Sp.* Si quid rectè dicat. *He.* Accipe igitur nequiſſimi ſervi dictum omnibus Stoicorum paradoxis ſapientius. *Sp.* Exſpecto. *He.* * *Nihil eſt miſerius quàm animus ſibi malè conſcius.* *Sp.* Non rejicio dictum; ſed quid hinc colligis? *He.* Si nihil miſerius animo ſibi malè conſcio, conſequitur nihil eſſe felicius animo ſibi benè conſcio. *Sp.* Rectè quidem colligis: ſed in qua tandem regione invenies iſtum animum nullius mali ſibi conſcium? *He.* Malum appello quod dirimit amicitiam inter Deum & hominem. *Sp.* Et ab hoc mali genere puto perpaucos eſſe puros. *He.* Ego verò & purgatos habeo pro puris. Qui lixivio lacrymarum, ac pœnitentiæ nitro, aut charitatis igne maculas abſterſerunt, eis non ſolùm nihil nocent peccata, verùm etiam frequenter in majoris boni materiam cedunt. *Sp.* Equidem nitrum & lixivium novi; igne purgari maculas nunquam audivi. *He.* Atqui ſi adeas argentarias officinas, videbis aurum igne purgari. Quanquam & (*a*) lini genus eſt quod conjectum in ignem non exuritur, ſed nitidiùs ſplendeſcit quàm ulla poſſit aqua, eoque *vivum* appellant. *Sp.* Næ tu nobis adfers paradoxum omnibus Stoicorum paradoxis (*b*) παραδοξότερον. Vivunt illi vitam voluptuariam quos Chriſtus appellavit ob id *beatos* quòd *lugeant*? *He.* Mundo videntur lugere, ſed revera deliciantur, ac quod dici ſolet, toti melle perunctí ſuaviter vivunt; adeò ut çùm his collati (*c*) Sardanapalus, Philoxenus, Apicius, aut ſi quis alius eſt voluptatum ſtudio nobilitatus, triſtem ac miſeram peregerint vitam. *Sp.* Nova narras, ſed vix credenda.

* In Moſtell. ſcen. 8.

a Lege Plin. qui de hoc lino admiranda prodit: asbeſtinum vocant à natura, quòd ſit inextinctum, & flammis non obnoxium.

b Admirabilius, *inopinabilius.*

c Sardanapalus & Apicius luxu perditiſſimi fuere, ut paſſim ſcriptum eſt. Sed Philoxenus guloſiſſimus fuit, utpote qui naſi muccum in catinum emungere ſolitus ſit, quò reliquis convivis deterritis ipſe ſolus cibis frueretur. Narrat ex Plutarcho Hermolaus Barbarus in præfatione Themiſtii.

denda. *He.* Experire, & omnia térque quatérque dices vera fuiſſe mea. Efficiam tamen, ut arbitror, nè videatur uſque adeò veri diſſimile. *Sp.* Accingere. *He.* Faciam ſi mihi priùs quædam conceſſeris. *Sp.* Modò tu æqua poſtules. *He.* Lucrum annumerabo, ſi ſortem dederis. *Sp.* Age. *He.* Primùm illud, opinor, dabis, nonnihil intereſſe inter animam & corpus. *Sp.* Quantum inter cœlum & terram, inter immortale & mortale. *He.* Deinde falſa bona non eſſe ponenda in bonis. *Sp.* Nihilo magis quàm umbræ habendæ ſunt, pro corporibus, aut præſtigiæ magorum ſomniorúmve ludibria ducenda ſunt pro veris. *He.* Hactenùs commodè reſpondes. Dabis, opinor, & illud, veram voluptatem, non cadere niſi in animum ſanum. *Sp.* Quidni? Nullus enim Sole delectatur, ſi lippiant oculi; aut vino, ſi febris palatum infecerit. *He.* Nec ipſe, ni fallor. Epicurus amplecteretur voluptatem quæ longè majorem cruciatum multóque diuturniorem ſecum adduceret. *Sp.* Non, arbitror, ſi quis modò ſapiat. *He.* Nec illud negabis, Deum eſſe ſummum bonum, quo nihil pulchrius, nihil amabilius, nihil dulcius. *Sp.* Iſtud nullus iverit inficias, niſi Cyclopibus immanior: quid tum poſtea? *He.* Jam mihi donâſti, nullos ſuaviùs vivere quàm qui piè vivunt; nullos miſeriùs & afflictiùs quàm qui vivunt impiè. *Sp.* Plus igitur largitus ſum quam putabam. *He.* Sed quod rectè datum eſt, ut ait Plato, non oportet repoſcere. *Sp.* Age. *He.* Catella quæ habetur in deliciis, paſcitur lautiſſimè, cubat molliter, ludit ac laſcivit jugiter, an non vivit ſuaviter? *Sp.* Vivit. *He.* Optares tibi talem vitam? *Sp.* Bona verba, niſi pro homine velim eſſe canis. *He.* Fateris igitur præcipuas voluptates ab animo proficiſci, velut à fonte. *Sp.* Apparet. *He.* Tanta enim animi vis eſt, ut ſæpe doloris externi ſenſum adimat; nonnunquam quod per ſe eſt amarum reddat jucundum. *Sp.* Iſthuc quotidie videmus in amantibus, quibus dulce eſt perviligium, & Hybernis noctibus excubare ad amicæ fores. *He.* Jam illud reputa ſi tan tam vim habet amor humanus, qui nobis cum tauris & canibus eſt communis, quantò plus valeat amor ille cœleſtis à Chriſti ſpiritu profectus, cujus tanta vis eſt, ut mortem quoq; quâ nihil eſt terribilius, reddat amabilem. *Sp.* Quid alii ſentiant intus neſcio; certè carent multis voluptatibus qui adhærent veræ pietati. *He.* Quibus? *Sp.* Non diteſcunt, non aſſequuntur honores, non convivantur, non ſaltant, non canunt, non olent unguenta, non rident, non ludunt. *He.* De divitiis & honoribus nulla erat hîc facienda mentio, quæ

Amor Dei mira poteſt.

non adferunt vitam jucundam, ſed ſolicitam potiùs & anxiam; de cæteris agamus quæ cum primis venantur quibus ſtudio eſt ſuaviter vivere. Nonne quotidie vides ebrios, fatuos & inſanos, ridentes ac ſaltantes? *Sp.* Video. *He.* Num putas illos ſuaviter vivere? *Sp.* Hoſtibus contingat illa ſuavitas. *He.* Quamobrem? *Sp.* Quia non adeſt ſana mens. *He.* Tu igitur malles jejunus incumbere libro quàm ad eum modum delectari? *Sp.* Planè mallem vel agrum fodere. *He* Nam inter divitem ac temulentum nihil intereſt, niſi quòd huic inſaniæ medetur ſomnus, illi vix medicorum cura ſuccurrit. Naturâ fatuus nihil differt ab animante bruto præter formam corporis, ſed leviùs miſeri ſunt quos natura genuit brutus quàm qui belluinis cupiditatibus obbrutuerunt. *Sp.* Fateor *He* Jam num tibi ſobrii videntur aut ſani, qui propter præſtigias umbráſque voluptatum, & veras animi voluptates negligunt, & veros ſibi cruciatus accerſunt? *Sp.* Non videntur. *He.* Non ſunt illi quidem temulenti vino, ſed amore, ſed irâ, ſed avaritiâ, ſed ambitione aliiſque pravis cupiditatibus; quæ longè perniciosior eſt ebrietas quàm quæ vino contrahitur. Syrus ille in comœdia poſteaquam edormiverat vinum quod biberat, ſobria loquitur: at animus vitiosâ cupiditate ebrius, quàm gravatè redit ad ſeſe? quot annis urget mentem amor, ira, odium, libido, luxus & ambitio? quàm multos videmus ab adoleſcentia ad decrepitam uſq; ætatem ab ambitionis, avaritiæ, libidinis luxúſq; temulentia nunquam expergiſci ac recipiſcere? *Sp.* Iſtiuſmodi novi nimium multos. *He.* Largitus es, falſa bona non eſſe in bonis ducenda. *Sp.* Nec reposco. *He.* Nec eſt vera voluptas niſi quæ ex veris naſcitur. *Sp.* Fateor. *He.* Non ſunt igitur vera bona quæ vulgus hominum per fas nefaſq; venatur. *Sp.* Non arbitror. *He.* Si vera eſſent bona, non contingerint niſi bonis, & beatos redderent quibus obveniunt. Quid autem voluptas; num vera videtur quæ non ex veris bonis, ſed ex falſis bonorum umbris naſcitur? *Sp.* Nequaquam. *He.* At voluptas efficit ut ſuaviter vivamus. *Sp.* Maximé. *He.* Nullus igitur verè vivit ſuaviter niſi qui piè vivit, hoc eſt, qui veris fruitur bonis; ſola autem pietas reddit hominem beatum quæ Deum ſummi boni fontem homini ſola conciliat. *Sp.* Propemodum aſſentior. *He.* Nunc mihi vide quot paraſangis abſint à voluptate qui vulgo videtur præter voluptates nihil ſequi. Primùm, animus illorum impurus eſt, & cupiditatum fermento vitiatus, ut etiamſi quid incidat dulce, protinus amareſcat, quemadmodum fonte vitiato non poteſt non eſſe liquor inſipidus. Deinde non eſt vera voluptas niſi

Deploratior conditio impiorum quàm brutorum, ſervorum, &c.

quæ

quæ ſano percipitur animo. Nam irato nihil vindictâ jucundius; ſed ea voluptas vertitur in dolorem ſimul atq; morbus animum reliquerit. *Sp.* Non refragor. *He.* Poſtremò voluptates illæ ſumuntur ex falſis bonis, unde conſequitur & illas eſſe præſtigias. Quid porro diceres, ſi videres hominem magicis artibus deluſum veſci, bibere, ſaltare, ridere, plaudere, cùm nihil earum rerum verè adeſſet, quas ſe videre credit? *Sp.* Equidem & inſanum dicerem & miſerum. *He.* Simili ſpectaculo ipſe nonnunquam interfui. Sacerdos erat qui callebat artem præſtigiatoriam. *Sp.* Eam non didicerat è literis ſacris. *He.* Imò è ſacerrimis, h. e. exſecratiſſimis. Hunc aliquot aulicæ fœminæ frequenter appellabant, ut acciperentur ab eo convivio, ſordes & parſimoniam opprobantes: annuit, invitavit. Venerunt jejunæ quò libentius epularentur. Accubuerunt; nihil aberat, ut videbatur, lautitiarum: explêrunt ſeſe affatim Peracto convivio, egerunt convivatori gratias, ac diſceſſerunt ſuam quæq; domum. At mox cœpit oblatrare ſtomachus: demirantur quid eſſet hoc monſtri, ſtatim à prandio tam ſplendido eſurire ac ſitire. Res tandem erupit, & in riſum abiit. *Sp.* Et meritò: præſtiterat domi lenticulâ placare ſtomachum quàm inanibus ſpectris deliciari. *He.* At mihi videtur multò magis eſſe ridiculum, vulgus hominum pro veris bonis inanes bonorum umbras amplecti, & his præſtigiis delectari quæ non exeunt in riſum, ſed in luctus ſempiternos. *Sp.* Quò propiùs intueor, hoc mihi videre minùs abſurda loqui. *He.* Age, largiamur ut interim in nomen voluptatis veniant quæ revera non ſint: appellaréſne mulſum dulce cui longè plus eſſet admixtum aloës quàm mellis? *Sp.* Non dicerem, ſi vel triens aloës eſſet admixtus. *He.* Aut optares tibi malam ſcabiem, quòd ſcalpendi ſit aliqua voluptas? *Sp.* Non, ſi compos ſim mentis. *He.* Fac igitur tecum ſubducas rationem, quantum amaritudinis admixtum ſit iſtis falſo nomine voluptatibus quas gignit amor impudicus, libido illicita, comeſſatio ac temulentia. Omitto nunc, quod eſt omnium caput, conſcientiæ cruciatus, inimicitiam cum Deo, exſpectationem æterni ſupplicii. Quod, obſecro, in his voluptatibus genus eſt quod non ingens externorum etiam malorum agmen ſecum adducat? *Sp.* Quænam? *He.* Rurſus omittamus avaritiam, ambitionem, iram, ſuperbiam, invidiam, quæ per ſe triſtia ſunt mala; conſeramus illa quæ præcipue delectationis nomine commendantur. Cùm largiori potationi ſuccedit febris, capitis dolor, alvi tormina, ingenii ſtupor, famæ macula, memoriæ detrimentum, vomitus, & ruina ſtomachi, tremor corporis, num vel

Sacerdos præſtigiator fallit convivas dapibus imaginariis.

vel Epicurus existimaret eam voluptatem expetendam? *Sp.* fugiendam diceret. *He.* Cùm adolescentes è scortatione novam lepram, quam nunc (*a*) ὑποκοπρίζουσας quidam Neopolitanam scabiem appellant, sibi, ut fere fit, contrahunt, per quam toties sit illis in vita moriendum, sempérq; vivum cadaver circumferendum, nonne bellè videntur (*b.*) ἀπαιδεύζειν? *Sp.* Imo, (*c*) δὶς κυρεῖα δεῖν. *He.* Jam finge delectationis ac doloris æquilibrium: optaresne tamdiu cruciari dolore dentium, quamdiu duravit potationis aut scortationis voluptas? *Sp.* Equidem mallem utroque carere: nam voluptatem emere dolore non est lucrum, sed pensatio: hîc sanè potior est ἀναλγησία, quam Cicero ausus est *indolentiam* appellare. *He.* At nunc voluptatis illicitæ titillatio, præterquam quòd longè minor est, cruciatu quem adducit, temporis etiam exigui est. Lepra verò contracta per omnem vitam miserè discruciat, totiésq; mori cogit priusquam mori liceat. *Sp.* Tales discipulos non agnosceret Epicurus. *He.* Luxuriæ comes plerumq; est egestas, onus & miserum & grave: libidinis immodicæ, paralysis, tremor nervorum lippitudo ac cœcutientia, lepra; at non hæc tantum. Annon egregia negotiatio, nec veram, nec sinceram, ad hæc brevem delectationem tot tantò gravioribus ac diuturnioribus commutare malis? *Sp.* Ut non accedat cruciatus, mihi stultissimus negotiator esse videatur qui gemmas vitro permutet. *He.* Illud dicis, qui vera animi bona ob fucatas corporis voluptates amittat. *Sp.* Ita sentio. *He.* Nunc redeamus ad exactiorem supputationem. Nec febris aut egestas semper comitatur luxum, nec nova lepra aut paralysis semper comitatur Veneris immodicum usum; sed conscientiæ cruciatus, quo nihil esse miserius jam inter nos convenit, semper comes est illicitæ voluptatis. *Sp.* Imò præcurrit interdum, & in ipsa voluptate fodicat animum. Sunt tamen quos dicas hoc sensu carere. *He.* Jam hoc ipso infeliciores. Quis enim non malit sentire dolorem, quàm corpus habere stupidum & sensûs expers? Verùm ut nonnullis vel cupiditatum intemperantia, velut ebrietas quædam vel vitiorum assuetudo, seu callus quidam, mali sensum adimat in juventa; cùm ad senectutem perventum fuerit, ac præter innumera incommoda, quorum thesaurum superioris vitæ commissa reposuerunt, de propinquo terret mors nulli mortalium evitabilis, tantò gravius discruciat conscientia, quantò magis per omnem vitam stupuit; tùm enim velit nolit expergiscitur animus. Senectus autem cùm per se sit tristis, quippe multis naturæ incommodis obnoxia, quantò miserior est, atque etiam turpior, si urgeat animus

a Hoc est, *elevantes* & *honesto nomine rem exsecrabilem & pudendam eloquentes*, quamvis propriè ὑποκοπρίζειν *per diminutionem* loqui significet.

b Significat *Epicurum agere*; h. e. voluptatibus studere.

c Hoc est, rectà *ad tonstrinas currere*. Nostrâ tempestate qui tonsores sunt ut plurimum simul Chirurgicen exercent; possit itaque tonstrinum pro Chirurgi domo, in qua ejusmodi pustuli & pocciæ gallicæ curantur. Sed interim elegantèr alludit ad etymologiam τῆς ὀνομασίας ξυρὸν, quod ad verbum videtur sonare, *ad pueilas applicare, cum puellis versari*,

animus ſibi malè conſcius? Convivia, commeſſationes, amores, choreæ, cantilenæ, cæteráque quæ juveni videbantur ſuavia, ſeni ſunt amara: nec aliud habet ætas illa quo ſe fulciat, niſi ſi adſit vitæ innocenter actæ recordatio, ac ſpes vitæ melioris. Hi ſunt duo ſcipiones quibus nititur ſenectæ: quòd ſi pro his ſubductis imponas geminam ſarcinam, vitæ perperàm actæ memoriam, & futuræ felicitatis deſperationem, obſecro, quod animal fingi poteſt afflictius aut miſerius? *Sp.* Equidem non video, etiamſi quis (*a*) τὸ ἵππῳ γῆρας objiciat. *He.* Tum denique, *ſerò ſapiunt Phryges*, & illud veriſſimè dictum, (*b*) *extrema gaudii luctus occupat*: &, (*c*) *Non eſt oblectamentum ſuper cordis gaudium*: &, (*d*) *Animus gaudens floridam ætatem facit; ſpiritus triſtis exſiccat oſſa*: item illud, (*e*) *Omnes dies pauperis mali*, hoc eſt, afflicti ac miſeri; *ſecura mens quaſi juge convivium*. *Sp.* Sapiunt igitur qui maturè rem faciunt, & colligunt viaticum venturæ ſenectuti. *He.* Scriptura myſtica non tum humi repit, ut fortunæ bonis metiatur hominis felicitatem: is demùm eximiè pauper eſt, qui nudus eſt omni virtute, & anima ſimul cum corpore debet Orco. *Sp.* Is quidem exactor eſt implacabilis. *He.* Is verè dives eſt qui Deum habet propitium. Quid autem metuat qui talem habeat protectorem? num homines? minus poteſt univerſorum hominum poteſtas adverſus Deum, quàm culex adverſus Elephantem Indicum: num mortem? ea piis tranſitus eſt ad æternam beatitudinem: num inferos? ſed confidenter Deo loquitur vir pius, (*f*) *Etſi ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es*. Cur metuat dæmones, in pectore gerens eum quem tremunt dæmones? nam hominis pii mentem *templum* eſſet *Dei*, non uno in loco prædicat Scriptura verè (*g*) ἀναντῤῥήτως. *Sp.* Equidem non video quibus rationibus iſta queant refelli, quanquam videntur plurimùm abeſſe à ſenſu communi. *He.* Quî ſic? *Sp.* Nam ad tuam ratiocinationem quivis Franciſcanus vitam ageret magis voluptuariam quàm alius opibus, honoribus, breviter omni genere deliciarum affluens. *He.* Adde monarchæ ſceptrum, ſi libet; adde Pontificiam coronam, eámque è triplici fac centuplicem; modò detrahas animum ſibi bene conſcium audacter dicam, hunc Franciſcanum nudipedem, nodoſo fune cinctum, tenuiter ac viliter amictum, jejuniis, vigiliis ac laboribus attenuatum, qui teruncium non habet in orbe, modò adſit bona mens, deliciosiùs vivere, quàm ſi in unum hominem ſexcentos conſules Sardanapalos. *Sp.* Unde igitur eſt quòd pauperes ferè conſpicimus triſtiores divitibus?

a Id eſt, *Equi ſenectutem*.
b Prov. 14.
c Eccleſ. 30. 16.
d Prov. 17. 22.
e Prov. 15. 15.
Nullus metus piis.
f Pſal. 23.
g Authentica, *cui nequit contradici*.
Felicitas piorum præ cæteris omnibus.

Hi-

He. Quia bis pauperes ſunt plerique. Alioqui morbus, inedia, vigiliæ, labores, nuditas, extenuant quidem corporis habitum; ſed tamen non in his tantùm, ſed etiam in ipſa morte ſeſe exerit mentis alacritas. Animus enim, quanquam illigatus eſt mortali corpori, tamen quoniam naturæ potentioris eſt, corpus ipſum quodammodo transformat in ſeſe, præſertim ſi ad * vehementem naturæ impetum accedat ἐνέργεια ſpiritûs. Hinc eſt quòd ſæpenumero videmus homines verè pios majore cum alacritate morientes quàm alios conviventes. *Sp.* Iſtud profectò non rarò ſum admiratus. *He.* Atqui non eſt admirandum, illic eſſe invincibile gaudium ubi adeſt omnis lætitiæ fons Deus. Quid autem novi eſt, animum verè pii hominis gaudere jugiter in mortali corpore, cùm idem, ſi ad intima tartari demergatur, nullum felicitatis detrimentum facturus ſit? Ubicunque pura mens eſt, ibi Deus eſt; ubicunq; Deus eſt, ibi paradiſus eſt; ubi cœlum, ibi felicitas eſt; ubi felicitas eſt, ibi gaudium eſt verum & alacritas ſincera. *Sp.* Attamen ſuavius viverent ſi abeſſent incommoda quædam & adeſſent oblectamenta quæ vel negligunt vel non aſſequuntur. *He.* Quæ verò mihi narras incommoda? quæ lege communi comitantur conditionem humanam, famem, ſitim, morbum, laſſitudinem, ſenectutem, mortem, fulmina, terræmotus, inundationes, bella? *Sp.* Et iſta quoque. *He.* At nos de mortalibus interim agimus, non de immortalibus. Et tamen in his quoq; malis longè tolerabilior eſt piorum conditio, quàm voluptates corporis per fas nefaſque venantium. *Sp.* Quî ſic? *He.* Imprimis, quoniam animos habent ad tempterantiam ac tolerantiam exercitatos, cæteris moderatiùs ferunt ea quæ vitari non poſſunt. Dein, quoniam intelligunt illa omnia à Deo immitti vel ad purgationem cr minum, vel ad exercitationem virtutis, non modò patienter, verùm etiam gaudenter, tanquam obedientes filii, illa de manu propitii patris accipiunt, atque etiam gratias agunt, vel pro clementi correctione, vel pro ineſtimabili lucro. *Sp.* Sed multi ſibi accerſunt corporis moleſtias. *He.* Sed plures adhibent medicorum remedia, quo corporis ſanitatem vel tueantur vel recuperent. Cæterùm accerſere moleſtias, h. e. inopiam, adverſam valetudinem, perſecutionem, infamiam, niſi cùm huc impellit Chriſtiana Charitas, non eſt pietatis, ſed ſtultitiæ. Cæterùm quoties infliguntur ob Chriſtum & ob juſtitiam, quis auſit eos vocare miſeros, cùm ipſe Dominus appellet eos *beatos*, & horum gratiâ *gaudere* jubeat? *Sp.* Habent tamen interim & iſta ſenſum cruciabilem. *He.* Habent, ſed quem facilè ab-

* *Efficacia.*

Ubi Deus, ibi beatitudo.

Piorum conditio afflicta longè melior quàm voluptuaria impiorum.

absorbet hinc metus gehennæ, illinc spes æternæ beatitudinis. Age, si tibi persuasum esset te nunquam ægrotaturum, aut nullam corporis molestiam sensurum in omni vita, si semel patiaris cuspide aciculæ tibi summam pungi cutem, nonne lubens & gaudens acciperes tantillum dolorem. *Sp.* Maximè. Imò si certò sciam mihi nunquam in vita dolituros dentes, æquo animo patiar vel altiùs infigi acum, atque etiam ambas aures subulâ perforari. *He.* Atqui quicquid in hac vita accidit afflictionis, levius ac brevius est ad æternos cruciatus, quàm momentaneum acûs vulnusculum ad hominis vitam, quamvis longam; nulla enim analogia rei finitæ ad infinitam. *Sp.* Verissima prædicas. *He.* Jam si quis tibi persuadeat, te per omnem vitam omni molestiâ cariturum, si semel manu flammam dividas, quod fieri vetuit Pythagoras, nonne lubens id faceres? *Sp.* Ego sanè vel centies, modò nè fallat promissor. *He.* Deus nè potest quidem fallere: sed ille flammæ sensus diuturnior est ad totam hominis vitam collatus, quàm tota vita collata ad cœlestem beatitudinem, etiamsi quis trium Nestorum excedat annos. Siquidem illa quantumlibet brevis manûs injectio, nonnulla hujus vitæ portio est; sed tota hominis vita nulla portio est æternitatis. *Sp.* Non habeo quod contradicam. *He.* Ad hanc igitur qui toto pectore certâque spe properant, cùm tam brevis sit transcursus, an credis eos hujus vitæ molestiis discruciari? *Sp.* Non arbitror, modò adsit certa persuasio firmâque spes assequendi. *He.* Venio nunc ad oblectamenta quæ objiciebas. Abstinent à choreis, à comessationibus, à spectaculis; hæc nimirum ità contemnunt, ut fruantur multò jucundioribus, nec minùs oblectentur, sed aliter: *Oculus non vidit, auris non audivit, nec in cor hominis ascenderunt quæ solatia Deus paraverit diligentibus ipsum.* Beatus Paulus agnovit quæ sint cantica, quæ choreæ, quæ tripudia, quæ commessationes piarum mentium etiam in hac vita. *Sp.* At sunt quædam voluptates licitæ, quas isti sibiipsis interdicunt. *He.* Etiam licitarum voluptatum immodicus usus est illicitus: hunc si excipias, in cæteris omnibus superant qui videntur asperam vitam degere. Quod potest esse magnificentius spectaculum quàm hujus mundi contemplatio? Ex eo longè plus capiunt voluptatis homines Deo chari quàm cæteri. Siquidem hi dum curiosis oculis contemplantur admirandum hoc opus, anguntur animo quòd multarum rerum causas non assequantur. In quibusdam etiam ceu Momi quidam obmurmurant opifici, neque raro Naturam pro matre novercam appellant: quod convitium verbo tenus quidem naturam ferit, sed revera

1 Cor. 2. 9.

Longè plus voluptatis capiunt viri boni ex hoc mundo quàm impii.

vera in eum redundat qui naturam condidit, ſiqua eſt omnino natura. At homo pius religioſis ac ſimplicibus oculis magna cum animi voluptate ſpectat opera Domini patriſque ſui, demirans ſingula, nihil reprehendens, ſed pro cunctis gratias agens, cùm reputat hæc omnia propter hominem eſſe condita: atque adeò in ſingulis rebus adorat omnipotentiam, ſapientiam ac bonitatem conditoris, quarum veſtigia perſpicit in rebus conditis. Jam finge mihi eſſe aliquod palatium revera tale quale Pſychæ fingit Apuleius, aut ſi quod potes magnificentius elegantiúſque: huc adhibe duos ſpectatores, alterum peregrinum, qui tantùm viſendi causâ venerit, alterum ſervum aut filium ejus qui conſtruxit hoc ædificium: uter impenſiùs delectabitur? hoſpes ille ad quem ea domus nihil attinet; an filius, qui chariſſimi patris ingenium, opes ac magnificentiam in ædificio magna cum voluptate ſpeculatur, præſertim cùm cogitat totum hoc opus ipſius gratiâ factum eſſe? *Sp.* Percontatio tua non eget reſponſo: ſed plerique, non piis moribus, ſciunt cœlum & quæ cœlo claudantur hominis causâ eſſe condita. *He.* Sciunt plerique omnes, ſed non omnibus hoc venit in mentem: & ſi venit in mentem, plus tamen capit voluptatis qui magis amat opificem quemadmodum alacriùs intuetur cœlum qui ad vitam cœleſtem aſpirat. *Sp.* Veri ſimillima dicis. *He.* Jam conviviorum ſuavitas non eſt ſita in lautitiis palati aut coquorum condituris, ſed in proſpera corporis valetudine & ſtomachi appetentia. Cave igitur putes ullum Lucullum cœnare jucundiùs appoſitis perdicibus, phaſianis, turturibus, leporinis, ſcaris, ſilutis, aut murænis quàm vir pius cibario pane, oleribus aut leguminibus, potu vel aquæ, vel cerviſiæ tenuis, vel vini probè diluti; propterea quòd hæc accipit tanquam miſſus à benigno patre datos. Omnia condit oratio, omnia ſanctificat præcatio præcedens, ſacra lectio comes magis animum reficiens quàm eſca corpus, & gratiarum actio ſuccedens; poſtremò, ſurgit à menſa non diſtentus, ſed recreatus, non onuſtus, ſed refectus, & refectus mente pariter & corpore. An tu putas ullum iſtarum vulgarium cupediarum architectum convivari jucundiús? *Sp.* Sed in venere ſumma eſt delectatio, ſi Ariſtoteli credimus. *He.* Et hac in parte vincit homo pius non minus quàm in convivio: rem ſic accipe. Quo vehementior eſt erga uxorem charitas, hoc congreſſus ille connubialis eſt jucundior. Nulli porrò vehementiùs amant uxores ſuas quàm qui eas ſic *diligunt ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam*: nam qui eas voluptatis gratiâ diligunt, nè dili-

Mundus piorum gratiâ conditus.

Quinam mariti ſuas diligunt uxores.

diligunt quidem. Adde quòd quò rarior eſt cum uxore congreſſus, hoc eſt ſuavior; quæ res nec impium poëtam latuit, qui ſcripſit, —*Voluptates commendat rarior uſus.* Quanquam minima voluptatis pars in coitu ſita eſt. Longe major eſt in perpetuo convictu, qui inter nullos poteſt eſſe jucundior quàm inter eos qui ſe Chriſtianâ charitate ſinceriter amant, & amant pariter mutuó. In aliis frequenter cum ſeneſcente voluptate ſeneſcit amor: Chriſtiana charitas hòc magis vireſcit, quò magis delectatio carnis decreſcit. An nondum tibi perſuaſi nullos vivere jucundiùs quàm qui cum pietate degunt? *Sp.* Utinam itidem ſit perſuaſum omnibus. *He.* Quod ſi Epicurei ſunt qui ſuaviter vivunt, nulli veriùs ſunt Epicurei quàm qui ſanctè piéque vivunt. Et ſi nos tangit cura nominum, nemo magis promeretur cognomen Epicurei quàm adorandus illæ Chriſtianæ philoſophiæ princeps? Græcis enim ἐπίκυρος, *auxiliatorem*, declarat. Cùm naturæ lex eſſet vitiis tantùm non obliterata, cùm Moſis lex magis irritaret cupiditates quàm ſanaret, cùm impunè regnaret in mundo tyrannus Satanas, ſolus ille pereunti humano generi præſentaneam attulit opem. Proinde vehementer falluntur quidam qui blaterant Chriſtum naturâ fuiſſe triſtem quempiam ac melancholicum, nóſque ad inamœnum vitæ genus invitâſſe: imò is unus oſtendit vitam omnium ſuaviſſimam veræque voluptatis pleniſſimam; tantùm abſit lapis ille Tantaleus. *Sp.* Quid iſthuc ænigmatis eſt? *He.* Ridebis fabulam; ſed hic jocus ſeria ducit. *Sp.* Exſpecto jocum ſerium. *He.* Narrant ii quibus olim ſtudio fuit philoſophiæ præcepta fabularum involucris tegere, Tantalum quendam adhibitum fuiſſe Deorum menſæ, quam volunt eſſe lautiſſimam. Cùm hoſpes eſſet dimittendus, Jupiter hoc ſuæ dapſilitatis eſſe ratus, nè conviva diſcederet abſque xenio, permiſit ut quod vellet peteret, accepturus quicquid petiiſſet. Tantalus autem ſtolidus, ut qui beatitudinem hominis ventris & gulæ delectatione metiretur, optavit ut ſibi per omnem vitam liceret tali menſæ accumbere. Annuit Jupiter, & ratum erat votum. Tantalus aſſidet menſæ omni genere deliciarum inſtructæ, appoſitum eſt nectar, nec deſunt roſæ nec odores, qualibus deorum nares poſſunt oblectari, adſtat pocillator Ganymedes aut Ganymedi ſimilis, circumſtant Muſæ ſuaviter canentes, ſaltat ridiculus Silenus, nec abſunt moriones, breviter quicquid ullum hominis ſenſum poſſit oblectare; ſed inter hæc omnia ille ſedet triſtis, ſuſpirans & anxius, nec hilareſcens riſu nec attingens appoſita. *Sp.* Quid in cauſa?

Chriſtus ipſe Epicurus, i. *auxiliator.*

Lapis Tantaleus.

Stolidum Tantali votum.

cauſa? *He.* Quoniam ſuper caput accumbentis de pilo pendet ingens ſaxum jamjam caſuro ſimile. *Sp* Ego me à tali menſa ſubducerem. *He.* Sed illi votum tranſiit in neceſſitatem; neque enim Jupiter tam placabilis eſt quàm noſter Deus qui pernicioſa vota mortalium reſcindit, ſi modò pœniteat. Quanquam & alioqui, nè ſe Tantalus ſubducat vetat idem lapis qui prohibet veſci. Metuit enim ſi ſe commoverit, nè illico ſaxi ruinâ conteratur. *Sp* Ridiculam fabulam! *He.* At nunc audi quod non rideas. Vulgus à rebus externis petit vitam jucundam, cùm ea non præſtet niſi mens ſecura: nam ſibi malè conſciis ſaxum multò gravius impendet quàm impendet Tantalo, imò non impendet, ſed urget premítque mentem; nec inani metu diſcruciatur animus, ſed in ſingulas horas exſpectat ut conjiciatur in gehennum. Obſecro, quid eſt tam ſuave in rebus humanis, quod mentem tali ſaxo preſſam poſſit verè exhilarare? *Sp.* Nulla profectò res, niſi vel dementia, vel incredulitas. *He.* Hæc ſi perpenderent adoleſcentes, qui voluptatibus ceu poculo Circæo dementati, pro verè jucundis amplectuntur mellita venena, quanto ſtudio caverent nè quid per incogitantiam admitterent quod in omnem vitam mordeat animum? Quid non facerent ut hoc viaticum pararent ſenectuti venturæ, mentem ſibi bene conſciam & famam nullâ labe contamintam? Quid autem illâ ſenectute miſerius, quæ cum reſpicit in tergum, magno cum horrore videt quàm ſpecioſa ſunt quæ neglexit, quàm fœda quæ amplexa eſt; rurſus cùm à fronte proſpicit, cernit imminere diem ſupremum, & ab hoc protinus æterna gehennæ ſuplicia? *Sp.* Feliciſſimos arbitror qui primam ætatem ſervarunt incontaminatam & in pietatis ſtudio ſemper proficientes pervenerunt uſq: ad ſenectutis metam. *He.* Proximus locus debetur iis qui à juvenili temulentia maturè reſipuerint. *Sp.* Sed quid conſilii das illi miſero ſeni? *He.* Nulli deſperandum quamdiu ſpirat: jubeo ad Domini clementiam confugere. *Sp.* Sed quò fuit longior, hoc magis accrevit ſcelerum cumulus, jam arenam exſuperans quæ eſt in litore maris. *He.* Sed eas arenas longè ſuperant miſericordiæ Domini. Arena tametſi non eſt homini numerabilis, finito tamen eſt numero: at Domini clementia nec modum nec finem novit. *Sp.* Sed non eſt Spatium brevi morituro. *He.* Quò minus eſt ſpatii, hòc clamet ardentius. Apud Deum ſatis longum eſt quod à terris ad cœlum valeat pertingere. Penetrat autem & brevis precatio cœlum, modò vehementi ſpiritûs impetu ejaculetur. Evangelica peccatrix

ſertur

Mala conſcientia ob improbitatem prioris vitæ eſt ſaxum Tantaleum.

Miſericordia Domini erga peccatores infinita eſt & immenſa.

fertur per omnem vitam egisse pœnitentiam ; sed ipso in ipsa morte quàm paucis verbis impetravit à Christo paradisum. Si toto pectore clamaverit, *Miserere mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam*, Dominus tollet saxeum Tantaleum, dabit auditui illius gaudium & lætitiam, & *exultabunt* de condonatis peccatis *ossa per contritionem* humiliata.

DES. ERASMUS ROTERODAMUS DE UTILITATE COLLOQUIORUM.

AD LECTOREM.

A Deò nunc *in omnes & in omnia per universum orbem grassatur comitata Furiis* (a) *ἢ δικολάβῃ, ut tutum non sit ullum emittere librum nisi satellitio munitum. Quanquam quid satis esse tutum possit adversus sycophantæ morsum, qui, velut* aspis ad vocem incantantis, *ità ad omnem purgationem quamvis justissimam* obturat aures? *Prima pars hujus operis, quæ mea fuit & non mea, temeritate cujusdam erat edita. Quam cùm ingenti applausu viderem exceptam à studiosis, abusus, sum affectu vulgari ad profectum studiorum. Quandoquidem nec medici semper ægrotis ministrant saluberrima, sed illis nonnihil concedunt ob hoc ipsum quod vehementer appetant: itidem mihi visum est hoc genus illecebris inescare teneram ætatem, quæ jucundis facilius ducitur quàm seriis aut exactis. Itaque quod editum erat repurgavi, deinde adjeci quæ moribus etiam formandis conducerent, velut irrepens in animos adolescentium, quos recte scripsit Aristoteles inidoneos auditores Ethicæ Philosophiæ, duntaxat ejus quæ seriis præceptis traditur. Quod si quis clamet, indecorum homini seni sic pueriliter ludere; nihil moror quàm pueriliter, modò utiliter. Et si laudantur literatores ætate provecti, qui puerilia crustulis blandiuntur,* elementa velint ut discere prima; *mihi non arbitror vitio verti debere, quid simili studio juventutem illecto vel ad elegantiam Latini sermonis, vel ad pietatem. Adde quod bona prudentiæ pars est nosse stultos vulgi cupiditates, & absurdas opiniones. Eas arbitror satius ex hoc libello discere, quàm experientiâ, stultorum magistrâ. Multis amara sunt Grammatices præcepta: Aristotelis Ethica non est apta pueris: Theologia Scoti minùs nè viris quidem admodum utilis ad parandum bonam mentem: & plurimum habet momenti, gustum optimarum rerum protinus insevisse teneris animis. Et haud scio an quicquam discitur felicius quàm quod ludendo discitur. Est hoc nimirum sanctissimum fallendi genus, per impostruram dare beneficium. Laudantur enim medici qui sic fallunt ægrotos. Et tamen si nihil hìc aliud quàm nugatus fuissem, videbantur laturi*

(a) Hoc est, *calumnia*: quæ apud Græcos hoc nomen habet, quòd omnia in aliam partem trahat & conjiciat quàm existimata aut edita sunt.

nunc

nunc quoniam præter linguæ politiem inſperſi quædam quæ mentem inſtruant ad religionem, calumniantur, ac proinde quaſi dogmata Chriſtianæ profeſſionis hîc ſerio pronuncientur, ità ſyllabas etiam ad vivum excutiunt. Id quàm faciunt iniquè, magis erit perſpicuum ubi declarâro Colloquiorum aliquot non vulgarem utilitatem. Ut enim omittam tot ſerias ſententias mediis jocis admixtas, tot fabulas, tot hiſtorias, tot rerum naturas dignas cognitu.

In Colloquio De viſendo loca ſacra *cohibetur ſuperſtitioſus & immodicus quorundam affectus, qui ſummam pietatem eſſe deducunt vidiſſe Hieroſolymam: & huc per tanta terrarum mariſque ſpatia currunt ſenes Epiſcopi, relicto grege qui curandus erat; huc viri principes, relictâ familiâ ac ditione; huc mariti, relictis domi liberis & uxore, quorum moribus ac pudicitiæ neceſſarius erat cuſtos; huc adoleſcentes ac feminæ, non ſine gravi diſcrimine morum & integritatis. Quidam etiam iterum atque iterum recurrunt, nec aliud faciunt per omnem vitam: & interim ſuperſtitioni, inconſtantiæ, ſtultitiæ, temeritati prætexitur religionis titulus; ac deſertor ſuorum, contra doctrinam Pauli, ſanctimoniæ laudem aufert, ac ſibi quoque pietatis omnes numeros expleviſſe videtur. Paulus* 1 *Tim.* 5. 9. *intrepidè pronunciat,* Si quis autem ſuorum, & maximè domeſticorum, curam non habet, fidem abnegavit, & eſt infideli deterior. *Atqui hîc Paulus loqui videtur de viduis quæ liberos atque nepotes negligunt, idque prætextu religionis, dum ſeſe mancipant obſequiis Eccleſiæ. Quid dicturus de maritis, qui deſtitutis teneris liberis, uxore juvenculâ, idque in re tenui, proficiſcuntur Hieroſolymam? Ex multis unicum exemplum proferam, nec tam recens ut metuenda ſit invidia, nec tam vetus, quin nepotes ſuperſint quos damni magnitudo non ſinit oblivîſci rei geſtæ. Vir quidam præpotens decreverat ante mortem inviſere Hieroſolymam, pio quidem animo, ſed parùm felici conſilio. Rebus igitur ordinatis, facultatum omnium, uxoris, quam gravidam reliquit, oppidorum & arcium curam tutelámque commiſit Archiepiſcopo ceu parenti. Ubi rumor allatus eſt hominem in ea peregrinatione periiſſe, Archiepiſcopus pro parente geſſit prædonem, occupavit poſſeſſiones omnes defuncti, denique & arcem munitiorem, in quam gravida confugerat, vi expugnavit, & nè ſupereſſet ultor atrociſſimi facti, gravida confoſſa ſimul cum fœtu periit. Nonne pium erat tali viro diſſuadere periculoſam & non neceſſariam profectionem? Hujus generis quàm multa comperiantur exempla, cæteris aſti-*

Pag. 17. De voris temerè ſuſceptis.

mandum relinquo. Nè quid interim dicam de ſumptibus, quos ut fateamur non omnino perire, tamen nemo prudens non fatebitur in uſus longè meliores expendi potuiſſe. Quod autem ad Religionem attinet, Divus Hieronymus laudat Hilarionem, quod cùm eſſet Palæſtinus, & in Palæſtina viveret, tamen ſemel duntaxat viſerit Hieroſolymam, ob loci vicinitatem, nè videretur contemnere loca ſacra. Si merito laudatus eſt Hilarion, quòd abſtinuit ab Hieroſolyma, tam vicinus, nè Deum anguſto loco claudere videretur, ſemel tantùm adierit ob loci propinquitatem, nè quos offenderet, quid dicendum de his qui ex Anglia & Scotia tantis impendiis per tot diſcrimina, petunt Hieroſolymam, præſertim domi relictis chariſſimis, quibus juxta doctrinam Apoſtoli debent perpetuam curam? Clamat S. Hieronymus, Non magnum eſt Hieroſolymis fuiſſe, ſed bene vixiſſe magnum eſt. *Et tamen ætate Hieronymi probabile eſt evidentiora veſtigia veterum monumentorum exſtitiſſe quàm nunc exſtant. De Votis diſputationem aliis relinquo; tantùm hoc agit Colloquium, nè quis temere talia vota ſuſcipiat. Id eſſe verum declarant hæc mea verba.* Præſertim cùm domi haberem uxorem integrâ adhuc ætate, liberos & familiam quæ pendebat ex me & operâ meâ quotidianâ alebatur, *& cætera quæ ſequuntur. De votis igitur ſuſceptis nihil dicam, niſi quod ſi ſummus eſſem Pontifex, non admodum gravatè relaxarem obſtrictos. In ſuſcipiendis, quemadmodum fateor fieri poſſe ut aliquis cum fructu pietatis eat Hieroſolymam ità non dubitarem multis, ex rerum circumſtantiis, dare conſilium, ut eas impenſas, tempus & operam, inſumerent in alia quæ propiùs conducant ad veram pietatem. Hæc arbitror eſſe pia, eòq; conſideratâ multorum vel levitate, vel ignorantiâ, vel ſuperſtitione, viſum eſt ſuper ea re monere juventutem; neq; video quos offendere debeat hæc admonitio, niſi fortè quoſdam iſtos quibus charior eſt quæſtus quàm pietas. Nec illic damno Pontificias indulgentias aut diplomata, ſed taxo nugaciſſimum nugatorem, qui ne cogitans quidem de corrigenda vita, totam ſpem collocârit in condonationibus humanis. Hic ſi quis mihi conſideret, quanta jactura pietatis nata ſit inter mortales, partim ex eorum vitio qui proſtituunt Pontificias indulgentias, partim eorum culpâ qui illas ſecùs quàm oportet accipiunt, fatebitur operæ pretium, juventutem ſuper hac re commonitam eſſe. Verum hoc modo parùm conſultum eſt * commiſſionariis. Audi, ô bone. Si viri boni ſunt, gaudebunt eſſe monitos ſimplices; ſin potior eſt illis quæſtus quàm pietas, valeant.*

Indulgentiæ. * Quibus à Pontifice conceſſum erat in Indulgentiis cauponam exercere. Hos rectiùs Indulgentiarum redemptores aut concinnatores appellamus. Pag. 19.

In Colloquio De captandis Sacerdotiis *taxo eos qui Romam*

eur-

cursitant, venantúrque Sacerdotia, crebrò gravi jacturâ tum morum tum pecuniæ; eóque deduco sermonem, ut sacerdos pro concubina lectione bonorum authorum semet oblectet.

In Militis confessione *taxo facinora militum & impiam militum confessionem, ut adolescentes ab ejusmodi moribus abhorreant.* Pag. 21.

In Monitis Pædagogicis *doceo puerum verecundiam, ad mores ætati decoros.* Pag. 26.

In Pietate puerili *nonne piis præceptis imbuo puerilem animum ad studium pietatis? Nam quod quidam arrodebant de Confessione, mera fuit calumnia, cui jampridem respondi. Doceo Confessionem esse suscipiendam, perinde quasi novis esset instituta à Christo. Cæterùm an id sit factum, nec refellere est animus, nec asseverare, quòd nec mihi satis persuasum est, nec aliis probare possim. Quod autem admoneo de genere vitæ serio deligendo, déque seligendo Sacerdote cui committas arcana tua, judicabam adolescentibus esse necessarium, nec video cur me debeat pœnitere. At sic erunt pauciores Monachi & Sacerdotes. Fortassis erunt, sed meliores. Idem probabit quisquis verè Monachus est. Porrò qui venantur* (a) *proselytos vel ob prædam vel ob superstitionem, dignissimi sunt qui omnibus omnium scriptis traducantur, quò recipiscant.* Pag. 33. Confessio. (a) Venantur Proselytos qui ad vitæ hæc institutum vel sectam callidâ persuasione simplicium animos illectant, tum quam citò projecti in retia perducentes.

* *In* Convivio prophano *non damno constitutiones Ecclesiæ de jejuniis ac delectu ciborum, sed indico superstitionem quorundam qui his plus tribuunt quàm oportet, negligentes eorum quæ magis faciunt ad pietatem; damnoque eorum crudelitatem qui hæc exigunt ab his à quibus Ecclesiæ mens non exigit: item eorum præposteram sanctimoniam qui ex hujusmodi rebus condemnant proximum. Hic si quis reputet quanta veræ pietatis lues hinc nata sit inter mortales, fatebitur vix aliam admonitionem esse magis necessariam. Sed hac de re copiosiùs aliàs respondebimus.* * Pag. 54.

In Convivio Religioso, *cùm omnes faciam alienos à sacris, omnes conjugatos, satis doceo quale debeat esse convivium omnium Christianorum. Ad quam formam si sacerdotes quidam & Monachi conferant sua convivia, intelligent quantum absint ab ea perfectione quâ conveniebat illos Laicis antecellere.* Pag. 76.

In Apotheosi *doceo quantum honoris debeatur egregiis viris, qui suis vigiliis bene meriti sunt de studiis liberalibus.* Pag. 106.

Sunt inepti quibus colloquium Proci & Puellæ *videatur Lascivum, cùm nihil fingi possit castius; si res honesta est matrimonium. & procum agere honestum est. Atq; utinam omnes proci tales essent qualem hic fingo, nec aliis colloquiis coirent* Pag. 111.

matrimonia. Quid facias istis ingeniis tetricis, & ab omnibus gratiis alienis, quibus impudicum videtur quicquid amicum est ac festivum. Hæc puella negat proco discessuro oscu-lum, quò totam virginitatem illi servet illibatam. Quid autem nunc vulgò non dant puellæ procis? Deinde non vident quàm multa philosophica sint inspersa jocis, de non præcipitando conjugio, de delectu non solùm corporum, sed multò magìs animorum, de firmitate conjugii, de non contrahendo matrimonio sine consensu parentum, de castè colendo matrimonio, de sanctè educandis liberis; postremò puella comprecatur Christum ut illius auspiciis sit felix connubium. An hæc non convenit scire juvenes? Et qui hanc lectionem ob lasciviam putant esse noxiam pueris, patiuntur illis prælegi Plautum & facetias Poggii, Præclara judicia!

Pag. 119. *In* Virgine Misogamo *detestor eos qui adolescentes aut puellas invitis parentibus pelliciunt in monasterium, abutentes illorum vel simplicitate vel superstitione, persuadentes eis non esse spem salutis extra Monasteria. Nisi talibus piscatoribus plenus est mundus, nisi innumera felicissima ingenia per istos infelicissimè sepeliuntur ac desodiuntur viva, quæ fuissent electa vasa Domini, si judicio sumpsissent institutum naturæ congruens, non rectè admonui. At si quando cogar in hoc argumento proferre quid sentio, sic depingam & (a) plagiarios illos & ipsius mali magnitudinem, ut nullus non fassurus sit me non sine causa hæc monuisse: quanquam civiliter id quidem à me factum est, nè malis daretur ansa delinquendi.*

a Recte illos plagiarios vocat, quòd quodammodo furtum in alterius corpus committant.

P. 126. *In proximo Colloquio,* Virginis pœnitentis, *non induco Virginem quæ professa mutârit institutum, sed quæ ante peractam professionem redierit ad parentes quos habebat optimos.*

Pag. 128. *In* Mempsigamo *quàm multa sunt philosophica, de celandis Maritorum vitiis, de non interrumpenda conjugum benèvolentia, de sarciendis offensis, de corrigendis maritorum moribus, de obsequiis erga maritos? Quid aliud docet Plutarchus, Aristoteles & Xenophon, nisi quod hic personæ vitam quandam addunt orationi?*

Pag. 138. *In Colloquio* Militis & Carthusiani *simul depingo & insaniam juvenum qui procurrunt ad bellum; & pii Carthusiani vitam, quæ sine studiorum amore non potest non esse tristis & inamœna.*

Pag. 143. *In* Pseudocheo *depingo quorundam ingenia qui nati sunt ad mentiendum: quo quidem hominum genere nihil execrabilius; utinam esset rarius.*

Pag. 157. *In Colloquio* Adolescentis & Scorti *nonne & lupanaria facio*

facio caſta? Quid autem dici potuit efficaciùs, vel ad inferendam adoleſcentum animis pudicitiæ curam, vel ad revocandos ab inſtituto non minùs ærumnoſo quàm turpi puellas ad quæſtum expoſitas? Unica vox commovit quoſdam, quòd impudica puella blandiens adoleſcenti vocat illum ſuam mentulam, *cùm hoc apud nos vulgatiſſimum ſit etiam honeſtis matronis. Hoc qui ferre non poteſt, pro* mea mentula, *ſcribat,* mea voluptas, *aut ſiquid mavult.*

In Convivio Poetico *doceo cujuſmodi debeat eſſe convivium inter ſtudioſos; parcum, ſed feſtivum & hilare, conditum literatis fabulis, ſine rixis, ſine obtrectatione, ſine turpiloquio.* pag. 160.

In Inquiſitione de Fide *doceo ſummam Catholicæ profeſſionis, idque aliquantò vividiùs ac liquidiùs quàm docent Theologi quidam magni nominis, inter quos pono & Gerſonum, quem interim honoris causâ nomino. Ideo porrò fingo perſonam Lutherani, quò facilius redeant in concordiam, inter quos de præcipuis articulis Orthodoxæ profeſſionis convenit. Etiamſi reliquam inquiſitionis partem non addidi, propter hæc exulceratiſſima tempora.* pag. 173.

In Senili Colloquio *quàm multa velut in ſpeculo exhibentur, quæ vel ſugienda ſunt in vita, vel vitam reddunt tranquillam. Hæc præſtat adoleſcentes ex feſtivis colloquiis quàm experimentis diſcere. Socrates philoſophiam è cœlo deduxit in terras; ego philoſophiam etiam in luſus, confabulationes & compotationes deduxi. Oportet enim & ludicra Chriſtianorum ſapere philoſophiam.* pag. 182.

In Prochoplusiis *quàm multa ſunt ad quæ paſtores, ruſticani, rudes & indocti, nihilque minùs quàm paſtores, poſſint ſuam vitam corrigere? Prætereáque ad tollendam ſtultam gloriam veſtium; rurſus ad coercendam illorum inſaniam qui monachorum cultum execrantur, quaſi per ſe mala ſit veſtis. Et obiter deſcribitur forma, quales debeant eſſe monachi qui per vicos obambulant. Neque enim admodum multi tales ſunt quales hîc deſcribo.* pag. 192.

In Erudita Puella *ſimul & Paulæ, Euſtochii, Marcellæ vetus exemplum renovo, quæ cum integritate morum conjunxerunt ſtudium literarum, & Monachos Abbatéſque ſacrorum ſtudiorum oſores, luxui, otio, venationibus, aleæque deditos, puellæ conjugatæ exemplo exſtimulo ad aliud ſtudiorum genus ipſis magis congruens.* pag. 202.

In Spectro *detego technas impoſtorum, qui credulis ſimplicium animis ſolent illudere, fingentes apparitiones Dæmonum* pag. 210.

& animarum, vocésque divinas. Quantam verò pestem hæ præstigiæ invexerunt pietati Christianæ! Quoniam autem rudis ac simplex ætas hujusmodi fraudibus potissimùm est obnoxia, visum est exemplo non inamœno depingere modum impesturæ. Sic impositum fuit (a) Cœlestino Pontifici Romano. Sic Bernæ delusus juvenis à (b) monachis Sic commentitiis graculis & hodie plurimi deluduntur.

a De hoc vide Platinam.

b Prædicatoribus, qui D. Francisci fratres quinque Vulnerum stigmatis frustrari conabantur.

Nec minima pars humanarum calamitatum est * Alcumistica, quæ doctis etiam & cordatis viris imponit; adeò morbus hic adlubescit, si quem corripuerit. Huic affinis est Magia (eadem nomine, sed cognomine blandiens) naturalis. Similes impostoras taxo in Hippoplano & Prochologia, rursus in Convivio fabuloso. Ex his si nihil aliud discerent pueri quàm Latine loqui, quantò plus laudis mea meretur industria, qui per lusum ac voluptatem id facio, quàm illorum qui miseræ juventuti Mammetrectos, Brachylogos, Catholicontas, & significandi modos obtrudebant?

* Pag. 216.

Pag. 239. In Puerpera præter naturalem rerum cognitionem, quàm multa sunt moralia, de cura matrum erga liberos, primùm infantes, mox grandiores.

Pag. 253. In Peregrinatione Religionis ergò, taxo istos qui per tumultum ejecerunt omnes imagines è templis; rursus eos qui insaniunt in peregrinationes quæ suscipiuntur prætextu religionis, unde jam & sodalitates inventæ sunt. Qui Hierosolymæ fuerunt, equites aurati vocantur, seque Fratres vocant, & in die palmarum seriò rem agunt ridiculam, fune trahentes asinum, ipsi non multùm differentes ab asino ligneo quem trahunt. Id imitati sunt qui Compostellam adierunt. Dentur hæc sanè, dentur affectibus hominum, at non ferendum quod hinc sibi vendicant pietatem. Notantur & ii qui Reliquias incertas pro certis ostendunt, qui his plus tribuunt quam oportet, qui quæstum ex his sordidè faciunt.

Pag. 275. In Ichthyophagia tracto quæstionem de constitutionibus humanis, quos quidam prorsus rejiciunt, multum errantes à recta ratione; quidam propemodum anteponunt Divinis legibus; rursus alii abutuntur & Divinis & humanis constitutionibus ad quæstum ac tyrannidem. Conor itaq; partem utramq; ad moderationem temperare, inquirens unde natæ sint & quibus gradibus huc usq; progressæ constitutiones humanæ quos & quatenus obligent, ad quid conducent, quantum distent à divinis; obiter indicans præpostera mortalium judicia quibus jam olim mundus plenus est, & inde totus hic orbis tumultus natus est. Hæc ideo quoque tractavi copiosiùs, quò doctis suppedi-

ſuppeditarem occaſionem accuratiùs hiſce de rebus ſcribendi. Nam quæ adhuc prodierunt non ſatis faciunt curioſis. Traducere ſcortationem, temulentiam, adulterium, non proinde ad rem pertinebat, quandoquidem hæc mala nullum fallunt: ſed ex his eſt periculum veræ pietatis, quæ vel non ſentiuntur, vel ſanctimoniæ fallaci ſpecie blandiuntur. Quòd ſi quis calumnietur, perſonis ſordidis affingi Theologicam diſputationem, ab his talia nunc in omnibus conviviis diſputantur, & hujuſmodi perſonis opus erat familiariùs craſſiuſq; rem tractaturo.

In Funere, *quoniam mors arguere ſolet Chriſtianam fiduciam, in duobus idiotis depinxi diverſum mortis genus, veluti* Pag. 313.
imagine vivâ ponent ob oculos diſſimilem exceſſum eorum qui fiduntrebus commentitiis, & qui ſpem ſalutis fixerunt in miſericordia Domini: obiter taxans divitum ſtultiſſimam ambitionem, qui luxum ac ſuperbiam ſuam & ultra mortem proferunt, quam mors ſaltem debebat auferre; ſimul eorum perſtringens vitium qui ſui compendii gratiâ ſtultitiâ locupletum abutuntur, quamipſi potiſſimùm debebant corrigere. Quis enim audebit liberè monere potentes ac divites, ſi monachi, qui ſe profitentur mundo mortuos, palpantur illorum vitiis? Si nulli tales ſunt quales deſcripſi, tamen oſtenſum eſt exemplum quod oportet vitari: ſin vulgò referuntur longè his quæ propoſuimus exſecrabiliora, qui ſunt æqui meam agnoſcant civilitatem, ſuúmq; vitium corrigant, & ſi vitio vacant ipſi, alios peccantes vel emendent vel coercent. Nullum Ordinem perſtrinximus, niſi fortè totum Chriſtianiſmum infamat qui quicquam monendigratiâ dixerit in corruptos Chriſtianorum mores. Quos tantopere movet bonos ordinis, eos imprimis compeſcere debebant qui palàm factis ſuis dehoneſtant ordinem. Nunc cùm illos ut germanos ſodales agnoſcant, foveant ac tueantur, quâ fronte cauſantur à bene monente lædi exiſtimationem Ordinis? Quanquam quæ ratio dictat, ſic habendam hujus aut illius humanæ ſodalitatis rationem ut publicam Chriſtianorum utilitatem negligas?

In Differentia Verborum ac Rerum *taxo præpoſtera quo-* Pag. 323.
rundam judicia.

In Convivio vario *commonſtro rem civilitati congruam.* Pag. 329.

In Charonte *deteſtor bellum inter Chriſtianos.* Pag. 336.

In Synodo Grammaticorum *rideo ſtudium cujuſdam Car-* Pag. 340.
thuſiani ſuo judicio doctiſſimi, qui cùm in Græcas literas ſoleat ſtolidiſſimè debacchari, nunc libro ſuo indiderit Græcum titulum, ſed ridiculè, Anticomaritas *dicens quos appellare poterat* Antimarianos *vel* Antidicomarianos.

In Cyclope *taxo quoſdam qui Evangelium ſemper habent* Pag. 352.
in ore, cùm in vita nihil ſit Evangelicum.

In

Pag. 344. *In* Conjugio impari *pono ob oculos vulgi ſtultitiam, qui in ſponſalibus ſupputant dotis modum, nec ad rationem vocant ſponſi ſcabiem leprâ deteri rem. Atque id hodie fit tam paſſim ut nemo miretur, cùm nihil ſit in liberos crudelius.*

Pag. 357. *In* Ementita nobilitate *depingo genus hominum qui ſub umbra nobilitatis exiſtimant ſibi nihil non licere: quæ præcipua peſtis eſt Germaniæ.*

Pag. 369. *In* Senaculo *traducturus eram vitia quædam mulierum, ſed civiliter, ne quis expectet tale quippiam quale habet* (a) *Juvenalis. Vecùm hoc agenti obortus eſt quidam* ἰπποὺς ἀνὺστῳ, lupus, *ut aiunt*, in fabula. *Reliqua ferè comparata ſunt ad voluptatem, ſed non illiberalem. Non hoc eſt dehoneſtare ordines, ſed erudire. Quapropter omnibus ordinibus & principibus & publicè rectiùs conſultum fuerit, ſi depoſitâ quidvis calumniandi rabie, candidis animis amplectamur omnes quicquid pio ſtudio in publicam utilitatem adfertur. Aliis alia ſunt dotes, & alios alia capiunt, milléque modis homines trahuntur ad pietatem. Laudatum eſt Juvenci ſtudium, qui ſacram Evangeliorum hiſtoriam carmine prodidit. Nec ſuâ laude fraudatus eſt Arator, qui idem fecit in Acta Apoſtolorum. Adverſus Hæreticos tubam intendit Hilarius: arguitur Auguſtinus: Hieronymus dialogis pugnat: Prudentius vario metri genere dimicat: Thomas & Scotus dialecticis ac philoſophiæ præſidiis pugnant. Simile ſtudium omnium, ſed diſſimilis ſingulorum ratio. Non reprehenditur diverſitas, quæ ſcopum eundem petit. Prælegitur pueris Petrus Hiſpanus, quo dociliores veniant ad Ariſtotelem. Multum enim promovit qui geſtum dedit. Atqui hic libellus, ſi tenera pubi prælegatur, trahit illos ad multas diſciplinas magis habiles ad Poëticen, ad Rhetoricen, ad Phyſicen, ad Ethicen, demum ad ea quæ ſunt pietatis Chriſtianæ. Stulti perſonam ſuſcepi, factus ipſe mearum rerum* (b) *Encomiaſtes; ſed huc me compulit partim quorundam improbitas nihil non calumniantium, partim Chriſtianæ juventutis utilitas, in quam oportet omnes omnibus ſtudiis incumbere.*

Hæc ità cùm habeant, omnibuſque qui literas didicerunt perſpicua ſint, eſt tamen quoddam hominum genus mirè (c) *blitcon, Deputatos appellant Galli, opinor, quòd malè putati ſint, aut certè plùs ſatis putati, qui ſic pronunciant de meis Colloquiis, Opus eſſe fugiendum, præſertim monachis, quos illi Religioſos appellant, & adoleſcentibus, eò quòd jejunia & abſtinentiæ Eccleſiæ parvi penderentur; beatæ Mariæ Virginis & Sanctorum pro ludibrio haberentur ſuffragia; Virginitas, ſi*

a Qui dum apertiùs vitia inſectatur, cogitur ſubinde turpiora ob oculos ponere.

b *Laudator* vulgi eſt proverbium.

c Boraceum, nihil ſapiens, inconditum.

ſi conjugio conferatur, nullius eſſe aut parvi momenti; religionis etiam diſſuaderetur omnibus ingreſſus; quòdque in eo arduæ difficiléſque Theologiæ quæſtiones Grammaticulis proponantur contra ſtatuta per magiſtros in artibus jurata. Agnoſcis mi Lector atticam eloquentiam. Ut ad poſtremum primo loco reſpondeam. Quid artium magiſtri proponant Grammaticulis neſcio; quæ tractantur in Colloquiis de Symbolo, de Miſſa, de Jejuniis, de Votis, de Confeſſione nihil habent Theologicæ difficultatis, ſed ejus generis ſunt ut non oporteat ea quemquam neſcire. Et ſi pueris præleguntur Epiſtolæ Pauli, quid periculi eſt ſi guſtus quidam illis præbeatur Theologicæ diſputationis? Ad hæc cùm non ignorent pueris Sophiſtices canditatis perplexas de perſonis Divinis ſtatim quæſtiones ſummæ difficultatis proponi, nè dicam otioſæ ſubtilitatis, cur nolunt pueros hoc diſcere quod ad communem vitam pertinet? Jam ſi putant nihil referre quid ſub qua perſona dicatur; intelligunt, opinor, quàm multa comperiantur in Evangelicis & Apoſtolicis literis quæ ſecundùm hanc legem manifeſtam habent blaſphemiam. Multis locis approbo jejuniam, nuſquam damno. Qui ſecùs aſſeverat, eum declarabo impudentiſſimè mentiri. Sed in Pietate puerili, *inquiunt, leguntur hæc verba,* Cum jejunio mihi nihil eſt negotii. *Finge hæc verba dici ſub perſona miluis aut temulenti, num protinus Eraſmus damnat jejunia? Non opinor. Nunc dicuntur ab adoleſcente nondum adulto, quam ætatem lex non obſtringit ad jejunandum. Et tamen is adoleſcens præparat ſe ad juſta jejunia. Sic enim ſubjicit,* Sed tamen ſi ſenſero opus, prandeo cœnóq; parciùs, quò me præbeam alacriorem ſtudiis pietatis per diem feſtum.

Abſtinentias verò quàm damnem declarant hæc verba quæ ſunt in Convivio profano, In pleriſque non res, ſed animus diſcernit nos à Judæis. Illi manum abſtinebant à certis cibis velut ab immundis & animum inquinaturis. Nos cùm intelligamus omnia munda eſſe, mundis, tamen carni laſcivienti velut equo ferocienti, pabulum ſubducimus, quò magis ſit audiens dicto ſpiritus. Nonnunquam immoderatum ſuavium rerum uſum abſtinentiæ moleſtiâ caſtigamus. *Paulo poſt reddit rationem quare Eccleſia interdixerit eſum quorundam ciborum.* Omnibus, *inquit,* conducet. Nam tenuibus, cochleis aut ranis licebit veſci, aut cepas porrúmve arrodere; mediocres detrahent nonnihil quotidianis obſoniis quòd ſi quid divites deliciencur hâc occaſione, ſuæ gulæ imputent, non incuſent Eccleſiæ conſtitutionem. *Mox loquor his ſimilia. Rurſus aliquanto poſt,* Scio medicis magnopere

damnatum

damnatum esse piscium esum; sed secùs visum est majoribus, nostris quibus obtemperare religiosum est. *Inibi protinus doceo hic vitandum etiam offendiculum infirmiorum.*

Æquè falsum est, in Colloquiis irrideri suffragia beata Virginis & aliorum Sanctorum; sed illos irrideo qui petunt à Sanctis quæ non auderent à bono viro petere, aut hoc animi petunt à certis divis, quasi hoc aut illud hic aut ille citiùs velit aut possit præstare quàm alius, aut quam ipse Christus. Imò in Puerili pietate *sic loquitur puer,* Salutem dixi nonnullis. Quibus? Christo ac divis aliquot. *Et aliquantò post,* Rursus tribus verbis saluto Jesum, ac divos diváſque omnes; sed nominatim Virginem matrem, tum eos quos habeo mihi peculiares. *Et infra commemorat nominatim quos divos salutet quotidie.*

Mirum verò si Procus *amans laudat nuptias, dicitq; castum conjugium non multùm abesse à laude virginitatis, cùm Augustinus Patriarcharum polygamiam anteponat nostri cœlibatui.*

Quod objiciunt de ingressu Religionis, quàm sit manifesta vanitatis declarant mea verba in Virgine Misogamo; *sic enim loquitur Virgo,* Damnas igitur hoc totum vitæ institutum? *Respondet juvenis,* Nequaquam: verùm quemadmodum nemini suadere velim, ut quæ se in hoc vitæ genus conjecerit luctetur emergere; ità non dubitem hortari puellas omnes, præsertim indolis generosæ, nè se temere eò præcipitent unde pòst sese non possunt explicare. *Hæc est illius colloquii conclusio, utcunque certatum est argumentis. Obsecro, an hoc est omnibus dissuadere ingressum religionis? Non damnatur ingressus, sed præceps temeritas damnatur. Hæc igitur malitiosè detorquent ad calumniam. At non perpendunt quàm multa illic discunt grammaticuli quæ pugnant cum decretis Lutheranorum.*

In Puerili pietate *traditur ratio bene & utiliter audiendi Missam. Docetur ratio bene & efficaciter confitendi. Admonetur puer & antequàm sumat Eucharistiam confessione purget animam. Ibidem docentur grammaticuli, quæ recepta sunt usu populi Christiani, cùm tamen in sacris literis non habeantur, hactenus esse servanda, ne cui simus offendiculo.*

In Prophano Convivio *docentur, magis obtemperandum Pontificum constitutionibus quàm mediocrium consiliis: tantum admonentur in necessitate servare vigorem constitutionis humanæ, & mentem legislatoris. Ibidem probat quispiam benignitatem in monachorum collegia, modo detur in usum, non ad lucrum, & potissimùm detur religionis disciplinam observantibus.*

De

De conſtitutionibus humanis hæc pronunciantur in colloquio Ἰχθυοφαγία. Pugnent qui volent, ego cenſeo leges majorum reverenter ſuſcipiendas & obſervandas religioſe, velut à Deo profectas: nec eſſe tutum, nec eſſe pium, de poteſtate publica ſiniſtram concipere aut ferere ſuſpicionem. Et ſi quid eſt tyrannidis, quod tamen non cogat ad impietatem, ſatius eſt ferre quam ſeditioſe reluctare. *Hujusmodi permulta grammaticuli diſcunt ex meis colloquiis, quibus ſic obmurmurant iſti. Sed indecorum eſt Theologum jocari. Saltem hoc mihi concedant apud pueros, quod ipſi permittunt ſibi viri apud viros in Veſperiis, ut vocant rem inſulſam inſulſo vocabulo.*

Inſulſas calumnias quas in Hiſpaniis objecere quidam, oſtendi mera eſt ſomnia hominum nec ſobriorum nec Latinè ſcientium. Nec minùs indoctum eſt quod quidam pronunciavit, hæreticè dictum, quod in ſymbolo Pater *dicitur ſimpliciter* Author omnium. *Verùm is, deceptus inſcitiâ Latini ſermonis, exiſtimat* authorem *nihil aliud quàm creatorem aut fabricatorem ſignificare. Atqui ſi conſolat eos qui callent elegantiam Romani ſermonis, ſi evolvat Hilarium aliòſq; vetuſtos authores, comperiet authoritatem accipi pro eo quod Scholaſtici vocant rationem perfectiſſimam principii, eique Patri peculiariter tribuunt, & authoris nomine ſæpe deſignant Patrem cùm perſonas inter ſe conferunt. An Pater rectè dicatur cauſa filii nihil meâ refert, cùm nunquam eo verbo ſim abuſus, niſi quòd illud eſt veriſſimum, nos de Deo non poſſe loqui niſi verbis impropriis; nec magìs proprium verbum eſt fons, aut principium, aut origo, quàm cauſa.*

Jam hinc mihi perpende, Lector, quales ſint interdum quæ ſuis ſententiis homines pertrahunt ad incendium. Nihil turpius quàm reprehendere quod intelligas. At iſta quidvis calumniandi febris quid aliud gignet quàm amarulentiam ac diſſidia? Quin potiùs aliena candidè interpretemur: nec ſtatim noſtra pro oculis haberi velimus; nec eorum judicia pro oraculis ducamus qui quod legunt non intelligunt. Ubi in conſilio eſt odium, ibi cæcum eſt judicium. Pacificator univerſorum, Spiritus qui ſuis organis variis utitur modis, faciat nos omnes concordes & unanimes in ſana doctrina ſanctiſque moribus; quò contingat pariter ad cæleſtis Hieroſolyma, quæ neſcit ulla diſſidia, conſortium pervenire. Amen. Anno M.D.XXVI. 12 Cal. Junias, Baſileæ.

DES.

DES. ERASMI ROTERODAMI VITA.

Vixit 70. annos

DEsiderius Erasmus Roterodamus, ornamentum noſtræ ætatis, & de honeſtis diſciplinis optimè meritus, vixit ad ſeptuageſimum annum: De anno quo natus eſt apud Batavos non conſtat. Apud Daventriam primum poſuit in literis tyrocinium utriuſque linguæ rudimentis imbibitis ſub Alexandro Hegio Weſtphalo, qui cum Rudolpho Agricola recèns ex Italia reverſo amicitiam contraxerat, & ab eodem Græcè docebatur: nam hujus linguæ peritiam ille primus in Germaniam importavit. Terentii comœdias puer non ſecùs tenebat ac digitos ſuos, memoriâ namque fuit tenaciſſimâ, ingenio perſpicaciſſimo. Exceptis rudimentis, planè dici poteſt in literis αὐτοδίδακτος. Nam quòd in Italiam jam natu grandior profectus eſt poſt Regii apud Anglos medici filios, Archiepiſcopi quoque ſancti Andreæ in Scotia, qui tum Senis degebat, aliquandiu, Profeſſor nobiliſſimæ regionis viſendæ cauſâ fecit; non ut Profeſſoribus operam illic daret, neque enim Bononiæ quenquam publicè prælegentium audivit, ſed Pauli Bombaſii, qui ſub Leone poſtea Romæ periit, amicitiâ contentus, domi ſtudiis ſuis invigilabat; Adagiorum opus tum colligens, quòd paulò poſt Aldo Manutio dedit excudendum; quæ res fecit ut Venetias adiret, ubi Marco Muſuro atque Scipione Carteromacho, viris doctiſſimis, familiariter uſus eſt, quos ambos non ſemel conſuluit ſi quis nodus incidiſſet, horum candorem ac eruditionem apud amicos commendare ſolitus. Docuit Lovanii, Cantabrigiæ in Anglia, Lutetiæ etiam privatim, ubi Theologiæ dedit juvenis operam. Pileum deinde doctoralem, cùm in Italiam iret, in Taurinenſi Academia accepit. Patronos ac Mecænates habuit Henricum à Bergis Epiſcopum Cameracenſem, Gulielmum Montjoium, atque omnium liberaliſſimum Gulielmum Guaramum Archiepiſcopum Cantuarienſem, Angliæ primatem: amicos in Britannia, Joannem Coletum, Grocinum,

Doctoratûs gradum capit.

cinum, Latumerum, Linacrum, Thomam Morum; Antverpiæ Petrum Ægidium; Conradum Goclenium Lovanii. Corpuſculo fuit ſatis compacto; ſed quod eſſet tenerrimæ complexionis, minimarum etiam rerum mutatione, puta vini, cibi, cœlive, facilè offenderetur. In literis verſabatur indefatigabili ſtudio: teſtantur hoc tot ab illo conſcripti libri, quorum catalogus exſtat Baſileæ. Vixit apud Johannem Frobenium aliquamdiu: deinde in alteris ejuſdem ædibus ſeorſim habitavit. Friburgi ſeptennio toto vixit, non ſolùm optimo cuique ejus Academiæ charus, verùm etiam Magiſtratibus civibúſque haud vulgariter amatus atque reverendiſſimè cultus. Friburgo reverſus cum articulari morbo aliquandiu conflictatus, tandem viribus paulatim deficientibus, cùm fermè menſem integrum dyſenteriâ laboraſſet, apud Hieronymum Frobenium Joannis filium quinto Idus Julias ſub mediam noctem vitâ ſunctus eſt, Anno Domini M. D. XXXVI. Cùm autem vitæ finis inſtaret, clara Chriſtianæ patientiæ & animi religioſi documenta edidit, quibus in Chriſtum ſe ſpem omnem figere teſtabatur, aſſiduè clamans, *O Jeſu, miſericordia; Domine, libera me; Domine, fac fidem; Domine, miſerere*: & Germanicâ linguâ, **Lieber Got**, hoc eſt, *Chare Deus*. Teſtamentum condidit, in quo clariſſimum virum Bonifacium Amerbachium Jureconſultum nominatum hæredem fidei commiſſo de bonis ſuis in pauperes ætate valetudinéve infirmos, in puellas nupturas, ut harum pudicitiæ ſuccurratur, in bonæ ſpei ſtudioſos adoleſcentes, ac in quoſvis hujuſmodi dignos auxilio, diſtribuendis collocandiſque honoravit; adjunctis eidem duobus executoribus, Hieronymo Frobenio & Nicolao Epiſcopio.

DES.

DES. ERASMI ROTERODAMI DE RATIONE STUDII AD CHRISTIANUM LUBECENSEM EPISTOLA PARAENETICA.

CUM te incredibili quodam ardore Literarum flagrare minimè dubitarem, Christiane non vulgaris amice, hortatore nihil opus esse putavi, sed ejus quam ingressus esses viæ duce modo, ac tanquam indice. Id quod mei officii esse judicavi, videlicet ut tibi, homini non modo multis modis copulatissimo, verùm etiam jucundissimo, vestigia quibus ipse à puero essem ingressus commonstrarem. Quæ si tu pari curâ accipies quâ ego dicturus sum, futurum confido, ut neq; me monuisse, neq; te paruisse pœnituerit. Prima igitur cura sit, ut præceptorem tibi delegas quàm eruditissimum. Neq; enim fieri potest ut is rectè quenquam erudiat qui sit ipse ineruditus. Quem simulatq; nactus fueris fac omnibus modis efficias ut ille patris in te, tu filii vicissim in illum induas affectum. Ad quod quidem cùm ipsa honesti ratio nos debet adhortari, quod non minùs debeamus iis à quibus rectè vivendi rationem quàm à quibus vivendi initia sumpsimus; tum ista mutua benevolentia tantum ad discendum habet momenti, ut frustra sis literarum præceptorem habiturus, nisi habueris & amicum. Deinde, ut te ille & attentum & assiduum præbeas. Contentione enim immodicâ nonnunquam obruuntur ingenia discentium. Assiduitas verò & mediocritate suâ perdurat, & quotidianis incrementis majorem opinione acervum accumulat. Satietate cùm omnibus in rebus tum in literis nihil perniciosius. Laxanda est igitur aliquoties illa literarum contentio, intermiscendi lusus, sed liberales, sed literis digni, & ab his non nimis abhorrentes. Imò mediis ipsis studiis perpetua quædam voluptas est intermiscenda, ut ludum potiùs discendi quam laborem existimemus. Nihil enim perdiu fieri potest quod non agentem aliquâ voluptate remoretur. Optima quæque statim ac primum disce. Extrema est demen-

tia

tia discere dediscenda. Quod in curando stomacho solent præcipere medici, idem tibi in ingeniis servandum puta. Cave aut noxio aut immodico cibo ingenium obruas, utroque enim juxtà offenditur. Ebrardum, Catholicon, Brachylogum, cæterósque id genus, quos percensere neque possum neque operæ pretium est, iis relinquito quos barbariem immenso labore distere juvat. Initio non quàm multa, sed quàm bona percipias refert. Sed jam rationem accipe quâ possis non solùm rectiùs, sed etiam facilius discere: hoc enim in homine artifice præstare solet artis ratio, ut tantundem operis cùm rectiùs expeditiùsque, tum leviùs etiam efficiat. Diem tanquam operas partito; id quod & à Plinio Secundo, & à Pio Pontifice Maximo, viris omnium memoriâ præstantissimis, factitatum legimus. Principio, quod caput est, præceptorem interpretantem non attentus modo sed avidus auscultato: non contentus impigrè sequi dissérentem, aliquoties prævolare contende. Omnia illius dicta memoriæ, præcipua etiam literis mandabis, fidelissimis vocum custodibus. Quibus rursus ità confidas cave, ut dives ille ridiculus apud Senecam, qui sic animum induxerat, ut se tenere crederet quicquid servorum quisquam meminisset. Noli committere ut codices habeas eruditos, ipse ineruditus. Audita ne effluant, aut apud te, aut cum aliis retracta. Nec his contentus aliquam temporis partem tacitæ cogitationi tribuere memento: quam unam divus Aurelius tum ingenio tum memoriæ imprimis conducere scripsit. Conflictatio quoque & tanquam palæstra ingeniorum nervos animi præcipuè tum ostendit, tum excitat, tum adauget. Nec scifcitari siquid dubitas, nec castigari, siquid errabis, sit pudor. Nocturnas lucrubrationes atque intempestiva studia fugito: nam & ingenium extinguunt, & valetudinem vehementer offendunt. Aurora Musis amica est, apta studiis. *Prandus aut lude, aut deambula, aut hilarius confabulare. Quid quod inter ista quoque studiis locus esse potest; Cibi non quantum libidini, sed quantum valetudini satis sit, sumito. Sub cœnam pauliper inambula; cœnatus idem facito; sub somnum exquisiti quippiam ac dignum memoriâ legito; de eo cogitantem sopor opprimat; id experrectus à teipso reposcas. Plinianum illud semper animo insideat tuo,* Omne perire tempus quod studio non impertias. *Cogita juventa nihil esse fugacius: quæ ubi evolârit semel, redit nunquam. Sed jam hortator esse incipio, indicem policitus. Suavissime Christiane, hanc formam, aut si quam poteris meliorem, sequere, ac benè vale.*

UNIVERSITY LIBRARY CAMBRIDGE

INDEX INSIGNIUM RERUM ET VOCUM TOTIUS OPERIS MEMORABILIORUM LOCUPLETISSIMUS.

Ἀ Βασίλ. pag. 440
Abbas asinus indoctus. 205
—Non vult monachos suos esse eruditos. 203
—Nullum habet librum in cubiculo. ib.
Abbatis & Eruditæ colloquium. 201
Abdomini impendere. 393
Ablactationis periculum. 253
Ablutio manuum ante cibum. 55, 83
Absolutionis perversæ formula. 23
Absurda. 356
Ἀγαθία. 399
Accipiter columbis infestus. 433
Acco. 208
Accusandi formulæ. 70
Aceti collegium Parisiis multos necat. 307
Achelous. 86
Achilleum argumentum. 112
Admonitio qualis. 403
Adolescentia est ætatis dilucum 378
Adulterium acerbe punitum. 199
Æmulatio mulierum. 373
Æsopus & Apicius luxuriosi. 63
Æstimandi formulæ. 69
Ætas defluit. 35
Affectatio odiosa, 403
Affectus temporarii. 401
Affectus non adhib. in consil. sed ratio in ambiendis nuptiis. 119
Affines qui. 47
Affinitatum vocabula. ib.
Ἀγαμος γάμος. 344
Ἀγχόνην πιφαλών. 351
Agri natantes. 440
Alcinoi regis horti apud Homerum. 83
Alcumistarum fraudes. 219
Deliria, spes vana. 221
Aleæ jactus felix, damnosus. 367
Alea scopulus. 188
Alienæ preces & merita non mercanda. 324
Allium serpentes fugat, 427
——Liliis amicum. 435
Alopecia defluvium capillorum. 115
Amandus animus conjugis magis quam corpus. 116
Amaracus suibus Venenum. 79
Amicitia rerum arcana. 424, 435
Amicos conciliandi methodus. 398
Amicus aulicus. 16
Amnium aspectus sub occasu Solis jucundiss. 71
Amor cœcus, 115. at occulat. qui ex judicio nascit. ib.
Amor infelix. 114
Amor mira potest. 445
Amphibia. 33, 82
Amphibii monachi. 257
Amphictyones. 113
Anagnostes. 103
Anagyris herbæ spec. 341
Ἀναλγησία 448
Anarchia. 240
Anatomia cur fiat. 315
A natura nimium, ab honesto minime recedendum. 401
Ancoram sacram figere. 176
Extrema ancora. 86
Angelici pueri satanizant. 33
Angelus & animus quid differunt. 246, 250
Anima quid. 248
Anima humana velut in præsidio collocata. 94
Anima hominis ubi amat est, non ubi animat. 112
Animæ alæ. 248
Animalium inimicitiæ. 425
Animi vis. 445
Animi actiones corporis affectionibus impediuntur. 246
Animum male habitare. 247
Anser animal vigilantiss. 62
Anseres Rom. olim Capitolium defend. ibid.
Anserinum jecur. ibid.
Anticomarita quid. 341
Ἀντιπάθεια rerum. 434
Antipodum ratio. 438
Antonii Lovanienses historia. 237
Antronius Abbas. 202
Ἀπαθὴς. 398
Apicius. 54
Apodes aviculæ. 363
Apodixis. 256
Apophoreta quæ. 102, 195
Ἀποχή 184
Ἀποσβήνυσι. 356
Apuleius inversus. 176
Apum regnum. 83
Aquæ quid supernatet. 440
Aquæ potoribus frigent carmina. 58
Aqua vinum diluere. 162
Aquila amat puellam. 429
Araneus serpentis hostis 430
——infestus buſoni. 431
Arborum herbarumque inimicitiæ. 435
Arborum sensus. ibid.
Arcana Franciscanorum. 420
Arcana creaturarum benevolentia. 433
Areopagitæ. 114
Arethusa fluvius. 441
Archimorita. 344
Aristidis patientia. 380

Aristip-

Ariſtippus Diogene ſapientior. 59
Ariſtotelis locus. 168, 169
Arithmeticam in bello callere, quid. 318
Ars notoria. 382
Aſini onerari aures demittunt. 438
Aſoti. 55
Aſpicio & Reſpicio, quid differunt. 387
Ασεγαλισμός. 363
Ασεγδλη Variæ etymologiæ. 364
Ate Dea diſſidiorum. 285
Atoma. 109
Attages, ſeu attagenes, avium ſpecies. 96
Avari ſordidiſſimi vita, lucrum. 405, 406
Augeæ ſtabulum. 159
Aurora aurea pars dieſ. 376
Aurum gravius plumbo. 440
Aurum ductile metallum. *ibid.*
Auſpicanti quippiam bene precandi form. 3
Auſter ventus homini noxius. 436

B

BAcchus cur Poetarum Deus. 57
——Pueri effigie quare pingitur. *ibid.*
Baptiſmi ratio. 123, 124.
Baptizandi recens natos infant. mos perſtringitur. 283
Baſiliſcus. 82
Battologia vetita. 254
Becketti tumba gembis onuſta innumeris. 97, 271
Bellaria. 87, 96
Belli confuſio. 22
Bellorum cauſa. 8
Bellua. 135
Bellum arte ducere. 318
Bellum quando & quomodo ſuſcipiendum. 141
Bene precandi formula. 3
—— Gravidæ, convivis, ſternutanti. *ibid.*
——Auſpicanti quippiam in digreſſu. 4
——Viro cujus uxor eſt gravida. 45
——Redeunti domum. 46
Benevolentiam conſiliandi methodus. 399
Bernardus ſuxit lac ex eadem mamma qua puer Jeſus. 264
Beta natalis. 341
Bibliotheca Abbatis. 203
Blactire & obblactire. 206
Blandiendi nomina. 2
Bona quæ videntur non ſunt. 445
Bonor. operum gravamen. 321
Bos ad ceroma. 385
Boves Cyprii ſtercore victitant. 342
Βελιμία. 63, 240
Braſſica vitibus inimica 435
Britanni Magi & Alcumiſtæ. 220
Buſonis & Aranei infeſtum diſſidium. 431
Buſonites nova gemma. 265
Bulbi Venerem irritant. 294

C

CAcodæmonem evocare. 161
Calceus S. Thomæ. 274
Calcearium fallit Mac. 230
Calcei feneſtrati. 385
Calendæ Græcæ. 25
Calumnia mordet bonos. 398
Canities honor quare. 83
Canis Ulyſſis dominum agnovit poſt 20. annos. 19
Canis aleæ jactus damnoſus. 367
Capero pro Galero. 394
Capiſtrum conjugii. 117
Captandi Sacerdotia. 19
Carcer. 93
Carnes quæ ſunt ſalubriores. 59
Carnes plus alunt quam piſces. 63
Caro ferina carior ex dono quam macello. 60
Carthuſianorum mores & victus. 179
Caſtitas ut ſervetur. 121
Catena Cœlum pertingens 233
Catiana ſchola, qualis 58
Catonis in Lentulum argutum dictum. 380
Catonis dictum divin. 93
Cavere poſt principia. 8
Cavum. 425
Ceremoniæ Pontificiæ jugum graviſſimum. 285
——Obſtant quo minus Chriſtianam fidem amplectantur plurimi. 285
Ceremoniæ Judæorum tolerabiliores legib. Pap. 283
Ceremonialis lex cur abolita *ibid.*
——Num Judæus carne veſci poteſt porcina in bulimia. 282
Certamen carmine. 171
Cervorum natura. 61
—— Cum arrexerint aures acerrimi eſſe audit. *ibid.*
Ceſtus veneris eſt morum ſuavitas in uxore. 136
Chamæleon mutato loco, mutat colorem. 81
Charitatis exempla. 260
Charitatis defectus in Papa. 285
Charites. 207
Charon. 336
Chelidonia herb. reddit viſum pullis hirundineis. 81
Cherubici & Seraphici viri. 417
Choragus. 214
Chriſtus triplici nomine glorificandus. 101
Chriſtus natus, paſſus, crucifixus. 176, 370
Chriſtiani vere pii ſunt maxime Epicurei: plus enim voluptatis, & minus habent triſtitiæ. 444
Chriſtiani frigidius moriuntur ipſis Echnicis. 95
Chriſtianiſmus ceremonialis damnatur. 283
Chriſtophorus Lutetianus, inſtar

instar montis. 165
Chrysippo Melissa dictum in os ingessit. 57
Ciborum delectus. 90
Cicada alà correpta, 316
Ciceronis dictum præclarum. 93
——Natura nobis commorandi, &c. *ibid.*
Ciceronis officia nunquam deponenda de manib. 84
Ciceroni quomodo incumbendum. 328
Cinœdi qui. 81
Cleopatræ luxus. 70,104
Clypeus cum insignibus fictitiis. 358
Coccyssare. 31
Cœlum Homero ferreum. 442
Cœlum grave an leve. *ibid.*
Cœnam dominic. acced. 39
Cœnatica philosophia. 56
Cœna Luculliana. 97
Cœna { Diogenica, Platonica, Pythagor. } qualis. 53
Collegium Aceti Lutetiæ multos enecat. 307
Colophon. 38
Colossi. 265
Commeatus. 318
Commendandi, formula. 51
Conatus motum conciliat amicitiam. 398
Comœdor, detrectator & promerendi quid differat. 52
Computationum pericula. 18
Comos, Deus luxûs. 128
Conchæ imbricatæ. 354
Concio, seu Merdardus. 184
Concionum cum utilitate aud. ratio. 37,38
Concionatores ad bella vocant. 8
Concionatores quales audiendi. 38
Concordiæ studendum inter conjuges. 129,130
Condiscere cœnam. 54
Confabulari de Scripturis licet omnibus. 85
Confabulatio domestica. 11
Confabulatio pia. 33
Confessarii improbi. 39
Confessio. *ibid.*
Confitendi peccata ratio solùm ad Christum non ad Sacerdot. *ibid.*
Confessionis vanitas. 39
Conjugium, seu Uxor Mempsigamus. 128
Conjugium impar. 344
Conjugium sine Parent. author. non contrahend. 125
——Plusquam Mezentiana parent. crudelit. in elocandis filiabus. 346
Conjugia auspicata. 118
Conjugium virginitati præfatum. 116,117
Conjugium vulgus capistrum vocat. *ibid.*
Conjugum pacem quæ conservent. 137
Conjugum officia mutua. 117
Conjugum mores noviss oportet, non odisse. 130
Conscientiæ cruciatus. 448
Conscientia bona beat, mala infernus. 449
Consilium in vitæ genere deligendo. 139,183
Consilio bono nullum est munus pretiosius. 397
Consilii Evangelici & præcepti differentia. 291
Consecrandi mensam formula. 71,83
Constitutiunculæ humanæ nullius ponderis. 303
Constantia in actionib. 401
Constitutionum humanarum tyrannis. 294
Controversiarum judex quis. 287
Contemplationis argumen. omnia suppeditant. 77
Consuetudinis vis. 291
Convivatoria ars { Potus non dandus nisi perentibus. 330 / Hilaritas unde concilietur. 331 } & Convivatoris instructio.
Convivarum numerus quis. 65
Convivium religiosum. 76
Convivium dispar. 329
Convivii apparatio ut nemini displiceat. 330
Convivium fabulosum. 228
Convivium Scythicum. 139
Convivium poëticum. 160
Convivii tristitia vel clamores quomo. tollend. 332
Convivium profanum. 54
Convivior. prisca lex. 65
Viliores cibi in primis ferculis, varietas in ultimis. 330
Quomodo bibendum *ibid.*
Conviviorum clausula caseus. 408
Convivis bene precandi, formula. 3
Copiæ præceptio brevis. 72
Corœbo stultior. 334
Cot in genua decidere. 262
Coriandrum memoriam emendat. 245
Cornix ostii malleus. 239
Corpus animæ collega. 89
Corpus est vestis animæ. 246
Cors, unde Cohors. 77
Corvos hiantes fallere. 215
Credere sanctam Eccl. 179
Credo, formula. 45
—— Non credo, form. 46
Crepitu ventris salutat. 239
Cretenses impostores. 351
Crocodilus homini infestus. 82,427
Cruore animalis corrupto nullus fœtor pestilent. 276
Cryptoporticus. 269
Cuculla non facit Monachum. 10
Culeus. 346
Culinaria ars plus sap't quàm oratoria. 58
Cultus omnis pendet à consuetudine. 200
Cultus matronarum qualis esse debet in castis ac pudicis moribus. 129
Cur non es hilaris? form. 59
Cur non visis? form. 14
——, non licuit per occupationes,

ptiones. 14
Currendi. 33
Curratio & Longatio in Alcumistica. 217
Cybeles sacerdotes Gallos vocari. 45
Cyclops, sive Evangeliophorus. 352
Cygnea cantio. 93
Cynorrhodos. 385
Cypriani locus. 179

D

DAduchi, tediferi. 320
Dæmon. pædagog. 213
Dæmones horrent vestem Franciscani. 419
Danidum dolium. 263
Dandum pauperibus potiùs quam monasteriis. 97
Dandum cum delectu. 98
Quantum, quatenus, quibus. 99
Date omni petenti, quo modo intelligendum. 97
Detrahendum nobis ipsis ut largiamur pauperib. *ibid.*
Deambulandi foris. 11
Debitorum artes. 360
Decorum quid. 199
Decussatim. 414
Deformis amatoris descriptio 13, 115, 345
Dei misericordia erga peccatores pœnitentes immensa. 454
Delphinus homini amicus. 82, 427
Demereor, promereor, commereor, quid differunt. 52
Democharis liberum dictum. 381
Deperire aliquam & in aliquam. 134
Deus omnia ubique secretissima videt. 157
Deus nihil mandat adversùm valetudini corporis aut animæ. 304
Deum qui habet, omnia habet. 449, 450
Deus ipse non placet omnibus. 399
Dextro Hercule. 189
Diaphragma. 322
Diarium. 16
Differentia inter { promereor / commereor / demereor. } 52
Difficilia quæ pulchra. 118
Diis manibus devovere. 276
Diluculum diei pars optima. 375
Diogene Aristippus sapientior. 59
Diogenes quomodo ulciscebatur inimicum. 380
Diplomata Christianorum. 324
Discerpendi capum, anserem, &c. 55
Discumbendi in convivio. *ibid.*
Dispar convivium. 329
Diversoria. 152
Divi Jacobi benignitas. 254
Divi peculiares. 35
Divis olim nullus in templis locus. 98
Divisiones aquarum, Prov. 21. v. 1. quid signif. 84
Divorum arma. 256
Dolor non pernoctaret apud nos. 185
Domestica confabulatio. 11
Domi esse oportet, form. 48
Dominicani Bernæ combusti. 418
Domuncula miraculosè à longinquo delata. 260
Domum eundi, formula. 50
Domus nitet & bene olet. 24, 104, 120
Donariorum captatores. 234
Dormiendi ratio. 36
Draco hostis homini. 429
Duces bellici pecuniam injustè corradentes. 318

E

EA lege promitto, for. 49
Echinus. 280
Echo. 327
Ecclesiæ preces. 324
Edicatio valè conducit ad valetudinem corporis & pietatem. 251
Elephanti vestem candidam horrent. 131
Elephantes homini amicissimi. 429
Elephas odit murem. *ibid.*
Elogium quid. 103
Emendi & vendendi, for. 68
Ementita nobilitas. 357
Empusa spectr. unâ tibiâ. 32
Eo dómum, formula. 50
Epialus. 64
Epicurei qui. 444
Epicurei dogma. *ibid.*
Ἐπικούρειον. 448
Epiglottis. 244
Epimenidis fabula. 46, 47
Episcopus quis. 333
Epithalamium Petri Ægidii 205
felicit. appecatur nupt. 207
carmina votiva. 208
Epomis. 198
Equestre dogma. 361
Equi cum urso desidium. 429
Equitandi, formula. 25
Equiti non pediti, jus prædandi conceditur. 336
Equitis cujusdam virtutes. 336, 346
Equites equuleo digni. 336
Equos elocantium & vendentium fraudes. 222
Equus ursum odit. 429
Equus sophista. 223
Erasmus pro concione notatus, vocatur Diabolus. 280
Erostrati celebritas. 397
Erucæ etiam mortuæ aranearum metuunt. 434
Ethnicis mensa olim religiosa. 83
Evangelici fugati. 355
Evangeliophorus. 352
Evangelistarum & ordinum mendicantium æthnic. 317
Euntes in ludum literarium. 42
Euripus restuus. 7
Excommunicatio Papæ, Irritum

cum fulmen, territat, non adurit. 173, 292
Excipiendi convivas. 54
Excuſandi form. cùm invitatur ad convivium. 48
Exſequiæ Seraphicæ. 412
Exorciſmus. 210

F

FAbarum è ſtipulis nectere. 316
Fabula { Macci fallent. calceator. 230 / Oporopolid. de ficubus. 231 / Sacerdot. de pecunia. 232 / Ludovici Gal. Reg. 234 }
Fæx vini calculum in renibus generat. 406
Fallendi, nè fallas me. 53
Fallendi mos egregius detegitur. 143
Fallere fidentem ſcelus nequiſſimum. 335
Famam honeſtam acquirendi modus. 381, 397
Famulæ bonæ 3 præcipuæ dotes. 162
Faſcinum. 113
Feciales. 161
Felicitas piorum. 449
Ferina carior ex dono quàm ex macello. 60
Feſtis diebus quid gerendum 36
Ficus quidam abſtulerat. 231
Fides ſola juſtificat. 420
Fidei confeſſio. 174, 175
Fiſcus quid ſignificat. 335
Flotæ piſces. 441
Fœmina nihili res divulſa à marito. 137
Fœnerator fallitur. 238
Forma defloreſcit. 116
Formicæ indicæ aurum legunt & ſervant. 82
Foliatum unguentum. 108
Franciſcana cors. 385
Franciſcani deſcript. carpentis Eraſmum. *ibid.*
Franciſcanam Veſtem dæmon horret. 419
Veſtis odio non habenda. 193
Franciſcani nudipides per Synecdochen. 422
Franciſcanorum mores, vita. 194
Franciſcani vocantur Seraphici. 417
——Dominicani Cherubici. 418
Franciſci ſancti arcanæ revelationes. 417
Franciſcanus profeſſor. 316
Franciſcus mitis. *ib.*
Fratres mendicantes convolant ut vultures ad morientem. 315
Fraudulenti viri & inhoneſti mercatores quomodo diteſcunt. 144
Fucus. 373
Fulmen brutum. 173
Funebris pompa etiam in cerdonum funere. 320
Funus ambitioſum. 315, 323
Funus Seraphicum. 412
Fures legiſlatores. 336
Fures permulti. *ibid.*

G

GAllica pronunciatio negligit quantitatem ſyllabarum. 10
Gallici apparatus magnifici in conviviis. 66
Galli pugnant cum Aquila. 10
Gallorum mores in hoſpitio. 152
Gallus avis valdè pugnax. 425
Gallus Cybeles. 62
Ganymedes barbatus. 154
Gemmarum varietas. 266
Germanica diverſoria planè inhoſpita. 153
Exciunt per Hypocauſtum. *ibid.*
Germanorum menſa. 155
——— non paratur cœna omnibus niſi hoſpit. præſentibus. 153
——— Promiſcuè diſcumbunt. 153
——— Idem ſolvunt omnes. *ibid.*
——— Lectus & cubiculum quale. 156
Gerontologia. 182
Gerſonis quinque Veritates.
Gigantes. 394
Gloria citra invidiam. 398
Gloria perpetua quæ. 401
Grammaticorum Synodus. 340
Gratias agendi ante epulas form. 55, 83.
Gratias agendi poſt menſam form. 101
Latina & Græca. 71
Gratias agendi formula. 15, 43
——— Reſponſio de gratiarum actione. 16, 44
Gratulandi { iter, annum novum, diem, nocem. } { alicui. 3, 4 }
Gratiis iratis quæ nuptiæ coëunt. 208
Grave & leve quid. 438
Gravidæ bene prec. form. 3.
Graviora corpora. 440
Graviſſimum quid. 442
Guttus & patina ad levand. 55
———ante conviv. miniſtra aquam. *ibid.*

H

HAbitare bene prima felicitatis pars. 247
Hæmorrhoiſſa. 423
Hamaxiæa ſtatua. 265
Hectica. 279
Heliogabali ſortes. 102
Heluo librorum. 103
Henas repetita fit chilias. 344
Herilia { Suſcitandi ſerv. è lecto. Mittendi in varia negot. Equitandi. } 24, 25
Hieroſolymæ deſcriptio. 17

Hilaritas vera unde. 84
Hippoplanus. 222
Homicidii indicium. 434.
Homo homini Deus. 397
Homo macilentus obeſo gravior. 42
Homo qui nec pane nec vino victitabat. 60
Horatii locus. 58,165
Horti elegans deſcriptio. 78, 79
Horti Epicurei. 79
Horti, flores, arbores, ſententias miniſtrant. 171
Hoſpites ipſi ſuos curant equos apud Germanos 153
Hoſpitibus gratias agendi formula. 71
Hoſpitium Lugduni opt. ex ſolis mulieribus. 153
Humilitas quid ſignificet. 389
——Quotuplex. 390
Hybridæ, 348
Hymni Eccleſiaſt. loc. 387.
Hymnus ante & poſt menſam. 82, 101
Hypocriſis quid. 354

I

JAcobus Compoſtellanus. 254
Jacturam facere. 147
Iambi cruenti. 160
Idiotis fas eſt de Scriptura confabulari. 85
Idolothyta. 90
Jejunium tenuibus noxium. 304, 411
Jejunii finis. 62,63
Jejunium pueris noxium. 38
——Quando à Deo non mandatum. 304
Imaginarium Sacerdotii epulum. 447
Impium eſt honores Deo debitos transferre in homines. 299
Impiorum miſera conditio. 446, &c.
Impoſtura jocoſa. 351
Inconſtantiæ cavenda. 401
Inconſtantes odioſi. *ibid.*
Incredibile eſt, formula. 46
In culpa, cauſa, mora, formula. 51
Indignum auditu, form. 67
Indulgentiarum Pap. vanitas. 18
Indulgentiæ Papiſticæ blaſphemæ. 23
Inſicialis ſtatus. 300
Ingenium excit. & facund. miniſtrat Bacchus. 58
Injurias ulciſcendi methodus. 56
In occurſu ſalutandi formula. 52
Inquiſitio de fide 173
Inſania eorum taxatur qui templa marmorea ædificant, non viva Chriſti templa. 97
Inſigne diverſorii. 25
Inſubres Italiæ populus. 98
Intellectûs organa. 245
Intemperantia ſenium accerſit. 187
Invidia peſſima felicitatis comes. 184
——Eam declinandi modus 401,402
Invitandi ad convivium. 47
——excuſandi ſe ad invitant form. 48
——promittendi ſe venturum. 49
Invocandus præter Deum nullus. 148
Ἰσοτιμία ἀνισότης. 357
Iraſcor tibi, ſcrm. 52
Quâ causâ? *ibid.*
Quia non curas me. *ibid.*
Irato marito uxori quid agendum. 131
Judices in controverſiis qui. 294
Jupiter ipſe non placet omnibus. 399
Juventus illibata diu ut conſervetur method. 185
Ἰχθυοφαγία. 275

L

LAc Divinæ virgin. 260
Lacænæ puellæ facetum
Dictum in auctione vendendæ. 38
Lacertæ hominibus amicæ, ſerpentibus inimicæ. 435
Lacte delectantur ſerp. 426
Lactis natura pueri indolem vitiat. 251
Lactuca ſeſſilis. 161
Lætandum inter epulas, 53
Lætitia vera quæ. 84
Læti ſimus & Epicurei. 55
Lampadem alii tradere. 78
Lanii non finendi mactare boves intra muros civ. 277
Laniorum fraudes in vendendis carnibus. 278
Lapis Tantaleus. 453
Lararium. 370
Larus hians. 226
Laſſitudo. 186
Laverna Dea furum. 225
Lectio Scripturæ S. in menſa & epulis duabus de cauſis adhibenda. 83
Lectus diluendis offenſis ſacer. 135
Leges ſumptuariæ. 54
Leges humanæ ex ſe non habent vim obligatoriam. 291
Leo ad cantum galli expaveſcit. 433
Lepores candidi. 61
Lepores ſine mare gignere. *ibid.*
Leſbia regula. 392
Lex divina quare humano generi impoſita. 281
Ceremonialis cur abolita.
Lex { Rhemia. 251
Fœcia. 55
Liberis nihil agendum abſque conſenſu parentis. 145
Liberi unde dicuntur. *ibid.*
Liberi ſolatio ſunt parentibus. 118
Libri ſuaves confabulones. 20,140
Libros exactè ſcribere janua ad famam. 404
Ligni aloes mira qualitas. 441
Ligni ſacri fragment. 265

Lingua invictum mulieris zelum. 129
Lingua multis causa invidiæ. 404
Linguam cohibere util. 184
Linguarum imperitia errorum causa. 392
Linum vivum 444
Literas quibus canibus venari possumus. 61
Literas an accepisti? form. Responso, } 44
Literas absque pecunia. 45
Liturgia. 385
Longatio & Curtatio in Alcumistica. 217
Lucrum turpius ex mendacio quàm ex lotio. 144
Luculli divitiæ. 56
Luderdi Venia impetrat. 28
Ludendi { Pilâ. 28 / Globis. 30
Eligendi partes. 29
Ludum literarium & exercitia describit. } 42
—Horologii fonitus } 42
Præcept. plagosus. } 43
——Repetendi lectionem. Charta perfluit. } 43
Ludus saltûs. 32
Ludus sphæræ per annulum ferreum. 31
Ludi sphærici plebiscita. ibid
Ludovici Gall. regis facet. 234
de { Rapa. 234 / Pediculo. ibid. / Pulice. 235 / Aulicos suos fall. ibid.
Lumbricos è terra eliciendi ars. 41
Lupus homini infestus. 430
Lupus hians. 20
Lusus globorum. 30
Lusus pueriles. 28
Luxus quorundam in conviviis. 70
Luxus in templis reprehenditur. 97
Lydius lapis. 226

M

MAchabæi quare esum suillæ carnis respuerunt 282
Maccus joculator. 230
Macilentus homo gravior obeso. 442
Magistri haud muti 10
Magno constat, form. 67
Malorum consortium est fugiendum. 39
Male valere, form. 7
Mali corvi malum ovum. 349
Malva, lupinum & porrum inferorum cibus. 338
Mammetractus. 341
Mammothreptos. ibid
Mandandi ac pollicen. 15
Manuum lotio ante cib. 55, 87
Manzares 336
Mariæ B. V. Epistola. 255
Mariti quinam verè diligunt uxores 452
Mariti & uxoris dignitas comparatur. 371
Mariti mali descriptio. 245
Maritus commoditate uxoris correct. 134
Mariti prudentiâ emendatur uxor. 132
Masculus partus optatior. 240
Mater unde dicatur, semimatres quæ, 251, 252
Matrimonium non ineund. ante 28. ætat. annum. 40
Matrimonium repetere periculosum. 188
Non contrahend. sine consensu parentum. 113
Maximilianus clemens in debitores suos. 236
Medicis non eget vir temperans. 186
Medici multi, mors certa. 315
Medici non sunt dii, ut vitam dent. ibid
Medici exsequiis non intersunt. ib.
Medicorum cura. ib.
Meditatio piæ animæ in templo. 37
Melissa Chrysippo ingessit in os cibum. 75
Memoria Dea. 50
Memorativa ars optim. 383
Mendacium & furtum in eodem semper homine. 143
Mendaciss. miraculum de equite servato augustâ portâ dilatatâ. 259
Mendicabulum seniculorum. 273
Mendicorum fraudes. 226
——Ulceroso se fing. 225
——Mutant personas. 226
Mendicantes fratres summo Pontifici formid. 395
Mendicitas regno similis, 228
Mensa erat relig. Ethn. 83
Mensæ consecrandæ, form. 55, 71
Ex Chrysostomo. 83
Mentientis mores. 143
Mercatores fallaces suavius agunt quàm veraces. 146
Mercurius propitius. 408
Mercurii caduceus. 161
Merdardus, merdosus, 386
Meta distillatoria. 245
Methodus ad artes perdiscendas. 383
Metus officit memoriæ. 43
Mezentii crudelitas. 346
Micare digitis. 163, 164
Midas aleæ jactus. 367
Militaria colloquia. 8, 10
Militis & Carthusiani. 138
Militaris vita scelerum magistra. 22
Milites { fatui. 338 / profani. 141
Militiæ scelera. 22
Militum mores. 142
Militum misera conditio, impia vita. ibid.
Mingere in patrios cin. 345
Ministrarem tibi si cogn. quid te oblectaret. 58
Miracula cur jam cessârunt in Ecclesia. 297
Misericordia quid. 88
Misericordia Dei immensa est. 454
Missam audiendi ratio. 27
Monachi mundo quomodo intepefecerunt. 316

Monachorum veſtis ſine ſuperſtitione olim. 200
Monachi & parochi rixa. 316
Monachi quodammodo Chriſtum abnegant. 124
Monachi nebulones impudentiſſimi.
Monachi formidabiles. 395
Monachi ſine libris. 203
Monachorum craſſa ignorantia, ut nè Latinè quidem ſciant. 393
Monachorum ſolitudo. 139
Monach. mores in cœnob. taxantur. 122
——fraudes ad illaqueand. animas. 125
Monachorum ambitio.
Monaſticæ profeſſionis hyperbol. blaſphemia. 416
Monendum abſque teſtibus. 132
Monita pædagogica. 26
Monitio intempeſtiva conciliat invidiam. 403
Monogrammi qui. 60
Mores puer. quom. form. 26
Moretum. 342
Moriendi & naſcendi diverſa ratio. 314
Moritur nunquam malè qui bene vixit. 323, 326
Mors an horrenda. 314
Mors Chriſtiani hom. 326
Mors operoſa. 323
Mortis iter ipsà morte durius. 314
Mortis ambitio. 315
Mortis acerbitas vitam churiorem reddit. 314
Mortis commoda.
Mortis nova ſpecies. 322
Mortis ſenſus quis. 314
Mor.s homin. obſerva. 402
Morum ſuavitas parat amicos 403
Mors tyrannus violentiſſimus 61.241.
Mulieres loquaculæ. 10
Mulieres piæ in Sacris olim literis exercitatiſſimæ. 205
Mulierum ornat. qualis. 129
Mulier ſe inferiorem marito non eſſe contendit. 24
Mulieris conditio tutior quàm viri 371
——Imperium quale. 370
——Cultus veſtis. 372
Mulierum ſenatus. 369
Multitium. 199
Mundus piorum gratiâ conditur. 452
Munerum publicorum delectus. 184
Muſſare. 318
Mutata omnia. 46
Myſtagogus. 261

N

NÆniæ. 320
Naphtha. 441
Naſicæ jocus. 374
Naſi oblongi utilitas varia. 20
Natandi. 33
Nationum diverſæ mores 402
Natura artifex. 266
Natura undiquaque loquax. 77
Natura paucis contenta 140
Naturæ inclinat. concede. 436
——Diſponit nos ad res feliciter gerendas. 400
Naturæ miracula. 266
Naufragium feci, form. 10
Naufragium deſcribitur 146
Navis galeata. 405
Navigat. varia pericula. 146
Nautarum ſuperſtitio. 147, 148
——B. V. Mariam & ſanctos, ipſum etiam mare invocant. *ibid.*
Nautæ maritimi fures. 272
Neapol. ſcabies. 346,448
Νηφαλίων συμπόσιον. 379
Neceſſitas durum telum 147
Nè fallas me, formula. 53
Negare beneficium citò eſt beneficium 236
Negotiatus fui. 14
Nemo læditur niſi à ſeipſo. 90
Nè quid nimis. 30,332
Nemeſis inſolentiæ vindex. 115
Nihil agere, malè agere, aliud agere. 167
Noctuæ volatus ominoſus. 396
Nolo te præſcire, form. 48
Nomen pro debito. 145
Nomotheta. 64
Non credo, formula. 46
Non curas me. 52
Non licuit per occupat. 14
Non poſſum promitt. formula. 48
Non refert quo ſit colore, formula. 56
Non ſum edax, form. 54
Nova Rogandi formula. 44
Reſponſio ad nov. *ibid.*
Nova omnia. 46
Novarum rerum omnes avidi. 106
Nudipedes per Synecdochen. 422
Nuptiæ quomodo ambiendæ 115
——Cum quibus. 116
——Cum ratione. 119
Nuptiæ Felices. 20
Nuptiæ Lapytharum. 345
Nuptiæ infelices Gratiis iratis. 208
Nutricem eſſe non aliam debere quàm ipſum matrem. 151,243
Nutricum indiligentia. 252
Nutricum uſus reprobatur 151,243
Ipſæ ferè fœtus ſuos nutriunt. 243

O

OBedientia quid. 89
Obedientia parentibus. 123
Obſequii formula. 51
Occidit quisquis ſervare poteſt, nec ſervat. 111
Oculi vitrei. 218

Oculis & auribus deligendus maritus. 136
Oculi per se mali consiliarii in nuptiis ambiend. ibid.
Oeconomicus vir. 318
Officia Cic. laudat Plin. 84
Olla oppignorata ipsi cujus erat. 237
Oporopolis de 5 libris ficuum fallitur. 231
Opulentia sordida. 405
Oratiuncula ad B.Virg. 262
Orbilio plagosior. 42
Ordines mendicantium. 317
Ordo decoctorum. 218
Os habere. 380
Os oblinere. 254
Ossa Dea famæ. 337
Ostracismus. 398
Ovatio, supplicatio & triumphus. 86
Ovillæ carnes magis salutares. 59
Ovis in vita & morte utilis. 274

P

PAcem in orbe Christiano generalem componendi methodus. 286
Pædagogica monita. 26
Palæstrites. 174
Palatorum in hominibus diversitas. 60
Panace, panacea. 114
Pandocheus. 155
Panis argillâ fermentatus. 406
Παντελθεία. 361
Panthera sævit in hominem 430
Papa iniquis suis ceremoniis impedit multos à Christi fide. 285
Paradisus qualis. 279
Paraphrasis diviniss. & elegantiss. in Symbolum Apostolicum. 174
Parathalassia diva. 257
Parentalia. 96
Parentib. invitis non nubendum. 118
Nihil agend. 123, 124, 125
Partus periculosi. 248
Pastillus. 119
Patientia Phocionis & aliorum. 379, 380
Patria dulcis est. 46
Pauper vere. 449
Pauperibus dandum, non Monasteriis. 97
——Quomodo dandum. 98
Pediculus regi sublatus. 234
Peccata omnia suâ naturâ sunt mortalia. 289, &c.
Peccatum { gravissimum inter gravia. 442 / excusat necess. 290
Pecuniæ contactus vetitus Franciscanis. 420
Penia Dea. 225
Percontandi formula. 5
In primo congressu. 5
De valetudine. 6
De rebus domesticis. 12
Peregrinatio religionis ergô. 253
Periodus conviviorum. 50
Persarum gaza. 377
Persona muta. 87
Pertusum dolium. 383
Pestis vitanda. 105
Pestilentissimus fœtor cruoris mactatorum pecorum. 277
S. Petri digitus quasi gigantis. 259
Phasides. 96
Phasma. 211
Philippi Regis patientia. 381
Philodoxus. 397
Philologus. 378
Philoxenus luxuriosus. 444
Philtrum. 362
Phocionis { patientia, / pium dict. / fatum. } 380
Pictura hypocritæ. 193
Picturarum inscriptio. ibid.
Pietas puerilis. 33
——Sub somnum. 34, 36
——Auspicandi diem. 34
Pii adolescent. exemplum. 33
Pii verè Epicurei. 444
——Beatiss. conditio. 445
——Ineffabilis felicitas in hac vita. 451
Pilæ lusus. 28
Pilentum. 373
Πίναξ. 156
Piscandi. 41
Pisces gratiores quorundam palato quàm carnes. 63
——Luxus olim in iis præcipuus. ibid.
——Cur edantur in jejunio. ibid.
——Reddunt morbosum. 64
Piscium esus noxius. 62
Piscium esus damnatur à medicis. 64, 279
Ἡ πάντ' ἀνὴρ, Lex conviviorum prisca. 66
Placere omnibus impossibile. 399
Plagium, plagiarii. 12
Plantago herba bufoni medetur. 430
Platonica cœna. 53
Platonica civitas.
Plenis tibiis. 318
Plutarchus Scoto præfertur. 39
——Divinus Ethnicus. 103
Pœnitentia vera. 93
Pœnitentiæ nitrum. 444
Poetæ qui & qualiter leg. ut plurimum carent judic. prud. 40, 161
Poetæ irritabiles. 162
Pollicendi 15
Πολυδωρία, seu Convivium dispar. 329
Polus quidam spectra se videre fingit. 210
Polygamus. 183
Polyphagia & polyposia consuetudinis, non necessitatis. 411
Pomaria. 295
Pompa. 196
Pompa funebris. 329
Poppysma. 131
Porcina caro Judæis vetita. 282
Præscire volo, formula. 49
Precatio studiosi. 34
Precatio { ante / post } Cibum. 55, 71

Procus & puella. 111
Prædii ſuburbani elegans deſcriptio. 77,78
Priapus, 79
Problema. 437
Proles mutuam conciliat gratiam inter conjuges. 136
Promitto eâ lege. 49
Proſelyta. 122
Proſper ſucceſſus 15
Πρῶτον ὕστερον. 264
Proverbia Solomonis, 85
Pſeudocheus & Philetymus. 143
Pſora dea. 345
Πτωχολογία. 225
Πτωχοπλούτου Franciſc. 192
Pueri unde alantur. 251
Puerorum mores quales. 26
——In ſchola, in menſa, &c. 35
——Cœtu eccleſiaſt. 37
Puerpera. 239
Pullos excludere. 167
Pyrrhi diſciplina. 320
Pythagoras de anima. 246
Pythagorica cœna. 53

Q

QUâ cauſâ, formulæ. 52
Quare, form. 48
Querela B. V. Mariæ ob neglectum divorum cultum. 255,256
Quercus oleæ & juglandi eſt infeſta. 435
Quia non curas me, form. 52
Quo vadis, formulæ. 50
Eo domum. *ibid.*
Quod felix fauſtumque ſit, &c. 229, 369

R

RAnarum ſaltus. 32
Ranas configendi. 42
Rapam remunerat Ludovicus Rex. 234
Raro viſis. 14
Raſuræ commoditas. 139
De Rebus ac vocabulis. 333
Redemptio mundi per Chriſtum opus Dei admiranditſimum. 105
Redeunti è bello. 8
è pereg. Hieroſolym. 17
ex militia. 21
Reducem ſalutandi form. 5
Reges non habent hominem cujus authoritate puniantur. 85
Regula pandochearum. 194
Religio quid. 33
Omnem ætatem decet. *ibid.*
Reliquiæ ſanctorum oſculandi abſurditas. 273
Rem attigiſti, form. 57
Rem præſtat habere quam rei nomen, in rebus expetendis, contra in fugiendis. 333
Repreſalia. 350
Reſpicere quid, & reſpicere ad. 387
Reſpublica mulierum. 369
Rex quis. 333
Rhamnuſiæ litare. 15
Rogandi formula. 44
Romanæ deliciæ. 62
Romulus abſtemius. 230

S

SAcerdotii captatio. 20
Sacerdotium non ineund. ante 28. an. ætatis. 40
Sacerdos fallit convivas fictis epulis. 447
Sacrifico pecunia erepta fraude perquam facetâ. 232
Sacrificium quid. 88
Deus quomodo averſatur ſacrificia. *ibid.*
Sacrilegum votum. 255
Saguntina fames. 276
Salis natura. 277
Saltus & ſaltatio. 32
A prand. mox nocet. *ibid.*
Salutandi per alium. 4
Salutandi in Primo congreſſu. 1
Salutandi reducem. 5
Salutandi in occurſu. 52
Salutatio honoris gratia. 2
Inter amantes. *ibid.*
Salutem nunciandi form. 51
Salutatur quidam crepitu ventris. 239
Samius literatus. 139
Samſucinum. 108
Sancte Socrates, ora pro nobis. 95
Sanctorum invocatio irridetur. 148
Sancti aſſimilantur ovibus. 274
Sancti frigidius coluntur quam olim. 254
Sapientiæ laus. 376
Sapphus mores imitari. 123
Saxa viva. 177
Scabies Neapolitana nova lepra. 448
Scarabeus odit aquilam. 432
Scortum & adoleſcens. 157
Scort. habetur pro matula non amica. 158
Scorpius frequens Italiæ. 81
——Ad aconiti contactum ſtupeſcit, albi Hellebori contactu recipit vigor. 82
Scotus taxatur. 206
Præ Cicer. Plutarch. &c. contemnitur. 93
Scribendi libido poet. 362
Script. ſacra legenda inter convivia. 85
Secundæ menſæ inſtructio. 66
Senatulus ſeu γυναικονίδιον. 359
Senectutem retardandi methodus. 183
Senes quibus gaudent. 331
Senile colloquium. 182
Sepeliendi mos in templis reprehendendus, 98
Septem reddunt concilium legitimum. 341
Seraphici & Cherubici ordinis fratres. 418
Serpentum genus inim. homini, lacte delectatur. 425,426
Sibyllæ folium. 107
Siculæ gentæ. 17
Simius horret teſtudinem. 431
Sobrietas vitæ perpetuò obſervanda.
Sobrietatis memores decet eſſe

esse in conviviis. 104
Societas malorum vitanda. 39
Socratis divin. Dictum. 95, 381
Socratis patientia. 380
Sol non ideo lucet & dormiant homines. 376
Solitudinis commoditas. 149
Solitudo ut viretur. ibid.
Solœcismus. 72
Somnus imago mortis. 376
Somnus faginat aliquos. 60
Sorbona Collegium. 65
Sordida avari parsimonia. 406
Sortes Heliogabali. 102
Spe alendus animus. 9
Spectra ficta à Polo, quibus egregiè fallit plurimos. 201, *usque* 216
Spes frustrata. 9
Spiritus S. etiam in ethnic. 92
Sternutanti bene prec. 3
Stipulari quid. 9
Stoa, unde Stoici. 59
Stoici tristes ac severi. 55
Studere à prandio non est tutum. 377
Studes nimium. 14
Studia matut. meliora. 376
Studior. meth. & ratio. 383
Successus prosper. 15
Sues offenduntur amaraco. 79
Superstitio in nugis. 301
Superstitiosi plus sanctos verentur & reverentur quàm ipsum Deum & cultum ejus. 312
Superstitiosa insania Papist. in funeribus. 320
Sus Minervæ & Veneri invisa. 438
Sybaritæ invitabant convivas in annum proxim. 49
Sydera fausta &c. infau. 436
Symbolum signum milit. 174
Paraphrasis in Symbol. Apost. optimum sanè. 175, &c.
Symbolum seu sententiam proferunt in horto. 379
Sympathia rerum. 434
Synanche. 339
Synodus Grammatic. 340
Syphar. 405

T

TAbulæ sponsales. 349
Talaris vestis cur clericis in usu. 363
Talorum lusus. 365
Talus ossis plantaris species. 365
——Nullus in homine. 365
Tantaleus lapis. 453
Tantali beatitudo in gula. ibid.
Tantali votum ineptum. ibid.
Tauri non ferunt puniceum colorem. 131
Tempestatis descriptio elegans. 146
Templorum luxuries & opulentia taxatur. 270
Temporis parsimonia. 35
Tenedia bipennis. 298
Terentii locus. 163
Terminus Deus qualis. 290
Thema variatur poëtic. 171
Theognideum dictum. 399
Theologi causæ bellorum. 8
Thomæ Becketti tumba gemmis onusta. 97, 272
——Cantuariæ in templo. 268
Tipulæ. 338
Torpedo piscis. 278
Trimestris fœtus. 136
Trophonii antrum. 344
Tympani sonus irritat tigres. 131
Tyrannis Potificiorum in constitutionib. humanis. 283

V

VAkbo, sed non coquus. 111
Valedictionis formulæ. 4
Valeo { bene. 6 / male. 7
Variandi ratio, { Indignum auditu. 67 / Magno mihi const. ibid. / Literæ tuæ magnopere me delect. 72 / Æstimandi. 68 / Accusandi, 70 / Nunquam dum vivam tui ero immemor. 71
Vejoves. 173
Venatio. 41
Venatio pia. 105
Venari literas duobus casibus. 61
Vendendi & emendi, for. 68
Venetorum pompa in funeribus. 320
Venti hominibus amici. 436
Venus aleæ jactus felicissimus. 367
Vestis Franciscani salvum potest Turcam, vel ipsum Dæmonem. 420
Vestis ad duplicem usum. 149
Vestimentibus pro vestitu. 391
Vestium usus. 201
Vestium forma cur tam multiplex monachis. ibid.
Vilitatem ancillæ suæ re spexit. 389
Vini fæx calculum generat in renibus. 406
Vinum Belnense. 56
Quo sit colore non curo. ibid.
In vino veritas. 90
Vinum sacerdotibus Ægyptiis vetitum. ibid.
Vinum 4. sensibus placere debet. 56
Virginitas potest esse in vita conjugali. 117
Virgo μισογαμος. 119
Virgo pœnitens. 128
Viri justi variis olim infamati criminationib. 398
Visendi loca sacra. 17
cur non visis, form. 12
Vita est vigilia. 377
Vitæ genus delig. consil. 139

Vitæ ſuavitas non ab extraneis voluptatib. ſed ſapientia. 203
Vitis horret braſſicam. 435
Viva vox magis afficit.
Ulyſſes poſt viginti annos agnitus à cane. 19
Umbra quis. 77
Umbram adducere ad conviv. id eſt, comitem. 49
Voluptates impii ſunt veri dolores. 447
Voluptates commendat rarior uſus. 453
Voti impoſitio propter alium 254
Votum temere ſuſcept. 18
Τυφλοῦ ἔπος. 448
Urbis philoſophis agris aptiores. 77
Urſus ſomno ſaginatur. 60
Utilitatis ſorm. 45
Reſponſio. ibid.
Vultures præſentiunt cadaver 315
Warramus Archiep. Cant. Eraſmo charus. 270
Warramus dedit illi rectoriam de Aldington. 270
Uxor ſemper memor eſſet reverentiæ viro debitæ. 138
Uxor non ducenda ante 28 ætatis annum. 40
Uxor bona, bona ſors. 87
Uxor ſtudeat placere marito etiam prodigo. 131
Dehoneſtat ſeipſum quæ maritum dehoneſtat. 129 373
——cedere debet marito. 129
Uxor abſque teſtibus monere debet maritum. 132
——method. admonendi. ib.
Uxori irati non iraſcend. viro. 129
——Iratum tractandi methodus. 131
——Studendum conjugibus concordiæ: detur amplus concil. locus. 130
Uxorem penes eſt, ut maritus bonus ſit malus. 136
——cavenda ſimultas nè oriatur. 130
——Sit jucunda marito, obſervans ejus affectum. ib.
——Omnia niteant in domo. 138
Cibus paretur quo delect. maximè. ibid.
Uxorem deducturus invitat amicos. 13
Uxores unde fiunt malæ.
Uxorum culpâ ferè viri mali ſunt. 136
Uxor diligeret maritum auribus æquè ac oculis. 136
Uxori non rixandum in lecto aut cubiculo. 135
Uxor quomodo maritum debet admonere. 132

X

XEnia, quæ. 102

Z

ZOili fama. 397

FINIS.

SANCTÆ SCRIPTURÆ LOCI
Expositione Erasmianâ illustrati
in hoc Colloquiorum opere.

Proverbia Solomonis, cap. 21. ver. 1. 2, 3, 84, & 85
Hose. 6. 6. Misericordiam volo, & non Sacrificium. 88
1 Corinth. 6. 12. Omnia mihi licent, &c. 90
Matth. 6. 24. Nemo potest duobus Dominis servire, &c. 99
Matth. 5. 42. Date omni petenti. 97
Coloss. 2. 18. 390
Jacobi 1. 9, 10. Glorietur autem frater humilis &c. 391
Luc. 1. 48. Respexit ad humilitatem, &c. 387
per alia loca explanat. 391

Loci ex Authoribus prophanis.

In Prolog. Eunuchi Terent. 162
Epodis Horatian. ad Canidiam. 165
Odar. lib. 1. Tu nè quæsieris, &c. 166
Senecæ Epistolis. 167
Elenchis Aristotelis. 168

Honor, Laus & Gloria sedenti super thronum, & Agno in æternum. Amen. Amen.

UNIVERSITY LIBRARY CAMBRIDGE

FINIS.

Lusus Anagrammaticus in nomen Authoris.

NOMEN.

DESYDERIUS ERASMUS ROTERODAMUS.

ANAGRAMMA,

1 MYSTES RARUS, ORE MIRUS, DE SUDA DEO.

2 ROS ERIS MUSARUM DESIDERATUS DEO.

3 MYSTES MIRUS REDDOR; OS VERE SUADA.

Edmondus Lynold de

Heling, Lincoln.

Some Books printed for, and ſold by W. Freeman, *at the Bible over againſt the* Middle-Temple-Gate *in* Fleet-Street.

THeſaurarium Mathematicæ, Or, the *Treaſury of the Mathematicks*; Containing variety of uſeful Practices in Arithmetick, Geometry, Trigonometry, Aſtronomy, Geography, Navigation and Surveying: As alſo, the Menſuration of Board, Glaſs, Tiling, Paving, Timber, Stone, and irregular Solids. Likewiſe it teacheth the Art of Gauging, Dialling, Fortification and Gunnery: Explains the Logarithms, &c. With ſeveral Mathematical Sculptures, on Copper Plates: By *John Taylor*, Gent. in *Octavo*.

The True Engliſh School for Their Majeſties three Kingdoms; being an Excellent new Spelling-Book, whereby all Perſons of the meaneſt Abilities, may with little help be able to read the whole Bible over diſtinctly, eaſily, and more ſpeedily, than by any other Method; with ſeveral curious Copper Cutts. Publiſhed, by *Tobias Ellis*, late Miniſter of the Goſpel.

The moſt Delectable Hiſtory of *Argalus* and *Parthenia*, illuſtrated with ſeveral curious Cutts; in *Octavo*, by *F. Quarles*.

——The ſame in *Twelves*, without Cutts.

A Manual of Private Devotions and Meditations, with a Manual of Directions for the Sick. By the Right Reverend Father in God, *Lancelot Andrews*, late Lord Biſhop of *Winchester*.

Now in the Preſs.

Politeuphuia: Wits Common-Wealth, newly Corrected and Amended.

Record's Arithmetick; or, the Ground of Arts; containing the whole Art of Arithmetick, both in whole Numbers and Fractions. Alſo, the Art of Arithmetick by Counters: By *Robert Record*, Dr. in Phyſick. To which is added an Appendix, containing Choice knowledge in Practical Arithmetick; Firſt compoſed by *John Mellis*, and now diligently Peruſed, Corrected and Enlarged; by *John Hawkins*, Teacher of the Mathematicks, at St. *George's* Church in *Southwark*.

The End of the Catalogue.

UNIVERSITY LIBRARY CAMBRIDGE

